

54

No. A
3-399

499

Handwritten signature or scribble in dark ink.

Estados Unidos	
GRANADA	
Sala	A
Edificio	3
Fecha	
Numero	399

499

Handwritten signature or scribble in dark ink.

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Sala	A
Expediente	03
Tabla	
Numero	399

Handwritten scribbles and stains in dark ink.

R. 2730

TRIENNIVM

PHILOSOPHICVM

QVOD

Ba.

P. ANDREAS SEMERY REMVS
E Societate I E S V

In Collegio Romano

Philosophia iterum Professor

dictabat
Del Coll. de Cong. de S. Fran.

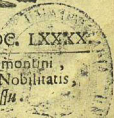
Secunda hac editione ab
Authore recognitum
& auctum.

Annus Secundus.

VENETIIS, M. DC. LXXX.

Typis Io: Baptista: Tramontini,
D. Rocchi, Sub Signo Nobilitatis,
Superiorum Permissu.

Lectori beneuolo

B I L I O P O L A

TRiennalem Philosophiæ curriculum iam ante aliquot annos tibi exhibitum, amice Lector, meis hinc typis iterari oportuit, ut eorum votis fieret satis, qui ad difficiliora humanæ sapientiæ mysteria duci se volunt via haud difficili, labore non improbo. Habes autem hunc suos ita distributum in annos, ut nulla ex tribus scientiis quæ toti cursui nomen imponunt sine aliarum consortio prodeat, sed metaphysica physicis, utrisque logicam ex more iam in hac Romana Academia recepto promiscua videantur, turque commodo,

ni fallor , tuo : cui quæ singulis
annis agitari solent in scholis, sin-
gulos diuisa dantur in Tomos .
Fecisse vero me rem tibi gratam
vt velim , sic tu tuo studio ac hu-
manitate fac intelligam . Vale .

INDEX QVÆSTIONVM.

DISPVATIO PRIMA.

De principijs corporis naturalis.

- Qu. 1. **D**E ratione principij vt sic-
pag. 3.
Qu. 2. De principij intrinsecis corporis
naturalis. 13.
Qu. 3. De compositione corporis natu-
ralis. 32.

DISPV. II.

De principijs coporis naturalis
in particulari.

- Qu. 1- **D**E quidditate & proprietatibus materia primæ. 75.
Qu. 2. An, & quomodo materia sit pu-
ra potentia. 92.
Qu. 3. An in rebus creatis essentia rea-
liter distinguatur ab existen-
tia.

	<i>tia.</i>	102.
Qu. 4.	<i>De potentia materiae ad formas .</i>	
	<i>pag.</i>	154.
Qu. 5.	<i>An materia omnium sublunarium sit vna.</i>	162
Qu. 6.	<i>De appetitu materiae ad formas.</i>	
	<i>pag.</i>	167.
Qu. 7.	<i>An materiam possit esse sine omni forma.</i>	211.
Qu. 8.	<i>De forma.</i>	222.
Qu. 9.	<i>De priuatione.</i>	237.
Qu. 10.	<i>De Vnione.</i>	266.

DISPVT. III.

In Aristotelis libros de natura,
& arte.

Qu. 1.	D E Natura.	299.
Qu. 2.	D E Violento.	311.
Qu. 3.	D E Arte.	319.

DISPVT. IV.

De causis extrinsecis.

Qu. 1.	D E causa efficiente.	328.
Qu. 2.	D E subiecto actionis.	334.
	Qu. 3.	

Qu. 3.	<i>De causa finali.</i>	344.
Qu. 4.	<i>An omnia agentia agant propter finem.</i>	362.
Qu. 5.	<i>De Causa exemplari.</i>	366.
Qu. 6.	<i>De causis per accidens.</i>	375.

DISPVT. V.

De causis intrinsecis.

Qu. 1.	Q uomodo materia causet formam.	381.
Qu. 2.	Q uomodo materia & forma causent totum.	391.
Qu. 3.	<i>An eadem actione producantur & vnio et forma.</i>	397.
Qu. 4.	<i>De Toto.</i>	404.
Qu. 5.	<i>De Subsistentia.</i>	413.
Qu. 6.	<i>De prioritare natura.</i>	437.

DISPVT. VI.

De Motu.

Qu. 1.	D E quidditate & proprietibus motus.	477.
--------	---	------

DISPVT. VII.

De loco, & tempore.

- Qu. 1. **D**E quidditate & proprietatibus loci. 493.
- Qu. 2. De penetratione corporum. 501.
- Qu. 3. De replicatione. 504.
- Qu. 4. De loco intrinseco. 528.
- Qu. 5. An extrema simul vnita sint separatim replicabilia. 538.
- Qu. 6. De Vacuo. 558.
- Qu. 7. De Tempore. 578.
- Qu. 8. De Tempore intrinseco. 580.
- Qu. 9. De nunquam & nullibi creaturae existentis. 588.

DISPVT. VIII.

De Infinito.

- Qu. 1. **Q**uid sit & quotuplex infinitum. 604.
- Qu. 2. De creatura omnium possibilium perfectissima. 611.
- Qu. 3. An sit possibile infinitum. 619.

DISPVT. IX.

De Quanto.

- Qu. 1. **D**D quidditate & effectu formali quantitatis. 660.
- Qu. 2. De compositione continui. 668.

DISPVT. VLT.

In Libros de Mundo & Caelo.

- Qu. 1. **A**N Mundus sit vnus & perfectus. 724.
- Qu. 2. De partibus mundi. 728.
- Qu. 3. De Systemate vniuersi. 732.
- Qu. 4. De Caelo. 737.
- Qu. vlt. De Aeternitate Mundi. 765.

Ioannes Paulus Oliua Præpositus
generalis Societate Iesu .

Cum Triennium philosophicum P. An-
dræ Semery Remi nostræ Societa-
tis Sacerdotis aliquot Societatis nostræ
Theologi recognouerint , & in lucem edi-
posse probauerint ; facultatem facimus
ut typis mandetur , si ijs ad quos spe-
cat videbitur , cuius rei gratia has li-
tetas manu nostra subscriptas ac Societa-
tis nostræ sigillo munitas damus .

Romæ 1. Octobris 1681.

Ioannes Paulus Oliua

ARL

IN ARISTOTELIS
LIBROS
PHYSICORVM,

SEV

DE PHYSICA

AUSCULTATIONE.

Titulus ipse , quo rerum
naturalium disciplinã
Naturę genius Aristo-
teles insigniuit ; quanti
momēti illa sit satis su-
perque demonstrat . Dum enim
libros , quibus Physicorum scien-
tiam compræhendit acroamaticos
inscriptis , hoc est auscultatorios , ar-
rectis eorundem explicationem
auribus , mente arrectiori exci-

Tomus II,

A

piet

piendam esse suis auditoribus indicavit. Id verò eos præstare decet liberaliter, & libenter qui id sibi cum Philosopho proposuere hoc anno, ut rerum sensibus nostris patentium latentes causas, & inquirent diligenter, & feliciter assequantur. Agimus igitur hoc anno de Ente naturali, inquirendo primo eius principia, & causas; deinde proprietates, effectus, & alia, quæ ad totius naturæ perfectam intelligentiam ducunt. Et quia in octo libris Physicorum de ijs dumtaxat agendum est, quæ sublunaria sunt: ijs libros de Mundo, & Cœllo superadere oportet vi cælum, & terra, & quicquid vtriusq; ambitu continetur in nostrorum Auditorum notitiam veniat. Nihil autem dicturifumus, nihil docturi gratis. Speramus enim laboris nostri mercedem amplissimam: discipulos sapientes.

DISPV.

DISPUTATIO I.

De principij corporis naturalis.

QVÆSTIO I.

De ratione principij ut sic.

ARTICVLVS I.

Quid sit esse principium.

DEFINITIONEM Principij traditurus Aristoteles 1. Metaph. capit. varias principiorum species prius enumerat, quorum alia sunt principia rei in fieri, alia in facto esse, alia incognosci. His enumeratis sic concludit: *Omnibus igitur principijs commune est esse primum unde quidpiam est, aut fit, aut cognoscitur.* Ut ab ultimo incipiamus: principia, unde aliquid cognoscitur, seu principia in cognoscendo sunt suppositiones, ut ait Philosophus, seu axiomata, seu propositiones, ex quibus scientia suas erunt conclusiones; putà apud Mathematicos est primum principium, *Omnis linea potest secari bifariam.* In Physica: *Omne alterabile est corruptibile.* In omni scientia, immò apud omnem intellectum: *Quodlibet est, vel non est. Omne totum est maius*

suaparte. Et sic de alijs. Dicuntur autem propositiones huiusmodi principia cognoscendi, quia qualibet scientia ita ijs innitur, ut ea ulterius non probet: puta Geometria non probat principia Geometriæ, nec Physica Physicæ, sed supponit. Quod si aliquid contra ea opponatur, spectat ad aliam scientiam opposita dissolvere, ut docet Philosophus initio Physicorum disputans contra Parmenidem, & Melissum: ubi ostendit non teneri Physicum demonstrare, quod dentur multa entia; adeoque quod omnia non sint vnum. Iure enim assum Physicus in natura oriri multa, multa interire, cum vtrumque ad sensum pateat. Quod si contra, sophismata aliqua proponantur, non tenetur ea solvere Physicus, cum iure suo possit contemnere: Poterit tamen ad abundantiam.

Principia cognoscenda vocantur communiter principia complexa. Quenam autem sint incompleta varij variè. Aliqui incompleta vocant terminos ipsos, ex quibus prædictæ propositiones constant, alij apprehensiones ipsas prævias huiusmodi propositionibus; alij objecta ipsa, per quæ in aliorum obiectorum cognitionem venimus. Hæc controversia non tanti est, ut in ipsa, vel momentum immoremur.

Principia vnde res est, aut fit: sunt ea, ex quibus primo est, aut fit: puta principium navis vnde est & fit, est carina; principium domus est fundamentum, ut exemplificat idem Philosophus; quia nimirum & motus per

per quem fit navis, incipit à carina, & motus per quam fit domus, incipit à fundamento. Item primum quod in nave est, est carina, sicut primum quod in domo est, est fundamentum.

Quia verò hæc principij definitio æque principijs extrinsecis, ac intrinsecis convenit, oportet hæc principia dividere in intrinseca, & extrinseca: Intrinseca sunt, ex quibus res, tanquam ex constitutivis constat, seu tanquam ex partibus componentibus. In homine, v. g. principia intrinseca sunt corpus, & Anima: ex corpore enim, & anima constat homo. Extrinseca autem sunt ea, vnde res habet ut sit, tanquam ab externo mouente. Ita principium huius fabricæ est Architectus, principium totius vniuersitatis creatæ est Deus.

Aduertendæ sunt in hac eadem definitione præsertim duæ particule, videlicet: *Primum, & Vnde*, dicitur enim: *Primum vnde aliquid est*, &c. Porro manifestum est per hanc particulam: *Primum* importari prioritatem quandam principij respectu rei, cuius principium est; & per hanc aliam, *Vnde* connexionem aliquam inter vtrumque; & consequentem quandam vnius ad alterum hæc autem consequentia non necessario requiritur talis ut sit dependentiam rei a principio; nam etiam in diuinis Pater dicitur propriissime principium Filij; cum tamen Filius non dicatur habere dependentiam a Patre: idem dico de Patre, & Filio, qui sunt vnum indivisibile principium Spiritus Santi; qui

tamen a neutro dependet . Propterea D. Thom. 1. par. quæst. 23. art. 1. ait: per hoc nomen *principium* nihil aliud significari, quàm id, a quod aliud procedit. Quia vero, etiam si ratio principij non dicat excellentiam supra terminum, cuius dicitur principium; ratio tamen principiatu ex usu, & modo loquendi sonat apud Latinos inferioritatem quandam respectu principij; propterea dicunt correlatiuum principij non esse *Principiatum*: dixi apud Latinos, quia vt notat D. Thomas, inuenitur apud Græcos de Filio, & Spiritu Sancto, quod principientur. In hoc autem toti sunt patres, tam Latini, quam Græci, vt perfectam inter Personas Sanctissimæ Trinitatis æqualitatem contra hæreticos tueantur. Huic timent ne officiant Latini, si vnã personam principium vocent, alteram principiatam. Non timent Græci: vtriq; sapienter: ob diuersum vsum eiusdem pene sermonis. Vbi aduerte totam hanc doctrinam D. Thomæ intelligendam esse de principio extrinseco: principium enim intrinsecum, quale est v. g. in substantia Physica, & materia, & forma non nisi valde improprie dicitur esse id, a quo totum procedit, recte autem id, ex quo primo res constat.

Diximus prioritatem simul, & connexionem aliquam requiri inter *A*, & *B*, vt *A* respectu *B* rationem principij fortiatur. Neque enim quælibet præcedentia vnus ad alterum facit vnã esse principium alterius. Bellum Cretense superioribus annis absolutum

lutum præcessit bellum Olandicum, quod nunc est; absurde tamen diceris bellum Cretense principium fuisse belli Olandici: non absurde autem dixeris leuem aliquã contentionem, siue iurgium inter homines vtriusq; partis; belli principium extitisse; sicut Hælene raptus belli Troiani principium appellatur.

Sed neque prioris quælibet sufficit ad rationem principij; requiritur enim, vt non solum præcedat, sed etiam vt in illa serietate, siue in illo ordine, a nullo alio præcedatur. Ita in duratione horaria non recte dixeris etiam si loquaris versus finem eiusdem, secundum quadrantem esse principium talis durationis; quia quamuis secundus quadrans præcedat sine, habet tamen ante se alium quadrantem constitutum eiusdem durationis horariæ.

Dices. Ad rationem principij non requiritur vlla prioritas: g. primum requisitum a nobis est falsum. Probatur antecedens, quia in diuinis Pater est principium Filij; Pater, & Filius principium Spiritus Sancti; & tamen nec Pater habet prioritatem respectu Filij, nec Pater, & Filius respectu Spiritus Sancti. Imo hanc prioritatem expressè negato loco citato D. Thomas; aiens per hoc nomen: *Primum*, non significari prioritatem, sed originem.

Resp. neg. antec. Ad probationem dic in Diuinis non dari prioritatem, nec naturæ, nec temporis. Non temporis, quia æqualiter sunt æterna, imò eadem indiuisibiliter

æternitate sunt æterna. Non naturæ; quia vna non est causa alterius; hanc prioritatem D. Thomas a Patre, respectu Filij, a Patre & Filio respectu Spiritus Sancti amolitur; non autem prioritatem originis, per quam videlicet non importetur vlla præcellentia vnius personæ supra aliam, nulla significetur inæqualitas inter ipsas.

ARTICVLVS II.

Respondetur nonnullis dubitationibus.

DVbitabis primò, an idem sit in creatis esse principium, ac esse causam. Dixi: *In creatis*, quia ex dictis apparet rationem principij reperiri in diuinis, vbi non inuenitur ratio causæ. Occasionem huic dubitationi præbet Philosophus, qui 4. Metaph. text. 3. hæc habet. *Si itaque ens, & vnum idem, ac vna natura sunt, propterea quod se inuicem sequuntur: quomodo vnum principium, & causa; sed nõ quod vna ratione significantur.* Quibus videtur diserte affirmare Philosophus, principium, & causam ad conuertentiam dici, sicut ens & vnum: adeoq; omne principium esse causam, & omnem causam esse principium, sicut omne ens est vnum, & omne vnum est ens.

Ex alio capite idem Philosophus 5. de Generat. animal. c. 7. ait ad rationem principij pertinere; *Vt ipsum quidem causa sit multiorum, sed ipsius nulla sit superior causa, cui si subdideris; sed ad rationem causa*
non

non spectat, vt ipsius nulla sit superior causa: statim inferes ergo aliquid requiritur ad rationem principij, quod non requiritur ad rationem causa: & consequenter principium, & causa non dicuntur ad conuertentiam Minor est manifesta, nã ignis B est causa ignis C, habens ignem A causam sui: & in creatis datur series infinitarum causarum sibi inuicem succedentium, vt inductione constat enumerando ab Adamo vsque ad vltimum, qui ex eiusdem stirpe nascetur.

Præterea idem Philosophus 5. metaphys. cap. 1. post enumerata varia genera principiorum; dicit: *Toties autem causæ quoque dicuntur: Omnes namq; causæ principia.* Atque aduertendum est ibidem supponere Philosophum se rationem principij adæquate suas in species diuississe: concludit enim: *Omnibus igitur principijs commune est esse primum, unde &c.* quod dicere non posset, nisi supponeret enumerata à se omnia principia,

Resp. ex his omnibus apparere Philosophum rationem principij, & causæ modo in maiori modo in minori aplitudine accepisse. Si accipiatur nomen causæ secundum quandam restrictionem; dicetur minus; si secundum quandam amplitudinem; dicetur magis latè parere; secundum vnam acceptionem dicetur, secundum aliam non dicetur ad conuertentiam cum principio. Vbi Philosophus dicit principium, & causam ad conuertentiam dici, causam accipit in maiori, vbi dicit non conuertit, causam

accipit in minori amplitudine.

Ad illud ex 5. de Gener. anim. ubi mirum dicit de ratione principij esse, quod ipsum quidem causa sit multorum, sed ipsius nulla sit superior causa; dicit Philosophum ibi non loqui de principio ut sic, sed de aliquo principio, quod sit simpliciter, & absolute primum; principij autem simpliciter & absolute primi non datur aliud principium; sed neque causa simpliciter, & absolute primæ datur superior causa. Imo per hoc ipsum, quod tam principium, quam causa sustineant rationem primi; excludunt in ea ratione, siue in illo ordine, quodlibet prius se.

Dicas: Privatio non est causa; tamen à Philosopho, & Peripateticis communiter reponitur inter principia corporis naturalis: est enim familiare Peripateticis ponere corporis naturalis in fieri tria principia materiam, formam, & privationem; duo in facto esse; materiam, & formam.

Resp. Philosophum 12. metaph. text. 10. etiam privationi nomen causa impertiri; ubi dicit: *Tres igitur causa, & tria principia materia, forma, & privatio.*

Dubitabis secundò. An quæcumq; dicuntur principia, & sunt entia positiva, fortiantur etiam in rigore rationem causæ. Qui sic dubitat supponit rationem causæ non sumi rigoresè, quando tribuitur privationi; adeoq; improprie sumi, quando ita ample accipitur, ut conuertatur cum ratione principij. Ratio autem dubitandi est, quia

in multis, ut obseruat Suarez, usurpamus nomen principij, in quibus non usurpatur denominatio causæ; puta Aurora rectè dicitur principium dei, nec tamen dicitur causa diei. Item Petri habentis plures filios primogenitus rectè dicitur principium filiorum; cum tamen dici nequeat causa filiorum eiusdem Petri.

Resp. principium in utroque casu allato idem significare, ac initium. Aurora enim est initium die, & primogenitus inter filios Petri est initium sobolis, hoc est filiorum eiusdem Petri. Certum est autem initium, & quamlibet partem cuiuslibet totius esse causam intrinsecam eiusdem; & consequenter & Aurora, cum sit prima pars diei, est causa intrinseca diei, & primogenitus Petri, cum sit pars intrinseca totius proles, est causa intrinseca totius.

Denique satis apparet ex dictis, principium secundum totam suam latitudinem, acceptum non conuerti cum causa; nam in diuinis datur ratio principij, cum non detur respectu diuinorum ratio causæ. Hinc D. Tho. ait principium communius esse quam causam; sicut causa est quid communius quam elementum, nam omnis quidem causa principium est, non autem omne principium causa; sicut & omne elementum est causa, non omnis causa elementum; quod si omne elementum est causa, & omnis causa principium manifestum est, quod omne elementum est principium. Propterea passim confusare peries a pud Philosophum, & Pe-

ripatericos nomina elementi, & principij.

Vide autem ne nomine elementi intelligas hic ignem, aerem; aquam, & terram, quæ tamen à vulgo quatuor elementa vocantur. Per elementa enim debes intelligere ea, quæ per inexistenciam sui constituunt quodlibet compositum. Hoc modo litteræ, quibus quælibet vox describitur, eiusdem vocis elementa dicuntur. Dicit igitur D. Thomas quod omne quidem elementum est causa, intrinseca videlicet rei cuius dicitur elementum; non autem omnis causa est elementum: quandoquidem præter causas intrinsecas, materiam puta, & formam, dantur etiam causæ extrinsecæ, puta efficiens, & finalis.

Dices. Quodlibet elementum est principium: quodlibet constitutum intrinsecum est elementum: ergo quodlibet constitutum intrinsecum est principium; ergo quodlibet instans constituens horam *A* est principium horæ *A*: sed tam ultimum quam primum instans horæ *A* constituit horam *A*: ergo tam ultimum, quam primum instans horæ *A* est principium horæ *A*. Hoc autem est ineptum ex terminis.

Resp. hoc nomen: *principium* in motu idem sonare, ac initium: tam autem ultimum instans, quam primum, non esse initium horæ manifestum est. Ex hoc patet ad argumentum. Omne constitutum est elementum; sed non omne constitutum est initium. Porro quemadmodum hanc vocem, *amor* resolutis in sua elementa, dum resolutis in quatuor characteres, quibus compo-

nitur; ita horam resolutis in sua elementa; dum resolutis in instantia, quibus constat. Male autem usurpas nomen principij pro quolibet instanti, quia ex modo loquendi, in tempore, & quolibet motu successivo principium accipitur pro initio; quamvis non magis primo quam ultimo instanti conveniat esse id, ex quo fit, & est talis motus: vno verbo dicere posses: quodlibet instans est principium acceptum pro initio: nego; acceptum pro intrinseco componente; concedo.

Q V Æ S T I O II.

De principijs intrinsecis corporis naturalis.

A R T I C V L V S I.

Definitur principium intrinsecum & examinatur hoc dictum. Ex nihilo nihil fit. &c.

DE principijs extrinsecis nihil hic ex professo. Intrinseca definit Philosophus 1. Physic. textu 42. *Oportet principia neque ex alterutris esse, neque ex alijs, sed ex his omnia*: hoc est principia intrinseca cuiuslibet sunt ea, quæ neque ex se inuicem, neque ex alijs; sed ex quibus omnia fiunt. Definitionem hanc, si accipiat ut sonat, insufficientem esse contendit Hurtadus; cum etiam ad principia extrinseca extendatur.

Et primo quidem principium extrinsecum, si sit primum, oportet non esse ex alio, ut supra dictum est ex Philosopho. An autem etiam ipsi rigorose conveniat, ut alia sint ex ipso, multi Physici grammaticè certant, pugnam instituentes inter particulas *ab* & *ex*: aientes respectum rei principiatæ ad principium extrinsecum, præcipue autem ad principium efficiens non rectè explicari per particulam *ex*; sed dumtaxat per particulam *ab*.

Verum tamen Hurtadus ipse litem hanc videtur dirimere, dum dicit ex Evangelio; *Qui ex Deo est, verba Dei audit*: & Iudæis perfidis & rebellantibus: *Vos ex parte Diabolo estis*. Vbi particula *ex* sign. fiat respectum ad principium extrinsecum. Et quæ possent al. qui ab Evangelio ad Grammaticam appellare; ideo etiam Marcus Tullius pro particula *ex* innocatur; qui in terra Tusculana: *principij*, inquit, *nulla est origo*; *nam ex principio oriuntur omnia: ipsum autem ex re nulla alia nasci potest*.

Nos vero inutile putamus, herere tantum in particula *ex*. Dicimus igitur principia corporis naturalis intrinseca esse, quæ neq; ex alijs, neque ex alterutris, sed ex quibus omnia, ut inexistentibus sunt. Per hanc particulam *ut inexistentibus* totam controuersiam de particula *ex* rescamus: etiam si enim respectus ad principium extrinsecum significari possit per ipsam: nulli tamen extrinseco conuenit esse id, ex quo inexistentia aliud fiat.

Axioma autem in titulo positum; *Ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*; consentientes de sui veritate habet Philosophum, & Veteres, cum quibus Philosophus disputauit. Facile tamen est, ut in errorem inducat incautos, ut re ipsa induxit ex veteribus non paucos. Sensus axiomatis non est: nihil poni in natura de nouo, quod non ex aliquo constet sibi præexistente: sed sensus est: ea, quorum Philosophus hic, & veteres principia inquirebant; necessario ex aliquo sibi præexistente constari. Inquirebant autem principia eorum omnium, quæ sensu teste oriuntur, & occidunt: hoc est omnium corporum generabilium, & corruptibilium. Hoc igitur posito, fuit opinio satis communis inter veteres omnia cõponi ex atomis: hoc est corpusculis quibusdam indiuisibilibus, quæ diuersimodè inter se composita, diuersas, quas videmus substantias, constarēt.

Hanc autem combinationem seu motum illum, per quem prædicta corpuscula combinarentur alijs casu, alijs Mentis cuidam omnia gubernanti ascribebant. Plerique autem corpuscula huiusmodi putauerunt æterna: præter entia autem sensibilia nulla alia dari. Errabant in utroq; nam præter sensibilia necesse est alia multa admittere: ut ostenditur in loco, & Mundus ipse, & quidquid in mundo est, temporale est, non autem æternum.

Inter ceteros autem insignis est error Democriti, qui omnia casu fieri asserbat. Contra hunc non solum Augustinus in libris de

Ciuit. Dei; sed etiam sapientes ex gentibus, tanquam contra delirum senem inuehuntur inter quos legi potest Marcus Tullius de natura Deorum. Profecto nemo sapiens dicit Homeri Iliadem factam esse ex casuali, & fortuita congregatione omnium characterū ex quibus constat; sed omnes in ea, admirabile Homeri ingenium recognoscunt, à quo tam eleganter, tam sapienter prædicta Ilias compacta est. Ab Homeri Iliade animum transfer ad admirabilem structurā vniuersi, & vide an in animum sapientis cadere possit hæc insana suspicio, totum videlicet hunc mundum ex atomorum concursu fortuito natum esse. Idem argumentum habes in Pictura, in Palatio, & in quolibet alio huiusmodi. His argumentis etiam Gentiles ipsi contra Atheos efficacissime philosophantur. Et huiusmodi argumenta longe valitiora sunt quam quædam alia, quibus existentiam Dei demonstrare conati sunt, qui sibi sapientiores visi sunt, quam D. Thom. Augustinus & alij huiusmodi.

Atomistes recentiores in huiusmodi erroribus non versantur; nec enim suas atomus casu componi seu congregari existimant. Earum autem motiui mentem aliquā præsidere alij aiunt, atomos ab atomis trahi, siue atomos ad atomos ferri existimant; ea fere ratione qua Magnes attrahit ferrum, & qualibet virtus sympathica similibus coniungit. Potissimum autem fundamentum opinionis huiusmodi sensibilia omnia ex atomis componens est, quia nihil ex nihilo.

lo. Nihil autem ex nihilo fiet; si sola atomorum dispositio immutetur: nam eadem atomi vno modo dispositæ vnum; alio modo, aliud corpus constituent; ipsa autem dispositio, etiam si de nouo fit, & ex nihilo; non propterea ex nihilo est vllum corpus sensibile, vt est manifestum.

Hanc autem Atomistarum sententiam, vt melius intelligas, placet breuiter ob oculos ponere. Non omnes vno modo de ijs philosophantur: has enim alij asserunt esse omnes eiusdem rationis; substantias autem seu corpora, quæ ex ipsis constantur differre inter se per diuersitatem figuræ, ordinis, & situs earundem atomorum. Hoc modo ex viginti quatuor litteris Orationes, Epigrammata, Tragediæ, & Comediæ fiunt. Rursus ex iisdem omnino litteris diuersimodè inter se ordinatis fiunt voces diuersæ. Puta ex litteris vno modo ordinatis fit hæc vox: *Amor*; & ex iisdem, sed alio modo dispositis fit: *Roma*, & ex iisdem: *Mora*. &c. Quæ apud Humanistas dicuntur anagrammata pura: ita aiunt ex iisdem omnino corpusculis diuersimodè ordinatis corpora fiunt, inter se omnino diuersa. Hæc sententia non ponit diuersitatem inter elementa huius, & illius corporis naturalis. Alij non iisdem, sed diuersis atomis diuersa component: diuersitatem autem atomorum constituunt in diuersitate figuræ. In hac sententia vnâ substantia differt ab alia; non sicut hæc vox: *Roma* ab hac alia; *Mora*; sed sicut hæc: *Roma*, ab hac alia: *Deus*. Constant enim hec

duæ diuersis characteribus, non vero iisdem diuersimodè collocatis.

Alii præter differentiam in figura, & ordine; aliam differentiam obseruarunt, quam dicunt in situ: itaut eadem atomi eiusdem figuræ, & ordinis, diuersimodè situatæ, corporum diuersitatem efficiant. Exemplum habes item in litteris Alphabeti, si enim litteram *p* hoc vel illo modo inuertas; videbis te diuersas litteras efficere, per solam diuersitatem situs eiusdè omnino characteris. Idem habes in littera *n*, quam ita inuertere potes, vt facias *u*, & in alijs huiusmodi.

Per huiusmodi atomorum congregationem & earundem disgregationem explicat etiam recentiores generationem, & corruptionem substantiarum sensibilium. Has autem atomos plerique nihil aliud esse existimant, quam minutissimas elementorum particulas ex quibus sensibilia omnia coagmentantur. Si igitur petas ab Atomistis quid sit generari de nouo Canem, respondent nihil aliud esse, quam innumeram multitudinem atomorum tali dispositione, & ordine inter se congregari si petas quid sit destrui seu corrumpi illum eundem? nihil aliud esse quam congregationem illam dissolui, atomos ire in dispersionem gentium.

Quia vero ex mutationibus, quas oculos habemus, aliæ à Philosophis vocantur generationes, aliæ alterationes, & magnum inter vtrasque discrimen est: generationem ad alienationem discernunt per hoc, quod ad primam notabilis atomorum dissolutio, vel

variatio ad secundam leuis, immo & leuissima requiratur: puta longè alia variatio fit quando ex ligno fit ignis, quod dicitur generatio, ac quando lignum ipsum ex frigido fit calidum, aut ex humido sic cum, quod dicitur alteratio. Porrò huiusmodi corpuscula Christiani Atomistæ non ponunt æterna, sed creata in principio, quando Deus creauit Cælum, & terram. Quamuis autem diuersitatem atomorum non in sola figura constituant, diuersis tamen diuersas figuras attribuunt, per quas earum dè motus, & ætuitas facilius explicetur; puta particulis terreis cubicam, igneis pyramidalem, seu cuspidatam, aqueis rotundam, æreis conicam.

Mutationes igitur, quas dicimus accidentales, ita concedunt; vt tamen accidentia realia, si non omnes, saltem præterea ex ipsis, omnino negent. Ita inalescere subiectum aliquod, nihil aliud aiunt esse, quam ad illud plures particulares igneas accurrere, illiq; adhærescere; infrigidari vero est, vel coniungi cum ipso corpuscula aquea, vel terrea, vel ab ipso auolare corpuscula ignea.

ARTICVLVS II.

Ostenditur dari aliquam accidentia.

Quia Atomistæ in hoc præcipuè insistunt, vt accidentia planè excludant, oportet illa cum Peripateticis sustinere. Et primo quidem motum, impulsu, dispo-

dispositionem localem atomorum, quæ omnia ab atomis distinguuntur, negare nullo modo possunt; ipsi enim per motus locales corpusculorum rerum generationes explicant: adeoque non sunt adeo fatui, ut negent quicquam omnino de nouo poni in rerum natura.

Præterea dari accidentia intentionalia, cognitiones, volitiones, & alios huiusmodi actus distinctos tum à principio, à quo eliciuntur, tum à subiecto, in quo recipiuntur ita vnusquisque experitur, ut non possit, nisi insipienter in dubium reuocari. Propterea controuersia reducitur ad accidentia, ut vocant, realia, seu physica, qualia sunt lux, color, calor, sapor, & alia huiusmodi, quæ ab Atomistis explicantur per atomos transmissas ad organa illorum sensuum, quæ circa huiusmodi exteantur; v.g. sentire calorem nihil aliud est, quam organum tactus titillari per corpuscula ignea: sentire frigus est titillari per opposita: puta per terrea, vel aquea: videre colorem est organum visus titillari per corpuscula immissa ab illis corporibus, quæ colorata dicuntur. Fit autem talis titillatio per tensionem, aut compressionem, rarefactionem, aut spissationem fibrarum, nervorum, aut aliorum huiusmodi concurrentium ad illos actus, quos vitales, & sensitiuos vocamus. Cum igitur ea omnia fiant tum per corpuscula immissa ab obiectis, tum per motus locales organum, constituentium potentiam sensitiuam; aiunt Atomistæ, pro commentitijs habendæ sunt qua-

qualitates, & accidentia, quibus scietur tota Physica peripatetica. Dixi: Tum per motus locales &c. quia tensiones illæ, & compressiones aliæque sensuum affectiones habentur formaliter per motum localem: tendi enim fibræ *A* ab alijs partibus eiusdem magis remoueri, comprimi est motus oppositus, ut experientia constat.

Hanc Atomistarum sententiam ut principij Catholicæ fidei parum consentaneam, communiter damnant Catholici peripatetici. Impugnatur autem primo ex mysterio fidei. Est de fide quod in venerabili Sacramento Eucharistiæ, destructa substantia panis, remanet species panis, & destructa substantia vini, remanent species vini; ergo datur accidentia realia. Conf. prob. quia per species panis intelligunt omnes Catholici colorem panis, saporem, grauitatem, calorem, vel frigus, humiditatem, & siccitatem & alia huiusmodi. Idem dic de speciebus vini. Hæc autem sunt accidentia realia de quibus Philosophus, & nos cum illo. Hinc ista passim apud scriptores Catholicos confusa reperies; *accidentia* & *species*; habent enim pro eodem remanere species, ac remanere accidentia.

Hoc argumentum est maximi roboris. huic tamen satisfacere conantur Atomistæ sic. Remanere species panis in Eucharistiâ nihil aliud est, quam remanere apparentia panis, pane realiter non remanente: idem enim intelligunt Concilia sub nomine *spe-*
cie-

cierum, quod sub nomine apparentiæ; cum nihil aliud velit, nisi quod Corpus Christi Domini sit in Sacramento vere, & realiter, sed sub apparentia panis; in doctrina Atomistica Christus est in Sacramento sub apparentia panis; ergo Atomistæ nihil sentiunt nihil docent, huic mysterio aduersum. Minor probatur; quia Corpus Christi Domini sacramentatum determinat ad omnes illas sensationes, ad quas determinabat panis. Puta immitit ad potentiam visivam tales atomos, vt determinet ad illam sensationem, quæ dicitur perceptio coloris; Ad palatum alia corpuscula immitit, quæ determinant ad gustationem, &c. Dum igitur ita decipiuntur omnes sensus, circa Sacramentum Eucharistiæ, vt inducant, quantum est ex se, ad iudicium, quod sit panis; recte dicitur corpus Christi Domini latere sub speciebus panis. Idem dic proportionaliter de speciebus vini. Quemadmodum autem loquitur de speciebus, sic etiã loquitur de accidentibus, si per nomẽ accidentis videntur.

Hæc tamen responsio Atomistarum est insufficientis, eorum principijs aperte inimica. Nam substantia panis apud ipsos nihil aliud est, quam prædicta corpuscula congregata; quæ, dum immituntur ad sensus, sui sensationem efficiunt: si igitur remanent in Eucharistia corpuscula, quæ ita efficiant sensum; remanent in Eucharistia ea, ex quibus constat panis, & cū panis nihil sit, præter ea corpuscula, ex quibus constat; remanet in Eucharistia vere, & substantialiter panis.

Duo

Duo reponere possunt Atomistæ; alterum falsum, alterum ineptum. Primum est si dicant in qualibet substantia præter atomos, quibus constat, dari alias atomos, quibus sensum immediatè afficiat, secundum est Christum Dominum in Eucharistia decipere omnes sensus, supplendo defectum atomorum, quæ huiusmodi sensationes efficierent. Hoc secundum est omninò ineptum. Ad quid enim hæc figmenta, nisi vt Atomistæ positum tueantur? præterea falsum esset quod aiunt tum Concilia: tum Patres, remanere videlicet species, & accidentia panis: non enim iudicamus falsum, dum iudicamus remanere in Eucharistia colorem, saporem, grauitatem panis: sed solū quando iudicamus ex illis accidentibus in Eucharistia existere panem. Primum autem, quod scilicet præter atomos, quibus constat panis; dentur aliæ atomi quibus sentimus panem, & istæ remaneant, pereuntibus alijs, in sacramento: est falsum, & principijs Atomistarum repugnans: nam omnes atomi, quomodocunque congregata, constituunt substantiam, & consequenter panis immixtus huiusmodi atomis, esset substantia immixta alteri substantiæ, quod est ineptum. Adde, quod fingere præter atomos componentes substantiam, alias atomos ipsam qualificantes, est rejicere nomen qualitatis, rem retinere, cum minori probalitate.

Insuper si ea, quæ immituntur ad sensum sunt corpuscula; per motum localem immituntur ad sensum. Est autem evidens quæ-

cun-

cunque mouentur motu locali successiue, moueri: rursum manifestum est species emissas ab obiectis non successiue, sed instantanee ad oculum ferri: igitur manifestum est, species, quæ emittuntur ad sensum ab obiectis, non esse corpuscula. Minor experientia patet, qua constat obiecta remota, simul cum prioribus, visu attingi. Hinc dubitatur an sonus propagetur per species, quia videlicet non instantanee venit ad aurem. Habes in hac re familiare experimentum. Si sis in aliqua distantia à fera, quam ferit venator, & etiam ab ipso venatore; videbis prius feram occisam, quàm audias ictum sclopeti. Imo prius videbis ignem erumpentem in ipso sclopeto, quam ictum exaudias. Ex quo apparet aliter ferri ad visum obiectum visus, quam ad aurem obiectum auditus.

Probatum secundo dari accidentia realia ex diffusione lucis, quam videmus, quamque impossibile est saluari per emissionem corpusculorum. Petere enim quod à sole, vel quolibet alio corpore lucido instantanee emittantur corpuscula lucida, totum ætherium replentia; magna, inquit Philosophus, hoc est, ridicula postulatio est: quanta libet enim velocitate moueantur, successiue mouentur. In ijs autem, quæ mouentur velocissimè, si ad magnam distantiam moueantur semper per sensum successio deprehenditur. Apparet hoc in motu Firmamenti, & siderum, quæ ad motum firmamenti mouentur. In sole, &c. Igitur si prædicta corpuscula propagantur per motum localem, est phy-

sice impossibile in huiusmodi motu non deprehendi successiuitatem.

Præterea corpuscula lucida sunt de natura ignis; est autem contra naturam ignis deorsum moueri, nisi ab extrinseco mouente moueatur. Quomodo igitur tanta celeritate per immensum spatium deorsum cadunt; vt non solum velocissimè sed instantanee moueri videantur?

Denique lucem instantanee diffundi, in candela patet, qua accensa statim medium illuminatur: qua extincta statim obscuratur: numquam enim explicabit Atomista, quo tam citò abeat infinita illa corpuscula lucida ad extinctionem lucernæ.

Sunt qui putent se aliquid boni inuenisse: dum excogitarunt corpuscula lucida esse semper, & per omne medium diaphanum dispersa, sed non ultimo actuata: actuari autem ad præsentiam luminosi. Noctu v. g. totus aer plenus est corpusculis lucidis; sed apparente sole illa actuantur, & constituunt aerem lucidum. Hoc pacto probabile est colorata etiam noctu diffundere vndequaque species sui, species autem illas mouere Sensum visus dumtaxat, quædo, lumine superueniente, ultimo ad id præstandum actuantur.

Hæc tamen speculatio vel nihil dicit, vel recurrit ad doctrinam peripateticam; si enim ad præsentiam luminosi prædicta corpuscula actuantur; vel actuantur per missionem aliorum corpusculorum, & idem dic de illis quod de illis: vel per productionem qualitatis à luminoso diffusa per totum medium;

& tunc admittitur qualitas , quam petunt Peripatetici , solumq; supperaddunt corpuscula , quod non facit ad rem; nec enim Peripateticus negat corpuscula; seu minimas quasdam particulas corporum vndeque dispergi; negat solum per huiusmodi corpuscula saluari mutationes tum substantiales , tum accidentales rerum naturalium.

ARTICVLVS III.

Præter dispositionem localem Atomorum requiritur alia forma in toto naturali.

Circa ea, quæ articulo superiori explanata sunt, desiderare posset Auditor aliquid vltius. Dictum est enim Atomistas explicare sensationes, puta visiones, auditiones &c. per meram tensionem, compressionem, aut aliquem alium huiusmodi motum localem partium, constituentium organum sensus, determinarum ad motus huiusmodi à corpusculis, quibus feriuntur. Hoc autem non videtur reprobatum, quantum à Schola peripatetica reproberetur. Dicendum est hoc quidem reprobatum iri, sed in libris de Anima, vbi ostendetur visionem auditionem & alios actus vitales non saluari per prædictos motus, qui etiam in carentibus anima fiunt; cum tamen, quæ anima carent, nec audiant, nec videant. Interim scopus præsentis Articuli est ostendere, præter atomos prædictas, requiri in quodlibet corpore naturali aliquid aliud, quod

quod à Peripateticis dicitur forma totius. Probatur autem hoc primo ex differentia inter totum naturale, & totum artificiale. Nam diuersi effectus, qui ab utroque procedunt, notabile inter vtrunq; discrimen manifestant. Quæcumq; atomorum variatio fiat in artefactis; hoc est quomodocunq; varietur localis dispositio primò componentium artefacta; numquam hæc in pristinum statum sese restitunt, Fac enim, vel leuissime de crustari hunc parietem; per totam æternitatem modicum illud crustæ non reparabit in se paries; sed si vis recructari, accersendus est ab extrinseco recructator. Secus accidit in naturalibus; constat enim viuentia labefactata suas ab intrinseco labeis reparare. Quod indicio est, dari in toto aliquid quod principio consulens bono totius.

Explicatur hæc nostra ratio progrediendo per plures species substantiæ naturalis. Certum est primo in homine rationem, per; quæ illud totum est, saluari non posse per meram dispositionem localem atomorum, seu corpusculorum, ita vt homo à statua hominis solum differat per hoc quod in statua solum extima corpuscula recte collocentur, interiora autem ineptè ad rationem cõpositi humani; cum in homine tam intima quæ extima aptissime inter se compingantur ad hoc vt sint principium humanarum operationum. Hoc inquam certum est in homine, & etiã ab Atomistis vltro concessum, Ab homine gradum faciamus ad Brutum. Sine aliquo principio continente omnes partes com-

positi equini, & ordinante illas in bonū totius, saluari non potest compositum equiuū. Hoc autē principium est illud ipsum, quod Peripatetici vocant formam substantialem prædicti compositi. Quod autem principium huiusmodi debeat admitti in equo; probatur primo à pari, quia videmus equū, canē, & alia huiusmodi in operationibus proprijs vitæ sensitiuæ eodem planè modo se habere, ac se habet homo; Nam equus gustat, tāgit &c. allicitur ab objectis sibi proficijs, puta ad hordeo, & palea; terretur à sibi noxijs puta à saxo, vel baculo, habet species memoratiuas, sicut homo &c. ergo quemadmodum in homine ponitur principium ali- quod substantiale, &c. ita etiā ponendū est in bruto principium, inquam, ordinatiuū operationum in bonū totius. Omnes enim operationes huiusmodi non habere aliud sui principium, quā meram vbi- cationem, seu dispositionem localem atomorum, ex se indifferentium, vt constituent vel viuens, vel non viuens, est incredibile sapienti. Hoc enim est assignare pro differentia adæquata, & totali inter viuens, & non viuens, puram dispositionem localem, ex quo alia, etiam absurda inferemus inferius. Interim.

Confirmatur hoc idē experientia. Constat enim Canem, Equum, & alia huiusmodi componi ex multis organis, & partibus ethærogenis; hoc est dissimilibus, quæ omnes conspirent in bonum totius. Constat insuper, quod si illa organa discordent inter se, & aliquid deperdant requisitum ad ope-

rationes proprias animalis, vel aliquid recipient noxiū eidem animalī, datur aliquid in animalī remouens ab ipso id quod est noxiū & distribuens in ipso secundū eiusdē indigentiam id, quod est ipsi proficiuum. Quomodo autē hoc fiat facillimè explicant Peripatetici ponentes in quolibet toto substantiali formam quandam, quæ qualitates, & accidentia toti consentanea vel conferuet, vel producat, & qualitates noxias, quantum potest, ab eodem repellat.

Ab homine, & Bruto descendendum est vel si vis ascendendū ad Arbores, quæ etiam ipsæ in multis, hoc est in omnibus pertinentibus ad vitam vegetatiuam assimulantur animalibus. A Plantis ad alia mixta, à mixtis veniendum ad Elementa. Et quidem pro elementis, in quibus Peripatetici compositionem agnoscunt ex materia & forma, res appares satis manifeste in aqua; certum est enim dari in aqua principium aliquod, per quod reductur ad frigus sibi debitum, si quando ab aliquo agente extrinseco calefiat; hoc autem principium nequit melius assignari, quā dicendo illud esse formā substantialem totius, ergo &c. Maior experientia constat; nam aqua calefacta in lebere ab igne suppositio, si remotio igne, sibi relinquatur, ipsa paulatim reduct se ad pristinū frigus, nomine autē formæ substantialis nihil aliud intelligunt Peripatetici, nisi id; quod in toto est veluti radix accidentiū & qualitatum, quæ debentur toti; cū igitur aquæ debeat frigus, dum videremus hanc si-

ne ad miniculo agentis extrinseci ad frigus suū reuerti, cōgruēter arguimus dari in ipsa principium extrinsecum, excelsiuū caloris & frigoris recuperatiuū. Hoc idem apparet in plumbo, & quodlibet alio metallo liquefacto, quod habet vim reducēdi se & ad frigus, & ad sodalitatē debitā suę naturę.

Dices primo talem reductionem ad frigus tribui posse agenti extrinseci; puta aeri circumfuso, refundenti in aquam corpuscula frigida. Sed contra est primo, quia & aqua & prædicta metalla magis frigeſcunt, quam aer circumfusus: aer autem nequit magis frigeſcere, quam ipse frigeſcat. Secundo corpuscula frigida sunt secundum Aduersarij substantialiter aqua, vel terra ergo aer, refundendo talia corpuscula in lebetem, nouam aquam refundit: quod quis credat? Tertio huiusmodi responsio pugnat contra principia Atomistarum. Nam manifestum est in aqua bulliente, & p'umbo liquefacto plus esse caloris, quam frigoris, & consequenter plura esse corpuscula calida, quam frigida: cum itaque secundum ipsos simile accurrat ad simile, congruentius dicerent corpuscula calida, quæ in aere circumfuso circumuolitant, ad sua similia accurrere; adeoq; aquam semel calidam semper magis magisq; incalescere. Hoc est maxime secundum ipsorum principia, sed contra manifestam experientiam, Adde, quod corpuscula calida sunt omnium actiuissima, & omnium, ut ita dicam, attractiuissima suorum similium: ita ut vel vnica scintilla

ex visceribus pulueris tormentarij, vastissimum trahat incendium, hoc est infinitam scintillarum antea delitescentium multitudinem.

Dices secundo in aqua calefacta, in plumbo liquefacto, &c. remanere quasdam particulas, siue quasdam corpuscula frigida, à quibus calida, quæ ab igne intrusa fuerant, expelluntur, & simul similia reuocatur, quæ ad contrariorum introductionem fuerant dissipata.

Sed contra est. Si Aduersarius manum immergat in plumbum liquefactum; difficile inueniet corpuscula illa refrigerantia; idem dic, si hauriat. Desipientis est negare in tali massa plura esse, & quidem longe plura corpuscula calida, quam frigida. Cur igitur calida expelluntur à frigidis, & non e conuerso. Ex hoc eodem sequitur in aqua bulliente plus esse ignis, quam aquæ;

& alia huiusmodi. Sapienter igitur Peripatetici in aqua, alijsque substantijs sensibilibus ponunt principium quoddam intrinsecum, quod sit ra.
dix proprie-
tatum
de-
bitatum substantię. Hoc principium non oculis patet, sed intellectu.

QVÆSTIO III.

De compositione Corporis naturalis.

ARTICVLVS I.

Proponitur sententia Peripatetica, & probatur.

A Tomistarum Argumentis satisfacimus post assertam veritatem peripateticam. Interim ad intelligentiam dicendorum, distinguere debes in eodem composito duplex genus partium. Aliæ enim dicuntur partes integrantes, aliæ essentielles, Integrantes sunt, quarum si aliquam abstuleris, non illico rem destruis, secundum suum conceptum quidditatiuū. Secus in essentialibus accidit, quarum altera ablata, totū destruitur secundum conceptum quidditatiuū ipsius. Exemplum habes in homine, à quo si manu, vel auriculam amputaueris, non propterea non remanet substantia ex corpore, & anima rationali constans: at si vel animam, vel corpus abstuleris: hoc est si animā à corpore separaueris, non remanet homo in rerū natura. Auris, brachiū, nasus, & alia huiusmodi, dicuntur partes hominis integrantes; corpus & anima dicuntur partes essentielles.

Vt autem essentialem corporis naturalis compositionem inuestiget Philosophus: supponit cum antiquis principium illud:

Ex

De princ. intrins. corp. natur. 33
Ex nihilo nihil fit, & in nihilū nihil reuertitur: in omni igitur generatione præsupponitur aliquid in rerum natura, ex quo illud fiat, lquod de nouo fit. Puta quando gignitur ignis, ille non fit ex nihilo, sed ex aliqua materia, in quam per virtutem & actionem ignis applicati, introducitur ratio ignis.

Rursus alia mutatio est ea, per quam in combustionem ligni ex non igne fit ignis, ab illa, per quam lignum ex non albo fit albū, ex non calido calidum. Quando enim ex nō calido fit calidum per acquisitionē caloris, non destruitur in esse ligni; sed remanet simul & lignum, calidum. At per acquisitionem illius rationis, seu formæ, quæ constituit ignem, corrumpitur in esse ligni; nec est simul & lignum, & ignis. Hæc dicitur mutatio substantialis, per quam nimirū ex vna substantia fit alia; illa dicitur mutatio accidentalis, per quam vna eademque substantia, à priuatione alicuius accidētis, transit ad habitum illius eiusdem.

Quemadmodum autem in mutatione accidentali, quæ etiam dicitur alteratio, subiectum, puta lignum, transit à priuatione ad habitum formæ accidentalis: ita etiam in mutatione substantiali, quæ etiam dicitur generatio, debet dari aliquod subiectum, quod à priuatione formæ substantialis transeat ad habitum eiusdem. Quando ex non albo fit album, aliquod subiectum transit à non albedine ad albedinem; quando ex non igne fit ignis, aliquod subiectum,

transit à non ratione ignis ad rationē ignis. Hoc autem quod transit ex non igne in ignem, seu potius hoc subiectum, quod ex non habente formam ignis fit habens formam ignis; non est lignum ipsum: lignum enim non manet sub forma ignis, quandoquidem per productionem ignis lignum destruitur: igitur illud idem quod in ligno sustinebat formam ligni, in igne sustinet formam ignis, vt patebit inferius.

Naturalem hanc corporis sensibilis compositionem frequentissime declarat Philosophus per mutationem artificialem. Ars enim imitatur naturam. Quando ex marmore fit statua Alexandri; illud idem marmor, quod per actionem statuarii recipit in se figuram, & similitudinem Alexandri, transit à priuatione talis figuræ ad hanc eandem Figuram: adeoq; & sub priuatione, quæ est terminus à quo, & sub figura, quæ est terminus ad quæ idem omnino subiectum reperitur. Hoc autem subiectum, ante talem mutationem, erat statua Alexandri solum in potentia, & per talem mutationem euadit statua Alexandri in actu. Idem proportionaliter contingit in qualibet mutatione substantiali; est enim de conceptu mutationis esse transitum non habentis, nisi in potentia, formam, habens formam in actu: puta in mutatione ex non igne in ignem, aliquid transit à non forma ignis ad formam. Id autem quod in instanti caret forma ignis cum aptitudine ad illam recipiendum; est illud idem subiectum, quod in instanti illam recipit, & illa in-

formatur; Propterea peripatetici communiter aiunt tria esse principia corporis naturalis in fieri: materiam scilicet formam, & priuationem, duo autem in facto esse: materiam, scilicet, & formam.

Tria ponuntur in fieri, quia fieri aliquam substantiam, vt de facto fit, est subiectum acquirere aliquam formam substantialem, quam immediatè antea non haberet: hoc autem in suo formali conceptu intrinseco importat materiam, formam, & priuationem. Nam subiectum transire à non forma ad formam, siue à priuatione ad habitum: dicit subiectum sub vtroque termino, & ab vno transiens ad alterum: hoc modo corporis in fieri prædicta tria principia declarantur. Si enim intelligas solum materiam simul, & formam; intelligis quidem compositum sed non intelligis fieri; hinc est, quod rei in facto esse duo tantum principia sunt, materia scilicet, & forma, quæ duo remanent quandiu manet res ipsa.

Dari autem materiam primam efficaciter probat Philosophus hoc pacto. Datur transformationes substantiales; ergo datur materia prima, seu primum subiectum talium transformationum. Antec. experientia constat, Elementa in se inuicem transmutantur aqua in aerem, aer in ignem, &c. & ex quolibet per mutationes, vel medietas, vel immediatas, fit quodlibet. Constat hoc in nutritione animalis, per quam cibus in Chylum, Chilus in sanguinem, & tandem sanguis in substantiam aliti transmutatur, &

fit pars animalis, Palea, lignū, stuppa, & cetera mutantur in ignem : & negatè huiusmodi transmutationes est apostatare à sensibus. Probatur iam consequentia, quia si in huiusmodi mutationibus non datur cōmune subiectum, substans tam formæ, quæ expellitur, quam formæ, quæ de nouo inducitur; substantia, quæ corrumpitur, non potest dici transmutari in eam, quæ gignitur; nec ea, quæ gignitur, generari ex ea, quæ corrumpitur. Et consequenter non erit mutatio vnius in aliud sed reductio vnius ad nihilum, & alterius productio ex nihilo. contra assumptum. *Ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur.*

Explicatur hoc idem, quia nisi detur subiectum commune, in igne nihil est, quod antea esset in palea; ergo ignis est secundum se totum adæquatè ex nihilo. Item si in corruptione paleæ nihil remanet, quod antea esset in palea, manifestum est paleam abire in nihilum.

Promouetur hæc eadem ratio. Si de substantia, quæ corrumpitur nihil remanet in ea, quæ gignitur; non est cur agens naturale faciat ignem potius ex ligno, quam ex lapide, immò quam ex nihilo. Hoc autem est manifestè absurdū. Sequella probatur, quia in ligno nihil concurrit ad productionem ignis, nec in ligno quicquam est, ex quo conflatur ignis. non igitur magis concurrit lignum, quam lapis. Cur igitur à ligno facilius, quam ex lapide ignis generet ignem, Respondet Petipateticus; quia ignis faci-

lius expellit à subiecto cōmuni formam signi, quam formam lapidis: ratio huius est quia quamuis in neutro casu materia secundum se repugnet, aut expulsionem veteris formæ, aut introductionem nouæ, cū æqualiter se habeat ad omnes formas; tamen accidētia, quæ concomitantur in materia formam ligni, constituunt illam magis dispositam ad formam ignis, quam accidentia, quæ in eadem materia concomitantur formam lapidis: adeoq; sicut ex ligno sicco facilius, quam ex viridi, facimus ignem; ita proportionaliter ex ligno facilius, quam ex lapide, aut aliqua alia substantia minus disposita ad formam ignis. Item cur potius ex ligno, aut qualibet alia substantia, ignis generat ignem, quam ex nihilo: nisi quia in qualibet substantia sensibili datur materia, quæ adiuet agens, vel sustentando ipsius actionem & recipiendo in se formam, quæ de nouo producitur, vel aliqua alia ratione cooperando, quod præstari nequit à nihilo.

Probatur 2. eadem Conclusio. Animalis dicitur creari à Deo, & superare vires, & actiuitatem cuiuslibet alterius agentis, & tamen prærequirit subiectū, in quo recipiatur, & in subiecto dispositiones quasdam præuias, quibus subiectum sit recipienda forma idoneum. Hoc Aduersarij concedunt; loquimur enim hic cū Christianis: neque igitur idem asserere agēs naturale non præquirere vllum subiectū nec vllas dispositiones in subiecto ad productionem nouæ substantiæ; alioquin illa pro-

produceret ex nihilo modo quodam excellentiori, quam anima rationali producatur à Deo. Probatur hoc, quia terminus productus ab agente naturali esset adæquata, & secundum se tota substantia; adeoq; terminus, qui ponitur in rerum natura ab agente naturali in nullo subiecto recipitur: substantia enim adæquata non est subiecto.

Probatur 3. experientia. In multis mutationibus substantialibus est evidens substantiam, quæ corrumpitur, non perire secundum se totam, ita ut nihil de ipsa remaneat: ergo ita contingit in omnibus. Consequenter patet: quia natura pariformiter operatur in omnibus, & ab his, quæ patent, arguere debemus ad ea quæ latent. Antea autem probatur in morte cuiuslibet viventis. Homo mutatur per mortem in cadaver: idem dic de Bruto, & Planta: certum est autem & evidens remanere aliquid & de substantia hominis, & de substantia Bruti, & de substantia Plantæ. Aduersarius nihil hic sapienter negabit. Non negabit hominẽ morti, aut brutum, aut plantam; si autem neget quicquam remanere ex ipsis; non inuenit qui ipsi credat. Hoc autem, quod remanet, est illud ipsum, quod cum forma plantæ faciebat plantam: cum forma bruti faciebat brutum, & iam cum forma cadaveris facit cadaver. Propterea vocatur subiectum commune.

Hoc autem subiectum esse primũ subiectum, seu materiam primẽ facile probabis. Nam, vel supponit aliquid aliud ante se, vel

non; si non supponit; eo ipso est primum; si supponit; de hoc eode quæritur vnde sit, & an sit primum. Si est ex aliquo alio: illud aliud est primum, si non ex alio: ipsum primum erit, adeoq; manifestum est in quolibet naturali composito dari primum subiectum: cum repugnet numquam deueniri ad vnum, ultra quod non sit aliud inquirendum.

Iam vero præter illud subiectum commune, & indifferens, quod promiscue primum, & vltimum nuncupatur dari aliquid aliud per quod quælibet substantia physica sit hæc potius, quam illa secundum speciem, manifeste apparet. Implicat enim hanc, & illam substantiam constitui in hac, vel illa specie determinatè per id præcise, quod secundum se est indifferens ad hanc, vel illam, ex omnibus speciebus substantiæ sensibilis. Planta igitur & lapis, lignum & ignis: equus & canis præter id, quod est vtriusq; commune: debent habere aliquid, per quod inter se differant, & constituentur substantiæ dissimiles substantialiter. Hoc autem est id, quod dicitur forma. Habitis vero materia & forma simul, habes totam substantiam naturalem. Hoc idem clarissimè explicatur à Philosopho per artificialia: Idem as est indifferens ut sit phiala, vel vrcus: adeoque non sunt diuersa phiala, & vrcus per ipsum es: sunt autem diuersa per hoc, quod as in vno habet formam hanc: in alio illam aliam.

Denique sicut evidens est, quod habitis materia & forma simul: habes rem; ita evidens est te non habere per hæc præcise rem in
fici

fi eri, seu primo poni rem; rem enim primo poni in natura, est ita poni, ut immediate antea non esset. Propterea, ut dicatur res fieri, oportet ut subiectum à privatione formæ transeat ad habitum eiusdem, & hoc est dari tria principia corporis naturalis in fieri: materiam videlicet, formam, privationem. Materia est subiectum transiens ab vno extremo ad aliud; transit enim à privatione formæ ad formam; hinc in illo transitu privatio dicitur terminus à quo: forma vero terminus ad quem. Ita compositionem corporis naturalis explicavit Philosophus; Philosophum autem sequuti sunt quotquot inter Philosophos sapientiæ nomine claruerunt, ut sunt D. Thomas, Scotus, & alij infiniti.

Pro hac eadem sententiam afferunt alia argumenta. Præcipue autem, quod quando vna gignitur ex alio apparent in genito quædam, quæ præerant in corrupto. Puta vermes; qui gignuntur ex caulibus, retinent colorem caulium, qui ex floribus, vel flauis, rubri etiam sunt, vel flauis. Constat etiam ignem, seu flammam ex diversis lignis diversi coloris esse; puta quæ ex ramis oliuæ, alterius coloris est, quam quæ ex vite, vel quercu. Hinc inferunt accidentia huiusmodi, prædictos videlicet colores, transire ab vna substantia in aliam, adeoque & subiectum talium colorum: accidentia enim ab vna in aliam rem transmigrare non possunt, nisi per transmigrationem subiecti, cui inhaerent. Subiectum autem hoc est materia prima. Eat igitur materia prima commu-

nis vtrique; composito, seu vtrique corpori, & ei videlicet, quod fit; & ei, quod destruitur. Hoc argumentum est bonum, sed eludi facile, propter diuersitatem opinionum in ipsamet Schola peripatetica circa subiectum accidentium, & circa possibilitatem, vel impossibilitatem transitus accidentis de subiecto in subiectum. Quæ quia hic pro dignitate tractari nequeunt, utpote pertinentia ad libros de ortu & interitu, ideo solum obiter indicasset sufficiat.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus contra numerum Principiorum.

Obiicitur 1. Ad habendum adæquate compositum non sufficit habere materiam & formam; sed insuper requiritur inter vtramque vnio, per quam constituentur vnum. Item requiritur substantia, per quam tale compositum sit in genere entis ultimo cõpleti. Item impossibile est esse tale compositum, quin duret, hoc est quin aliquando sit: quin vbiectur, hoc est quin alicubi sit: ergo & vnio, & substantia, & duratio, & vbiectio sunt alia principia rei in facto esse.

Resp. transf. ant. neg. conf. Ut autem intelligas quid obiiciat Aduersarius; scias oportet nomine durationis intelligi accidens quoddam modale, per quod formaliter res est in aliquo determinato tempore: nomine vbiectio, a liquid, per quod res est in ali-

quo loco: nomine subsistentiæ rationem aliquam, per quam ens aliquod constituatur in genere entis ultimo terminati seu completi. His positis de vniōe non esse principium: sed nexum, seu vinculum, quo materia, & forma simul principiant, & constituunt intrinsece totum; quod ideo dicitur constare ex materia, & forma vnitis: subsistentiam non esse principium, vel quia præsupponit totum compositum naturale, cui superuenit: quaruntur autem hic principia corporis naturalis; vel quia ratio subsistentiæ habetur per hoc præcise, quod materia & forma vnitim existant, & nulli alteri vniantur. Duratio, vbiatio, & alia huiusmodi sunt mera accidentia, quæ non ingrediuntur constitutionem substantiæ physicæ, cuius adæquata quidditas præcendendo ab his omnibus, recte intelligitur, & habetur.

Obijciunt 2. Materia constat ex partibus ipsam intrinsece componentibus. Idem dicitur de forma materiali, puta de forma ignis, ligni, & cæteris huiusmodi: ergo & materia, & forma fiunt ex alijs: ergo non sunt principia. Hæc vltima consequitur probatur, quia de ratio principiorum est, quod non fiant ex alijs.

Resp. dist. ant. materia, & forma materialis constant ex partibus integralibus: omitto ant. ex partibus essentialibus; nego ant. & eode modo distincto primo consequenti; nega vltimam consequentiam. Dicitur est supra nos agere hic de principijs essentialibus. Quamuis autem iam materia,

quam

quæ forma materialis vt pote diuisibiles in plures partes, constat ex pluribus partibus; tamen vna pars materiæ respectu alterius non se habet, sicut actus ad potentiam: vt contingit in composito ex materia, & forma: quarum hæc quidem actus, illa autem potentia. Nomine formæ materialis intellige quamlibet forma cuiuslibet substantiæ sensibilis, vna Anima rationali excepta.

Dices: etiam materia, & quælibet forma constat partibus essentialibus: ergo nulla responsio. Probat ant. quia & materia, & quælibet forma est definibilis per genus, & differentiã: genus & differentia sunt partes essentielles: ergo &c.

Resp. neg. ant. Cuius probatio probat etiam formas spirituales, & quælibet rem, quamuis simplicissimam, constare partibus Genus, & differentia non sunt partes physicæ, vt vidimus in Logica; sed partes seu potius gradus metaphysici, de quibus hic nihil dicimus.

Obijc. 3. Priuatio est principium corporis naturalis in fieri: ergo dantur quatuor principia corporis naturalis in fieri. Conf. prob. quia si priuatio est principium, etiam forma antecedens est principium: si forma antecedens est principium, dantur quatuor principia: ergo si priuatio est principium, dantur quatuor principia. Quando dicimus forma antecedens: intellige formam, quæ expellitur per introductionem nouæ. Probat iam maior, quia materia in mutatio-

ne

ne substantiali tam transit à forma veteri quam deponit, quam à priuatione formæ, ad nouam formam v. g. quando ex paleæ fit ignis, materia tam transit à forma paleæ, quam à priuationem formæ ignis, ad formam ignis. Idem contingit in qualibet aliam transformatione. Cum enim materia prima nunquam existat spoliata omni forma substantiali; numquam transit à pura, & præcisa priuatione formæ ad formam; sed insuper ab vna forma transit ad aliã, & consequenter addendum est quartum principium, forma videlicet antec.

Ref. conc. ant. neg. conf. Ad probationem varij varie. Sunt qui dicant formam, quæ expellitur includi intentioni principio, videlicet in priuatione; ratio est, quia priuatio non est præcisa carentia formæ in subiecto; sed carentia cum aptitudine ad formam, per formam autem antecedentem, aptatur subiectum formæ subsequenti, puta per formam ligni, aut paleæ, formæ ignis. Hæc eadem doctrinam ponit sub nomine priuationis omnia accidentia, per quæ subiectum disponitur ad nouam formam. Hoc posito non dantur quatuor principia, sed carentia formæ cum omnibus, quomodolibet constitutibus aptitudinem ad ipsam, habent rationem termini à quo, seu priuationis.

Alia rep. est neg. mai. Ad probationem mitte ant. quod videlicet subiectum tam transeat à forma veteri ad nouam, quam à priuatione ad formam; & nega conf. quod videlicet tam forma vetus, quam priuatio sit

fit principium. Ratio disparitatis est, quia transitus ille, in quantum mutatio est dicit per se priuationem formæ, vt terminum à quo: formam autem veterem solum per accidens. Mutari materiam consistit in hoc, quod ex non habente formam fiat habens formam. Hoc idem exemplificat Philosophus inijs mutationibus, in quibus subiectum non transit à forma ad formam, sed præcise à non forma ad formam: quæ tamen sunt veræ, & propriæ mutationes. Putam cum homo ex immusico fit musicus, ex immathematico mathematicus; non transit à forma ad formam, quanuis mutetur; neque enim aut immusica, aut immathematica formæ sunt, sed carentiæ formarum. Idem contingit quando aer ex tenebroso fit lucidus.

Dices: nisi materia transfret ab vna forma ad aliam formam, talis transitus, seu talis mutatio non esset naturalis: g. ad conceptum corporis naturalis in fieri per mutationem naturalem requiritur transitus ab vna formam ad aliam formam. Cum igitur hic sermo sit non de mutatione vt sic, non de corpore naturali in fieri quomodocumq; sed de corpore naturali in fieri per mutationem naturalem; debet in ipsius conceptu includi tam forma, à quam transit subiectum, quam ipsamet priuatio; consequenter nisi forma vetus includatur in priuatione, erunt quatuor peincipia corporis naturalis in fieri.

Confirmat hoc argumentum Fonseca; quia: agens, inquit, naturale agere nequit in materia nudam; prærequirit enim in ipsa dif-

dispositiones quasdam. Hinc si igni, v. g. appromixaretur materia spoliata omni forma, non posset ex ipsa educere formam ignis; g. ad hoc vt materia mutetur per agens naturale ex nõ ingne in ignem, tautari debet hæc substantia in illam substantiam. Immo ex communi modo loquendi non dicitur mutari materia sed ipsamet substantia.

Resp. r. fortasse falsum esse id, quod supponitur à Fonseca; quod videlicet ignis non induceret in materiam nudam, & omni accidente spoliatam formam ignis. Quamuis enim verum sit formam ignis non induci, nisi post præuias dispositiones: hoc non facit ad rem, quasi vero ignis ipse nequiret in eandem materiã inducere prius dispositiones, & postea formam ipsam, sicut de facto facit, cū ex ligno facit ignem. In huiusmodi autem casu vere haberes ignem in fieri, quamuis materia non transfiret à forma ad formam sed præcise à priuatione ad formam; & qui dem rem in fieri naturaliter quamuis enim præsuppositio ipsa, materiæ catentis omni forma, sit præsuppositio alicuius miraculi, tamen id quod fit per actionem ignis applicati ad talem materiam, naturaliter fit.

Præterea est discrimen inter priuationem, & formam antecedentem satis notabile, quoad punctum præfens. Fieri ignem de nouo determinate dicit priuationem formæ ignis, à qua transeat subiectum; non autem determinate dicit formam palcæ; aut formam ligni; quamuis igitur æque necessarium, sit materiæ transire ab aliqua forma, ac transire

fire à priuatione: tamen quia nulla determinat forma, determinate autem priuatio formæ inducenda requiritur: recte priuatio, secus forma antecedens sortitur rationem principij. Assignat enim hic Physicus pro principij ea, quæ determinare requiruntur ad conceptum rei in fieri.

Den que conceptū mutationis, per quam res fiat de nouo, habes præcise per hoc, quod intelligas transire materiam à priuatione ad forma; quamuis enim, si forma antecedentem excluderes, fortasse non confideres rem in fieri modo naturali; tamen dum præcendis, non concipis rem fieri aliter, quam modo naturali. Hic igitur conceptus *materia transiens à priuatione formæ ad formam*, est adæquatus rei naturalis in fieri: quamuis præcendat an simul cum tali priuatione in eadem materia existeret, vel non existere forma positiua impossibilis cū subsequente. Ex his omnibus habes formam antecedentem impertinenter se habere ad rationem principij.

Obj. 4. Non est potior ratio cur priuatio antecedens formæ nouæ ponatur pro principio, quam priuatio subsequens formæ destructæ: g. vel viraq; poni debet, vel neutra. Antec. probatur: quia tam necesse est necessitate naturali per mutationem prædictam destrui formam veterem, ipsiusque priuationem succedere: quam poni forma nouam, & ipsius priuationem expelli; ergo vtraque priuatio pertinet ad conceptum rei in fieri. Exemplo res patet: quando ex sup-

pa sit ignis, per aduentum formæ ignistam ponitur in materia priuatio formæ stuppæ, quam excluditur ab eadem priuatio formæ ignis. Quemadmodum igitur priuatio formæ ignis habet rationem termini à quo, priuatio formæ stuppæ habebit rationem termini ad quem: ad hanc enim ab illa fit transitus.

Resp. neg. ant. Priuatio formæ de nouo productæ est de conceptu intrinseco: & essentiali rei in fieri, secus priuatio formæ destructæ: quamuis realiter vtraque priuatio sit naturaliter necessaria cum res de nouo fit. Concipere materiam transire à non formæ ad formam substantialem; habes rem fieri per mutationem substantialem. Hic autem nihil attingis formaliter de priuatione formæ destructæ, quamuis hanc inferas consequenter: aliud autem est id, quod pertinet ad conceptum rei in fieri per mediu constitutiui: aliud, quod pertinet ad eundem: per modum legitimi consequentis. Esse autem de conceptu formalis rei in fieri priuationem formæ, quæ ponitur, est euidens: nã primo esse est ita esse, vt immediate ante non esset. Præterea si priuatio formæ destructæ, quia est in materia, ponenda esset pro principio deberent poni principia infinita: neque enim est in illa materia simul cum forma ignis sola priuatio formæ stuppæ, sed insuper priuatio omnium formarum, quarum est capax materia, impossibilium cum forma ignis. Adde, quod natura in operando bene habet pro termino à quo priuatione for-

mæ acquirenda; priuationem vero formæ destructæ habere nequit, neque pro termino à quo, quia stat cum forma producta, neque pro termino ad quem, quia non tendit ad non ens; solum autem per accidens ad terminum à natura intentum consequitur aliquod non ens, propter impossibilitatem vnus cum alia. Hoc D. Thomas ex Philosopho passim, & fuse explicat ostendens actionem ignis tendere ad alium ignem ex intentione naturæ primariæ: ponere autem simul priuationem formæ, quam destruit est præter intentionem primariam, & solum propter impossibilitatem vnus cum alia.

Obij. 5. Si Deus in eodem instanti crearet simul materiam cum forma, vt potest, & vt fecit in prima creatione rerum; tunc non præcederet priuatio formæ ignis: & tamen vere fieret ignis de nouo: g. falsum est, quod fieri ignem de nouo includat essentialiter antecedentem priuationem formæ ignis. Quod fieret ignis de nouo, est euidens: quod non præcederet priuatio formæ ignis ostenditur, quia priuatio est carentia formæ in subiecto apto; sed in casu posito non præcessit subiectum aptum: ergo in casu posito non præcessit priuatio.

Resp. sermonem hic esse de conceptu rei naturalis in fieri, vt de facto fit, non autem vt fieri potest à Deo, & vt facta est in creatione mundi. Deus enim non produxit per mutationem substantialem prima corpora naturalia, quæ creauit. Etiam tamen in tali casu non esse rei præcessit rem. Aiunt autem

aliqui casum proponi posse dupliciter ; primo ita vt in illo eodem instanti, in quo creat materiam, creet simul & formam, hoc est formam producat independentem à concursu materiae. Secundo ita vt in illo eodem instanti, in quo erat materiam, educat formam de parentia materiae, seu producat formam concurrentem materiae, per modum causae passivæ. Si res accidat primo modo, materia non habet ullam prioritatem respectu formæ: non temporis, quia in eodem instanti producit; non naturæ: quia forma fit independentem ab ipsa. Quod si accidat secundo modo; materia non habet quidem prioritatem temporis respectu formæ, quia simul tempore producantur: habet tamen prioritatem naturæ, quia forma producit dependenter ab ipsa. Primo modo, inquit, non præcedit privatio, secundo præcedit, sicut præcedit materia.

Hæc doctrina non subsistit; quia nequit dari in eodem instanti privatio formæ, & forma, cum igitur in illo eodem instanti, in quo primo est materia, sit etiam forma; evidens est in illo eodem instanti non dari privationem ipsius. Decipiuntur autem, qui sic philosophantur in hoc, quod putent idem esse, quod materia non habeat in priori formam, ac quod habeat in priori privationem formæ: cum tamen hæc duo tam distent, quam distat non includere formam, & formam excludere; primum dicit præcisionem, secundum negat id à quo purè præscinditur. Ad argumentum in forma conc.

antec.

antec. dist. conseq. ignem fieri de nouo, vt de facto sit non includit privationem; nego; vt fieri potest, & vt fortasse primo factus est à Deo: omitto conseq. est autem sermo de rebus in fieri, vt fiunt; videlicet per transformationem vnius substantiæ in aliam.

Obiic. 6. De conceptu intrinseco rei in fieri est etiam agens: ergo debet poni pro quarto principio. Antec. probatur, quia implicat aliquid fieri, nullo agente fieri: ergo, &c.

Resp. neg. ant. fieri ignem per tautationem substantialem est subiectum transire à privatione formæ ignis ad formam; siue hoc fiat aliquo agente extrinseco mouente subiectum, siue non; semper fit ignis. Verum est hunc transitum non posse fieri, nisi aliquo extrinseco mouente: sed hoc mouens extrinsecum non est quod intrinsecum rei in fieri vt tali. Concedimus autem etiam agens esse principium rei, quæ fit, sed extrinsecum.

ARTICVLVS III.

Satisfit alijs obiectionibus.

Precedenti articulo dictum est ab auct. varijs contra numerum principiorum; præsentis articulo dicetur contra principia, quæ ipsi statuimus, rei naturalis:

Obijciunt igitur. Principia ex Philosopho debent esse contraria: materia, forma non sunt contraria: g. non sunt principia.

Maior constat tum ex 1. *Phys.* tex. 48. tum alijs locis, in quibus ait *Philos.* omnes veteres, qui rationabiliter philosophati sunt, veritate cogente in hoc conuenisse, quod contraria quodammodo principia esse putarent. Hinc alij dixerunt principia rerum omnium esse humidum, & siccum: alij esse vacuum, & plenum, alij quorum Princeps *Empedocles*, esse litem & amicitiam: naturalia, ut puto, ethicis, & politicis metientes, in quibus amor & odium omnia moderantur. Minor autem est certa, actus enim, & potentia, qualia sunt forma, & materia contrarietatem non habent.

Resp. ad eò falsum esse omnia principia in doctrina *Philosophi* debere esse cõtraria, ut doceat passim, præcipue autem 12. *Metaphys.* materiam esse subiectũ contrarietatis: hoc est priuationis, & formæ: materia enim modo est sub priuatione, modo sub forma, & consequenter cum neutro contrarietatem habet. Contrarietas igitur est inter aliqua, videlicet inter priuationem, & formam. Ex quo patet esse cõtrarietatem inter ens, & non ens: non autem inter ens, & ens.

Dices. Ex *Philosopho* album fit ex non albo, & non ex omni non albo, sed vel ex nigro, vel ex medijs: puta flauo, vel cæruleo, vel alijs huiusmodi: ergo secundum *Philosophum* non sufficit contrarietas, seu oppositio priuatiua, qualis est inter non album, & album, sed requiritur positiua, qualis est inter nigrum, & album.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Sensus *Philosophi*

sophi est, non quodlibet non album posse fieri album: sunt enim non alba incapacia & albedinis, & cuiuslibet alterius coloris, puta *Angelus*, quamuis sit non albus, nequit fieri albus, aut quomodolibet coloratus. Propterea non sufficit subiectum esse nõ album, sed oportet esse subiectum colorabile adeoq; alicuius coloris: cū omne colorabile alicuius coloris sit, & ideo per ratione colorati explicat *Philos.* rationem colorabilis.

Obijce insuper: forma fit ex materia, & ex priuatione: ergo formæ non conuenit definitio principii. Conseq. probatur, quia in definitione principiorum dicitur, quod non fiunt ex alijs, neque ex alterutris. Ant. autem probatur, quia forma plantæ, vel ignis non est ex nihilo, sed ex subiecto: est autem etiam ex priuatione tamquam ex termino à quo.

Resp. dist. antec. forma est ex materia, & ex priuatione tamquam ex partibus ipsam componentibus: nego; tamquam ex subiecto, & termino à quo: conc. ant. & nego conseq. Verum est principia non fieri ex alterutris, accipiendo legitimè particulam ex, videlicet, prout denotat habitudinem partis componentis. Aliud enim est priuationem, materiam, & formam componere intrinsecè hoc totum, quod est rem fieri, aliud priuationem, & materiam componere formam, seu formam constare ex materia, & priuatione. Hoc secundum est falsum, primum est verum.

Hinc rectè docet *Philosophus* principia,

quia contraria sunt, non fieri est alterutris; quia prima, non ex alijs, quia principia, ex his omnia; quia contraria, non fiunt ex alterutris, tanquam ex partibus componentibus: nam, ut obseruat Plato in Phædone, quamuis vnum contrarium ex alio contrario fiat, tanquam ex termino a quo: imo vnumquodque ex suo contrario fiat: viuens ex non viuente, & ex viuente non viuens: vnum tamen contrarium non constat intrinsecè ex suo contrario, puta viuens non constat ex non viuente; nec è conuerso.

Obije. vltimo. Priuatio vel principiat quando est, vel quando non est: neutrum dici potest; g. non est principium. Maior est indubitata: est enim disiunctiua inter contradictoria. Minor probatur, quia si dicas principiare quando est: contra est: nam, quando est priuatio corpus naturale non principiatur ergò priuatio non principiat quando est. Patet hæc conseq; implicat enim in terminis corpus naturale principari, quando non principiat. Si autem dicas priuationem principiare quando non est: etiam contra est; quia implicat non esse, & principiare: ipsum enim exercitum principandi, seu actus secundus principandi supponit esse. Adeo, quod quando non est priuatio est forma tali priuationi opposita: adeoq; simul principiant priuatio, & forma; consequenter simul essent.

Resp. conc. mai. neg. min. Dico autem priuationem principiare quando est. Ratio est, quia rem fieri, vt fit, est subiectum tran-

firc

sire à non forma ad formam; adeoque instanti *A* esse sub non forma, & instanti *B*, esse sub forma; & consequenter hoc totum quod est rem fieri, componitur ex priuatione, tanquam ex termino à quo, ex forma tanquam ex termino ad quem, ex materia ab vno ad alterum terminum transeunte. Materia vtrique termino coexistit, termini autem non sibi coexistunt; & consequenter hoc totum numquam est simul, sed successive per partes: instanti *A* materia est cum priuatione: instanti *B* est cum forma, adeoque in tempore constante ex *A*, & datur totum fieri. Hinc quando datur priuatio, non datur fieri secundum se totum: datur tamen secundum partem suam; adeoque verum est, quod quando est priuatio, non datur principatum secundum se totum; falsum quod non detur secundum aliquid sui.

ARTICVLVS IV.

Sustinetur materia prima.

Necessitatē materiæ primæ ex hoc potissimum capite demonstrat Philosophus, quod ex nihilo nihil sit, posse autem hoc principium stare sine materia prima, probare conantur hostes materiæ primæ. Eius igitur existentiam impugnant.

Primo. Si in generatione nouæ substantiæ substantia vetus ita petit, vt nihil de ipsa remaneat, non requiritur commune subiectum: potest res ita contingere, simul

C 4

esse

esse verum: Ex nihilo nihil fit, g. ad veritatem huius principij non datur necessitas materiæ primæ. Maior est evidens; Minor probatur: si supponatur in natura hæc lex, vt nullum agens quicquam de nouo producat, nisi aliud destruendo, cuius in locum succedat id, quod de nouo producitur; non requiritur subiectum commune, & vnaqueque res ex alia fiet; ergo &c.

Resp. conc. mai. neg. min. ad probationē dic huiusmodi legem esse adē ineptam, vt tribui nequeat naturæ. Destruere vñ, & in locum illius inducere aliud, non est producere, seu facere vnum ex alio. Non facit Scultarius ex cathedra scamnum, si nihil sit in scamno, quod antea esset in cathedra; nec ex Cane Leporem, nisi illud idem marmor, quod erat in Cane, & materia Canis maneat in Lepore, & materia leporis, Quæmadmodum autem in arte, vnum artefactum fit ex alio, stante sub vtriusque forma eadem materia artis, sic etiam in natura vnum ex alio fit, stante sub vtraque forma eadem materia. Materia naturæ dicitur materia prima, quia non habet formam, nisi quam recipit à natura; materia artis est materia secunda, quia ante formam inductam ab arte est alia forma; siue quia ars agit in substantiam completam, & ideo facit vnum per accidens; natura agit, & inducit formam in substantiam incompletam, & facit vnum per se. Ars non facit substantiam, sed supponit; natura non supponit, sed facit. Ars supponit opus naturæ, circa quod

operatur, natura nullius alterius opus supponit: materia enim prima non dicitur opus, sed pars operis; quamuis actio creatiua terminari possit ad solam materiam, adeoque materia dici possit opus Dei.

Obijc 2. Potest remanere aliquid commune corrupto, & genito, quod non sit materia prima, g. ex necessitate alicuius, quod sit vtrique commune, non probatur necessitas materiæ primæ. Antec. prob. quia si ponas accidentia communia, & palea, quæ destruitur, & igni, qui gignitur, habes aliquid commune vtrique substantiæ, & tamen non habes materiam primam, ergo si ne materia prima habes aliquid commune vtrique substantiæ.

Resp. vnā substantiam nō fieri ex alia per hoc, quod habeat aliqua accidentia, quæ essent in alia, substantia enim non constituitur per accidentia. Præterea ex hac ipsa cōmuniter accidentium, si detur, probabimus alibi cōmunitatē subiecti, cum accidentia non sint sine subiecto, nec transeant de subiecto in subiectum. Denique mutatio vnus substantiæ in alā, nihil remanente vtrique cōmuni, præter accidentia, vocatur transubstantiatio, quæ non fit, nisi in venerabili Sacramento Eucharistiæ, in quo destructa substantia panis & vini, ponitur substantia corporis, & sanguinis Christi Domini. Hanc mutationem, vt omnino singularem, & ab ijs alienā, quæ per naturam sunt, singularem, & nouo nomine appellam, & Patris transubstantiationem appellant.

Ex his patet ad argumentum. Non sufficit utriusq; substantiæ aliquid esse commune, sed requiritur, ut aliud aliquid sit substantiale.

Obiicit, 3. Neq; hoc principium: *Ex nihilo nihil fit*, saluari potest in sententia peripatetica: ergò quoad hoc minus valet doctrina Aristotelis, quam alia. Antec. prob. quia etiam in sententia peripatetica forma, sit ex nihilo; cum tamen in substantia sit pars precipua: ergò, &c. Probatnr hoc secundum antec. quia formam fieri ex materia nihil aliud est, quam formam, quæ antea nihil erat in materia produci. Si enim antea nihil erat, manifestum est, quod ex nihilo fit; fieri enim in materia non tollit fieri ex nihilo, sicut non tollit fieri ex nihilo, si Angelus fiat in hac Schola.

Hoc argumentum est Achilles Atomistarum. Et quia multipliciter, & discorditer soluitur à peripateticis: non enim yno omnes modo explicant quid sit fieri ex materia: ideo opinantur non solui: Alii enim sic aiunt. Formam educit de potentia materiae nihil aliud est, quam materia, quæ potentia etat lignum, & ignis, vel quodlibet aliud huiusmodi, virtute agentis naturalis fieri lignum, aut ignem, aut quidlibet aliud huiusmodi. Hæc explicatio maxime consonat ijs omnibus, qui negant materiam per seipsam formaliter esse, existimantes hanc habere esse formaliter per quamlibet formam, à qua informeretur. Sed quarunt Atomistæ quid hoc, ipsum significet: nam quomodo marmor,

quod

quod potentia est Constantinus, fiat actu Constantinus facile intelligitur: per hoc enim ipsum, quod Berninus hinc inde decidat hoc, vel illo modo particulas marmoris: marmo è marmore rudi in Constantinum euadit. Quomodo autem lignum euadat in ignem; aut potius quomodo materia prima euadat in ignem, aut lignum, aut quamlibet aliam substantiam non est facile intelligi: facile autem intelliges, si de operibus natura ita philosopheris, sicut vides contingere in operibus artis. Quodam opera artis sunt per decisionem partis à parte, sicut accidit in Sculptoria: Marmor enim euadit qualibet Statua per hoc, quod Statuarius particulas ab ipso hoc vel illo modo decidat. Secus accidit in pictoria: Pictor enim quamlibet imaginem facit, non per decisionem partis à parte, sed per iuxta positionem partis ad partem, coloris videlicet ad colorem, propterea doctrinam Atomisticam etiam rudes facile intelligunt, quæ eodem modo putant operari naturam, quo vident operari artifices, etiam operum rudiorum. Quemadmodum enim artifex nihil ponit de nouo, nisi dispositionem partium componentium artefactum: ita putant naturam nihil ponere de nouo, præter dispositionem partium componentium ens naturale.

Dicunt alij formas ipsas latitare in materia prima, & virtute agentis naturalis suis è latebris euocari. Hoc etiam si metaphorice dicatur, nihil dicitur: si proprie, absurde dicitur. Si enim ante actionem agentis

C 6 sint

sint in rerum natura, idque vnum obtinet agens naturale, vt appareant vere & realiter hoc habetur, vt appareat quod latebat, non autem vt fiat, quod non erat; & consequenter non fit vnum ex alio; cum tamen vnum ex alio fieri omnes admittant.

Dicendum est igitur Atomistas crassam æquiuocationem pati in argumento proposito. Dicitum est iam supra quisnam esset sensus huius proloquij: *Ex nihilo nihil fit.* Philosophus, & veteres loquuntur de ipsis substantijs, seu corporibus, quæ oriuntur, & occidunt; & in hoc conveniunt, nullum corpus fieri de nouo, quod non ex aliquo sibi præexistente constet: *ly Ex aliquo*, intelligunt Atomistæ ex aliquo corpore; Peripatetici, non ex aliquo corpore, sed ex aliqua re communi corpori, quod fit, & corpori ex quo fit. Vtrq; autem rectè saluant hoc principium: *Ex nihilo nihil fit.* Hoc autem, quod vtrique corpori commune est, vocant materiam primam, quæ cum prima forma, pristinum: cum noua, nouum corpus constituit.

Quod si formam solam consideremus, illamq; dicamus fieri, certum est illam antea non fuisse, adeoque fieri ex nihilo sui: sicut etiam dispositio illa localis, quæ vnicè ponunt Atomistæ pro forma, quam dicimus, substantiali, antea non erat, & fit ex nihilo sui. Quemadmodum autem ineptè videtur Atomistæ hoc argumento, quod videlicet ipsa localis dispositio, & alia huiusmodi fieri ex nihilo, adeoque non saluatur apud

ipfos hoc principium: *Ex nihilo nihil fit*; ita ineptissimè vrgemur ab ipsis contra idem principium, ex eo quod ipsamet forma; vt dicimus, substantialis ex nihilo fiat. Solum igitur in hoc differimus, quod ipsi purent naturam nihil operari posse, nisi per motum localem, nos aliquid aliud posse dicamus. In hoc autem euidens est ipsos nimis crasse philosophari.

Quid sit autem fieri ex nihilo sui, quod concedimus formæ, & concedunt suæ dispositioni locali Atomistæ facile explicatur; nihil enim aliud est, quam formam, quæ antea non erat, modo esse; quid autem sit non esse ex nihilo subiecti, sed esse ex subiecto seu fieri ex subiecto, non adeo facile explicatur. Explicatio autem pertinet ad tractatum de Causis, vbi ostenderetur causalitas materiæ primæ in formas, quæ propterea dicuntur materiales. Interea, educi formam de potentia subiecti non est fieri in subiecto; nam etiam anima rationalis fit in corpore, nec tamen de potentia corporis educitur, cum creetur; nec est formas ante latentes tandem apparere, cum hoc non sit fieri, sed monstrari: fieri igitur, seu educi ex subiecto dicitur verum, & reale concursu materiæ primæ in formam, quem suo loco dicemus. Ad argumentum in forma; patet ex dictis. Nam vel fieri dicitur de substantia, seu de corpore, & tunc manifestum est non fieri ex nihilo, cum intrinsecè constet ex aliquo substantiali, quod inesset corpori, ex quo fit. Vel fieri intelligitur de forma; & tunc illa quidem

dem sit ex nihilo sui, non autem ex nihilo subiecti: sicut & dispositio, & motus, per quæ dispositio atomorū habetur. Concurrit autē subiectū non per modū diuersimodæ dispositi in partibus suis secundum locum, sed alio genere concursus, per quem ponitur in rerum natura plus aliquid de nouo, quam localis dispositio partiū. Peripatetici enim pro certo habent naturam plus aliquid posse, quam localiter mouere corpora; cum nihil amplius illi concedant.

ARTICVLVS V.

*Satisfit obiectionibus contra formam
substantialem.*

Arguunt Atomistæ posse corpuscula per diuersam dispositionem facere diuersa corpora ex eo, quod ex litteris alphabeticis diuersimode collocatis habeantur diuersissima opera. Puta opera Platonis differunt ab operibus Aristotelis, & sic de alijs; cum tamen viginti quatuor characteres omnibus sufficiant. Idem videre est in opere musæo, constante ex lapillis hoc, & illo modo dispositis. In opere artis pictoriæ, in qua vnū artefactum ab alio non differt, nisi secundū diuersam collocationem eorūdem colorū. præterea neq; hoc requiritur, vt eadem omnino corpuscula nec plura, nec pauciora sint in vno corpore, quæ in alio; dum modo nulla de nouo fiant; nihilque natura non efficiat, nisi congregare dum gignit, dis-

gregare dum destruit, corpuscula initio mundi abundanter creata à Deo. Sic igitur arguunt. Ex litteris alphabeticis siue iisdem varè collocatis, siue partim iisdem, partim diuersis fient diuersæ voces, & diuersa epigrammata, &c. ergo ex iisdem atomis varè collocatis, vel partim iisdem, & partim diuersis fient diuersa corpora naturalia.

Resp. conc. ant. neg. cons. Inter corpus, & corpus est diuersitas secundum substantiam; inter carmen, & carmen, est diuersitas secundum accidens. Quod autem ad illud esse substantiale, quod tribuimus formæ, nõ sufficit dispositio localis, siue earundem, siue diuersarum atomorum; ostensum est supra ex eo, quod in quolibet toto, quod est à natura, reperiatur principium quoddam conseruatiuum, & recuperatiuum earum qualitatum, quæ ipsi debentur. Si in carmine Vigiliano vel Homericò vel vnum characterem loco dimoueris, numquã se in suum locum restituit, secus si altera ueris corpus naturale. Et hæc disparitas est physice euidens: facitq; physice euidens, corpus naturale suos motus habere ab intrinseco; artefactis autem omnia ab extrinseco adesse. Hinc apparet necessitas ponendi vltra dispositionem atomorum aliquid aliud, quod sit principium prædictorum motuum; vnde si dicet Atomistæ etiam inter hanc, & illa vocem dari diuersitatem substantialem, eo quod sit æque notabilis, ac diuersitas quæ est inter ignem, & paleam; permitte illi, vt diuersitatem suam vocet vt voluerit: tene

autē quod negare nequit, nisi desipiat, dari in corpore naturali principiū aliquod, per quod ad intrinsecō hoc, & illud præster hoc principium non dari vllō artefacto. Hoc principium vocatur forma substantialis, quod quia in diuersis diuersum est, ideo corpus à corpore substantialiter differt.

Immo, vt obseruat Philosophus, motus, qui artefactis inest ab intrinsecō, inest illis non secundum formam, sed secundū materiā. Puta si statua marmorea sibi relinquatur, non mouebitur secundum formam quā habet ab arte, motu videlicet progressiuo, qui est proprius pedatorum, sed deorsum, rouet, qui motus est secundum naturam marmoris. Materia autem artis est substantia completa adeoque constans ex materia, & forma substantiali; vnde motus, qui artefactis inest ab intrinsecō, inest illis à forma naturæ, non à forma artis: Et propterea quandoq; artefacta corrumpuntur, quia eorundem secundum formam naturæ, quō ferti nequeunt sine præiudicio formæ artis.

Objc. 2. vnumquodq; componitur ex his in quæ resoluitur; sed omne corpus sensibile resoluitur in corpuscula; ergo omne corpus sensibile componitur ex corpusculis. Maior est indubitata. Domus resoluitur in cæmenta, lapides, & ligna: componitur ex cæmentis, lapidibus, & lignis. Vox polysyllaba resoluitur in syllabas, syllabæ in litteras: vox ex syllabis, syllabæ ex litteris constant; Homo resoluitur in corpus, & animam: ex corpore & anima homo consti-

tur. Est igitur vniuersaliter verū ex eo cōponi quodlibet, in quod resoluitur, seu in id, quod ipse dissolutioni super est.

Min. autem probatur; quia corpus sensibile vel est simplex, vt sunt elementa: ignis aer, &c. vel est mixtum, vt sunt metalla, lapides, ligna, plantæ, animalia. Si est simplex, resoluitur in multas particulas eiusdem rationis. Itā quælibet, vel minima moles aquæ in multas guttulas; quælibet moles ignis in multas scintillas. Si vero sit mixtum; in quatuor elementa resoluitur; nam ex quælibet planta, & ex quodlibet mixto extrahuntur terra & aqua &c.

Resp. 1. quod qui totum daret Aduersarijs, nihil daret. Hoc autem argumentum non magis probat non dari formā substantialem in toto, quam non dari formam artificialem in domo. Verum est constare vnū quodq; ex ijs, in quæ resoluitur; falsum est ex ijs dumtaxat. Domus ipsa constat ex cæmentis, lapidibus, & lignis, quæ ipsius dissolutioni supersunt; sed insuper forma artificiali, quæ non superest dissolutioni domus. Consentit igitur planta, & pecus, & aduersarius ipse, si velit, corpusculis, quæ remanent post eius interitum; dummodo insuper in suo esse includat formam non artis, sed naturæ, quæ in pecude quidem interit, in aduersario non interit.

Resp. 2. interrogando quid intelligat Aduersarius per corpuscula. Si enim nihil aliud intelligat, quam tenuissimas quasdam particulas huius, vel illius rationis, manifestum

sum est vnumquodcumq; corpus in corpuscula abire. At controversia non est circa hoc punctum inter Atomistas, & Peripateticos; illi enim negant poni in rerum natura quicquam de nouo, præter dispositionem localem atomorum præexistentium, hi affirmant aliquid poni, pro certo habentes naturam aliquid plus facere, quam mouere, & disponere localiter corpora.

Præterea circa hæc ipsa corpuscula, seu minutissimas particulas corporum dissentiunt à Peripateticis Atomistæ; dum aiunt ea esse ingenerabilia, & incorruptibilia: cuius positionis falsitatem demonstrat Philosophus ex transmutatione, qua in se inuicem aqua in aerem, aer in aquam, & quodlibet in quodlibet transmutantur: vnde hæc ipsa corpuscula constant ex materia, & forma: vt ostenditur in libris elementorum. Ad argumentum in forma distinguo; vnūquodque componitur ex his &c. solum: nego; ex his, & aliquo alio; omitto. Veritas huius distinctionis est ob oculos in omnibus artefactis.

Obijcit 2. In quolibet corpore naturali debent admitti multi spiritus, quibus ab euntibus destruitur corpus naturale: g. corpus naturale componitur ex illis sine vlla alia forma substantiali. Conf. prob. quia posito quod huiusmodi spiritus dentur in corpore animali, & ex defectu ipsorum corpus corrumpatur: sine fundamento ponitur forma substantialis distincta ab ipsis, vel à coordinatione, seu dispositione locali ipsorum

rum. Ant. patet experientia. Si vinum sine operculo diu reliqueris, è vino fiet acceptum non alia de causa nisi quia ex vino effluent multi spiritus, quos etiam oculis vsurpamus, dum efflunt. Idem dic de multis alijs liquoribus, de pulueribus, vnguentis, & alijs huiusmodi, quæ propterea maxima cura asseruari debent. Constat hoc etiam in animalibus, & inter cætera in homine: nã stomachus, vt docet Aristoteles, ideo est debilior estate quam hieme, & hieme calidior quam æstate: quam hieme ob frigus aeris circumfusum pori coarctantur, & continent intra stomachum spiritus igneos: estate vero à circumfuso calore aeris pori dilatantur, & per apertos poros prædicti spiritus facile effluunt. Vnde oritur debilitas stomachi, quæ aliquando tanta est, vt animal intereat.

Respon. non esse dubium dari prædictos spiritus, & ex ijs pendere vitam animalis: debet tamen, præter illos, admitti forma substantialis, quæ indiget huiusmodi spiritibus, quibus vtitur ad operationes vitæ, tam vegetantis in vegetabilibus, quam sentientis in sensitiuis. Imò isti spiritus habenti spiritum probant existentiam formæ. Constat enim elaborari de nouo, & ab aliquo principio intrinseco spiritus huiusmodi, quibus animalis infirmitati subueniatur. Quemadmodum autem requiruntur ad conseruationem animalis, ita proportionaliter ad conseruationem aliorum, quibus ait Aduersarius eos reperiri. In animalibus spiritus huiusmodi non sunt pars animalis: probabile

bile est in vino, aliisque liquoribus, aut vnguentis habere rationem partis; vnguenta enim, & alia huiusmodi sūt mixta imperfecta, non habentia vnam formam, secus animalia. Vocantur mixta imperfecta aggregata ex multis corporibus tritis, & contritis inter se sicut accidit in Tiriaca, & alijs.

Ad id quod dicitur: stantibus huiusmodi spiritibus stat animal; deficientibus Animal deficit; responde cum distine, stantibus stat, his deficientibus deficit formaliter per huiusmodi defectum, nega; deficit consequenter: concede. Deficiente quolibet ad vitam necessario, deficit vita; si hoc necessarium est constitutum viuens, per defectum ipsius formaliter deficit viuens: si non est constitutum, sed aliquid, quo indiget viuens, ipso deficiente, consequenter deficit viuens.

Objc. vltimo; ordo, qui est inter partes vniuersi, recte saluatur sine forma totali vniuersi; g. pariter in quodlibet toto; puta in leone, in cane &c. saluari potest ordo totius sine forma totius. Antec. prob. quia ordo vniuersi non inest illi à principio intrinseco, ordinante singula in bonū totius, sed ab extrinseco, videlicet à Deo, qui omnia facit in pondere, numero, & mensura.

Resp. conc. antec. & probatione eiusdem neg. conf. Disparitas est, quia vniuersū est aggregatum per accidens, siue vnum per accidens. Leo verò; & quodlibet aliud huiusmodi est vnum per se. In vno autem per se recte ponitur principium intrinsecum, ordi-

natum partium in bonum totius: secus in vno per accidens, consistere ex innumerabilibus vnis, seu entibus per se. Fuere qui dicerent mundum esse vastum quoddam, & immensum animal. Fuere qui dicerent hominem ab anima regi, sicut nauis regitur à naua, Equus à fessore. Suo loco ostendimus mundum regi à Deo, vt regitur nauis à naua: hominem verò, ab anima, non tanquam à forma assistente, sed tanquam ab informante corpus esse hominem, etiam patebit in loco.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Clauditur prima disputatio.

AD conclusionem capti operis in hac disputatione aduerte sententiam peripateticam duas aduersum se opiniones habere extreme oppositas. Altera ex praedictis opinionibus est Atomistarum nihil de nouo fieri aientium, praeter dispositionem atomorum secundum locum. Contra hos expresso Physicas peripateticus; ostendens aliquid aliud naturam posse, quam mouere localiter. Porro si per solum motum localem atomorum praëxistentium omnia fieret, non apparet cur Dæmones nequeant suscitare canes, & Elephantes, & in natura reuocare corrupta: immo cur nequeant homines suscitare, cum tamen hoc agere sit opus diuinae virtutes. Nam quemadmodum Peripateticus ait materiam ita dispositam petere con-

naturaliter à Deo informari anima rationali; ita talis dispositio talium atomorum, idem petit secundum Atomistas: cum igitur nihil sit facilius Dæmoni, quam huiusmodi corpuscula congregare; non videtur difficile, quod homines ad vitam reuocet.

Aduertendum est insuper Atomistas, vt opinionis sue inuidiam leuent, didicisse o- qui cum Peripateticis, & appellare formā substantialem in toto: sed dum vocant substantialem, non id intelligunt quod Peripatetici: tribuunt autem hoc nomen prædictæ coordinationi atomorum, & propterea a formam substantialem negant esse formā absolutam; intelligentes sub nomine formæ substantialis formam infini generis inter accidentales, videlicet formam modalem.

Alterā sententiā est non Atomistarū, sed Annihilantium, & vicissim ex nihilo omnia facientium. Contra hos non disputat Physicus; cum repugnet euidentiā sensuum, cui innititur hoc principium: *ex nihilo nihil fit, & in nihilum nihil reuertitur*, adeoque inter veteres nemo de veritate huius principij dubitasse videtur; cum omnes transmutationem rei in rem oculis vsurparent. Generationem vnus esse corruptionem alterius, & è conuerso, ostenditur in libris de ortu, & interitu, hic vero supponitur.

Aduertendum est insuper productionem, per quam fit corpus naturale, esse generationem, mutationem, & conuersionem. Est generatio, quia aliqua substantia de nouo producit, itaut vel forma educatur de

potentia subiecti, cui vnitur; vel vnio ipsa, qua forma communicatur subiecto, ex subiecto ipso vel ex subiecto simul, & forma educatur. Est mutatio, quia productionem corporis naturalis materia mutatur substantialiter; hoc est, è non habente vnā formam substantialem fit illam habens: siue quia à priuatione formæ transit ad formam. Est conuersio, quia vna substantia in aliam conuertitur: puta lignum in ignem.

Quamuis autem iste tres rationes generationis, mutationis, & conuersionis in vnū eundemq; motum re ipsa conueniant; sunt tamen non solum ratione, sed re inter se separabile: potest dari generatio, quæ non sit neque mutatio, neq; conuersio: puta si Deus in instanti *A* creet materiam primam proximam igni, & vltimo dispositam ad formā ignis: tunc generabitur ignis, nec fiet physica mutatio, cum materia non præsupponatur physicè trāsens à priuatione ad formam nec erit conuersio, cum per huiusmodi productionē nulla substantia conuertatur in aliam, vt patet.

Potest dari mutatio, quæ non sit conuersio, puta si in instanti *A* materia sit sine omni forma substantiali, & in instanti *B* formam substantialem acquirat. Item erit mutatio, & non conuersio, si materia simul retineat veterem formam, & aliam nouam acquirat. Dari etiam potest mutatio, quæ non sit generatio: si nimirum materia spoliatur omni forma substantiali: tam enim mutatur si à

forma transeat ad priuationem, quam si à priuatione ad formam. Deniq; dari potest conuersio, quæ neq; sit generatio, neq; mutatio; videlicet si vna substantia adæquate secundum se totam destruat, & alia adæquate secundum se totam succedat sine vilo subiecto communi. Ita contingit in Venerabili Sacramento Eucharistiæ, in quo ex substantia panis, & vini nihil omnino remanet, adeoque in quo nihil est substantiale commune substantiæ, quæ destruitur, & substantiæ, quæ de nouo ponitur sub accidentibus. Dixi: *quæ de nouo ponitur*, quia corpus Christi in Sacramento non producit de nouo, sed de nouo ponitur, vbi non erat. Ex quibus apparet nos loqui hic de eo, quod accidit, aut accidere potest per potentiam Dei absolutum.

Triplis huiusce rationis in vno eodemque motu realiter identificatæ oportuit hic meminisse ad perfectiorem intelligentiam eorum quæ dicta sunt, dicentur inferius. Nam in generatione corporis naturalis, quæ & conuersio, & mutatio est, non ex conceptu conuersionis, sed ex conceptu mutationis tria esse principia demonstrat Philosophus: cum enim conuersio sit non materia in totum, quia non materiæ in ignem, sed totius in totum, puta ligni in ignem; sub conceptu conuersionis non solum priuationem formæ ligni, sed insuper formam ligni, aut qualibet aliam, à qua transitus fiat, pro principio assignasset. Scut enim de conceptu generationis, quæ mutatio est, dici-

mus esse vt materia à priuatione formæ transeat ad formam; ita de conceptu eiusdem, quæ conuersio est, erit forma vetus, à qua materia transit ad nouam. Hinc est quod aiunt conuersionem dicere tam terminum à quo, quam terminum ad quem posituum, quia est transitus ab vna forma ad aliam, cum mutatio generatiua dicat solum alterum ex terminis posituum, videlicet illud, ad quem fit transitus.

Quod autem de principijs intrinsecis corporis naturalis in fieri, non sub conceptu conuersionis, sed sub conceptu mutationis Philosophus sic inquisierit; facile arguitur ex eo, quod ipse cum veteribus hic assumit, videlicet; *ex nihilo nihil fit*, cuius sensus est omne corpus naturale ex aliquo sibi præexistente intrinsecè constitui. An vero, id, ex quo sibi præexistere sit corpus, esset coniunctum alicui alteri, an non, nihil refert ad hoc, vt id, quod ex ipso fit, verè non ex nihilo fiat. Præterea quamuis re ipsa nunquàm fiat ignis nisi cum destructione ligni, vel alicuius alterius substantiæ: iuxta illud: *Generatio vnius est corruptio alterius*: tamen destructio ligni est omnino per accidens ad conceptum generationis ignis: si enim, nihil aliud fieret in materia, quam acquisitio formæ ignis; per hoc formaliter haberetur conceptus adæquatus generationi ignis per mutationem substantialem. An autem intrductio formæ ignis in materiam sit, vel formaliter, vel consequenter, vel concomitanter, vel quodlibet alio modo

destructio formæ ligni: hoc est an, & quomodo, & quæ formæ substantiales sint in eodem subiecto impossibiles, abstinet Philosophus, & Peripatetici cum ipso hic inuestigare; cum id vnum querant quæ nam sint intrinsece componentia corpus naturale, tum in fieri, tum in facto esse.

Apparet hoc idem clarissimè ex eo, quod Philosophus hic promiscue inquirat, & assignet principia in fieri tam totius accidentalis, quam totius substantialis. Immo frequentius, & clarius in toto accidentali suâ doctrinam explicat, quam in toto substantiali. In fieri autem totius accidentalis frequentissime vsurpat transitû illum, per quem immusicum ex immusico fit musicum: at procul dubio musicum ex immusico non fit, nisi per transitum à priuatione musicæ ad musicam. Nec enim imaginandum est immusicam esse formam aliquam oppositam musicæ, sicut opponitur frigori calor. Manifestû est igitur hic à Philosopho inquiri principia corporis naturalis, & eadem assignari secundum vnum, & præcisum conceptum generationis, quæ per mutationem substantialem fiat, per quam videlicet materia à priuatione formæ transit ad formam.

Deniq; ex his patet non in eodem sensu ignem fieri ex ligno, in quo, fit ex materia sibi & ligno communi. Nam ex tali materia fit tamquam ex intrinsece componente, cum non intrinsece componatur ex ligno.

DISPUTATIO II.

De principij corporis naturalis in particulari.

QVÆSTIO I.

De quidditate, & proprietatibus materiae primæ.

ARTICVLVS I.

Definitur materia prima.

Definitioni materiae primæ diuisionem materiae in primam, & secundam præire oportet.

Materia prima est, *primum subiectum*, ait Philosophus, *ex quo fit aliquid, &c.* Secundum hanc rationem accipitur materia nudè, & præcisè secundum se, nullis accidentibus, aut dispositionibus induta, per quas vni potius, quam alteri formæ idonea fiat. Materia autem secunda dicitur illa eadem, prout vestita aliquibus accidentibus, seu dispositionibus ad aliquam formam determinatè, vel etiam prout vnita alicui formæ substantiali. Immo sæpè, & quidem propriè tota substantia, ex materia videlicet constans & forma, materia secunda appellatur.

Materia prima est *primum subiectum*, quod per operationes nature intrinsecè im-

mutatur recipiendo primò dispositiones ad aliam formam, deinde formam ipsam. Puta ignis ad generandum alium ignem, prius inducit in materiam calorem: siccitatem, & quicquid aliud prærequiritur formæ ignis, quam tandem inducit. Materia secunda est subiectum, quod intrinsece immutatur per operationes artis. Dicitur enim hanc recte accipi pro substantia completa. Ita diximus materiam Frænsfactoriæ esse ferrum; Lignariæ, lignum: quia & Frænsfactoria circa ferrum, Lignaria circa lignum occupatur; non autem solum circa id, quod in ligno, & ferrò respectu formæ, quæ est à natura, habet rationem subiecti. De hæc materia secunda non quærimus hic quid sit. Materiæ autem primæ definitiones duas afferimus ex Philosopho, & explicamus.

Prima definitio habetur 7. Metaph. textu 8. *Materia per se ipsam neque quid, neque quantum, nec aliud quidpiam dicitur eorum, quibus ens determinatur: neque etiã negationes eorum, sed est quid, de quo singula horum prædicantur.* Materia per se ipsam non est *quid*, quia secundum se præcise, considerata non est neque hæc, neque illa species entis physici, seu substantiæ, de qua dicitur simpliciter, & absolute *quid*, & per quã responderetur ad quæstionem quid est? Interroganti enim de quolibet: quid est hoc? bene respondes dicendo; est lignum est ignis; est equus. Materia autem prima secundum

dum se neque est lignum, nec ignis, in equus nec vlla alia substantia.

Neque quantum, neque aliud quidpiam eorum quibus ens determinatur, quia secundum se non est illius aut quantitatis, aut qualitatis, aut vllius alterius rationis determinantis ipsam vt sic vel sic se habeat, Qualitas enim determinat subiectum vt sit tale, quantum vt sit tantum, & sic de cæteris, quorum nihil materiæ primæ per se ipsam conuenit. *Neque negationes eorum,* quia quemadmodum secundum se præcise, considerata non habet vllam formam substantialem, per quam sit aut ignis aut planta; neque accidentalem, per quam sit alba, vel nigra; ita etiam per se ipsam nihil eorũ omnium excludit, aut a se, aut à rerum natura: sed neque habens ex se, neque excludens formas huiusmodi parata est & cuiuslibet substare, & qualibet illarum carere.

Adiitur: *sed est quid, de quo singula horum prædicantur,* quia quamuis materia prima nihil sit eorum omnium; ea tamen omnia recipiuntur in ipsa, illamque constituunt in quolibet prædicamento. Nam per formam quamlibet substantialem constituitur in prædicamento substantiæ: non quod ipsa vnquam sit adæquate substantia, sed quia euadit pars actualis adæquate substantiæ. Per qualitatem constituitur in prædicamento qualitatis, & sic de cæteris. Vbi aduerte obiter in tam breui definitione hanc voculam *quid* bis poni à Philosopho: semel in vno sensu, semel in alio. Dicitur

enim non esse quid, sed esse quid: non quid ut sonat substantiam, sed quid ut est indifferens ad substantiam, vel partem substantiæ.

Dicuntur autem ea omnia prædicari de materia non quomodocumq; si enim dicas: *materia prima est ignis. Materia prima est color, &c.* falsum dicitis, quia hæc prædicæ per identitatem de ipsa, cum tamen nulli ex his identificetur, hoc est cum ipsa nullum sit eorum. Prædicantur autem quatenus per huiusmodi in quolibet ex prædictis prædicamentis collocatur: nam per formam substantialem sibi vnitam collocatur in prædicamento substantiæ; per accidentalem in prædicamento qualitatis, aut quantitatis; adeoq; non in abstracto sed in concreto prædicamenta de ipsa dicuntur. Diximus in Logica partem in illo prædicamento esse, in quo est totum: quod facit ad rem presentem; vnde accidit idem in diuersis in omnibus simul prædicamentis esse. Idem enim est substantia calida, quinquipalmaris stans, agens, & patiens; induta pulchris vestimentis, in hoc loco, & tempore, similis alteri substantiæ.

Dicit autem Philosophus 1. physic. text. 69. substantiam naturam, hoc est naturam quæ in composita rationem habet subiecti, siue materiam primam cognoscibilem esse secundum analogiam ad materiam rerum artificialium, & ibidem illam explicat per similitudinem quandam & proportionem ad æs, lignum, & alia huiusmodi, quæ secundum

se præcise considerata non sunt neque hoc, neque illud artefactum; puta neque Statua, neque Lectus; sunt tamen hæc omnia in potentia: quatenus ex ipsiis & Statua, & Lectus constructur. Ita materia prima secundum se non est neque hæc, neq; illa substantia, neque hoc, neque illud ens accidentale: nec leo, nec lapis, neque calidum, neque quantum; sed hæc omnia in potentia; quatenus ex ipsa & lapis, & leo & calidum, & frigidum fiunt. Et quemadmodum informitas illa artificialis, seu ratio infigurati formaliter tollitur per formam artificialem, quam recipit æs, & lignum: ita informitas naturalis tollitur formaliter per formam naturalem, quam materia recipit.

Alia materia primæ definitio est ex eodem Philosopho 1. Physic. textu 82. *Dico materiam ultimam subiectum uniuscuiusq; ex quo fit aliquid, cum insit, non secundum accedens: & sic corrumpitur aliquid, in hoc a tibi ultimum.* Explicatur hæc materiæ definitio partim per ea, quæ diximus in explanatione præcedenti, partim per ea, quæ tenenda sunt ex præcedenti disputatione. Ostensum est enim ex transmutatione vnius in aliud dari subiectum commune, quod probatum est esse primum, ne videlicet detur processus in infinitum. Idem autem intelligit dicere Philosophus nomine ultimi subiecti, quod & nos, & ipse alibi, intelligimus nomine primi. Nam nomine primi intelligimus subiectum, in quod ita corpora resoluuntur, ut ipsum in vltimis subie-

Etum resoluti nequeat: quod si posset, non esse primum.

Dicitur autem *subiectum uniuscuiusque*: qua in qualibet substantia subieitur formæ, cum qua constituit totum per se, & accidentibus, cum quibus constituit vnum per accidens. Dicitur *ex quo fit aliquid cum inest*: hoc est ex quo inexistente, seu ex quo tamquam ex principio intrinseco, quodlibet corpus componitur. Dicitur, & *non secundum accidens*, quia totum sit ex subiecto per se, & tanquam ex parte substantiali totius. Denique additur: & *si corrumpitur aliquid in hoc alibi ultimum*, quia qualibet substantia quæ corrumpitur, resolutur in materia primam, omni corruptioni superstitem; adeoque retinentem in generatione rei quæ sit rationem subiecti: Ex quibus facile apparet bonitas utriusque definitionis.

Obijc. 1. Materia prima est in aliquo predicamento, ergo falsum est eam non esse, quid, neque quidpiam eorum, quibus ens determinatur. Antecedens patet ex dictis in logica, ubi materiam collocauimus in predicamento substantiæ.

Resp. neg. aut. Ad probationem iterum nego ant. Materia pertinet quidem ad predicamentum substantiæ, sed non formaliter seu directe, de qua pertinentia hic agitur. Pertinet autem reductiue, & vt pars illius substantiæ, quæ directe ponitur in predicamento. Et hoc dictum est in Logica.

Obijc. 2. Materia prima definitur; ergo est in aliqua specie entis; ergo habet ali-
quid

quid, per quod ad hanc potius, quam ad aliam speciem entis determinetur. Ant. est euidens, cum dupliciter illam definiuerimus. Conseq. patet: Omne enim quod constat ex genere, & differentia; est in aliqua specie entis: omne quod definitur, constat ex genere & differentia: ergo omne quod definitur est in aliqua specie entis.

Resp. Nos non negasse materiam primam esse per se ipsam in aliqua specie entis; eo enim ipso quod est, est aliqua species entis, sed diximus eam per se ipsam non esse vllam speciem substantiæ physicæ cõpletæ, adeoque ad argumentum in forma conc. ant. disting. conf. est in aliqua specie entis Physiçi cõpleti: nego conf. in aliqua specie logica metaphysica entis conc. conf.

Obijc. 3. Vel definitur hic materia prima secundum rationem præcisam materiæ, vel secundum rationem propriam materiæ primæ, neutrum dici potest, ergo, &c. Minor probatur: si enim dicas definiri secundum rationem præcisam materiæ contra est, quia ratio materiæ, & ratio subiecti sunt vna ratio: definitio autem allata non conuenit rationi subiecti vt sic, ergo per ipsam non definitur ratio subiecti vt sic. Si autem dicas definiri materiam primam secundum rationem propriam materiæ primæ: contra est, quia ita debet definiri, vt per huiusmodi definitionem habeatur notitia subiecti vt sic.

Resp. concep. mai. min. Definitur materia prima secundum rationem propriam

materia primæ: Differentia autem, seu ratio propria subiecti: vt sic fit, ibi explicabitur vbi de conceptu proprio formæ, per comparisonem ad quam dicitur subiectum, quicquid est subiectum.

ARTICVLVS II.

Materia prima est ingenerabilis & incorruptibilis.

IN generabilitatem atque incorruptibilitatem materia primæ vide ne ita intelligas, quasi nec Deus illam facere ex nihilo, nec eandem in nihilum redigere possit. Immo neq; hic quærimus an agens naturale non suis viribus, sed eleuatum à Deo possit aliquid ex nihilo facere, aut aliquid in nihilum redigere. Quis enim hic quærat quid natura possit; ab eo eleuata, qui omnia, potest? Sensus igitur quæstionis est an agens naturale virtute sibi connaturali possit generare, aut corrumpere materiam primam & in hoc sensu responsum est per titulum articuli. Materia prima est ingenerabilis & incorruptibilis.

Hæc conclusio est Aristotelis, & omnium Peripateticorum. Probatum autem sic. Si agens naturale posset generare materiam primam deberet illam generare ex aliquo subiecto præexistente; nequit hoc facere: g. nequit illam generare. Maior probatur: quia facere aliquid independentem à subiecto est supra vires agentis pure naturalis, respectu

cuius

cuius vniuersalissime dicitur: *ex nihilo nihil fit.* minor autem probatur, materiam videlicet primam produci non posse dependentem à subiecto; quia nequit vllum subiectum præsupponi primo subiecto, si enim aliquid subiectum præsupponas, ipsum dicimus materiam primam, & quia in subiectis nequit dari processus in infinitum, deueniendum est ad aliquod, ultra quod non sit aliud inquirendum. Hoc autem est quod dicitur primum, siue vltimum subiectum. Hæc ratiocinatio reducitur ad hoc. Materia prima produci nequit neque dependentem, neque independentem à subiecto; g. simpliciter produci nequit. Antecedens probatur. Et primum quod non independentem: quia est supra modum agendi agentis creati. Secundò quod neque dependentem; quia eo ipso primo subiecto subiectum præsupponitur, quod dicitur materia prima.

Hoc argumentum est Aristotelis 1. Physic. cap. vlt. *Materiam, inquit, primam incorruptibilem, & ingenitam esse necesse est. Si enim fiat subijci aliquid oportet, ex quo inexistente fiat: hoc autem est ipsius natura quare erit ante quam fiat:* Hoc est si sit materia prima, ex aliquo primo subiecto fit: sed esse primum subiectum est natura, seu quidditas materia primæ; g. si sit materia prima, fit ex materia prima; adeoque fit ex se ipsa: rursus id ex quod fit ipsa, præexistit ipsi; ergo ipsa sibi præexistit, adeoque est antequam sit quod est impossibile.

Verum sit quis argumentum Philosophi

accipiat ut iacet, facile proprio gladio Philosophum peret contra formam substantialem, arguendo sic. Si forma substantialis fiat, subijci aliquid oportet, ex quo inexistente fiat: formæ nihil subijcitur, ex quo inexistente fiat: ergo forma non fit. Minor probatur; quia quamvis aliquid subijciatur formæ, tamen forma ex subiecto non fit, rãquam ex parte sibi inexistente. Toti quidẽ, & materia, & forma enexistunt, materia autem formæ non enexistit: ambe sunt partes totius, neutra est pars alterius!

Non est igitur hæc particula: *inexistente*: sic intelligenda ut idem sonet inexistere, ac esse partem, cum manifestum sit neque in sententia peripatetica materiam esse partem formæ; ly autem *inexistere* idem sonat in argumento Philosophi, ac esse subiectum ex quo aliquid fiat, & cū quo id, per quod formaliter ponitur aliquid habetur in rerum natura, faciat unum. Propterea ita proposuimus argumentum, ut ab illa voce: *inexistente*: abstinere mus. Posset etiam ita intelligi Philosophus, ut per ly *inexistente* nihil aliud intelligeret, quam subiectum præsuppositum, ex quo necesse est ut fiat omne, quod fit siue autem fieri cadat supra totum, siue supra formam, utrumq; ex aliquo præexistente fit: eo enim ipso quod materia est subiectum formæ; habet in toto rationem subiecti, propterea vocatur materia primò Physic. textu 69. *subiecta natura*.

Quemadmodum autem ex eo, quod ex nihilo nihil fit, probat Philosophus non fieri

materiam primam; ita ex eo, quod in nihilum nihil reuertitur probare posset eam non corrumpi; si enim corrumpitur in aliquid abibit ultimum, hoc autem est ipsius natura, adeoque per corruptionem in se ipsam abibit, & erit quando amplius non erit. Quemadmodum autem impossibile est rem esse antequam sit, ita impossibile est rem esse, quando amplius non est.

Vides hoc etiam argumentum statim retorqueri contra torquentem. Probabitur enim formam non corrumpi. Si enim corrumpitur in aliquid abibit, si autem in aliquid abit, remanet aliquid ipsius, & consequenter non tota petit. Hæc tamen retorsio non facit ad rem, quia sicut forma, quãuis sit ex nihilo sui, non tamen est ex nihilo subiecti: ita quamvis abeat in nihilum sui, non abit in nihilum subiecti. Et sicut fit ex materia, non tanquam ex parte sui, sed tanquam ex subiecto, ita abit in materiam non tanquam in partem sui, sed tanquam in subiectum, adeoque formæ superficies est non pars formæ, sed subiectum formæ, & consequenter tota forma petit. Vice versa, sicut materia nequit esse ex materia, sibi præsupposita, neque tanquam ex parte, neque tanquam ex subiecto; ita si destrueretur, non haberet sibi substitutionem materiæ, neque ut partem, neque ut subiectum; adeoque abiter in nihilum simpliciter.

Probalur ulterius incorruptibilitas materiæ primæ. Quia omne quod destruitur, vel ab aliquo sibi contrario destruitur, vel

ex defectu causæ, à qua conseruabatur in esse: sed materia prima nec à contrario, nec ex defectu causæ conseruantis destrui potest; ergo materia prima est naturaliter destruibilis. Maior explicatur; frigidum à calido, lignum ab igne corrumpitur: in quantum hæc aliquam inter se contrarietatem habent, siue secundum qualitates secundum quas agunt, siue secundum formas substantiales: de quo nihil hic. Non solum autem frigidum à calido, lignum ab igne destruitur, inter quæ contrarietas est; sed insuper exortam in aere lucem interire vidamus, cum hæc tamen non habet vllam contrarium; neque enim imaginandum est tenebras esse fuliginem quamdam dispersam per aerem, illumque denigram, & per sui in existentiam expellentem candorem lucis, sic si lac atramento dilueres candorem lactis excluderes. Propterea diximus ex quæ percunt perire, vel à contrario, vel ex defectu causæ conseruantis. Causa conseruatus lucem est vel fax accensa, vel Sol, vel quodlibet aliud luminoso: propterea vel extincto, vel remoto luminoso, necesse est lucem perire, quia sic deficit causa conseruatina.

Minor autem probatur, videlicet neutro ex his modis materiam interire: non ex defectu causæ conseruantis, quia non habet aliam sui causam nec effectricem, nec conseruatricem, quam Deum. Deus autem nequit aut non esse, cum necessario sit, aut abesse, cum necessario vbiq; sit; igitur materia

tertia prima perire nequit ex defectu causæ. Quod autem neque à contrario destrui possit, patet ex dictis quia non habet contrarium; immo est subiectum æqualiter se habens ad contraria, vnde dicitur à Philosopho subiectum contrarietatis: siue hanc contrarietatem sumas inter formam, & formam; puta inter calorem, & frigus, siue inter formam, & priuationem formæ.

Ex hoc quod materia nec vllum habeat contrarium, nec vlli ex contrarij inter se repugnet, quod eodem recidit, sequitur illam esse aptissimam rerum omnium generationi: ignis agit in lignum, vt ex ligno faciat ignem, resistit lignum, sed non materia, cui perinde est esse sub ignis forma, ac sub forma ligni: adeoq; quodcumq; agens agit in destructionem ignis, sicut ignis agit in destructionem ligni, & que admittet actionem alterius contra ignem, ac admittit actionem ignis contra lignum. Dixi: *Ignis agit in destructionem ligni*; quod non ita intelligendum est, quasi intentum naturæ sit destructio entis: agens enim naturale per actionem suam non tendit ad non ens: vnde est quod aiunt: *Non entis non est causa per se*: sed in tantum ad hanc actionem sequitur non ens, seu non esse ligni, in quantum hæc actio terminatur ad ignem, seu sit vis, ad formam ignis incompossibilem in eadem materia cum forma ligni.

Obijc. 1. Si materia est incorruptibilis; homo est naturaliter incorruptibilis: conf. est falsum; ergo & ant. Veritas minoris patet

tes experientia; vix enim est vnum momentum, in quo aliquis homo non moriatur, iuxta illud; *Omnes morimur, & sicut aqua dilabimur super terram.* Mai. autem probatur; quia totum, cuius nulles pars est corruptibilis, nec ipsum est corruptibile: hominis nulla pars est corruptibilis; ergo nec homo. Patet vltima minor; quia nec materia, nec anima rationalis est corruptibilis, cum tamen h s duabus dumtaxat partibus homo constet.

Resp. neg sequelam mai. ad cuius probationem nego mai. Corrupti, seu destrui totum non corrupti, vel destrui aliquam partem totius, sed separari partem à parte, sine illa intereat, siue non: mors igitur hominis, siue hominis corruptio consistit in separatione animæ à materia, quæ quamvis sint ambæ incorruptibiles, non sunt tamen à se inuicem inseparabiles. Quod dico de corruptione hominis, dic de corruptione cuiuslibet alterius substantiæ physiciæ. Lignum destruitur per hoc formaliter, quod forma ligni separetur à materia: quod autem præterea talis forma pareat, non facit; seu non addit quicquam ad conceptum corruptionis. Hinc æque propriæ, moritur homo, ac equus quamuis Anima hominis sit immortalis, non anima equi.

Objc. 2. Sequeretur materiam esse quid perfectius forma: consq. est absurdum; ergo & ant. sequela mai. probatur; quia incorruptibile est perfectius corruptibili: materia est incorruptibilis, forma vero

corruptibilis; ergo materia est quid perfectius forma. Minor autem probatur, quia materia, inquit Philosophus, appetit formam, sicut turpe pulchrum; turpe autem, ad pulchrum se habet, sicut imperfectus ad perfectius. Quod autem incorruptibile sit perfectius corruptibili probatur; quia incorruptibilitas est participatio quædam diuinæ aternitatis, quæ est summa, & infinita perfectio, de qua magis, qui diutius: minus, qui minus diu durant, participant: quæ autem perpetua sunt, maxime.

Resp. hoc eodem argumento, quod nihil probat, probatum iri ab Aduersario materiam primam esse quid perfectius toto: nam totum est corruptibile, materia autem incorruptibilis. Equiuocatio est in hoc, quod ab vna perfectione arguunt ad complexum perfectionem: siue à perfectione secundum quid, ad perfectionem simpliciter, quæ est fallacia satis frequens apud pusillos. Probabis etiam hoc argumento Coruos; & Ceuos esse perfectiores homine, quia diutius viuunt, quod etiam magis ualeat de sturpibus, & saxis, quæ cæteris omnibus diutius durant; & consequenter plus participant de diuina aternitate. Ex his patet ad argumentum in forma. Nega materiam esse quid perfectius forma. Ad probationem nega mai. vniuersaliter, vel si vis distinguere; incorruptibile est perfectius corruptibili secundum quid: Omitte: simpliciter: nega. Omitimus incorruptibile, seu perpetuum esse secundum quid perfectius cor-

corruptibili; quia fortasse cæteris paribus: hoc est si æqualis sit in cæteris vtriusque extremi perfectio, si alteri superaddas perpetuitatem, facias illud melius. Dixi *Fortasse*, quia in quibusdam non perpetuitas, sed breuitas durationes est expetibilis. Modus autem inueniendi ex duobus extremis, vtrum sit perfectus est considerare in vtroque totam collectionem prædicatorum, & illi præminencia dare, cuius adæquata perfectio vincit adæquatam perfectionem alterius. Homo est perfectior equo, quamuis equus in multis hominem vincat: puta plus participet de diuina immensitate quod multo magis dices de Elephante: quia tota collectio prædicatorum conuenientium homini superat simpliciter, & absolute totam collectionem prædicatorum, quæ conueniunt equo.

Objc. 3. Omne quod potest alterari potest corrupti: materia prima potest alterari; ergo potest corrupti; maior probatur, quia videtur primum principium in Physica: *Omne alterabile est corruptibile*. Ratio est, quia alteratio est dispositio ad corruptionem: implicat autem naturam posse disponere ad corruptionem id, quod nequeat corumpere, nè aliquid incipiat, quod non valeat consummare. Præterea sit potest alterare incorruptibile, potest disponere ad impossibile, quod repugnat in terminis. Probatum hoc: quia alterare est disponere ad corruptionem: ergo alterare incorruptibile est disponere incorruptibile, ad

ad corruptionem: corruptio autem rei incorruptibilis est repugnans in terminis, ergo &c.

Resp. conc. mai. neg. min. materia sicut per receptionem formæ substantialis non generatur, aut per amissionem eiusdem non corrumpitur: ita neq; per receptionem, neque per amissionem formæ accidentalis alteratur.

Dices: materia prima aliter se habet intrinsece cum calore, aliter sine calore: alterari autem nihil aliud est, quam aliter se habere secundum accidens; ergo materia prima per calorem, & carentiam coloris alteratur.

Resp. posse esse hic quæstionem de re, vel de voce. Si alterari nihil aliud est, quam aliter se habere, materia prima alteratur: sed tunc falsum est omnem alterationem esse dispositionem ad corruptionem. Alterari autem apud Physicos id idem est, ac dispositiue corumpi: vnde promiscue dicuntur qualitates alteratiue, & corruptiue. Hinc aiunt aerem per lucem, aut priuationem lucis non alterari, quamuis certum sit per lucem, & priuationem ipsius aliter, & aliter se habere. Retinendo igitur verum conceptum alterationis: nega materiam alterari, recedendo à vero conceptu, concede alterari materiam, sed nega propterea posse corrupti; quia tunc falsum est alterationem esse viam ad corruptionem.

Instabis; materia prima est subiectum qualitatum corruptiuarum; ergo materia prima est corruptibilis. Resp.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Qualitates corruptivæ, quæ in materia recipiuntur nõ sunt corruptivæ materiæ, sed totius. Quemadmodum enim calor in materia receptus non inducit materiam in materiam, sed formam in materiam: ita nec expellit materiam à materia, sed formam à materia. Porro eodem iure, quo qualitates huiusmodi dicuntur corruptivæ dici possunt & generativæ, quia corruptio unius est generatio alterius. Corruptivæ autem dicuntur ædem, quæ contrariæ: non corruptivæ autem, sed pure perfectivæ, quo contrario carent. Primi generis sunt calor, frigus, & alia huiusmodi: secundi lux, & si quæ est alia quæ contrario careat, de quibus alibi,

Q V Æ S T I O II.

An, & quomodo materia sit pura potentia.

A R T I C V L V S I.

Statuitur vera sententia.

Nihil frequentius auditus in Scholis Physicæ, quam quod materia prima sit pura potentia. Quod ut intelligas sciendum est tripliciter accipi posse hoc nomen *Potentia* Primò pro potentia activa: & hoc modo datur in igne potentia ad calefaciendum; siue huiusmodi potentia sit ipsamet substantia ignis, siue aliquid superadditum

substantia ignis; vtrumlibet enim dicas; semper verum est: ignis potest calefacere. Secundò pro potentia passiva; & hoc modo datur in aqua potentia recipiendi caloris. Quemadmodum enim ignis potest calefacere, aqua potest calefieri. Tertio pro potentia obiectiva, siue logica; & hæc nihil aliud est, quam non repugnantiã ad esse, siue est ipsamet possibilitas rei, quæ dicitur esse in potentia. Ita Mundus, antequam esset, erat potentia, & quia esse potentia nihil aliud est, quam esse possibilem, possibilitas autem ipsius nihil aliud est quam ipsa; propterea antequam esset, erat sui ipsius potentia: quia vero non erat simpliciter, sed solum in esse obiecti; ideo potentia huiusmodi dicitur obiectiva. Et quia esse obiectum est esse id, de quo dici aliquid potest, ideo esse obiectivæ, & esse logicæ sunt vnum, & idem.

Materiam primam non esse puram potentiam in hac tertia acceptionem, est extra controversiam. Non enim controuertitur, an materia prima sit purè possibilis, cum impossibile sit existere corpus naturale, quia existat id, ex quo est ipsum; hoc autem est materia prima. Rursus neque queritur, an materia prima sit potentia secundum primam acceptionem: hoc est, an materia prima agere possit. Sensus igitur quæstionis est, an materia prima sit pura potentia passiva. Vbi aduerte non disputari, an materia prima sit potentia, sed an sit pura potentia. Ratio sit potentia, sed an sit pura potentia. Ra-

tionem dicant materia prima sit pura potentia, videtur excludere à se omnem identitatem cum quolibet actu; seu: si sit pura potentia, videtur eo ipso non esse vllus actus.

Ad resolutionem quæstionis propositæ duplex genus actuum considerari potest. Alter enim actus est actus physicus, determinatus ex se & determinans id cuius est actus ad aliquam speciem entis physici: seu ad aliquam speciem substantiæ; & huiusmodi actus dicitur forma totius, cuius est actus, alter metaphycus seu entitativus, estque entitas ipsa, siue ipsa essentia rei, cuius dicitur actus: siue: est ipsamet realitas, qua res dicitur esse id quod est. His positis ponitur.

Prima Conclusio. Materia prima est ita pura potentia, vt secundum se non sit actus physicus. Probatnr conclusio ex dictis. Materia enim non est secundum se neq; quid, neque, &c. Vno verbo materia per se ipsam non est vlla substantia simpliciter, & absolute; quamuis sit pars cuiuslibet substantiæ seu cuiuslibet corporis naturalis.

Secunda conclusio. Materia prima non est ita pura potentia; vt non sit suus actus metaphycus, seu entitativus. Hoc quod dicimus, & proprie dicimus; materia est suus actus entitativus; dicunt communiter alij: materia habet proprium actum metaphycum, & entitativum; vbi ly *habet* sumitur intransitive cum idem sit id quod habet, & id quod habetur. Probatnr conclu-

si, quia materia per se ipsam est aliquid, & aliqua realitas, cum sit pars essentialis substantiæ physcæ, contradistincta ab alia conparte cum quia facit vnum. Item est id, ex quo inexistente sit quodlibet quod fit, & in quod vltimum abit quando corrumpitur omne, quod corrumpitur; ergo materia prima per se ipsam est suus actus, sua entitas siue materia prima per se ipsam formaliter est id quod. Quamuis enim à forma habeat constituere hanc potius quam illam substantiam; habet tamen per se ipsam esse id, siue illud aliquid, ex quo & qualibet forma, fieri potest qualibet substantia.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

O Bije. primò. Ex Philosopho primò de Generat. textu. 12. materia non est hoc, & ens; ergo materia prima secundum se non habet actum entitativum. Probatnr consequentia, quia quod habet actum etiam entitativum est hoc & ens. Hoc Aristotelis dictum explicat contra actum materiæ Ruvius sic. Nullus actus entitativus est actus vt sic, sed est aliquis actus in particulari: sed materia prima non potest esse vllus actus in particulari; ergo materia prima non potest esse sibi suus actus entitativus. Maior est manifesta ex ijs, quæ diximus in Logica agente de vniuersalibus. Diximus autem omne, quod est, esse aliquid singulare;

re, & à parte rei præter singularia nihil existere. Putà non existit homo ut sic, Leo ut sic, sed hic, & ille homo: hic & ille Leo; igitur non est à parte rei actus ut sic, sed hic & ille actus: minor autem probatur quia quod est potentia ad omnem, & quælibet actum, non est secundum se hic, nec ille actus: sed materia prima est potentia ad &c. ergo materia prima non est secundum se hic, neque ille, neque ullus actus.

Resp. par hoc & ens ibi nominatim intelligi à Philosopho substantiam simpliciter, adeoq. conc. ant. neg. conf. & probatione eiusdem. Ad explicationem Ruyi concilii mai. eiusque probatione, nega min. Ad probationem minoris dic materiam primam esse potentiam ad quemlibet actum physicum, non autem ad vllum actum entitatum est in potentia ad quemlibet actum physicum, quia per quemlibet actum huiusmodi est complebilis, & determinabilis ad quamlibet speciem substantiæ: non est autem potentia ad vllum actum entitatum, seu metaphysicum, quia seipsa formaliter est id quod est & hæc potius quam illa entitas, sustinens hanc potius quam illam definitionem, ut constat ex dictis.

Obije. 2. materia prima est pura potentia, ergo nullum omnino habet actum. Consequ. probatur; quia pura potentia perfecte opponitur puro actui, sed purus actus nullam omnino potentialitatem habet, ergo pura potentia nullum omnino habet actum.

Resp. conc. ant. neg. conf. Immo ex antea

cedenti recte inferes oppositam consequentiam. Agimus enim hic non de potentia logica, siue obiectiva, siue metaphysica; sed de potentia physica, & quidem passiva. Esse autem realiter purem potentiam passivam convenit materiæ per identitatē, sicut convenit homini esse animal rationale: esse autem potentiam huiusmodi realiter & physice est esse realiter & physice aliquid; constat hoc evidenter ex dictis, nam substantia physica non habetur adæquate per solam formam, includit igitur, ut alterum sui constitutum, materiam primam; quæ quavis non sit adæquata entitas substantiæ physice: est tamen entitas sui ipsius. Ad probationem nega mai. Pura potentia, ut accipitur ab adversario, pura pro carentia omnis omnino perfectionis non est aliquid, quod possit vere, & proprie esse. Omne enim quod est, eo ipso aliquid est, adeoq. aliqua perfectio est; Qui autem comparat puram potentiam, quæ dicitur de materia, cū puro actui, qui dicitur de Deo hallucinatur in hac voce *pura potentia*. Dicitur Deus esse purus actus: quia implicat in Deo potentialitas ad vllam perfectionem: cum actu sit omnis omnino perfectio: ut daretur pura potentia diametraliter opposita puro actui, deberet dari aliquid, quod secundum se nulla esset perfectio; esset autem capax huius, vel illius perfectionis; hoc autem ex duplici capite, præter cætera, manifestam involuit repugnantiam, Primo quidem, quia repugnat in terminis existere aliquid vere, &

hypocrite, quod non sit vlla res: siue existere aliquid, quod nihil sit: eo ipso autem, quod *A* est aliquid, est aliqua perfectio; cum ens, & perfectio dicantur ad conuertentiam. Secundo quia etiam si dones Aduersario existere id, quod dicit nullam esse perfectionem; sibi ipse contradicit, dum dicit id esse capax huius, vel illius perfectionis; hac enim ipsa capacitas est aliqua perfectio, cum sit aliquid bonum: bonum enim est esse aptum bono recipiendo.

Quemadmodum Aduersarij ex hoc, quod detur purus actus inferant dari puram potentiam, ita alij ex hoc, quod detur purum bonum inferunt dari purum malum, Vtrique male, propter eandem rationem. Implicat enim aliquid esse, & non esse aliquid bonum; non autem implicat aliquid esse, & non esse aliquid malum: immo necessarium est, vt ostendatur in loco, aliquid bonum existere, quod sit solum, & pure bonum. Ratio à priori, & altissima est, quia eo ipso quod aliquid est, ex Deo est: non autem ex eo quod aliquid est, ex nihilo est. Per hoc quod creatura quælibet ex Deo est, bona est; per hoc quod ex nihilo est deficit à bono; non tamen mala est; non enim dicitur malum quid, per hoc, quod careat vltiori bono; sed per hoc, quod careat bono sibi debito nulli autem creature deest bonum ipsi debitum, nisi ipsa sponte deficiat à bono, quod ideo ipsi debetur, quia tenetur illud velle, & volenti datur. Puta homo per culpam fit malus; quia caret ad hæsiōne ad summum bonum, quæ

quæ ad hæsiōne intantum est illi debita, quia tenetur illam velle per gratiam, quæ illi datur vt velit, & volenti hoc pacto, non negatur quod vult. Carentia vltioris boni, si sit debitum, facit malum; si non sit debitum sed tantum possibile, facit imperfectum. In Deo autem non reberitur esso ex nihilo, & consequenter non reperitur vnde deficiat à bono; immò esse ens à se ita est propt uia Dei, vt differentiam, per quam contrahitur ratio entis ad rationem diuinam, communiter constituent in a seitate.

Denique quemadmodum pura potentia, ex hoc ipso, quod sit aliquid, ostenditur esse aliquid bonum: & ex hoc ipso quod sit potentia ad formam, & quidem ad omnem formam, ostenditur esse hoc speciale bonum. Quod probat Augustinus libro de natura boni cap. 8. Ita etiam probatur, quod sit aliquis actus. Eo ipso enim quod aliquid est, & aliquid bonum est; est participatio primi entis, & primi boni: idem autem est primū ens, & primum bonum, ac purus actus: & consequenter participatio primi boni est participatio primi actus: omnis autē participatio primi actus est aliquis actus, sicut omnis participatio primi boni est aliquid bonum. Vbi aduerte istos terminos: *ens perfectio, bonum, actus* & si qui sunt alij huiusmodi, esse omnes equaliter transcendentales.

Obijc. 3. Materia prima dicitur mediū inter ens & nihil: ergo materia prima non est ens; implicat enim mediū inter album & nigrum esse album.

Resp. etiam implicare, quod medium inter album & nigrum sit nigrum: ergo implicat quod materia prima, quæ est medium inter ens & nihil, sit nihil; tam enim vnum quam alterum extremum non est medium. Dicitur ergo materia prima medium inter nihil & ens, quia mediât inter nihil, & substantiam simpliciter: hoc est quia neque est nihil, neque substantia. Quando negamus substantiam de materia semper intellege substantiam completam, quæ sola hic dicitur substantia simpliciter.

Obijc. 3. Si materia prima haberet proprium actum entitativum haberet propriam existentiam: consequens est falsum: ergo & antecedens. Minor est communis sententia Thomistarum. Sequella maioris probatur: quia eoispo quod est aliquis actus, est aliqua existentiam: idem enim & vnum sunt: *actus & existentia*. Porro si est actus, sunt in cõposito duo actus, argumenta enim quæ probant materiam esse aliquem actum, probant à fortiori formam esse aliquem actum: cum igitur in cõposito sint & materia & forma, erunt in cõposito duo actus. Ex quibus sic argues: sunt in cõposito duo actus: actus & existentia sunt vnum & idem: ergo sunt in cõposito duæ existentia. Præterea; sunt in cõposito duo actus, ergo cõpositum non est ex potentia & actu, sed ex actum & actu. Hac & similio cogitant & loquuntur qui sententiam Philosophi nec bene cognitant, nec bene loquuntur.

Resp. hoc argumentum esse segetem magnarum discordiarum, & occasionem præbere quæstioni, quam alij putant differendam in sine Metaphysicæ: nos hic tractandam putamus. Videlicet: in rebus creatis essentia & existentia distinguantur realiter. Hin tamen supposita tali distinctione sic aliqui respondet. Si materia prima haberet proprium actum entitativum haberet propriam existentiam; nego sequelam maioris, &c. ad probationem negant omnem actum esse aliquam existentiam. Aliud enim est, aiunt, actus, siue actualitas essentia: aliud actus, siue actualitas existentia. Per actualitatem essentia materia prima est actualis potentia ad formam, & existentiam formæ: adeoque ad existentiam sui ipsius, cum existat per existentiam formæ. Hac distinctione supposita inter actualitatem essentia, & actualitatem existentia: facile est dicere cõpositum componi ex actu & actu, sed ex actu secundum quid, & ex actu simpliciter, seu ex actu entitativo, & actu existentiali: actus autem entitativus se habet vt potentia ad actum existentialem. Hinc patet non esse duas existentias, quantum sint aliqua ter duo actus. Falsum enim est omnem actum esse aliquam existentiam. Hac tamen responsiones non subsistunt, ex sequentibus patebit.

QVÆSTIO III.

An in rebus creatis essentia realiter distingat ab existentia.

ARTICVLVS I.

Prænotantur aliqua.

Nomine distinctionis realis intelligimus hic tam distinctionem, quæ est inter rem & rem, quam distinctionem, quæ est inter rem, & modum rei. Distinctio, quæ est inter materiam & formam, est distinctio inter rem & rem. Distinctio, quæ est inter rem & durationem, vel vocationem rei, est distinctio inter rem & modum. Differunt istæ duæ distinctiones, vt aiunt, quia per primam habetur mutua separabilitas, per secundam separabilitas quidem, sed non mutua; quamuis enim implicet esse hanc vocationem sine me, non tamen implicat esse me, sine hac vocatione. Oportuit hoc præmittere non quod approbem hanc distinctionum; sed vt intelligantur Thomistæ, qui quamuis distinctionem physicam inter essentiam & existentiam rerum creaturarum fere omnes concedant; non tamen omnes cōueniunt in hoc nomine distinctiōis realis; dum alij realē, alij modalem appellant. Nos vero nomine distinctionis realis ita vtramq; accepimus vt tam modalem, quam aliam repellendam

pute-

putemus, sine multiplicatione vocabulorū. Dum igitur intelliges repellere reale, scias hoc nomine repellere & modalem. Ad hoc autem vt clare in hac materia procedimus.

Suppono primo eandem rem aliquando existere, & aliquando non existere; sine aliquando esse, & aliquando non esse. Hoc est manifestum. Petrus hodie est, & heri non erat; Paulus heri erat, & hodie non est: adeoque esse & non esse de eodem subiecto verificantur, non quidem simultaneè sed diuissim seu successiue.

Suppono secundo quod quamuis esse & non esse simpliciter, & sine addito verificentur de eodem subiecto. *Petrus est - Petrus non est*; tamen esse, & non esse cum addito prædicati essentialis nequeunt verificari nec simultaneè, nec successiue de eodem, v. g. istæ duæ propositiones; *Petrus est homo: Petrus non est homo*, nec simultaneè nec successiue verificantur; sed affirmatiua: *Petrus est homo* est semper, & necessario vera. Ratio est, quia esse simpliciter, est aliquid contingens Petro, & cuilibet alteri creaturæ, at esse hominem non est Petro contingens; nec esse equum Bucephalo; neq; cuilibet alteri esse id quod est.

Hinc inferes hanc voculam *est* aliter accipi, quando essertur sine addito; aliter quādo essertur cum addito prædicati essentialis, Quando essertur simpliciter, & sine addito, habet vim verbi, & significat idem ac: *existit*, ita dicere *Petrus est* idem est, ac dicere: *Petrus existit*. Et quia aliquando Petrus exi-

fit, aliquando non; ideo hæc propositio: *Petrus est*, aliquando est vera, aliquando falsa. Quando autem effertur cum addito prædicati essentialis dicendo: *Petrus est homo*: tunc *est* habet vim copulæ & denotate connexionem inter hoc subiectum *Petrus*, & hoc prædicatum *homo* & quia est tali connexio inter hoc subiectum & hoc prædicatum, ut omnino impossibile sit dari hoc subiectum, quin eo ipso detur hoc prædicatum; ideo tales propositiones dicuntur necessariæ; ut dictum est alibi.

Hoc idem aliter explicabis si dixeris huiusmodi propositiones *Petrus est homo*, & *homo est animal rationale* facere sensum conditionalem, videlicet: Si Petrus est; homo est; si homo est; animal rationale est. Vel: da Patrum, & dabis hominem: da hominem, & dabis animal rationale. Et quia, ut fert Summulistarum proloquium, *conditionalis nihil ponit in esse*, prædictæ propositiones nihil ponunt: adeoque differunt essentialiter ab illis; per quas aliquid ponitur in esse; quales sunt hæc: *Petrus est: Homo est*, per quas affirmatur, non quid Petrus aut homo sit, sed quod Petrus, aut homo sint; cum igitur hæc: *homo est* aliquid ponat in esse; & hæc alia; *homo est animal rationale* nihil, manifestum est accedere posse ut una sit vera, altera falsa; consequenter à veritate vnius male inferri veritatem alterius, & è conuerso; dicendo: *homo est animal rationale*; ergo *homo est*: aut *homo non est*; est ergo *homo non est animal rationale*.

Hæc

Hinc etiã est quod dicitur prædictas propositiones: *Petrus est homo*, *homo est animal* & alias huiusmodi præcindere ab omni tẽpore, siue in huiusmodi propositionibus particulam *est* nõ accipi cum statu, sed ampliativè: cum de aliis dicatur particulam *est* accipiendam esse cum statu, Atq; ex hoc ipso capite habetur sufficiens disparitas inter vtrâsq; propositiones, & consequenter ratio cur ex ipsis vna possit esse vera, & altera falsa. Si enim in hac propositione: *homo est*, *ly est* accipiatur cum statu; & in hac alia: *homo est animal* nõ accipiatur cum statu; si hæc propositio: *homo est* affirmet esse hominem nunc in rerum natura: hæc autem alia: *homo est animal* non affirmet hoc, sed solum quod quouiescunq; datur homo, datur animal; apparet vnde cum veritate vnius stet falsitas alterius, sicut appateret in his duabus propositionibus. *Petrus mouetur*, & *quotiescunq; Petrus currit, toties mouetur*. Si primam efferas Petro immoto falsum dicis; secus si secundam. Hæc sunt adeo clara, ut ad intelligentiam sui nihil, præter intellectum, requirant.

ARTICVLVS II.

Statuitur vera conclusio.

Essentia in rebus creatis est realiter distincta ab existentia. Probatur conclusio, quia si quælibet essentia: puta, si essentia Petri deberet existere per existentiam

sibi superadditam, etiam ipsamet existentia Petri deberet existere per aliam existentiam sibi superadditam: consequens, etiam apud aduersarios, est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur; quia in tantum essentia Petri existit per existentiam sibi superadditam, in quantum essentia Petri est secundum se indifferens ad hoc ut existat vel non existat: sed ipsamet existentia Petri est indifferens ut existat, vel non existat; ergo ipsa etiam existentia existere debet per existentiam sibi superadditam. Minor probatur; quia si existentia Petri non est indifferens ut sit, vel non sit in rerum natura, sequitur illam vel necessario esse, vel impossibile esse ut ipsa sit; utrumque autem repugnat. Si enim impossibile est ipam esse, repugnat Petrum existere: si autem necessario est; etiam ipse Petrus necessario est: cum impossibile sit dari in rerum natura existentiam Petri, & Petrum non existere.

Non defuerunt qui inter essentiam & existentiam talē distinctionem concederent ut existentiam sine essentia conseruari non repugnet; ita ut possit esse vera hæc propositio: *datur nunc existentia Petri & simul falsa hæc: nunc existit Petrus*. Sicut v. g. destructa substantia panis in venerabili Sacramento Eucharistiæ, verum est, *datur albedo panis*; falsum, *datur panis*. Ita Bannes prima parte qu. 4. art. 2. iuxta quem quantumvis essentia conseruari nequeat separatim ab existentia; potest tamen existentia conseruari separatim ab essentia. Huiusmodi tamen

tamen sententia cuommuniter reijcitur a Thomistis, qui potius existentiam ponunt pro modo essentia, quam essentiam pro modo existentia, & in hoc, supposita distinctione, sapiunt; ita ut si alterutra tantum possit esse separatim altera, multo conuenientius admittatur de essentia, quam de existentia. Sed quicquid sit an possibile sit existentiam ab essentia separari, posita inter utramque distinctione, semper valet argumentum adductum pro existentia superaddita existentia. In quo obserua, quod illa altera existentia superaddita existentia eodē plane argumento probatur indigere alia existentia; & hæc alia, & sic in infinitum.

Respondet igitur satis communiter magnam esse disparitatē inter essentiam, existentiam, quoad indifferentiam utriusque; ad existendum vel non existendum. Nam essentia, aiunt, existit ut quod; existentiam autem existit ut quo; siue, essentia est id, quod existit; existentia autem non est id, quo existit; sed id quo essentia existit. Hinc, ipsamet essentia existentia non existit per existentiam sibi superadditam; quamuis essentia simpliciter; puta essentia Petri, vel cuiuslibet alterius huiusmodi existat per existentiam sibi superadditam. Probari simul, & explicari potest hæc responsio inductione facta per formas innumerabiles, quæ sine villo sibi superaddito sustinent denominationem quam tribuunt subiecto, cui se ipsas superaddunt.

In composito physico materia prima est

indifferens vt vniatur, vel non vniatur formam; ob hanc indifferentiam ponunt Physici vniionem materiae, & formam superadditam: ipsa autem vniio alia vniione non indiget, vt vtri: extremo vniatur: sed se ipsa formaliter vnit & extrema inter se, & seipsam extremis: adeoq; ita est formaliter vniio extremorum vt sit etiam vniio sui. Petrus est indifferens vt sit, vel non sit in hoc loco, propterea per aliquid sibi superadditum determinatur vt sit potius, quam non sit in hoc loco; hoc superadditum vocant vbiocationem, quæ dicitur locus intrinsecus rei locatae. Hæc autem vbiocatio non indiget alia vbiocatione, per quam ipsa sit in hoc loco, sed per se ipsam formaliter ponit & Petrum & se in hoc loco, & sic de alijs infinitis; g. à pari, cum essentia Petri sit id, quod existit, essentia autem existentiae Petri sit esse id, quo Petrus, siue essentia Petri existit; Petrus debet existere per existentiam sibi superadditam: ipsa autem existentia se ipsa formaliter existet, sicut Petrus ipse vbiocatione sibi superaddita vbiocatur, ipsa autem vbiocatio se ipsa formaliter vbiocatur.

Ratio, inquit, vniuersalissima, & à priori est, quia quotiescunq; aliquod subiectum est indifferens vt sit tale, vel non tale, toties per formam sibi superadditam debet determinari ad esse tale, potius quam non tale, forma vero ipsa determinans ad esse tale, potius quam non debet per vltiorem formam determinari. Ita quia Petrus est indifferens vt sit, vel non sit in hoc instanti,

ti, per aliquam formam, videlicet per durationem sibi superadditam, determinari debet vt sit potius, quam non sit in hoc instanti: at ipsamet duratio, quæ est forma determinans non debet vltiorem durationem determinari. Et hoc vniuersalissimum est in ijs quæ sunt vltima determinantia ad hos, & illos effectus formales: imo ratio vltimi determinatiui dicit hoc formaliter; videlicet non indigere vltiori determinatiuo.

Hæc Aduersariorum responsio continet optimam doctrinam, sed pessime applicatam ad rem præsentem. Nam in tantum in formis vltimo determinatiuis ad aliquam denominationem non requiritur vltior forma, per quam eandem denominationem & ipsæ sustineant; in quantum in prædictis formis non reperitur eadem indifferentia, quæ reperitur in subiecto, quod vltimo determinat. v, g. in tantum vniio non vniatur alia vniione, nec vbiocatio alia vbiocatione vbiocatur & sic de cæteris; in quantum nec in vniione datur indifferentia vt vniatur, vel non vniatur huic, & illi extremo, nec in vbiocatione indifferentia vt sit, vel non sit in hoc loco, vel potius vt sic; vel non sit hic locus. Cæterum si Quemadmodum est indifferens Petrus, esset indifferens vbiocatio Petri eodẽ modo deberet aliquid superaddi vbiocatiõni, sicut aliquid superadditur Petro. Ratio igitur cur huiusmodi forme non indigeant alia formis, seu ratio cur sint vltimo determinantes, est, quia ipsæ non sunt indifferetes sed per suam essentiam determinatæ ad hæc, vel,

illam denominationē, quam sustinent,

Vbi aduerte, quod illa ipsa vbicatio, quæ non est indifferens vt sit hic, vel nō sit hic, posito quod sit; vt vbicet vel non vbicet Petrum, posito quod sit: est tamen indifferens vt sit, vel non sit adeoq; hæc ipsa indifferētia tolli debet per aliquid superadditum, per quod formaliter determinetur ad esse potius quam non esse cum autem neq. ipsa sit hic, neq. ponat Petrū hic, nisi ipsa sit, ad huc verum est quod ad essendum hic, aut vbicandum Petrum hic, indiget aliquo superaddito. Si tamen stent Aduersarij huic principio: *Quod est indifferens vt sit vel non sit non est per se ipsum formaliter*, eodē modo philosophandum est de existentia Aduersariorū. Existētia Petri non est indifferens vt sit, vel non sit, posito quod sit, neq; vt faciat existere Petrum, aut non faciat, posito quod ipsa sit. Est tamen indifferens vt sit vel non sit in rerum natura, vt cōcedere debet quicumq; habet intellectum; implicat igitur quod per se ipsam formaliter sit.

Igitur ad rationē à priori dic, quod quocūque forma eandem indifferētiā habet ad aliquam denominationē, quam habet subiectum, toties ipsa etiam eandem indigentiam habet, quam subiectum, alicuius determinatiui. Quamuis igitur concipias existentiam Petri vt formam essentialiter determinatiuam Petri ad esse, ex suppositione quod ipsa sit; tamen quia hoc ipsum quod ipsa sit, est aliquid ipsi contingens, pebet hoc

ipsum illi conuenire per aliquid superadditum, sicut & Petro; vel nec illi, nec Petro.

Dices. Quamuis existentia Petri secundum suum conceptū quidditatiūm, & essentialē sit simpliciter indifferens vt sit, vel non sit, tamen per hoc ipsum formaliter, quod sit, intelligitur existere: nulla intellecta existentia ipsi superaddita, ergo ad existentiam non requiritur existentia superaddita. Antec. explicatur. Vbicatio quāuis sit indifferens vt sit, vel non sit, per hoc ipsum formaliter quod sit, vbicat, & intrāsitivē se ipsam, & transitivē subiectum; eodē modo existentia Petri, quamuis secundum suum conceptum quidditatiūm sit indifferens vt sit, vel non sit, per hoc ipsum tamen formaliter quod sit, existentia & seipsam intransitivē, & transitivē Petrum.

Resp. concedendo totum. Nostrium intētum non est probare, quod existentia Petri debeat existere per existentiam sibi superadditam: cum hoc ipsum dicamus esse absurdum, sed quod quemadmodum existentia sine alia existentia sibi superaddita existit, quamuis sit indifferens vt sit, vel non sit: ita etiam ipsemet Petrus, siue ipsamet essentia Petri, & quelibet alia creatura. Hoc autem probamus eodem planē argumento: videlicet, quamuis essentia Petri secundum suū conceptum quidditatiūm sit indifferens vt sit vel non sit: tamen per hoc ipsum formaliter quod sit, intelligitur formaliter esse: esse autē simpliciter est existere. Si aduersarius neget Petrum per hoc formaliter intelli-

si existere, quod intelligatur quod sit, negabis tu hoc idem de existentia; uterque male; si hoc concessio dicat ulterius requiri existentiam superadditam pro Petro; dices & tu requiri existentiam superadditam ipsimet existentia. Et ut uterque hoc etiam male. Absurdum est enim intelligere in Petro aliam indifferentiam ad esse, & non esse quam quæ datur in eiusdem existentia. Si enim pures dari in natura existentiam Petri indifferentem ad esse, & non esse: sicut datur hic partes indifferentes ad album, & non album; deciperis; cum indifferentia quam concedimus existentia sit indifferentia pure logica, quam simul, & eandem agnoscimus in existentia, consistit autem huiusmodi indifferentia, non in potentia quadam physica sustinendi alterutrum ex contradictorijs cum constantia subiecti denominati: sed in hoc præcisè, quod illud subiectum ista sit in rerum natura, ut possit illud idem non esse, vel ita non sit, ut possit esse.

Dices secundò. Existentia Petri non existit; seu non est in rerum natura; sed est id, quo essentia existit, siue est in rerum natura.

Resp. te ludere in verbis. Nam vel est, vel non est in rerum natura ratio formalis qua Petrus existit. Si primum: ergo existentia Petri est in rerum natura, adeo q; existit: si secundum, ergo Petrus vel non est in rerum natura, vel est in rerum natura per rationem formalem essendi, quæ non est in rerum natura. Esse autem formaliter per aliquid, quod non est, est chimericum.

Replicabis: existentia Petri est ipsummet posse esse, & non esse, existentia verò Petri non est ipsummet posse esse, & non esse; sed ipsemet actus essendi. Quod autem est ita indifferentes ad esse, & non esse: ut sit ipsummet posse esse, & non esse: debet esse, per aliquid superadditum; quod verò est ita indifferentes, ut non sit ipsummet posse esse, & non esse, sed ipsemet actus essendi; non indiget à alio superaddito ut sit, potius quam non sit: g. datur ratio cur essentia Petri indiget existentia superaddita, quæ non militat existentia superaddita existentia.

Resp. neg. ant. Non aliter existentia Petri est ipsummet posse esse, & non esse, quam existentia ipsa. Hæc est ipsummet posse existentia, illa ipsummet posse essentia: utraque posse esse, & non esse sui; adeoq; eandem omnino indifferentiam habes in existentia, quam habes in essentia. Quicquid sit, an vna se habeat ut quo, altera ut quod hoc enim nihil facit ad rem, tam in eo, quod est ut quo, quam in eo, quod est ut quod eadem indifferentia inueniatur, quam inueniri est evidens.

Explicatur hoc idè ulterius. In ipsamet quidditate existentia Petri intelligis hanc esse actum, siue actualitatem essendi in Petro. Si enim rogeris quid sit existentia Petri, aut quid sit existentia Antichristi: rectè respondebis; est actualitas qua Petrus simpliciter est, Actualitas, qua Antichristus simpliciter est, & tamen cum toto hoc conceptu quidditativo remanet indifferentia.

vt sit simpliciter, vel non sit: ergo remanet tota ratio, cur debeat illi superaddi existentia. Esse vt quo non facit, vt necessario sit, sed solum vt quando est, sit id, quo aliud est: quod autè quâdo est, sit id, quod aliud est: non tollit quin sit indifferens vt sit, vel non sit; adeoque quin aliquando sit, aliquando non sit.

Ratio à priori est, quia quemadmodum posse existere est ratio communis omni rei possibili, intelligendo nomine rei possibili & res absolutas, & modos rerum, & quodlibet non chimericum: ita esse indifferens ad existendum, & non existendum, est ratio communis ad omnia contingentia; siue sint entia absoluta, siue modalia. Cum igitur ipsamet existentia sit aliquid possibile, necessario conuenit illi posse existere: & cum sit aliquid contingens; conuenit illi esse indifferens ad existendum, & non existendum: & consequenter tam in ipsa, quam in qualibet alia re; vel nec in ipsa, nec in vlla alia re debet huiusmodi indifferentia tolli per rationem formalem essendi superadditam.

ARTICVLVS III.

Probatnr vltcrius eadem conclusio Aduersariorum obiectionibus.

O Bije. 1. Quæcumq; sustinent prædicata contradictoria, distinguuntur; sed essentia, & existentia sustinent prædicata contradictoria, g. essentia, & existentia distinguuntur.

guntur. Maior est euidens. Minor probatur afferendo diluuium contradictoriorum euenientium essentia, & existentia: puta essentia Petri est æterna, existentia non est æterna. Essentia Petri est necessaria existentia Petri non est necessaria. Existentia Petri est libera Deo, essentia Petri non est libera Deo. Existentia Petri est contingens; essentia Petri non est contingens, & alia huiusmodi, quibus non vacat hic inundare vestros quaterniones. Probantur autè hæc contradictoria, tum ex dictis in Logica, vbi de obiecto scientiarum, tum ex innumerabilibus locis Philosophi, in quibus circa essentias rerum dari scientiam dicit, quia sunt necessariae; circa existentiam autem non dari quia est contingens. Tum etiam, quia euidens est esse liberum Deo, quod Petrus sit, vel non sit non autem quod Petrus sit homo, vel non sit homo. Quod sit homo est essentia; quod sit est existentia libera est Deo existentia Petri, non autem essentia. Propter huiusmodi argumenta sunt qui recedant à vero.

Resp. primò totum hoc argumentum, sicut & cætera quæ fiunt, euidentissimè retorqueti contra essentiam, & existentiam ipsiusmet existentia. Nam essentia existentia est æterna, non autem existentia, & sic de cæteris. Quod existentia Antichristi sit actualitas Antichristi non est liberum Deo, quod existentia Antichristi sit, vel non sit, est liberum Deo: quod sit, est existentia, quod sit actualitas, est essentia, g. existentia

secundum sui existentiam non est libera: secundum sui existentiam est libera. Neque enim putandum est essentiam existentiae Petri esse ipsummet Petrum: quod si aliquis diceret, eo ipso diceret Petrum existere formaliter per suam essentiam; adeoque Aduersarijs contradiceret, Patet hoc ex terminis, nam essentia Petri est essentia existentiae Petri: essentia existentiae Petri est existentia Petri, ergo essentia Petri est existentia Petri. Minor si falsa est, in existentia distinguitur essentia ab existentia: si vera est, simul cum maiori concludit Petrum existere formaliter per suam essentiam utrumque apud Aduersarios est absurdum.

Resp. igitur conc. mai. neg. min. Ad probationem dictorum illud diluuium contradictoriorum, nè guttulam quidem probationis habere contra nostram sententiam. Tota æquiuocatio consistit in mala intelligentia illius necessarii, æternitatis, & aliorum huiusmodi, quæ tribuuntur essentiae. Itaque respondere poteris negando essentiam Petri esse æternam, esse necessariam non esse liberam Deo non esse contingentem. Essentia Petri non est æterna, sed in tempore non est necessaria, sed contingens eadem plane contingentia, qua contingens est existentia: vice versa existentia Petri est æterna, est necessaria, ea æternitate, & necessariedade, qua æterna est, & necessaria essentia: æternitate videlicet, & necessariedade pure logica. Posse etiam distinguere: cf.

essentia est æterna, existentia non est æterna eodem genere æternitatis, nego: diuerso genere æternitatis, concedo. Quis autem probet inde distinctionem inter essentiam, & existentiam? Quod dico de æternitate, dic de quolibet alio prædicato, quod dicatur ab Aduersarijs de essentia, negetur autem de existentia. Quod Petrus sit homo est essentia Petri in esse logico, & obiectiuo, & hoc idem est existentia Petri in esse logico, & obiectiuo, quod Petrus sit, est existentia Petri in esse physice, & hoc ipsum est essentia Petri in esse physice: adeoque ut vides, essentia Petri est omnino idem ac existentia; essentia impossibilis existentia possibilis: essentia actualis existentia actualis essentia præscindens à possibili & actuali existentia præscindens à possibili & actuali. Quæ omnia patebunt clarius ex dicendis.

Obije, 2. Quæ sunt à se inuicem separabilia sunt à se inuicem distincta essentia, & existentia Petri sunt à se inuicem separabiles; ergo à se inuicem distinctæ. Maior est primum principium; nihil enim à se ipso separabile est. Minor vero probatur, quia destruta existentia Petri remanet Petri essentia. Adhuc enim Petro non existente, verum est: *Petrus est homo*: quæ propositio verificatur per essentiam Petri, & consequenter remanet essentia Petri, cum nequeat verificare propositioem, nisi ipsa sit. Præterea essentia Petri est esse hominem. Essentia hominis est esse animal rationale sed

sed adhuc destructo Petro datur Petrum esse hominem, & destructo homine datur hominem esse animal rationale, ergo adhuc ablata existentia, & à Petro, & ab homine, remanet essentia Petri, & essentia hominis; adeoque in Petro, & homine, & consequenter in qualibet creatura essentia & existentia sunt inter se separabiles: quod erat demonstrandum.

Resp. primò totum hoc de more retorqueri contra Aduersarios, circa essentiam, & existentiam ipsiusmet existentia. Nam etiam nunc de non existente existentia Antichristi verum est, quod sit actualitas Antichristi, ex quo emanant argumenta contra ipsa, quæ contra nos fiunt.

Resp. 2. conc. mai. neg. min. 1. probacionem nega, quod destructa existentia maneat essentia. Ad cuius probationem dictum est in logico, ubi ostensum est ad veritatem harum propositionum, *Petrus est homo homo est animal rationale*, non requiri, ut quicquam sic. Ad illud; non existente Petro datur Petrum esse hominem, habes ex dictis quod respondeas: datur logice concedo, physice; nego, *Ly Datur* non aliud sonat, quam: *Utrum est*, Est autem verum per ipsummet obiectum, quod attingitur; quod est sibi necessitas essendi id quod est, adeoque verificatiuum propositionis, qua dicitur esse necessario id quod est, ubi nota discrimen inter necessitatem essendi, & necessitatem essendi id quod est. Prima est solius Dei; secunda est cuiuslibet.

Resp.

Resp. 3. dist. mai. quæ sunt separabilia physice, sunt distincta, concedo, quæ sunt separabilia logice, nego, & eodem modo dist. min. nega conf. Idem à ipso logice separari nihil aliud est, quam idem modo hanc, modo oppositam prædicationem sustinere: hoc autem vni eademque rei conuenire, patet ex dictis, & ab Aduersario ipso debet concedi. Nam illa ipsa essentia Petri, aliquando sustinet, aliquando non, existentiam per quam est: esse autem subiectum huius existentia, est aliquod prædicatum, quod sustinet per seipsam formaliter, non autem per aliquod superadditum, & tamen hoc ipsum prædicatum aliquando sustinet, aliquando non.

Obijc. Potens videre, & non videre, non est sua visio. Potens sedere, & non videre non est sua sessio, ergo potens esse, & non esse, non est suum esse: sed essentia est potens esse, & non esse; esse vero est existentia; ergo essentia non est existentia. Antecedens, quamuis sit evidens, longa inductione, & ratiocinatione probatur ab Aduersariis, putantibus bonam esse consequentiam propterea non probant.

Resp. conc. ant. dist. conf. non est suum esse physice quando est physice, nego non est suum esse physice; quando est solum logice, conc. conf. Posses etiam sine vlla distinctione concessio antecedenti; negare consequentiam. Ad subsumpt. nega conf. Per *ly potens esse & non esse* venit essentia in statu præcisionis ab esse, & non esse
sim-

simpliciter, per ly esse simpliciter, & sine addito, venit eadem in statu essendi simpliciter. Hoc autem non probat distinctionem, sed solum quod indifferens ad esse & non esse aliquando est. Quod idem dici posse de ipsamet existentia est evidens. Ad hoc, vt omnimoda identitas detur inter essentiam, & existentiam: oportet vt essentia quando simpliciter non est, non sit simpliciter existentia, & per hoc formaliter existentia non sit, quod essentia non sit. Et vt quando est formaliter essentia & realiter, sit formaliter, & realiter existentia, & existentia formaliter sit per hoc, quod essentia sit. Igitur essentia possibilis est existentia possibilis, essentia actualis est existentia actualis; essentia futura est existentia futura, & quia alibi actum est de impossibili, hoc etiam adde; essentia impossibilis est existentia impossibilis; ita vt recte definiatur impossibile: *id cui intrinsece hoc est quidditatie, & per identitatem repugnat existere.*

Potens videre, & non videre non est sua visio, quia potentia visiva physice præsupponitur actui videndi. Idem dic de alijs potentijs, quas arant aduersum nos Aduersarij. Potentia vero essendi, vel non essendi non præsupponitur physice ad esse, & non esse. Hinc est, quod per hoc formaliter, quod intelligas poni potentiam videndi, non intelligis formaliter poni visionem, per hoc autem, quod siue essentiam, siue quidlibet cogitabile, intelligas poni in rerum natura,

per hoc ipsum formaliter intelligi poni aliquid esse. Mirum est hoc negari ab ijs, qui per Deum, & diuinam essentiam de omnibus philosophantur, hoc est qui inuerso modo philosophantur. Id enim, quod sustinet existentiam, seipso est aliquid: neque enim illa existentia in nihilo recipitur, quando in essentia recipitur. Si autem est aliquid, est aliqua participatio primi actus. Nomine primi actus intellige primum ens, hoc est Deum: si autem est aliqua participatio primi actus; manifestum est esse aliquem actum. Hinc falsum est existentiam, superuenientem essentia non superuenire vlli actui, adeoque disparitas, quam assignant Aduersarij inter potentiam videndi, & potentiam essendi, ad repellendam disparitatem, quam attulimus, nihil facit ad rem.

Solent enim dicere potentiam videndi physice præsupponi ad actum, quia actus videndi non est primus actus, sed secundus: potentiam autem essendi non præsupponi physice ad actum essendi, quia esse est primus actus, cui propterea nullus actus præsupponitur. Verum est visioni præsupponi actum potentia, seu actum, quo potentia est, qui dicitur actus potentia non transitiue, sed intransitiue, potentia vero essendi, siue potius actui essendi non præsupponi actum potentia, seu actum quo sit ita potentia essendi; Sed hoc facit pro nobis atentibus ipsamet potentiam essendi, quando est, esse formaliter per se-

ipsam quando non est, formaliter non esse per defectum, seu negationem sui ipsius.

Illam igitur eadem res, quæ considerata secundum sua prædicata quidditativa non necessitat intellectum ad dicendum quod sit, neque ad dicendum quod non sit, dicitur esse intrinsece indifferens ad esse, & non esse; quia illa eadem ita non est, quando non est, ut possit esse, & ita est, quando est ut possit non esse. Per hoc autem præcise, quod intelligas in rerum natura id, cui Aduersarius imaginatur superuenire existentiam; intelligis rem non amplius in pura ratione obiecti, sed vere & proprie in ratione existentis; punctum igitur difficultatis non est, an essentia rei creatæ ita per seipsam sit, ut quemadmodum semper essentia est essentia; ita etiam essentia semper sit. Hoc enim de contingentibus est falsum; sed an quando illa eadem essentia, quæ simpliciter non erat, ponitur simpliciter in rerum natura, necessario ponatur & sit formaliter per aliquid, quod non sit ipsa. Dicimus esse formaliter per seipsam. Obiter nota totam objectionem, & quicquid aliud dictum est occasione objectionis, valere pro essentia, & existentia ipsiusmet existentia.

Obj. 4. Contingit cuilibet creaturæ esse quando est, nulli creaturæ contingit esse id quod est, ergo nulli creaturæ est idem esse, & esse id quod est. Esse est existentia, esse id quod est, est essentia, ergo nulli creaturæ est idem essentia, & existentia.

Resp.

Resp. idem dici contra existentiam ipsam, ut patet. Cuilibet existentia creatæ contingit esse, quando est; nulli existentia creatæ contingit esse id quod est, ergo nullæ existentia creatæ est idem esse, & esse id quod est, secundum est essentia, primum est existentia; ergo nulli existentia creatæ idem est essentia, & existenti. Immo hoc idem valet pro toto complexo ex essentia, & existentia. Hoc enim si consideretur in esse obiecti, non est Chimæra, sed aliquid obiectum reales. Non tamē est aliquid obiectum, quod necessario sit in rerum natura, sed indifferens ut sit, vel non sit, adeoque, cui contingat esse, quando est; non esse, quando non est. In hoc complexo videbis necessarium esse essentia hoc prædicatum, quod sit actuabilis ab hac existentia, & huic existentia necessarium hoc aliud; quod sit actuatiua huius essentia: totum autem, quod sit aliquid constans ex actuabili, & actuante. Quod totum, cum totum sit in esse obiecti quin sit in esse rei, siue cum sit ens nominaliter, quin sit ens participialiter, oportet ut per aliquid sibi superadditum ab vno statu trãseat ad alium hoc est ex non existente fiat existens.

In forma igitur ad argumentum distingue: omni creaturæ contingit esse, quando est, &c. contingit intransitiue, concede; contingit transitiue, nega. Contingit intransitiue, quoniam ipsa creatura est contingens: non autem transitiue, quoniam ut ipsa sit, non est necesse, ut ipsi aliquid adueniat supra ipsam. Adcoque idem est essentia su-

F 2 per.

peruenire intransitiue existentiam, ac ipsam rem superuenire naturæ; superuenit autem naturæ; & quidem transitiue, quia de nouo ponitur in natura. Hæc autem superuenientia importatur per particulam *est* positam in vi verbi, secus per eandem particulam positam in vi copulæ, sicut poni solet in propositionibus definitiuis.

Dices: de conceptu quidditatio cuiuslibet essentia creatæ est indifferentia ad esse, & non esse: de conceptu quidditatio existentia non est huiusmodi indifferentia, ergo essentia, & existentia distinguuntur. Probatur, quia de conceptu quidditatio existentia est esse ipsum actum essendi; ergo non est de conceptu quidditatio ipsius indifferentia ad esse, & non esse.

Resp. neg. ant. tam enim est de conceptu quidditatio existentia, quam de conceptu quidditatio essentia prædicta indifferentia, vt satis apparet ex dictis. Ad probationem conc. ant. nego conf. esse quidditatio actum essendi non est necessario esse, sicut esse vnionem non est necessario vnire, sed est esse actu actum essendi, quando est: esse actu rationem venientem quando est, hoc autem non dicit neque hanc esse semper in exercitio veniendi, neque hanc esse semper in exercitio actuandi. Vbi aduerte hanc vocem *existentia: actus*, & alias huiusmodi aliquando ita accipi, vt importent exercitium sui, & faciunt propositiones contingentis; aliquando verò ita vt non importent exercitium; & hoc modo faciunt pro-

propositiones aternæ veritatis. Hinc est quod aiunt voculam *est* in definitionibus nõ importare actum, sed aptitudinem.

Obj. 5. Hæc propositio: *Antichristus est homo* est necessario vera; hæc alia: *Antichristus est*, non est necessario vera; imò est falsa, ergo aliud prædicatur in prima, aliud in secunda; in prima prædicatur essentia, in secunda existentia; ergo aliud est essentia, aliud existentia.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Non aliud prædicatur in vna; aliud in altera: sed idem aliter in vna aliter in altera prædicatur; in prima ita prædicatur hoc de illo vt neque hoc ponat in natura, neque illud; in secunda ponitur in natura hoc, & consequenter illud, quandoquidem hoc & illud sunt idem. Quemadmodum igitur ex hoc, quo subiectum talis propositionis sit hoc, & illud, male inferes subiectum esse: ita etiam ex hoc, quod per vnâ, & alteram prædicationem idem attingatur, male inferes vt ranque esse verum, si alterutra, cum per vnâ dicatur de subiecto quod sit, per alteram, nõ quod sit, sed quod sit hoc, & illud Recte etiam dices primâ non affirmari subiectum, sed affirmari aliquid de subiecto, per secundâ nõ affirmari aliquid de subiecto, se affirmari subiectu. Primâ ponit prædicatû in subiecto secundû esse obiecti; secunda ponit subiectum in natura secundum esse simpliciter.

Obj. 6. Si Potentia intelligendi esse suû intelligere, esset perfectionis infinita; ergo si potentia essendi sit suum esse, est perfectio, nis infinita.

Respond. conc. ant. neg. conseq. Conceduntur aliqui anteced. quia, inquirunt, intelligere identificatum cum Intellectu esset à se. Nam intelligere est ab Intellectu, esset ipsemet Intellectus, ergo esset à se. Verum adhuc stat argumentum, Nam esse in hypothese arguentis est ab essentia, sicut quilibet modus à re modificata: sed secundum te est ipsamet essentia; ergo est à se, & consequenter infert contra te idem absurdum. Præterea sicut dicis esse per identitatem cum essentia non esse à se, sed ab eo, à quo est essentia; ita dicit intelligere, identificatum cum Intellectu non esse à se, sed ab eo à quo est Intellectus. Quod si dicas esse de ratione actus vitalis esse ab eo cuius est actus; respondebit 1. ita esse de actu qui non sit ipsummet vitans. 2. esse etiam de ratione modi siue vitalis, siue non, esse ab eo cuius est modus. Nos autem concedimus ant. quia Intellectus (Idem proportionaliter dic de qualibet potentia se habente per modum recipientis ad infinita) si esset per seipsum actu quicquid est potentia, esset actu, & per seipsum omnis intellectio sibi possibilis; adeoque esset Intellectio ultra omnem finitam; cum possit semper plura & plura perfectius & perfectius in infinitum cognoscere: vnde dicit Philof. 3. de Ani. c. 3. tex. 14. Intellectum esse quodammodo omnia intelligibilia. At vero rana per identitatem cum suo esse nihil habet præter esse ranæ quod est esse limitatissimum. Causam, quia si des Intel-

lectui non per identitatem, sed per processionem ab ipso omnem Intellectionem ipsi possibilem, das intellectionem ultra omnem finitam; si autem des ranæ ipsum esse distinctum ad quod est secundum te potentia, non propterea das perfectionem vllum supra debitas ranæ, ergo quamvis ex identitate Intellectus cum suo intelligere inferas infinitatem, hanc non inferes ex identitate ranæ, aut cuiuslibet essentię creatæ cum suo esse.

ARTICVLVS IV.

Satisfit alijs obiectionibus.

ALia afferuntur petita ex autoritate, tum sacra, tum profana. Primum est id quod Dæus de ipso dicit. *Ego sum qui sum*, cuius sensus est, aiunt. *ego sum meum esse*: si creatura ipsa etiam esset sibi suum esse, Deus non discerneretur à creatura per hoc, quod sit suum esse: sed per hoc discernitur: ergo creatura non est suum esse.

Resp. hoc argumentum supponere, quod Israelitæ iam habuerint pro demonstrata sententiam Aduersariorum: quibus nimirum iam certum erat, se non esse suum esse, Deum autem esse suum esse.

Resp. 2. hoc idem valere contra existentiam essentię superadditum: hæc enim per se ipsam formaliter est, adeoque est sibi suum esse. In quo quidem si sit inita-

perfectio, quælibet creatura per infinitam perfectionem existit; cum existat per existentiam, quæ est sibi suum esse. Audi sensum huius dicti ex sapientibus. Dum Deus sic loquitur: *Ego sum qui sum* emphatice loquitur, & plusquam verba sonent. Videlicet, ego sum qui immutabiliter, & necessario sibi, non sicut Cæli & Terra, & quælibet alia creatura, quæ mutabiliter est, & tam diu est, quam diu mihi placet ut sit: nam *sicut amictorium mutabo eos, ego autem idem ipse sum & anni mei non deficient*. Vide quam incipit ex eo, quod Deus dixerit, *ego sum qui sum* inferatur: ergo est suum esse: quasi verum nequeat prædicari de subiecto per verbum *sum es*, est nisi id quod conuenit subiecto per identitatem; adeoque Aduersarius nequeat dicere de seipso, ego sum Philosophus, nisi Philosophia Aduersario in se per identitatem.

D. Thomas, Augustinus, & alij huiusmodi, dum explicant hoc dictum, *ego sum qui sum*, ita ut sensus sit: ego sum meum esse, ita explicant, ut in hoc Deus differat à creatura, quod ipse sit sibi omnis perfectio, quæ prædicatur de ipso, quod non conuenit illi creatura: eadeque Deus per identitatem habet omne esse; cum creatura non habeat nisi aliud, & limitatissimum esse. Deus est bonus, & est sibi sua bonitas, per quam est bonus. Est sapiens, & est sibi sua sapientia, per quam est sapiens, est ubique, & est sibi sua ubiquitas. Et sic de cæteris. Homo est bonus, sed non est sibi

sua

sua bonitas: est sapiens, sed non est sibi sua sapientia, est in loculo, sed nec est sibi sua ratio essendi in loculo, En verum, & germanum sensum, secundum quem Deus discernitur à quælibet creatura per hoc, quod sit suum esse. Hinc patet ad argumentum in forma. Conc. maior. nega minorem &c.

Dices: sequeretur creaturam essentialiter existere, conf. est falsum: ergo & ant. Sequela probatur, quia creatura existeret per suam essentiam; ergo existeret essentialiter. Minor autem probatur, quia nihil certius est quam Deum solum essentialiter existere.

Resp. quod Aduersarius deberet in probatione minoris excipere saltem existentiam, quæ siue per seipsam, siue per essentiam, quam modificat, existat, essentialiter existit: quandoquidem existere essentialiter nihil aliud est, quam existere per essentiam. Hæc igitur propositio: *creatura essentialiter est*, essentialiter falsa, quia facit sensum creaturam necessario esse: creaturam autem necessario esse est necessario falsum. Quamuis enim creaturam esse sit aliquando verum, aliquando falsum; tamen creaturam necessario esse; est semper falsum. Deus dicitur essentialiter, esse seu existere propter duo. Primum est, quia necessario est, & per suam essentiam petit semper esse utpote inuolvens repugnantiam ad non essendum. Secundum est: quia ita per suam essentiam est ut excludat à se

non solum omnem causam formalem distinctam à se, per quam sit, sed etiam omnem causam efficientem. Neutrum conuenit creaturæ; hæc enim contingentem est; & quamuis non indigeat vlllo alio in genere causæ formalis, vt existat, indiget tamē alio in genere causæ efficientis. In forma ad argumentum, nega sequelam: ad probationem distingue; existit per suam essentiam excludendo omne aliud in genere causæ formalis, concede; excludendo omne aliud in omni genere causæ: nega. Existere per suam essentiam multipliciter dicitur: in vno sensu nihil dicit, nisi exclusionem existentia superaddita rei existentis, & sic quicquid est, siue existit, per suam essentiam est, siue existit. In alio excludit omnem omnino dependentiam, quoad existendum, à re existente, & in hoc sensu solus Deus per suam essentiam existit.

Inst. Si aliquid per suam essentiam haberet non existere, necessario non existeret, ergo si aliquid per suam essentiam habet existere, necessarium existit. antec. est euidens. conseq. autem prob. quia impossibile est existere id cuius essentia est non existere, ergo necessarium est existere id cuius essentia est existere. Confirmatur: quia id cuius essentia est non existere, si ponatur, existit simul & non existit, ergo id cuius essentia est existere, si non ponatur, non existit simul & existit. Tam autem opponuntur: *non existit & existit*, quam

quam, *existit & non existit*.

Resp. ex dictis hanc propositionem: *Petrus per suam essentiam habet existere*, esse equiuocam. Vel enim significat essentiam Petri esse Petro necessitatem existendi, vel essentiam Petri esse Petro formam existendi. In primo sensu est falsa: in secundo vera. In forma conc. antec. nega conseq. Ad prob. con. antec. dist. conseq. si *ly id cuius essentia &c.* significet necessitatem existendi; conc. si solum formam existendi; nega conseq. Ad confirm. conc. antec. distingue eodem modo consequens. Id cuius essentia est ipsa met forma non existendi, si ponatur, existit, & non existit, quando quidem per ipsam met formam per quam, vel quæ existit, excluditur ab existendo. Id autem cuius essentia est ipsi forma existendi, per hoc quod non ponatur, non simul existit; quia aliud est esse formam, aliud necessitatem existendi. Id cuius essentia est necessitas existendi, semper est. Id cui essentia est forma existendi, per suam essentiam formaliter est, quando est, per eiusdem defectu non est, quando non est.

Replicabis. Ista propositio: *Deus est existens*, est necessario vera, quia essentia Dei est Deo forma, seu ratio existendi; sed etiam essentia Petri est Petro forma seu ratio existendi; ergo etiam hæc propositio, *Petrus est existens*, est necessario vera.

Confirm. quia in hac propositio: *Petrus est existens*, nihil prædicatur de essentia Petri nisi eiusdem existentia, quæ est

idem cum ipsa; ergo propositio est necessario vera.

Resp. Quomodo essentia Dei sit Deo ratio essendi, dictum est supra, per exclusionem videlicet omnis omnino causæ, à qua sit, quod non conuenit vlli creaturæ. Accipiendo autem rationem existendi in solo genere causæ formalis, nega mai. Hæc propositio *Deus est existens* est necessario vera, quia Deus necessario est. Ad confirm. distingue, nihil prædicatur nisi &c. quoad rem prædicatam; conc. quoad modum prædicandi, nega antec. & conseq. Hæc propositio *Petrus est existens* non differt nisi voce tenus ab hac: *Petrus est*, participium enim verbi *existit* nihil addit supra *est* sumptum in vi verbi; sicut *curro autem*, nihil dicit supra *curro*. Per hanc autem propositionem: *Petrus est*, non prædicatur præcise existentia, quæ cum aliquando sit, aliquando non sit, præscindit ab esse & non esse simpliciter; sed prædicatur vt existens. Quamuis autem existentia necessario identificeur cum essentia, non tamen necessario est, cum nec ipsa essentia necessario sit. Obiter nota retorqueri argumentum contra existentiam.

Authoritati diuine subiicitur auctoritas Aristotelis 2. poster. dicentis, quod nulli rei esse est substantia, seu essentia, & consequenter, quod nulla res per suam essentiam existit, in genere etiam causæ formalis. Hunc est sensum Philosophi patet, quia ibi agit de eo, quod ponendum est in

definitione cuiuslibet rei: ait autem in nullius rei definitione poni ipsum esse, eo quod nulli rei esse sit substantia, siue essentia ex quo sic argues. In definitione rei ponitur tota quidditas rei: in definitione rei non ponitur existentia; ergo existentia non est quidditas rei. Ratio à priori est, quia definitio debet semper conuenire rei definitæ: non autem semper conueniret, si poneret existentiam; cum res non semper sit, sed aliquando sit, aliquando non: ita esset inepta hominis definitio: *animal rationale existens*.

Resp. primo hoc idem omninò valere contra existentiam ipsam, quæ aliquando est, aliquando non est. Quemadmodum *vo-cula est* multipliciter, & æquiuoce sumitur, ita etiam hæc ipsa vox: *existens* potest æquiuoce accipi. In aliquo sensu non ponitur in definitione *est*, & in aliquo ponitur. Vt ponit in natura rem definitam, non ponitur in definitione; vt significat conuenientia definitionis cum definito ponitur, propter rationem quam adduximus, quia videlicet prædicata definitia semper conueniunt subiecto, quod definitur; ipsum autem subiectum non semper est. Quando dicit Philosophus ipsum esse non poni in definitione, hoc ipsum intelligit, quod supra diximus nulli rei *ipsum esse esse* necessarium: quod idem est, ac nullam rem (intelligere creatam) necessario esse: quamuis quælibet res necessario sit hoc, & illud. Et quia *esse hoc & illud* non significat exercitum essen-

essendi, quod significatur per *esse* simpliciter, & siue addito: hinc est quod *esse hoc*, & *illud*, non autem *esse* sine addito ponitur in definitione. Imo ipsum *existere* cum addito sæpe inuenies apud Philosophum definientem: puta loco particulæ *est* sæpe ponit *exist* v. g. *homo existit animal rationales*, in qua definitione vix Aduersarius diceret non poni existentiam: cum tamen, si recte loqui uolueris, dicere debeas; existentiam rei non poni in definitione rei; quod nihil aliud significat, nisi te dum definis, non affirmare quod res definita si in rerum natura.

Ad argumentum in forma responde cum distinctione, existentia non ponitur nominaliter in definitione; nega, non ponitur verbaliter, concede item, nulli rei esse nominaliter est substantia, nega: esse verbaliter, concede. Existentia non ponitur verbaliter, quia non affirmatur per definitionem, quod res sit, ponitur nominaliter sub iisdem nominibus, sub quibus ponitur ipsa essentia, & hoc modo intelligimus poni nominaliter. Quod non ponatur in definitione sub hoc nomine siue etiam sub hoc conceptu, *existentia*, non est quod existentia, etiã sub hoc conceptu, non pertineat ad essentiam cuiuslibet rei creatæ: de quolibet enim rei, recte prædicaueris quod sit sua existentia, sed ideo hoc non ponitur in conceptu definiente, quia est prædicatum transcendens prædicata autem transcendentiæ non ponuntur in definitionibus.

Posses etiam alter distinguere: in definitione ponitur quidditas rei, præcindendo ab eo, quod sit vel potentia, vel actu. Concedo; ponitur essentia vt actu. nego. Sicut autem ponitur essentia præcindes, ita & existentia: non aliter igitur distinguitur essentia ab existentia, quam hæc à se ipsa: vtraque enim aliquando est, aliquando non est, & vtraque eadem est, & quando est, & quando non est; vnde de hac dicere simul *est & non est* impossibile.

Denique autoritati Aristotelis succedit autoritas omnium hominum, aliter loquentium de essentia, aliter de existentia. Puta existentia est donum Dei; essentia non est donum Dei. Hinc ago gratias Deo quod sim; non ago gratias quod sim animal rationale. Præterea non solum aliud dicitur de essentia, aliquid de existentia; sed per propositionem veram existentia negatur de essentia: recte enim dicitur: essentia Antichristi non est; implicat autem, quod idem negetur de seipso.

Resp. diuersæ loquutiones non ostendunt diuersas res: quis enim prohibet; imo quis non iubet nos de eadem re diuersimode loqui. Roga Aduersarium, an sit iusta hæc propositio: *homo habet animal rationale*, negabit. Roga iterum an iusta sit hæc alia, *homo habet identitatem cum animali rationali*, eadem sapientia, que negauit primam, dabit, puto, secundam. Quid autem est in secunda, quod non sit in prima? Tam enim homo est identitas sui cum animali rationali,

nali, quam est animal rationale, & quam est homo. Desinat igitur obicere: recte dicimus. *Petrus habet existentiam*. non recte dicimus. *Petrus habet hominem*. ergo &c.

Ad propositiones suprapositas dici existentiam esse donum Dei, non transitivae, sed intransitivae: vel si vis, concede etiam esse donum transitivae, non tibi factum, sed mundo: Deus enim denavit te, non tibi, sed mundo, unde etiam de filio Dei dicitur. *Puer datus est nobis, & filius natus est nobis*: per quæ explicatur cui, proprie loquendo, donetur à Deo id, quod de novo ponitur in rerum natura: Gratias autem ago Deo, non quod me mihi transitivae donavit, dum gratias ago quod sim; sed quod intransitivae mihi, transitivae mundo & Reip. Non ago gratias quod sim animal rationale: quia possum esse animal rationale, & simpliciter non esse, adeoque nihil esse. Hæc omnia sub aliis terminis habes alibi explicata.

Ad aliam propositionem: falsum est existentiam negari posse de essentia. Falsa enim est hæc propositio; *Essentia Antichristi non est existentia Antichristi*. Quando dicitur; *Antichristus non est* non negatur existentia de essentia; sed negatur simpliciter essentia; hoc est tollitur intentionaliter è rerum natura Antichristus.

ARTICVLVS V.

Inferuntur aliqua ex dictis.

IN teres primo suppositionem, quæ ab aliquibus fit, quod essentia distinguatur ab existentia, esse suppositionem per impossibile. Patet hoc ex dictis. Ostensum est enim essentiam & existentiam esse unum, & idem; idum autem à se ipso distingui est impossibile. Igitur quando facta tali hypothese quaeritur an si ita esset, materia posset existere per existentiam formæ; quaeritur an impossibili supposito, posset materia recipere existentiam à forma. In hac quaestione vide quid quaeratur, & ut hoc videas, forma hanc propositionem: *essentia est quid distinctum ab existentia*. In hac propositione subiectum est essentia prædicatè veto: *quid distinctum ab existentia*.

Præterea reuoca in mentem, quod dictum est initio huius controuersie circa opinionem Thomistarum: attendendum videlicet esse actualitatem essentiae; & actualitatem existentiae; per primam essentia est actu essentia; per secundam essentia actu est simpliciter, & sine addito. His positis: vide an hæc propositio videatur repugnans: *Quid distinctum ab existentia recipit existentiam à se distinctam*. Si videatur iusta extrema inter se repugnare: etiam facta tali hypothese repugnat essentiam existitaret per formam sibi superradditam: si secus non

repugnat. Si autem non repugnat; nec repugnat in prædicta hypothese materiam existere per existentiam formæ; cum nomine materiæ nihil veniat, nisi essentia materiæ.

Vbi hoc etiam advertendum est; nos videlicet nihil hic attendere, nisi prædicatum hypothese; hoc est rationem distincti ab existentia, quod vniuersim attendendum est, ut videatur formalis consequentia vnius ex alio. Dicendum est igitur, quod in prædicta hypothese non repugnat materiam primam existere per existentiam formæ.

Probatur hæc conclusio; quia distinctum ab existentia, per quam existat, non repugnat existere per existentiam à se distinctam, ergo facta hypothese quod materia sit quiddam distinctum ab existentia, per quam existat, non repugnat quod existat per existentiam sibi superadditam, seu à se distinctam. Antec. est manifestum. Adeo enim non repugnat, ut necessarium sit, si existat, existere per existentiam à se distinctam, quicquid distinctum est ab existentia, per quam existit; cum implicet *A* distingui à *B*, & vicissim *B* non distingui ab *A*. Consequentia autem est euides. Rursus si non repugnat materiam existere per existentiam à se distinctam; repugnat existere per existentiam formæ; ergo in prædicta hypothese non repugnat materiam primam existere per existentiam formæ. Minor subsumpta probatur rogando Adversarium ut assignet specialem aliquam repu-

gnantiam in materia ad existendum per existentiam formæ; semel admissio quod possit existere per existentiam à se distinctam.

Dices. Implicat rem existere formaliter per existentiam sui effectus: sed forma, & existentia formæ est effectus materiæ; ergo implicat quod materia existat per existentiam formæ. Probatur maior; quia omnis causa necessario præexistit suo effectui; ergo nulla causa potest recipere à suo effectui quod existat. Minor autem supponitur hic pro certa ex dictis, & dicendis circa causalitatem materiæ in formam.

Resp. neg. mai. Ad probationem negant. De causa efficienti verum est, aut saltem pro vero dari potest, quod nequeat existere formaliter per suum effectum, cui necesse est quod ipsa præexistat. De causa vero materiali aliter philosophandum est: materia prima est causa & formæ; & existentia formæ sed causa passiva; de cuius conceptu est, non dare, sed recipere; si igitur id quod recipit sit ipsummet esse, non est de conceptu ipsius præhabere esse.

Hoc idem argumentum, quod sit contra existentiam formæ fieri potest contra existentiam quamlibet distinctam à materia, per quam materia simpliciter sit. Nam etiã respectu talis existentia materiæ esset causa passiva; sed de ratione causæ est, quod præexistat effectui, siue rei cuius est causa; ergo materia prima debet præexistere illi cuius: existentia, per quam sit.

Dices non esse eadem rationem pro qua libet existentia distincta à materia, ac pro existentia formæ. Formæ enim materiam esse causam passivam iure supponitur; non autem supponitur esse causam passivam cuiuscumque existentia, per quã formaliter est.

Resp. quod illi iidem, qui ponunt materiam, & ipsius existentiam inter se distinguunt, ponunt materiam pro causa passiva suæ existentia: autem esse causam suæ existentia, non per illam actualitatem, per quam simpliciter sit; sed per illam per quam actu est id quod est; siue, dicunt materiam primam per actualitatem essentia esse causam passivam actualitatis existentia. Si autem huiusmodi actualitas sufficit, ut de ipsius potentia educatur existentia, siue actus existentialis; non est cur non sufficiat ad hoc, ut de ipsius potentia educatur ipsamet forma, & existentia formæ.

Instabis: est de ratione causæ etiam passivæ quod sit prior natura respectu rei, cuius est causa: ergo est de ratione materiae quod sit prior natura respectu formæ. Sed si est prior natura, præexistit: ergo est de ratione materiae quod præexistat formæ.

Resp. Totum hoc valere contra quamlibet existentiam à materia distinctam; cum tamen evidens sit ipsam non debere præexistere omni existentia. Verum quidem est hæc argumenta nobis etiam valde probari; sed quatenus probant impossibilitatem hypothese, quam supra fecimus. Ceterum, retenta hypothese, quod videlicet detur sta-

tus ille medius inter possibile, & existens; quem vocant actualitatem essentia; sicut in eo reperitur unde patitur existentiam, sic etiam reperitur unde patitur formam; & sicut habes prioritatem naturæ sufficientem ad unum, habes sufficientem & ad alterum.

Dices iterum: potest supponi existentia distincta à forma & à materia quæ recipiatur in ipsa materia, non tamquam in causa, sed tamquam in subiecto: seu quam materia pure recipiat, sed non patitur. In tali hypothese esset specialis ratio contra formam, quæ non militaret contra quamcumque existentiam. Hoc ut intelligas suppone rationem subiecti convenire tam subiectos sustentationis, aut in hætionis, quam subiecto adhesionis. Subiectum sustentationis aut in hætionis vocant, quod respectu rei, quam recipit, exercet munus causæ passivæ: adhesionis verò illud, quod ita rem recipit, ut illam non causet. Primi generis est materia prima respectu formæ insensibilis, cuius propterea dicitur causa materialis. Secundi generis eadem materia respectu actionis, qua creatur; si actio, qua creatur, ab ipsa distinguitur. Materiam primam præsupponi physicè illi formæ, quæ ex ipsa educitur, facile intelligis: præsupponi autem physicè actioni, qua creatur, numquam, nisi male intelliges: hand tamen actionem in aliquo recipi necesse est: non in Deo creante; igitur in re, quæ creatur: recipiens autem est subiectum recepti; igitur materia erit subiectum actionis creati-

uæ sui, Vides igitur posse aliquam formam recipi in subiecto, absque eo quod illud subiectum sit causa. illa autem actio creatiua denominat & constituit formaliter materiam creaturam.

Porro quemadmodum creatio constituit creatum subiectum, in quo est, cum tamen non pendeat ab ipso: imo cum subiectum potius ab ipsa dependeat: poterit etiam existentia denominare subiectum existens, etiamsi ab ipso non pendeat; & in ipso recipi, absque eo quod sibi physice præsupponatur. Ex quo fit posse fieri talem hypotheseim, ex qua non repugnet materiam existere per existentiam à se distinctam; repugnet autem existere per existentiam, formæ.

Resp. Hæc omnia esse clarissima, sed non manere in præcisa hypothesei, quam supra fecimus. Quod si pro libitu fingamus hypotheseim quacunque: en tibi hypotheseis, in qua non repugnet existere per existentiam formæ: repugnat autem existere per quamlibet aliam existentiam à se distinctam. Non repugnat, formam, & existentiam formæ fieri independentem à materia; fingi igitur ita fieri de facto, & recipi in ipsa; in tali hypothesei non habebit rationem cause passiuæ, sed purè rationem subiecti adhesionis; recipietur igitur in tali casu forma, & existentia formæ in materia; sicut actio creatiua in re creata. Vice versa fingi quamlibet aliam existentiam fieri dependentem à materia, tamquam à causa passiuæ:

in tali casu repugnat illam existere per ullam aliam existentiam à se distinctam, quam per existentiam formæ. Ratio est euidens, quia eo ipso, quod exercebit munus cause passiuæ respectu cuiuslibet alterius existentia; erit specialis ratio contra quamlibet existentiam.

Standum est igitur non in hypothesei quam quilibet sibi fingat, sed quam pro vera habent, non autem pro impossibili ij cōtra quos disputamus. Hypotheseis autem est, quod materia non per suam existentiam, sed per suam essentiam sit causa passiuæ rei cuius est causa passiuæ. Hæc hypothesei re-tenta; per essentiam æque saluabis causam formæ, & existentiam formæ, ac cuiuslibet alterius existentia. Hanc autem essentiam esse causam seu existentiam dicit Thomista per illam actualitatem, quam vocat actualitatem essentia.

Verum contra hanc actualitatem essentia eadem omnino argumenta pugnant, quæ à Thomista proponuntur contra existentiam identificatam cum essentia. Nam essentia est indifferens ad habendum, vel non habendum huiusmodi actualitatem: igitur hæc actualitas aliquando est, aliquando non est; & consequenter accidit essentia; si autem accidit essentia: cum antea ipsam nihil eidem accidat, est primum esse contingens essentia: primum autem esse contingens, & existentia sunt vnum, & idem. Ex quo conficitur illam ipsam actualitatem essentia esse formalissime existentiam.

tiam. Igitur si velit Thomista assentiam per huiusmodi actualitatem esse causam suam existentiam; vult essentiam per suam existentiam esse causam suam existentiam. Ex quibus pater suppositionem prædictam inuolueri contradictoria.

Confirmatur hoc idem: quia essentia per actualitatem prædictam extrahitur è statu puræ possibilitatis; & consequenter per ipsam formaliter est in rerum natura; esse autem in rerum natura prædictam essentiam, & existere sunt vnum, & idem; & consequenter status ille medius inter esse possibile, & existere est status omnino Chimericus.

Inferes secundo ex iis, quæ dicta sunt, rem possibilem, & rem existentem non esse aliud, & aliud. Idem enim ille Antichristus qui est possibilis, erit aliquando simpliciter; erit autem efficienter per Deum, & parentes suos, formaliter autem per seipsum: ita vt si nihil aliud intelligas in rerum natura de nouo, præter illam essentiam, quam vocas Antichristum, intelligas per hoc formaliter existere Antichristum: indifferentia autem, quam concipis in Antichristo ad existendum, & non existendum: tollitur efficienter per causas productiuas ipsius; formaliter autem per ipsum, qui nunquam intelligendus est in natura sine seipso, nec esse in natura per aliquid, quod non sit ipse.

Inferes tertio Argumenta, quæ communiter à Thomistis congeruntur pro distinctione

etione inter essentiam, & existentiam, parum valere. Huiusmodi sunt: Deus solus est ita simplex, vt neque ex genere, & differentia: neque ex essentia, & existentia componatur. Quicquid enim sit an vere Deus careat compositione metaphysica, seu logica ex genere, & differentia, de quo alibi dictum est; non solum non componitur ex essentia, & existentia, cum in nulla creatura hæc à se inuicem distinguantur. Simpliciter Dei explicatam habes tum in Logica, tum in paraphrasi, quæ fecimus in illud: *Ego sum qui sum* ubi habes omnem perfectionem, quæ de Deo dicitur, Deo competere per identitatem: quod est summæ simpliciter. Hinc verius dicis: Deus est misericordia infinita: quam: Deus habet misericordiam infinitam: vnde prædictæ perfectiones, iustitia videlicet, misericordia, sapientia, & alia huiusmodi sunt in nobis formæ reales, in Deo autem formæ secundum dici: non quod misericordia, & iustitia diuina non sit quid reale, sed quia realiter non sunt in Deo tanquam in subiecto, cum sint realiter Deus ipse; dicuntur autem formæ secundum dici, quia ex imperfecto nostro modo dicendi importantur quasi formæ.

Inferes vltimò non remanere locum controuersie, an materia prima existat per existentiam propriam, an contra per existentiam formæ. Est enim ex dictis manifesta conclusio. Materia prima existit per existentiam formæ. Hæc tamen conclusio de-

146 *Disp. 2. Quæst. 3.*
fendenda est contra Thomistas solutione
argumentorum.

ARTICVLVS VI.

*Soluuntur argumenta contra ultimam con-
clusionem.*

Objc. 1. Si materia prima existeret
per propriam existentiam, forma
adueniens constitueret cum ipsa vnum per
accidens; conf. est falsum, ergo & ant. Mi-
nor est indubitata; nam forma ignis, plantæ;
& quælibet alia huiusmodi facit cum ma-
teria vnum per se, siue vnâ substantiam.
Sequela autem maioris probatur, quia qui-
cquid aduenit enti in actu, facit cum ipso
vnum per accidens. Puta albedo adueniens
Socrati facit vnum per accidens, & sic de
cæteris: sed si materia prima existit per pro-
priam existentiam, forma ipsi adueniens
aduenit enti in actu: ergo &c. Minor proba-
tur, quia ens existens, eo ipso est en in actu:
idem enim est esse simpliciter; & esse actu.
Hoc idem argumentum alijs terminis pro-
ponitur: ex duobus entibus in actu non fit
vnum per se; ergo ex materia præexistente,
& forma non fit vnum per se.

Resp. neg. sequelam mai. ad probationem
distinguo ma. quicquid aduenit enti in actu
in sensu Philosophi, facit vnum per acci-
dens: concedo; in alio sensu: nego; & eo-
dem modo dist. min. nega conf. Per ens in
actu intelligit Philosophus substantiam
sim-

De essent. & existent. 147
simpliciter, qualis est Socrates, & quod li-
bet aliud huiusmodi. Huic quicquid ad-
uenit facit vnum per accidens; quod tamen
nequit sustineri ab aliquibus, apud quos est
principium. Nam substantia per ipsos est
aliquid superadditum materiae existenti per
formam, adeoque toti composito physico.

Quod si per ens in actu nihil aliud intel-
ligeret, quam ens quodcumque positum ex-
tra suas, causa siue extractum è statu possi-
bilitatis, manifestum est, quod etiam tum
ex materia, & forma non fieret vnum per
se, etiam si supponas materia existere per
existentiam formæ: nam & materia est ex-
tra statum possibilitatis dum actu compo-
nit, & etiam materia; materia autem, & for-
ma sunt due quamuis sint vnum compo-
situm. Ex duobus in actu, hoc est non pure
possibilibus, sed actualiter existentibus non
fit vnum per se: sed materia, & forma sunt
duo existentia; ergo ex materia & forma
non fit vnum per se.

Dices: quicquid aduenit substantiæ com-
pletæ facit vnum per accidens; quod adue-
nit materiae existenti, aduenit substantiæ
completæ; ergo &c. Minor probatur; quia
materia prima per existentiam completur,
ergo, &c.

Resp. conc. mai. neg. min. ad probationem
nego ant. quod est falsum etiam in sententia
Aduersarij. Nam essentia, & existentia di-
stinguntur realiter in qualibet re creata: g.
forma, & existentia formæ distinguntur
realiter. Hoc posito roga an existentia for-

mae secundum se præcise accepta constituat cum materia substantiâ completam, hoc est substantiam simpliciter? Si affirmet; ergo forma superadditur substantiæ simpliciter: si neget: ergo falsum est materiam, per hoc præcise quod existat, esse ens completum simpliciter. Quod si replicet existentiam formæ esse non posse in materia quin ibidem sit forma; dic hoc non facere ad rem. Nam nec ipsa forma potest esse in materia sine sui duratione, & tamen cum hac duratione fit vnum per accidens. Aliud est hanc, & illam rationem esse inseparabiles, aliud vnum eundemque effectum formalem præstari per utramque; primum contingit esse verum: secundum autem semper est falsum.

Obijc. 2. materia prima est indifferens ad quodlibet esse; g. non habet vllum esse sibi proprium. Ant. probatur, quia est pura potentia ad esse vel ignem, vel aerem, vel plantam, vel quodlibet aliud huiusmodi. Comprobatur, quia quod est indifferens ad omnem colorem non habet vllum colorem sibi proprium; ergo quod est indifferens ad omne esse non habet vllum esse sibi proprium. Secundum antecedens apparet in Camaleonte, de cuius colore si quæras, respondebitur nullum esse. Ex quo obiter nota posse impugnari Philosophum dicentem: *ex non albo fit album, verum non ex omni non albo: sed ex nigro vel medijs*. Camaleon enim fieri potest albus; cum tamen nec niger sit, nec vllius alterius coloris.

Resp. distinctio. ant. materia est indifferens ad

ad quolibet esse complens: conc. ant. ad quodlibet esse complebile: nego ant. Est per se ipsam quid complebile, & actuabile ad quamcumque speciem substantiæ. Ad probationem retorquetur: nam sicut quod est indifferens ad omnem colorem, non est vllius coloris, sed tamen est colorabile: ita quod est indifferens ad quamcumque speciem actus completis, quamvis se ipso non sit vllus actus huiusmodi, est tamen se ipso quid actuabile. Materia autem prima ita est actuabilis per quamcumque formam, ut sit causa passiva cuiuscunque formæ, intellige de forma sensibili. Ex hoc autem quod sit causa passiva legitime inferitur, quod cuiilibet, si non tempore, certe natura præexistat. Est enim de ratione causæ passivæ præexistere rei, cuius est causa, & ad illius effectum, simul cum agente, concurrere.

Dices primo: materia prima per suam essentiam est causa passiva formæ, ergo sufficit ad rationem materiæ præsuppositio ipsius ad formam secundum essentiam; ergo non requiritur præsuppositio secundum existentiam.

Resp. quod æque præsupponitur causa passiva, ac causa efficiens; adeoque eodem modo præexistentia causæ passivæ, ac præexistentia causæ efficientis. Dum dicit Adversarius præsupponi materiam secundum essentiam, non aurem secundum existentiam, nihil dicit, aut sibi contradicit. Quid enim est aliud præsupponi materiam secundum

essentiam, quam præsupponi in natura essentiam materiæ? Præsupponi autem hoc modo est formalissime præexistere; nec aliud intelligimus per existens, quam id, quod est in rerum natura. Si enim præsupponi secundum essentiam nihil aliud sit, quam præsupponi secundum possibilitatem, aut secundum conceptum quidditativum, falsum est essentiam materiæ præsupponi formæ, nam utriusque possibilitas, & conceptus quidditativus æque est ab æterno. Nec prius est materiam non esse quid, neque quantum &c. quam formam esse rationem determinantem ad quid: utrumque enim æternum est, modo millies explicato. Ad argumentum in forma conc. ant. & prima conseq. nega secundam, quæ aperte contradicit primæ.

Dices secundò. Materiam præexistere formæ, quæ de nouo educitur, per existentiam formæ, quæ destruitur, v. g. quando ex ligno fit ignis materia per formam, siue per existentiam formæ ligni præexistit physice formæ, seu existentia formæ ignis. Et quia nunquam ex materia nuda fit quicquam, sed semper ex vna substantia fit alia; idè semper est assignabilis in materia aliqua existentia, qua præcedat existentiam formæ, quæ de nouo ponitur, & ad quam passivè concurrat.

Neque hæc doctrina subsistit, sicut non subsisteret in causa efficienti. Prioritas naturæ est in eodem instanti, in quo res fit; adeoque causa efficiens, ut in instanti B

exerceat suam prioritatem, debet in instanti B habere existentiam, per quam natura præcedat suum effectum: nec sufficit illi præcessisse in instanti A. Eodem modo philosophare de causa passiva, quæ in illo eodem instanti præintelligitur, & præsupponitur rei, ad quam passivè concurrat, constituendo cum causa efficiente actum primum physicum rei, quæ in illo eodem instanti de nouo fit. Hæc omnia ut procedunt ad intelligentiam prioritatis naturæ suo loco explicandæ, sicut etiam ab eadem explanatione tantùm lucis adspicentur, ut manifesta fiant. Totum negotium reducitur ad hoc. Materia in eo instanti, in quo concurrat ad formam, est prior natura respectu formæ: non potest esse prior per existentiam formæ antecedentis, ergo est prior per aliam, & consequenter per suam. Vbi tenendum est, quod alibi insinuavimus prioritatem naturæ non haberi per præcedentiam temporis. Hoc enim esse prius natura respectu alterius nihil aliud est, quam hoc esse id, à quo alterum pendet. Rursus formam ignis non pendere à materia existente per formam ligni probatur; quia in eo instanti, in quo primo est forma ignis primo non est forma ligni, seu existentia formæ ligni; ergo implicat, quod existentia formæ ligni constituat prioritatem materiæ respectu formæ ignis: siue implicat, quod materia sit physice prior forma per existentiam formæ ligni.

Objc. 4. materia ut sit causa suæ ubiæa-

tionis [idem dic de qualibet alia re vbicata] non requirit præubicari ; g. vt sit causa suæ existentia non requirit præexistere : ergo etiam si sit causa existentia formæ , poterit existere per existentiam formæ . Ratio à priori est , quia terminus de nouo ponendus non præsupponit positioni sui . Igitur prima vbicatio non præsupponit vllam vbicationem in re vbicanda , eodem modo prima existentia non præsupponet in re , quæ debet existere , vllam existentiam ,

Resp. totum hoc probare nostram sententiam . Terminus de nouo ponendus non præsupponitur in natura ; existentia materie primæ præsupponitur in natura ad formam ; ergo existentia materie primæ non ponitur in natura formaliter per existentiam formæ . Præsupponi probatum est ex hoc ipso , quod forma pendeat à materia , non præscindendo ab existente , & non existente ; sed vt ab existente : quod est de ratione cause physicè concurrentis ad rem , quæ fit . Ad vbicationem non præsupponitur vbicatio , quia præscindendo ab vbicatione habetur causa adæquata physica vbicationis : ad formam autem , & existentiam formæ præsupponitur existentia materie , quia præscindendo à materia non habetur causa adæquata formæ . Quod autem ad quemlibet terminum , qui ponatur , præsupponatur causa adæquata ad ipsum , est ita euidens , vt nequeat vterius probari , nisi aliter explicando eosdem terminos , putà dicendo . Implicat aliquid esse , & non dari sufficientiam

tiam ad hoc vt fit : sufficientia autem ad hoc vt forma sit , quæ præcedit formam , non quidem tempore , sed natura , includit materiam , vt dictum est . Ad id quod dicit Aduersarius , primæ existentia non prærequiri existentiam : dic ita esse : sed hoc probari existentiam formæ esse non posse primam existentiam materie . Quod si supponas existentiam formæ esse primam existentia materie , supponis eo ipso existentiam formæ præexistere , seu præhaberi existentia formæ .

Obijc. vltimò . Existentia formæ recipitur in materia ; ergo constituit materiam existentem .

Resp. conc. ant. neg. conseq. conceditur antecedens , quia forma , & existentia formæ sunt idem : recipitur forma in materia ; ergo & existentia formæ . Vbi aduerte obiter , quod sicut primæ vbicationi non præsupponitur vlla vbicatio , ita nec primæ formæ vlla forma . Negatur consequentia ; quia non queritur hic , vtrum materia prima constituat in hac , vel illa specie existentis per hanc , vel illam existentiam illi superuenientem . Certum est enim non solum existentiam formæ , sed existentias plurium accidentium cum forma , vel post formam superuenire materie . Querimus autem , vtrum ita existat per existentiam formæ , vt præscindendo ab hac , non existat . Et hic est sensus huius conclusionis . *Materia prima non existit per existentiam formæ* . Quia autem existere consistit in indivisibili , neq ; ex pluribus existentibus vnum plus existit , quã

alterum: idè, quantumuis nouæ, & nouæ existentia adueniat materiæ, numquam dicitur fieri magis, aut magis existens. Ratio igitur, quia existentia formæ non faciat existentiam materiam, est, quia iam præsupponit, & existere non recipit magis, & minus. Hoc idem non dices de albedine *B*, quæ superueniens parieti albo per albedinem *A*, facit illum eundem parietem album quia facit magis album.

Q V Æ S T I O I V.

De potentia materiæ ad formas.

A R T I C V L V S I.

An potentia materiæ ad formas sit quid ipsi superadditum.

Quæritur hic in potentia passiuâ, quæ videlicet materia prima potest intinsece immutari per formam, quam recipit, sit ipsamet essentia, an potius ipsius proprietates. Esse proprietatem opinari visi sunt Auerroes, Albertus, Zabarella, & alij. Esse ipsamet essentiam materiæ tenent D. Thomas, Suarius, Ruus, Hurtadus, & alij non tot quin plures, quibus nos etiam subscribimus.

Hæc conclusio est Aristotelica, secundum quem materia prima est potentia, sicut forma est actus; sed forma est actus non per aliquid sibi superadditum, sed per seipsam;

ergo

ergo materia prima est potentia, non per aliquid sibi superadditum, sed per seipsam, Philosophus 2. de Anima sic habet: *Est autem materia quidem potentia, forma verò actus.*

Probatum secundò ex eodem Philosopho 8. Metaph. & alibi. Idè ex materia, & forma fit vnum per se quia materia est potentia, forma verò actus. Immodò vnum per se non fit, nisi ex potentia, & actu: ergo materia prima per suam quidditatem est potentia. Probatum consequè quia si potentia esset aliqua proprietas superaddita materiæ, totum quod fit ex potentia, & forma, non esset vna substantia: implicat enim ex proprietate, seu accidente quolibet materiæ primæ, & forma fieri vnam substantiam.

Denique probatur tum ex definitione ipsiusmet materiæ primæ, quæ dicitur esse *Primum subiectum, ex quo aliquid fit, &c.* vbi vides rationem primi subiecti, ex quo fit, &c. ita dici de materia prima, sicut de homine dicitur animal rationale, & de quacumque re sua quidditas. Esse autem subiectum, ex quo fit, &c. & esse potentiam physicam, &c. sunt vnum & idem. Tum etiam ex eo, quod sine vilo fundamento fingatur in materia prima illa passio superaddita, seu illa proprietas, per quam sit apta recipere formam, aut dispositiones ad formam. Atque hic nota me de Auerroë, Alberto, Zabarella, & aliis huiusmodi magni momenti hominibus non dixisse, quod aliter senserint, sed quod aliter sentire visi sint. Cæterum

G 6 nihil

nihil aliud forte senserunt, nisi formam substantialiorem non recipi in materia prima, nisi hæc prius aliquo accidente præpararetur ad ipsam, adeoque ex materia v. g. non fit ignis potius quam aer, nisi in eadem prius detur aliquid, per quod sit magis idonea formæ ignis, quam formæ aeris recipiendæ. Et huic non contradicimus.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectis.

Objc. 1. Causa efficiens agit per potentiam sibi superadditam; g. causa patiens patitur per potentiam sibi superadditam. Conseq. patet ex perfecta consonantia consequentis cum antecedenti. Antec. autem probatur, quia ignis v. g. ignem producit virtute sibi superaddita; puta calore, non autem immediatè per suam substantiã, vnde est illud Philosophi: *Ignis agit non quatenus ignis, sed quatenus calidus.*

Resp. neg. antec. Ignis extra se agit per aliquid à se distinctum; intra se per seipsum. Vnde potius paritas est pro nobis. Ignis agit intra se per seipsum; g. materia patitur intra se per seipsã. Vide an minus consonet hæc paritas, quam illa. Causa actiua agit aliquando intra se, vt cum aqua reproducit in se suum frigus, aliquando extra se, vt cum eadem refrigerat corpus sibi proximum. Vt agat intra se non indiget instrumento superaddito, sicut vt agat extra se. Causa

passiua patitur: pati autem non est aliquando intra, aliquando extra, sed semper intra & consequenter etiam arguendo ab actiua ad passiua, hæc nullo superaddito indiget ad exercendam rationem causæ.

Est & alia disparitas inter causam passiua, & actiua. Terminus causatus per potentiam actiua non facit vnum cum potentia, à qua efficitur: facit autem vnum cum potentia, quæ ipsam patitur terminus suo modo causatus à potentia passiua. In prima solutione probatur nostra sententia à pari, in secunda datur ratio disparitatis: in vtraque manifesta fit veritas. Si enim verum esset causam actiua non agere, nisi per potentiam superadditam, habes rationem cur non idem dicas de causa passiua.

Objc. 2. Omnis potentia est alicuius subiecti potentia: potentia materiæ primæ est aliqua potentia, g. alicuius subiecti est potentia: non nisi materiæ; g. materiæ. Ergo materia prima est subiectum suæ potentiæ; g. potentia materiæ primæ non est materia. Probat ur vltima conseq. quia nihil est subiectum sui ipsius; ergo, &c.

Resp. concedendo totum, præter vltimã consequentiam. Ad probationem dist. ant. nihil est subiectum physicum, & transitivæ sui ipsius; concedo, logicum, & intransitivæ nego antec. & conseq. Quidlibet est subiectum logicum sui ipsius, quia quidlibet potest affirmari de seipso, & in omni propositione definitiua idem est subiectum, & prædicatum: adeoque idem est subiectum sui

ipſius, vt eſt maſiſtium. Ita autem materia eſt ſubiectum potentia, vt indefinitione ipſius recte dicatur: materia eſt potentia, &c. aliam rationem ſubiecti reſpectu potentie ne admittas in materia.

Obijc. 3. Potentia, qua dicitur de materia, vel eſt ad formas tantum ſubſtantiales vel tam ad ſubſtantiales, quam ad accidentales, neutrum dici poteſt, ergo huiusmodi potentia nequit dici de materia. Minor probatur, quia ſi dicas potentiam huiusmodi eſſe ſolum ad formas ſubſtantiales; contra eſt, cum materia ex ſe non minus ſi potens recipere accidentales, quam ſubſtantiales imo ex ſe eſt immediatus idonea accidentalibus, quam ſubſtantialibus, cum has non recipiat, niſi prius diſpoſita per illas. Si autem dicas eſſe potentiam tam ad accidentales, quam ad ſubſtantiales; contra eſt; quia ſecundum axioma Philoſophi, vel ſaltem Philoſopho attributum *Actus, & potentia ſunt in eodem genere*: accidens autem, & materia non ſunt in eodem genere, vt patet. Ex his inferitur materiam per aliquid ſuperadditum aptari debere, tum formis accidentalibus, tum ſubſtantialibus.

Reſp. conc. mai. neg. min. Et dico materiam primam eſſe potentiam per ſeipſam ad omnes formas ſubſtantiales, & ad totam quamlibet collectionem accidentium. Illud axioma non ſatis apte affertur huc. Verus, & germanus ſenſus illius iam à nobis adductus eſt quæſtione ſuperiori; vbi dictum eſt, vnum & idem eſſe id, quod modo eſt potentia-

tentia modo actu. Antichriſtus poſſibilis eſt in genere & prædicamento ſubſtantia; in eodem prædicamento eſt Antichriſtus exiſtens; non enim aliud eſt id quod eſt, quàm id quod potuit eſſe. Hinc ad hoc argumentum: actus, & potentia ſunt in eodem genere materia, & quantitas non ſunt in eodem genere; g. materia, & quantitas non ſunt actus, & potentia; Si teneas ſenſum axiomatis concedere totum; cum manifeſtum ſit materiam, & quantitatem non eſſe idem; itant quantitas, quando eſt poſſibilis, ſit materia; quando vero actu eſt, ſit quantitas, vel è conuerſo.

Quod ſi ſenſus axiomatis talis fingatur, vt in potentia nihil recipi poſſit, niſi quod ſit eiufdem generis cum ipſa, hoc eſt eiufdem prædicamenti; iam hoc axioma non erit dignitas, ſed indignitas, cum ſit manifeſte falſum. Nam in ſubſtantia recipitur quodlibet accidens, quod propterea dicitur entis ens, cum tamen accidens non ſit in prædicamento ſubſtantia. Illa ipſa potentia, quam fingit Adverſarius nequit eſſe ſimul in genere accidentis, & in genere ſubſtantia; adeoq; debet materia ſuperaddi duplex potentia, altera ad formam ſubſtantialem, altera ad accidentalem; immò decem potentia; debebunt ſuperaddi materia; vna videlicet, per quam ſit idonea formæ ſubſtantiali, nouem alia; per quas aptetur nouem alijs prædicamentis, quæ omnia ſunt inepta. Deniq; aiunt potentiam materiam eſſe de genere accidentis. Si ita eſt, nequit eſſe potentia ad for-

nam substantialem, quia actus, & potentia sunt in eodem genere.

Obijc. 3. Quantitas est subiectum immediatum aliorum accidentium: est distincta à materia, g. materia prima non per se ipsa sed per aliud sustinet immediate accidentia. Minor supponitur hic, Maior probatur ex mysterio Eucharistiæ: constat enim in Hostia etiam consecrata recipi calorem, & frigus, aliasq; mutationes huiusmodi, & quidem ab agente naturali: puta à manu tangente, ab aere circumfuso, &c. huiusmodi autem qualitates non creantur, g. fiunt concurrente aliquo subiecto non concurrunt autem panis, aut materia panis, quia tota substantia ita destruitur, ut ex ipsa nihil remaneat: non Corpus Christi Domini, quod in Eucharistia nihil patitur, adeoque nec calescit, nec refrigeratur, ergo subiectum concurrentes, & patiens est ipsamet quantitas, adeoque non per seipsam, sed per quantitatem materia prima immediate sustinet accidentia.

Resp. nos propterea dixisse materiã esse per seipsam potentiam ad quamlibet totam collectionem accidentium, quia scimus à multi quantitatem poni pro subiecto immediato aliorum accidentium. Deo quo ex professo agitur in libris de ortu, & interitu. Interim nota ipsammet quantitatem recipi immediate in materia ipsa, quicquid sit, an cætera accidentia tantum mediãe quantitate: nam etiam si cætera accidentia quantitati inhæreant, ut subiecto, tamen tota-

collectio inhæret materiæ per inhærentiam quantitatis: non tamen propterea etiam ipsa forma substantialis inhæret quantitati, cum ex subiecto & forma fieri debeat vnum per se, adeoq; compositum ex potentia, & actu debeat esse in genere substantia, ut potentia, & actus sint, etiam per hoc, in eodem genere, quod constituent simul vnum positum à Logicis in prædicamento substantia.

Obijc. 4. materia prima non recipit formam substantialem, nisi præparata prius per accidentia ad huiusmodi formam; ergo non est per seipsam potentia receptiva formæ substantialis.

Resp. omisso ant. neg. conseq. Virtus actiua non agit, nisi agens sit proximum passo, & tamen est per seipsam virtus agendi. Quãuis igitur in materia prima prærequiratur ad formam substantialem forma aliqua accidentalis per modum dispositionis: non propterea materia non est per seipsam potentia receptiva. Controversia præsens non est circa huiusmodi dispositiones. Hoc enim ipsam ab omnibus admittitur, accidentia videlicet præire in subiecto aduentum formæ substantialis: vnumquodq; agens prius præparare materiam, quam illam immutet substantialiter, hoc est per productionem formæ substantialis. Qui volunt potentiam, quam hic impugnamus volunt illam præter dispositiones prædictas per modum proprietatis ita physice emanantis a materia prima, ut emanat metaphysice, seu logice resibilis à rationalitate. Hanc potentiam ut su-

perfluam negamus: accidentia præcunctiam
formam substantialem admittimus.

Q V Æ S T I O V.

*An materia omnium subluna-
rium sit vna.*

AN rerum omnium tam cœlestium ;
quam terrestrium , & inferorum sit
vna materia non est præsentis controuer-
sia. De hoc enim agemus in libris de
mundo. Quæritur solum, an in omnibus
sublunariis si vna materia, & quidem
non vnitate numerica: supponimus enim
Petrum adæquate distingui à Paulo: sed
vnitate specifica.

Dicendum est materiam omnium su-
blunarium esse vnam. Hæc conclusio est
Aristotelica, adeoque recepta commu-
niter in Peripato. Probatur hæc vnitas
materiae eodem argumento, quo probatur
eiusdem existentia, siue necessitas; videli-
cet ex transmutationibus substantialibus.
Ex quolibet per varias transmutationes
fit quodlibet, ergo in quolibet reperti-
tur aliquid aptum reperiri in quodlibet,
& consequenter quantumlibet diuersa
sint inter se pæc sensibilia, tamen in ali-
quo communicant, quod est in vno quo-
que subiectum rationis, per quam disse-
runt, vt patet ex dictis. Hoc argumen-
tum probat non solum identitatem specifi-
cam materiae in omnibus, sed etiam nu-
me-

mericam in pluribus, quorum altera ex al-
terius fiant.

Dices. Ex aliqua materiã educitur
forma substantialis, quæ illam actuet, ex
aliqua non educitur; ergo materia à mate-
ria differt. Ant. probatur, quia ex mate-
ria, quæ constituit lignum, aut plantam,
educitur forma ligni, vel plantæ, ex ma-
teria, quæ constituit hominem, non edu-
citur forma, quæ constituat hominem, er-
go, &c.

Mirum est esse aliquem, qui huic argu-
mento cedat. Accipe hoc aliud. Ex aliqua
materia educitur forma ignis, & ex aliqua
educitur forma aquæ; ergo materia à ma-
teria differt. Conc. ant. nega consequ. Et
hoc idem fac in obiectione proposita. Si
ex aliqua materia ita educeretur forma
plantæ, ita vt non posset educi ex alia ma-
teria: differrent huiusmodi materiæ inter
se. Quod autem hæc forma ab hac, illa ab
illa alia materia de facto educatur, quid fa-
cit ad diuersitatem? Ex nulla materia edu-
ci potest anima rationalis; cuiuslibet; autem
potest vniri, & ex qualibet, cui vnatur,
potest educi qualibet forma sensibilis. Quod
igitur ex hac materia educatur hæc forma,
non autem illa alia, si hoc cuiuslibet conuenit
non facit vnam diuersam ab alia.

Obije. 1. Ex Philosopho alia est mate-
ria, ex qua fit pituita, alia ex qua fit bilis,
ergo non ex quolibet fit quodlibet ergo ma-
teria prima non est vna in omnibus.

Resp. Philosophum loqui de materia se-
cun-

cunda, hoc est ita disposita, vt ex ipsa per immediatam mutationem fiat hoc vel illud non fit autem immediatè ex quolibet quodlibet, puta ex semine lactuca non fit cucurbita: sed vnagueq; res ex materia sibi per præuias dispositiones proportionata. Et hoc est quod dicit Philosophus 8. Metaph. textu 11. *De materiali vero substantia oportet non latere, quod & si ex eodem omnia primo est tamen quadam cuiusq; propria materia, puta pituitæ materia ipsa dulcis, aut pinguis bilis vero amara, aut aliqua alia.*

Obijc. 2. diuersorum artefactorum diuersa debet esse materia, g. etiam diuersorum entium naturalium. Conf. probatur; quia secundum Philosophum materia naturæ maximè cognoscibilis est per analogiam ad materiam artis. Antec. probatur ab eodem Philosopho; quia ferra non fit ex lana, sed ex ferro. Confirmatur, quia in artificialibus quædam diuersa sunt solum secundum formam, vt arca, & lectus, que ex ligno fiunt; quædam vero non solum secundum formam, sed etiam secundum materiam, puta ensis, & pallium; hoc enim ex lana, ille ex ferro construitur.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Ad probationem concede materiam naturæ cognosci per analogiam ad materiam artis: nega hinc sequi omnimodam conuenientiam vnus cū alia. Materia artis est substantia simpliciter; diuersat autem esse substantias necessarium est. Esset autem ineptum artem non posse versari, nisi circa vnā speciem substantiam.

stantiæ, puta nisi circa ceram: materia autem natura non est substantia simpliciter. Hinc ex quolibet per varias mutationes natura fit quodlibet: non autem ex quolibet per vllas mutationes artis fit quodlibet. Lana ipsa putrescens euadit alimentum plantæ, planta hominis. Elaboret ars quantum voluerit circa lanam, non faciet ferram, aut enses ex lana. Ratio à priori est, quia mutationes naturæ sunt secundum substantiam, mutationes vero artis sunt secundum accidens. Rursus ratio agendi in naturalibus est à forma: vnde dicitur: *Vnumquodque agit in quantum est actus.* Ratio autem agendi in artefactis non est à forma, sed à forma, & materia: puta ratio secandi in ferra non est adquatè à dēibus, sed partim à dētibus partim à ferro: secat enim, nō modo quia dēta est, sed quia & ferrea, vt cōsideranti patebit.

Obijc. vltimo. Sunt possibiles materiæ diuersæ, ita vt diuersa corruptibilia ex diuersis materijs consent, ergo de facto dantur. Antec. probatur, quia non repugnat dari vnā materiam, quæ apta sit centum formis & omnibus alijs inepta, & aliam, quæ apta sit tam prædictis cētum, quā omnibus alijs: huiusmodi autem materiæ erunt essentialiter dissimiles, & consequenter diuersæ in specie. Confirmatur hoc ex dictis; aurum v. g. idoneum est innumeris formis artificialibus; non tam omnibus. Idem dic de ligno, ex quo arcam, lectum, & alia huiusmodi; tunicam vero, vel pallium nunquam opinor, tibi conficies.

Resp. omisso ant. neg. conf. cuius falsitas satis liquet ex dictis. Falsitas consequentiæ manifesta est; numquam enim ex eo, quod aliquid sit possibile, recte inferes dari de facto. Falsitas autem consequentis satis explicata est supra, ubi dictum est ex quolibet fieri quodlibet. Disparitas inter artificialia, & ea quæ sunt à natura, satis enodata est in responsione ad secundum.

Quæres an, si daretur materia diuersa specie ab hac, quæ datur, faceret cum forma totum specie diuersum; v. g. an cum anima rationali materia diuersa specie ab hac hominibus faceret hominē diuersū specie à nobis?

Resp. huic quæsito satisfactum fuisse in Logica, ubi de diuersitate specifica, dictum est ibi quamlibet diuersitatem in essentia, facere diuersitatem specificam: hic esset diuersitas in essentia; ergo hic esset diuersitas specifica. Min. probatur; quia essentia hominis physica, siue ut substantia physica est, habetur adæquate per materiam, & formā simul: variata igitur materia variatur pars essentiæ; implicat autem variari partem essentiæ, & totam essentiam remanere eandem.

QVÆSTIO VI.

De appetitu materiæ ad formas,

ARTICVLVS I.

Quid sit appetitus.

Dictum est supra materiam primam esse potentiam passiuam cuiuslibet forme substantialis: ad rationem potentiæ passive sufficit non repugnancia ad receptionem formæ, quam patitur; hoc modo aer est potentia passiuæ lucis; cera potentia passiuæ rotundi, vel quadrati. Huiusmodi potentia conuenit materiæ primæ respectu cuiuslibet formæ: sed præterea quæritur hic utrū non modo non repugnet, verum etiam utrum appetat; hoc est utrum inclinetur ad quamlibet formam substantialem: aliud est enim ita posse, ut non repugnes, cuius exemplum dedimus supra: aliud ita posse, ut etiam desideres, siue inclineris ad id quod potes; huiusmodi potentia est in corpore humano ad moderatum calorem, & in esuriēte ad cibum: non solum enim esuriens est capax, sed insuper est appetens cibi.

Rursus appetitus alius est elicitus, alius innatus. Elicitus est ille, qui sequitur in appetente apprehensionem rei appetitæ. Plura appetitus hominis erga felicitatem eternam est appetitus elicitus, quia in homine sequitur ad apprehensionem ipsiusmet felicitatis:

citatis: item appetitus, quo canis appetit panem vel aliquid aliud huiusmodi est appetitus elicitus; sequitur enim ad cognitionem panis, vel alicuius alterius. Quia vero cognitio duplex est, alia intellectiva, alia sensitiva; ideo etiam appetitus elicitus duplex est, alter videlicet rationalis, alter animalis, seu sensitivus. Rationalis est ille, qui sequitur ad cognitionem intellectivam, diciturque voluntas; reperitur autem in homine, non vero in brutis, quibus non est intellectus; animalis, seu sensitivus sequitur ad cognitionem sensitivam, diciturque appetitus: reperitur autem in homine, & in bruto: quia & homo, & brutum sensitivae cognoscunt.

Appetitus vero innatus non sequitur ad cognitionem, quae fit in appetente, sed est inditus à natura ipsa: unde dicitur innatus; est quae ordinatio quaedam rei appetentis ad rem appetitam, tanquam ad bonum suum. Puta lapis habet appetitum ad centrum terrae non elicitum, quia non est in lapide cognitio centri, ex qua oriatur inclinatio ad ipsum: sed innatum, quia lapis ordinatur naturae suae ad centrum terrae, tanquam ad locum sibi debitum.

Hinc dicit D. Tho. appetitum huiusmodi dici solum metaphoricè appetitum, eo quod sit, non ex cognitione, quae fit in ipso appetente, sed ex cognitione, quae fit ordinante rem, quae dicitur appetens, ad rem, quae dicitur appetita, tanquam ad bonum ipsius. Quia vero ubi metaphoricè loquimur non loqui-

loquimur rigorose: ideo qui elegantè magis, quam philosophice questionem hanc tractant, ita de materia ratiocinantur, sicut ratiocinaretur de persona. Quia vero persona appetens aliquid sibi bonum, illud desiderat, si abest: illo fruatur, si adsit: propterea dicunt materiam primam appetere formam appetitu desiderantem absente, presentem vero appetitu copulante, fructuionis & gaudij. Vides quod quemadmodum hi de desiderio, & gaudio; nos etiam de spe, & metu, tristitia, & dolore, alijsque huiusmodi affectibus materiae primae tractare possemus.

Prima conclusio sit. Materia prima non habet appetitum elicitum ad formas. Haec conclusio est evidens. Materia prima non est cognoscitiva: ergo appetens appetitu orto cognitione;

Secunda conclusio. Materia prima habet appetitum innatum ad formas. Haec conclusio est Aristotelica. Hic enim & primo Physic. textu 81. & alibi docet, quod materia prima appetit formam, sicut turpe appetit pulchrum: hoc est sicut imperfectum, sed perfectibile, appetit suum perfectivum. Auctoritas & Philosophi, & Philosophorum congerere non est opere praetium in re tam facili.

Probatum autem conclusio: quia appetitus innatus nihil est aliud, quam proportio quaedam unius rei ad aliam, tanquam ad bonum suum; sed materia est proportionata ad formam, tanquam ad bonum suum: ergo materia prima appetitu innato appetit for-

mam. Mai. est explicatio appetitus innati. Minor probatur, quia materia prima ita est potentia ad formam, vt per ipsam perficiatur intrinsece, & trahatur in constitutionem vnius substantiæ, vt dictum est alibi.

Dices, Omnis appetitus sequitur ad aliquam formam; si sit elicitus ad formam apprehensam; si sit innatus ad formam naturalem: sed materia prima nullam habet formam, nec apprehensam, nec naturalem, ergo materiam primam nullam habet appetitum, nec elicitum, nec innatum, Maior est D. Thomæ recepta communiter in Scholis. Minor probatur: nã materia prima non est cognoscitiua: adeoque non habet formam apprehensam, hoc est non apprehendit aliquid, quod ipsius appetitum valeat extimulare: sed nec habet formam naturalem: nam materia prima secundum se est omnino indifferens, & equaliter idonea ad quamlibet formam, quod nequit illi conuenire, si secundum se habeat aliquam formam. Adde materiam primam non esse per se ipsam, neque per vllam formam sibi propriam, in vlla specie entis physici.

Vt vim argumenti percipias sciendum est appetitum elicitum sequi ad formam apprehensam, hoc est bonum apprehensum à nobis esse rationem motiuam nostri appetitus, siue amoris erga ipsum: ita bonitas sanitatis cognita ab infirmo est ratio excitans in infirmo appetitum, seu desiderium sui. Item bonitas cibi cognita à Francisco est ratio mouens in ipso, siue excitans appetitum eiusdem

dem, & sic de cæteri, idcoq; verum est appetitum elicitum sequi ad formam apprehensam, hoc est ad aliquam ratione boni representatam potentiam appetenti. Rursus appetitus innatus sequitur ad formam, non apprehensam, sed naturalem: pondus v.g. siue inclinatio lapidis ad centrum terræ sequitur, non aliquam apprehensionem centri, quæ sit in lapide, sed formam naturalem lapidis, cui bonum esse deorsum.

Sciendum est etiã quod quemadmodum loquentis sumus de actu, distinguentes inter actum physicum, & metaphysicum: ita etiã loquendum est de forma distinguendo inter, formam physicam, & metaphysicam; actus enim & forma dicuntur conuertibiliter: sicut igitur quãuis materia secundum se non habeat actum physicum seu complementum, habeat tamen actum entitatum, ita etiã quãuis materia non habeat secundum se formam physicam seu complementum, habet tamen secundum se formam metaphysicam, seu entitatum. Quicquid enim est, alicuius speciei entis est, & consequenter alicuius forme metaphysicæ. Hęc dicta sint, non ex necessitate ad argumētum: potes eni breuiter respondere axioma predictum, videlicet: *Omnis appetitus sequitur ad aliquam formam* intelligi de appetitu entium completorum de quibus ibi loquimur D. Thomas: & in quibus nos etiam cum ipso appetitum exemplificauimus.

Præter hanc responsionem en tibi & aliam: *omnis appetitus sequitur ad aliquam formam*

vel physicam, vel metaphysicam concede, physicam solum, nega mai. & eodem modo d. st. minor nega conf. materia igitur etiam secundū se est aliquid, & consequenter alicuius speciei: quod est habere formam aliquam metaphysicam. Quemadmodū autem in substantijs completis ad formā physicam sequitur appetitus, hoc est exigentia talis, vel talis boni proportionati forme, quæ est ratio propria talium substantiarum; ita etiam in materia, quæ est substantia incompleta exigentia est secundum rationem propriam materiæ, nec est substantia incompleta, actuabilis, & determinabilis ad hanc, vel illam rationem substantiæ complete.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Objc. 1. Materia prima semper habet formam, ergo numquam appetit formam. Ant. supponitur hic, & probabitur ubi dicitur impossibile esse, quod materia prima naturaliter sit sine omni forma substantiali. Conf. probatur, quia quod habetur non appetitur enim est affectio erga bonum absens.

Resp. conc. ant. neg. conf. ad probationem; nego ant. appetitus & amor sūt vnum & idem: amor autem non est solum absentis. Vel igitur infirmus phrasi metaphoricæ, vel loquimur de appetitu materiæ locutione propria & rigoro: si primum, ma-

teria appetit, & amat præsentem formam more; & appetit gaudij, vel complacentiæ: formam vero absentem appetit, & amore desiderij. Si secundum: cum materia sit æque proportionata & formæ, quam habet, & formæ, quam non habet, & ad utrāque se habeat vt perfectibile ad perfectiū, appetitus in hac ipsa proportionatione consistens erit consequenter & ad eam, quam habet, & ad eam, quam non habet; adeoque ex hoc, quod semper habeat non inferes quod numquam appetat: immo ex eo, quod semper habeat, & semper perficiatur per aliquam formam, impotens carere omni; rectā inferes quod semper appetat, quia semper habet proportionem cum forma modo explicata.

Dices. Non potest semper appetere, quin eo ipso aliquam oderit: non potest vllam odire, ergo non potest semper appetere. Minor est certa ex dictis de indifferentia primi subiecti, quod est materia prima. Subiectum enim, quod aliquam formam amet, & aliquam oderit, non equaliter se habet ad omnes, nec est æque aptū finibus naturæ, ac si sit omnino indifferens, vt patet. Maior autem probatur, quia duæ formæ substantiales nequeunt esse in eodem subiecto, nam præter quam quod dictum est alibi de ente in actu, cui quicquid superuenit facit vnum per accidens; experientia constat vnā formam expelli ad introductionem alterius, & in generatione vnus substantiæ corrūpi aliam. Hoc po-

fito, materia quæ est sub forma ligni nequit amare formam lignis, nisi oderit formam ligni: ergo nequit amari vna forma sine odio alterius. Antec. probatur, quia materia nequit amare formam ignis; nisi amet coniungi cum forma ignis: non amat coniungi cum forma lignis, nisi oderit formam ligni: ergo nequit amare formam ignis sine odio formæ ligni. Probatur hoc quia eo ipso, quod acquirat formam ignis amittit formam ligni: ergo nequit amare acquisitionem vnius, quin amet iacturam alterius; mare autem iacturam, est odidisse rem, cuius iactura fit: ita Religiosi dum amant iacturam rerum sæcularium, odierunt eo ipso res sæculares: huiusmodi sunt honores, & diuitiæ, & alia huiusmodi, quæ propter Christum habenda sunt vt stercora.

Resp. neg. mai. Qui metaphorice loquuntur dicunt materiam primam existentem sub forma ligni appetere formam ignis, vel quamlibet aliam, appetitu conditionato, hoc est esse in materia huiusmodi affectum; si non haberem forma ligni, vellem aut formam ignis, aut aliquam aliam: nam quod mihi gaudium si nullam formam habeo? si respondeas sine metaphora: admitte suppositum, quod videlicet materia esse non possit sine omni forma, & nega amorem vnius esse odium alterius: na n ita materia est proportionata illi, quam habet; vt etiam sit illi, quam non habet; adeoque non solum amor vnius non est odium alterius; sed etiam amor vnius est a-

mor omnium. Ad id quod dicitur: amans acquisitionem vnius odit alteram; nega: nam ille idem amor est tam amissæ, quam acquisitæ, quando quidem nihil est aliud quam prædicta proportio.

Dices. Implicat materiam habere simul formam, quam habet, & formam quam non habet, ergo nequit appetere simul formam, quam habet, & formam quam non habet; consequentia est euidens, quia appetitus ad impossibile est stultus appetitus, adeoq; impossibilis in natura: iuxta illud. *opus Naturæ opus Intelligentiæ*: ex quo inferes; ergo appetitus Naturæ appetitus Intelligentiæ.

Resp. conc. ant. neg. conf. aliud est simul appetere omnes, aliud appetere omnes simul. Appetitus vnius est appetitus alterius non tamen hic appetitus est vtriusque simul materia enim est proportionata culibet formæ: non est proportionata simultati formarum. Hæc omnia clara sunt.

Objc. 2. Vel hic appetitus identificatur cum potentia materiæ primæ, vel non: neutrum dici potest: ergo hic appetitus non datur. Minor probatur, quia si dicas hunc appetitum esse distinctum à potentia: contra est, nam hic appetitus non distinguitur à materia: materia non distinguitur à potentia: g. hic appetitus non distinguitur à potentia: iuxta illud: *Quæ sunt eadē vni tertio &c.* Si dicas identificari: ite contra est nā potentia est ad singulas formas determinate, appetitus autem non est ad singulas

determinate, sed ad singulas disiunctiue; ergo potentia, & appetitus non sunt idem. Probatur aut, quia si de materia loquaris vt potente dicis: materia potest & hanc, & illam, & illam aliam recipere; si vt appetente dicis: materia vult vel hanc, vel illam, &c. igitur potentia est determinate ad plures appetitus disiunctiue.

Resp. hoc argumentum facile & clare dissolui ex dictis. Potentia dicitur proprie; appetitus metaphoricè: quid igitur mirum si de eadem re significata modo proprie, modo metaphoricè diuersimode loquaris; de Diabolo sub nomine spiritus, quod conuenit illi, proprie, non recte dices quod ingiat; de eodem sub signo metaphoricè leonis recte dices; *sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret*. Infinita sunt huiusmodi. Si autem loquaris extra methaphoram de appetitu, intelligasque id quod est, proportionem videlicet perfectibilis cum perfectiuo: hic appetitus non respicit disiunctiue, sed determinate singulas materia enim prima seipsa est aliquid perfectibile & per hanc, & per illam, & per illam aliam formam, quamuis non possit simul & hac, & illa, & illa alia perfici. Ad argumentum in forma conc. mai. nega min. & dic hunc appetitum, esse idem realiter cum potentia; adeoque cum ipsamet essentia materia. Ad probationem habet quod respondeas ex dictis, siue proprie, siue translaticiuè loquaris de materia.

ARTICVLVS III.

An appetitus materia sit equalis ad formas inæquales.

Fundatur hæc dubitatio in illa ratione; quia probauimus materiam primam habere appetitum innatum ad formam. Diximus enim huiusmodi appetitum in hoc fundari, quod forma sit bonum materia. Quia autem ex formis alia est perfectior, alia imperfectior, adeoque alia maius, alia minus bonum, dubitatur an appetitus prædictus sit maior vnus, quam alterius formæ. In hac controuersia.

○ Dicendum est appetitum materiae ad formas inæquales esse æqualem.

Conclusionem hanc satis communem, satis communiter probant hoc argumento. Si materia magis appeteret forma perfectiorem, quam imperfectiorem; sequeretur quod quando substat imperfectiori est in statu violento, conf. est absurdum, ergo & antec. minor probatur ex definitione materiae, quæ est; *primum subiectum, ex quo omnia*. absurdum est autem subiectum huiusmodi violenter se habere sub vlla forma. Maior autem probatur: quia si materia spoliaretur omni forma substantiali, esset in statu violento, ergo etiam dum staret sub forma imperfectiori, conf. probatur, quia in tantum in primo casu esset in statu violento, quia non haberet id quod appe-

tit: in secundo autem casu non haberet id quod magis appetit, & consequenter sicut in primo non satisfit, ita in secundo casu non plenè satisfit materiæ primæ: id autem cui non plenè satisfit, aliquam saltem violentiam patitur.

Hæc probatio non est valdè efficax. Qui contra sentiunt facilè respondent negando mai. ad probationem conc. antec. negant conseq. Potes ita appetere duo inæqualia inter se vt melius magis appetas, quia propterea, eo non obrento, sed obrento, minus bono, patiaris violentiam. Si v. g. appetas magistratum Triburtinū, vel Tusculanum disijunctiue; potes ita quiescere obrento minus nobili, vt non crucieris carentia nobilitatis. Sed quicquid sit ad argumento proposito.

Probatur Conclusio ratione maxime radicali. Ratio mouens appetitum materiæ primæ est eadem omnibus formis; ergo materia prima non appetit inæqualiter inæquales. Conf. est euident, ant. probatur, quia ratio boni; quæ appetitur à materia in forma, est ratio facientis vnum per se: hæc ratio est vna in omnibus formis; ergo &c. Minor probatur, quia, *substantia non suscipit magis & minus*: adeoque quamuis anima rationalis faciat cum materia meliorem substantiam, quam Anima caballina: non tamen facit magis substantiem: Hinc est quod excessus ille bonitatis in qua præ alia forma impertinenter se habet ad rationem formaliter mouentem materiam.

Hoc autem fuit maximè consonum finibus naturæ. Materia enim cum sit subiectum ex quo omnia fiunt, eo melius secundum se videtur se habere, quo perfectius est ad omnes formas indifferens. Sicut v. g. Religiosus ille eo est perfectius obediens, quo ad omnia, quæ ab Abbate, vel Priori distribuuntur munia est magis indifferens, paratus de quolibet eodem modo gaudere. Hæc ratio quam diximus radicalem, sit vniuersa. Hanc enim qui bene capit, tenet immobilitè conclusionem propositam.

Obije. 1. Appetitus materiæ ad formas, præscindendo ab omni metaphora, nihil aliud est, quam perfectibilis materiæ primæ per formam, sed huiusmodi perfectibilitas est maior per meliorem, quam per minus bonam, ergo appetitus materiæ est maior melioris, quam minus bonæ.

Resp. conc. mai. neg. min. Aliud est quod materia sit apta magis perfici per meliorem formam, quam per minus bonam; aliud quod sit magis apta perfici per vnam quam per aliam, est verum sit primum, falsum est secundum. Perfectibilitas autem est aptitudo ad perfici, vnde non est maior perfectibilitas respectu melioris, quam respectu minus bonæ.

Obije. 1. Qui esurit, quamuis appetat satiari, & æqualiter satiatur per cibum meliorem, ac deteriore, magis tamen appetit meliorem, quam deteriore; ergo materia prima, quæ naturaliter esurit formam substantialem, quamuis æqualiter sa-

tietur, seu repletur per formam imperfectiorem, ac per formam perfectiorem, magis tamen appetit hanc quam illam.

Respondent aliqui disparitatem esse, quia qui esurit discernit inter maius, & minus bonū: adeoque nihil mirū est, quod appetitu magis feratur in maius, quā in minus bonū at materia prima, aiunt non discernit inter magis & minus; adeoque non est cur magis appetat vnum quam alterum.

Hęc responsio non placet; quia quemadmodū materia prima non cognoscens bonum, fertur tamen in bonum; ita etiam non discernens inter maius, & minus bonum, poterit ferri magis in maius, quam in minus; est enim eadem ratio, quemadmodum igitur, quamuis non cognoscat, tamen appetit; quia, aiunt à create materia primā, ipsamq; ad suos fines ordinante forma cognoscitur ut bonum ipsius; itā etiam, quamuis non discernat, deberet magis appetere maius bonū quam minus; quia a create, & ordinante materia primā, discernitur inter magis & minus, maius cognoscitur melius materiæ, quā minus, & consequenter appetitus deberet esse maior ad vnum, quā ad aliud.

Dicendum est igitur dandam esse paritatem inter hominem esurientem cibum, & materiam esurientem formam. Qui esurit, si nihil aliud appetat quam satiari: eo ipso æqualiter appetit, quod æqualiter satiatur. Si nihil aliud appetat quam nutrirī, æqualiter appetit, quod æqualiter nutrit. In hoc con-

uenit

uenit esuriens cum materia prima. Quia verò esuriens aliquando appetit non solum satiari, aut nutrirī; sed insuper delectari; ideo magis appetit vnum cibum, quam aliud, puta magis panem candidum, quam atrum. Sed in hoc non conuenit esuriens cum materia, quæ nihil intendit nisi aſſuari & per consortium alterius euadere in substantiam. Ex his patet ad argumentum Distant. magis appetit, &c. appetitu satietatis: nega; appetu delectionis; concede.

Obijc. 3. Materia appetit appetitu innato id quod appeteret appetitu elicito, si appetitum huiusmodi haberet: sed si haberet appetitum elicito, magis appeteret formam nobiliorem, quam ignobiliorem: ergo appetitu innato magis appetit nobiliorem formam, quam minus nobilem.

Resp. conc. mai. neg. min. Si enim haberet appetitum elicito, haberet eliciens appetitum, quem habet non eliciens, sed innate: esset enim secundum naturam ipsius, hoc est secundum rationem primi subiecti; hic autem non deberet ferri in vna formam magis quam in aliā: adeoque appeteret sicut modo appetit: quandoquidem appetitus, quem habet, cum sit à natura, rectè dicitur esse ab intelligentia. Quod si fingas in materia appetitum elicito, sed non secundū propriam rationem materiæ: tunc facile erit imaginari illam formas nobilissimas deperire, ignobiles vero non amare, nisi medioeriter, & ut supplementa meliorum.

Dices. Excessus bonitatis in forma aſſu-

pram

Pram formam *B* identificatur cum forma
A: materia prima appetit formam *A*; ergo
 appetit excessum bonitatis formæ *A* supra
 formam *B*.

Resp. conc. totum. Eodem amore, quo
 amatur *A*; amatur bonitas eiusdem *A*, &
 consequenter excessus bonitatis *A* supra
 bonitatem *B*: sed ille idem excessus non
 magis amatur, quam id, quod exceditur:
 quia nec vnum excedit, nec alterum excedit
 in ratione formaliter motiua appetitus.

Obijc. ultimo. Ratio formalis sub qua
 appetuntur quæcunque appetuntur, est ra-
 tio boni: sed ratio boni suscipit magis &
 minus; ergo ratio, sub qua appetuntur, su-
 scipit magis & minus; ergo ratio sub qua
 materia prima appetit formam suscipit
 magis & minus: Probatur hæc vltima
 cons. quia materia prima vt appetens fer-
 tur in rem appetitam sub ratione formali
 appetibilis; ratio autem rei appetibilis &
 ratio boni sunt formaliter idem: immo de-
 finitur bonum: *id quod est appetibile*.

Resp. rationem vniuersalissimam, sua qua
 appetitur quicquid appetitur, esse rationem
 boni. Potentia auditua innate appetit so-
 norum, quia sonorum est bonum auditus.
 Potentia visiva coloratum, quia coloratum
 est bonum visus, & sic de cæteris; adeo vt
 bonum vt sic definiuerit Philosophus: *id
 quod omnia appetunt*. Considerato igitur
 appetitu secundum rationem vniuersalissi-
 mam appetitus; non est inconueniens dicere
 esse maiorem maioris boni: considera totum.

tem hoc eodem appetitu secundum ratio-
 nem propriam appetitus materiae; non habes
 vnde dicas esse maiorem melioris formæ.
 Ratio à priori est, quia quemadmodum ra-
 tio actuantis substantialiter consistit in indiuisi-
 bili. Si igitur consideres appetitum secun-
 dum rationem præcisam appetitus, habes
 vnde dicas esse maiorem, vel minorem il-
 lum cum aliqua ratione, quæ suscipit magis
 & minus. Si autem consideres appetitum
 materiae vt materiae, eo ipso comparas, non
 cum ratione boni vt sic, sed cum ratione
 talis boni; puta constituentis illam in ra-
 tione substantiæ. Cum autem hæc ratio non
 suscipiat magis, & minus; non est cur appe-
 tat vnum magis, quam aliud.

Dices. Materia prima magis appetit id,
 propter quod magis principaliter est; sed
 magis principaliter est propter formam
 nobiliorem, &c. ergo magis appetit formam
 nobiliorem. Cum autem forma mixti sit
 nobilior, quam forma elementi, materia
 prima magis appetet formam mixti, quam
 formam elementi; & cum inter mixta, vi-
 uentia sint nobiliora non viuentibus, magis
 appetet formam cuiuslibet viuentes, quam
 cuiuslibet non viuentis; & cum inter ma-
 terialia viuentia præstantissimum sit homo;
 magis appetet formam humanam, hoc est
 animam rationalem, quam vllam aliam.

Confirmatur hoc altissima ratiocinatione;
 quia omnia sensibilia sunt propter animum

rationalem, seu propter hominem, tamquã propter sum finem, vt nimirum ipsi deseruiant, illumq; excitent ad cognitionem, & amorem sui conditoris. Ratio vltior est, quia sensibilia huiusmodi non sunt digna intendi propter se cum sint incapacia laudare, & glorificare factorem suum, quem neque intelligunt, neque amant: sed neque substantijs immaterialibus, hoc est Angelis deseruire valent, vt ex ipsis Deum cognoscant, atq; glorificent. Habent enim in se ipsis Angeli vnde & Deum intelligant, & ipsius in creando potentiam: immo ipsorum sensibilibus notitiam habent per species eorum ipsis congenitas; & consequenter frustra sunt species immisise à sensibilibus ad determinandum intellectũ Angelicũ. Nam species immisise à sensibilibus non immediate determinat intellectum; sed solũ mediatis alijs speciebus, quæ in phantasia oriuntur: vnde dicitur Intellectus noster speculari phantasmata; cum igitur Intellectus Angelicus sit alterius rationis à nostro: operatur omnimode independenter à sensibus tum internis, tum externis, cum vtrifque careat Angelus. Hinc ad cognitionem sui sensibilia non excitant neque mediatè, neque immediatè Intellectum Angelicum: ideoq; hic intelligit hæc inferiora per species intelligibiles sibi inditas à Creatore.

Supereft igitur vt tota hæc collectio creaturarum sensibilibus ordinata ad gloriam conditoris sui, iuxta illud *omnia propter semetipsum operatus est*: reipsa redundet in

gloriam per hoc, quod homini deseruiat ad manifestandam virtutem Creatoris: iuxta illud: *inuisibilia eius per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas*; atq; ex tam manifesta virtute exurgat homo ad laudandum, & glorificandum rerum omnium conditorem, ne cum ijs reputetur, quibus dicitur: *cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt*.

Hinc est quod aiunt qui diuinam sapientiam pro suo modulo speculantur, nõ posse Deum creare hæc sensibilia, nisi etiã hominem creet; adeoque implicare mundum, In quo nullus sit homo. Ratio est, quia Deus quicquid faciat, ad suam gloriam facit: & hunc finem intendere non est electionis, sed nature, quamuis enim possit facere vel non facere prout ipsi libuerit; nõ potest tamen in faciẽdo non intendere gloriam suam: implicat autem intẽdere gloriam, & creare quidem vnde glorificetur, non autem à quo glorificetur: si autem crearet omnia præter hominẽ, crearet vnde posset glorificari, nõ autem illum, qui ex huiusmodi creaturis potest illum glorificare, vt patet ex dictis.

Resp primo quod esse propter hominem non cõuenit soli materie, sed omnibus sensibilibus, vt patet ex discursu adducto: adeoq; in hoc materia cõuenit cum omnibus alijs rebus. Præterea, & materia & omnia sensibilia; non principaliter, sed vnicè sunt propter hominem. Hoc idem liquet ex dictis. Nulla enim ex creaturis sensibilibus pro-

proprie Deum laudat nisi homo. Quod enim dicitur: *Celi enarrant gloriam Dei*, &c. item: *Benedicite omnis imber & ros Domino*; item: *Laudate eum Sol, & Luna*: & alia huiusmodi nihil aliud significant, præter affectum ista dicentis, nisi ex omnibus istis sumendum esse homini argumentum benedicendi & laudandi Deum, cuius potentiam, bonitatem, & sapientiam hæc omnia nobis demonstrant.

Ex hac ordinatione non solum materia primæ, sed omnium rerum inferiorum, hoc est totius naturæ sensibilis ad animam rationalem excitandam ad laudes Dei, patet, non considerari ab Aduersario materiam primam secundam rationem propriam materia; adeoq; etiam si concederes appetitum ipsius non solum principaliter, sed etiam vnicè ad animam rationalem, nihil concederes. Quod si consideres materiam secundam propriam rationem, hoc est secundum rationem subiecti: falsum est hanc esse magis principaliter propter vnum formam, quam propter aliam. Breuiter igitur ad argumentum respondeo primò conc. ma. neg. min. Idem propter quod est materiam primam est ratio substantiæ simpliciter: hoc est vnus per se quod dicitur hoc & cæs: non autem hoc præstat magis per vnam quam per aliam formam, &c. Posset præterea distinguere maiorem: materia prima magis appetit id propter quod magis principaliter est tamquam propter finem proprium: omite; tamquam propter sine communem:

nè: iterum subdistingue: appetit proprio materia; nega; appetit non proprio: omite maiorem. Hæc distinctio satis explicata est. Homo est caput totius naturæ sensibilis; & propterea omnia sensibilia recte dicuntur ordinari ad ipsum: & si verum est, futurum fuisse vt ita non essent, nisi futurus esset ipse homo: hæc omnia petunt ipsum hominem esse.

ARTICVLVS V.

An potentia & appetitus materia sit ad omnes formas simpliciter.

Respondetur affirmatiuè. Quæ responsio patet ex dictis.

Obiic. Si materia primam sub ratione potentie, quam sub ratione appetitus respicit omnes formas possibles; sequitur esse incomprehensibilem etiam ab intellectu Angelico, conf. est absurdum; argo & ant. sequela mai. Probat; quia relatio non comprehenditur, nisi cognitis distincte omnibus terminis, ad quos est: materia prima tam sub ratione potentie, quam sub ratione appetitus est relatio transcendentalis ad omnes formas possibles; ergo non comprehenditur, nisi cognitis distincte omnibus formis possibilibus; sed cognoscere omnes formas possibles distincte est supra actiuitatē intellectus Angelici; ergo comprehendere materiam est &c. Probat; hæc vltima minor: nam omnes forme possibles sunt infinitæ;

nita infinitum autem non capitur vlllo intellectu finito.

In hoc argumento sunt multa, quæ ad rem præsentem nihil omnino faciunt. Si enim aliquis admittat omnes formas possibles distinctè attingi ab intellectu Angelico nihil dicit repugnans. Ipsamet diuina essentia, quæ habet infinitatè longè perfectioris rationis, quam formæ possibles, attingitur ab intellectu certo, quandoquidem *Videbimus illum sicuti est*. Sed in his non est immorandum, nè quæstionè de infinito intrudamus in controuersia, quam breuiter hic finire debemus. Ibi apparebit hoc idem argumentum ex hoc capite nihil valere, quod etiam militet contra intellectum diuinum, si infinitas illa formarum attingit debet, vt compræhendatur materia. Qui enim infinitum negant, negat infinituum obiectiuum in mente diuina; aientes diuino intellectui nullam apparere multitudinem obiectiuam, quæ sit collectio omnium rerum possibilem, apparere autè distributiuè plures, & plures finitas collectiones in infinitum. His omisissis,

Resp. neg. seq. mai. ad probationem neg. mai. materia prima tam in ratione potentia, quam in ratione appetitus respicit omnes formas secundum rationem, quæ est vna in omnibus, nimirum sub ratione actualabilis, & trahibilis per formam in vnum per se: hæc ratio est vna in omnibus formis, vt patet ex dictis, rationes autem speciales formarum sunt à causis effectiuis earum, sicut v.g. in molli cera forma leonis præ for-

ma canis non est à cera, sed ab artifice. Ita etiam in materia prima forma ignis præ forma aque non est materia sed ab igne.

Obserua obite hoc argumentum longe apparentius militare contra causam actiuam quæ efficere potest plura, & plura in infinitum etiam specie diuersa, ad quæ omnia est relatio transcendentalis, vt patet ex dictis in Logica. Oculus potest elicere plures, & plures, perfectiores, & perfectiores visiones auditus auditiones, iuxta illud: *non satiatur oculus visu, nec auris audita*: at propterea tam auditu: quam visus incompræhensibiles sunt intellectui Angelico?

Porro quod ad cognitionem comprehensiuam relationis transcendentalis non sit necesse distinctè attingere quemlibet terminum patet ex eo, quod nemo dicat esse supra omnem intellectum creatum compræhendere muscam: cum tamen distincta cognitio Trinitatis sit supra omnem creaturam: etiam si musca per suam entitatem sit relatio transcendentalis ad Trinitatem. Quod si aliquis nomine comprehensionis nihil aliud intelligat, quam cognitionem, qua perfectior dari non possit: non solum materia prima se d neque vlla alia res compræhendi potest à creatura: cum implicet creaturam habere cognitionem, qua melior dari non possit.

Definitur autem cōpræhensio per Augustinum dupliciter. *Illud*, inquit ille, *compræhenditur, quod ita totum videtur, vt nihil eius lateat videntem*. Hoc modo compræhendo me velle dictare, dum sciens &

volens hoc dicto. Et hæc exemplificatio est ipsiusmet Augustini. Item: *illud*, ait idem, *comprehenditur, cuius fines circumspiciuntur*: hoc modo comprehendis annulū quem digito gestas; vt exemplificat idem author. Primam definitionem exemplificauit in re intelligibili, secundam in re sensibili: materiam primam vtroq; modo comprehendis: primò perfecte intelligendo quid ipsa sit: secundò quia per hanc ipsam intelligentiam fines ipsius quodammodo circūspicis, dū definiendo refers ad omnes formas possibiles, secundum illam rationem, quæ est vna in omnibus: neque enim vt hanc comprehendas, fines illi extrinseci, seu termini, ad quos refertur, debent distinctè tibi omnes, & singuli aparere.

Obijciunt insuper: sequeretur materiam primam esse perfectionis infinitæ, conf. est absurdum, ergo & ant. Minor est certa, cum ipse Philosophus sapissimè dicat materiam primam esse prope non ens, & omnium entium vtilissimum. Sequela ma. prob. quia tot sunt gradus perfectionis in materia, quot sunt formæ possibiles: formæ possibiles sunt infinitæ; ergo gradus perfectionis in materia sunt infiniti. Mai. probatur argumento calculatorio. Si daretur vna materia capax decem formarum, esset duplo perfectior, quam materia capax solum quinque formarum: rursus materia capax viginti formarum esset duplo perfectior materia capax decem formarum, & sic de cæteris, ergo tanto perfectior est materia, quanto plurium for-

formarum, est capax; ergo quæ est capax infinitarum formarum est infinitè perfecta.

D. Thomas dicit materiam primam habere quandam speciem infinitatis: quæ species infinitatis satis apparet ex dictis. Eo enim ipso, quod respicit terminos infinitos habet infinitatem quandam: quæ dicitur infinitas terminatiuè. Huiusmodi autem infinitas adeo non sonat perfectionem, vt etiam reperiat in peccato, quod propterea dicitur habere malitiam infinitam secundum quid. Docet enim idè D. Thomas offensam in Deum habere malitiam aliquo modo infinitam, quia est offensa Maiestatis simpliciter infinitæ: non igitur qualibet infinitas in commendationem dicitur rei, quæ vocatur quodammodo infinita. Ratio est quia per li *secundum quid*, & alia huiusmodi addicamenta tam infinitas, quam alix rationes ira distrahuatur, vt nihil significant, nisi ad libitum loquentis. Li enim *quodammodo* transfert terminum à significatione propria ad metaphoricam, & quia significatio metaphorica non est vna, sed multiplex; ideo de quolibet fere dici potest quod sit quodammodo quidlibet aliud à se distinctum. Infinitas offensæ, quam diximus, cum sit propter Deum, ad quem terminatur, est infinitas potiori titulo, quam infinitas materiæ primæ: nec tamen ex malitia quodammodo infinita argues vllum incrementum perfectionis.

Informa ad argumentum nega sequela mai. Ad probationem nega mai. &c. Falsum

sum est eo perfectior esse materiam, quo est capax plurium formarum: cum hac ipsa capacitas fundetur in imperfectione, & defectu materiæ primæ. Substantia non est capax vllius formæ suscipiendæ, & tamen est perfectior materia prima. Et inter substantias illa est perfectissima, quæ nullius formæ accidentaliter capax. Potentialitas apud D. Tho. & alios sonat imperfectionem, si sit in genere potentiæ passivæ: cum è cōtra potentia agendi sonet perfectionem. Hinc apud eundem idem est habere minus materialitatis, ac habere minus potentialitatis: est autem idem habere minus materialitatis, ac habere plus perfectionis. Hinc in illa gradatione, quam facit ab imperfectioribus ad perfectiora, dicit brutum esse minus materiale quam plantam: hominē minus quam brutum, Angelum minus quam hominem; Deum vero esse in gradu summo immaterialitatis.

Vbi adverte gradum hunc seminum immaterialitatis non haberi per hoc, quod Deus careat omni materia physica; in hoc enim per est Angelus Deo, cum nec in Angelo sit vel atomus materiæ: sed per hoc quod sit summe perfectus. Ad hanc summam perfectionem proprius accedit Angelus quam homo, homo quam equus: prout autē accedunt ad perfectionem hanc summam, dicuntur accedere ad summam immaterialitatem: adeoq; recessere à materialiter: igitur accedere ad immaterialitatem, & recedere à materialitate est accedere ad perfectio-

ctionem, & recedere ab imperfectione; ex quo inferes quod plus habere materialitatis est habere plus imperfectionis sed plus habere potentialitatis est plus habere materialitatis ergo plus habere materialitatis est plus habere imperfectionis.

Quæ dicuntur de materialitate & immaterialitate secundum perfectionem & imperfectionem, dicuntur per analogiam ad materiam primam, cuius est secundum Thomistas limitare ac individuaré rationes in se receptas, nam secundum Thomistas forma non recepta in materia esset forma infinita, puta albedo irrecepta esset albedo illimitata non enim haberet vnde esset hæc aut illa. Hos hac in re dissentientem ab illis: sed interim tribuit explicare doctrinam D. Thomæ circa materialitatem, & immaterialitatem, ut apparet per incrementum potentialitatis non monstrari incrementum perfectionis. Ratio est: quia quemadmodum in peccato incrementum offensæ, quod oritur ex incremento termini offensæ cum sit incrementum malitiæ, nō est incrementum perfectionis, ita etiam incrementum potentialitatis, cum sit incrementum defectus & carentiæ, non est incrementum perfectionis. Sunt qui imaginantur materiam primam per modum infinitæ cuiusdam voraginis, in cuius immensa vacuitate infinitatem illam imaginantur quæ vocant infinitatem capacitas, sed hac sua imaginatione decipiuntur: materia enim prima non est nisi capacitas vnus formæ; quantumlibet enim respiciat multas, immo

& omnes; non potest tamen nisi vnā tenē-
re. Sicut igitur non habet humerum infini-
ti roboris Barulus ille, qui potest infinitas
libras sustinere ligni vel plumbi: si solum
succesius & vnā post aliam, vel centum
post centum: sic etiam si conceperis in ma-
teria prima virtutem quandam in illa capa-
citate sustinendi formas, non capies virtu-
tem infinitam, si ac formas infinitas se ha-
beat vt vnā tantum possit sustinere. Hoc
idem argumentum, quod magis militat cō-
tra causam efficientem, ibi etiam magis pō-
derabitur.

Obic. vlt. si materia potentia, & ap-
petitus per se ipsam ad omnes, & singulas
formas possibiles, sequitur quod qualibet
forma implicante, implicaret materia; ;
conseq. est falsum; ergo & antec. Minor
probat; quia absurdum est dicere quod
implicante forma muscæ implicaret mate-
ria ignis lignis, leonis, &c. Probat autem
sequela maioris; quia implicante for-
ma muscæ implicat causā passiuā formæ
muscæ: sed hæc materia, quæ datur, est cau-
sa passiuā formæ muscæ, ergo implicante
forma muscæ implicat. hæc materia.

Resp. neg. seq. mat. Ad probat. conc. to-
tum; quia non probatur, quod implicaret
materia, sed quod implicaret hæc materia.
Implicaret autem hæc materia, quia hæc est
ad omnes formas, adeoque ad formam mu-
scæ. Ad probationem min. dic absurdum
esse implicante muscā implicare materiam
leonis, si sit diuersa materia muscæ, & leo-
nis;

nis; si autem sit eadem materia muscæ & leo-
nis, non est absurdum implicante muscā
implicare materiam leonis: quia implican-
te muscā implicat materia, quæ sit leonis,
& muscæ.

Dices; ergo implicante muscā implicaret
leo. Probat. conf. quia implicante materia
leonis implicaret leo: sed implicante muscā
implicaret materia leonis: ergo implicante
muscā implicaret leo.

Resp. neg. conseq. Implicaret quidem
leo constans ex hac materia, quæ est leonis
& muscæ: non autem implicaret leo sim-
pliciter: ex hoc enim quod daretur aliqua
materia, quæ non esset potentia ad muscu-
cam, vapore impossibilem; non sequeretur
immediatè; & per locum intrinsecum non
esse possibilem vllam materiam, ex qua
fieret leo. Qui possibilitatem rerum om-
nium non alibi considerant, quam in Deo;
qualibet re, quæ non implicat, implican-
te aiunt eo ipso implicare omnia. Ratio
est: quia implicante possibilitate vnus rei
implicat possibilitas omnium: cum possibi-
litas omnium sit vna, & indiuisibilis possi-
bilitas. Nos hic tantūmodo consideramus
quid ex defectu huius materiæ sequeretur
in præiudicium aliarum, vel potius quid
ex implicancia intrinseca vnus rei; seque-
retur omnes alias res.

Dices. Si materia respiceret omnes,
& singulas formas sub ratione possibili-
um; etiam implicante qualibet forma
remaneret eadem materia prima; hoc mo-

do respicit formas; ergo etiam implicari
 re musca manet innatura eadem materia,
 Probatur mai. quia posito tali respectu
 in materia, ad impossibilitate cuiuslibet
 formæ manent eadem prædicata essentialia
 materia primæ; manentibus iisdem præ-
 dicatis manet eadem materia; ergo, &c.
 Probatur hæc vltima mai. quia hoc prædi-
 catum respicientis omnes formas possibili-
 manet, etiam si non respiciat formam mu-
 scæ, quæ implicet: ex eo enim quod non
 respiciat formam impossibilem, non amittit
 prædicatum respicientis omnes formas pos-
 sibilis: quis enim sic arguat. Si forma muscæ
 fiat impossibilis materia prima non respi-
 ciet formam muscæ; sed respicere omnes
 formas possibili est prædicatum essentialia
 materia primæ; ergo si musca impliceret
 deficeret in materia aliquid prædicatum
 essentialia. In hoc argumento concedetur
 mai. & min. & negabitur conf. dabitur ra-
 tio negandi, quia etiam si non respiciat for-
 mam muscæ, non propterea non respicit
 omnem formam possibilem: quando quidē
 in illa hypothefi inter formas possibili-
 non forma muscæ.

Resp. formando aliud argumentum. Ma-
 teria prima non facta illa hypothefi respicit
 formam muscæ: in illa hypothefi non respi-
 cit formam muscæ, g. non est eadem illa
 hypothefi, ac sine illa hypothefi; eadem,
 in quam, secundum prædicatum essentialia;
 est enim simpliciter, & absolute necessariū
 materiæ primæ respicere formam muscæ;

dice-

dicere igitur materiam primam non respi-
 cere absolute vllam formam, sed conditio-
 nate; videlicet si sit possibilis; est fingere
 materiam suo modo, non autem sustinere
 illam, quæ de facto datur. Ad argumentum
 dic materiam appetere omnes formas pos-
 sibilis, eafq; respicere per modum potentia
 singulas determinate: adeoque esse rela-
 tionem transcendentalem ad quamlibet
 ex possibilibus simpliciter, & absolute: &
 consequenter eo ipso, quod fingis in vlla
 ex possibilibus defectum possibilitatis: fingis
 consequenter in materia defectum rela-
 tionis ad ipsam; defectus autem talis rela-
 tionis est defectus prædicati essentialis:
 Ratio à priori cur non dicas materiam
 appetere omnes possibili appetit quodam
 conditionato: hoc est formam muscæ, si sit
 possibilis, & sic de cæteris, est, quia respec-
 tus naturalis sub condicione, quam impos-
 sibile est non esse, est respectus absolutus:
 inepte enim ponitur hæc conditio; *Dum-
 modo non desit id, quod impossibile est deesse*
vel: Dummodo adsit id quod impossibile est
non adesse: immò etiam in contractu ciuili
 hæc conditio est inepta: ridendus esset,
 qui promitteret tibi librum hac conditio-
 ne: ne tali die desit id, quod impossibile est
 deesse. Adeoq; si quis mihi promittat daturum
 se mihi breuiarium crastina die dum-
 modo sim, & non sim chimera: eo ipso non
 tenetur promissione sua, quia eo ipso cen-
 setur infanus. Ex his patet ad omnia.

ARTICVLVS VI.

An hæc potentia, & appetitus sit etiam ad corruptas.

INter formas simpliciter possibiles recenseri possunt formæ etiam corruptæ : non enim implicat Animam Bucephali nostris temporibus reuiuiscere ; adeoq; te etiã nunc eugrate in equo Alexandri . Controversia est , an ad huiusmodi formam materia habeat tum potentiam , tum appetitum naturalem . Ad hoc quæsitum .

Respondemus affirmatiue . Ratio est , quia etiam si dicas deesse in natura potentiam simpliciter ad existentiam Bucephali iam pridem extincti , non propterea dicis deesse in natura potentiam secundum quid ; ergo ex eo præcisè , quod nequeat naturaliter existere de nouo Bucephalus non recte inferes materiam primam non esse potentiam naturalem ad formã Bucephali . Conseq. est euidens : nam ex defectu causæ adæquatæ numquam inferes defectum causæ saltem partialis . Sicut autem ex defectu potentia adæquatæ malè inferes defectum potentia secundum quid : itã etiam ex positione potentia secundum quid , male inferes positionem potentia simpliciter : adeoq; sicut non valet hoc : non datur potentia adæquata ad formam Bucephali ; ergo materia non est potentia ad formam Bucephali : ita nec valet istud : materia est poten-

potentia ad formam Bucephali ; ergo datur potentia simpliciter ad Bucephalum , potestque simpliciter , & absolute de nouo existere Bucephalus .

Rursus forma Bucephali est eiusdem omninò rationis , siue corrupta , siue non corrupta ; adeoq; si singas dari cætera , ex quibus fit , nihil debes immutares de conceptu materia ad hoc , vt habeas materiam aptam illi recipiendã . Explicatur hoc exemplo aliorum potentiarum , si Deus destrueret omnia combustilia : sed seruat ignem ; nemo diceret deesse in natura potentiam actiuam ad ignem ; & tamen esset vera hæc propositio ; nequit fieri ignis ; ad hoc enim vt fiat ignis non sufficit ignis , sed præterea requiritur aliquid , ex quo fiat ignis : destructo autem omni combustibili ; vbi habebis ex quo facias ignem ? Item si Deus destrueret omnia colorata , seruaretq; in natura tuum oculum : rogo an deesset in natura potentia visua ? Respondebis negatiue ; tamen in tali casu nihil posses videre . Eodem modo si desint in natura cætera principia requisita ad formam Bucephali , nequit simpliciter forma Bucephali denno existere ; sed non propterea deest in natura subiectum capax ipsius .

Præterea etiam si desit principium reproductiuum eiusdem formæ naturaliter : non tamen deest principium reproductiuum simpliciter : posset enim Deus formam corruptam reuocare ad esse . In tali casu quid vetat hanc formam , in hac materia recipi ? Et

quid aliud requiritur in hac materia, vt formam huiusmodi patiat? Sereno Cælo pluere est impossibile: adeoq; recte dices: nequit terra imbribus irrigari: quod si Deus etiam sereno Cælo imbrem effundat, vt potest; eadem potentia, qua terra reciperet imbrem effusum è nubibus, excipit imbrè miraculose immisum à Deo. Hęc omnia videntur manifesta.

Quod dictum est de potentia, dic etiam de appetitu. Hic enim consistit in proportionē quadam materiæ cum forma, tamquã cum sui perfectiuo; hæc autem proportio non est minor cum forma, quæ fuit, & amplius non est: quam cum ea, quæ non est, sed erit, vel nequæ est, neque erit. Nemo negabit compleri materiam per formam Buccphali, siue hæc probatur, siue reproductatur: ergo tam per reproductam, quàm per primò productam satisfit exigentiæ, quæ materia petit coire in vnã substantiam, simul cum forma.

Obijc. 1. Si materia prima est potentia naturalis ad formam semel destructam, datur potentia naturalis ad naturaliter impossibile; conseq. repugnat in terminis, g. & ant. Probatur sequela: quia de nouo existere Buccphalum Alexandri est naturaliter impossibile, sed eo ipso quod materia prima est potentia naturalis ad ipsum, datur potentia naturalis ad ipsum existentiam; ergo &c.

Resp. dist. mai. daretur potentia naturalis, quæ sit potentia simpliciter: nego: quæ sit

sit potentia secundum quid, conc. mai. & eodem modo dist. min. neg. conseq. Hæc propositio; *Datur potentia naturalis ad impossibile*, sonat idem ac: potest naturaliter existere id, quod est naturaliter impossibile, quod repugnat in terminis: implicat enim aliquid existere, quin detur potentia adæquata ad ipsius existentiam: potentia autem adæquata non solum includit potentiam passiuam, sed & actiuam, & præter vt tramq; omnes condiciones, & circumstantias, quibus res naturaliter fiat. Si rogeris an ignis Romanus possit naturaliter liquefacere niuem Florentinam: respondebis negatiue. Si rursus rogeris quare non assignabis defectum virtutis in igne Romano, aut liquefactibilitatis in niue Florentina, habes igitur & ex parte agentis, & ex parte passi, quod requiritur ad liquefactionem huiusmodi. Quid igitur deest, nisi conditio propinquitatis agentis ad passum? nihil enim aucta virtute ignis, nil liquefactibilitate niuis, hic idem ignis illam niuem, liquefaciet, vt manifestum.

Obijc. 2. Nequit naturaliter dari in materia receptio formæ fuit, ergo materia non est potentia naturalis ad talem formam.

Resp. dist. ant. non potest naturaliter dari in materia receptio, &c. ex defectu materiæ nego, ex alio capite, conc. antec. & nego conf. materia prima non minus apta est sustinere formam quæ reproductatur, quàm formam quæ primò producat: sicut v. g.

tellus non est minus apta sustinere Lazarum resuscitatum, quam eundem Lazarum priusquam moreretur. Si quis igitur petat, an tellus possit naturaliter fulcire hominem resuscitatum: quicquid respondeas bene respondeas, dummodo responsum tuum bene explices, ut facies, si nobis attendas. Si neges: dices non posse, quia nequit naturaliter dari homo resuscitatus; si affirmes: dices ideo posse, quia posito quod hic quomodo libet detur, iisdem viribus quibus alios sustinet tellus, sustinebit & istum.

Objic. g. materia prima non est potentia simpliciter ad formam simpliciter impossibilem; g. nec ad formam naturaliter impossibilem erit potentia naturalis. Consequenter probatur, quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita secundum quid ad secundum quid: ergo quemadmodum ad impossibile simpliciter deficit potentia simpliciter, ita ad impossibile naturaliter deficit potentia naturaliter.

Respon. melius fore hoc argumentum. Sicut se habet simpliciter ad simpliciter: ita secundum quid ad secundum quid; ad impossibile simpliciter deficit potentia simpliciter; ergo ad impossibile secundum quid deficit potentia secundum quid. Et tunc concedes totum. Nam & minor est vera, & in aliquo sensu consequentia, utraque autem tibi militat, & veritatis. Deest enim potentia naturalis, quæ sit potentia simpliciter ad naturaliter impossibile; deest etiam potentia secundum quid, quam-

uis etiam secundum quid detur: immo ex eo quod solum detur secundum quid: hoc est secundum partem, deest etiam secundum quid, hoc est secundum aliam partem; ex hoc autem quod deest secundum partem, deest potentia simpliciter, & absolute: non tamen potentia in genere potentia passiva. Ad argumentum in forma concessa, antec. nega consequenter. Ad probat. omisso ant. distinct. consequenter deficit potentia naturaliter quæ sit potentia simpliciter: con c. quæ sit potentia secundum quid: nega. Præter ea, quæ dicta sunt de materia, quæ est relatio transcendentalis ad omnes, ita ut determinate si sit ad singulas possibles: ita quidem ut, & qualibet ex his implicante, ipsa implicaret: & qualibet ex implicantibus non implicante, idem accideret: quia tam implicat conceptum materiæ quidditativum adendo, quam detrahendo mutari. Obiter nota, quod potentia, quæ esset secundum quod ad simpliciter impossibile, esset quoad hoc omnino frustranea; implicat enim id, quod implicat, non implicare. At verò potentia secundum quid, seu receptiva formæ naturaliter tantum impossibilis, non est frustranea, quia id, quod est naturaliter tantum impossibile, est possibile simpliciter; & si fiat vides quam naturale sit materiæ ipsum recipere.

Dices non implicat dari causam inadæquatam totius chimerici, g. non implicat materiam primam esse potentiam ad formam chimericam. Antec. probatur, quia Petrus

& Chimerica est totum chimericum, implicat enim binarium huiusmodi dari in natura, & tamen huius binarij datur causa inadaequata in genere causæ componentis: causa autem inadaequata, & causa secundū quid, sunt vnum & idem, ergo non implicat causa secundum quid totius chimerici. Probatur autem cons. quia non est potior ratio de vna, quam de alia.

Resp. nec implicare materiam esse causam inadaequatam in genere causæ componentis totius Chimerici. Hoc enim idem, quod scripsisti de Petro, scribe de materia: sed sicut Petrus nequit vllō modo concurrere ad existentiam chimera: sed solum faceret cum illa binarium, si hæc existeret; ita materia prima ineptè dicitur posse aliquid, & per modum causæ passivæ concurrere ad existentiam formæ chimericæ, cum qua, si hæc existeret, faceret & ipsa binarium. Materia prima ita est potentia, vt sit etiam exigentia, stulta est autem exigentia rei simpliciter impossibilis.

Dices, erit exigentia conditionata puta si forma esset possibilis, v.g. dicat materia prima; vellem excipere chimera si hæc non esset chimera.

Resp. huiusmodi exigentiæ conditionatæ responsum fuisse, vbi de conditione per impossibile, quam diximus ineptè poni in intentionibus naturæ. Nota per huiusmodi affectum chimera non amari vllō modo à materia prima; sicut non amaretis ab eo, qui diceret: O quantum amarem te, si

non

non esset tui Idem autem dicit, qui dicit; O quantum amarem te, si esset alius! qui affectus est quidem vehemens; sed erga alium.

ARTICVLVS VII.

Defenditur appetitus.

Contra appetitum specialiter pugnant Aduersarii nostri. Obijciunt igitur primò. Appetitus naturalis nequit esse ad terminum naturaliter inadipiscibilem; forma reproducta est huiusmodi; g. appetitus naturalis materiæ nequit esse ad forma reproductam. Maior videtur manifesta. Minor supponitur ex dictis.

Resp. neg. mai. cum D. Thoma 1. parto quæst. 76. art. 1. ad 6. Nam Anima humana vt ait ibi S. Doctor, à corpore separata habet aptitudinem, & inclinationem naturalem ad corporis vniōem; cum tamen ea Animæ cum corpore reuio, seu reconiunctio non sit naturaliter adipiscibilis. Ratio à priori est; quia Animæ secundum se conuenit vnitri corpori, & consequenter ea vniō à quocumque tandem agente fiat, est maxime secundum naturam Animæ. Eodem plane modo philosophare, & tu de materia. Materiæ secundum se conuenit vnitri huic, vel illi formæ, & actuari per hanc, vel illam formam; à quocumq; igitur agente hæc, vel illa forma illi tribuatur, est secundum naturam ipsius. Vbi aduerte,

&

& appetitum, & aptitudinem etiam ad aliquid naturaliter inacquiescibile, sine vilo scrupulo vocari naturale.

Obijc. 2. Si materia prima naturaliter exigit etiam formam corruptam, non est vlla ratio cur nequeat illam naturaliter habere; conseq. est absurdum; ergo & ant. Mi-probatur; quia si naturaliter posset habere formam ante destructam, non est cur nequeat redire in rerum naturam Bucephalus: hoc autem absurdum esse constat ex eo, quod si quis hoc diceret, & irrideretur, & danaretur erroris. Primo quidem, quia erroneum est bestias resuscitari, erroneissimum autem resuscitari naturaliter. Secundo, quia admissa tali resuscitatione statim ostendetur etiam hominis resurrectionem esse per naturam; quemadmodum enim forma sensibilis fit in subiecto ad exigentiam, & ex concursu subiecti: ita forma rationalis fit in subiecto, non quidem ex concursu, sed ad exigentiam subiecti. Et quemadmodum potest per naturam ex subiecto fieri, quod iam olim factum est, & destructum; ita poterit subiecto restitui, quod olim habuit, & amittit, quamuis non omnino perierit: vtrumque autem per naturam. Probatur autem sequela maioris: quia si dixeris materiam ideo non posse restitui formam destructam, quia non est in natura causa efficiens apta illa eandem reproducere: contra est: quia non est potior ratio, cur deficiat in causa actiua virtus efficiendi, quam in causa passiua virtus patijendi. Probatur hoc: quia

quia quemadmodum forma *A*, siue corrupta, siue non corrupta, est eiusdem omnino rationis, & consequenter semper eodem modo proportionata materiae per modum actus ipsam complementis: ita etiam cum sit semper eiusdem rationis, est semper proportionata causae efficienti in ratione effectus. Ignis *B*, v. g. siue olim fuerit, siue tanquam fuerit ante productus, semper est eadem entitas, adeoque semper proportionatus in genere effectus cuiuslibet alteri igni.

Confirmatur hic discursus breuissima ratiocinatione. Non deficit in materia potentia passiuua: ergo nec in agente potentia actiua: g. ex nullo capite deficit in natura potentia simpliciter, & absolute ad reproductionem rei corruptae. Probatur hæc vltima conseq. quia per potentiam passiuam, & potentiam actiuam habetur potentia adequata rei; habita potentia adequata potest haberi res: g. habita potentia cum passiuam actiuam, potest haberi res.

Resp. neg. sequelam maior. Ad probationem respondeo primo, etiam data virtute actiua cum potentia passiuua non continuo dari quicquid requiritur ad existentiam rei: sæpe enim deficit potentia naturalis adequata ad aliquid ex defectu conditionum: quæ conditiones, si naturaliter possint haberi, res est possibilis naturaliter: si nequeant, res est naturaliter impossibilis. Te calescere ab igne, qui ardet Persepoli, est naturaliter possibile: non quidem si manes vbi es, & maneat ignis vbi est: sed si vel tu

Per.

per sepelium accedas; vel ignis, qui est Per-
sepeli, Romam deferatur. Quamvis igitur
concederes dari, & potentiam passivam
& potentiam activam, utramque naturalem;
si desint circumstantiæ naturaliter requisitæ
non propterea naturaliter fiet.

Dices: non est assignabile quid ultra re-
quiratur ad hoc, ut res iam destructa ite-
rum fiat, & naturaliter fiat, ergo data utra-
que potentia debet dici, quod res naturali-
ter fiat.

Resp. neg. ant. Ad assignandum quid de-
sit tenere oportet quod dictum est in Logica,
ubi de Individuo. Diximus ibi indivi-
duationem physicam nihil aliud esse, quam
collectionem proprietatum, quæ ita insit vi-
ni, ut in alio nunquam sit eadem. Hæc
autem collectio hoc versiculo continetur:
*Forma, figuras, locus, stirps, nomen, patria
tempus.* Quemadmodum aut nequit per
potentiam naturalem duobus hæc eadem
collectio convenire: ita nec vni duplex col-
lectio; si autem ponas rem, quæ ante fuit, i-
terum fieri: novam stirpem, novum tempus,
& alia huiusmodi eidem rei imponis. Hoc
posito; singe in qualibet re dari characteri-
sticam illam, quam suo loco reiecimus, &
videbis dari repugnantiam naturalem, ut
res illa, quæ anno præterito in hoc loco, &
in his circumstantiis producta est, produ-
ceretur hoc anno, & in his alijs circumstan-
tijs. Et hæc est ratio sufficiens rei sciendi re-
productionem effectus ijs, qui huiusmodi
characteristicam tenent.

Vide

Vide iam nos etiam, qui characteristica
repulimus, eadem ratione fulciri: nam etiã
si res quælibet non petat determinatè hanc
vel illam, præ alia, collectionem acciden-
tium: petit tamen indeterminatè, & aliquã
& vnam; huic autem exigentiæ, quæ est hu-
ius, vel illius, satisfacit auctor naturæ non
dando indeterminatam, quod implicat, sed
dando indeterminatam, adeoque hanc po-
tius quã illã: cū igitur vnicuique rei deter-
minatè suam assignaverit, esse contra ordi-
nem in natura constitutum; vel si nolis sal-
tem supra ordinem huiusmodi, si simul aliã
daret; sicut quando determinatè exigitur
hæc exei præter ordinem naturæ si alia da-
retur, vel simul cum hac, vel solitarie: ma-
gis autem si simul cum hac; est enim longe
maior dispensatio si res reproducatur, quam
si res in alio loco, vel tempore, quam sicut
exigit, producat.

Non tamen omnittendum est hic non va-
lere argumentum Aduersarij à causa passi-
ua ad activam. Ratio est: quia etiã respec-
tu formæ, quæ non potest per naturam
produci, datur naturalis potentia passiva,
igitur non valet argumentum ad hanc for-
mam datur potentia passiva naturalis: ergo
etiã actiua. Ad fidem, charitatem, & alias
huiusmodi formas supernaturales non da-
tur in natura principium activum; nemo
enim à natura habet, aut credere Deo, aut
Deum super omnia diligere; non enim su-
mus potentes cogitare aliquid boni ex no-
bis tamquam ex nobis: immò; nemo potest
di-

dicere, *Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, & tamen datur in natura subiectum, seu potentia passiva ad huiusmodi, iuxta axioma Augustini 1. de Prædicatione Sanctorum cap. 5. Posse habere fidem, sicut & posse habere charitatem in natura est hominum habere autem fidem, & naturam modum & habere charitatem gratia est fidelium.* Ex quibus habes potestatem recipientem fidei, aliorumque habitum supernaturalium esse naturalem, quamvis causa efficiens eorum sit supra naturam. Ratio à priori sit: quia posse recipere non est perfectionis simplicis, sicut posse dare: ex eo quod detur capacitas cum defectu, non argues dari capacitatem non solum non dicentem defectum, verum etiam dicentem de suo conceptu perfectionem simpliciter simplicem. Capacitas cum defectu est potentia passiva: capacitas non dicens defectum est potentia dandi, & activa.

Aduerte autem argumentum esse non à pari, sed à fortiori: si enim in detur in natura capacitas recipiendæ formæ entitativæ supernaturalis, dabitur à fortiori capacitas recipiendæ formæ entitativæ naturalis: qualis est quælibet forma corrupta.

Quod si prædicta doctrina de individuatione non sufficit; sufficit tibi hic reproductionem formæ non esse impossibilem ex capite materiæ primæ; vnde cum tandem habeatur hæc impossibilitas. Sunt qui explicente naturalem hanc impossibilitatem redeundi ad esse per iustitiam quandam distri-

De appetitu mat. ad formas. 211
 tributivam, qua Deus, vt auctor naturæ, quodammodo teneatur dare esse potius rei quæ nunquam fuit, qua rei, qua fuerit, vbi in vniuerso idem bonum cæteroque in per vnâ habetur, ac per aliam. Puta ex hac palea generandus est ignis; est in potestate Dei, vel ignem dare, qui nunquam fuit, vel illum reuocare, qui Troiam combussit, & extinctus est: cū vtrumque possit, tenetur, aiunt, per legem quandam, quâ nunquam citant, iustitiæ distributiue potius ponere in natura primum, quâ secundum; malus enim est, inquiunt, vt ille, qui nunquam fructus est esse, semel saltem fruatur, quam vt ille, qui iam semel fructus est, iterum reuocetur, & iterum fruatur: nam ille ignis remanens in statu possibilitatis inuideret igni iterum prodeunti in rerum naturam, & Deus quodammodo appellaret acceptorem non personarum, sed ignium. Huiusmodi discursus euidenter demonstrant imbecillitatem Intellectus humani.

QVÆSTIO VII.

An materia possit esse sine omni forma.

ARTICVLVS I.

Ponitur duplex conclusio.

Prima est. Materia nequit naturaliter spoliari omni forma substantiali. Probat autem eam communi proloquio: *Ge-*
ne-

neratio vnus est corruptio alterius, & vicissim; *Corruptio vnus est alterius generatio*: ergo quotiescumq; agens naturale expellit aliquam formam substantialē à materia, aliam item substantialem in eandem inducit, & consequenter ex vi agentis naturalis inquit materia prima spoliari vna forma, quin altera vestiatur. Conseq. est euidens: quia si actio expulsiva vnus formæ non esset alterius inductiua, esset mere corruptiua, non autem generatiua; g. vt verum sit axioma prædictum, debet cum expulsionē vnus esse productio alterius.

Huic axiomati fidem inuenies apud omnes: nescio an etiam rationem. Philosophus enim habet illud adeo pro certo; vt vix examinet; Et quidem rationem huius veritatis à posteriori non est arduum inuenire; patet enim inductione tam ex nihilo nihil fieri, quam in nihilum nihil reuerti, & tam nullam substantiam de nouo fieri, nisi ex alia substantia, quam nullam substantiam perire, nisi abeat in aliam substantiam. Perit homo, & abit in cadauer; petit cadauer & sibi in vermes, &c. quæ omnia sunt substantiæ. Ratio autem à priori assignari potest hæc; quia omnis actio habet pro termino aliquid: non esse autem rei, quæ corrumpitur, non est aliquid, g. non esse rei, quæ corrumpitur, non est terminus vllius actionis, sed eo ipso quod non esse non est terminus vllius actionis, implicat actio pure corruptiua, ergo, &c.

Breuis hæc ratiocinatio maximè facit ad id,

id, quod dicitur sumus de concursu Dei immediato cum qualibet causa secunda ad quemlibet effectum; vbi ostendetur, & per puram suspensionem actionis, rem quæ antea erat, desinere, & per negationem actionis rem non poni. Sermo autem est hic de factioe transeunte in externam materiam. Posset enim quis contra hoc principium: *omnis actio terminatur ad aliquid* siue: *omnis actio est alicuius rei positio*, sic litigare; multæ actiones nihil ponunt in natura nisi seipsas, g. falsum est quod omnis actio sit alicuius rei positio, & quod omnis actio terminetur ad aliquid, conseq. est euidens, nã actio quæ nihil ponit nisi se, adeo. quæ nihil præstat, nisi in genere cause formalis, non habet aliquid pro termino sui, nihil enim ad seipsum terminatur. Ant. autem probatur ex dictis alibi, vbi de differentia actionis, & effectiois, dictum est enim multarum artium finem esse actionem ipsam. Item actiones immanentibus quales sunt cognitio, volitio, visio. & aliæ huiusmodi non sunt vllius rei positio.

Propterea diximus axioma hoc intelligendum esse de actione transeunte, &c. Sunt tamen qui etiam actionibus immanentibus aliquid, sed etiam immanens pro termino assignent: distinguunt enim inter actionem, & actû, assignantes pro actu quandam speciē qualitatis emanantē ab actione ipsa: sed non est locus hic hoc examinandi, pro conclusione sufficit inductio illa, quæ ex Philosopho, & experientia attulimus.

Ratio autem petita non ex natura actionis, sed ex natura materię, est; quia materia non amittit unam formam, nisi propter impossibilitatem illius cum accidentibus introductis ab agente: puta materia non amittit formam palcæ, nisi propter impossibilitatem talis formę cum tanta intensiōe caloris, & siccitatis; contingit autem ea accidentia, quæ uni formæ aduersantur, esse alterius formæ propria: puta hæc ipsa caloris, & siccitatis intensio est propria formæ ignis: tam autem repugnat, deficiente collectione accidentium formę *A*, durare in natura formam *A*, quam repugnat existēte collectione accidentium propria formæ *B*, non existente formæ *B*: vnde prædictū axioma, *Generatio unius est corruptio alterius*, & è conuerso, verificatur etiam de generatione, & corruptione dispositiua, quæ enim accidentia disponunt ad corruptionem palcæ, disponunt etiam ad generationem ignis & è conuerso.

Deniq; dictum est alibi naturam non tendere ad non ens, sed ad ens; dum igitur corrumpit lignum non tendit primariò ad non esse ligni: sed ad esse ignis: quia vero impossibilia sunt ista duo: ignis, & lignum, oportet vt vno accedente alterum recedat. Accessus est intentionis primariæ, recessus secundariæ.

Secunda Conclusio sit. Materia potest supernaturaliter spoliari omni forma substantiali. Probatur Conclusio: quia materia spoliata omni forma substantiali non inuoluit

luit contradictoria: g. est aliquid possibile. Antec. negatur, & merito à Thomistis. Nā idem est dicere; materia existens sine forma, ac materia existens sine existentia: hoc secundum repugnat, g. & primum. Ratio est; quia forma, siue existentia formæ, est formalissima ratio existendi materiæ;

Hanc Thomistarum responsionem reieci-
mus, vbi diximus materiā non existere per existentiam formę. Hanc eandem conclusionem probant alij hoc argumento. Formasubstantialis, etiam materialis, potest supernaturaliter esse sine omni subiecto; g. subiectum ipsum, siue materia prima potest supernaturaliter esse sine omni forma substantiali. Ant. probatur; quia formæ accidentiales possunt supernaturaliter esse sine subiecto, vt constat ex Venerabili Sacramento Eucharistiæ: g. etiam formæ substantiales. Probatur autem conseq. quia maior est dependentia formæ materialis à materiā; quam materiæ à forma. Valeat hoc argumentū quantum valere potest. Melius est id quod primo loco positū est. Deus enim censetur posse quidlibet, dummodo non appareat repugnantia. Hanc autem nunquam ostendet Aduersarius in materia carente omni forma substantiali.

ARTICVLVS II.

Satisfit Aduersarijs.

Objc. 1. Materiam esse sine omni forma accidentali est etiam supernaturaliter impossibile, g. est etiam impossibile esse sine omni forma substantiali. Ant. probatur; quia implicat materiam esse, & nunquam esse: esse & nusquam esse, g. eo ipso quod est, est & in aliquo loco, & in aliquo tempore esse autem in hoc loco non habet per seipsam, sed per vocationem superaditam: esse in hoc tempore, per durationem superaditam: g. eo ipso quod est, necessario necessitate metaphysica habet, & durationem, & vocationem sibi superaditam. Supponitur hoc ex tractatu de loco, & tempore, vbi cum Philosopho dicetur id quod nullibi est & numquam, esse sicut Sphingem & Hyppocentaurum: hoc est non esse. Probatur autem conseq. quia absurdum est materiam magis pendere ab imperfectioribus, quam à perfectioribus formis: est autem euidentis formas accidentales imperfectiores esse substantialibus.

Resp. transf. ant. neg. conf. Probationem antecedentis audiemus, vbi promittitur. Ad probationem consequentiæ negatur suppositum; materia prima, proprie loquendo, non pendet à formis, sed formæ pendet ab ipsa: ipsa enim est priori, & ad formam substantialem, & ad formas accidentales.

De appetitumate ad formas. 217
tales. Quod si pendat idem sonat apud Aduersarium, quod indigere: non est absurdum quod materia prima magis indigeat imperfectioribus, quam perfectioribus, sicut non est absurdum quod tu, domine mi, magis indigeas vestibus, quam seruis, & inter seruos magis infimis, quam dignioribus quis enim dominus non magis indiget Coquo, quàm Perfecto cubiculæ & inter vestes ipsas quis non magis indiget subucula & caligis, quam pallio & alijs huiusmodi, quæ pretiose circumtegunt infirmitatem nostram.

Objc. 2. Si poneretur materia sine omni forma substantiali, non est diuinabile quid de ipsa teneret, g. non potest poni in tam miserabili statu. Probatur ant. prouocando te ad diuinandum: dic enim an in tali statu conaturaliter deberet conseruari, an destruit? Non destruit, quia eo ipso non existeret sine omni forma substantiali: non conseruari; quia est in natura vt faciat totum tunc autem non faceret totum; g. &c.

Resp. primo etiam dato antecedenti negandam fore consequentiam.

Resp. secundo neg. ant. & diuino. Dico autem materiam primam in tali hypothese seruatum iri. Ad rationem in contrarium, dic materiam ita esse vt faciat totum, vt tamen non repugnet esse extra omne totum; non enim repugnat Deum dispensare tū in legibus, tum in finibus naturæ. Addo quod etiam naturæ melius est materiam stare, quam petire ex ea enim, quæ petit, quid

natura faciet? ex ea autem, quæ est, poterit quilibet facere, vt patet.

Obijc. 3. Materia prima maiorem unitatem habet cum forma substantiali, quam cum accidentali; ergo est magis inseparabilis à substantiali, quam ab accidentali; sed ab omni accidentali est metaphysice inseparabilis; ergo & à substantiali. Antec. probatur: quia materia cum forma substantiali habet unitatem per se, cum accidentali unitatem per accidens, unitas per se est maior unitas, quam unitas per accidens. Hoc argumento frequenter vtuntur Scotistæ.

Resp. neg. suppositum antec. Materia prima non habet unitatem, neque cum forma substantiali, neque cum forma accidentali: ab utraque enim realiter, & physice distinguitur. Habet cum utraque vnionem strictiorem quidem cum forma substantiali, quam cum accidentali: quis enim neget materiam paleæ, quamuis facillimè recipiat nouam formam, puta formam ignis, mutare facilius vocationem, ac durationem, & hoc quidem stat cum exigentia, cui dispensari nequeat, alicuius vocationis, & durationis. Ad id igitur quod dicitur: materiam esse inseparabilem ab omni forma accidentali; respondendum est negando. Immo separabilis est ab omni; quæuis necesse sit vt habeat aliquam; hoc est carere potest qualibet, sed non omni; carere autem potest, & qualibet forma substantiali, & omni ex quo non sequitur strictius vni-

vniri vlli formæ accidentali, quam vlli substantiali.

Obijc. 4. Materia prima est propter formam substantialem, non autem propter accidentalem; ergo magis exigit formam substantialem, quam accidentalem. Probatur ant. quia materia prima est in natura, non vt faciat vniam per accidens, sed vt faciat vnium per se. Probatur autem consequentia, quia propter quod vniumquodque tale, & illud magis; sed propter formam substantialem exigitur forma accidentalis, ergo magis exigitur forma substantialis. Maior est axioma, cuius veritas inductione patet: qui amat studium propter sapientiam, magis amat sapientiam, quam studium: qui amat medicinam propter sanitatem, magis amat sanitatem, quam medicinam, qui amat Mathematicam propter Physicam magis amat Physicam, quam Mathematicam, & sic de cæteris. Vbi nota non modo magis amari id, propter quod amatur aliud, sed illo eodem amore magis amari, quo amatur aliud: puta amor medicinæ propter sanitatem, est maior amor sanitatis, quam medicinæ. Minor autem est euidens, quia formæ accidentales habent rationem medij ad substantiales.

Respon. quod ijs formis, quæ sunt purè media ad substantiales, tam carere potest materia prima, quam ipsis substantialibus quis autem dixerit durationem, & vocationem esse media ad hanc vel illam formam substantialem? Huiusmodi accidentia non

Vocantur media ad aliud: sed necessario consequentia ad esse rei, quæ est. Posset igitur vel concedi totum: quandoquidem comparatio est inter formas, quibus omnibus carere potest materia, vel negari suppositum totius discursus: quod videlicet omnia omnino accidentia, tam realia, quam modalia habeant rationem medij ad formas substantiales. In forma ad argumentum negandum est antec, materia non est propter formam; sed tam forma, quam materia sunt propter totum, quod si dicas; totum nihil est præter materiam & formam: ergo materia & forma non sunt propter totum. Conseq. probatur, quia aliter essent propter seipsa. Resp. cum dist. vel enim accipis materiam, & forma collectivè, & tunc sunt ipsa met substantia, quæ est gratia sui vel distributivè, & tunc singulè distinguuntur à toto; suntque propter ipsum, quod est gratia sui.

Dices: forma substantialis dicitur finis materię, & eo ipso quod est bonum ipsius: idem enim est bonum, & finis; ergo magis est propter formam substantialem, quam propter accidentalem, quæ non est finis ipsius; ergo magis exigit formam substantialem, quam vllam accidentalem. Probat. utrima consequentia: quia quod habet rationem finis & boni, magis exigitur, quàm quod non habet rationem huiusmodi.

Iam dictum est finem materię esse substantiam; si tamen minus aliter respondere: concessu primo entimemate: nega vltimã

De appetitu mat. ad formas. 221
conseq. Ad probationem dist. magis exigitur, &c. cæteris paribus: omitto: cæteris imparibus: nego. Materia prima, vt bene se habeat, indiget formã substantiali; hoc est vt sit in natura modo sibi debito, & conaturali; vt autem sit, indiget aliqua vbi-catione, & aliqua duratione: quamuis autẽ melius sit illi esse modo debito, quã aliter, tamen melius est illi esse, quam nec saltem aliter esse. Sine forma substantiali non bene est: sine duratione non est.

Ex dictis aduerte non probari ex prædicatis materię primę quod ipsa nequeat spoliari omni forma accidentalibus: sed ex ratione communi, quæ implicat aliquid esse, & nullam, vel numquam esse, adeoque argumenta omnia, quæ ex appetitu materię ad formas peti solent, laborant in supposito: quasi vero non posse esse quicubi sit, illi conueniat quia est materia. Et hæc de materia satis.

QVÆSTIO VIII.

De Forma.

ARTICVLVS I.

In quo consistat ratio formæ, & an sit tota
quidditas compositi.

Dictum est initio Physicæ, ubi de principijs rerum naturalium in genere, in vnaquaque substantia, præter materiam, quæ in diuersis est eadem, esse aliud principium, per quod habetur diuersitas vnius ab alia substantia. Hoc principium vocatur Philosopho Forma. Videtur igitur secundum sententiam Philosophi formam nihil aliud esse, quam principium intrinsecum per quod substantia à substantia substantialiter differt. Et hanc definitionem proculdubio pro bona admittit Aristoteles, qui centies formam appellat rationem ipsius quod quid est esse rei, speciem, pulchritudinem, &c. id genus, quæ omnia consonant huic dicto: *materiæ appetit formam, ut turpe pulchrum.*

Posset hoc idem probari ex dictis superioribus: Materia prima quæ est in igne, est illa eadem, quæ erat in palea, ergo ignis à palea non differt per materiam: differt autem, & quidem substantialiter: ergo præter materiam datur in vtroque aliud principium intrinsecum, & substantiale, per quod hoc qui-

quidè ignis, illud vero palea est. Hoc autem principium cum sit id, ex quo huius & illius species denominatur & est, recte & species, & forma dicitur. Consonat etiam hæc doctrina ijs quæ diximus agentes de gradibus metaphysicis, ubi de diximus genus & differentiam esse materiam, & formam metaphysicas: materiam autem, & formam esse genus & differentiam physicam.

Quia tamen dictum est alibi non repugnare de potentia absoluta materiam diuersificationis ab hac, non videtur ratio specifica, seu differentialis vnius substantiæ ab alia sufficienter peti ex sola forma: probatur hoc; quia si forma ignis reciperetur in materia diuersa ab hac, quæ datur: faceret cum ipsa totum specie diuersum ab igne, qui de facto datur: hæc diuersitas non haberetur per formam, ergo malè definitur forma: id per quod substantia à substantia substantialiter differt.

Ad resolutionem difficultatis tenendum est quod alibi dictum est ex Philosopho, videlicet de materia rerum, naturalium philosophandum esse per naturalium ad materiam rerum artificialium. Quædam artificialia differunt inter se, & secundum materiam, & secundum formam; quædam solum secundum formam. Quædam solum secundum materiam. Habes exempla in phiala, & tunica; in phiala, & patina; in duabus phialis altera aurea, & altera ænea. Phiala, & tunica differunt, & secundum

materiam, secundum formam; vniuse-
nim meteria lana est, alterius aurum. Phi-
ala, & parina differunt solum secundum
formam; vtriusque enim materia aurū est.
Dux phiale, altera aurea, & altera argentea
differunt solum secundum materiā: vtriusq;
enim eadem figura est.

In his vltimis habes solutionem quæstio-
nis propositæ: nam tam ænea, quam aurea
phiala, phiala nominatur, & est. Vnde au-
tem sic nominatur, nisi à forma? Vides igitur
rationem vnde res nominatur hoc & il-
lud, esse formam: nulla habita ratione ma-
terie. Ab artefactis transfer animum ad
naturalia. Pone animam rationalem in ma-
teria, in qua de facto est: habes hominem
pone illam eandem animam in materia di-
uersa specie? puta in materia cœlesti, &
iterum habes hominem: homo autem hic
ab alio homine differt, sicut phiala aurea
ab ænea, & sicut vtrouique propter identi-
tatem figuræ, hoc est. formæ artificialis,
retinetur nomen phialæ; ita vtrouique pro-
pter identitatem formæ naturalis retinetur
nomen hominis. Ex quibus liquet formam
rectè dici; *Principium intrinsecum specta-
liter determinans ad hanc, vel illam ratio-
nem substantia, siue rationem, qua res no-
mine proprio nominatur, seu rationem, qua
res nominatur hoc, & illud simpliciter.*

Confirmatur hæc doctrina ex comuni
sensu omnium Philosophorum, & hominū.
Omnes conueniunt in hoc, quod hoc cor-
pus celeste Lunam, illud aliud Solem ap-
pel-

pellent: non tamen conueniunt cuius mate-
rie sit hoc, & illud corpus. Alijenim ma-
teria cœlestium diuersarentur à materia
sublunariū, alii non diuersam; vtrique
probabiliter; quia neutri vllam rationem
afferuntur momenti vllius. Igitur ad esse
Solem, vel Lunam nihil facit quod sit hæc
vel illa materia. Idem etiam apparet in
artefactis, in quibus conuenitur esse hoc,
vel illud. Puta esse amphoram, vel vrcem;
dubitatur de materia, alijs sannum, alijs ar-
gentum, alijs plumbum, alijs aliud esse
certantibus.

Propterea sapienter Philosophus *Forma*
inquit, *est ratio ipsius quod quid est esse rei*
id est ratio per se, & secundum propria
prædicata expressa in definitione, per quā
scitur quid res sit. Quamuis enim in re,
præter formam detur aliquid aliud, vide-
licet materia, adeoque totum esse rei non
sit sola forma; tamen quia hæc determina-
tè secundum suam propriam rationem; illa
indeterminatè, & secundum præcisam ra-
tionem materie requiritur, vt res sit id,
quod per nomen ipsius intelligitur: ideo ab
eodem Philosopho sæpè sola forma nun-
cupatur nomine quidditatis. Hoc modo
loquitur 8. Meraph. cap. 4. vbi querens, an
quidditas rei sit idem cum re? Respondet
cum distinctione: sit res inquit, est forma
& actus, quidditas rei est idem cum ipsa.
ita quidditas animæ rationalis est idem cum
anima ipsa. At si res est aliquid compositū
vt homo, tunc quidditas non est idem cum

re, quidditas igitur hominis non est idem, cum homine, nisi, ait Philosophus, anima quis his homine vocet. Quæcumque igitur materia sit, cui rationalis anima vniatur, totum hoc erit homo, & ab anima habebit quod sit homo. En doctrinam de materia, & forma ab Aristotele adeo explicaram, vt ulteriori explicatione non egeat.

Dices. homo si esset ex diuersa materia ab ea, qua constat, esset quid diuersum specie ab eo, quod est, ergo non sola forma, sed etiam materia determinat ad hanc speciem entis; ergo non habet ab hac forma solum quod homo sit,

Resp. neg. vlt. conseq. Qualibet enim materia constat, homo est; adeoque etiam si varias materiam, non varias id, quod determinatè requiritur vt sit homo. Non diximus hominem tunc fore eiusdem speciei cuius est nunc, sed fore hominem, sicut est nunc. Indifferentia igitur quædam est circa materiam ad rationem hominis, & cuiuslibet alterius, quæ indifferentia non est circa formam; non enim si quamlibet formam ponas cum hac materia habes hominē, sicut habes, quamcunque tandem materia ponas cum hac forma: ex quo manifestū est rectè dici formam rationem specialiter denominationem hoc & illud.

Replicabis; homo ex materia cœlesti v. g. differret specie ab homine ex materia sublunari: ergo tam non esset homo vnus, quam alius.

Resp. conc. ant. neg. conf. Veritas ante-

cedentis patet ex dictis: patet & falsitas consequentiæ ex hoc, quod tam phiala ænea, quam aurea est phiala. Quæ igitur differunt secundum materiam, differunt secundum partem indifferentem, seu indeterminatè: quæ autem secundum formam, differunt secundum partem determinatè requisitā ad nomen, quod sustinent. De hac re non potuit dubitare Philosophus, apud quem nec leuis suspicio fuit, possibile esse materiam diuersam ab hac quæ datur.

Quia vero Philosophus loco citato, & alibi formam appellat *rationem ipsius quod quid est esse rei, speciem*, & aliquando etiam *quidditatem*. Hinc suspicantur nonnulli in sola forma totam substantiæ physicæ quidditatem consistere. In quo quidem nequit esse quæstio nisi de voce, Nam si nomine totius quidditatis intelligas adæquatam essentiam rei, quæ non est forma & actus, vt ait Philosophus, sed quid ex forma & materia constans: manifestum est solam formam non esse totam quidditatem: cum compositum præter ipsam, aliam partem essentialē includat. Si autem nomine totius quidditatis intelligas id præcise per quod vnum compositum ab alio essentialiter differt: cum vna sit omnium materia, manifestum est formam esse totam quidditatem compositi. Non enim habetur hic ratio vniōis, quæ totam suam speciem sumit ab extremis. In prima acceptione anima nec est homo, nec tota quidditas hominis. In secunda est quidem tota quidditas hominis, sed est homo.

Hinc si homo purè secundum naturam, & ut consideratur a Philosopho, est capax alicuius felicitatis; non sola eius quidditas in secunda acceptione habet hanc capacitatem; si autem non homo, sed sola anima: tunc tota hominis quidditas in secunda acceptione, non autem homo hanc capacitatem habet. An autem homini an soli animæ hæc capacitatis insit, impertinenter queritur hic. Quia tamen queritur. Respondetur non solam animam sed hominem esse secundum naturam capaxem felicitatis. Nam naturæ rationalis, ut talis, est aliquis ultimus finis, & summum bonum.

Dices. Homo etiam pura philosophice consideratus nequit esse felix nisi felicitate æterna: nequit naturaliter esse felix felicitate æterna: ergo nequit naturaliter esse felix. Min. probatur; quia nequit naturaliter esse æternus.

Resp. omiſſa mai. dist. min. nequit naturaliter &c. si *naturaliter*, importet solum vires naturæ creatæ; conc. si includat etiam Deum ut auctoritatem naturæ: nego min. & eodem modo distinguo conseq. & probationem minoris. Vide D. Thomam 4. contra Gent. c. 79. ubi de anima sic: *Est enim secundum suam essentiam corporis forma, est igitur contra naturam anima absque corpore esse, nihil autem quod est contra naturam potest esse perpetuum, non igitur perpetuo erit anima absque corpore.* Quamuis igitur in natura creata non detur principium actiuum illius reunionis animæ

ad corpus, quæ secundum finem, siue, ut ait Commentator, secundum terminum, est naturalis quia est secundum animæ inclinationem; possentamen Deus in hypothese possibili, etiam ut autor natura, animam per mortem separatam ad eiusdem exigentiam suo corpori reunire, & sic homini simpliciter illam contemplationem optimi intelligibilis perpetuum dare, in qua idem D. Thom. 1. p. qu. 63. art. 1. ait Philosophum ultimam hominis felicitatem posuisse.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectis.

Objc. Idem est constitutum intrinsecum rei, & distinctum illius à qualibet alia re: sed per solam formam vna substantia distinguitur ab alia; ergo sola forma est constitutum intrinsecum huius & illius substantiæ; consequenter sola forma est adæquata quidditas rei. Maior est effectum. Minor probatur: quia Petrus v. g. non distinguitur à Bucephalo per materiam.

Resp. conc. mai. neg. min. Ad cuius probationem dic Petrum distingui à Bucephalo per materiam, & per formam: tam enim materia Petri non est materia Bucephali; quam forma vnus non est forma alterius. Aduersarius æquiuocatur inter differre, & distingui materiam Petri distinguitur à materia

teria Bucephali; sed non propterea differt: unde sicut diximus in Logica Petrum conuenire cum Bucephalo in ratione animalis, differre autem in ratione talis animalis: ita dicimus in Physica Petrum similem esse Bucephalo secundum materiam, dissimilem autem secundum formam.

Obje. 2. Sequitur ex conclusione posita hominem, quando est puer, non esse illum eundem, qui fuit infans, nec senem illud eundem, qui fuit puer: cons est absurdum; ergo & ant. Probatur sequela mai. quia ad identitatem hominis huius requiritur non solum identitas. Animæ, seu formæ; sed etiam identitas materiæ: non est autem eadem materia in puero & senè; ergo &c. Maior patet ex dictis. Minor autem probatur: quia per nutritionem adduntur nouæ partes materiæ, & simul aliquæ partes ex præsentibus amittuntur: animal enim aliquid veteris materiæ amittit, aliquid nouè acquirit.

Probatur iam minor primi syllogismi. Nam vnusquisque de se loquitur vt eodem in quacunque ætate. Senex est laudator temporis acti, se puero. Igitur supponit eundem se esse senem qui fuit puer. E conuerso sperat puer fore se aliquid, quando erit senex; supponit igitur eundem se fore senem, qui nunc est puer. Et si quis tibi diceret te non eundem hominem esse, qui fuisti ante quatuor annos, irrideretur.

Resp. hoc argumentum, quod est pro-

pter antiquitatem venerabile, etiam militare contra eos, qui ponunt totam quidditatem in sola forma. Est enim opinio satis communis formas viuentium saltem imperfectorum esse diuisibiles easque augeri, & dimini secundum ætates. serpens igitur aut draco, qui olim non erat maior lucerta, iam autem immaniter creuit, ita vt terreat viatores, non erit idem serpens qui facit. Idem dic de quercu, quæ nunc arnosa tam altè exurgit, olim vero plantula etat vix semipalmaris. Est ne eadem vel diuerse cum etiam secundum formam tale habuerit incrementum.

Dicendum est igitur multipliciter contingere quod aliquid per maneat, seu perseueret idem, quod erat. Primò dicitur aliquid esse semper idem, eo quod nullam in se mutationem patiat, neque secundum substantiam, neque secundum accidens: & hoc modo solus Deus est semper idem, iuxta illud: *Egos Deus & non mutator*: & illud aliud: *sicut oportet mutabis eos & mutant abuntur; tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient*. *Ly non deficient* idem est ac: numquam poterunt deficere. Anni enim Dei non est aliqua dierum successio venientium, & abeuntium, vt sunt anni hominum, sed est vnium, & indiuisibile instans, quod est tota æternitas indefectibilis eadem indefectibilitate, qua indefectibilis est est Deus ipse, qui non per infinitam seriem seculorum, sed per se ipsum est sibi sua æternitas, sicut & qualibet alia perfectio.

Post Deum sunt substantiæ creatæ pure immateriales, videlicet Angeli, qui quamuis secundum suum esse substantiale non variantur per amissionem, aut acquisitionem partium; cum sint substantialiter, indivisibiles: mutari tamen possunt secundum esse accidentale, acquirendo novas perfectiones, puta novas cognitiones, volitiones, vocationes, & alia huiusmodi, quæ cum perfectissima identitate substantiali perfectissimè compatiuntur. Hinc est quod Angelus quamuis dicere possit; non mutator secundum substantia: tamen nequit absolute dicere; non mutator.

Post substantias purè immateriales est homo substantiarum materialium caput, & princeps. Hic non habet perpetuam identitatem sui esse tam perfectam, quam Angeli. Patitur enim mutationem non solum secundum rationem accidentium, in quibus continuò variatur, sed etiam secundum partem sui substantialem, videlicet secundum materiam. Habet autem partem sui precipuam, Animam videlicet rationalem, invariabilem omninò secundum decrementum, aut incrementum: neque enim putandum est Animam tum in corpore iam longiori, longiorem esse, quàm fuerit in curiori.

Post hominem sunt substantiæ imperfectiores, in quibus quid contingat circa decrementum & incrementum nihil est certi inter Philosophos, sunt enim qui Bruta ipsa in plures classes diuidunt; aientes bruta perfectiora, qualia sunt Elephas, Equus,

Asinus, & alia huiusmodi, habere Animas indivisibiles; imperfectiora vero, qualia sunt serpentes, vermes, & alia, quæ dicuntur infecta, habere animas diuisibiles. In primis incrementum fieret non secundum Animam: secus in secundis. Quid autem in hac sententiâ sit, nemo hic determinat, nisi qui extra chorum saltat. Est autem communis sententia multa ex viuentibus, puta plantas omnes Animabus constare diuisibilibus, easque per additionem partium ad partem augeti, decescere per subtractionem.

Hæc tamen omnia, non obstantibus prædictis mutationibus, ex communi modo loquendi dicuntur etiam diuersis temporibus eadem esse; idem homo senex, quia puer: idem canis, qui catulus; eadem quercus annosa quæ paruula. Igitur ad saluandum quod res sit eadem, non requiritur quod eadem omninò sint eiusdem constitutiva. Ex his pater ad argumentum. In forma nega te non esse eundem qui fuisti. Philosophus ait per motum argumentationis illud idem, quod erat, fieri maius: unde docet motum vniuersaliter acceptum rectè diuidi in quatuor species. Prima est generatio quæ est motus ad substantiâ: secunda alteratio, quæ est motus ad qualitatem; Tertia augmentatio, quæ est motus ad quantitatem: vltima, latio, quæ est motus ad locum.

Apparet ex dictis hominem strictius esse eundem quando senex est, qui fuit puer: quam

quam sit eadem quercus antiqua, quæ fuit noua. In hac enim mutatio fit secundum materiam & formam, illo solum secundum materiam. Et quia mutatio secundum materiam fit insensibiliter; ideo homo secundum considerationem physicam dicitur simpliciter, & absolute idem. Hanc identitatem numericam hominis iam grandis cum se ipso olim paruulo exemplificat D. Thomas in igne, qui quamdiu per subministrationem noui alimenti durat, dicitur idem, quamuis continuo fluat materia, ex qua alitur. Longè tamen rigorosius, idem es, qui fuisti, quia mutatio in te non fit nec adeò sensibiliter, nec secundum vitamque tui partem, vt dictum est.

Obije, vltimò. Iidem resurgemus, qui morimur: materia non erit eadem in resurgentibus, quæ fuerit in primo viuentibus; ergo materia non pertinet ad quidditatem nostri, Maior est propositio dogmatica, & veritatis indubitata: *rursus enim circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum*. Minor autem probatur primò: quia qui moritur infans & minimæ molis, resurget in mensura ætatis plenitudinis Christi: hoc est in statura hominis perfecti: sed ad mensuram huiusmodi non sufficit materia, quæ sufficiebat corpusculo infantis igitur resurget cum alia materia, adeoque cum alio corpore, quam cum eo quod moriens reliquit. Secundo eadem materia fuerit in multis hominibus: puta materia hominis ab alijs hominibus deuo-

deorati, fuerit, & in eo qui deoratus est, & in ijs, qui deorauerint. Immo cum aliquæ nationis humanis vescantur carnibus, in vno homine materia, quæ fuerit per primam productionem, fuerit etiam in alijs successiuè tum per nutritionem, tum etiam per productionem: cum enim homo generet ex superfluo alimenti, homo deoratus ab alio superfluit potest alimento deorantis, & euadere materia alterius hominis generandi de nouo. Cuius igitur erit in illa die vaga illa materia pertinens ad tam multos? Hæc, & alia huiusmodi obijciunt Ethnici contra Mysterium Resurrectionis, vt videre est apud D. Thomam lib. 4. contra Gentes cap. 81. vbi S. Doctor facili labores has omnes difficultates dissoluit.

Resp. igitur quod ita resurgemus iidem qui morimur, sicut viuimus iidem qui viximus; & consequenter quoad hoc soluta est difficultas. Hoc enim non impedit vnitatem in homine dum continue viuunt, non igitur impedit vnitatem resurgentis: in corpore autem hominis, quamdiu viuunt, non semper sunt eadem partes secundum materiam, nec propterea impeditur quin homo sit vnus numero à principio vitæ vsque in finem. Hæc D. Thomas loco cit. Ad illud de corpusculo infantis respondet D. Thomas quod si quid desuit ad complementum debitæ quantitatis, vel quia aliquis præuentus est morte, antequam natura ipsum ad perfectam quantitatem deduce-

duceret; vel quia forte aliquis mutilatus est; aliunde hoc diuina suplebit potentia, nec tamen hoc impedit resurgentis corporis unitatem, quia etiam operæ naturæ super id quod infans habet aliquid additur aliunde; ut ad perfectam perueniat quantitatem, nec talis aditus facit alium numerum: idem enim numero est homo puer, & adultus.

Quoad eos autem, quiscuntur carnibus humanis adeoque in quorum pluribus eadem materia successiue reperitur; respondet quod si aliquid materialiter fuit in pluribus hominibus resurget in eo, ad cuius perfectionem magis pertinuit. Exemplum ponit in costa, quam ex Adamo sumptam adificauit Deus in mulierum, & consequenter qua ab Adamo transmigravit in Eua. Costam hanc dicit Binus Thomas resurfecturam in Eua, quia magis principaliter fuit in Eua, quam in Adam. Ex eadem ratione pars quæ fuit in generante, & genito, resurget in genito, quod enim superfluum fugit generantis est principalis materia geniti. Quod si quid secundum eandem perfectionem in utroque fuerit, resurget in eo, in quo primitus fuerit. Hæc D. Thomas.

Præterea docet Magister in quolibet homine remanere semper partes primigenias, quæ per actionem caloris, aut cuiuslibet alterius qualitatis numquam absumuntur. Vocant autem partes primigenias illas, quibus per generationem, non

autem per aggenerationem, seu augmentationem, primo vnita est Anima rationalis; & consequenter hominem, præter identitatem omnimodam formæ substantialis habere etiam semper identitatem omnimodam materiæ primigeniæ: siue eandem in omni rigore materiam primigeniam.

Hanc Magistri doctrinam confirmare possemus experientia, qua constat periculosissimum esse, atque lethale, quosdam nœuos, qui nobis adnascuntur, abscindere; cum cæteroquin sine periculo mortis etiam manus, vel brachium abscindatur. Puta si quis cum dente aprino nascatur ex aliqua matris imaginatione, ut sæpe accidit, sine periculo omnium aliorum dentium iacturam faciet, præterquam aprini. Idem vic de alijs huiusmodi.

Q V Æ S T I O IX.

De Priuatione.

ARTICVLVS I.

Tam Priuationes, quam Negationes formales nihil sunt.

DEUS ita est simpliciter, & absolutè, vt non possit non esse. Chimera ita simpliciter, & absolutè non est, vt non possit esse. Cætera omnia, vel ita sunt, vt possint non esse; vel ita non sunt, vt possint esse.

Rationem formalem per quam sunt non esse aliud ab eo quod sunt: demonstratum est ubi de essentia & existentia. Rationem formalem, qua non sunt quando non sunt, rectè inuenimus, quando nihil esse statuerimus. Non quærimus hic rationem veluti causalem, qua non sit id, quod re ipsa non est, cum tamen posset esse. Scimus enim omnia contingentia esse, vel non esse, seu existere, vel non existere ad placitū eius, quo volente est id quod est, quo volente non est id, quod non est: adeoque si rogeris cur existat mundus, qui posset non existere, rectè respondebis: quia Deus vult. Si autem rogeris cur non existit antiquam, existeret, cum tamen existere potuerit, rectè respondebis quia Deus noluit, sed aliud est cur non sit: aliud non esse.

Rursus non esse rei, quæ contingenter non est, vel est non esse formæ in subiecto, vel non esse rei, non in subiecto, Pura & alius mundus non est, & Antichristus non est, & visio non est in oculo domientis, & calor non est in hoc ligno. Neque alius mundus, neque Antichristus est res natura sua petens esse in alio: neque visio, aut calor, sicut res petens natura sua non esse in alio, non esse caloris in ligno, lucis in aere, visionis in oculo dicitur priuatio; non esse aliterius mundi, aut non esse Antichristi in mundo solet appellari negatio. Hoc idem nomen *Negatio*, applicatur etiā non esse formæ in subiecto tali formæ recipiendi in apto, V. g. non esse potentia

visua in ligno, dicitur negatio, non esse potentia visua, in homine dicitur priuatio. Propterea audies aliquando negationem à priuatione differre, quod hæc sit carentia formæ in subiecto apto, illa verò carentia formæ in subiecto inepto. Vnde aliquando per iocum homo stupidus dicit solet habere, non solum priuationem, sed etiam negationem scientiæ: quod est non solum carere scientia, quod in adolescentibus etiam ingeniosis sine vituperio reperitur, sed insuper capacitate sciendi, quod etiam pueri erubescunt. Negatio tamen etiam de ijs dicitur, quæ ita non sunt, vt si essent, non propterea essent in subiecto, vt patet ex dictis.

Quærimus igitur hic quid sint huiusmodi negationes, & priuationes. In qua questione sunt qui negationibus, & priuationibus, vt ita dicam, formalibus cum negationibus, & priuationibus causalibus omninò confusis, nihil aliud intelligunt per non esse cuiuslibet rei, quam quodlibet impedimentum, ne res illa sit, quæ re ipsa non est. Ita si fingas obturari tam fenestras huius scolæ, ita est totus hic aer tenebrosus euadat: non esse lucis in aere, seu priuatio lucis in hoc medio formaliter erunt illa obstacula, vel ignea, vel lapidea, quibus impeditur lux ab ingressu huius scolæ. Et ubi nihil aliud est, aut inueniri potest, a quo impediatur ne sit id, quod esse potest paratum habent Deum prohibentem ne sit, & propterea sustinentem de-

nominationem negationis formalis, vel Antichristi, vel Apostoli, vel Elephantis, vel cuiuslibet alterius huiusmodi. Ideoque ratione decreti liberi, quo hæc omnia excludit ab esse.

Quod autem ita non est ut necessario non sit, hoc est quod impossibile est esse, impeditur per ipsummet Deum formaliter non sit; qui propterea dicitur esse per suam essentiam negatio omnium impossibilium, per suam voluntatem liberam, eorum contingentium, quæ non sunt. Stigitur consideres Deum decernentem, ut non sit Antichristus: habes in huiusmodi decreto negationem formalem Antichristi: si autem eundem Deum contemplari velis, ut negationem chimæ, imaginare illum, ita plenitudine suæ essentia implentem universum, eiusdemque rimas ita obturantem, ut ne tenuissima quidem chimæ rarum sese insinuare possit in rerum naturam; ne videbitur magno natura malo omnia susdeque verat. Hanc sententiam excogitarunt illi, quibus visum est non posse esse veram ullam propositionem, nisi aliquo existente, quod illam verificet: sicut non potest vllus paries esse albus, nisi aliquo existente, quod illum albeficit. Hi sibi ipsis semper coherentes, quamvis in falso fundamento, dixerunt multas propositiones nec esse determinatè veras, nec determinatè falsas. Et ubi necessitas coegit admittendi verum circa obiecta, quæ numquam sunt, excogitarunt ideas plusquam Platonicas,

cas, quibus nihil dicendo non tuerentur quidem, sed tueri viderentur sanam doctrinam.

Alij contra admittentes veras esse propositiones innumerabiles nullo umquam existente obiecto, per quod verificentur, nescio qua incoherentia istis propositionibus: *Chimera est tenebrosus. Antichristus non est. Aer est tenebrosus. Cacus non videt*, ut veræ sint, dixerunt assignandum esse obiectum per quod veræ sint: quod obiectum re ipsa existat, Adeoque diuina essentia per seipsam verificat hanc propositionem: *Chimera non est, & Chimera est impossibile*: voluntas autem libera Dei verificat has alias: *Aer est tenebrosus. Cacus non videt*: cum sit formalis privatio lucis in aere; visio in aëre, & sic de cæteris.

Dicendum est tamen. Incompossibile, cum re, quæ non est, non nisi per tropum dicitur negatio rei. Negationes autem, & privationes, ut aiunt, obiectivæ, proprie loquendo nihil sunt.

Hæc conclusio est expressa sententia Augustini late illam explicantis tum in libro de Beata Vita: tum in lib. de Gen. contra Manichæos, tum alibi passim. En eiusdem verba in libro de Beata vita. *Nescio quomodo dicamus habet egestatem, aut habet stultitiam. Tale est enim, ac si locum aliquem qui lumine careat, dicamus habere tenebras: quod nihil est aliud, quam lumen non habere. Non enim tenebræ quasi veniunt, aut recedunt; sed carere lumine hoc ipsum*

est iam tenebrosus esse; ut carere veste, hoc est esse nudus. Non enim veste accedente, veluti aliqua res mobilis, vestitas fugit. Sic ergo dicimus aliquem habere egestatem: quasi dicamus habere nuditatem. Egestas enim verbum est non habendi. Quamobrem ut quod volo explicem sicut possum, ita dicitur; habet egestatem, quasi dicatur: habet non habere. Hæc Augustinus, quibus nihil aut pressius, aut elegantius dici potuit ad veritatem.

Ex his habes ipsum non esse rei, quæ negatur, non esse aliquid, nullo minus esse ipsam rem, quæ negatur: unde ineptum est dicere tenebras, v.g. esse lucem, quæ negatur: aut nuditatem esse vestem, quæ negatur. Vestis enim, quæ negatur quando homo dicitur nudus, est illa eadem, quæ illi tribuitur, quando dicitur vestitus: sicut sapientia, quæ negatur quando aliquis dicitur stultus, est illa eadem, quæ ponitur, quando aliquis dicitur sapiens. Non igitur rectè dixeris ignorantiam secundum id pro quo supponit, esse sapientiam; secundum autem id quod significat, esse voluntatem Dei; bene autem hanc vocem: ignorantia [supponere enim & significare de vocibus dicitur, non de obiectis] non supponere pro illa re; significare autem sapientiam, quam excludit, vel subiectum à quo excludit sapientiam, vel utrumque.

Hoc idem explicat idem Augustinus de Genesi contra Manicheos cap. 4. *Vbi lux non est [ait ille] tenebræ sunt; non quia ali-*

aliquid sunt tenebræ, sed ipsa lucis absentia tenebræ dicuntur. Sicut silentium non aliqua res est, sed ubi sonus non est, silentium dicitur. Et nuditas aliqua res non est, sed in corpore, ubi tegumentum non est, nuditas dicitur: & inanitas non est aliquid, sed locus ubi corpus non est, inanitas dicitur. Sic tenebræ non aliquid sunt, sed ubi lux non est, tenebræ dicuntur. Hoc ideo dicimus, quia solent dicere: unde erat ipsa tenebræ super abyssum antequam facere Deus lucem? Quis illas fecerat, vel genuerat? Aut si nemo fecerat, vel genuerat eas; aeternæ erant tenebræ, quasi aliquid sint tenebræ. Hæc Augustinus, & post aliqua alia: *Sicut autem silentium nihil est, sic & tenebræ nihil sunt.*

Hoc argumento expugnantur, qui priuationes, & negationes identificant, vel cum aliquo ente positivo, vel cum quolibet alio genere entis, quod sit distinctum à nihilo, siue illud vocetur abusu, siue diminutum. En argumentum Manichæi. Tenebræ erant super faciem abyssi: ergo aliquid erat super faciem abyssi: rursus illud aliquid, vel est genitum; vel ingentum; si genitum, quis illud genuerat? cum de Deo non dicatur quod illud genuerit; cuius tamen uniuersa creatura hic enarratur; est igitur quid ingentum, & consequenter quid aeternum; vel si genitum, ab alio genium, quam à Deo, qui & lucem, & alia genitur, quæ ibi exponuntur, ubi dicitur. *In principio creauit Deus, &c.* Ex quo rursus infert in quod

Vnicè intendit; videlicet quod quemadmodum est quoddam principium, quod fecit lucem: ita est aliud principium, quod fecit tenebras: & quia lux est bonum; tenebræ autem malum; dantur duo principia, vnum bonorum, alterum vero malorum omnium.

Hæc omnia Manichæorum machinamenta paucis euerit Augustinus, negando primam consequentiam in hoc enthymemate: Tenebræ erant super faciem abissi; ergo aliquid erat super faciem abissi. Nam esse tenebras non est esse aliquid: sicut enim dixit superius: egestas est verbum non habendi; vnde si habes egestatem habes non habere; ita tenebræ sunt verbum non essendi; vnde si sunt tenebræ super abyssum, est non esse super abyssum. Qui autem cum Manichæis clamat; quid est illud non esse, & quis fecit illud? ridiculus est, nec aliam responsionem meretur.

Hanc Augustini responsionem nequit afferre, qui priuationes & quælibet non entia identificat cum ente abussivo, aut quolibet alio ente reali. De hoc enim iure suo petit Manichæus responderi sibi quid nam illud sit, & quisnam illud fecerit; cum non nisi ridiculè quæri possit quisnam fecerit non ens. Dicere autem id quo supponit priuatio non esse; id autem quod significat non esse aliquid factum, petit iterum explicari quid sit illud, pro quo supponat; Si respondeatur esse id ipsum quod negatur, puta esse lucem; contra est: quia
lux

lux est creatura, cum tamen tenebræ non sint creatura: dum autem dicitur, quod tenebræ non sunt creatura, nec aliquid; hoc dicitur de *tenebris* secundum id, pro quo supponit hæc vox: *tenebræ*: quod nihil est aliud dicere, quam *tenebræ* non supponere pro aliqua re. Si autem dicatur tenebras secundum id quod significant, esse aliquid, rectè quidem dicitur, si id intelligitur quod intelligimus nos, videlicet hanc vocem *tenebræ* non supponere quidem pro vlla re; significare autem vel subiectum, vel formam exclusam à subiecto, vel vtrumque sed tunc de re significata ineptè dicitur, quod non sit aliquid, sicut & ineptè illud idem diceretur si pro re significata acciperetur voluntas Dei, quod nec venit, nec venire potuit in mentem Augustini.

Denique vterius probabitur hæc nostra conclusio argumentorum solutione.

ARTICVLVS II.

Respondetur obiectionibus.

O Bije. 1. si priuationes, & negationes nihil sunt; sequitur inter priuationem sapientiæ, & priuationem auditus non dari vllam differentiam; consequens est absurdum; ergo & antec. Sequela mai. probatur: quia tam ignorantia, quam surditas nihil est; inter nihil & nihil non datur vlla differentia; ergo inter ignorantiam; & surditatem non datur vlla differentia. Pro-
L a ba-

batur autem minor: quia si inter ignorantiam, & surditatem non datur differentia, esse surdum non est aliud, quam esse ignorantem, nec esse ignorantem est aliud, quam esse surdum. Hoc autem dicere est ignorantis.

Resp. neg. seq. mai. Nam vt docet D. Thomas secunda secundæ qu. 87. art. 2. corp. omnis defectus, seu priuatio speciem sortitur secundum habitum oppositum: differunt enim cæcitas, & surditas secundum differentiam visus, & auditus. Idem dic de quibuslibet alijs huiusmodi. Ad probationem dic vnum nihil ab alio nihilo non differre secundum id, pro quo supponunt voces ipsorum significatiuæ; quia nec vnum, nec alterum, nec vtrumque simul est aliquid: iuxta illud, zero cum zero facit zero: differunt tamen secundum id, quod prædictæ voces significant, hoc est secundum formam, seu rem, per ordinem ad quam concipiuntur.

Obijc. 2. quod est aliquid bonum est aliquid: aliqua negatio est aliquid bonum; ergo aliqua negatio est aliquid. Maior est euidens. Min. probatur per illud Christi Domini dictum de Iuda: *Melius illi erat se datus non fuisset homo ille*; quo dicto probatur non solum futuram fuisse aliquid boni negationem Iudæ, sed etiam futuram fuisse aliquid melius, quam ipsemæt Iudas. Vnde roboratur argumentum. Iudas, seu existentia Iudæ est aliquid boni; negatio existentia Iudæ est melior existentia Iudæ; ergo

ergo à fortiori negatio existentia Iudæ est aliquid boni. Maior est euidens: quis enim neget hominem, etiam malum esse aliquid boni? Immo ijs, qui mirantur homines malos sustineri à Deo, respondet Augustinus, mirandum potius esse quod sustineat bonos equos, quam quod sustineat malos homines; cum certum sit, inquit, hominem malum esse quid melius, quam equum bonum. Min. est Euangelica. Conf. est euidens: quod enim est melius bono, euidenter est bonum.

Resp. quod hoc dictum Christi Domini multipliciter explicatur, & à multis non explicatur, sed magis implicatur. Res tamen est satis facilis: vnde omiffis aliorum explanationibus, sit nostra hæc. Iudas existens est aliquid boni cum magno malo: est enim aliquid boni in genere boni physici cum magno malo in genere mali moralis. Loquitur enim Christus de Iuda, vt proditore. Si autem Iudas non existat, non existit neque illud bonum in genere boni physici, neque illud malum in genere mali moralis. Suppone autem hic pro certo malum morale in sua malitia vincere ex toto genere bonitatem in genere boni physici; vnde si omne bonum in genere physico comparetur cum leuissimo malo in genere morali, illius bonitas superabitur ab huius malitia; hoc aq̄e certum est, ac certum est omnes asinos non essetantum boni, quantum tum boni est vel minimus homo.

Ex his manifestum est, quod existente

Iuda proditore, tantum mali habes in scelere, ut bonitas ipsius Iudæ in genere boni physici nullo modo compenset illud malum, adeoque plus incomparabiliter mali habes, quam boni. Rursus illud malum in genere moris, Iuda non existente, non habetur; malum enim huiusmodi non habetur, nisi existente subiecto, cui debetur bonum oppositum, & eodem à tali bono sponte, & libere recedente. Melius est autem non existere illud subiectum cum tanto malo, hoc est cum priuatione talis boni, quam existere; hoc est minus malum est non existere Iudam, quam dari cum Iuda priuationem boni, in qua consistit illud malum, propter quod dicitur: *Melius ei erat si natus non fuisset homo ille.*

Sic autem dicitur melius non esse ipsum simul cum malo, quam omnino non esse; quia omnino non esse est minus malum, quam esse cum culpa: quamvis nec non esse, nec non esse cum culpa dicat vllum bonum; sed minus malum in comparatione maioris, nomen boni non semel obtinuit: unde si ægotantem a amico conuenias putans illum peste laborare, & audias illum non peste, sed leui febricula torqueri: lataris quasi de bono amici, dicisque & sine scrupulo: melius est illum febriteri, quam peste. Quamvis nec febris bona sit, nec pestis. Eodem modo melius est te non esse, quam esse cum culpa: quia te non existente, deficit quidem aliquid boni, sed in genere physico, & quidem indebiti: te autem

existente cum culpa, hoc est sine iustitia, deficit magnum bonum in genere moris, & quidem debitum eo ipso quod sis; teneris enim esse bonus.

Ex his patet ad argumentum. In forma concede maiorem, nega minorem. Ad probationem distingue: melior est negatio existentia Iudæ quomodocumque quam existentia Iudæ: nega: negatio existentia Iudæ cum culpa, quam existentia: iterum distingue: melius ut minus malum, quàm esset malum negatio existentia: concede, alio modo, nega. Minus malum est non existere Iudam, quam non existere cum existentia Iudæ iustitiam debitam Iudæ. Hæc doctrina consonat omnino doctrinæ Augustini, ubi agens de malo etiam in genere moris minus malum respectu maioris appellat melius. Pura: melius est te mentiri ut prodis, quam ut noceas: cum tamen certissimum sit, & ipsi Augustino indubitatum semper malum esse mentiri. Huiusmodi comparationes inter mala, & mala, siue in eodem, siue in diuerso genere habes satis frequentes in eiusdem Augustini Enchiridio. Sapissime enim vbi dicitur posset; hoc est maius malum, illud deterius; habes hoc est melius, illud deterius. Ex quo vides non valere; hoc est melius, ergo est bonum.

Philosophus etiam in libris de Cælo docet aliquid dici de subiecto comparative, quod tamen dici nequeat absolute; n. gr. recte dixeris: aer est grauior igne: aqua

est leuior terra: quamuis nec recte dixeris : Aer est grauis, aqua est leuis: Elementorum enim duo grauia sunt terra, & aqua; duo leuia, ignis, & aer.

Objc. 3. Ista propositio: datur nunc negatio Antichristi: est vera. Item si media nocte dixeris: nunc sunt tenebræ, dixeris verum: g. & nunc existit negatio Antichristi, & media nocte existunt tenebræ. Conseq. probatur; quia hæc propositio: datur nunc negatio Antichristi, & alia similes affirmant existere negationem Antichristi, & alias negationes, & priuationes rerum, quæ negantur, g. si sunt veræ, debent huiusmodi negationes, & priuationes existere. Probatur secundum antec. quia prædictæ negationes affirmant aliquid existere per quod sint veræ [voco hic negationes propositiones negatiuas] non nisi negationes, aut priuationes obiectiuas, g. affirmant existere negationes, & priuationes obiectiuas. Hoc vltimum argumentum probat etiam has propositiones: *non existit Antichristus: non est lux, veras esse per aliquid quod sit negatio Antichristi, negatio lucis, &c.*

Resp. totum hunc discursum penitus abire in nihilum per doctrinam Philosophi partim adductam alibi, partim huc adducendam. Dictum est alibi. *Eo quod res est, aut nõ est, propositio vera, vel falsa dicitur, quod principium omnibus habentibus intellectum est euidens. Est autem etiam euidens quod non esse rem, non est formaliter esse aliam rem impossibilem cum ipsa.*

Putà non esse Antichristum non est formaliter esse aliam rem impossibilem cum Antichristo. Demonstratur hoc. Quia Deo nullam rem faciente verum est: non est Antichristus; falsum est: est alia res impossibilem cum Antichristo: igitur non esse vnã rem non est formaliter, imò nec consequenter esse aliam rem impossibilem cum ipsa. Est igitur verum: non est Antichristus per hoc præcise, quod non sit Antichristus: adeoque habes iam vnde sit vera negatio, seu propositio negatiua circa existentiam Antichristi. Idem dic de cæteris huiusmodi. Hæc responsio est simul conclusionis probatio.

Ad alias propositiones, quæ videntur affirmatiuæ iam dictum est, Idem enim est: datur negatio Antichristus, & datur tenebræ, ac, non datur Antichristus, &, non datur lux. Ut tamen ad prædictas propositiones breuiter respondeas: distingue: datur negatio Antichristi, dantur tenebræ, in esse rei: nego; in esse veri: concedo. Non dantur in esse rei; quia non est aliquid quod sit negatio, aut priuatio. Dantur in esse veri, quia verum est, non esse Antichristum; non esse lucem. Huc facit quod habes apud D. Thomam 1. parte quæst. 48. art. 2. ad secundum. *Ens dupliciter dicitur secundum quod significat entitatem rei, prout diuiditur per decem predicamenta, & sic conuertitur cum re, & hoc modo nulla priuatio est ens. Alio modo dicitur ens, quod significat veritatem propositionis, quæ in compositione*

consistit, cuius nota est hoc verbū est, & hoc est ens, quo respōdetur ad quæstionem an est. Et sic cæcitatem dicimus esse in oculo.

Vides secundum Doctorem Angelicum quid respondeas huic argumento cæcitas vere est in oculo Petri. Surditas in aure Pauli, & sic de cæteris: ergo & cæcitas, & surditas, & alia huiusmodi sunt aliquid. Probatur consequentia, quia nec Petrus per seipsum est sua cæcitas, nec Paulus per seipsum sua surditas, Ergo & cæcitas Petri est aliquid supra Petrum, & surditas Pauli est aliquid supra Paulum. Concedit D. Thomas antecedens, & negat consequ. uel d. fingit consequens: cæcitas, & surditas sunt aliquid in ratione rei: negat in ratione veri: concedit. Petrus non est cæcus per aliquid quod habeat, sed per hoc quod non habeat aliquid, quo sit videns. Non est igitur cæcus per aliquid sibi superadditum, sed per aliquid quod ipsi deficit, siue potius per hoc, quod aliquid ipsi deficit, quod est esse cæcum non per habere sed per defectum.

Dices: debet dari aliquid distinctum à Petro quod sit cæcitas Petri, hoc non potest esse nisi formalis priuatio potentia uisua in Petro: g. debet dari formalis priuatio potentia uisua. Sed hæc formalis priuatio nequit esse nisi uel aliqua forma incompossibilis cum potentia uisua intrinseca subiecto, uel aliqua uoluntas Dei remouens à Petro potentiam uisua: ergo illa cæcitas Petri consistit formaliter uel in-

for.

forma recepta in Petro incompossibili cum potentia uisua, uel in aliqua uoluntate Dei remouente à Petro potentiam uisua. Propterea aliqui uocant cæcitatem formalem uel qualitates receptas in organo impenetrabiles uisus, uel decretum Dei remotiuum uisus à Petro.

Resp. quod neque prædicta forma intrinseca organo, neque decretum Dei formaliter excæcant Petrum. Et potius dicentem cæcum uidere: quam uoluntatem Dei esse formalem cæcitatē cæci. Voluntas Dei & excæcat & facit uidentem Petrum in genere causa efficientis, non autem in genere causa formalis. Facit uidentem dando potentiam uidentem, facit cæcum illam eandem non dando; tam autem non est ratio formalis qua sit cæcus: quam non est ratio formalis qua sit uidentem. Quod si quæras quid sit ratio formalis qua sit cæcus? iam dictum est non esse cæcum per hoc quod sit aliquid, sed per hoc quod non sit aliquid in ipso. Si igitur quæris rationem formalem cæcitatē in esse rei: nego suppositum: si in esse veri: respondeo: quia non habet potentiam uisua. Si ulterius quærat quid sit non habere, interroga quid sit habere, & responsioni quæ dabitur adde particulam non: nec aliud respondeas, nisi forte mutandus sit sermo à latino in italicum, uel aliquem alium prout fors feret.

Aduerte autem hic nos de priuationibus loqui secundum quod dicunt de non esse, Non enim dubitamus denominationes pri-

ua-

uarius ponere aliquid in natura; cum ponant subiectum & in subiecto aptitudinem ad formam, quæ per huiusmodi denominationes excluditur: pura denominatio cæci ponit in natura animal, cum aptitudine ad potentiam visuam, idem dic de cæteris. Non tamen idem dices circa denominationes pure negatiuas. Hæc enim propositio non datur *Antichristus*: aut huic æquiualens: datur negatio *Antichristi* nihil ponit, vt patet ex dictis.

Ad argumentum in forma distingue: Petrus per aliquid à se distinctum, &c. distinctione entis ab ente: nego; distinctione non entis ab ente; omitto. Cæcitas Petri non superaddit aliquid Petro, sed aliquid tollit à Petro, adeoque cæcus est, non per aliquid esse, sed per aliquid non esse seu per defectum alicuius esse.

Dices, ergo Petrus per se ipsum præcise est cæcus. Probatur consequentia: quia ad hoc vt Petrus sit cæcus nihil debet superaddi Petro; ergo Petrus per se ipsum præcise sustinet denominationem cæci. Probatur consequentia comperando hanc denominationem homo cum hac alia denominatione *albus* respectu eiusdem Petri. Denominatio hominis in tantum conuenit Petro præcise secundum se accepto, in quantum non habet esse hominem per aliquid sibi superadditum: denominatio autem *albi* in tantum non conuenit Petro secundum se præcise accepto, in quantum conuenit illi per aliquid ipsi superadditum: sed deno-

minatio cæci conuenit Petro sine vlla re superaddita, non autem per aliquid superadditum; ergo ita Petrus est per se ipsum præcise cæcus, sicut est per se ipsum præcise homo.

Resp. negando consequentiam. Ad probationem nego maiorem. Denominatio hominis nec ponit nec excludit; seu potius nihil dicit aut ponendo aut excludendo supra rationem Petri; ideoque dicitur præciseua, etiam dum dicitur de Petro vt patet ex alibi dictis: denominatio autem cæci non est præciseua sed exclusiua, adeoque ita nihil ponit in Petro vt excludat à Petro id quod secundum se est debitum Petro. Petrus secundum se & secundum rationem hominis præscindit à vidente & cæco: denominatio videntis ponit aliquid supra Petrum, debitum Petro: denominatio cæci tollit à Petro illud idem, videlicet potentiam visuam. Idem hoc argumentum sed aliter personarum sic obiici posset.

Obijetur itaque 4. ista propositio: non datur *Antichristus* per se ipsam præcise est indifferens vt sit vera vel falsa: g. per aliquid à se distinctum debet determinari ad rationem veræ vel falsæ: si *Antichristus* est, per existentiam *Antichristi* contrahitur ad rationem falsæ; si autem *Antichristus* non est, contrahitur ad rationem veræ per non esse *Antichristi*: g. non esse *Antichristi* est aliquid. Probatur hæc vltima conseq. quia si non esse *Antichristi* nihil sit, hæc propositio per nihil contrahitur ad rationem ve-

re implicat autem in terminis propositionem indifferentem ad verum & falsum determinari ad verum potius quam ad falsum & per nihil determinari ad verum potius quam ad falsum. Confirmatur per hanc illationem quæ videtur innegabilis: nihil determinat hanc propositionem ad verum potius quam ad falsum, ergo hæc propositio non est vera potius quam falsa. Eset mirabile si concederetur antecedens & negaretur consequens: sic et mirabile hoc aliud nihil est quod te determinat ad esse potius hic quam alibi, ergo non es potius hic quam alibi. Dicendum est igitur vel propositiones negatiuas &c.

Resp. hanc obiectionem esse solutam vbi diximus cum Philosopho, *eo quod res est vel non est, propositio vera vel falsa dicitur*. Non est igitur per seipsam præcisa vera; quandoquidem ad sui veritatem exigit vt non sit res quam negat. Quod seipso præcise est tale, siue detur, siue non detur aliud est tale: quod autem exigit vt detur vel non detur aliud vt sit tale, eo ipso non est per seipsum præcise tale. Ad argumentum in forma, concesso antecedenti, distingue consequens; debet, &c. per aliquid à se distinctum per modum entis; nega, distinctum per modum non entis, conc. conf. Ad probationem vltimæ consequentiæ: distingue: propositio per nihil contrahitur ad rationem veræ; si li nihil accipias præcise: nego; si exclusiue; concedo. Veritas enim propositionis prædi-

prædictæ non præscindit ab esse & non esse, sed excludit esse obiecti quod attingit. Non est igitur dicendum propositionem negatiuas per seipsas præcise esse veras; quandoquidem ad veritatem sui exigunt vt non sit in natura res quam negant. Hæc etiam dicendum est eas ad veritatem sui exigere vt existat aliquid per quod sint veræ, quandoquidem per hoc sunt verè formaliter quod non sit res per ipsas negata.

Replicabis; g. veritas est in sola propositione; ergo non est partim in propositione, partim in obiecto.

Resp. distinguendo consequens; est in sola propositione, si li sola sonet exclusiue; concedo, si præcisiue; nego; ad vltimum consequens distingue: non est partim in propositione partim in obiecto: quod sit: concede; in obiecto quod non sit: nega. Denominatio veri cadit supra propositionem comparatiue ad obiectum. Si neget esse obiectum, & obiectum sit: est falsa: & illa falsitas habetur formaliter per propositionem & existentiam obiecti. Si autem neget dari obiectum, & seipsa obiectum non detur; vera est, & veritas habetur per hoc quod propositio sit, & non sit obiectum aduerbe veritatem, quamuis consistat in propositione, & obiecto, & esse tamen denominatiue in sola propositione.

Obicitur 5. Est impossibile quod neque existat Antichristus neque negatio Antichristi; nunc non existit Antichristus; ergo existit negatio Antichristi. Minor est certa,

12. Maior probatur; quia necesse est alteru-
trum ex contradictorijs dari: Antichristum
& negatio Antichristi sunt contradictoria,
ergo necesse est vel dari Antichristum, vel
negationem Antichristi. Maior secundi-
syllogismi est primum principium: impos-
sibile enim est aut vtrumque contradicto-
rium simul dari, aut neutrum; iuxta illud:
quodlibet est vel non est, quo principio vsi
sumus in Logica ad probandum proposi-
tionem etiam de futuro contingenti esse
vel determinate veram vel determinate
falsam.

Resp. negando mai. Ad probationem di-
stingue maiore: necesse est alterum ex
contradictorijs dari in esse veri: concedo;
in esse rei: nego suppositum. Insinuaui-
mus in Logica falsum esse, quo aliqui putant,
dari contradictoria obiectiua: itaut propo-
sitiones contradictoriae obiecta etiam con-
tradictoria respiciant. Propositiones sunt
contradictoriae per hoc quod ambæ circa
idem versentur, vna affirmando & altera
negando. Qui dicit: *Antichristus est*; respicit
Antichristum: & qui dicit: *Antichri-
stus non est*; eundem respicit Antichristum;
primus affirmando, secundus negando. Qui
autem dicit: *est negatio Antichristi*, vel di-
cit falsum, si affirmet existentiam negatio-
nis obiectiua; vel si dicit verum; ideo dicit,
quia facit sensum secundò intentionalem:
videlicet: *verum est non esse Antichristum*:
in quo sensu docet ex Philosopho D. Tho-
mas accipi nonnumquam est.

Obi-

Obiicies insuper: forma impossibilis
cum alia forma recte dicitur exclusiuum
formale alterius formæ, sed exclusiuum
formale alterius formæ est priuatio alter-
ius formæ; ergo forma impossibilis cum
altera forma recte dicitur priuatio alterius
formæ. Maior probatur inductione. Calor
dicitur exclusiuum formale frigoris. Ni-
gredo albedinis & sic de cæteris.

Resp. distinguendo maiorem: est exclusi-
uum formale per modum contrarii: con-
cedo; per modum contradictorij; nego. Nun-
quam inuenies calorem & frigus appellari
contradictoria. Appellantur autem contra-
dictoria calor & non calor; quia affirmatio
& negatio caloris: hoc est duæ propo-
sitiones quarum altera sit: *est calor*; altera:
non est calor sunt contradictoriae. Contra-
dictio igitur non est in re, sed in dictio-
ne vt apparet ex hoc ipso vocabulo: *con-
tradictio*.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Inferuntur aliqua ex dictis.

INferes primo priuationem, quam dixi-
mus esse principium rei naturalis in fieri
per modum termini à quo, sustinere ratio-
nem principij per ipsammet rationem forma-
lem priuationis, secundum id quod dicit de
non esse. Vnde recte diximus subiectum in
mutatione substantiali transire à non forma
ad formam. Hanc ratione termini à
quo vix sustinebis in alicna sententia. Ne-
que

que enim recte dixeris subiectum transire à decreto Dei ad formam; aut à forma quæ non est, ad formam quæ sit; forma enim, quæ ante non est, & postea est, non sunt duæ formæ, neq; duæ res, & consequenter non sunt duo principia quorum alterum sit terminus à quo alterum autem sit terminus ad quem: oportet igitur ut ipsum non esse sit terminus à quo. Ipsum autem non esse non est forma, ut patet ex terminis. Sed neque potest esse terminus à quo ipsummet decretum Dei, & consequenter, neque esse ipsummet formale non esse formæ, secundum rationem secundum quam est terminus à quo: est enim ineptum dicere tria esse principia corporis naturalis in fieri; materiam, formam, voluntatem Dei.

In privatione; si accipias [aiunt qui confundunt obiecta cum vocibus] id pro quo supponit, est ipsamet forma quæ non est: si autem id quod significatur, est voluntas Dei; quæ propterea recte dicitur ipsummet formale non esse formæ quæ negatur. Verum utrumlibet ex his accipias, inepte assignas principium rei in fieri: nec enim forma quæ non est, recte assignatur sit principium distinctum à forma quæ postea est: nisi reduplices supra ipsummet non esse ipsius si autem ita reduplices, vel reduplicas supra nihil, vel supra decretum. Si supra decretum; absurde reduplicas, cum absurde ponatur pro principio intrinseco rei in fieri; supra nihil; recte quidem reduplicas, sed venis in nostram sententiã assignando

do pro privatione purum nihil: Re ipsa dum defendit principia ita philosophantur; neq; enim nostrum est, sed omnium id quod ibi diximus formã fieri ex nihilo sui, quamvis non ex nihilo subiecti: sed huius responsionis, aut signifiati per hanc responsionem deinde obliuiscuntur & quidlibet aliud dicunt de privationibus.

Inferes 2. quod quamvis voluntas Dei recte adscribit possit pro verificatio huius propositionis: *est lux*, non tamen recte adscriberetur pro verificatio huius alterius; *non est lux*, ratio à priori evidens est; quia re ipsa ut sit lux requiritur voluntas Dei; est enim impossibile aliquid de facto existere, nisi Deo positum volent ut existat; at vero ut aliquid non sit, sufficit ut præcise non velit, siue sit non habeat voluntatem ut res illa sit. Hinc est, quod diximus; quod ens recte quaritur causa; non entis autem inepte. Ut sis, oportet Deum velle ut sis: ut autem non sis, non oportet velle ut non sis, sed sufficit non velle ut sis. Hoc facile intelliges si videas differentiam quæ est manifesta inter nolle & coa velle. Voluntas potest velle aliquid obiectum; potest non velle; potest & nolle: tam velle quam nolle exercetur per actum elicitem voluntate: tam enim nolle est actus voluntatis, quam velle; ipsum autem non velle recte intelligitur sine villo actu; puta dormiens nec elicit actum quo velit, nec actum quo nolit, & tamen de dormiente recte dixeris ipsum non velle.

Si igitur intelligas Deum præcisè non decernentem vt sit lux, non continuo intelligis Deum decernentem vt non sit lux, per hoc autem præcisè, quod non decernat, deficit vne sit lux; nec tamen habetur vllus actus voluntatis diuinæ remouens lucem ab esse & consequenter voluntas Dei non requiritur neque vt formale, neque vt causale verificantium propositionis negatiuæ.

Quod dictum est de te dormiente, dic de te etiam vigilante. Vigilans enim potes & habere actum quo velis; & habere actum quo nalis; & vtroque carere; neque enim ex eo quod nunc non habeat actum quo velis Imperium Turcarum, recte arguetur te habere actum quo nolis; idque etiam si contes de Imperio Turcarum. Eodem modo etiam si Deus omnia contingentia cognoscat; ex eo quod non habeat actum quo velit alium mundum, male inferes; ergo habet actum quo nolit; neque ex eo quod alius mundus non sit, recte inferes Deum habere actum quo nolit: recte autem non habere actum quo velit; ad hoc enim vt res non sit, non requiritur formaliter vt nolit, sufficit vt non velit: sicut ad hoc vt res aliqua fiat, requiritur vt Deus influat: vt non fiat; non requiritur aliud genus influxus, sed sufficit vt non influat. Negatio illa omnis actus hoc est tam volitionis quam nolitionis vocatur omisso, de qua disputatur ex professo in libris de Anima à Philosophis, vel in tractatus de actibus

bus humanis à Theologis controuertentibus inter se an sit possibilis pura omisso libera. Hanc litem non dirimimus hic; sed solum dicimus quod intellecta omissione huiusmodi in voluntate diuina, eo ipso non est obiectum, seu non existit in rerum natura res illa, quam implicat existere nisi volente Deo.

Inferes; non dari causam siue motiuium non videndi hic Elephantem: quia non visionis non datur causa neque motiuium. Recte tamen dicis; *ideo apertis oculis non video hic Elephantem; quia Elephas non est hic*: qua oratione significas te non ex defectu potentie, vt accidit Cæco, sed ex defectu obiecti non videre Elephantem, quem, si adesset, videres. Sicut autem defectus obiecti, ita nec defectus visionis est aliquid, nisi in esse veri. Ex hoc autem quod sit aliquid in esse veri, recte inferes esse quid cognoscibile, cum omne verum sit cognoscibile.

Quærenti autem per quid determineris ad hunc actum *Non est hic Elephas*; dic te determinari à specie Elephantis vel casu, vel per interrogationem, vel quolibet alia modo excitata cum negatione Elephantio hic: quæ species in circumstantia opposita, hoc est cum existentia Elephantis hic determinaret ad actum oppositum. Ad hunc autem alium; *Non video Elephantem*, determinaris à specie visionis & Elephantis cum negatione vtriusque, determinandus ad oppositum per eandem species in-

circumstantia opposita. Roganti quomodo influat in actum non esse Elaphantis aut visionis, negatur suppositum; aliud enim est quod non esse influat, aliud quod species oppositi esse in circumstantiis ipsius non esse determinet potius ad hunc, quam ad oppositum actum. Hoc modo idem ventus in absentia Naturæ, quæ nihil est, determinat nauim ad hunc; in præsentia eiusdem, & eodem concurrente, ad oppositum motum.

Ex his obiter nota Cæcum qui aliquando vidit, cognoscere se non videre secundum rationem propriam videndi; habet enim species proprias visionis: cæcum autem à natiuitate non cognoscere se non videre nisi anigmaticè; quia non habet species nisi anigmaticas visionis, acquiras videlicet per auditum aut alios sensus in quibus nequit esse visio secundum species proprias visionis. His autem qui petunt quid sit non videre, quid sit non esse, responsum est supra.

Inferes 4. Nonnisi absurde queri rationem cur impossibile non existat: cum ex ipsomet suo conceptu quidditatio excludat se ab esse, quemadmodum igitur necessarium simpliciter est sibi sua ratio essendi; adeoque in sui destinatione includit formaliter ipsummet esse; ita impossibile est sibi suaratio non essendi, & in sui quidditate includit sui non esse? dicitur enim; *id cui repugnat existere*. Propterea dicimus impossibile esse formalissime negationem sui

sui ipsius: non quod neget se esse id quod est: puta se constare ex prædicatis repugnantibus: nam hoc modo nec ipsum, nec vlla alia res, est negatio ipsius; sed quia per hanc ipsamet sui quidditatem habet non solum non esse, sed non posse esse. Putamus autem absurdum ponere aliquid physice, vt excludat ab eodem esse, id cui per se seipsum formaliter repugnat esse. Hinc negatio obiecti impossibilis est necessaria in esse veri: impossibilis in esse rei. De hoc valet illud quod in multis alijs importune dicitur: si esset, esset & non esset; quod probatur ex eo ipso quod esset; nam impossibile est non esse sui ipsius, igitur si esset esset eo ipso non esse eiusdem: sed per hoc formaliter quod sit non esse eiusdem, ipsum non est, ergo eo ipso quod esset non esset: sed ex hypothesi esset, ergo esset & non esset. Hinc negatio intrinseca obiecti impossibilis dicitur negare seipsum; hoc est excludere se ipsam ab esse, quia ipsummet impossibile est negatio sui, hoc est, est sibi sua impossibilitas, alia autem negationes dicuntur negare terminum cuius sunt negationes; quæ propterea dicuntur ponere intransiue seipsas, tollere autem transiue aliud. Melius dices; negationes nihil ponere cum nihil sint, vt dictum est satis.

Inferes 5. quomodo intelligendum sit id quod habes ex D. Thomas in qq. de Verit. *Extra animam duo inuenimus, rem ipsam, & priuationes, & negationes rei*. Sensus est non minus denominationes priuari-

uas, seu negatiuas quam positiuas aut affirmatiuas esse independentes ab actibus intellectus, & in hoc sensu reales. Puta tam realiter Homerus est cæcus, quam Virgilius est videns. Non quod eque per formam quæ inest, aut aliquid aliud quod fit, ille cæcutiat, quam per formam quæ inest, hic videt, sed quia tam ille independentem ab intellectu visu caret, quam hic visum habeat. De negationibus iterum sermo incidet in quæst. de Infinito, & de Mundo.

Q V Æ S T I O X.

De Vnione.

A R T I C V L V S I.

Ponuntur aliquæ conclusiones.

PRæter formam quæ dicitur ratio quod quid est esse rei, diximus ad quidditatem substantiæ pertinere & materiam. Ex his duabus tamquam ex potentia, & actu tota substantia constat. Controvertitur autem an præter utramque requiratur tertium quid, quod sit nexus & vinculum vtriusque; Sunt qui affirmant, sunt qui negent.

Ad resolutionem controvertentiæ notandum est quod docet D. Thomas 3. parte quæst. 2. art. 1. videlicet tripliciter aliquid vnum ex duobus vel pluribus constitui. Vno modo ex pluribus integris perfectis remanentibus; sicut v.g. ex pluribus lapidibus fit vnus

vnus acervus, aut etiam ex pluribus tum lapidibus tum lignis fit vna domus, & in his ratio faciendi vnum est mera iuxta positio, seu dispositio secundum locum. Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, sed transmutatis, sicut v.g. ex pluribus elementis quæ sunt substantiæ completæ, fit mixtum, & in his ratio faciendi vnum est mixtio.

Tertio modo fit aliquid vnum ex aliquibus non permixtis vel permutatis, sed imperfectis vno videlicet habente rationem potentiam, altero rationem actus; adeoque vtroque secundum se imperfecto, sicut ex anima & corpore fit vnum. De hoc vno querimus hic qua ratione fiat ex pluribus; an per vnionem ab vtroque extremo distinctam; an sine tali vnione. Hæc vnio ab Ocamo & Nominalibus rejicitur satis communiter: à D. Thom. Suario aliisque quam pluribus admittitur.

Sit prima conclusio. Materia & forma non faciunt vnum per hoc præcise quod sibi coexistent. Probatur conclusio; quia coexistent, materiæ ad formam & formæ ad materiam nihil est aliud quam vtriusque in eodem instanti existentia, vel etiam si vis modus quidam relationis ad vtriusque in eodem instanti existentiam necessario resultans; sed hoc non sufficit vt habeatur vnum, siue vna substantia; ergo per hoc præcise quod materia & forma sibi coexistent, non faciunt vnum. Maior est definitio coexistentiæ tam in nostra, quam in aliena sen-

tentia. Minor probatur; quia nunc de facto non est in rerum natura Petrus nuper mortuus: tamen materia & forma eiusdem Petri sibi coexistunt. Nam materiam cuiuslibet corrupti remanere in natura ostensum est supra de anima autem rationali nefas est aliter suspicari. Præterea forma ignis nunc existentis coexistit materiæ ligni & cuiuslibet alterius substantiæ, quæ de facto est in rerum natura, & tamen evidens est non fieri unum de facto ex hac forma ignis, & qualibet materia existente: ergo idem quod prius.

Dices: præter coexistentiam extremorum requiri intimam præsentiam unius in alio, actus uidelicet in potentia, formæ in materia.

Sit 2. conclusio, ad unum per se non sufficit intima præsentia unius in alio, etiã si unum sit natura sua actus, alterum uero natura sua potentia. Probatur hæc conclusio quia contingere potest unum esse intime præsens, hoc est compenetratum cum altero, absque eo quod faciant unum per se, & tamen unum sit natura sua actus, alterum uero potentia, ergo intima præsentia non est ratio faciendi unum ex pluribus huiusmodi. Consequentia est evidens. Anteced. proquatur; quia non repugnat absolute corpus cum corpore penetrari. Est enim certum corpus Christi Domini cum marmore, & parietibus uel ianuis penetratum fuisse, in tali casu forma unius corporis sit intime præsens materiæ alterius, & tamen con-

cit

cit unum per se cum materia alterius: cum & forma sit natura sua actus, materia uero potentia; ergo, &c. Igitur ad habendum unum requiritur aliquid aliud præter rationem actus in forma, rationem potentia in materia, & utriusque intimam unius cum altero præsentiam.

Dices. Præter intimam præsentiam extremorum, requiri dispositiones in materia per quas materia si proxime idonea formæ cum qua compenetratur.

Sed contra est: quia potest dari intima præsentia formæ in materia recte disposita absque eo quod faciant unum per se: ergo hæctenus dicta non sufficiunt ad rationem unius per se. Consequentia est evidens. Antecedens probatur; Non repugnat duo corpora homogenea: puta duos lapides aut duo ligna compenetrari: in tali hypothese forma ligni *A* erit intime præsens materiæ ligni *B* recte dispositæ ad formam ligni, & tamen ex forma ligni *A* & materiæ ligni *B* non fiet unum per se; ergo potest forma esse intime præsens materiæ rite dispositæ absque eo quod faciat unum per se: probatur hoc secundum antecedens ex doctrina Philosophi: quæquid aduenit enti in actu facit unum per accidens; sed in tali hypothese forma ligni *A* aduenit materiæ iam actuatæ per formam *B*; adeoque enti in actu simpliciter; ergo facit non unum per se, sed unum per accidens.

Replicabis; præter intimam præsentiam & dispositiones requiri absentiam omnium

alterius formæ substantialis ab eadem materia.

Contra est iterum; nam cum tota præsentia alterius formæ substantialis, materia cum sua forma non deficiunt à ratione vnius per se. Puta lignum *A* per hoc quod penetratur cum ligno *B*, non deficit propterea à ratione substantiæ Aliud enim est quod cum substantia aut cum parte substantiæ cui cōpenetratur non faciat vnum per se; aliud quod ipsum per seipsum etiam in sensu composito talis compenetrations non maneat vnum per se: hoc secundum est falsum, primum est verum. Homo penetratus cum lapide, neque cum lapide, neque cum forma lapidis facit vnum per se: est tamen etiam sic penetratus vnum per se. Aduerte obiter nos dicere: *etiam penetratus*; non autem: *etiam quatenus penetratus*: quam reduplicationem à male reduplicantibus sæpe audies vel in hac, vel in alia materia. Constat enim experientia sæpe sensum compositum à male reduplicantibus confundi cum sensu reduplicatiuo. Verum est hominem penetratum cum lapide etiam in sensu composito talis penetrationis esse vnum per se: quia talis penetratio non tollit ab homine rationem hominis, quæ est ratio vnius per se: falsum est hominem quatenus penetratum cum lapide esse vnum per se: quia penetratio cum lapide non ponit in homine rationem vnius per se. Aliud enim est non tollere, aliud ponere.

Præterea quemadmodum duo corpora
præxi-

præexistentia possunt simul compenetrari, ita possunt cum tali penetratione produci: non enim repugnat Deum simul producere duo ligna sibi mutuo intime præsentia. In tali casu non est assignabile neque cur hæc materia potius cum hæc quam cum illa forma; neque cur hæc forma cum hac potius, quam illa materia faciat vnum per se: & tamen ex ipsa hypothesi est hoc & illud lignum; adeoque hoc & illud compositum ex hac & illa tam materia quam forma: neque enim dici potest aut hanc materiam esse magis proportionatam huic, quam illi formæ, aut è conuerso: vnde igitur hæc forma cum hac potius quam cum illa materia faciet vnum per se?

Fuere quid dicerent in tali casu determinari hanc formam ad illam materiam per decretum Dei: sed contra est; quia præterquam quod ineptum est vniuersaliter loquendo adhibere decreta huiusmodi in alio genere causæ quam in genere efficientis respectu creaturæ; non est assignabile quid velit tale decretum præter prædicta, quæ tamen ad rationem vnius nuscquam sufficiunt. Debet igitur tale decretum esse ratio formalis faciendi unum ex hac materia & illa forma quod est ridiculum. Si enim ponit solum seipsum, & præscindendo ab ipso non habetur ultima ratio faciendi unum, necesse est ipsum esse rationem huiusmodi.

Sit ultima conclusio. Inter materiam & formam requiritur modus unionis utriusque

superadditus. Probatur conclusio: quia habitis cæteris omnibus & non habito modo huiusmodi, non habetur vnum ex materia & forma: ergo ad hoc vnū requiritur prædicta vnio. Antecedens patet ex dictis. Porro de hoc modo eodem modo loquendum est quo solent loqui Philosophi de aliis modis: aiunt autem ita affixos esse rebus quas modificant, vt impossibile sit ipsos existere, prædictis rebus non existentibus, quamuis res quas modificant possint existere sine ipsis. Iuxta hanc doctrinam communem, impossibile est existere vnionem qua meum corpus & mea anima mutuo vniuntur, non existentibus & corpora & anima: non autem è conuerso repugnat existere & corpus & animam, non existente tali vnione.

ARTICVLVS II.

Satisfit Objectionibus.

Obiicitur 2. Materia, & forma immediate vniuntur; ergo non vniuntur mediante vnione superaddita. Probatur consequentia: quia quæ vniuntur mediante alio non vniuntur mediante materia & forma vniuntur mediante alio: ergo &c.

Resp. conc. antec. neg. conseq. Ad probationem vel nega maiorem vel distingue; que vniuntur mediante alio quod sit ratio efficiens, non vniuntur immediate; nega mediante alio quod non sit ratio huiusmodi; omit-

omitte maiorem, & eodem modo distincta minoris: nega consequentiam. Vider aliquid immediate non est videre nulla vnione mediante. Efficere aliquid immediate non est efficere nulla mediante effectione. Similiter vniri immediate non est vniri nulla vnione mediante. Vniuntur autem immediate materia & forma, per hoc quod ipsamet vnio terminetur immediate ad vtrumque extremum, non autem mediante aliquo tertio, quod ipsa prius afficias: sicut ignis immediate producit calorem, per hoc quod actio eiusdem ignis terminetur immediate ad calorem.

Obiic. 2. formæ accidentales non indigent vnione superaddita, qua vniuntur suis subiectis; ergo nec substantiales. Consequentia probatur; quia tam calor & lignum sunt indifferentia vt faciant vel non faciant vnum calidum, quam materia & forma ligni sunt indifferentia vt faciant vel non faciant vnum lignum: ergo non plus requiritur vnio superaddita materiæ & formæ, qua faciant vnum lignum, quam vnio superaddita ligno & calori, qua faciunt vnum calidum. Vbi enim non est dissimilis indifferentia, ibi nec datur disparitas in necessitate determinatiui, siue ablatiui indifferentiæ. Antec. autem probatur; quia curuitas, rotunditas & alia huiusmodi eo ipso quod sunt, sunt formalissime in subiecto, faciuntque illud curuum rotundum, &c. ergo non indigent vnione superaddita; neque vt sint in subiecto, neque vt subiectū ita denominent.

Ref. negando antec. Ad cuius probationem conc. totum. Accidentia quæ huc afferuntur sunt accidentia modalia, de quibus non est eadem ratio quæ de alijs; modi enim eo ipso quod sunt, sunt in subiectis, & subiecta modificant. Cætera autem accidentia, cuiusmodi sunt frigus, calor, color &c. non sunt in subiecto per hoc formaliter quod sit: & propterea dicuntur accidentia absoluta. In Sacramento Eucharistiæ, destructa substantia panis, remanent accidentia panis, non tamen curvitas aut rotunditas panis, quæ habentur vel adequate vel inadæquate per vocationem eiusdem requiritur ergo inter calorem & lignum vno ab utroque distincta propter eandem rationem, propter quam requiritur inter materiam & formam.

Obj. 3. Philosophus 8. Metaph. cap. ult. reprehendit Licophrontem, & alios quosdam eo quod inter corpus & animam imaginarentur copulam quandam, qua ex corpore & anima fieret vnum; asseritque ex materia & forma fieri vnum per hoc, quod hoc quidem materia, hoc forma est, & hoc quidem potentia, hoc verò actus. Immo expresse ait eos errare in hoc quod potentia & actus, hoc est materia & forma que rant rationem vniuentem, siue facientem vnum ex potentia & actu, cum ex hoc ipso faciant vnum quod sint potentia, & actus, sed nos etiam quarimus & assignamus rationem vniuentem, seu facientem vnum ex potentia & actu; ergo nos etiam cum Li-

cophronte erramus.

Resp. Philosophum ibi disputare contra nonnullos qui corpus & animam, materiam & formam conglutinari imaginabiliter mediante tegui aliquo & viscoso corpore, sicut v. g. duæ tabulæ vel alia huiusmodi, mediante glutine vniuntur. Nos autem dum dicimus mediare vniuentem nihil tale imaginamur. Assignat autem ibidem Philosophus rationem cur ex materia & forma fiat vnum, quale non sit ex ligno & ligno, ex ebore & ligno, alijsue huiusmodi; quia videlicet materia & forma se habent sicut potentia & actus, alia verò non.

ARTICVLVS III.

An talis vniio sit accidens-

Communis sententia inter Peripateticos, vniuentem quæ est inter materiam & formam vocat modum substantialem. Aliqui tamen existimant vniuentem huiusmodi esse purum accidens: adeoque dixerunt vniuentem huiusmodi dici substantialem non intransitiue, sed transitiue; dicitur substantialis non intransitiue, quia se ipsa est accidens; substantialis autem transitiue, quia est modus faciens substantiam.

Dicendum est cum communi, modum prædictum non esse accidens. Probatur hæc conclusio ex conceptu communi substantia, siue vnius per se. Sciendum est enim

vnum per se ab vno per accidens differt per hoc quod primum quidem inter sui constitutiva non admittat vllum accidens, secus secundum; sed inter constitutiva vnius per se siue substantiæ reperitur vnio; ergo vnio non est accidens. Hinc facile ostenditur ex eo ipso quod non esset substantialis intransitiue, nec fore substantialem transitivè. Implicat enim substantiam in esse substantiæ per vllum accidens constitui. Neque enim vnum per accidens, ab vno per se, differt per hoc, quod illud sit complexum plurium accidentium, hoc vero complexum plurium substantiarum. Imo non datur vnum per accidens in natura quin in illo vno detur aliqua substantia; quando quidem accidentia ipsa non sunt nisi in substantia: & propterea accidens recte dicitur *entis ens*, per li *entis* intelligendo substantiam.

Quod autem vnio sit ex constitutivis substantiæ patet ex eo quod cæteris intellectis & non ipsa, non habetur substantiæ: Hinc D. Thomas 3. parte quæst. 30. art. 4. quærens vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo, statuit conclusionem negatiuam, quia inquit, in triduo mortis defuit vnio inter corpus, & animam, & quia alij aliter sentiebant Magistrum sequuti, propterea addit D. Thomas hæc verba: *Magister sententiarum posuit quod Christus in triduo mortis fuit homo, quia credidit quod vnio animæ & carnis non esset de ratione hominis, quod est falsum.* Igitur iuxta D.

Thomam vnio est de ratione hominis: accidens autem non est de ratione substantiæ; & consequenter vnio non est accidens.

Notanter dixi iuxta D. Thomam, quia s. Doctor adeo pro certo habet vnionem pertinere ad rationem hominis vt dicat eos qui dixerunt Christum Dominum in triduo mortis fuisse hominem, dixisse verba erronea, quamuis non omnes sensum erroris habuerint in fide. Dixerunt verba erronea, quia in triduo mortis defuit vnio inter animam & carnem, & consequenter defuit homo; sensum erroris non omnes habuerunt in fide, quia aliqui existimarunt animam: esse hominem, vt Hugo de S. Victore; alij hominem esse animam & corpus siue coniuncta, siue non coniuncta, vt Magister sententiarum.

Dices vnionem non pertinere ad rationem substantiæ qua substantia est, sed ad rationem substantiæ qua vnum compositum est, & non esse de ratione vnionis facere substantiam, sed facere vnum.

Sed contra est primo; quia quod pertinet ad rationem hominis vt homo est, pertinet ad rationem substantiæ vt substantia est: sed ex dictis vnio animæ & carnis pertinet ad rationem hominis vt homo est, ergo pertinet ad rationem substantiæ vt substan.

112.

Contra est secundo: quia vnio non requiritur vt ex pluribus fiat vnum. quomocunque: nam etiam per puram dispositionem secundum locum, siue sine certo ordi-

ordine, quæ à D. Thoma dicitur commassatio, siue cum certo ordine, quæ dicitur ab eodem signa, sit ex pluribus vnum: nam & ex pluribus lapidibus temere conuernatis & ex iisdem certo quodam ordine inter se collocatis sit vnum, sed vnum per accidens, vt dictum est alibi, ergo non requiritur vnio distincta ab approximatione, vt ex materia & forma fiat vnum præcisè & quomodocunque, hoc est, quolibet genere vnitatis, sed vt fiat vnum substantiale. Ergo vnio requiritur vt ratio formalis constitutiva non vnus quomodocunque, sed vnus substantiali siue vnus per se.

Hæc eadem argumenta quæ contra rationem accidentis in vnione adduximus, contorquere poteris contra eos qui intimam præsentiam vnus extremi cum alio dicunt sufficere pro ratione formali qua ex pluribus fiat vnum. Hæc enim intra præsentia habetur formaliter per vnicationem, vel vnã vtriusque extremi, vel duplicem in eodem loco extrinseco, hoc est in eadem distantia vel propinquitate eum reliquis locatis. Denique patebit conclusio solutione obiectionum.

ARTICVLVS IV.

Respondetur obiectionibus.

Objc. 1. non est necesse quod omnis denominatio conueniens toti conuenit cuiuslibet constitutiuo totius: ergo ex hoc quod ratio substantiæ conueniat toti, non inferitur quod debeat conuenire vnioni aut cuiuslibet alteri constitutiuo totius; Ergo etiam si totum sit substantia, poterit vnio esse accidens.

Resp. concesso toto [primo] entimemate: negando vltimam consequentia. Non probamus vnionem non esse accidens, ex hoc principio: quia omnis denominatio quæ conuenit toti, conuenire debet & parti; seu cuiuslibet constitutiuo totius. Hoc enim principium est euidenter falsum; toti conuenit esse totum, esse substantiam simpliciter, esse compositum ex potentia & actu; quorum nihil conuenit vlli ex constitutiuis. Probamus conclusionem nostram ex alio principio, videlicet: Accidens non est de constitutiuo substantiæ: & hoc probamus cum ex conceptu substantiæ, tum ex conceptu accidentis communiter recepto in Scholis. Hoc dictum: *accidens est entis ens* rite intellectum, est argumentum euidentis nostræ veritatis: nihil enim aliud significat quam accidens esse totum quantum est, in gratiam alterius entis, hoc est substantiæ: datur igitur substan-

stantia contradistincta ab accidente in gratiam cuius ipsum sit; cum autem hoc valeat de omni accidente, necesse est omne accidens supponere substantiam simpliciter, cuius sit, & in cuius gratiam sit; implicat autem in terminis omne accidens, supponere substantiam simpliciter à se contradistinctam, in cuius gratiam sit, & aliquid accidens esse constitutum intrinsicum substantiæ.

Obijc. 2. vno est quid modale, & tamen substantia seu totum est quid absolutum: ergo non repugnat aliquid absolutum constitui intrinsicè per aliquid modale; sed tam absolutum & modale opponuntur inter se, quam substantia & accidens; ergo non repugnabit aliquam substantiam constitui intrinsicè per aliquid accidens. Hoc idem argumentum sub alijs terminis sic proponitur: vno est quid relatiuum, totum vero est quid absolutum; sed totum constituitur intrinsicè per vnionem: ergo absolutum constituitur intrinsicè per relatiuum: absolutum & relatiuum non minus opponuntur quam substantia & accidens: ergo substantia poterit intrinsicè constitui per aliquid accidens, vnionem esse quid modale dictum est à nobis, esse relatiuum seu potius relationem ipsam sui ad extrema, patet ex ijs quæ passim diximus de modis: eos videlicet esse per seipso relationem transcendentalem ad res quas modificant.

Hoc

Hoc argumentum laborat in æquiuoco, quod solum est obiectione præcedenti, ostendendo conclusionem non probari ex hoc principio quod nulla pars possit sustinere denominationem diuersam ab ea, quam sustinet totum. Pars sustinet denominationem formæ, materiæ, quarum neutram sustinet totum. Responde igitur in forma distinguendo minorem subsumptam absolutum & modale; item absolutum & relatiuum non minus opponuntur quam substantia, & accidens: eodem genere oppositionis; nega: diuerso genere oppositionis; conc. Quod si quærat Aduersarius, cur ratio accidentis in constituto officiat rationi substantiæ in constituto: cum ratio modalis aut relatiui non officiat rationi absoluti: potendum est discrimen ex conceptu vtriusque. Relatiuum idem est æq; ad aliud: manifestum est autem neque ex eo quod in aliquo toto includatur aliquid quod sit ad vtrumque extremum totius; neque per hoc quod in eodem pars sit ad partem, totum ipsum esse ad aliud. Absolutum igitur à modali seu relatiuo non differt in hoc quod modale seu relatiuum includat aliquem modum aut aliquam relationem; secus vero absolutum. Cum tamen vnum per se, ab vno per accidens differat in hoc; quod primum non includat vllum accidens, secus secundum; vt patet ex dictis.

Confirmatur hæc doctrina: quia hoc concretum: materia & forma locatæ: & hoc

hoc aliud: materia & forma durantes, sunt concreata per accidens seu tota accidentalia; ergo pariter hoc aliud: materia & forma vnita erit concretum per accidens, seu totum accidentale. Consequentia probatur; quia idè prædicta duo concreta sunt tota per accipens quia important supra materiam & formam vocationem & durationem, quæ sunt formæ accidentales: sed etiam hoc concretum: materia & forma vnita supra materiam & formam important vnionem quæ est forma accidentalis; ergo etiam hoc concretum est totum accidentale. Iam autem se habet vt quò vbiatio in locato, & duratio in durante, quam vnio in vnito; Quod dictum sit ad auertruncandam distinctionem per *vt quo* & *vt quod* qua sæpe vel ad rem, vel extra rem nonnulli vntur. Quod si dicas vbiationem vnire non vt quo, sed vt quod in denominatione locati; quia est forma facies locatum. Etiam vnio venit non vt quo, sed vt quod, in denominatione vniti: quia est forma faciens vnitum.

ARTICVLVS V.

An vnio sit vna vel duplex.

Humana imbecillitas quæ nonnullos impulit vt vnione negarent, impellit alios vt gement: vtrosque contra nostram veramque sententiam: quæ virtutis instar & à defectu recedit dum statuit vniam,

vniam, & ab excessu dum vniam.

Dicendum est igitur. Sufficit vna vnio in composito. Probatur conclusio; quia vnio de suo conceptu est nexus plurium, & ratio formalis qua plura coalescunt in vnum; ergo vnica vnione intellecta inter materiam & formam, habes vnum ex materia & forma. Explicatur hoc idem: materiam esse unitam formæ, est materiam facere vnum cum forma; materiã facere vnum cum forma, est haberi vnum ex materia & forma; ergo materiam esse unitam formæ, est haberi vnum ex materia & forma; sed per vnica vnionem habes materiam esse unitam formæ; ergo per unicam vnionem habes vnum ex materia & forma. Conclusio est euidentis, sed hanc deserunt, qui hanc deserunt, apparenti difficultate deterriti.

Dices igitur. Potest intelligi materia formaliter unita formæ, quin intelligatur forma formaliter unita materiæ: ergo ponenda est duplex vnio: vna quæ sit formalis communicatio materiæ ad formam, altera quæ sit formalis communicatio formæ ad materiam. Antecedes probabis exemplo relationis, hoc est exemplo non faciente ad rem. Sit album *A* & album *B*. Album *A* refertur ad album *B* formaliter per relationem similitudinis receptam in albo *A*: & vicissim album *B* refertur formaliter ad album *A* per relationem similitudinis receptam in albo *B*: nec sufficit una relatio ad hoc ut formaliter *A* ad *B*, & vicissim *B* ad *A* referantur. Quamuis enim impossibile si album *A*

& album *B* sibi coexistere, quin mutuo referantur relatione similitudinis, tamen ratio illa per quam mutuo referuntur non est vna sed duplex. Si enim singas modum relationis pullulare in albo *A*, non autem in albo *B*, habes relat onem formalem albi *A* ad album *B*, sed non è conuerso: tunc enim album *B* non formaliter sed fundamentaliter tantum refertur ad album *A*.

Explicabis hoc idem mirabilius. Potest Petrus existens Constantinopoli distare formaliter à Paulo existente Romæ, quin Paulus existens Romæ distet formaliter à Petro existente Constantinopoli: si nimirum intelligas in Petro pullulare modum distantiae, non autem in Paulo. Eodem modo nisi intelligas præter vniopem quæ communicat materiam formæ, aliam vniopem quæ communicet formam materiæ, habebis quidem materiam vnitam formæ, sed non formam vnitam materiæ.

Hoc argumentum continet duo vitia. Primum est falsitas antecedentis. Secundum est pœtuetitas consequentiæ. De relatione satis dictum est in Logica, vbi ostensum est per illud idem album *B* che simile albo *A*, per quod album *A* est simile albo *B*, & sic de cæteris, quas appellauimus relationes reciprocas. Sunt autem præterea quædam relationes quæ non constituunt mutuo relata. Pura relatio creaturæ ad creatorè constituit quidem creaturam relaram ad Deū, sed non è conuerso: & iuxta Philosophum 5. Metap. relatio cognitionis ad cognitum nõ est reci-
pro-

proca, vt explicatum est à nobis in Logica. Vel igitur arguens comparat vniopem cū rationem relationis vt sic, & tunc est inepta comparatio: quia vniõ est essentialiter plurium vnitõrum vniõ. Sermo est enim de vniõne physica: cum relatio non sit essentialiter plurium relatorum relatio: vel solum cum aliqua speciali relatione, quamputat haberi formaliter per modum aliquõ receptum in re, quæ dicitur relata, & hic dupliciter errat; primo quia vidimus suo loco relationem non consistere in modo huiusmodi: secundo, quia si relatum idem sit apud arguentem ac subiectum relationis; non est idem apud nos; nec debet esse idem apud ipsum vnitum, ac subiectum vniõnis: est enim de ratione vnitõ esse extremum quod vnitur; non autem de ratione eiusdem esse subiectum relationis quæ vnit. Adde quod etiam si de ratione vnitõ esset esse subiectum relationis vniõntis, non propterea duorum vnitõrum deberet esse duplex vniõ: cum eadem in extremis simul penetratis recipi possit.

Ad argumentum in forma transmittite antecedens, quod falsum est: & nega consequentiam: Hoc est, da arguenti duo relata puta album *A* & album *B* per duplicem relationem haberi, alteram quæ sit in *A*, alteram quæ sit in *B*: sed nega hinc sequi materiam & formam vnitatis duplici vniõne vnitõri, altera quæ sit in materia, altera que sit in forma. Disparitates sunt multæ. Prima sit quod de ratione eorum quorum vnum est
ad

ad aliud, non est quod aliud sit vicissim ad ipsum: at de ratione vnionis est vt si vniat *A* cum *B*, etiam vniat *B* cum *A*: est enim imperceptibile quod aliquid sit physice vnium cum aliquo sibi realiter & physice non vnito, sicut est imperceptibile quod aliquid sit physice distans ab aliquo sibi physice proximo. Dixi physice: quia si loquamur de vnione morali seu affectiua, saepe contingit vnum esse intentionaliter vnium alteri intentionaliter à se diuiso; hoc est vnam amare alterum cui sit odiosus: quamuis nec proprie loquendo talis affectus dicendus sit vnio; dum enim dicimus vnionem, intelligimus amorem mutuum, vt legere poteris apud eos qui de vnione & charitate fraterna, qualis debet esse inter Christianos, religiose philosophantur.

Secunda disparitas sit quod similia, æqualia, & alia huiusmodi etiam dum similia & æqualia sunt, loco separantur; & consequenter si per formam in se receptum debent hanc similitudinem habere, non sufficit vna doctus; cum vna in duobus loco separatis esse non possit. Nec dicas quod etiam si illa duo similia compenetrarentur, adhuc singula suam in se relationem haberent. Hoc enim non facit ad rem: nam per idem sunt similia dum penetrantur, per quod similia sunt dum separatim existunt: & consequenter per aliquid sunt similia ad quod impertinenter se habet penetratio aut impenetratio, adeoque singula singulas formas habent per quas sibi mutuo similia sunt.

Ter-

Tertia sit quod munus relationis non est facere ex pluribus vnum: at munus immo totum esse vnionis est facere vnum ex materia & forma: & consequenter eo ipso quod est, facit illud vnum: implicat autem in terminis fieri vnum ex materia & forma & non ex forma & materia. Nos autem non aliam vnionem querimus, quam qua fiat vnum ex materia & forma.

Quarta sit: quod relatio recipi debet in fundamento quia est secundum se, & per se ipsam formalis perfectio fundamenti: at vnio non est ipsa per se formalis perfectio extremorum, sed est solum ratio qua vnum ab altero perficitur: adeo vt ipsamet vnio hypostatica non per se ipsam formaliter, sed per verbum diuinum cuius est formalis communicatio perficiat & sanctificet humanitatem assumptam. Vnio igitur materiae cum forma, est ratio qua materia per formam perficitur, perficitur autem per hoc quod trahatur in vnitatem substantiæ: per hoc vero ipsum quod trahatur materia in vnitatem substantiæ cum forma, forma trahitur in vnitatem substantiæ, vt patet ex terminis. Et hoc est quod intelligi debet, quando dicitur per vnionem communicari materiam formæ, & formam materie: coalescere videlicet ista duo in vnam substantiam constantem ex utroque; adeoque ex perfectione vtriusque.

Obijc. 2. vno est connexio vnus extremi cum altero extremo, sed non est de ratione connexionis esse mutuum, ergo

non

non est de ratione vnionis. Maior pater ex terminis: nam esse vnionem, esse nexum, esse vinculum, esse connexionem sunt synonyma. Minor autem probatur; quia creatura quælibet connectitur essentialiter cum Deo, & non è conuerso; g. connexio non est à toto genere mutua. Antecedens est euidens, implicat creaturam esse sine Deo, non autem Deum esse sine creatura.

Resp. argumentum propositum esse simile huic: homo est animal: sed non est de ratione animalis esse rationale, ergo nec de ratione hominis. Minor probatur; quia brutum est animal, & tamen non est rationale. Concede maiorem & minorem; nega consequentiam. Vel si maius distingue maiorem: vnio est connexio quomocunque vnus extremi cum altero: nega; est connexio in vnitatem substantiæ; concede maiorem, & eodem modo distincta minori, nega consequentiam. Non est de ratione cuiuslibet connexionis esse mutua: quod patet in modis, qui essentialiter connectuntur cum rebus modificatis, quamuis res modificata non connectantur cum ipsis; est autem de ratione modi, cuius totum esse sit facere vnum ex pluribus.

Obijc. 3. Vnio materiæ cum forma debet esse materialis, formæ verò cum materia, saltem in homine, debet esse spiritualis; eadem nequit esse materialis, & spiritualis; ergo debet esse duplex. Maior probatur; quia vnio recepta in materia nequit esse spiritualis, aut recepta in anima mate-

rialis: sed vnio per quam materia vnitur formæ debet recipi in materia, & vnio per quam forma vnitur materiæ debet recipi in forma; ergo debent dari duæ vniones, altera materialis, altera spiritualis; quarum hæc in anima, illa in materia recipiatur. Item in homine vel duo extrema sunt ambo subiectum vnionis, vel alterum tantum: non alterum tantum, quia non est potior ratio de uno, quam de altero; ergo utrumque; sed si utrumque est subiectum, erit duplex vnio: nequit enim vnica in duobus subiectis subiectari.

Resp. quod siue extrema, quæ ununtur, sint ambo materialia, siue alterum materiale, alterum spirituale, nihil facit ad unitatem, aut dupliciteratem vnionis. Nam & vnio spiritualis poterit recipi in materia; sicut & anima ipsa, quamuis spiritualis sit, tamen informat materiam, & in materia recipitur: & multa materialia, iuxta communem sententiam, recipiuntur in anima rationali. Huiusmodi sunt actus sentiendi: quia tactio, auditio, visio, &c. recipiuntur in toto. Igitur ex hoc capite non requiritur duplex vnio.

Præterea vnio sub conceptu vnionis non respicit terminum, siue extremum quod unit sub ratione subiecti, sed sub ratione extremi: immò cum certum sit apud omnes vnionem hypostaticam præstare effectum formalem vnendi, etiam respectu Verbi diuini, quod verè unitur Humanitati; negant tamen præstantissimi Theologi Ver-

bum diuinum respectu vnionis habere rationem subiecti. Est igitur de ratione vnionis physicae attingere extremum quod vnit, non autem esse in illo tamquam in subiecto.

Dices: vnio etiam in ratione vnientis perficit extrema, saltem si sint perfectibilia: ergo debet subiectari in extremis. Antec. probatur, per vnionem non solum perficitur materia, sed etiam forma, ergo &c. Notanter dicitur, si sint perfectibilia; quia sint qui sic philosophentur, vt per formam intrinsecè receptam velint illud solum perfici, quod perfectibile est ex natura sua: immò per receptionem illud solum immutari, quod ex natura sua mutabile est. Putà inuenies qui admittant vnionem hypostaticam intrinsecè recipi in Verbo, & simul negent Verbum immutari per vnionem huiusmodi. Contra quos si sic arguerentur: omne quod intrinsecè recipitur in aliquo immutat illud: sed vnio intrinsecè recipitur in verbo; ergo intrinsecè immutat verbum: audies sic respondentes: omne quod intrinsecè recipitur, immutat intrinsecè; si sit capax mutationis: concedo; si sit incapax mutationis: nego; & eodem modo distincta minori: negatur conseq. Hic modus respondendi non placet.

Resp. igitur rogando Aduersarios, an materia, & forma se se mutuo perficiant. Respondent affirmatiuè Sic contra: Non solum forma perficit materiam, sed etiam materia perficit formam: g. non solum for-

ma recipitur in materia, sed etiam materia recipitur in forma. Antecedens est doctrina Aduersarij; conseq. probatur; quicquid perficit alterum recipitur in altero; sed non solum forma perficit materiam, sed etiam materia perficit formam, ergo non solum forma recipitur in materia, sed etiam materia recipitur in forma. Aduersarius si neget maiorem, vt re ipsa neganda est, orote, qui sublinebit hanc illationem: vnio perficit vtrumque extremum; ergo recipitur in vtroque extremo.

Sapienter igitur Suarius tomo 1. in tertiam partem disp. 8. sect. 3. ad 3. dicit, quod ad rationem perfectibilis, seu complebilis per alterum non requiritur ratio subiecti: dicuntur enim duo mutuo se compleere per hoc, quod vtrumque dum simul sunt, se habeant secundum modum suae naturae, puta forma secundum rationem actus, materia secundum rationem potentiae: & per hoc ex vtroque confurgit vnum, quod dicitur simpliciter & absolute: hoc & ens.

Dices materiam non perfici per formam, sed per vnionem formae: hoc posito atque poterit perfici forma, ac materia, absque eo quod atque forma sit subiectum materiae, ac materia formae; ergo, &c.

Resp. falsum esse, quod non forma, sed vnio perficiat materiam: non enim vnio, sed forma est actus. Vnio est ratio, qua forma perficit materiam, non autem ipsa vnio perfectum materiae, & haec propositio: forma non perficit ma-

teriam, est apud Peripateticos inaudita.
Dices iterum, Ergo vno nec recipitur
in forma, nec in materia. Probatur conseq.
quia nec vt perficiat formam requiritur vt
subiectetur in forma, nec vt perficiat ma-
teriam requiritur vt subiectetur in mate-
ria; ergo etiam si in neutra subiectetur,
vtramque perficit.

Resp. negando consequentiam. Ad pro-
bationem concessio antec. nega conseq. Ad
hoc vt perficiat vnum, & alterum, siue po-
tius ad hoc vt extremum extremo commu-
nicet, necesse est vt sit; si autem est, in ali-
quo subiecto est; ergo si communicat actu
extremum extremo, in aliquo subiecto est.
Argumentum probat debere esse in aliquo
vt in subiecto; cum autem nihil sit in toto
præter materiam, & formam, probat con-
sequenter debere esse vel in materia, vel in
forma, Non autem aut in forma potius,
quam in materia, aut e conuerso, aut in
vtraque potius quam in alterutra.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur alia de Vnionem.

Circa vnionem, qua accidens vnitur su-
biecto, dicendum est rationem illam,
quam attulimus contra vnionem intransiti-
ue accidentalem, siue contra vnionem, quæ
fit accidens, non militare. Est enim eti-
dens quod, ex capite accidentis non repu-
gnat hanc esse de constitutio totius acci-
den-

dentis. Patet etiam intimam præsentiam
non posse reijci; vt insufficientem pro vnio-
ne formali accidentis cum subiecto, ex
hoc capite, quod sit merum accidens. Ex
hoc eodem capite constat, quod quamuis
actio eductiua formæ substantialis de po-
tentia materiæ repellatur à ratione consti-
tutiuu intrinseci substantiæ; nequit tamen
ex hoc repelli à constitutio intrinseci
vnius per accidens. Hinc sequitur contro-
ueri posse, an vnio illa quam diximus re-
quiri inter subiectum & accidens, saluari
possit, vel per meram intimam præsentiam,
vel per actionem productiuam eiusdem,
seu eductiuam accidentis de potentia subie-
cti. In hac controuerfia.

Dicendum est primo vnionem acciden-
tis, qua subiectum fit tale, non haberi for-
maliter per intimam præsentiam vnius in
alio; v. g. vnio albedinis cum subiecto, qua
videlicet subiectum fit album non habetur
formaliter per intimam præsentiam albe-
dinis in subiecto. Probatur hæc conclusio
ex alibi dictis. Per hoc quod Aetiope pe-
netretur cum hoc pariete, vel quolibet alio
corpore albo, non est formaliter albus; &
tamen per talem compenetrationem albe-
do fit intime præsens Aetiope; ergo intima
præsentia qualitatis in subiecto non est ra-
tio formalis faciendi subiectum tale, vel
tale. Vbi nota idem dici posse de quoli-
bet subiecto etiam capaci huius, & illius
denominationis, quam tamen non sustinet
per compenetrationem cum qualitate nata

facta denominationem huiusmodi tribuere subiecto, cui vniatur.

Dices: in tali casu albedo vniatur homini; albedo per vnionem sui ad hominem facit hominem album; ergo in tali casu albedo faceret hominem album.

Resp. dist. mai. vniatur vnione locali; conc. alio genere vnionis; nego mai. & eodem modo dist. min. nego conseq.

Dico secundò. Neque actio eductiua est ratio formalis faciens vnum ex subiecto, & accidenti. In hac materia facile est decipi. Est enim certum, quod qualibet, & qualiscumque aggregatio plurium facit aliquam vnionem: dictum est enim supra, etiam per iuxta positionem siue ordinatam vt est in domo, siue causalem, vt est in aceruo, fieri vnum: dicitur enim & vna domus, & vnus aceruus. Sensus conclusionis est subiectum non esse formaliter tale, puta calidum, aut album formaliter per hoc quod qualitas, puta calor, aut albedo educantur ex ipso. Probatur autem conclusio; quia calidum, & frigidum est denominatio importans permanentiam in constitutionis ipsius, & idem remanens post actionem eductiuam, quod erat stante actione eductiua, manifestum est autem, quod post actionem eductiuam non remanet actio eductiua; igitur actio eductiua non est ratio formaliter constitutiva calidi, aut albi. Explicatur hæc ratio. Hic paries est albus, & permanenter albus; datur igitur in hoc pariete ratio, qua hæc

albe-

albedo faciat album, & permanet in hoc pariete ratio, qua hæc albedo faciat album: sed non permanet in hoc pariete actio eductiua albedinis ex ipso; ergo actio eductiua albedinis, non est ratio qua albedo faciat hunc parietem album. Breuiter: ratio faciens hunc parietem album, per albedinem, est quid permanentis, actio eductiua non est quid permanentis; ergo actio eductiua non est ratio huiusmodi. Aduerte hoc idem argumentum militare pro vno per se: & tam enim vnum per se; puta lapis, aut planta est permanenter lapis, & planta, quam album, aut calidum sunt permanenter album, & calidum: & consequenter debet & in lapide & in planta, & præter actionem effectiuam vtriusque forma, dari alia ratio faciens formaliter vnum ex materia, & forma.

Dices: per hoc præcise quod forma educatur de subiecto, potentia reducitur in actum; ergo per hoc præcise potentia actualis; sed per hoc præcise quod potentia actualis fit vnum ex potentia, & actu; ergo per hoc præcise quod forma educatur de subiecto, fit vnum ex potentia & actu: sed per actionem formaliter educitur forma de de subiecto; ergo per actionem formaliter fit vnum ex subiecto, & forma: per hoc autem per quod fit vnum ex subiecto, & forma, subiectum fit formaliter tale; ergo per actionem eductiuam subiectum fit formaliter tale.

Confirmatur hoc, & roboratur: quia per

actionem eductiuam albedinis subiectum, intrinsece immutatur, quandoquidem pati est formaliter immutari; supponimus autem hic actionem à passione non distingui. Quod si oppositum supponeres: manet idè argumentum pro passione, quod attulimus pro eductione. Si autem subiectum intrinsece immutatur; immutatur in ratione albi, hoc est: ex non albo fit album; igitur per actionem ipsam eductiuam, seu per passionem, subiectum fit formaliter tale; ita quidem vt forma denominans fit albedo, ratio autem qua forma denominat fit actio, vel passio.

Hoc argumentum ex dictis facile diluitur. Quamuis enim concedas actuari subiectum per ipsammet actionem, non concedis actuari actione permanenti, & consequenter illo genere actuationis quo habetur per manenter vnum. Ratio faciens calidum debet permanere, quamdiu permanet ipsum, et calidum in esse calidi; actio eductiua non permanet, igitur actio eductiua non est ratio huiusmodi.

Præterea aliud est esse in subiecto per modum effectus, aliud per modum formæ. Istæ duæ rationes non solum ratione, sed re separantur. Anima rationalis est in corpore, vt in subiecto, non tamen per modum effectus, sed per modum formæ. Anima enim rationalis non educitur de potentia subiecti, quamuis informet vere, & proprie subiectum. Potest igitur iste conceptus: pars in parte, seu in comparte, separari ab

hoc

hoc alio: effectus in causa, & quidem passiva. Hinc aliud est immutari in ratione patientis, aliud in ratione informati. Materia prima per animam rationalem immutatur secundum rationem informatæ, non tamen secundum rationem patientis, seu causæ passivæ. An autem vicissim possit immutari causa in rationem passivæ, quin eo ipso immutetur in ratione informatæ, paulò difficilius est determinare; non enim quemadmodum in promptu est materia, quæ informatur à forma cuius non est causa passiva; ita etiam in promptu est materia, quæ sit causa passiva alicuius formæ, à qua tamen non informatur. Veniendum est igitur ad conceptum vniuersque rationis. Conceptus causæ passivæ in actu secundo est conceptus concurrentis patiendi ad existentiam formæ, quæ producitur. In hoc conceptu præcise considerato non videtur includi conceptus informati, qui est; hoc vel illo modo qualificati per hanc vel illam formam. Hinc etiam si dares rationem causæ passivæ esse realiter inseparabilem à ratione informatæ, non propterea dares esse vnã eandemque cum illa. Sed quia quæcumque forma educitur de subiecto informat etiam subiectum, recte dices ipsammet eductionem esse radicaliter vnionem, seu rationem, qua subiectum fit tale. Quod dices de actione eductiua, dices etiam de actione conservatiua formæ in subiecto: hæc enim etiam fluit. Adde quod si actio ipsa siue eductiua, siue conser-

uariua sit visio, idem calidum quod sit à Deo simul, & causa secunda, non posset fieri à Deo solo, vt explicatur disput. 5. Physic. quæst. 2.

De vnione necessario aliquid aliud dicendum erit ybi de causis. Interim ad argumentum in forma patet ex dictis. Potentia reducitur in actum per actionem, actuat, immutatur intrinsece, & alia huiusmodi immutatione, actuacione causæ per effectum, & quidem transenti: non autem actuat aut immutatur actuacione, siue immutatione informationis, & permanenti. Hoc secundum genus actuacionis requiritur ad calidum, & frigidum, & alia huiusmodi; quod non habetur per actionemeductiuam, nisi radicaliter.

Obiter nota quod ad probandum vnionem quæ est inter materiam & formam substantialem non esse accidens, non vtitur veteri quodam sed inani argumento: quod videlicet homo non generaret substantiam, dum homo generat hominem, ex eo videlicet quod humana generatio non terminaretur nisi ad accidens. Nam neque terminatur ad materiam, neque ad animam; igitur solum ad vnionem, hæc igitur si sit accidens, terminatur ad accidens, & consequenter non est generatio substantiæ. Hoc argumentum laborat in supposito, & æque militat contra quamcunque sententiam. Videbimus in loco generationem terminari ad totum substantiam; immo eundo per partes etiam ad singulas partes substantiæ;

ad

ad animam seu formam quamlibet, tamquam ad terminum non quidem factum à se, sed à se communicatum materiæ, ad materiam tamquam ad extremum cui forma comunicatur, ad vnionem tamquam ad ipsammet rationem comunicandi: vt æque proprie homo generet hominem, ac ignis ignem.

DISPUTATIO III.

In Aristotelis libros de natura & arte.

QUESTIO I.

De Natura.

ARTICVLVS I.

Definitur Natura.

DEFINITIO definitur à nobis in Summulis: *Oratio explicans naturam rei*: ex quo patet naturam sæpe pro eodem accipi ac essentiam & quidditatem. Natura hoc modo accepta reperitur in omnibus: cuiuslibet enim rei sua est quidditas & essentia.

Præterea naturam accipiunt aliquando pro mente diuina, quæ rerum omnium parens & opifex à patribus & à Philosophis præcipue Stoicis naturæ nomine nuncupatur: vnde est illud quod dici solet

de Atheis: eos nimirum Deum asserere, dum illum negant omnia tribuentes naturæ.

Dixerunt nullo mundum rectore moueri.

Natura volente vices & menses & anni.

Quænam est enim illa natura nisi mens diuina, cuius ordinatione perseverat dies, quoniam omnia seruiunt ipsi: Est enim certum per gubernationem vniuersi demonstrari existentiam Dei. Hæc eadem naturæ acceptio frequens est apud Augustinum aientem supra hanc nostram naturam esse aliam naturam, non creatam sed creatricem. mentem diuinam naturam naturantem appellant; naturam vero creatam vocant naturam naturatam.

Accipitur præterea natura pro vniuersitate rerum creatarum, immo rerum simpliciter omnium. Hoc modo dicimus Petrum esse in rerum natura, secus Antichristum.

Vtæius accipitur natura pro causis secundis & etiam pro ipsomet Deo operante iuxta propensionem agentium creatorum: & hoc modo accipitur natura in illis effatis quæ per vniuersam Philosophiam circumferuntur, *Natura semper facit optimū quod potest. Deus & natura nihil faciunt frustra: & sic de cæteris.* sunt & alia naturæ acceptiones quibus non est operæ pretium immorari. Hic autem accipitur natura a Philosopho pro principio quodam substantiali motus & quieti sensibilis, intrinseco illi substantiæ quæ sensibilibiter mouetur, aut quiescit, iuxta hanc acceptionem.

Philosophus 2. Physic. textu 3. Naturam definit principium & causam motus & quietis, in eo in quo est primo & per se, & non secundum accidens Hanc definitionem confirmat 5. Metaph. cap. 4. prope finem, vbi sic habet. *Igitur prima, & quæ proprie dicitur natura, est substantia eorum, quæ in seipsis, vt ipsa sunt, motus principium habent.*

Dicitur principium & causa: cuius nulum est aliud mysterium quam eiusdem rei explicatio per duo uocabula: quamuis aliqui Mystagogi diu hic hæreant. Dicitur: *motus & quietis*: non quod requiratur ad rationem naturæ utrumque: moueri nimirum, & quiescere. Fortasse enim & in eo, quod solum mouetur, & in eo quod solum quiescit, puta & in Cælo & in Terra naturæ ratio reperitur. Dum igitur dicis *motus & quietis* accipe particulam, & in sensu accommodo; ita vt in eo quod mouetur sit principium motus, in eo quod quiescit principium quietis: ita D. Thomas, Toletus & alij. Sic idem Philos. 2. de Anima dicit animam esse, id quo viuimus & mouemur, & sentimus, intelligimus. Quæ definitione, si particula, & copulatiue accipitur, non comprehenditur omnis anima vt est euidentis. Anima bruti non intelligit. Anima plantæ non sentit. Per particulam igitur, & fit distributio accommodata: anima intelligente, est id quo intelligit, in sentiente, id quo sentit, saltem radicaliter, vt præscindamus hic an anima per seipsam an per

302 *Disput. 2. Quæst. 10.*
per potentias à se distinctas huiusmodi a-
ctus eliciat.

Aduertendum est autem motum in defi-
nitione naturæ non accipi solum pro motu
locali. Dicit enim Philosophus quod natu-
ralia videntur habere principium motus &
status, hæc quidem secundum locum, illa
vero secundum augmentum & decremen-
tum; quædam autem secundum alterationē
Iuxta quam doctrinam Philosophi, princi-
pium illius motus quo aqua reproducit in
se suum frigus; dicendum est natura.

Quemadmodum autem non solus motus
localis dicitur motus, ita nec sola quies à
motu locali, dicitur quies. Hinc ex eo quod
Cælum semper moueatur localiter, male in-
feres illud numquam quiescere; & ex eo
quod terra numquam localiter moueatur
male inferes illam semper quiescere. Non
enim est bona consequentia. Cælum non quie-
scit à motu locali; ergo non quiescit: sicut
nec alia: Terra numquam mouetur loca-
liter; ergo numquam mouetur. Nam & hæc
motu alterationis moueri potest, etiam dum
quiescit à motu locali: & illud vel à motu
alterationis si forte alterabile est, vel in
possessione alicuius perfectionis quiescere,
etiam dum mouetur localiter. Sicut enim
per potentiam ad aliquam perfectionem
dicitur quid moueri, ita per possessionē il-
lius eiusdem dicitur quiescere. Hinc est
quod aiunt quiescere dupliciter accipi pos-
se, priuatiue scilicet & positiuè. Priuatiue
accipitur pro non moueri, positiuè pro pos-
sede-

sidere terminum ad quem erat motus; qui
terminus non est semper locus, sed aliquan-
do hæc, aliquando illa perfectio.

Dicitur: *in eo in quo est*: quibus particulis
denotatur ad rationem naturæ requiri ut il-
lud principium sit intrinsecum rei in qua
recipitur talis motus, aut quies, sicut v. g.
principium radicale motus deorsum est in-
trinsecum lapidi, in quo recipitur tam mo-
tus ad centrum quam quies in centro. Di-
citur: *in quo est primò*: quia ad rationem
naturæ non sufficit quod principium motus
& quietis sit intrinsecum rei motæ vel
quiescentis quomodolibet, sed requiritur ut
sit in ipsa primo, hoc est ipsi essentialiter non
autem aduentitium ac superadditum essen-
tialiter, ita quamuis grauitas sit intrinseca lapidi
& sit principium & causa tendentiæ deor-
sum; quæ est in lapide, non est tamen natu-
ra lapidis; quia est aliquid contradistinctum;
à lapide. Ipsa autem substantia à qua & gra-
uitas, & per grauitatem motus oritur, dice-
tur natura lapidis.

Denique additur, *per se & non secundum
accidens*; quibus particulas excluditur à ra-
tione naturæ quædam principia, quæ intrin-
sece quidē recipiuntur in eo quod mouetur
sed neq; sunt ipsius substantia, nec ab ipsius
substantia per se & necessario profluunt. Hæc
ex duplici capite à ratione naturæ excludun-
tur; quatenus videlicet nec primo, nec per
se in eo sunt, quod per ipsa mouetur. Tā Phi-
losophus quam D. Tho. rem explēcant in
Medico seipsū curante: hic enim per artem
sibi

sibi intrinsecâ, hoc est in se receptâ , intrinsecè mouetur ad sanitatem acquirendâ. Medicina tamen siue ars medica , quâuis sit ali- quid intrinsecû ipsi, & per ipsam moueatur , non tamen est naturâ: est enim in ipso non primo & per se, sed per accidens; vnde dicitur curari non per naturam sed per artem .

ARTICVLVS III.

Satisfit nonnullis quæstis .

Quæres primo an materia prima dici possit natura .

Resp. affirmatiue cum Philosopho multis in locis & præcipuè textu 4. huius libri , & 5. Metaph. cap. 4. Probatur autem quia materia est principium & causa motus in eo in quo est nimirum in composito, in materia enim recipiuntur motus innumeris augmentationis, alterationis, &c. motus ipse educationis formæ materialis, motus receptionis siue informationis animæ rationalis, qui sunt secundum inclinationem materiæ primæ, vt patet ex dictis.

Dices; materia prima secundum se non magis inclinatur ad hanc formam quam ad aliam: ergo non magis appetit productionem huius quam alterius; ergo non magis hunc motum quam alterum: ergo nullus motus huiusmodi est naturalis materiæ .

Resp. concedendo totum; præter ultimâ consequentiam. Ex eo quod materia prima non appetat magis productionem huius quam

quam alterius formæ, sed omnem æqualiter, non sequitur quod nullus, immo sequitur quod omnis quilibet motus productiuus formæ est illi naturalis .

Quæres secundo an forma sit natura ?

Resp. affirmatiue eum eodem Philosopho locis citatis, vbi docet quod forma magis principaliter est natura, quam materia. Ratio est quid forma est pars potior compositi naturalis, & magis à forma quam à materia sunt præcipui & nobilissimi motus, qui recipiuntur in composito. Immo motus qui sunt secundum naturam propriam huius compositi vel illius, sunt simpliciter à forma, vt patet ex dictis.

Dubitari posset hic an ratio naturæ conueniat formæ quatenus ipsa est principium actiuum eorum motum qui recipiuntur in toto cuius est forma; an vero quatenus est principium passiuum eorumdem. Si enim prædicti motus recipiuntur in toto, recipitur saltem partialiter in forma.

Resp. formam dici naturam per hoc præcise quod sit principium & causa motus qui recipitur in toto cuius est forma, præscindendo ab hoc quod sit actiuum vel passiuum de quo nihil hic. Est enim euidenter per hanc præcise rationem competere illi definitionem naturæ .

Quæres 3. Vtrum vnio sit natura ?

Resp. negatiue. Vnio enim nihil est aliud quam nexus quo duo extrema coalescunt in vnâ substantiam: adeoq; est quidem ratio qua hoc & illud extremum est formaliter

306 *Disp. 2. Quæst. 10.*
 in toto, adeoque qua exercet munus naturæ, ipsa autem non est natura: nisi addas particulam distrahentem: *ut quo.*

Quæres 4. An totum physicum sit natura?

Resp. proprie loquendo totum non dici naturam sed naturale. Ita Philos. 2. Physic. textu 12. *Quod autem ex his, ait, hoc est ex materia & forma, natura quidem non est, sed à natura: ut homo.* Non est tamen aliquid à locutionibus eiusdem Philos. D. Thomæ & aliorum dicere quod etiam totum ipsum natura sit, cum frequentissime dicant materiam & formam, corpus & animam in vnâ naturam coalescere. Vnde dicitur Verbum Diuinum naturâ humanam assumpisse, cū nec solam animam, nec solum corpus, sed in super vnionem ipsâ assumpserit. Hæc quæstio non potest esse nisi de nomine. Certe ad rationem naturæ requirit Philosophus vt sit in aliquo, vt apparet ex definitione: totum autem non est in aliquo, vt patet. Posset excogitari ad hoc ipsū aliqua responsio: sed iam durius in retam leui moramur.

Dices Philosophus 5. Metaph. cap. 4. sic habet; *maxime autem & proprie natura dicitur substantia eorum, quæ in seipsis vt ipsa sunt, motus principium habent, sed substantia est totum vt dictum est alibi: ergo totum maxime & proprie dicitur natura.*

Resp. Philosophum ibi nomine substantiæ intelligere formam, quæ ideo substantia appellatur, quia est potior & principalior pars substantiæ: & ad hanc potius quam ad

illam substantiam determinans totum. Hoc idem explicuimus satis.

Quæres 5. An anima rationalis sit natura? Ratio dobitandi est quia anima rationalis est intellectiua: dicit autem Philos. 1. de part. animal. cap. 1. non pertinere ad scientiam naturalem hoc est ad Physicam, de omni anima speculari. *Alias, inquit, scientia naturalis omnia speculariabitur. Intellectus enim siue mens rerum intelligibile est, adeoque omnium rerum notiones Naturalis vna tenebit.* Præterea 2. Phys. textu 12. ait formam illam seu speciem esse naturam quæ non est separabilis, nisi secundum rationem; sed anima rationalis est separabilis plusquam secundum rationem: ergo, &c.

Ad resolutionem; dici animam rationalem secundum rationem intellectiue præcise consideratam non esse naturam: esse autem naturam secundum rationem taliter intellectiue, sicut & secundum rationem vegetatiuam, & sensitiuam. Ratio est; quia secundum primam considerationem non est principium & causa motus sensibilis in eo in quo est; secus secundum alias considerationes; ergo secundum has, non autem secundum illam, natura est. Vt taliter intellectiua, est intellectiua dependenter à sensibus & elaborariua phantasmatum & instrumentorum dependenter à quibus intelligit. De ratione autem vegetatiuæ & sensitiuæ non est dubium.

Ex his patet ad ea quæ dicebantur. Non est naturalis Philosophiæ speculari omnem ani-

animam, nec ipsa anima rationalem secundum præcisam rationem mentis, seu Intellectus: potest autem naturalis Philosophia speculari illam ut ratiocinantem dependenter à sensibus, ad aliud de forma separata: dic sensum Philosophi esse de formis quæ natura sua separata existunt ab omni materia, nec aliter mouent corpora quam Sessor equum & auriga currum.

ARTICVLVS III.

Colliguntur aliqua ex dictis.

EX definitione naturæ cuius existentiam supponimus, nõ demonstramus, ne ridiculi simus Philosopho; facile est colligere quod si fingas corpus aliquod omnino immobile, fingis eo ipso corpus non naturale.

Dices; in corpore huiusmodi daretur principium quietis; ergo in corpore huiusmodi daretur natura.

Resp. distinguendo antecedens: principium quietis negatiue acceptæ; concedo: positiue vel priuatiue acceptæ: nego antec. & conseq. Dicitur natura principium intrinsecum positiui motus & positiuæ quietis, aut saltem priuatiuæ; hoc est dicentis relationem ad motum qui fuerit, & cuius ipsa sit terminus, iuxta illud *motus est propter quietem*.

Collige secundo quod aliud est non posse, aliud non exigere moueri; vnde male argueres: ratio naturæ saluatur in eo quod non

non exigit; ergo & in eo quod non potest moueri. Si enim potest moueri eo ipso priuari potest illa quiete & illo termino, ad quem deinde natura sua, si sibi relinquatur, redibit. Ita si fingere terram ab eo loco moueri quem occupat, impellente Archimede, deficiente huiusmodi impulsu, rediret in locum pristinum.

Dices iterum. In corpore omnino immobili saluaretur ratio corporis; ergo potest saluari ratio naturæ: Antecedens probatur quia e iam in omnino immobili saluatur trina dimensio, longitudo videlicet, latitudo & profunditas, ergo saluatur ratio corporis.

Resp. disting. antec. ratio corporis naturalis; nego: corporis mathematici; omitto: Corpus autem mathematicum siue habeas, siue imagineris, es eodem modo Mathematicus.

Instabis: corpus huiusmodi haberet accidentia sensibilia ergo esset corpus sensibile; ergo naturale. Confirmatur quia corpus incapax quietis potest retinere rationem corporis naturalis: ergo etiam corpus incapax omnis motus. Antecedens probatur; quia corpus cæleste etiam ut mobile localiter habet rationem corporis naturalis; ergo &c.

Resp. quod corpus habens accidentia sensibilia eo ipso est mobile secundum illa. Ad confirmationem dic corpus impotens quiescere habere motum positiuum, qui motus si sit secundum inclinationem ipsius dicitur naturalis. Huiusmodi est corpus cæleste. At vero

vero corpus incapax motus non habet quietem quæ sit terminus vilius motus ut patet.

Collige ultimo ad rationem naturæ sufficere quod motus sit secundum inclinationem rei quæ mouetur, etiam si sit ab extrinseco: in quo casu principium motus quod habet rationem naturæ est principium passivum cum appetentia. Cælum mouetur, ut sentiunt plerique, ab Intelligentia assistente, & tamen motus cæli dicitur naturalis; quia est ipsi bonus & ab ipso exigitur, adeoque secundum naturam illius. Nō enim ad rationem boni naturalis sufficit quod sit mihi bonum, sed requiritur ut sit aliquo modo mihi debitum.

Denique quod natura hic definita sit principium motus sensibilis appetentem mentem suam explicat

Philosophus loco citato. Quod aduertendum fuit ad vitandas

æquivocationes in tam multiplici acceptione naturæ.

✱ ✱ ✱

✱

QVÆSTIO II.

De Violento.

ARTICVLVS I.

Definitur violentum.

Naturali, inter cætera, opponitur violentum. Sed quia facile est decipi circa id quod opponitur naturali: oportet breuiter aliqua alia recensere. Naturali autem opponitur supernaturale liberum, artificiale; non tamen eodem modo quo violentum. Dicitur supernaturale ex communi Theologorum, quibus hic credimus; id quod est supra vim & exigentiam cuiuslibet substantiæ creatæ: ut habes apud Vasquez in prima parte disp. 224. Huiusmodi est visio beatificat, & alia id genus. Liberum item opponitur naturali non quod non detur in natura vis productiua actus liberi, sed quia naturale aliquando idem sonat ac necessarium. Necessarium autem & liberum opponuntur. Hinc dicitur natura esse determinata ad vnum. Ignis v. g. necessario calefacit. Petrus autem non necessario pugnat, sed indifferenter se habet ad pugnandum & non pugnandum.

Artificiale etiam opponitur naturali; non quod non detur in natura vis effectiua vestis vel domus: sed ob alias rationes quas breuiter afferemus vbi de arte. Naturali autem

maxime opponitur violentum, cuius definitionem afferre hic & examinare debemus.

Philosophus igitur 3. Ethic. cap. 1. violentum sic definit. *Violentum est cuius principium extrinsecum huiusmodi est ut ei neq; qui agit, neq; qui patitur quidpiam conferat.* Hæc definitio communiter sic circumfertur. *Violentum est quod est à principio extrinseco nullam vim conferente passo.* Exemplum violenti habes in motu lapidis, quo hic sursum fertur à proiiciente: motus enim ille est à mouente extrinseco, nullam vim lapide conferente; immo innata sua grauitate, quantum potest, tali motui renitente.

Est autem sensus communis Philosophorum definitionem hanc ita intelligi oportere: vt non solum nullam vim conferat passum, sed etiam renitatur: adeoque violentum esse id quod est à principio extrinseco renitente passo. Ita definitionem Aristotelicam reddidit Scotus: quem communiter sequuntur Scholastici omnes & nos cum omnibus. Hoc ipsum autem multis in locis presertim in libris de Cælo & Ethicis docet Philosophus. Violentum est, inquit, igni deorsum impelli, violentum lapidi impelli sursum: est enim contra inclinationem & renitentiam vtriusque.

Occasione definitionis adductæ ex Philosopho dubitatur an agere violentum esse possit ipsi agenti: hoc est an aliquando agēs ita agat vt illi ipsi actioni renitatur qua agit. Dicit enim Philof. *Violentum esse id*
cuius

cuius principium ita est extra, vt ei neque qui agit, neque qui patitur quidpiam conferat: hoc est vt ei & qui agit & qui patitur repugnet & contranitur. Igitur ex mente Philosophi potest aliquid ita agere vt ipsi motui quo agit contranitur.

Negant tamen satis communiter quod vllum egens violenter agat. Ratio est, aiunt quia ipsamet actio est propensio & inclinatio agentis in effectum: repugnat autem in terminis violentam esse propensionem & inclinationem in terminum. Verum Philosophus non solum hic, vt ex ipsius verbis manifestum est, sed etiam alibi, & nominatim libro secundo moralium Eudemiorum cap. 9. possibile affirmat vt aliquod agens violenter agat. Potest, inquit, aliquis renitente Socrate arripere manum ipsius & percutere alterum. In tali casu ipsa percussio non solum percussio, sed percutienti violenta erit; ergo actio potest esse violenta agenti. Hoc modo Simia vititur pede Felis ad detegendas castaneas latentes sub prunis.

Quod si dicas in prædicto casu socratem non habere rationem agentis simpliciter, sed potius acti; Non contradico; immo in hoc sensu facile intelligitur Philosophus in definitione prædicta. Tunc autem verum erit agens ita agere vt actioni renitatur, sed agens ab alio impulsus, & ad hanc ipsam actionem qua agit, violenter actum.

An autem quædam actiones quæ simul sunt passionibus agentis non sibi complacentis in actionibus huiusmodi, sed potius illas
Tomus II. O quan-

quantum in ipso est reprobatis dici possint violentæ agentis; est questio minus de re, quam de nomine. Puta si quis pungat te, elicit eo ipso sensationem tibi molestâ quâ non elicit lapis si eadem actû pungatur. An huiusmodi sensatio quæ simul est actio, & passio tibi sit violenta, si quosdam interrogas respondebunt negatiue: quia, inquit hæc ipsa sensatio est secundum naturam si quosdam alios, respondebunt affirmatiue; quia, inquit, hæc sensatio est contra naturam. Vtrique ita se explicabunt vt non dissentiant. Est enim secundum naturam animalis huiusmodi sensationem elicere applicato pungente; sed est contra naturam ipsius talis applicatio, qua determinatur ad sensationem huiusmodi. Est etiam secundum naturam lapidis sursum impulsu motu ueri sursum, at contra naturam eiusdem est sursum impelli.

Objc. 1. omne quod mouetur, confert aliquid motui quo mouetur; ergo nihil mouetur violenter. Consequentiâ est clara, antecedens probatur; quia omne quod mouetur est subiectum motus; ergo omne quod mouetur confert, seu exhibet, seu dat quod mouetur, pro subiecto.

Resp. neg. antec. Ad probationem concedo totum, quia nihil facit ad rem. Posset etiam conc. antec. probationis, negare consequentiâ, quia vere non dat seipsum, sed accipitur. Dum autem dicitur nihil conferre, idem dicimus intelligi: ac si diceretur, reniti.

Objc-

Objicitur 2. Aliquis motus violentus est ab intrinseco, ergo non est de ratione violenti esse ab extrinseco. Probatur antecedens. Motus corruptiuus uiuentis plerumque oritur à noxia qualitate intrinseca ipsi uiuenti; & tamen huiusmodi motus est violentus; ergo potest motus violentus inesse mobili ab intrinseco.

Resp. hoc idem apparere in lapide qui mouetur sursum: motus enim huiusmodi in est lapidi ab impetu recepto intrinseco in ipso lapide; ergo est illi ab intrinseco. Equiuocatio est in hoc vocabulo *ab intrinseco*; quod in obiectione idem sonat, ac à qualitate intrinseca: in definitione autem naturalis idem quod secundum proportionem rei, quæ mouetur, cum motu, tamquam cum bono suo. Ad argumentum in forma nega antecedens. Ad probationem tolle æquiuocationem. Ab intrinseco in sensu definitionis; nega; in sensu impertinente: concede.

Dices: mors alia est naturalis alia violenta, ergo alia est ab intrinseco alia ab extrinseco.

Resp. concedo totum. Sed quid inde? Si mors ab intrinseco est naturalis quomodo probat Aduersarius aliquod violentum esse ab intrinseco? Naturale multipliciter dicitur. Mors dicitur naturalis quæ est secundum præuiam dispositionem uiuentis: vt cum quis diu male affectus in febrim, vel aliam pestem incidit, ex qua moritur, non quod hoc ipsum non sit illi violentum;

natura enim quantum potest huic diuisioni animæ à corpore renititur. Dicitur autem violenta mors quæ ab aliquo extrinseco: puta à Sicario vel saxo irruente preperatur morienti. Sed hoc ex modo loquendi. Vni enim non minus quam alteri mortis; quantum potest, natura contrahitur.

ARTICVLVS II.

Satisfit quæsitis nonnullis.

Volentum vt melius intelligas, varias inclinationem species distinguere oportet. In quibusdam subiectis non datur alia inclinatio quam innata: in quibusdam præter innatam datur elicitam: in quibusdam ipsæ inclinationes elicite sibi inuicem repugnare videntur. In igne, in lapide datur inclinatio tantum innata, in hoc quidem ad motum deorsum, in illo autem ad motum sursum. In homine datur inclinatio & innata & elicitam. Rursus inter inclinationem innatam & elicitam hominis potest dari repugnata. Puta inclinatio ad incrementum stature in adolescentulo est innata, contra hoc incrementum potest esse aliqua inclinatio elicita in desiderante semper esse pusillum.

Præterea etiam per inclinationes elicitas contingit idem appeti & quodammodo odio haberi; vt cum ex metu maioris mali, malū aliquod eligis, quod contingit, ait Philosophus, in iacturis quæ in tempestatibus fieri

consueuerunt. Nemo enim sponte absolute sua abiicit, sed ob salutem tuam suam, cum aliorum, omnes, modo mentis compotes sint, facere id videntur. Propterea de multis dubitari potest an sint violenta an secus.

Quares igitur an sit tibi violentum crescere siue augeri, dum inclinationem elicitam appetis remanere in pusillitate tuæ stature.

Resp. negatiue: quia quod est secundum inclinationem naturæ, non est violentum: sed crescere in homine est secundum inclinationem naturæ: ergo non est violentum.

Dices: crescere in tali casu est contra inclinationem elicitam; sed inclinatio elicita est potior inclinatio hominis: ergo est contra inclinationem potiolem: ergo est violentum.

Resp. concessa maiori; distinguendo minorem: inclinatio elicita est potior quoad quoslibet effectus, & quoslibet denominationes; nego; quoad aliquos, & aliquas; concedo. Quoad denominationes conuenientes homini vt animal est, vt viuens est; inclinatio elicita non est potior: quoad denominationes conuenientes eidem vt rationalis est, liber & electus; inclinatio elicita est potior. In hoc quod est crescere per alium mentem Homo non dicitur à Sambuco.

Quares 2. an qui laqueo se suspendit aut alio modo se perimit: patiatur aliquid violenti.

Resp. quod qui hoc facit dicitur eleganter sibi violentas manus inferre. Quia de facto facit violentiam naturæ: ex quo vi-

des actum huiusmodi quamvis sit voluntarius, esse tamen violentum. Est violentus quia est renitente natura: est voluntarius, quia est ex electione voluntatis.

Quæres 3. Quid dicendum sit de actu, quo quis proicit merces in tempestate ob salutem tuam suam, eam aliorum.

Resp. cum Philosopho actiones huiusmodi recte dici mixtas, magis tamen spontaneas quam violentas, imò simpliciter non violentas, sed voluntarias. Ratio est, ait Philosophus, quia actiones donominantur ab illa voluntate quam homo habet hic & nunc dum operatur: voluntas autem quam habet homo dum proicit merces, est voluntas electiva projectionis præ non projectione; ergo illa actio est voluntaria. Vnde si proicere merces secundum se esset peccatum, sicut v. g. est peccatum mentiri: nec in tali casu talis projectio esset licita. Non enim vel ut viuas licet peccare.

Ex dictis habes violentum multipliciter dici, prout modo cum natura, modo cum voluntate, modo cum utraque opponitur: & consequenter eundem motum eidem subiecto esse aliquando ex duplici capite violentum. Mors perimenti seipsum, violenta est ex repugnantia naturæ, non est violenta ex repugnantia voluntatis. Eidem, si ab alio & retinens perimatur, violenta mors erit, & ex repugnantia naturæ, & ex repugnantia voluntatis. Primam posses dicere violentiam physicam? secundam tam physicam quam moralem. De alijs gener-

neribus violenti secundum quod voluntario opponitur; sicut & de comparatione voluntarij cum inuoluntario, ad Ethicos magis quam ad nos agere pertinebit.

Q V Æ S T I O III.

De Arte.

A R T I C V L V S I.

Quid sit ars.

IMitricem naturæ artem vetus adagium ubique deprecatur: idque ob rationes innumeras. Ars enim naturam imitatur, tum quia naturæ operibus utitur ceu prototypis, ad quorum similitudinem sua opera exequatur: v. g. pictor picturus cucurbitam, naturalem cucurbitam sibi ob oculos ponit, quam imitetur in tela; tum etiam quia ex ijs quæ natura sunt, occasione habuit ars multa artificialia faciendi; immo artes plurimæ ex consideratione eorum quæ natura sunt ortum habuere. Ita ex cavernis & speluncis ferarum, ex nidis avium nata est in hominibus ars ædificandi, & ex avium volatu didicerunt Argonautæ pandere vela, ex piscum pinnis mouere & disponere remos; & ex eorundem caudæ gubernacula nauibus adaptare. Denique quemadmodum natura, ita etiã ars ab imperfectioribus ad perfectiora progreditur: vt consideranti patebit.

Dupliciter autem considerari potest ars. Primo ex parte Artificis, & hanc definitivimus in Logica cum Philosopho rectam rationem fabricabilium. Siue habitum recta cū ratione effectivum. Divisimus etiam ibi artem in activam & factivā, de quibus iterum hic agere non deceat nos gravioribus curis intentos.

Secundo considerari potest ex parte ipsius operis, seu artefacti: & consistit in modificatione illa secundum quam dicitur opus esse conforme regulis siue præceptis artis. Patet hoc in quolibet artefacto: puta in calceo, in domo, in syllogismo. Calceus habet modum essendi conformem præceptis Sutoris; domus præceptis Architecturæ, Syllogismus præceptis Logicæ: unde non solum in ijs, qui huiusmodi opera efficiunt, sed etiam in operibus ipsis solemus dicere artem in esse.

Porro naturam & artem certum est assimilari in multis, & in multis differre. Assimilantur in hoc quod quemadmodum natura, ita & ars aliquid præsupponat circa quod operetur, & ex quo opus à se intentum efficiat. Immo dictum est alibi, modum operandi naturæ nusquam melius explicari quam per analogiam ad modum operandi artis. Præterea quemadmodum subiectum naturæ, ita & artis est ad plura opera indifferens, puta cera indifferens est ut ex ipsa ceruam vel leonem effingas. Item quemadmodum natura, ita & ars opus suum paulatim molitur & elaborat, donec ad ultimam

perfectiōnem perducatur. Denique quemadmodum ex redundantia vel inopia, vel in dispositione aliqua materiæ, aut ex aliquo alio impedimento monstruosa sunt opera naturæ, ita & opera artis, &c.

Differunt autem ars & natura primo in hoc quod natura est ipsamet, substantia, vel pars substantiæ eius quod naturaliter mouetur; ars autem non est substantia eius, quod artificialiter. Hinc quæ mouentur ex arte moueri dicuntur ab extrinseco. Præterea omnia constitutiva operis naturalis sunt à natura: operis vero artificialis non omnia sunt ab arte, sed hoc quidem ab arte, illud vero a natura: in domo lapis à natura, dispositio lapidis ab arte. Denique artificiale non habet vim aliud sibi simile faciendi, secus naturale. Si enim ut ait Philosophus, lectum humi defodias, non germinabit alium lectum: sed ut lignum putrescat, & germinabit fungum.

Contingit autem naturam & artem in eodem reperiri. Exemplum habes in saltatore, qui præter naturalem potentiam mouendi se secundum locum, habet præterea artem motus huiusmodi ita disponendi ut hoc vel illud repræsentent: vel hunc: vel illum numerum habeant.

Constat ex hoc quod quamuis non sit de conceptu artis, esse intra id quod per artem mouetur, non est tamen contra conceptum eiusdem. Præter exemplum saltatoris habes exemplum Medici seipsum curantis. Idem diceret de infinitis ijsq; præstantiss.

mis artibus; quæ in eodem subiecto sunt in quo sunt opera eorumdem. Inter cæteras sit ars artium & ianua scientiarum Logica, cuius laudes alij recensent.

Præterea accipiendõ artem minus proprie secundum quod est in opere, videlicet pro modificatione illa quâ conformatur opus præceptis & regulis artis, contingit motus aliquos oriri in mobili partim à natura, partim ab arte. Exemplum habes in horologijs quorum motus partim materiz ex qua constant, puta aeri, ferro vel auro tribuitur, partim etiam dispositioni & figuræ partium componentium. Figura autem & dispositio est ab arte, materia autem à natura. Hæc dispositio in alia materia non sufficeret ad huiusmodi motus. Propterea recte diximus alibi diuersorum artefactorum diuersam esse materiam.

ARTICVLVS II.

An opera natura fiant per artem.

Tenendum est quod supra diximus artem esse virtutem intellectus ex cuius dictamine operamur. Loquimur autem hic de arte factiua quæ circa externam materiam occupatur: qualis est Frænfactoria, Chimica: aliaq; huiusmodi. In his artibus potentia executiua est potentia loco motiua, hoc est approximatiua agentis ad passum. Pura Faber applicando malleum ferro tundit, & extendit ferrum: Chimica appli-

cando

cando ignem huic vel illi corpori illud resoluit in hæc vel illa componentia.

Dicendum est. Ars mediate potest efficere multa opera naturæ. Conclusio est euidens. Potes enim ex dictamine artis disponere causas naturaliter productiuas horum & illorum effectû. Hoc autem est artem mediate efficere opera naturæ. Immo artes ad vitam humanam maxime necessariae nihil aliud agunt quam applicate actiua passiuæ, & res naturales ita componere vt nascantur effectus intenti. Semen tritici, & alia fruges huiusmodi, satae & culta juxta dictamen Agriculturæ, suis temporibus erumpunt in fructus. Per artem medicam applicantur aegroto ea quæ naturalem vim habet hos & illos effectus producendi, puta emolliendi dilatandi, expellendi hos & illos humores.

Præterea aiunt animalia quædam etiam per artem nasci. Ita ex folio basilici intra duos lateres incluso nasci aiunt Scorpionem & ex cadauere Bouis soli exposito, si Virgilio credamus, apes. In quibus vides vim actiuam atq; passiuam esse in natura, applicationem autem vnus ad alterum esse ex arte. Hinc habes quod ad effectus huiusmodi per artem obtinendos duo requiruntur. Primum est cognitio virtutis naturalis, secundum potentia applicatiua eiusdem. Secundum est facile, primum difficile nobis. Dæmones autem quibus natura maxime innoscescit mirabilia mirabili celeritate efficiunt applicando actiua passiuæ.

Habes præterea quomodo intelligendum

fit quod ait Philof. cap. primo libri fecundi Phific. videlicet artificialia quatenus talia, funt, non habere in fe principium vilius motus: puta ftatua fecundum id quod habet de arte, non habet in fe principium eundi furfum, aut deorfum, fed prout lignea aut lapidea eft. Quod Philofophi dictum repugnare videtur ijs quæ diximus, videlicet in quibusdam motum efle partim à natura, partim ab arte, quod exemplificauimus in horologijs, & exemplificari poffet in ftatuis Veneris & Dianæ quarum excellentiam laudat idem Philofophus in Politicis, ex eo quod ipfe fe mouerent aut faltem arte intrinfece latente mouerentur. Huiusmodi etiã opera feciffe dicitur Albertus Magnus.

Dicendum tamen eft, & Philofophum, fibi & nos nobis conftare. Quæ enim fic mouentur, non mouentur ab arte, nifi mediate. Nam ex dictamine artis hoc & illud principium naturale motus ita difponitur, vt oriatur huiusmodi motus. Puta motus deorfum in pondere horologiij, vel aliquid æquiualens, totam rotarum machinam mouet; & mercurius feu argentum fufile in fuſum à Dædalo in Statuas prædictas, eafdem hoc & illo modo mouebat.

Verum autem aurum per artem efficere infiniti hæcenus Chimiçi conati funt: vnus aut alter, vel per fabulam, vel per hiftoriam id aſſequutus efle perhibetur. Credat qui poteft. Inter cætera quæ ad probandum aliquando factum efle aurum contactu lapidis Philofophici eft clauus quidam in Mu-

ſæo Magni Ducis Etruriæ, cuius altera medietas ferrea eft, & altera aurea. Perhibent autem olim, totum ferreum fuiſſe: fed alteram medietatem ipſius contactu lapidis philofophici, euafiſſe in aurum, alteram autem de industria manuiſſe intactam, vt in vno clauo remaneret perpetuum argumentum quo configi poſſent, qui lapidem philofophicum negant. Confirmant hoc ratione quam philofophicam putant: ferrum aiunt & aurum, non funt inter ſe ita vnibilis vt non minus tenaciter ſibi mutuo adherereſcant quam ſi eſſent partes vnus eiufdemque ſubſtantię. Poſſet hæc ratio ratione à priori firmari ab ijs qui per perfectionem philoſophantur: eſt enim talis exceſſus perfectionis in auro ſupra ferrum vt merito dedignerunt tanta tenacitate ipſi adherere. Hæc dicta ſint obiter.

Reſp. tamen hunc clauum non efle vllum argumentum lapidis philofophici. Ratio philoſophica quæ adducitur probat id quod non intendit, & deſtruit id quod intendit probare. Si verum eſt, aurum cum ferro non poſſe coniungi, ſtatim ac vna pars euafiſſet aurum, deberet ab altera ſeparari. Sicut ſi vna pars huius ligni mutaretur in aquam, ſepararetur ab alia. Præterea falſum eſt aurum non intime vniri ferro. Patet enim ferrum ita inaurari, vt non prius conſumatur aurum quam ferrum.

Afferuntur præterea quedam experimenta quibus conſtat facta fuiſſe per artem Chimiçam metalla inferioris ordinis. Non minus

minus autem continentur in natura causæ factiæ auti quam aliorum metallorum, igitur tam poterit fieri aurum. Probatum consequens, quia applicatio agentium non est difficilior pro auro, quam pro argento.

Resp. omittendo circa alia metalla. Quis enim velit litigare in re de facto quam tam multo testantur? & concedendo minorum, negando consequentiam. Non ideo non fit aurum per artem quia causæ factiæ auri deficient in natura, sed quia vel latent nos, vel earum acquisito est adeo difficilis, vt credibile sit an nemine hæctenus fuisse habitas, & debite applicatas.

Hinc censemus esse moraliter impossibile fieri aurum per artem. Probamus à posteriori: quia hæctenus auri effectio tentata est ab innumeris Chemicis: semper autem frustra, quod autem ita est, est moraliter impossibile; vnde eorum Principum sapientiam commendare oportet, qui subditos suos ab artibus huiusmodi serio auocant, prædenter rati veram artem ditandi vrbes & prouincias esse laborem, & industriam ciuium.

Non est hic omittendum, esse artē quandam extrahends ab auro, an nam, vsarunt, auti; que deinde refusa in massam vilioris metalli, tantundem auti efficit, vel etiam aliquid minus quantum erat illud à quo extracta est. Sed in hac nihil est lucri, multum laboris & vigilia.

Ex ijs omnibus quæ dicta sunt hac disputatione apparet motum non diuidi ad-

qua-

quate in naturalem & violentum. Motus enim supernaturales nec naturales sunt, nec violenti. Præterea artificiales & violenti non ita opponuntur vt nequeant in vnum eundemque coalescere. Patet hoc in ramorum & arborum inflexionibus, quæ ab Olitoribus fiunt, dum ramos sponte sua sursum tendentes ita circumflectunt, vt cogant ex Plantis fieri feras, dum concinant ens in Canes, Pauones, &c.

Deniq; aliquando forma ita est naturalis subiecto vt ipsius opposita sit violenta: aliquando itaut opposita sit æque naturalis; aliquando itaut vtraque naturaliter carere possit subiectum; & quidem æque bene se habens. Exemplum primæ habes in frigore respectu aquæ. Frigus enim ita est naturale aquæ, vt eidem sit violentus calor: Exemplum secundæ sit in pariet, ligno, aut quolibet alia huiusmodi, quod æque bene se habet cum albedine ac cum nigredine, & è conuerso. Exemplum tertij sit in aere æque bene se habente cum quolibet sono, ac cum carentia omnis soni. Atque hæc de natura, & arte sufficiant.

DISPUTATIO IV.

De causis extrinsecis.

QVÆSTIO I.

De Causa efficiente.

ARTICVLVS I.

Quid sit causa efficiens, quid eius causalitas.

PHILOSOPHVS 2. *Physic. cap. 29.* causam efficientem definit: *id vnæ principium mutationis primum aut quietis.* Quam definitionem paucis referuntur; *primum vnde motus aut quies;* quia videlicet ab ipsa incipit moueri quod mouetur, & ipsa cessante, quod mouebatur, quiescit. Hæc definitio passim à Peripateticis admittitur, estque admittenda à nobis: quamuis aliqua contra ipsam difficultates prius enucleandæ sint.

Prima difficultas est propter ly *Primum.* Hæc enim particula videtur excludere à ratione efficientis omnem causam creatam. Nulla enim causa creata est principium mutationis primum, cum hoc soli Deo conuenire videatur, qui propterea dicitur simpliciter, & absolute primum mouens.

Præterea per eandem particulam videtur excludi causa instrumentalis, quæ tamen est pro-

De caus. effic. & alt. super. 329
 proprie efficiens. Malleus enim, & ferra, & alia huiusmodi non sunt primum vnde mutatio in ligno, aut ferro, quod secatur, aut tunditur; hæc enim instrumenta non mouent, nisi præmotà à causa principali, puta ab artifice.

Denique principium mutationis primum videtur esse causa finalis: nam ipsa causa efficiens ad operandum mouetur à fine; prius igitur moueri debet agens, quam moueat, & consequenter non est dicendum primum mouens, seu principium mutationis primum. Hæc quoad hanc particulam *Primum.*

Secunda difficultas est in illa particula, *Mutationis.* Videtur enim per hanc particulam excludi à ratione causa efficiens causa creatiua: quæ tamen propriissime efficit. Nam causa creatiua sua actione nihil immutat; non subiectum, quia creatio proprie dicta est productio rei absque præiacente materia. Huius exemplum habes in actione productiua Angeli. Non terminum: quia terminus ipse non præsupponitur, qui immutetur, vt patet ex terminis.

His non obstantibus bona est definitio Aristotelica. Prima difficultas fundatur in æquiuocatione, quæ per partes dissoluenda est. Motus ille, siue mutatio per ordinem ad quam definitur causa efficiens, est mutatio in subiecto, ex quo aliquid efficitur. Quamuis autem causa creata prius moueatur à Deo, quam moueat; non autem Deus prius mouet subiectum, ex quo fit ignis, quam causa crea-

creata. Ignis *A* indivisibiliter cum Deo movet, seu immutat paleam, ex qua fit ignis *B*, & ex hoc patet ad primam partem primæ difficultatis.

Ad secundam. Causa instrumentalis, ut malleus, movetur ab artifice prius quam tundat ferrum: non tamen artifex prius quàm malleus tundit ferrum, sed vel solus malleus vel indivisibiliter faber, & malleus.

Ad ultimam. Causa finalis non movet subiectum, ex quo aliquid fit, sed agens quod aliquid facit ex subiecto: puta ornamentum domus, vel templi, qui est finis facientis statuam, non movet marmor, ex quo fit statua, sed hominem, qui ex marmore statuam facit.

Ad secundum difficultatem. Dic ampliamdam esse acceptionem mutationis ad mutationem pure logicam, qua videlicet ad non esse res transit ad esse. Certum est ad actionem creativam non respexisse Philosophum, cui pro oraculo fuit. *Ex nihilo nihil fit*.

Ut autem quæ nam sit eius causalitas, hoc est per quid formaliter causet, statuamus: sciendum est, esse aliquos effectus secundum se indifferentes, ut pendeant ab hac, vel illa causa: quamvis de ratione cuiuslibet effectus sit ab aliqua causa pendere. Effectus huiusmodi sunt formæ, vel res absolutæ. Carolus v. g. qui pendet ab igne *A* est indifferens pendere à Deo solo, vel à Deo simul, & igne *A*, vel etiã à Deo simul & igne *B*. Idẽ dic de qualibet alia re, quæ pendet à causa secunda, puta de igne *B* pèdète ab igne *A*. His positis,

Di-

Dicendũ est. Effectus huiusmodi pendet à causa per actionem superadditam sibi, & causæ. Hæc actio dicitur causalitas in actu secundo, seu causatio. Probatum autem conclusio vnico argumento. Ignem *B* pendere ab igne *A* est denominatio importans aliquid realiter præter ignem *A*, & ignem *B*, ergo quod ignis *B*, pendeat ab igne *A*, non habetur per complexum ex igne *A*, & igne *B*. Probatum antec. simul, & consequentia: quia per hoc præcisè quod sibi coexistant ignis *A*, & igne *B* habes in natura complexum ex igne *A*, & igne *B*: non habes quod ignis *B* realiter pendeat ab igne *A*: ergo in hoc complexo non includitur realiter pendentia ignis *B* ab igne *A*. Minor probatur, quia si ignis *B* pendeat à Deo solo, vel ab aliquo alio igne, quam igne *A*, habes prædictum complexum, nec tamen habes *B* pendere ab *A*.

Ex his autem, & ex doctrina communi de modis, habes quod si effectus producatum à Deo solo: producatum per actionem diversam essentialiter ab ea, qua produceretur, si à Deo simul, & à causa secunda produceretur. Hæc enim est Dei, & creaturæ, illa est solius Dei. Cum igitur quilibet modus sit essentialiter rei, cuius est modus: alia est essentialiter actio Dei, alia Dei, & creaturæ.

Obijciunt 1. Actio per quam ignis *B* pendeat ab igne *A* non indiget vlllo superaddito, ut formaliter pendeat ab igne *A*: ergo nec ignis *B* vt pendeat ab igne *A* indiget, &c.

Resp.

Resp. concessio ant. neg. conseq. Actio ignis *A* essentialiter pertinet ad ignem *A*: adeoque per hoc quod sit, est actio ignis *A*, sicut dictum est de alijs modis: quæ propterea dicuntur ultima determinatiua harum & illarum denominationum. Ignis autem *B* non est essentialiter ab igne *A*: cum sit aliquid absolutum, & non modale, vt est indubitatum.

Obijc. 2. Sequeretur actionem, quæ est Dei, & creaturæ non posse esse Dei solius: consequens est absurdum: ergo & ant. Minor probatur, quia hæc ipsa actio est aliqua creaturæ: implicat autem vllam creaturam non posse esse à solo Deo: ergo implicat illam actionem, &c.

Resp. conc. mai. neg. min. Ad probationem omiſſa maiori, distingue minorem: creaturam absolutam: omitte: modalem: nega. Actio Dei solius, & creaturæ simul & Dei non est creaturæ, sed chimera. Implicat enim in terminis quod ipsum agere Dei & creaturæ, sit agere Dei solius, hoc est, sit agere Dei, & non creaturæ. Nota tamen hanc ipsam actionem contineri totam in diuina omnipotentia, quatenus egreditur etiam à creaturæ, quandoquidem & ipsa creaturæ à qua egreditur est effectus diuinæ omnipotentia.

Obijc. 4. Saltem vt pendeat à solo Deo non requiritur actio superaddita: ergo non omnis effectus indifferens pendere ab hac, vel illa causa, vt pendeat ab hac potius quam ab illa, indiget actione superaddita.

An-

Antec. probatur: quia omnis effectus per seipsum essentialiter pendet à Deo: ergo ad hoc vt pendeat à Deo, non indiget actione superaddita: sufficit autem vt non pendeat ab vlla causa creata.

Hoc argumentum, quamuis nihil habeat difficultatis, visum est aliquibus difficile, æquiuocantibus in hoc, quod audiunt, Omnis creatura est per suam essentialiam relatio transcendentalis ad Deum, seu dependentia sui à Deo. In forma nega antecedens. Ad probationem distingue: omnis creatura per seipsam pendet à Deo aliquo genere dependentia: conc. eo genere dependentia, de quo hic agitur: neg. Impotentia existendi quin à Deo pendeat, identificatur cum qualibet re creata. Hanc vocamus dependentiam essentialiam à Deo, & hoc genere dependentia omnis creatura per se ipsam pendet à Deo. Hæc tamen ipsa impotentia, seu hæc ipsa res, quæ est sibi impotentia existendi independentem à Deo, aliquando est actu, aliquando non est, & per aliud genus dependentia transfertur à non esse ad esse: quia autem est indifferens, vt à non esse transeat ad esse, vel Deo solo, vel Deo simul cum creatura operante: hæc indifferentia tollitur, vel per actionem solius Dei, vel per actionem Dei & causæ secundæ, adeoq; ponitur à parte rei, vel per dependentiam à Deo solo, vel per dependentiam à Deo simul, & causæ secundæ. Vbi nota, quod siue ponatur à Deo solo, siue à Deo simul, & causæ secundæ, semper ponitur essentialis indigentia solius Dei:

ita

ita enim ponitur à causa secunda, vt non essentialiter perat pendere ab ipsa; potest enim esse à Deo solo; cum non possit esse à causa secunda sola. Vnde habes, quod essentialis dependentia à Deo solo in aliquo genere est indifferens vt sit actu in rerum natura, vel à Deo solo, Vel à Deo simul & creatura, per aliud genus dependentia.

Denique nota nos de ijs effectibus philosophari, qui sunt indifferentes, vt ab hac, vel illa causa procedant; de alijs enim nullam hic facimus mentionem.

Q V Æ S T I O II.

De subiecto actionis.

A R T I C U L U S I.

An actio, & passio sint idem, & in quo subiecto sint?

Philosophus 3. Phys. textu 22. actionem definit. *Actum huius ab hoc*: passionem vero: *Actum huius in hoc*. Et ibidem dicit, quod actus huius in hoc, & actus huius ab hoc non differunt, nisi ratione, sicut via Thebis Athenas, & Athenis Thebas. Sunt autem hæc ratione diuersa; quia idem motus sub conceptu actionis dicitur per respectum ad agens, à quo est; sub conceptu autem passionis, dicitur per respectum ad passum, in quo, vel circa quod est.

Dicendum est igitur cum Philosopho
actio.

actionem, & passionem esse realiter idem. Probatur conclusio: quia per hoc præcisè quod ego sim videns, obiectum est visum; ergo non requiritur alia forma, per quam ego sim videns, alia per quam obiectum sit visum. Hinc diximus alibi denominationem visum esse extrinsecam obiecto viso. Eodem planè ratiocinio sic argue: posita præcisè forma, seu ratione, qua ignis calefacit lignum; habes rationem qua lignum calefit ab igne; ergo per idem & ignis est in actu secundo calefacientis, & lignum in actu secundo calefacti. Hoc est adeo clarum, vt non indigeat ulteriori explanatione. Si enim consideres ignem *A* indifferentem vt calefaciat, vel non calefaciat hoc lignum, & intelligere possis determinatiuum, quo calefaciat potius quam non calefaciat, quin eo ipso intelligas determinatiuum quo lignum calefiat potius, quam non calefiat, duplices rationes determinantes: si autem non potes, vt re ipsa non potes, contentus sis vnica.

Dices: in diuinis ponitur generatio actiua, per quam pater generat filium, & generatio passiuæ per quam filius generatur à Patre. Idem dic de Spirazione actiua in Patre, & Filio; & spiratione passiuæ in Spiritu Sancto; ergo etiam in creatis debet admitti productio actiua in agente, & productio passiuæ in passio: hæc erit passio, illa actio.

Resp. antec. negari ab aliquibus, sic philosophantibus. In creatis ad rationem producentis, & producti sufficit vnicum determinatiuum: ergo etiam in diuinis. Alij di-

dicunt. duplex determinatum reperitur in diuinis; ergo etiam in creatis. Vtri melius philosophantur? Apostolus primis fauet; vbi docet à creatis ad diuina ascendere. Inuisibilia enim eius per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

Resp. secundo conc. antec. negando conseq. Disparitas est, quia in diuinis generans est essentialiter, & constitutiue generans; generatus autem est essentialiter, & constitutiue generatus, Hoc est. Pater est essentialiter huius Filij Pater, & Filius essentialiter huius Patris Filius. Hinc & Patri est intrinseca ratio constitutiua Patris; Filio autem intrinseca ratio constitutiua Filij. Hoc autem in creatis non valet, in quibus nec ignis *A* est essentialiter causa ignis *B*, nec ignis *B* essentialiter effectus ignis *A*.

Posita igitur hæc actionis, & passionis identitate quaritur illius subiectum. Sermo est autem de actione, quam transeuntem appellant: nam actio, vt aiunt, immanens dici nequit, quod non recipiatur in agente, quamuis nec negari quod recipiatur in passio; quandoquidem operans immanenter est indiuisibiliter principium, & subiectum suæ actionis. Veritatem igitur positionis nostræ considera vbi ignis calefacit paleam. Dico actionem qua ignis agit in paleam recipi non in igne, sed in palea.

Probatur hæc veritas primò ex hac ipsa diuisione actionis immanentem, & transeuntem. Quo enim potiori iure dicitur hæc

tran-

transiens, illa vero immanens, quam quia vna remanet in principio à quo est, altera vero à principio transit in subiectum distinctum. Hoc argumentum est pura explicatio nominis, quam non est dubium facile posse eludi;

Probatur secundo, ex definitione Philosophi. Actio enim dicitur *Actus huius ab hoc*: passio autem *Actus huius in hoc*; sed actio & passio sunt idem, ergo motus ille, qui est actio, & passio, est quidem ab agente sed est in passio; neque enim est in vtroque; Esse ab agente conuenit etiam rationi, quæ non est in agente, vt patet exterminis; repugnat autem vt conueniat esse in passio rationi, quæ non est in passio. Confirmatur ex conceptu præciso agentis, qui perfectissimè saluatur in Deo, quamuis in Deo non recipiatur actio: vnde dicitur in se immotus, & omnino immobilis mouere omnia. Quæuis igitur ratio agentis dicat actionem, non tamen dicit actionem intrinsecam agenti. Hæc est sententia expressa S. Thom. 1. par. quæst. 18. art. 3. vbi sic habet, *Sicut dicitur in 9. Metaph. duplex ex actio: vna quæ transit in exteriorum materiam, vt calefacere, & secare alia quæ mouet agentem, vt intelligere, sentire, & velle: quarum hæc est differentia; quia prima actio non est perfectio agentis, quod mouet, sed ipsius moti secunda autem actio est perfectio agentis.*

Denique probatur conclusio; quia in eo subiecto recipitur actio, quod per actionem intrinsece immutatur; sed per actionem im-

mutatur intrinsece passum, non agens; ergo actio recipitur in passu, non vero in agente. Maior est evidens: implicat enim quicquã recipi de nouo intrinsece in aliquo, & illud non immutari; quamuis hoc ipsum inepte limitent nonnulli addentes: si sit aliquid mutabile: sed hæc limitatio nihil facit hic, cum sermo sit de causis creatis. Minor autẽ probatur: quia de conceptu ignis calefacienti manum sibi approximata non est immutare seipsum, sed manum in quam agit; adeoque cum necessario debeat immutari passum: & per immutationem passi ab hoc agente, habeatur formaliter quicquid requiritur, vt hic effectus sit ab hac causa, male requiritur ad aliud, vt patebit solutio. ne obiectionum.

ARTICVLVS II.

Satisfit Obiectionibus.

Objicitur 1. passio recipitur in passu, ergo actio in agente. Probatur cons. quia sicut se habet passio ad passum; ita actio ad agens, sed &c. ergo &c.

Resp. concedo ant. neg. cons. Ad probationem nego mai. Est de conceptu passi non pure grammaticaliter aut logice, sed physice physice immutari: non est autem de ratione agentis physice, physice immutari, sed aliud immutare, vt dictum est ex D. Thoma.

Objic. 2. Vnumquodq; agens agit vt magis

gis perficiat seipsum; sed non perficit seipsum nisi recipiat suam actionem: ergo vnumquodq; agens recipit in se suam actionem. Sermo est de agente creato. Probatur autem mai. quia agens agit, non pure ex abundantia, sed partim ex abundantia & partim ex indigentia: conatur enim agendo assimilare se magis & magis Deo: si autem nihil recipit per hoc formaliter quod agat, agendo non magis assimilantur Deo: ergo per hoc quod agat, aliquid recipit.

Resp. negando maiorem. Agens agendo non perficit seipsum, sed ad aliud. Et ipsum agere non ponit, sed supponit perfectionem in agente: vnde sapiet Philosophus: *vnumquodque agit in quantum est actu*: hoc est in quantum perfectum est. Ad probationem nega mai. vnica ratio agendi est abundantia, vt patet ex eodem dicto. Ignis calefacit in quantum actu calidus. Aduersarius admittit hic æquiuocationem minime contemnendam. Actio ipsa proprie loquendo non perficit neque agens neque passum (loquor de actione transeunte) sed terminus per actionem productus. Puta actio qua producit calor in mea manu, non est ipsa formaliter & vt quod, perfectio meæ manus, sed calor ipse. Et vniuersaliter loquendo motus huiusmodi non recipitur in re, vt perfecta, sed vt perfectibili.

Dices: nullum agens creatum non indiget ulteriori perfectione: ergo nullum agens creatum agit ex abundantia. Probatur cons. quia agere ex pura abundantia, est

proprium illius agentis quod nulla re indiget; unde dicitur quod solus Deus est pure liberalis; eo quod dando, solum det, nihil autem recipiat. Homines autem dum dant plus recipiunt quam dant: puta dum das nummum pauperi, plus accipis quam des: quia recipis in te ipsum met actum donandi, qui est actus virtutis pretiosior omni nummo & omni lapide pretioso.

Resp. conc. antec. neg. conseq. Ad hoc ut ignis abundet in genere calidi, non est necesse ut abundet in omni genere. Ad probationem nega anteced. Aduersarius miscet immiscibilia, dum ostendit hominem perfici per actum liberalitatis & elemosine, & ex hoc inferri ignem perfici per actum calefactionis. Homo perficitur quia per actum immanentem, & virtutis mortalis determinat se ad donationem nummi. Non autem ita se habet ignis qui necessario calefacit passum sibi proximum, nullum in se virtutis actum eliciens. Pro operantibus ex dictamine virtutis dictum est: nobilius est magis dare quam accipere, si hoc dictum ita intelligas ut per donationem ipsam perficiendus sit donans. In agente necessario, & non morali, tota perfectio est pro priori ad ipsam actionem.

Obijc. 4. Si actio reciperetur in passio, passum denominaretur agens; consequens est falsum; ergo & antecedens. Sequela probatur: quia actio est forma denominans agens.

Resp. neg. sequelam mai. Ad probationem distingue: denominat agens subiectum in

in quo est: nego; principium à quo est: concedo. Hæc omnia patent ex definitione Aristotelicis.

Dices: visio denominat videntem subiectum in quo est: hoc est oculus; ergo actio denominat agens subiectum in quo est. Itē visio perficit oculum in quo est: ergo actio perficit agens: idem dic de omnibus alijs actionibus vitalibus.

Resp. conc. antec. neg. conseq. Actiones huiusmodi perficiunt potentias à quibus sunt, non formaliter quatenus sunt ab ipsis sed quatenus sunt in ipsis. Est autem manifestum non valere hunc modum arguendi: actio quæ est in potentia à qua est, perficit potentiam à qua est: ergo etiam actio quæ non est in potentia à qua est. Ex quibus habes quod quævis non sit de ratione vniuersalissima actionis, non recipi in agente, est tamen de ratione ipsius recipi in passio.

ARTICVLVS III.

Dubitationes aliqua resoluuntur.

Dubitatur 1. an quando plures causæ simul producant eundem effectum, puta plures ignes eundem numerum calorem singula agent per singulas actiones; an potius una sit omnium actio?

Resp. esse vnam omnium actionem, sicut vna est causa totalis. Effectus igitur in tali hypothese pendet ab omnibus simul, ut ab vna causa totali, per vnicam actionem, quæ

est omnium. Hoc ut recte intelligas: accipe aliquam rem effectum indivisibilem; adeoque cuius nequeat una pars uni, altera alteri causae attribui. Puta cape primum vel secundum gradum caloris, qui à duobus ignibus producit in tua manu. In illo gradu, secundum opinionem satis probabilem, non est pars & pars, ita ut hæc quidem igni *A*, illa autem igni *B* tribui queat. Pendet igitur indivisibiliter totus quantus est, ab utroque unica actione indivisibiliter procedente ab utroque; Hinc dicitur effectus huiusmodi pendere totaliter à qualibet, totalitate effectus; non autem totaliter totalitate causae; pendet totaliter totalitate effectus: quia in effectu eo ipso quod aliquid est quod pendeat ab *A*, nihil est quod non pendeat ab *A*, quandoquidem non est in effectu aliquid, & aliquid. Non pendet totaliter ab vlla, totalitate causae: quia præter quamlibet, est alia à qua pendeat.

Pendere per unicam actionem non aiunt qui actionem collocant in agente; nequit enim eadem esse in pluribus. Nos autem qui subiectamus illam in passio, unica contenti sumus iuxta illud: *nequid nimis*. Cum enim sufficienter per unicam habeas effectum pendentem à pluribus; non est animi moderati plures appetere.

Dubitat 2. An quando Deus & creatura concurrunt ad eundem effectum, una sit utriusque actio; an contra alia sit Dei, alia creaturæ.

Resp. esse unum eandemque utriusque actionem.

tionem. Est speculatio ratio pro hæc responsione: quia videlicet ipsa actio causae secundae non est in rerum natura nisi dependenter à causa prima; cum igitur & à Deo sit, & à creatura, & per illam ponatur effectus re & dicitur per actionem quae sit indivisibiliter Dei & causae secundae, poni hic & ille effectus. Notanter dixi: quando Deus & causa secunda concurrunt ad eundem effectum; quia non est hic locus disputandi an omnis effectus & actio causae secundae sit indivisibiliter effectus & actio causae primae.

Dubitat 3. an actio sit essentialiter alligata conditionibus.

Ut dubitationem hanc resolvas; scire oportet ignem non calefacere lignum nisi sibi proximum, & in aliqua differentia temporis existens. Dubitatur autem utrum actio qua ignis calefacit lignum hic existens ita sit alligata huic conditioni, ut implicet esse eandem alibi, si ignis & lignum alibi ponerentur. Dicendum est actionem non habere alligationem huiusmodi. Ratio est; quia per hoc præcise quod ignis & lignum habeant hanc proximitatem, & ignis agat in lignum habes lignum hic calefieri ab igne. Hoc in suo conceptu non dicit actionem essentialiter affixam huic loco: ergo sine huiusmodi affixione habes quod ignis calefaciant hic hoc lignum. Immo si positivè intelligas actionem indifferentem ad esse hic vel alibi, determinatam autem ad esse hic, per hanc proximitatem agentis & passivi, habes quicquid requiritur ad denominationem prædictam. Si-

cut concipiens Petrum indifferentem ad esse hic vel alibi determinatum per hanc potius quam illam ybicationem, habes formaliter Petrum existentem hic potius quam alibi.

QVÆSTIO II.

De Causa Finali.

ARTICVLVS I.

Quid sit finis. Quæ eius causalitas in actu primo?

Finis secundum acceptionem notam, Hippis & non foribus idem est ac extremum cuiuslibet rei: ita vltimum vitæ nostræ momentum dicitur finis nostræ vitæ. De fine hoc modo accepto nihil hic litigamus, operantes illum nobis primū, & postea Aduersarijs faustum atque fecilem. De fine hic agimus secundum illam acceptionem; secundum quam est apud Philosophum vbi dicitur. Id cuius gratia ceterū fiunt.

Diuiditur autem primò in finem *qui*, finem *cui*, & finem *quo*. Finis *qui* est illud bonum seu illa res, quæ intenditur: finis *cui* est illud subiectum cui tale bonum intenditur: finis *quo* est ratio illa qua bonum intentū fit illius subiecti cui intenditur. Exemplum habes in teipso operante propter felicitatem, seu propter summum bonum; Finis *quem* intendis est summum bonum; subiectum *cui* intendis, tu ipse es; finis *quo* est ipsa.

ipsamet ratio qua possides summum bonū: hoc est qua summum bonum sit tuum.

Diuiditur secundò Finis in finem operis, & finem operantis. Debemus enim hic meminisse eorum quæ diximus in Logica, Diximus autem ibi alium esse finem artis, aliū operantis. Puta finis frænifactoriæ est ipsum frænium, quod est opus factum per artem, finis ipsius frani siue operis facti per Frænifactoriam est recta equitatio, finis vero operantis seu artificis est vel gloria, vel lucrum prout ineptit vel sapit.

Diuiditur tertio Finis in vltimum & non vltimum. Vltimus est ad quem ita cetera ordinantur vt ipse non ordinetur ad aliud: huiusmodi est v. g. aterna felicitas quæ dicitur finis vltimus rationalis creature. Non vltimus verò est ille ad quem ita alia ordinantur, vt ipse etiam ordinetur ad aliud v. g. sanitas est finis quidem, sed non vltimus, ægroti sapientis, ita ordinantis sectionē venæ ad sanitatem, vt sanitatē ipsam ordinet vlteriùs ad bonū Republicæ. Aliæ diuisiones, si opus fuerit, afferentur in locis.

Dices; solus finis *qui* sustinet definitionem finis seu causæ finalis, ergo prima diuisio est mala. Antecedens probatur; quia solus finis *qui* est id cuius gratia cetera fiunt puta ægrotus facit quicquid facit gratia sanitatis, ergo, &c.

Resp. negando antec. ad cuius probationem nego iterum antec. Aegrotus non propter sanitatem quomodocumque, sed propter sanitatem sibi acquirēdam sustinet

sectionem venæ, & alia media quæ medicus præcipit. Medicus ipse non scribit suum. *Recipe*, vt existat sanitas in abstracto, vel in concavo lunæ, sed in Callia. Immo illo eodem amore quo Aegrotus amat sanitatem magis amat se, & alios, propter quos vult esse sanus. Huc facit illud prologium, quod tam sæpe inaniter adhibetur. *Propter quod unumquodque tale & illud magis*. Puta sit Pater familias vult esse sanus propter filios sibi dilectos, hoc eodem amore quo amat sanitatem, magis amat filios, quia propter filios est amata sanitas.

In quo autem consistat causalitas finis in actu primo dubitatur hic.

Finis, vt apparet ex dictis, amore sui mouet & causat quod causat. Est autem vetus adagium; *nihil amatum quin præcognitum*. Hinc disputatur an vis motiua finis partialiter saltē consistat in cognitione bonitatis illius, qua allicimur; an tota quanta est, in sola bonitate consistat. Vis autem illa motiua dicitur causalitas finis in actu primo.

Dicendum est causalitatē in actu primo, seu vim motiuam causæ finalis consistere adæquata te in bonitate obiecti quod mouet. Huic conclusioni nemo contradicit nisi deceptus à conditione in quibusdam argumentationibus induente apperentiam causæ. Probatur autem Conclusio ex ipsamet definitione causæ finalis. Illud mouet finaliter cuius obtinendi gratia media adhibentur, sed ægrotus adhibet media vt ob-

tineat sanitatem, non vero vt obtineat cognitionem sanitatis; ergo sanitas ipsa, non verò cognitio sanitatis est finis, seu virtus finaliter motiua, seu ratio finalizans. Maior est manifeste, minor nequit negari: si enim ægrotus sumeret potionem amaram vt acquireret cognitionem sanitatis ægrotaret alio morbo, quam qui curaretur per potionem huiusmodi. Patet autem ex hoc ipso quod amet sanitatem, sanitatem esse illi cognitam, iuxta illud; *omne amatum præcognitum*.

Hæc omnia in te ipso intelligis si te ipsa consideres amantem felicitatem tuam, & cetera ceteroquin inamabilia propter felicitatem. Vides enim te ob felicitatem ipsam quam ardentem amas, amare ieiunia, flagellationes, celeritatem, & alia id genus, quæ propter se non sunt amabilia. Amas autē, non vt cognoscas, sed quia cognoscis, & vt obtineas rem cognitam. Propterea res ipsa non autem cognitio rei dicitur finalizare.

Reliquæ probationes eiusdem veritatis in responsionibus ad obiectiones insinuabuntur.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Objicitur 1. Obiectum nihil habens bonitatis cognitionem finalizat; ergo non bonitas, sed cognitio est vis motiua seu causalitas finis. Antecedens probatur:

potest aliquis venari Hyrcoceruum putans Hyrcoceruum esse feram, quæ capi possit: in tali casu bonitas Hyrcocerui non mouet ad ponenda media, sed sola apprehensio bonitatis. Quod non moueat bonitas patet; quia illa bonitas est nulla: quod autem vere causat, debet esse aliquid.

Resp. etiam in casu posito venatorē moueri non à cognitione, sed ab ipsamet bonitate Hyrcocerui; quæ quamuis realiter nulla sit, est tamen apparetur aliqua bonitas. Ad illud: quod causat est aliquid, distinguitur est aliquid vel realiter: vel apparetur: concede; est aliquid realiter; nega. Quod enim causat secundum esse pure obiectiuum, non est necesse ut realiter aliquid sit. Vnde tam potest quis amare Hyrcoceruum, & tendere retia ad capiendum Hyrcoceruum, quam potest amare leporem & tendere retia lepori capiundo; dummodo tam putet capi posse Hyrcoceruum, quam putas capi posse leporem. Habes hoc per Philosopho 2. Physic. textu 31. ubi sic habet: *id enim cuius gratia optimum est finis aliorum vult esse differat autem nihil, idem dicere bonum, vel apparetur bonū.* Ratio a priori est; quia bonū quod finaliter causat, non causat quia est, sed causat ut sit, adeoque non supponit suum esse, causando: sed tenet ad illud mouens potentiam ad ponenda media, quæ conducant, vel videantur conducere ad consecutionem ipsius. Ad hoc autem ut adhibeas media ex intentione rei alicuius adipiscenda, non requiritur ut res illa sit realiter

liter adipiscibilis, sed sufficit ut putes rem illa esse adipiscibilem.

Eodem modo ut adhibeas aliquid ut medium rei adipiscendæ non requiritur ut id quod adhibeas sit reipsa medium illius rei adipiscendæ; sufficit autem ut sit putatiue medium. Ita contingit frequenter homines adhibere media ad obtinendum aliquem finem, quæ omnino remouent ab illo fine, & aliquid, afferunt omnino oppositum illi. Habes infinita exempla huius rei; vnicum affertur à nobis in perfidia Iudæorum, qui fecerunt contra Christum ut illum obscurarent, & regnum temporale seruarent, & tamen per hæc eadem quæ putabant media ad talem finem, omnino oppositum obtinuerunt. Nam & Christum glorificauerunt & regnum temporale amiserunt.

Obij. 2. Sublata præcise cognitione bonitatis, aufertur tota vis causandi in fine: g. cognitio est vis causatiua. Anteq. probatur: quia si feceris bonitatem incognitam; facis eo ipso impotentem mouere; g. sit potens mouere formaliter per cognitionem.

Resp. neg. ant. Ad prob. nega iterum anteq. Sublata cognitione manet eadem omnino vis in obiecto, eo ipso quod maneat eadem omnino bonitas; sed illa bonitas non est vis mouendi siue causandi independenter ab omni conditione: vnde non est mirum sublata cognitione quæ est conditio essentialiter requisita, bonitatem illam non mouere. Sicut etiam remota propinquitate ignis ad stuppam, non tollitur in igne vis com-

combustiva suppæ, sed remouetur conditio sine qua ignis non comburit. Siue igitur ponas, siue tollas cognitionem ab obiecto, quod mouet nihil ponis, nihil detrahis de virtute qua mouet: sed hæc virtus numquam est virtus mouens nisi adsit cognitio, per quam sit præsens, & intentionaliter coexistat tum potentie quam; tum effectui ad quem determinat.

Obijc. Causa finalis vt causet debet aliquo modo esse: non esse realiter, ergo est intentionaliter: sed causat secundum illud esse quo est; ergo causa finalis causat secundum esse intentionaliter: sed esse intentionaliter; siue esse secundum quod est intentionaliter, est cognitio, ergo causat secundum cognitionem.

Resp. quod in sanitate non realiter sed intentionaliter existente duo sunt considerata realiter inter se distincta: videlicet sanitas ipsa quæ est intentionaliter, & forma per quam est intentionaliter. Id quod est intentionaliter, est id quod mouet, forma per quam est intentionaliter est conditio sine qua non mouet. Hinc patet ad argumentum. Causa finalis causat secundum esse intentionale, sed non secundum ipsam intentionem si li *secundum* appellet vim non autem conditionem. In forma distingue li *esse intentionale* & dic finem causare secundum id quod est intentionaliter, non autem secundum rationem qua est intentionaliter. In quo semper tenendum est quod supra notauimus, aliud videlicet esse

id

id quod denominatur esse intentionaliter; aliud rationem per quam denominatur esse intentionaliter; Adeoque breuiter dices: causat secundum esse intentionaliter per rem denominatam: concedo; per rationem denominantem: nego.

Hoc quod diximus de distinctione inter rem denominatam & rationem denominantem est impossibile. Aliud enim est ipsa Chimera; aliud cognitio qua Chimera recipit esse intentionale. Hæc cognitio est aliquid reale æque proprie ac cognitio qua cognoscitur lapis. Hinc etiam in huiusmodi obiectis aliud est id quod mouet, aliud cognitio sine qua non mouet.

Dices. Chimera cognita nihil dicit præter cognitionem, g. per nihil aliud mouet quam per cognitionem. Antec. probabis; quia ipsa Chimera nihil est; ergo, &c.

Resp. neg. ant. Ad prob. disting. nihil est realiter aut reale: conc. antec. nihil est apparenter, aut apprens: nego antec. & consequ. Aliud autem est apparentia ipsa, aliud id quod apparet. Apprens enim est concretum quod importat & obiectum quod apparet, & apparentiam per quam apparet.

Obijc. 5. Bonum non mouet nisi vt cognitum, g. cognitio est ipsamet virtus mouendi. Probatur consequ. Valet hæc illatio; ignis calefacit in quantum calidus; g. virtus calefaciendi est calor; igitur valebit hæc alia: bonum mouet in quantum cognitum; g. virtus mouendi est cognitio.

Resp.

Resp. conc. antec. neg. confeq. Ad probationem sic argumentor, Non valet hæc illatio: ignis calefacit in quantum calidus, ergo calor est virtus calefaciendi. Igitur neq; valebit hæc: bonum mouet in quantum cognitum; ergo cognitio est virtus mouendi. Probo antec. Non valet hæc illatio: ignis calefacit in quantum proximus, ergo proximitas est virtus calefaciendi; igitur neque; valebit hæc: ignis calefacit in quantum calidus; ergo calor est virtus calefaciendi. Liqueat igitur reduplicationem esse quid indifferens vt fiat vel supra virtutem, vel supra conditionem; adeoq; ex ipsa non inferri pro ratione reduplicata neq; determinate rationem causæ; neq; determinate rationem conditionis: adeoq; vtramq; esse aliunde petendam. Hæc omnia prædiximus in Summulis; In forma conc. ant. nega. conf. ad probationem: nega. antec.

Obj. 6. Causa efficiens causa secundum esse physice, si secundum appellante non solum id quod est physice, sed rationem formalem per quam est physice: ergo causa finalis causat secundum esse intentionaliter, si secundum appellante non solum id quod est intentionaliter, sed etiam rationem ipsam, per quam est intentionaliter. Probatur confeq. quia sicut se habet esse physice ad causandum in efficienti; ita se habet esse intentionaliter ad finalizandum.

Resp. conc. antec. neg. consequentiam. Disparitas est euidens ex alibi dictis. In causa efficienti idem est id quod est physice,

ce, & id quo est physice. Essentia enim & existentia realiter sunt idem. In causa autem finali & in quacunq; re existente intentionaliter, non est idem quod intentionaliter est, & quo intentionaliter est. Existentia rei identificatur cum re existente; cognitio rei non identificatur cum re cognita. Quod si supponeres existentiam ipsam esse distinctam à re existente; disputari posset an existentia efficientis sit virtus, an conditio sine qua efficiens non causaret. In hac autem controuersa putamus existentia habendam esse pro conditione. Ratio est quia vel efficiens causat per suam substantiam, vel per virtutem superadditam ipsius substantiæ. Pura ignis causat aliam ignem, vel per ipsammet suam substantiam, vel per calorem sibi superadditum: neutrum autem ex his est formaliter existentia; ergo id per quod causat non est existentia.

Dices? ignis causans dat existere seu existentiam igni causato; ergo existentia ignis causantis non est pura conditio, sed virtus. Probatur conf. quia existentia nequit esse à non existentia; ergo existentia causantis constituit virtutem causantis.

Resp. primo transmissio antec. negando confeq. Ratio est: quia essentia, seu substantia actualis ignis. Quamuis non sit formaliter, est tamen eminenter aut æquiualentem existentia; & consequenter poterit dare existentiam alteri; Quamuis igitur requiratur existentia in causante non requiritur vt virtus sed vt formalis actuatio virtutis

turis; virtus enim quæ non sit actu; nequit agere, iuxta illud; *unumquodq; agit in quantum est actu.*

Resp. secundo à multis negatum iri antecedens dicentibus existentia ignis *B* necessario profluere ab igne *B* posito ab igne extra suas causas: sicut v. g. ab eodem igne *B* necessario profluunt alij modi, sine quibus implicat illum esse in rerum natura.

ARTICVLVS III.

Quinam sit effectus cause finalis.

Bonitatem, & scientiam bonitatis cōsequuntur multi actus & in anima & extra animam. Primo enim circa bonitatem apprehensam oritur in anima complacentia quædam. Post complacentia amor efficax eiusdem bonitatis; ad amorem efficacem sequitur consultatio circa media conducentia ad ipsam; consultationem sequitur electio, electionem executio ipsa, seu positio mediorum, quibus bonitas obtinenda putatur. Hæc omnia tibi facile exemplificabis.

Dico igitur effectus finis esse quæcunq; sunt gratia finis. Conclusio est clara. Ideo Philof. secundo Physic. textu 29. maciem, purgationem, medicamenta & alia eiusmodi enumerat inter effectus finis, quia, inquit hæc omnia finis gratia sunt, hoc est gratia sanitatis. Nam qui ægrotant, macerantur, purgantur, & alia huiusmodi agunt & patiuntur vt sani fiant.

Con-

Conclusio igitur ex ipsa finis definitione prob. Finis est id cuius gratia cætera fiunt; g. quæ sunt gratia anis sunt effectus finis. Vbi aduerte ad huiusmodi effectus nõ sufficere finem nisi in vno genere causæ. Habent enim præterea alias causas à quibus pendent. In assignando igitur effectum ad æquato causæ finalis attende ad ea omnia, quæ obtinendi finis gratia ponuntur ab intendente finem. Hoc posito si rogeris an vocatio Medici sit effectus sanitatis? respondebis statim affirmatiue: quia, inquires, gratia sanitatis Medicus aduocatur. Hæc res non indiget vltiori explicatione.

Dubitetur autem an amor ipse qui oritur circa finem cognitum sit effectus finis. Ratio dubitandi est; quia illud solum dicitur effectus finis ad quod ponendum determinamur ab amore finis: non determinamur autem ab amore finis ad ponendum amorem finis: ergo amor finis non est dicendus effectus finis. Explicatur hoc idem. Effectus finis est id ad quod determinat amor finis; ad amorem finis non determinat amor finis; ergo amor finis non est effectus finis. Minor probatur: quia id ad quod determinat amor finis præsupponit amorem finis; amor autem finis præsupponit amore finis, vt patet ex terminis.

Ex alio capite effectus finis est quicquid est gratia finis: amor ipse finis est gratia finis; g. amor finis est effectus finis. Vrgetur: quia amor finis pleruntq; est indiuisibiliter amor mediõrum ad finem: amor mediõrum

ad

ad finem est effectus finis; ergo amor finis est effectus finis. Maior probatur, quia amor mediorum ad finem est maior amor finis quam mediorum, ut patuit in exemplo patris familias; g. plerumq; amor ipse finis est amor mediorum ad finem; Dixi plerumq; quia quamuis amor mediorum ut talium sit semper amor, & quidem intensior finis; non tamen è conuerso quilibet amor finis est amor mediorum. Contingit enim sæpe nos ardentè amare felicitatem, nihil cogitantes de medijs conducentibus ad ipsam: vnde patet amorem finis aliquando esse solius finis, amorem autem mediorum numquam esse solitariæ mediorum. Constat autem ex amore finis determinari nos ad amorem mediorum. His positis.

Dicendum est controuersiam magis esse de voce, quam de re. Qui dicunt effectum finis nullum esse nisi ad quem determinat amor finis, dicere debent amorem finis non causari à fine nisi materialiter, hoc est non in genere causæ finalis sed in genere causæ purè obiectiuè, sicut v. g. hic paries causat uisionem sui. Qui autem dicunt effectum finis esse quicquid est quomodocunq; gratia finis; hoc est illius rei, quæ finis est: dicant amorem finis esse effectum finis. Ad ea quæ opponuntur dicat falsum esse quod effectus finis adæquatus determinetur ab amore finis, adeoq; præsuponat amorem finis. Quod si requiras effectum finis esse ex amore finis aliud requiris quam si requiras esse propter finem: hoc secundum reperies in amore finis,

nis, non autem primum.

Dices: Si media seu positio mediorum est effectus finis sequitur idem causare seipsum; conseq. est absurdum; ergo & antec. Sequela maioris probatur quia media ipsa causant finem: ergo si finis ipse causat media, causat causam sui: est autem bonum uerbum: quod est causæ causæ aut causa causat; : adeoq; finis causat seipsum.

Resp. concessa maiori, eiusq; probatione: negando minorem. Quid mali est quod idè intentionaliter existens, causet seipsum secundum esse physice: hoc est quod sanitas cognita & amata determinet ad sustinendam sectionem uenæ, vel ad quilibet aliud ab hoc ut ab esse pure intentionaliter transeant ad esse physice.

Instabis: ergo datur muta causalitas. Probabis conseq. quia finis est causa mediorum, & media sunt causa finis, inter finem & media intercedit mutua causalitas.

Resp. concedendo totum.

ARTICVLVS IV.

Quenam sit causalitas finis in actu secundo

Respondeo causalitatem finis in actu secundo esse ipsammet actionem qua ponitur id quod ponitur propter finem: quatenus ipsa etiam est à fine. Exemplo rem explico. Ponis ambulationem propter sanitatem: bonitas sanitatis est causalitas in actu primo: ut patet ex dictis: actio autem ipsa qua

qua ponitur ambulatio ex intentione sanitatis, est ratio qua hæc ambulatio formaliter est à sanitate: esse autem rationem qua unum est causa in actu secundo & alterum effectus, est formalissime esse causalitatem vnius in alterum.

Dices: causalitas finis in actu secundo est motio quædam metaphorica: ergo non est actio qua effectus pendet à causis ex intentione finis. Antecedens est Aristotelis primo de Generat. textu 45. *Est enim, ait, effectiua causa vnde principium motus: cuius autem gratia, non est effectiua; ideo sanitas non est effectiua nisi secundum translationem.*

Resp. omisso antec. neg. conseq. Om si antec. quia hic modus loquendi; *motio quædam* & quilibet alius similis, est eorum, qui nihil volunt dicere; adeoque nolunt nobis contradicere. Probatio antecedentis ex Aristotele nihil aliud dicit, nisi quod principium motus est vere & proprie causa efficiens; finis autem non est efficiens nisi translatione; pura quando ambulans gratia sanitatis acquirere, potentia loco motiua est vere & proprie causa efficiens ambulationis: sanitas uero non est efficiens nisi metaphorice. Quod nihil aliud est nisi, predicatum proprium causæ efficientis non conuenire proprie causæ finali. Ratio cur efficiens proprie efficiens, finalis autem solum metaphorice, est quia ad hunc motum determinat efficiens proprie & physice existendo: finalis autem non proprie & physice, sed pure intentionaliter; existens autem pure

intentionaliter non existit simpliciter sed metaphorice. Cæterum actio illa quæ est & ab efficiente & à finali est vere & proprie actio non autem metaphorice. Dicitur igitur causalitas finis motio metaphorica per denominationem ab existentia pure metaphorica finis, ex cuius intentione & cuius gratia ipsa est: cum tamen per ipsam vere & proprie & non metaphorice operans moueatur.

Dices; g. idem numero motus est actio, passio & finalizatio. Conseq. patet, nam idem motus est actio, & passio ex dictis; dicitur autem hic eundem motum esse actionem & finalizationem; ergo actio, passio, & finalizatio sunt idem.

Resp. concedendo totum. Quod si displicet Aduersario, addemus in super esse materializationem; sed de hoc alibi. Non est nouum eundem motum respectu diuersorum diuersas denominationes sortiri. Idem motus localis respectu vnius termini dicitur recessus, respectu alterius dicitur accessus.

Ex dictis. Inferes primo causam finalem seu rem illam, quæ est finis, finalizare quia est, & vt sit rationem autem finalizandi explicari per ly *vt sit*, conditionem siue quia non finalizaret importari per ly *quia est*. Nam quia est intentionaliter determinanda ponenda illa media, quæ ponuntur, vt si realiter. Ex quo habes ipsum esse realiter re quæ finis est esse rem amatam.

Inferes secundo, non esse de ratione conditionis, vt superari possit à Deo. Quamuis enim

enim propinquitas agentis ad passum non essentialiter requiritur, vt aiunt, vt agens agat in ipsum: cognitio tamen rei amara essentialiter requiritur, vt res sit amara: unde non valet: ignis etiam non proximus potest calefacere manum de potentia absoluta; g. etiam bonum non cognitum potest de potentia absoluta mouere voluntatem. Ratio disparitatis est, quia ignis causat calorem in genere causæ physicae: etiam autem non proximus, physice est: causa autem finalis causat, seu mouet in genere causæ obiectiue: eo ipso autem quod non est cognita, non est in genere causæ obiectiue.

Propterea ubi quaritur discrimen inter conditionem, causam: varia à varijs assignantur, Nemo tamen pro discrimine assignat, quod conditio quidem est supplebilis per diuinam virtutem, secus autem causa. Qui enim hoc discrimen assignaret, peccaret ex duplici capite. Primò, quia falsum est: causam non suppleri per diuinam virtutem, cum ille idem effectus, qui est à causa secunda, puta ille calor, qui est ab igne, possit esse à Deo, vt dictum est. Secundo, falsum est conditionem ex toto genere suppleri posse, cum cognitio sit vera conditio, & tamen suppleri nequeat. Est enim principium metaphysice verum, omne actum præcognitum, vt patet ex dictis.

Quemadmodum autem diuina virtus nequit esse supplementum in omni genere conditionis, ita nec in omni genere causæ. Putà si suppleat defectum causæ actiue in pro-

productione ignis, non supplet in genere causæ passiue, quasi verò Deus ipse patiatur eductionem formæ ignis ab agente producente ignem: sed in genere causæ efficientis, adhibendo videlicet modum producendi creatiuum, hoc est independentem ab omni concursu materiae.

Pro causa verò formali implicat quod suppleat Deus: immò implicat, quod vlla forma suppleat pro alia ad eundem effectum formalem. Patet hoc intelligenti terminos. Si enim in hoc pariete ponas fluedinem, pro albedine, manifestum est te non habiturum album. Et si materiae primæ pro anima canis; vnias animam leporis, manifestum est te non habiturum canem. Si igitur fingas Deum ponere se loco alicuius in aliquo toto, manifestum est non fore idem totum.

Dices: subsistentia Verbi diuini ponit se cum Humanitate Christi Domini loco subsistentiæ propriæ humanitatis eiusdem: hæc substantia est Deus; g. Deus potest suppleri defectum formæ creatæ etiam in genere causæ formalis.

Resp. negando consequentia. Subsistentia Verbi cum Humanitate non præstat illi effectum formalem, quam præstaret substantia propria; adeoq; manet id quod diximus, nec Desim, nec vllam formam suppleri posse pro alia ad eundem effectum formalem.

QVÆSTIO IV.

An omnia agentia agant propter finem.

Agentia intellectualia agere propter finem nemo negat, qui habeat intellectum. Controuersia est de non intellectualibus. Non intellectualia autem in duas classes, quoad præsens negotium, diuidi possunt: videlicet in cognoscitiua, cuiusmodi sunt Bruta, & non cognoscitiua, cuiusmodi sunt plantæ, & alia infra plantas. Hac diuisione supposita, resoluenda est proposita quæstio.

Dicendum primò. Bruta operantur propter finem. Hanc conclusionem probat Philosophus, Operari propter finem est aliquid facere gratia alicuius, seu propter aliquid: sed Hirundo propter aliquid nidum facit, & aranea telam; g. & Hirundo, & aranea propter finem operantur. Discursus est iniquus, nec indigens vterioris probationis.

Dicendum 2. Etiam non cognoscitiua propter finem operantur. Probatur hæc conclusio ab eodem Philosopho; quia etiam plantæ propter aliquid faciunt, hoc, & illud; puta folia propter fructus cooperimentum. Probat hoc idem ex eo, quod natura eodem modo, & vniiformiter operetur, quod signum est non casu, sed propter finem operari naturam. Hinc qui naturam perfecte intelligerent, cuiuslibet operationis naturam ratione

De agent. propter finem. 363
redderent à fine. Ita si Agricola interrogetur hac, & illa tempestate niues, & frigora, & pluuia, & alia huiusmodi, vel semper, vel plerumque contingant respondebit ita contingere, vt granum tritici, & alia huiusmodi marcescant, & debito tempore erumpant in fructus. Nisi enim granum frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit multum fructum affert: quibus verbis adhoratur nos Christus ad mortificationem. Quia autem, qui eorum omnium, quæ naturæ accidunt, finem intellexeret, esset hoc ipso sapientissimus: propterea qui sapientissimum etiam mediocres æmulantur, infinita nobis explicant, aut explicare se putant per fines naturæ:

Quamuis autem omnia supradicta propter finem ageant; differunt tamen in modo agendi propter finem. Nam intellectualia ita agunt propter finem, vt cognoscant proportionem mediatorum cum fine, consultant, deliberent, & eligent circa media. Bruta autem; vt ait Philosophus, neque arte, neque inquirendo, neque deliberando faciunt. Et quamuis cognoscant, & media, & finem, puta hirunde, & nidum & pullos: aranea, & telam, & muscæ, dicuntur tamen operari propter finem solum materialiter quatenus sci. licet non comparant media cum fine: sed per quosdam instinctus: hoc est per quosdam motus, quos omnes supponunt, & nemo explicat, determinatur ad ponendum id, quod re ipsa est medium ad illud. Iuxta hos si aui-cula ferenti palcam occurrer, rogareseq.

ad quid illam defera; non posset responde-
re: ad construendum nidum. Quamuis enim
palea sic re ipsa materia nidi: non tamen ab
auicula comparatur cum nido.

Cætera autem quæ infra brutorum con-
ditionem sunt, solum eo modo propter finem
operantur, quo diximus ea appetere.
Quemadmodum enim natura appetit solū
appetui innato, ita etiam finem intēdit in-
tectione innata. Et quemadmodū appetitus
naturæ recte dicitur appetitus intelligentiæ;
ita etiā naturæ intentio recte vocabitur in-
tentio intelligentiæ. Nā ut ait D. Th. quæst. de
ideis, ar. 1. *operatio naturæ, quæ est ad deter-
minatum finem, præsupponit intellectu præ-
stituentem finem naturæ, & ordinantem ad
finem illum naturam, ratione cuius dicitur
omne opus naturæ esse opus intelligentiæ.*

Videtur autem dubitari posse de agente
increato, an ipsum etiā propter finem agat
Ratio dubitandi est, quia cognoscitua dum
agunt propter finem mutantur intrinsece;
per intentionem enim huius, vel illius finis
violens, seu appetens aliter, & aliter se ha-
bet: Dum autem mutari, seu aliter, & ali-
ter se habere repugnat ergo repugnat Deum
agere propter finem. Confirmatur ex dictis
in definitione causæ efficientis, ibi enim di-
ctum est causam finalem esse quodammodo
principium mutationis primum, quia quā-
uis non immuret passum physice, quod im-
mutatur per efficientem mouet tamen ipsu-
met efficiens.

**dicendum tamen est Deum agere propter
finem**

finem. Finis autem Dei operantis est ipse-
met Deus: à quo omnia procedunt, vt à pri-
mo principio, ad quem omnia ordinantur
tamquam ad finem vltimum? iuxta illud;
omnia propter semetipsū operatus est Deus.
Quamuis autem Deus sit finis simpliciter
vltimus; non propterea non operatur pro-
pter vllū alium finem. Diuisus enim sine
in vltimum, & non vltimum; poterit igitur
Deus ordinare multa in bonum suæ
creaturæ, & de facto sensibilia omnia in
bonum hominis ordinauit: sunt enim vtilia
homini, Deo gloriosa, & in hoc ipso homi-
ni vtilia quod Deo gloriosa. Sunt enim glo-
riosa Deo per hoc quod enarrent homini-
bus gloriam, & virtutem Dei, & per hoc ip-
sum vtilia, quia homini nihil est vtilius qua
ex creatura intelligere creatorem, & in om-
nibus glorificare, qui omnia fecit.

Ad rationem dubitandi; dic non esse de
ratione agentis propter finem vniuersalissi-
me accepti, mutari intrinsece per intentio-
nem finis. Quamuis enim agens natura sua
mobile modo hac modo illa intentione mo-
ueatur: agens tamen immobile, quale est
Deus non habet voluntatem, aut intentio-
num vicissitudinem, sed immotum, & im-
mobile in se manens, æterna, & immobili
voluntate omnia mouet, iuxta illud; *sicut
opertorium mutabis eos, & mutabuntur, tu
autem idem ipse es.* Hoc est omnis vicissitu-
dinis, aut mutationis omnino incapax.

Ad confirmationem patet ex dictis. Ad
reliqua, quæ cogitari possent contra con-
clu-

clusionem facit est ex dictis tum hic, tum alibi respondere. Puta si qui dicat: plantæ, lapides, & alia huiusmodi non cognoscunt media, neque finem: ergo non operantur ex intentione finis. Respondebis conc. antec. neg. conseq. vel, si velis, distinguendo consequens: non operantur ex intentione elicitâ: conced. ex intentione innata, nego conseq. Aut si vis: non operantur ex intentione, quæ sit in illis: concedo; ex intentione quæ sit in intelligentia: nego. Vide D. Thomam loco citato ubi comparat ea, quæ moventur à fine per naturam, cum sagitta, quæ à sagittante ad scopum impellitur.

Q V Æ S T I O V.

De Causa exempli.

ARTICVLVS I.

Quod sit Idea.

QUOD apud Græcos idea; species, aut forma dicitur apud Latinos; ut ex Augustino dicit D. Thomas quod supra citata de ideis. Forma autem tripliciter dicitur; vno modo *Aqua*, alio modo *Per quam*, seu *Secundum quam*, tertio modo *Ad quam*. Forma à qua dicitur illa, quæ est in agente, à quo procedit effectus. in vnoquoque enim ratio agendi maxime est forma, unde dicitur vnumquodq. agere in quan-

quantum est actu. Forma *Per quam* dicitur pars illa compositi, per quam substantia est hoc potius quam illud: puta forma quam hæc substantia est potius homo, quam canis, Anima rationalis. Forma *Ad quam* est illa ad cuius similitudinem aliquid fit, & quam aliquid imitatur; & hæc dicitur idea, siue exemplar definiturq. à D. Thoma: *Forma quam effectus imitatur ex intentione agentis determinantis sibi finem.*

Ex hac definitione apparet sola agentia cognoscitiua operari ex idea; cum ea sola agant ex intentione. imitando formam, & determinando sibi finem. Hinc etiam intelliges, quod etiam si agens intellectuale, puta Pictor nihil cognitans de Socrate, formet picturam similem Socrati: nõ propterea Socrates habebit rationem ideæ, seu exemplaris. Ratio est clara, quia Pictor in tali casu non ex intentione, & fine repræsentandi Socratem, picturam fecit, Porro ex eodem capite, ex quo Socrates non dicitur idea, siue exemplar picture prædictæ; pictura ipsa nequit dici propriæ loquendo, imago Socratis. Unde aliud est picturam hanc similem esse Socrati, aliud esse imaginem Socratis. Ratio enim imaginis præter similitudinem dicit rationem precedentis ab eo cuius est imago.

Hinc habes, quod duo quidem possunt esse inter se mutuo perfectè similia, absq; eo quod mutuo sint sibi imagines. Immo implicat similitudinem non esse duorum, quorum hoc sit æque simile illi; ac illud huic. Quis enim dicat v. g. intercedere quidem

similitudinem inter Petrum, & Paulum, Petrum tamen esse magis similem Paulo, quam Paulum Petro. Quamuis autem sint isti duo perfectè similes, non sunt tamen mutua sui ipsorum imagines, cum non mutuo a se invicem procedant.

Propterea quamvis in diuinis Pater, & Filius habeant perfectam similitudinem inter se. Implicat enim filium esse similem Patri, & Patrem non esse similem Filio: recte tamen & Catholicè ceteris Filium esse imaginem Patris; est enim solendor gloria, & figura substantiæ eius; male autem, & erronee, patrem esse imaginem Filij: quia videlicet Filius à Patre, non autem Pater à Filio procedit.

Dabitur autem inter Philosophus in quo nam consistat ratio ideæ, siue exemplaris, alij affirmantibus illam in conceptu formali, alijs autem in conceptu obiectiuo consistere. Pro cuius intelligentia scire debes, quod quicumque non casu & temere, nec aliunde, aut à natura determinatus, sed ex intentione elicita, & præstituens sibi finem operatur: priusquam operetur præcipit animo opus faciendum: Puta Architectus priusquam domum ædificet, præconcepit animo domum quandam, ad cuius imitationem domum extra animam præconceptam, domum aliam, vel creataceam, vel cartaceam prædificat, ad cuius imitationem veram domum, & hominum habitationem ædificet. Form ailla an imo præco-

cepta dicitur exemplar internum: domuncula ipsa cartacea dicitur exemplar externum, ad quod respiciens artifex operatur.

Circa illam domū animo præconceptam, quæ dicitur domus intelligibilis, duo consideranda sunt: videlicet ipsa formalis cognitio, quæ est actus intellectus, & dicitur conceptus formalis; obiectum tali cognitioni correspondens; & dicitur conceptus obiectiuus. Sunt igitur quæ cognitionem ipsam formalem idea appellant; sunt qui solum conceptum obiectiuum; plerumq; de voce magis, quam de re disceptantes.

Decidenda est hæc controuersia ex definitione superius allata, Idea est forma quam effectus imitatur, &c. siue: est id ad quod respiciens operans operatur: sed ad obiectum respicit operans, dum operatur; ergo conceptus ipse obiectiuus, seu obiectum cognitionis, est idea. Minor patet in quolibet operante ex idea. Regulariter enim loquendo non ad cognitionem ipsam respicit, sed ad obiectum. Confirmatur hoc ex D. Tho. quæst. 15. ar. 1. corpore, ubi dicit, quod similitudo domus, quæ est in mente ædificatoris, est idea domus faciendæ: quia artifex intendit domum assimilare formæ, quam mente concepit; non dicit: cognitioni quam habet anima; sed formam quam mente concepit; igitur conceptus obiectiuus congruentius assignatur pro idea, quam conceptus formalis.

Obijcies. Idea est formam in anima existens, forma in anima existens est cogni-

tio; ergo idea est ipsa cognitio.

Resp. dist. mai. Idea est forma in anima existens subiectiue, nego mai. obiectiue; conc. mai. & eodem modo distincta min. nega. conseq. Cognitio cum sit actus immanens anima, recipitur in anima tanquam in subiecto. Obiectum autem cognitionis in ipso non est subiectiue, sed obiectiue in anima: esse vero obiectiue in anima nihil aliud est, quam cognosci. Potes igitur in mente Architecti duo considerare, cognitionem videlicet qua representat sibi hoc, vel illo modo templum, vel domum, & domum ipsam ad cuius similitudinem domum ædificat. Domus illa per cognitionem representata dici potest similitudo obiectiua domus faciendæ, cognitio ipsa qua talem domum sibi obijcit dici potest similitudo formalis, Prima dici potest domus intelligibilis, species, & forma; secunda; intelligentia domus, species, & forma,

Quia tamen hæc ipsa cognitio, seu ille ipse conceptus formalis habet etiam esse similitudinem suo modo domus faciendæ: ideo ipse operans per cognitionem reflexam prædictam cognitionem attingens, atque considerans, potest illa uti velut idea; sed hæc eadem, ut vides, per huiusmodi cognitionem reflexam euadit conceptus obiectiuus, diuersus ab illo primo conceptu obiectiuo, de quo diximus supra, per hoc quod fit in super subiectiue in anima, non quidem per cognitionem reflexam formaliter sed præsuppositiue,

In hoc sensu si intelligantur, qui ponunt rationem ideam in conceptu formali, sunt tolerabiles, dummodo solum dicant conceptum formalem aliquando habere rationem ideæ, non autem affirmant simpliciter, & absolute, ideam consistere in conceptu formali, non vero obiectiuo. Constat enim operantem non semper, immo rarissime prædictis cognitionibus reflexis uti in operando.

Deniq; confirmatur hæc doctrina à paritate ideæ, seu exemplaris externi. Constat enim quod artifex operans ad imitationem ipsius, ad ipsum identidem respicit; puta Pictor picturam, faciens ad imitationem, Cæsaris, respicit identidem Cæsarem, ut illum imitetur in tela. Eodem modo qui exemplari utitur solum interne, ad illud obiectum quod sibi representat in anima, cogitationem conuertit, ut ad illius imitationem suum opus efficiat.

ARTICVLVS II.

In quo genere causa sit idea.

Dicendum est causam idealem recte reduci ad efficientem, Ita sentire videatur D. Thom. loco supra citato, ubi sic habetur; *In quibusdam agentibus præexistit forma rei fiendæ secundum esse naturale, sicut in ijs, quæ agunt per naturam, sicut homo generat hominem & ignis ignem; in quibusdam secundum esse intelligibile, ut in ijs qui agunt per intellectum, sicut similitudo*

domus præcelsit in mente edificantis. Quæ admodum igitur in ijs, quæ agunt per naturam forma naturalis constituit causam efficientem. Ita etiam in ijs, quæ agunt per intellectum forma intelligibilis constituit causam efficientem in suo genere, hoc est efficientem per intellectum.

Hoc idem docuit Phil. 7. Metaph. textu 23. *Quod ammodo [iniqui] ex sanitate sanitatem accidit fieri, & domum ex domo, quæ sine materia, eam quæ habet materiam*. Hoc est; contingit ut domus materialis fiat ex domo immateriali, & intelligibili, quæ præexistit in anima Architecti; & sanitas materialis in Callia fiat ex sanitate intelligibili, quæ est in mente Medici. Quia & Architectus per domum intelligibilem in anima, & Medicus per sanitatem intelligibilem, fit potens efficere, hic sanitatem, illem domum; & consequenter recte reduces causam idealem ad efficientem.

Concluditur hæc nostra sententia breui ratiocinatione. Quod constituit agens proximè potens agere per modum formæ, à quo procedit effectus, recte reducitur ad causam efficientem: hoc modo se habet exemplar, siue idea in artifice: ergo idea recte reducitur ad efficientem. Maior fundatur in illo dicto Philosophi: *Vnum quodq, agit in quantum est actu, quo significatur rationem agendi in vnoquoque esse formam*.

Qui à nobis dissentiunt, sentiunt ideam pertinere ad causam formalem. Hoc autem suadete sic conantur. Philosophus ideam, siue

siue exemplar sæpe formam appellat: ergo ex mente Philosophi idea potius ad causam formalem, quam ad sufficientem reducitur. Præterea aiunt considerandam esse duplicem formam, vnam intrinsecam, alteram extrinsecam; prima est illa, per quam res constituitur in suo esse specifico, & dicitur ipsum, quod quid erat esse rei; altera autem est ad cuius imitationem fit id, quod fit, & est exemplar in mète artificis existens & ad quod respiciens artifex operatur. His non obstantibus standum est dictis.

Ad auctoritatem Philosophi dic nos etiam causam exemplarem formæ nomine nuncupasse: nec propterea dicimus esse causam formalem. Ad rationem, dic distinctionem illam inter formam intrinsecam, & extrinsecam esse extra rem. Si enim nihil aliud dicas, nisi ideam esse formam extrinsecam rei, quæ fit: verum dicis: sed li *Extrinsecam* distrabit nomen formæ à vera ratione causæ formalis: ideoq; nos etiam, qui exemplar vocauimus formam, querimus postea, an hæc forma pertineat ad causam formalem, an ad efficientem: primum negamus, secundum asserimus. Ratio est, quia ita se habet hæc forma exemplaris in ijs, quæ agunt per intellectum, sicut forma naturalis in ijs, quæ agunt per naturam. Immo contingit ut forma naturalis existens in agente operante per intellectum per accidens se habeat respectu formæ sibi similis in passivo: per se autem se habeat respectu eiusdem forma intelligibilis. Res in exemplo patebit.

bit. Galenus sanus Calliam infirmum curat, habes in Galeno, & formam naturalem similem formæ ponende in Callia; & formam intelligibilem eiusdem: est enim in Medico idea sanitatis in infirmo ponendæ. Sanitas illa realis, & physica per accidens se habet ad sanitatem Calliæ; idea vero sanitatis, quam dicimus sanitatem intelligibilem se habet per se quandoquidē Medicus etiam non sanus curat infirmum; carens autē idea sanitatis faciendæ non curat. Vides igitur formam naturalem sepe se habere per accidens: idealem vero per se, in ordine ad effectum.

Denique quemadmodum aiunt hi, circa ea, quæ sunt ab idea duplicem formam considerari posse, intrinsecam vnam, & alteram extrinsecam, & tam vnam, quam alteram dici posse causam formalem; ita etiam dicere posses in ijs, quæ sunt per naturam duplicem formam reperiri; intrinsecam vnam, quæ est pars in effectu determinans illum ad hanc vel illam rationem entis, & alteram extrinsecam, quæ est in agente, à quo illa intrinseca, vt à principio effectus procedit. Tam eni verum est hæc esse ab illa, quæ verum est in effectu procedente per intellectum, formam intrinsecam esse ab illa, quæ est in mente artificis.

Quemadmodum igitur inepte diceret; ignis B esse duplicem causam formalem; vnam quæ est in ipso met igne B, alteram vero quæ est in igne A; ita etiam non recte dixeris huius domus duplicem esse causam formalem, alteram quæ est in domo ipsa; alteram vero quæ est in mente artificis.

QVÆSTIO VI.

De causis per accidens.

ARTICVLVS I.

De fortuna & casu.

DE causis per accidens satis fuse agit Philosophus in libris Phys. Et hanc, & illam rem concurrere ad illam aliam non per se, sed per accidens, centies repetitur in Philosophia. Dupliciter autem, quoad rem præsentem accipi potest causa per accidens. Primo ex parte causæ secundo ex parte effectus. Dicitur causa per accidens ex parte causæ, quando cum ratione per se faciente ad aliquem effectum coniungitur aliqua ratio impertinenter se habens ad eundem. Hoc modo Musicus est causa ædificij per accidens: musica enim in ædificante impertinenter se habet ad intentum ipsius. Dicitur per accidens ex parte effectus, quando cum effectu ipso coniungitur aliquid impertinenter se habens ad intentum causæ. Contingit autem non modo impertinenter se habere, sed etiam contrariè. Puta Medicus dans pharmacum ægroto quo purgetur, dat per accidens mortem ægroto eo quod cum euacuatione humorum peccantium, coniungatur effluuium spirituum animalium: ex quorum deficientia habetur corruptio viuentis. Inter causas per accidens

376 *Disp. 4. Quest. 5.*
dens sunt magni nominis Fortuna, & casus,
de quibus hic breuiter.

Definitur casus: *Causa per accidens effectuum raro contingentium in agentibus propter finem sine electione.* Dicitur *Effectuum raro contingentium*: quia quod semper, vel plerumq; ita fit non fit casu. Hinc intelliges dictum Philosophi, quod nonnulli satis impertinenter saepe usurpant: *Quod semper vel plerumq; ita fit, per se fit, & non per accidens.* Sensus huius dicti est, non contingere casu id quod semper, vel plerumque contingit. Et consequenter in ijs, quæ plerumq; accidens non excluditur omne esse per accidens, sed solum aliqua species essendi per accidens, videlicet esse casualiter.

Dicitur: *In agentibus propter finem sine electione*: nam ex agentibus propter finem, vt dictum est supra, alia seipsa determinant & sunt electiua, cuiusmodi sunt agentia intellectualia; alia vero non determinant seipsa: sed determinantur à natura, cuiusmodi sunt agentia non libera; in his vltimis dicitur casus. Exemplum effectus casualis habes in lapide decidente, & frangente caput Socratis; hic effectus est raro contingens; est ab agente propter finem; lapis enim propter centrum mouetur deorsum; est sine electione; nec enim lapis est agens effectuum. Hic idem incurfus lapidis in caput Socratis fieri potuit non casualiter, sed ab aliquo proijciente, & intendente fracturam capitis Socratici, vt in lapidatoribus saepe contingit. Potest etiam respectu proijcien-

De Fortu. & Casu. 377
tis lapidem in caput Socratis esse per accidens mors Socratis; quatenus proijciens intendat solum leuiter delibare caput, & reipsa diffringat.

Fortuna autem definitur; *causa per accidens effectuum raro contingentium in agentibus propter finem ex electione.* Per vltimam particulam; *ex electione* differt à casu Fortuna enim dicitur respectu agentium liberorum, non autem respectu sensu carentium. Vnde, vt ait Philosophus, nemo dicit hoc & illos lapides fortunatos, nisi per metaphoram, quemadmodum Poetæ dicunt de illis lapidibus, ex quibus fiunt delubra vel simulacra Deorum. Exempli effectus fortuiti habes in homine fodiente terram vt vberius erumpat in fructum, & inueniente thesaurum. Fossor est causa per se huius Fossionis, causa vero per accidens inuentionis thesauri, & ideo dicitur in tali casu bene fortunatus. Si loco thesauri draconem inueniat, dicitur male fortunatus.

Deniq; idem omnino effectus respectiue ad diuersas causas dicitur Fortuitus, & non Fortuitus per se, & per accidens. Exemplum D. Thomæ est. Si Dominus mittat duos seruos, alterum nihil scientem de altero: occurfus seruorum in foro erit respectu ipsorum fortuitus, non autem respectu domini hunc eundem occursum, dum vtrumq; mitteret, intendētis. Hoc pacto explicatur quomodo respectu Dei nihil sit fortuitum; quia videlicet altissima sua prouidentia sic omnia disponit, vt quantumuis respectu causarū

Secundarū fortuiti sint & casuales effectus, tamen præter ipsius intentionem, aut præscientiam nihil omnino eueniat. Deus enim ad eò perfecte gubernat omnia, vt sine ipso nec vnus passer cadat super terram: nec vllus capillus perca de capite vestro.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Fato.

DE fortuna & casu non ita sentimus, vt putemus sine ordinatione Dei quicquam euenire, siue in ijs quæ in Cælo, siue in ijs quæ in terra sunt. Hæc tamen ordinatione non impedit quin multa fortuito & casualiter respectu causarum secundarum eueniant: putauerunt autem aliqui neq; casu neq; fortuna quicquam fieri, sed fatto agi omnia: qui si bene intelligerent quid sit fatum, non errarent.

Errauerunt igitur circa fatum multipliciter antiqui, & facile est etiam modernos Poetarum nugis nimis intentos aliquando decipi. Nomine fati intellexerunt aliqui ex veteribus quandam vim impressam syderibus, & à syderibus immisam in hoc omnia inferiora qua ita agantur vt à nulla pendent libertate. Hoc fatum Dijs ipsis statuerūt nonnulli, itaut nec Iuppiter ipse quod vellet sed quod in fatis esset, ageret. Vnde erat illud, *sic erat in fatis.*

Alij minus insipientes, nomine fati intellexerunt immobilem quandam Deorum

voluntatem, qua, vt pote rerum inferiorum Domini, quemlibet effectum per agentia siue intellectualia siue sensu carentia ponendum, perempta omni libertate humana decernerent. Hanc voluntatem occultam esse, & per deorum responsa manifestari hominibus existimabant: vnde est illud Turini apud Virgilium.

Nil me fatalia terrent,

*Si qua Phryges pro se iactāt responsa Deorū.
Sat fatis Veneriq; datum est, tetigere quod
aui.*

*Fertilis Ausonia Troes. Sunt & mea contra
Fata mihi ferro sceleratā excindere gentē.*

Huiusmodi fatum humanæ libertati inimicum certum est non dari: non solum quia de fide est homines esse liberos, sed quia humana ratione nostra libertas demonstratur.

Admittendum est tamen fatum, sed eo modo quo describitur & quidem eleganter à Boetio, videlicet; *in rebus natura sua mobilibus dispositio immobilis, per quam diuina prouidentia suis quæque nescit ordinibus* Hoc fato omnia fiunt; diuina scilicet prouidentia vel intendente, si bonū est, id quod fit, vel permittente si malum est: omnia autem siue bona sint, siue mala, ad suam gloriam ordinante. Ex quo sequitur nihil esse casuale respectu Dei. Non repugnat autem idem esse casuale respectu causæ secundæ, non vero casuale respectu primæ.

Post explicationem fati subnectitur explicatio monstri quod referri solet inter effectus casuales. De monstribus agit Philosophus

phus ex professo in libris de Generat. Animal. & præcipue libro 3. cap. 4. & sequentibus. Definitur autem monstrum, *effectus naturalis à recta & solita secundum speciem dispositione degenerans*. Dicitur *effectus naturalis* quia in ijs quæ per artem fiunt, etiam si sint aliqui defectus, non solent nisi per metaphoram monstruositas appellari. Exemplum monstri habes in homine cum duobus capitibus: cum capite equino, & alijs huiusmodi nato. Causæ monstri seu partus monstruosi diligenter examinantur à Medicis: inter quas potissimæ sunt redundantia vel inopia materiæ, defectus virtutis formativæ, indebita permixtio primatum qualitatum, mala dispositio loci in quo concipitur fœtus.

Effectus autem monstruosus comparari potest vel cum tota complexione causatû, à quibus procedit, vel solum cum aliquibus quæ in tali complexione sunt primariæ, & quibus effectus simpliciter & absolute imputatur. Si comparetur cum tota complexione causarum, est effectus non casualis: tota enim illa complexio cum nihil aliud possit efficere quam aliquid huiusmodi, non casu illud efficit. Quod si comparetur cum aliquibus, ijsq; dumtaxat quibus absolute effectus tribuitur: dicitur casualis & monstruosus, v. g. causæ fœtus sunt mas & femina, illisq; simpliciter vt causis tribuitur. Intendunt autem producere effectum sibi similem in specie: puta vir & mulier hominem. Contingit autem alias concausas cum

vtrò.

vtròque coniungi, puta qualitates prauas, vel alia huiusmodi à quibus determinatur ad generandum non hominem, sed draconem, vel noctuam, vel alia huiusmodi; puta hominem cum ceruice equina; quæ deinde per nudinas & fora circumferuntur; id curante humana industria, vt ex defectu naturæ saltem crumena ditescat. Partus huiusmodi dicitur mari femine casualis; secus toti complexioni causarum determinatum ad ipsum.

DISPUTATIO V.

De Causis intrinsecis.

QVÆSTIO I.

Quomodo materia causet formam?

Notandum primò, materiam primam posse comparari vel cum forma, tamquam cum comparte in composito, vel cum ipsomet composito. Si comparentur cum forma, comparatur cum aliquo quod est adæquate extra ipsam, dico, *extra ipsam* non diuisione, nec loco; sed distinctione: materiam enim & formam esse inuicem adæquate extra se ipsas, est vnã adæquate distingui ab altera, hoc est neutram esse constitutum intrinsecum alterius. Si autem comparetur cum toto, non comparatur cum altero à se

con.

contradistincto, sed cum aliquo cuius ipsa est pars, & constitutum intrinsicum, vt patet ex terminis.

Hinc habes quod materia quatenus est causa formæ est causa alicuius à se contradistincti: adeoq; etiam si vniatur cum ipsa, dicitur tamen causa ipsius extrinseca; quatenus autem est causa totius, non est causa alicuius contradistincti, sed alicuius ipsam includentis vt partem, ideoq; dicitur causa intrinsicæ totius. An autem pec eandem causalitatem causet & totum & formam, dicitur infra.

Notandum secundo rationem qua probauimus dari materiam primam esse: quia naturaliter ex nihilo nihil fit: adeoq; agens naturale eget subiecto, quo adiuuante producat formam: & producendo formam, illamq; materiæ seu subiecto vniens, generet substantiam, quæ de nouo ponitur in rerum natura. Hæc vbi de materia prima egimus satis abundanter explicata sunt; nunc vero videndum est quomodo materia causet formam.

Dico igitur. Materia causet formam per sustentationem. Ad intelligentiam conclusionis tenenda est diuisio subiecti alibi insinuata in subiectum adhæisionis, & subiectum inhæisionis seu sustentationis. Subiectum inhæisionis confundimus hic cum subiecto sustentationis, quia ad rem præsentem inuutilis esset diuisio vnius ab altero. Per subiectum sustentationis intelligitur causa materialis formarum substantialium. Per

subiectum inhæisionis causa materialis formarum accidentalium. Porro ratio subiecti sustentationis consistit in hoc, quod subiectum concurrat cum agente ad productionem effectus concursu passiuæ influente ad educationem formæ: quid autem sit concursus ille passiuus non satis conueniunt nec satis facile explicatur.

Quod vero concursus ille materiæ ad productionem formæ materialis, det materiæ rationem causæ, præter alibi dicta, probari sic vltius posset. Omnis concursus ad existentiam alterius est vel per modum causæ vel per modum conditionis: concursus materiæ primæ ad productionem formæ substantialis non est per modum conditionis: ergo est per modum causæ. Probatur minor paritate ab artificialibus ducta, qua fere vnica vtitur Philosophus in hac materia. Certum est quod marmor ex quo Statuarius conticit statuum concurrat ad effectum statuæ, concursu diuerso ab eo quo concurrat approximatio marmoris ad Statuarium. Patet hoc: nam statua fieri dicitur ex marmore, non autem ex marmoris approximatione: sed materia prima concurrat ad opus naturæ, modo quodam ita se habente ad ipsum, sicut se habet materia artis ad opus artificis: g. quemadmodum materia artis, puta marmor, & ferrum &c. concurrat non vt conditio, sed vt causa: ita etiam materia prima concurrat ad opus naturæ non vt conditio: sed vt causa.

Confirmatur: quia materia prima ad pro-

productionem formæ materialis concurrat aliter, & alia ratione requiritur, quam requiritur ad productionem animæ rationalis: sed ad productionem animæ rationalis requiritur per modum subiecti, quod informetur, & conditionis sine qua naturaliter non produceretur: ergo ad productionem formæ materialis requiritur non ut pura conditio, sine qua non, neq; secundum præcisam rationem subiecti informandi, sed ut subiectum ex quo prædicta forma educatur. Hoc intellexit Philosophus, quando definiuit materiam primam: *subiectum ex quo aliquid fit cum insit*, quid autem sit educi formam e materia multipliciter & varie à varijs explicatur.

Aliqui de quibus alibi aliquid indicauimus; aiunt omnes formas materiales esse actu in materia prima, & ex illa hoc & illud ens completum in aliqua specie fieri per hoc, quod hæc vel illa forma prius latens in visceribus ipsius, emergat è profundo & in superficie illius appareat. Hoc modo ex aqua fieret rana, per hoc quod rana latitans in profundo emergeret, & in eiusdem superficie appareret; & quemadmodum inepte hoc secundum, ita etiam inepte illum primum asseritur, & hæc esset sufficiens impugnatione huius sententiæ, in qua nulla substantia fit de nouo, sed solum prius latens foras erumpit, & ostendit se mundo.

Præterea iuxta hanc sententiam, in materia informata forma ligni datur etiam forma ignis, forma canis, & quælibet forma
sub-

substantialis, sicut datur forma ligni, cum hoc solo discrimine, quod forma ligni est in superficie, aliæ sunt in profundo materiæ. Quod autem in materia informata forma ligni sunt actu omnes aliæ formæ facit quod lignum tam sit ignis, tam, leo, tam canis tam qualibet alia substantia, quam lignum, quod ex seipso & sua absurditate se destruit. Adde quod inter multa discrimina, quæ afferuntur inter opus naturæ & opus artis, est quod forma inducta per artem, est in sola superficie subiecti præsuppositi artificialis: forma autem inducta per naturam est intime penetrata cum subiecto præsupposito ad actionem naturæ.

Constat hoc in leone artificiali, & in leone naturali, primi enim forma est tantum superficialis, cum in visceribus illius marmoris non sit magis forma leonis, quam in quocumq; alio marmore rudi: & in leone naturali forma leonis non est in sola superficie, sed intime penetrata cum toto corpore; immo forma illa extrinseca, siue figura est verum accidens, quod profluit à formâ intrinseca substantiali: hoc est ab anima leonis exigente talem dispositionem inter partes corporis à se informati.

Alij inter quos potes videre P. Maurum afferant quod formam sustentari à subiecto, nihil aliud est quam dependere à subiecto in quo recipitur; hinc inferunt animam rationalem non sustentari à materia, quia quamuis recipiatur, non tamen dependet ab ipsa: formas vero materiales sustentari

quia ita recipiuntur vt dependeant ab ipsa, quam dependentiam formatum materialium & independentiam Animæ rationalis à materia explicant per hoc, quod Anima rationalis habeat esse separabile à materia, vt pote forma per se subsistens, aliæ vero formæ vt pote formæ non subsistentes, non habeant huiusmodi esse, vt docet D. Th. 1. parte quæst. 75. art. 2. & 3.

Si hæc inseparabilitas formæ materialis à materia sic accipiatur, vt neque per diuinam omnipotentiam possit existere forma materialis extra materiam, non est concedenda; cum docuerimus supra, formam materialem posse existere separatam ab ab omni materia, & materia ab omni forma. Si autem sic intelligatur vt nequeat naturaliter forma naturalis ita existere, concedenda est, & in hoc forma materialis vere discriminatur ab anima rationali, cum eam posse naturaliter existere extra materiam, ostendatur in libro de Anima. Hanc rationem explicandi educationem formæ ex materia tenet Ruvius eamque desumit ex D. Thoma 1. parte quæst. 90. art. 2. ad 2. Vbi dicit quod *formam extrahi de potentia materia nihil aliud est quam aliquid fieri in actu quod prius erat in potentia*, Animam vero rationale negat ita fieri actu vt prius esset in potentia materia, quia inquit *Animam non habet suum esse dependens à materia* &c. ergo secundum D. Thomam idem est forma educi siue extrahi de potentia subiecti, ac habere esse dependens à subie-

cto,

cto: Anima vero rationalis non habet suum esse dependens à materia, quia habet esse subsistens, vt idem docet ibidem: formæ vero materiales habent esse dependens à materia, quia non habent esse subsistens vt docet quæst. 75. art. 3.

Dices: apparet quidem in hoc quod dictum est, discrimen inter formam rationalem & materialem: scilicet quod illa possit naturaliter esse extra materiam: hæc vero minime. Sed hoc discrimen non euincit quod materia prima respectu formatum materialium habeat rationem causæ: quia etiam si materia prima haberet rationem puram conditionis sine qua non respectu formatum materialium, adhuc formæ materiales non possent naturaliter existere extra ipsam, ergo non posse formas materiales existere extra materiam, non conuincit quod materia sit causa ipsarum.

Verum; considerentur Anima hominis & equi in eo instanti in quo fiunt; certum est quod in illo instanti aliud munus exercet materia prima in productione animæ equinæ, quam in productione animæ rationalis sed in productione animæ rationalis exercet munus conditionis sine qua non; ergo in productione Animæ equinæ illud munus exercet quam conditionis sine qua non. Maior probatur, quia productio animæ rationalis est creatio, non autem productio Animæ equinæ: hæc dicitur fieri dependenter à subiecto, ille independenter; Anima rationalis fit à Deo solo sine concursu agentis

R. 2. erga

creati, Anima equina ab agente creato: a-
gens creatum habet indigentiam subiecti,
vt producat formam, Deus hanc indigen-
tiam non habet. Hæc indigentia fundatur
in limitatione virtutis, & importat ex par-
te subiecti concursum quendam in eadem
limitatione virtutis actiue fundatum; adeo-
que non se habet vt pura conditio, sicut se
habet respectu Dei creatis anima rationa-
lem.

Hinc facile intelliges dependentiam quã
habet forma materialis, pura anima equi à
suo obiecto, esse dependentiã à causa. Nam
anima equi habet illam dependentiã à suo
subiecto, quã opponitur independentiã a-
nimæ rationalis à suo; sed independentiã
animæ rationalis à subiecto est independen-
tiã à causa: g. dependentiã animæ equinæ à
subiecto est dependentiã à causa. Maior
probat: quia in illo eodem sensu dicunt
Philosophi & Theologi omnes Animam
rationalem fieri independentem à subiecto,
in quo dicunt formam equi & quamlibet
aliam formam materialem fieri dependen-
tem à subiecto. Minor autem probatur: quia
independentiã Animæ rationalis à subiecto
non est independentiã à conditione sine qua
non, nequit enim fieri naturaliter Anima
rationalis nisi in subiecto ergo est independen-
tiã tanquam à causa.

Constat igitur quod quando S. Doctor
dicit Animam rationalem non habere suum
esse dependens à materia, anima vero equi
habere suum esse dependens à materia, loqui-

tur de dependentiã tanquam à causa vt cau-
sa, quæ simpliciter & absolute dicitur depen-
dentiã. Probatur igitur nostrã conclusionis
ex D. Thoma reducitur ad hunc Syllogis-
mum: Anima equi habet dependentiã à ma-
teria in ea ratione, in qua hominis Anima
habet independentiã: sed Anima hominis
habet independentiã à materia non tam-
quam à conditione, sed tanquam à causa: g. A-
nima equi habet dependentiã à materia,
non tamquam à conditione sed tanquam à cau-
sa. Mai. est certa: quia prædictæ formæ in
hoc opponuntur; & ideo vna creati dicitur
altera vero non sed educi. Min. etiam est in-
dubitata; quia connaturaliter creati nequit
Anima rationalis, nisi præsupposito subie-
cto ad cuius exigentiam illa creatur.

Omitto hic prosequi alios modos expli-
candi educationem formæ materialis à ma-
teria, inter quos est ille de inchoatione for-
marum. Aiunt enim aliqui formas, quæ dicuntur
educi, præexistere secundum quasdam
inchoationes sui in materia, & actione agē-
tis vsq; ad perfectionem sui esse perducì.

Reijcitur breuiter hæc sententiã: primò à
paritate formarum artificialium: quis enim
dicatim mar more quolibet esse inchoati-
ue formam Cæsaris, leonis, lupi, &c. nisi
per li inchoatiue intelligatur esse in hoc
matmore potentiam vt euadat Cæsar, leo,
&c. In hoc sensu non est dubium esse in
materia prima inchoationes formarum mate-
rialium. Secundo quia prædictæ formæ in-
choatæ vel sunt formaliter in suo esse puta-

in esse ignis, in esse plantæ, &c. vel non: si sunt: ergo in qualibet substantia est formaliter & actu qualibet substantia; quod, reiectum est supra, ubi de formis latensibus. Si non: quid igitur sunt huiusmodi inchoationes nisi potentia materiæ per formam, quamlibet actuabilis actione agentis? Denique si per inchoationes formarum intelligantur formæ quædam minimè ad quas fiat additio aliarum, actione agentis, ut in debitam molem excrescant; præterquàm quod in quolibet ponunt actu quodlibet, redit difficultas vnde illa additamenta, siue illæ aliæ partes, quæ adduntur, habeantur, cum antea in materia non essent; & consequenter prædicte inchoationes non faciunt quin aliquid fiat ex nihilo sui, quod maxime fugere intendit non facta sententia.

Standum est igitur, explicationi petite ex D. Thoma locis citatis, dicendum que materiam concurrere passivè, seu passivè influere in formam materiale per hoc, quod concurrat concursu quodam adiuuvante insufficientiam agentis creati; quæ est ratio cur agens creatum indigeat subiecto ut cõcausa, non autem agens in creatum: quamvis enim Deus ipse ut possit subiecto ut cõcausa; nequit tamen hoc facere ex indigentia, cum subiectum ipsum ex nihilo creet. Totam hanc doctrinam habes apud August. lib. 1. de libero arbitrio, ubi dicit illum non optime sentire de Deo, qui non existimat illum esse rectorem iustissimum eorum omnium quæ creavit; nec vlla adiutum esse

Quom. mat. & forma-causent tot. 391
natura in creando, quasi qui non sibi sufficeret, ex quo fit ut ex nihilo creaverit omnia. Agens autem creatum adiuvari debet aliqua natura, videlicet materia prima ut dictum est, non enim sibi sufficit ad agendum.

Q V Æ S T I O II.

Quomodo materia & forma causent totum.

Dico primò. Non sicut materia causat passivè formam, sic etiam causat passivè totum, totum inquam secundum distributionem partium. Hæc conclusio est clara: quia ipsa materia est pars totius materia non causat passivè seipsam; negò non causat passivè totum secundum distributionem partium.

Dico secundo. Materia & forma causant intrinsicè totum per unionem. Probat: quia materia & forma causant intrinsicè totum per hoc quod se sibi mutuo communicent, sed se sibi mutuo communicant per unionem; g. materia & forma causant totum per unionem. Patet; per hoc enim formaliter habetur totum quod forma communicetur materiæ, & materia formæ: vniri autem ista duo extrema & sibi inuicem communicari; sunt vnum & idem. Minus proprie usurpatur hic vox ista *causare*, magis proprie materia & forma dicentur constituere totum, quam causare totum per unionem.

Quæres cur non poterit dici quod causalitas materiae & formæ respectu totius habeatur per ipsam sustentationem, quæ forma educitur de potentia subiecti?

Resp. non posse hoc vniuersaliter dici; quia etiam vbi non datur talis sustentatio, materia & forma causant intrinsece totum. Patet hoc in cõposito humano, in quo materia & anima rationalis ita constituunt vnum; vt hæc non educatur de potentia illius constituunt autè per mutua cõmunionem, quæ consistit in vnione; g. per vnionem formaliter constituunt totum.

Præterea ratio ex pluribus faciens vnum substantiale est de prædicamento substantiæ. vt dictum est alibi, sustentatio autem siueeductio non est de prædicamento substantiæ cū pertineat ad prædicamentum actionis aut passionis; g.eductio non est ratio faciendi vnum ex materia & forma.

Hinc habes vnionem esse quid realiter distinctum ab educatione etiam in substantiis adæquare materialibus; nameductio est accidens, vnio est substantia modalis; g.eductio non est vnio. Adde quod actio est aliquid transiens, vnio aliquid permanens; g. idem quod supra. Aduertendum tamen est aliquando nomine sustentationis intelligi vnionem formæ cum dependentia à materia & in hoc sensu non est dubium sustentationem secundum vnionem, esse causalitatem materiae & formæ respectu totius.

Habes præterea materiam & formam non vniri formaliter per actionem productiuam for.

formæ, tum ab argumentatione prædicta, tum quia si ita esset; non posset Deus se solo facere substantiam factibile à se simul cum alia substantia creata; puta non posset se solo facere ignem quem facit concurrendo cum alio igne, quod est absurdum. Probatur sequela quia actio esset ratio formaliter vnies extrema, sed actio solius Dei est essentialiter diuersa ab actione Dei & substantia creata; ergo ratio formaliter vnies extrema esset essentialiter diuersa; sed ratio formaliter vnies extrema est de quidditate substantiæ; ergo aliquid pertinens ad quidditatem substantiæ esset essentialiter diuersum, & consequenter etiam ipsa substantia; adcoque ignis à solo Deo factus, esset specie diuersus ab igne, quem facit Deus concurrens cum alio igne. Diuersitatem in quodlibet ex constitutis ponere diuersitatem in cõstituto; patet ex alibi dictis.

Censemus autem vnioni pro subiecto inhaesionis congruenter assignari solam materiam, quamuis etiam forma sit subiectum adhaesionis. Quid sit subiectum inhaesionis, quid adhaesionis constat ex dictis; secundum non dicit rationem causa ac prioritatem naturæ; secus primum. Hoc posito probatur conclusio; primo; quia sufficit materia pro subiecto inhaesionis, nec enim ad hoc vt vnio vniat vtrumque extremum, necesse est subiectari in vtroque; ratio est; quia vnio vt vnies respicit id quod vnit per modum extremi, non autem per modum subiecti; indiget autem subiecto in quo sit, quia cum

fit modus, necessario debet esse in alio. Secundo quia congruentis est negare quam concedere formæ prioritate naturæ; nam esse id ex quo fit id quod fit, & consequenter præexistere toti, est proprium materiæ; ut millies dicit Philosophus; fit autem id quod fit per hoc quod fiat totum: quod secundum doctrinam Philosophi simpliciter dicitur fieri; fit vero totum per actionem terminatam ad vnionem, quæ est ratio formalis faciens vnum, hoc est faciens substantiam ex materia & forma. Habes præterea solitam paritatem ex artificialibus; in quibus incepte dices formam præsupponi natura ipsi artefacto; quod si dicas fieri totum per hoc quod fiat forma, falsum est: quia si vnio educatur de potentia formæ, tam forma quàm materia sunt pro priori ad totum. Pura tam forma quam materia ignis sunt pro priori ad ignem, nequ'enim est ignis nisi sit vnio inter materiam & formam ignis: non fit autem formaliter totum per hoc quod fiat aliquid præcedens totum. Præterea æque proprie homo hominem generat, ac ignis ignem, & tamen actio generatiua hominis non terminatur ad formam, tamquam ad terminum productum, sed ad vnionem, quæ est communicatio termini à Deo creati ad materiam. Denique dispositiones quæ sunt in materia ad formam ignis sunt etiam ad vnionem eiusdem cum forma, & consequenter melius dixeris vnionem, & forma se habere concomitanter, quam forma esse priorem vnione.

Dices. Prius est esse quam vniri: ergo existentia formæ est prior vnione. Probatur antec. valet enim: *vnitur; ergo est*: non autem valet *est ergo est vnita*, cum impossibile sit forma vniri, & non esse; non autem impossibile est ipsam esse, & non vniri.

Resp. dist. mai. est prius prioritate naturæ, nego prioritate logica; conc. Quælibet proprietas essendi est logice posterior ad ipsum esset quia quælibet differentia essendi infert ipsum esse; esse autem vnium est aliqua differentia essendi, & consequenter infert esse; ita moueri est prius quam currere, valet enim: *currit, ergo mouetur*; non autem valet; *mouetur, ergo currit*; currere est differentia motus, seu potius est species motus; ratio inferior infert superiorem, species genus.

Hinc habes vnionem esse materiale; nã quod educitur de potentia materiæ est materiale. Hoc idem haberes, etiã tam à forma quàm à materia educeretur: per hoc enim præcisè quod passiuè pendeat à materia, est materialis; sed pendere insuper à forma etiam spiritali, non tollit pendere à materia, ergo non tolletur ab vnione ratio materialis; pendere enim à spiritu & à materia non negat, immo ponit pendere à materia.

Dices, vnio est materialis; ergo est multiplex, ergo falsum est quod alibi dictum est, vnionem esse vnicam in cõposito. Probatur prima consequentia; quia omne materiale est diuisibile, diuisibile autem, est mul-

multiplex, constat enim pluribus partibus, quarum singulae sunt in eadem specie ac ipsum; puta lignum palmare constat multis partibus quarum quilibet est lignum. Vnio igitur si diuisibilis est, pluribus partibus constat, quarum quilibet est vnio. Præterea istæ partes vnionis seu istæ vniones partiales coalescunt in vnâ totalem, quæ est vnica meditantibus alijs vnionibus, debent enim inter se vniri, vt coalescant in vnum, sicut plures particulae eiusdem lignum palmatis vniri debent, vt in vnum palmum coalescant.

Respondeo esse vnica[m] vnionem totalem, sicut vnica est materia qua totum constat, licet sit diuisibilis in plures particulas, quarum quilibet est materia. An autem partes illæ quas est diuisibilis vnio sint finitæ an infinitæ, an actu, an solum potentia distinctæ, an egeant vel non egeant vnionibus, quibus inter se copulentur, & an huiusmodi vniones etiam ipsæ sint diuisibiles, an indiuisibiles non facit ad rem præsentem.

Si singulae partes vnionis vniantur distinctis vnionibus, huiusmodi vniones non sunt vniones materiae ad formam, aut formæ ad materiam: sed vniones continuatuarum partium vnionis totalis, de quibus dicendum erit quod de quolibet continuo, & de quolibet diuisibili suo loco dicemus. Interim nota quod etiam data duplici vnione; vna scilicet ex parte formæ, puta ex parte animæ rationalis, quæ sit spiritalis: & altera ex parte materiae, manet eadem.

omnino difficultas, quæ non est difficultas vnionis sed continuæ. Adde quod excepto homine difficile est in substantijs sensibilibus ponere vnionem spirituale[m].

QVÆSTIO III.

An eadem actione producatur & vnio & forma.

ACTIO qua producitur vnio vocatur vnio: est autem inter vnionem & vnionem illud discrimen quod est inter albedinem & dealbarionem. Albedo enim est illa forma qua subiectum est album. Dealbatio est actio illa, qua albedo communicatur subiecto. Vnio est ratio formalis qua materia & forma euadunt vnum quid; vnio est illa actio qua ponitur in rerum natura vnio.

Consideranda est autem in materia duplex indifferentia. Altera est ad concurrendum vel non concurrendum passiuè ad productionem formæ; altera ac concurrendum vel non, ad productionem vnionis. Prima tollitur per actionem eductiuam formæ, secunda per actionem eductiuam vnionis. Dubitatur autem hic an vna sit actio ablatua utriusq; indifferentiæ, an duplex.

Dicendum est primo. Non est de ratione actionis qua producitur vnio, esse productiuam formæ, quæ per vnionem communicatur materiæ. Probat: quia in generatione hominis actio terminatur ad vnionem

qua anima rationalis communicatur materia: non autem est productiua animæ: ergo &c. Hinc habes quod non quilibet potes communicare formam materia:, est illic potens producere formam: cum actio agentis creati communicet materia: animam rationalem, quam nequit producere.

Dicendum est secundò. Non repugnat per vnam eandemq: actionem produci & formam & vnionem formæ. Probatur; quia non repugnat eandem actionem terminari ad plura: ita eadem visio est & albi & nigri, eadē auditio acuti & grauis. Confirmatur ex alibi dictis; nam & forma & vnio & actio ipsa in vno eodemque subiecto receptantur.

Dices. Actio specificatur à termino: ergo eiusdem actionis nequeunt esse plures termini. Probatur ant. quia actio motus, motus autem à termino, vt aiunt, specificatur. Probatur conf. quia essent plura specificatiua eiusdem, adeoq: idem esset multiplicis speciei.

Resp. transmissio antec. eiusq: probat neg. confeg. Ad probauentem distingue; essent plura specificatiua adæquata: nega, inadæquata, concede. Visionis attingentis album & nigrum specificatiuum adæquatum est album & nigrum; itaut visio attingens solum album ab ipsa differat: sicut & differet, si solum nigrum. Actio terminata ad vnionem simul & ad formam specificatur ab vtraque simul: itaut differat à qualibet terminata ad alterum dumtaxat ex prædictis.

Dicen-

Dicendum est tertio. In substantijs adæquate materialibus eadem ectione ponitur in natura & forma & vnio. Probatur: quia materia prima est æq: disposita ad vtramq: & agensque vtriusq: effectiuum; non est igitur cur multiplicetur actiones iuxta illud, *frustra fit per plura quod æque fieri potest per pauciora.* Quamuis autem eadem sit actio per quam & forma & vnio ponitur in natura: dicitur tamen generatiua per hoc quod terminetur ad vnionem, vt ad rationem productam, non autem per hoc quod terminetur ad formam, nisi si terminari intelligas pro terminari ad rationem communicatam. Non est autem nouum actionem recipere hanc vel illam denominationem ab hoc potius quam ab illo. Ita actio solis est illuminatiua & calefactiua: dicitur autem illuminatiua prout terminatur ad lucē, calefactiua prout ad calorem.

Contra ea quæ tam hæc, quam superioribus quæstionibus dicta sunt.

Obiit. 1. Sequitur ex prædicta doctrina hominem fieri dependenter à materia: consequens est absurdum, ergo & antec. Sequela mai. prob. quia homo fit per illam actionem quæ terminatur ad vnionem: actio quæ terminatur ad vnionem est dependens à materia, & vera sustentatio; ergo homo fit dependenter à materia; & per veram sustentationem. Min. vero prob. quia homo dicitur creati.

Resp. conc. mai. neg. min. Ad probationem; homo generatur, anima creatur; a-

deco-

deoque falsum est dici de homine quod creetur, sicut falsum est dici de anima, quod sit hom. Tam autem proprie homo hominem, quam ignis generat ignem: quia videlicet ratio formalissima generantis consistit in hoc quod producat id, quo duo extrema sunt formaliter vna substantia; hoc autem aque producit ab homine *A* in homine *B*, ac ab igne *A* in igne *B*.

Quemadmodum autem eque proprie generatur homo, ac ignis; ita etiam aque proprie corrumpitur homo; ac ignis: uterque videlicet per destructionem vnionis, seu per separationem formæ à materia, siue illa forma superfit, siue non, destructi omni totius. Hinc ineptum est hoc argumentum: actio, qua ignis generat ignem ponit in natura non solum vnionem, sed formam: actio vere, qua homo generat hominem ponit in natura solum vnionem; ergo magis proprie ignis generat ignem, quam homo hominem. Conc. ant. & nega consequ. Poni in natura, vel non poni per actionem *A* formam, quæ per actionem *A* communicatur materiæ, impertinenter se habet ad conceptum generantis: sicut impertinenter se habet ad conceptum corruptentis tollere, vel non tollere æterum natura; formam quæ separatur à materia.

Ad probationem min. nota actionem illam, qua educitur vnio de potentia materiæ, in generatione hominis, dici sustentationem non respectu animæ, sed respectu vnionis: idem enim est sustentari, ac esse in materia.

materia dependenter ab ipsa in genere causæ: materia autem est quidem causa vnionis, non autem animæ rationalis, ex quo apparet non omnem formam, quæ immutat intrinsicè materiam, respicere materiam per modum causæ passiuæ.

Obijc. 2. Omnis causa alicuius effectus est causa; causa formalis nullitur effectus est causa, ergo causa formalis non est causa. Maior est certa; causa enim, & effectus sunt correlatiua: Minor probatur; quia neque totum, neque vlla pars totius pendet à forma. Non forma, nec enim ipsa à seipsa pendet; immo esse à se, & pendet, sunt termini repugnantes. Forma autem non est à se, nec villo modo pendet à se. Non materia quæ præsupponitur ipsi dicitur; à Philosopho ingenerabilis, & incorruptibilis. Non vnio, vt dictum est supra. Non totum ipsum: cum in toto nihil sit præter materiam, formam, & vnionem, quorum singula sunt independentia à formâ, vt patet ex enumeratione proposita.

Resp. concessa mai. neg. min. Ad probationem dic effectum causa formalis esse totum; quod non dicitur respectu formæ effectus simpliciter: sed effectus formalis. Quod si quæras aliquid quod sit effectus simpliciter sine addito respectu causæ formalis; absurde petit: cum effectus simpliciter sit correlatiuum efficientis, quæ etiâ simpliciter, & sine addito dicitur causa. Vnde quærenti causâ incēdij recte assignatur, qui ignem applicuit: & quærent causam cuius-

cuiuslibet rei simpliciter: recte assignatur, qui rem illam effectus. Effectus igitur formalis albedinis est album, quodlibet totum substantiale dicitur esse ens formalis illius formæ, per quam constituitur in hæc, potius, quæ in illa ratione substantiæ. Hinc vides effectum formalem formæ non contradistingui à forma. Ad probationem, quæ fit per enumerationem, dic quod quemadmodum nulla pars est totum, ita etiam nulla pars est effectus formalis formæ.

Nota obiter discrimen inter materiam, & formam. Tam hæc, quam illa determinat per modum intrinseci constituiti totum. Materia autem determinat in se per modum causæ ad existentiam tam formæ, quam vnionis. Hinc materia præter seipsam, dat toti vnionem, & formam in genere causæ materialiter concurrentis ad existentiam vtriusque formæ autem nihil dat, nisi seipsam hinc apparet, quod etiam si debeat præsupponi toti materia, iuxta illud: *Ex nihilo nihil fit*, non propterea debeat præsupponi forma, vt suo loco dicitur.

Facile est ex dictis colligere quomodo tota substantia dicatur genita ab alia substantia, puta homo ab homine, ignis ab igno. Sunt qui dicant ideo ignem *B* tribui igni *A*, quia quamuis aliqua pars constitutiva ipsius, puta materia non fit ab igne *A* est tamen ab igne *A*, forma, vt potest pars potior in toto, sustinet denominationem quidditatis. Hæc doctrina infirma est. Quid enim dicent de homine, in quo nec mate-

ria,

ria, nec forma est à generante? Melius igitur dices effectum tribui simpliciter, & absolute efficienti, quia efficiens producendo vnionem communicat formam materiæ, & efficit ex duobus extremis vnum quid, vt dictum est.

Itam vero ad complementum huius con-
trouersiæ: satisfaciendum est nonnullis dubitationibus. Dubitabis igitur primo, an Deus supplere possit pro causa materia-

li.
Resp. ex dictis causam materiale[m] considerari posse, vel vt causam formæ, vel vt causam, seu potius constitutum totum. Vt causa formæ suppleri potest à Deo, non quidem gerent se vt causam materiale[m]: implicat enim Deum pati vel educationem, vel formam, sed vt causam efficientem. Supplebit autem per hoc, quo sine concursu materiæ vel se solo, vel simul cum efficiente creato, vberius influat in effectum, vel quolibet alio altiori genere supplendi. In genere autem causæ intrinsecæ, seu constitutiu[m] implicat Deum supplere, hoc est implicat ex Deo, & forma ignis fieri illud totum quod fit ex materia, & forma ignis.

Dubitabis secundo. An supplere possit pro causa formali?

Huic dubitationi, si bene memini, satisfactum est alibi, vbi dictum est esse implicitam in terminis ex Deo, quolibet alio fieri illud totum, seu compositum, quod fit ex materia, & quolibet forma creata, seu quod

quod fit ex quibuslibet creatura; & creatura. Hinc habes etiam nullam formam; immo nullam rem creatam, imo nullam rem simpliciter posse pro vlla alia rem supplere in genere constitutiui inrinfeci. Quæ omnia patent ex terminis, sicut pater binarium ex Petro & Paulo non esse binarium ex Petro & Francisco.

Solutis dubitationibus circa materiam, & formam, non est quod dubitetur circa vnionem. Ideoque procedendum est ad aliud.

Q V Æ S T I O IV.

De Toto.

ARTICVLVS I.

An totum, & partes sint idem

PRÆTER materiam, formam, & vnionem dari præterea in quolibet toto substantiali, substantiam; quæ sit veluti vltimum complementum illius substantiæ, est sententia facis communis; quamuis communiter non conueniant in determinando quidnam sit prædicta substantia. Quæstio præsens ab illa quæstione præscindit. Siue igitur in toto præter materiam, formam, & vnionem detur, siue non detur prædicta substantia: quærimus, an totum distinguatur realiter à partibus intelligendo nomine partium materiam, & formam, vnionem, & sub.

substantiam ipsam, si hæc detur: materiam, formam, & vnionem præcise, si substantia sit aliquid pure commentitium: de quo alibi.

Dico primo. Totum distinguitur realiter à singulis partibus. Conclusio est indubitata: totum enim de qualibet sui parte est negabile, & vicissim quelibet pars de toto, quod ipsa constituat. Nam verum est: homo non est anima: homo non est materia, sicut verum est anima non est homo: materia non est homo. Est enim euident, in toto præter quamlibet partem includi aliam partem, adeoque totum distingui à parte qualibet, sicut includens ab incluso. Hæc conclusio sicut est manifesta intelligenti, ita non intelligenti nequit probari.

Dico secundo. Totum non distinguitur à partibus simul sumptis. Hæc conclusio nihil aliud dicit, nisi totum nihil esse præter omnes sui partes, adeoque esse æque euident, ac prima, quamuis aliquos habeat aduersarios, quos non habet prima. Probat autem, quia positis omnibus partibus ponitur formaliter totum; ergo totum non consistit in alio quam in omnibus partibus simul. Nominè partium vtedum est hic paulo liberalius; intelligendo videlicet nomine partis tam id quod se habet vt quo, quam id quod se habet vt quod, in toto.

Probat uterius eadem conclusio accipiendi illud totum, quoad aiunt Aduersarij distinguui à partibus simul sumptis. Nam vel illud totum est partiale constitutum sub.

substantiæ physice, vel ipsamet ad quæ-
 ra substantia physica: neutrum dici potest;
 ergo illud totum distinctum ab omnibus par-
 tibus est totum chimericum. Minor proba-
 tur; si enim dicas esse *partiale* constitui-
 tum substantiæ, eo ipso non est totum; im-
 plicat enim in terminis quod pars sit totum:
 si autem dicas esse ipsamet totam sub-
 stantiã, seu ipsummet unum quid; peto ut
 assignes, quid sit præter materiam, formam,
 & unionem, & si vis etiam subsistentiam.
 Vel enim est contradistinctum ab omnibus
 illis partibus, vel solum distinctum; vtrum-
 que repugnat ex terminis: esse distinctum
 solum est esse vel aliquam ex illis partibus,
 vel aliquid huiusmodi: esse contradistinctum
 est non includere nec ullam ex prædictis
 partibus, nec omnes; nec includi in ipsis.
 Implicat autem quod & pars sit totum, &
 totum pars; & quod tota substantia non in-
 cludat vllum constitutum substantiæ; pu-
 ta quod illud totum, quod est homo, non
 includat corpus, animam, unionem, &c.

Præterea si in toto præter partes detur
 totalitas, per quam partes euadant totum,
 illa totalitas seipsa præcise non erit totum,
 sed totum constabit ex ipsa, & alijs parti-
 bus constitutivis substantiæ; adeoque semper
 erit verum totum non distingui à partibus
 simul sumptis; quia de nullo extra partes
 simul sumptas verum erit: est totum.

Præterea nemo est, qui rem intelligens
 dicat totum contradistingui à partibus.
 Quamvis nonnulli dicant totalitatem con-
 tra

tra distingui à toto, sicut v. g. similitudo
 contradistinguitur à simili. Et hoc modo
 intelligendi sunt acutiores Scotista quan-
 do ponunt in toto formam totalitatis, quæ
 est relatio quedam totius ad partes. Hu-
 iusmodi autem relationem eo modo expli-
 cabimus in responsione ad argumenta, si-
 cut alibi explicauimus alias relationes, a-
 deoque huic argumento: datur inter to-
 tum, & partes vera relatio; ergo vera
 distinctio: satisfaciemus distinctione iam
 supra posita de partibus simul, vel seorsim
 acceptis.

Dices: accipi hoc, vel illo modo, seor-
 sim, vel simul: distributiue, vel collectiue
 est opus intellectus: opus intellectus non
 facit, ut hoc & illud distinguantur, vel
 identificentur realiter; ergo accipere simul
 vel seorsim, &c. non facit ut totum distin-
 guantur à partibus, vel identificentur cum
 ipsis.

Resp. conc. totum: sed quid ad rem? Af-
 firmare vel negare hoc de illo est opus in-
 tellectus: opus intellectus non facit ut
 hoc sit vel non sit illud, ergo affirma-
 re vel negare non facit quod hoc sit, vel
 non sit illud. Hoc etiam totum est verum,
 & tamen si affirmes, de homine quod de a-
 nimal verum dicis si neges, falsum: quan-
 uis istum affirmare aut negare nihil mouet
 ex parte obiecti. Dum igitur dicis totum
 esse omnes partes *collectiue* acceptas non
 autem *distributiue*, & è conuerso: explicas
 in qua suppositione sit si omnes quando de
 ipsis

ipsis dicitur quod sit totum, videlicet in suppositione collectiua, non autem distributiua. Habes in summulis duas propositiones quibus hoc explices. *Omnes Apostoli sunt Sancti*. Et. *omnes Apostoli sunt duodecim*. Prima ita vere est, vt prædicatum dicatur de singulis; secunda ita vt prædicatum dicatur solum de omnibus.

Possit fortasse nomine *totalitatis* intelligi vno, quæ est ratio formalis faciens totum ex materia & forma. Sed neque hæc contradistinguitur ab omnibus constitutiuis tam vt *quo* quam vt *quod*; cum sit vnum ex ipsis.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Objicitur 1. Aristoteles 5. Metaph. cap. 4. dicens quod quælibet substantia dicitur vt sex, non autem vt bis tria. Item dicit quod syllaba *B A* non est *B & A*; ergo secundum Philosophum substantia non est omnes suæ partes, sed aliquid aliud. Consequentia probatur; quia si substantia esset omnes sui partes homo esset corpus & anima, adeoq; sicut tria, & tria; non autem: hoc vnum; sicut sex, idem dic de *B A*.

Resp. 1. Hoc argumento probare aliquos necessitatem vnionis inter materiam & formam, sicut requiritur aliquis nexus inter tria & tria vt sint sex, int *B & A* vt sint *B A*. Nexus inter *B & A* est vnitas pronuntia-

rationis, inter tria & tria est combinatio vel realis vel imaginaria in vnitatem numeri qui est senarius.

Resp. 2. pro exemplo rei euidentissimæ afferri solere; *Duo, & tria sunt quinque, tria, & tria sunt sex*; si igitur est æque euidentens materiam, formam, & vnionem esse totum, sicut est euidentis, quod tria, & tria sunt sex; nemo vtens lumine natura potest nostræ conclusioni contradicere. Dic igitur, vt faueas Aristoteli, tria, & tria seorsim non esse sex, simul autem esse sex; eodem modo omnes partes, ly *Omnes* supponendo distributiue, non sunt totum; secus si supponat collectiue.

Præterea intentum Philosophi est dicere, quod substantia non debet vocari per enumerationem partium, sed vno nomine: *Substantia qualibet*, ait ille, *semel dicitur*, hoc est vno nomine appellatur. Hinc si dicas seruo vt vocet canem, non dices: o materia, anima rationalis, & vnio, voca materiam, animam latrabilem & vnionem; sed breuiter: O Daue, voca Melampum.

Objc. 2. Ex eodem Philosopho 2. Metaph. textu vltimo. Compositum quod ita est, vt sit vnum totum, non ita est vt vnus cumulus; nec sicut aceruus lapidum; ergo ex mente Philosophi totum dicit aliquid supra partes collectiue acceptas. Consequenter prob. quia etiam cumulus; & aceruus lapidum est omnes sui partes collectiue acceptæ: ergo &c.

Resp. conc. antec. neg. consequ. Ad pro-

bationem conc. ant. nega. conseq. Et aceruus lapidum, & homo est omnes sui partes; si li omnes supponat collectiue; non tamen homo est sicut aceruus; quia in aceruo est vnum quidem per modum potentia, alterum vero per modum actus; secus in homine; in quo præterea communicatio actus cum potentia non est mera iuxta positio vnus ad aliud, sicut in aceruo, lapidis ad lapidem,

Objic. 3. Omnes partes, si omnes supponente collectiue, sunt causa totius; ergo distinguntur à toto. Conf. prob. quia inter causam, & effectum est vera distinctio. Antec. autem prob. quia singula partes sunt causa partialis totius; ergo omnes partes sunt causa totalis.

Resp. neg. ant. Ad probationem omissio antec. nega. conseq. Omisi antec. quia partes melius dicuntur constitutiuæ, quam causæ totius.

Dices; in eo genere, in quo dantur causæ partiales, debet dari causa totalis; in genere causæ intrinsecæ debent dari causæ partiales; ergo in eodem genere debet dari causa totalis. Confirmatur à pari: nam ex eo quod in genere causæ extrinsecæ dantur causæ partiales; datur etiam causa totalis extrinsecæ; ergo si dantur in genere causæ intrinsecæ causæ partiales, debet in genere causæ intrinsecæ dari causa totalis.

Resp. idem esse causam intrinsecam, & partem componentem. Ex hoc patet ad argumentum. Ex causam adæquatam est esse

causam, ultra quam non sit alia causa; ergo esse causam adæquatam intrinsecam est esse partem componentem, ultra quam non sit vllum aliud componens; repugnat autem in terminis esse partem componentem, & excludere quodlibet aliud componens. Hinc apparet cur non detur causa adæquata intrinsecæ. Esse causam extrinsecam non est esse partem, sed aliquid ex quo fit effectus; per hoc autem quod detur aliquid, ex quo fit effectus, non excluditur cum aliquo aliquid poni, & ex pluribus constari principium adæquatam, seu sufficientiam adæquatam, vnde fit id, quod fit, & consequenter ex causa adæquata extrinsecæ malè inferitur necessitas, immo possibilitas causæ adæquate intrinsecæ. Ad argumentum in forma nega maiorem. Ad confirmationem transmissio antec. nega. conseq. Disparitas patet ex dictis. Requiritur causa extrinsecæ adæquata, quia implicat aliquid esse, & non à principio sufficienti ad hoc vt ipsum sit. Implicat dari causam intrinsecam adæquatam, quia causa intrinsecæ, & pars sunt formaliter idem; implicat autem in terminis esse partem, & non habere vllam partem. Hinc partes dicuntur causæ partiales; non quod sint partes in genere causæ; sed quod sint causæ in genere partis.

Inst. illud totaliter causat præter quod nihil aliud causat; sed præter omnes partes collectiue acceptas nihil aliud causat; ergo omnes partes collectiue acceptæ totaliter causant.

Resp. conc. mai. neg. min. Hæc propositio: *Præter omnes partes collectiue acceptas nihil causat*, est exponibilis: huius autem exponens est: *Omnes partes collectiue acceptæ causant*, & *nihil aliud causat*, quæ falsa est ex duplici capite. 1. quia omnes partes collectiue acceptæ non causant. 2. quia aliquid aliud, singulæ videlicet, causant, concessi mai. cuius exponens est: *Illud causat totaliter quod ita causat, ut nihil aliud causet*.

Nota ly *omnes* dictum de partibus etiam prout unitis accipi posse vel distributiue vel collectiue. In suppositione collectiua falsificat, in distributiua verificat quod omnes prout unitæ causant. Non enim causant, hoc est non constituunt totum nisi prout vnæ. Hoc dictum est ad subueniendum imaginationi eorum qui per *distributiue* idem quod per *diuisionem* & per *collectiue* idem quod *unitim* significari existimant.

Pater ex dictis quid dicendum sit de relatione scotistica, seu de forma totalitatis: relatio est non inter totum & omnes partes summendo li *omnes* collectiue, sed inter totum & omnes partes, ponendo li *omnes* distributiue; sicut autem est relatio ita est distinctio. Adeoque sicut totum refertur ad hanc, & illam: ita totum distinguitur ab hac & illa. Ed de hoc satis.

Q V Æ S T I O V.

De Subsistentia.

ARTICVLVS I.

Status questionis.

Antiquiores Philosophi de Subsistentia nihil ex professo disputarunt; quia disputandi occasione caruerunt. Hanc enim questionem inuexit in scholas Mysterium Incarnationis. Natura humana siue Humanitatis Christi Domini non subsistit in se, sed in Verbo. Verbum diuinum assumpsit naturam humanam, non autem personam. In Christo Domino sunt duæ naturæ, vna persona. Sic loquuntur Patres, & Concilia contra Nestorium, aliosue hæreticos. Hinc orta est controuersia de formali constitutione subsistentis, suppositi, personæ.

Est opinio satis communis inter recentiores subsistentiam consistere in modo quodam substantiali vltimo complente naturam singularem, & præstante illi, ut sistat in se. Per huiusmodi modum natura secundum se essentialiter indifferens ad subsistendum in se, vel in alio, determinatur ad subsistendum in se potius quam in alio. Verbum diuinum assumpsit solum naturam singularem, non autem simul modum illum: propterea assumpsit naturam, non autem personam.

Operæ pretium est ad maiorem evidentiam veritatis aliqua distinguere, quæ facile confunduntur: fortasse enim non per idem habetur ratio formaliter constitutiva personæ, per quod habetur ratio formaliter constitutiva suppositi; nec per idem habetur ratio constitutiva suppositi, per quod habetur ratio constitutiva subsistentis. Explicatur hoc. Quotiescunque aliquæ rationes inveniuntur diuise in pluribus subiectis, toties etiam vniat in vno eodemque subiecto non sunt formaliter idem. v. gratia peccati & ratio auersionis a Deo reperiuntur diuise in pluribus obiectis: nam in peccato veniali reperitur ratio peccati, non tamen reperitur ratio auersionis à Deo. Ideo quamuis in peccato mortali duæ istæ rationes reperiuntur, peccati videlicet & auersionis à Deo, non sunt tamen in eodem peccato formaliter idem. Item ratio sensitiui & ratio discursiui reperiuntur diuise in pluribus: discursiui in homine, sensitiui in bruto; quamuis autem in vno eodemque homine duæ istæ rationes vniantur, non sunt tamen in homine formaliter idem.

Rursus ratio subsistentis, ratio suppositi & ratio personæ inveniuntur diuise in pluribus; ergo etiam cum sunt in vno eodemque non sunt formaliter idem. Quod autem reperiuntur diuise ostenditur. Anima rationalis, vt supponitur hic, & suo loco probabitur: est quid subsistens, & tamen non est suppositum neque persona. Bucephalus est subsistens & suppositum, sed non per-

persona, Petrus vero est subsistens, suppositum & persona. Ratio personæ sicut & ratio suppositi dicitur incommunicabilitatem, vt aiunt Theologi: non tamen omnes, aiunt quod ratio subsistentis dicat huiusmodi incommunicabilitatem.

Inuenies etiam qui quatuor subsistentias ponat in diuinis; nimirum subsistentiam per quam natura diuina in se subsistit: deinde aliam per quam in Patre, aliam per quam in Filio, aliam per quam in Spiritu Sancto. Non autem inuenies qui ponat quatuor personas aut quatuor supposita.

Alia sententia negat suppositum supra naturam addere modum substantialem aut quidlibet aliud posituum. Ait autem naturâ in sua specie completam, per hoc formaliter subsistere in se, quod intrinsece non vniatur vlli alteri substantiæ absolutæ. Si natura hoc modo existens non sit intellectiua dicitur suppositum: si autem sit intellectiua, præter denominationem suppositi, sustinet denominationem personæ, quod nomen tribuitur dignitati: fortasse quia comparent in scenis personati qui Dynastarum & Regum partes agunt. Quod si natura existens modo prædicto sit quidem incompleta, idonea tamen existere separata ab omni alio, cuiusmodi est anima rationalis, dicitur quidem subsistens, non autem suppositum neque persona. Hæc autem omnia dicuntur subsistere in se, per hoc præcise quod sint & nulli alteri absolutæ substantiæ intrinsece vniantur; hoc est, constituuntur in ratio-

ne subsistentis in se per suum esse & negationem vnionis intrinsecæ ad vltiorem substantiam absolutam.

Non vacat alias sententias circa subsistentiam enumerare: sufficienter enim refelluntur quæcunque sunt contra nos, per probationem nostræ, quam auditis prius aduersarijs proponemus. Est igitur pro sententiâ primo loco relata.

Prima ratio à pari. Subsistentiâ diuinâ, per quas videlicet natura diuina subsistit in Patre, in Filio, & in Spiritu Sancto, sunt quid posituum; ergo etiam subsistentiâ creata per quam hæc natura humana sit hæc persona, est aliquid posituum.

Secunda. Per subsistentiam formaliter constituitur totus substantialis completus: sed omne constitutum totus substantialis completus est aliquid posituum; ergo subsistentiâ creata est aliquid posituum. Confirmatur: quia subsistentiâ est vltimum complementum, est terminus vltimo terminans, est vltima perfectio naturæ substantis; est ratio constitutiua primæ substantiæ in esse primæ substantiæ; est ratio per quam ego sum ego: hæc omnia sonant aliquid posituum; ergo subsistentiâ habetur per aliquid posituum. Explicatur hoc. Per hoc quod hæc mea singularis natura subsistat in se, vt de facto subsistit, possum dicere illud ego quod non dicerem, si hæc eadem singularis natura subsisteret in alio: vnde est aliud ego quod dicitur ab illo homine qui Deus est, quam esset id quod diceretur, si singularis

laris illa natura non esset assumpta à verbo. Vide P. Maurum pro hoc suo ego egregie disputantem.

Tertia. Est de fide & decisum à Concilijs, Verbum Diuinum assumens humanitatem non assumpsisse personam: ergo persona supra humanitatem, hoc est supra hæc singularem naturam, dicit aliquid posituum. Conseq. prob. quia si dicit puram negationem, cum negatio nihil sit; decisum esset à concilijs Verbum diuinum assumpsisse quidem naturam singularem, sed præterea non assumpsisse illud nihil; quod videtur ineptum ex terminis.

Quarta est argumentum Arriagæ. Definitum est humanitatem assumptam à Verbo per huiusmodi assumptionem non mansisse personam; ergo vltatio personæ superaddit naturæ aliquid posituum, vel fuit inepta definitio seu decisio Concilij. Conseq. prob. quia si humanitas singularis constituitur in ratione personæ per se, & negationem vnionis intrinsecæ ad vltiorem substantiam, Concilium definiens per vnionem ad verbum non mansisse personam, definit humanitatem cum vnione ad aliam substantiam non mansisse non vnitâ alteri substantiæ. Videtur autem ridiculum definire quod res vnita non manet in sensu composito vnionis non vnita.

Quinta. Fluminetur Anathema contra omnes & singulos qui dicunt dari in Christo duas subsistentias; vnâ scilicet verbi, alteram humanitatis: hoc autem fulmen

est inane, cum torqueri nequeat nisi contra dementes, si substantia nihil superaddat, ut dictum est. Dicere enim quod cum v-nione Humanitatis ad Verbum, remanet humanitas diuisa à Verbo magis est dementis quam Hæretici. Immo nequit esse nisi non intelligenti terminos; cum sit contradictio in terminis.

Sexta, Dicunt communiter Thologi substantiam Verbi supplere in Christo seu potius in humanitate defectum substantiæ propriæ; g. si substantia creata secundum id quod superaddit naturæ, consistit in negatione; substantia Verbi Diuini supplet defectum negationis. Conseq. est euidentis. Sed est absurdum dicere quod verbum diuinum supplet defectum negationis; g. &c. Minor subsumpta probatur; quia verbum Diuinum contradictorie opponitur tali negationi: sed vnum contradictorium nequit supplere defectum alterius; g. Verbum Diuinum supplere nequit pro substantia creata. Minor probatur; quia dicere quod vnum contradictorium supplet pro altero siue gerat vices alterius, est dicere quod lux in aere suppleat pro tenebris, seu gerat vices tenebrarum, quod videtur ineptum ex terminis. His non obstantibus.

Sarandum est sententiæ secundo loco relatæ; pro qua Aduersarij citant Scotum, & cum Scoto citare possent D. Thomam, quem tamen citant pro opposita. Sed de hoc non est diu controuertendum. Sufficit legere D. Thom. in quæstionibus disputatis quæ.

quæ, 11. & in quæst. de v-nione Verbi Incarnati art. secundo: vbi non aliam reddit rationem cur humana natura cum tota sua singularitate in Christo non sit persona; nisi quia non existit separata ab alio: ergo secundum Doctorem Angelicum ratio personæ habetur in natura humana singulari per hoc quod diuisa sit ab omni alio, cum quo faciat vnum.

Probat autem hæc nostra Conclusio primo ex Mystero Incarnationis; quia videlicet hæc sententia clarissime explicat quomodo Verbum diuinum assumpserit naturam, non vero personam humanam, Implicat enim naturam humanam v-nione sibi intrinseca vnita verbo diuino habere negationem v-nionis intrinsecam ad vltiorum substantiam. Habere inquam hanc negationem in sensu composito v-nionis; ergo per huiusmodi negationem clarissime explicatur ratio substantiæ, suppositiuitatis, personalitatis, creatæ. Immo Doctores oppositi ex hoc capite impugnant nostram sententiã; quia qui illam tenent, nequeunt incidere in hæresim Nestorianam. Est enim euidentis eandem naturam non posse simul habere & non habere v-nionem intrinsecam ad aliud, & consequenter non posse retinere suam substantiam simul cum substantia aliena. An autem euidentis sit modum illum substantialem seu quodlibet aliud posituum esse essentialiter impossibilem vel cum alio modo, vel cum alia substantia; me remitto.

Probatur secundo. Ex definitione personæ apud Boetium: *Persona est rationalis naturæ individua substantia*. Individuum autem iuxta definitionem D. Thomæ est *indivisum in se, & divisum à quocunq; alio*; ergo individua substantia naturæ rationalis est substantia naturæ rationalis indivisa in se, & divisa à quacunque alia; ergo per hoc quod sit substantia naturæ rationalis in se indivisa, & divisa à quacunque alia, est persona. Quod autem divisio à quocunque alio non habeatur sufficienter per negationem unionis cum alio, sine fundamento asseritur. Esse enim divisum ab alio, & non esse unitum cum alio sunt formaliter idem.

Hinc verbum divinum assumens Humanitatem singularem & cum illa constituens unum Christum; assumpsit quidem naturam humanam singularem, non tamen personam, immo recte dicitur assumpsisse naturam, & non sumpsisse personam; implicat enim remanere rationem cum qua esset persona, simul cum contradictorio talis rationis; & consequenter implicat naturam hæc singularem sua personalitate frui, & simul uniti alteri substantiæ cum qua faciat unum.

Aduertendum est autem hic cum D. Thoma locis citatis & alibi per rationalem naturam intelligi omnem naturam intellectivam, non autem solum illam quæ est discussa: aliter personæ diuine non essent personæ; unde aliqui definitionem Boetianam emendare volentes personam definiuerunt: *Intellectiva naturæ individua substantia*.

ARTICVLVS II.

Soluuntur proposita pro prima sententia.

Conciliorum definitionibus nostra sententia impugnatur; quamuis re ipsa nullo argumento firmetur solidus, quam definitionibus Conciliorum: sed quia etiam dum negamus, verbis utimur positius, propterea Aduersarij putant nullam esse vocem cui non respondeat ex parte obiecti aliquid positium. Ut igitur videas cui fauanc concilia; nostræ; an alienæ sententiæ; scienda est causa quæ in Concilijs circa Subsistentiam agebatur. Inter hereticos male sentientes circa Mysterium Incarnationis fuit Nestorius, qui aserebat in Christo dari duas personas, humanam vnā, & alteram diuinam. Ut autem hanc in Christo personarum dualitatem teneret, dicebat unionem qua Verbum diuinum humanitatem assumpsit, sibi que copulauit, non esse unionem physicam, qua videlicet Humanitas assumeretur à verbo ad constituendum cum ipso vnū per se stans, sed esse unionem mere affectiuam, qua Filius Dei singulari illi Humanitati specialiter assisteret, illam in omnibus & per omnia amantissime dirigeret, & cum illa faceret vnū, eo modo, quo plurium amicorum dicitur esse cor vnū & anima vna. Contra hunc errorem Concilia fulminarunt ea anathemata, quæ Aduersarij inaniter cō-

torquent contra veritatem à nobis assertam ;
Hæc firmiter tene, quæ inferius per verba
expressa Conciliorum referentur, & cli-
peum habes & hastam quo tuam senten-
tiam tuearis, alienam conficias.

Ad primam igitur rationē partis aduer-
sæ transmittite anteced. & nega consequen-
tiam. Ad disparitatem delibandum est ali-
quid circa Mysterium Trinitatis, in quo,
natura immultiplicata. multiplicatur sup-
posita, siue hypostases, siue personæ. Tenen-
dum autem est hic quod à Concilijs & Pa-
tribus ponitur vt axioma. *Omnia in diuinis
sunt vnum, ubi non obstat oppositionis rela-
tio*, hoc est tota & vnica ratio multipli-
candi seu distinguendi id Diuinis, est habi-
tudo producentis ad productum, & è con-
uerso, Ita datur distinctio inter Patrem, &
Filium ; hoc est Pater & Filius sunt duæ
personæ quia inter Patrem & Filium datur
habitus generantis & geniti ; datur distin-
ctio inter Filium & Spiritum Sanctum quia
inter Filium & Spiritum Sanctum datur
habitus Spirantis & Spirari.

Hinc D. Thomas & cum eo alij infiniti
docent, quod si Spiritus Sanctus non pro-
cederet à Filio, non distingueretur ab ip-
so ? adeoq; non daretur Mysterium Trini-
tatis ex defectu tertiæ Personæ : quia in di-
uinis omnia sunt vnum, ubi non obstat op-
positionis ratio : sed in tali hypothesis inter
Filium & Spiritum Sanctum non daretur
oppositionis ratio : ergo inter Filium &
Spiratum Sanctum non daretur distinctio :

adeoq;

adeoq; Filius & Spiritus Sanctus non es-
sent duæ Personæ. Obiter nota, & tibi pro-
derit in tempore opportuno, prædictum
principium : *Omnia in diuinis &c.* esse a-
xioma etiam apud Patres Græcos, vnde
per illud recte impugnantur ij Græci, qui
negant Spiritum Sanctum procedere à Fi-
lio nolentes dicere cum Ecclesia Latina ;
qui ex Patre Filioque procedit ; cum tamen
retinere velint Mysterium Trinitatis.

Rursus hæc oppositionis ratio funda-
tur in generatione actiua Patris, & passiuæ
Filij : In spiratione actiua Patris & Filij,
& passiuæ Spiritus Sancti. Ex quibus sic
breuiter. Personæ constituuntur in diuinis
per id formaliter per quod datur distinctio
in diuinis : sed per id formaliter datur di-
stinctio per quod datur oppositio ; Personæ
constituuntur per id per quod datur op-
positio ; sed in per quod datur oppositio est
aliquid posituum ; ergo Personæ consti-
tuuntur per aliquid posituum. Minor sub-
sumpta probatur : quia oppositio inter Pa-
trem & Filium habetur per generationem
huius quidem passiuam, illius autem acti-
uam. Inter Filium & Spiritum Sanctum
per spirationem tum actiuam tum passiuam,
quæ sunt aliquid posituum.

Vt vero in creatis substantia, supposita-
litas, personalitas non habetur per oppo-
sitionem vnus ad alterum intra eandem na-
turam. Neque enim ideo Philippus distin-
guitur ab Alexandro ; quia vnus habet ra-
tionem Patris, alter rationem filij. Etiam si
enim

enim disparta se haberent & sine vlla relatione productis ad productum adhuc vere & realiter distinguerentur; sicut distinguuntur Alexander & Ephestio. Præterea Natura Diuina est essentialiter vna natura singularis in tribus personis: sed implicat hanc esse, vt necessario est, tres personas, per negationem vnionis intrinsecæ ad vltiorem substantiam; ergo per aliquid aliud debet esse tres personas: & cōsequenter per terminos positiuos. Min. prob. quia non est potior ratio cur negatio vnionis intrinsecæ faciat illam tres, quam duas, aut vnā, aut centum personas. Certe natura singularis creata sit vna persona per negationem vnionis intrinsecæ cum vlla alia substantia. Cur igitur natura diuina per negationem huiusmodi fiet tres persona?

Ad secundum. Conc. ma. nega. min. Ad confirmationem distingue: vltimum complementum positiuum; nega; negatiuum; concede. Idem dic de termino. Nega. etiam substantiam, secundum id quod dicit supra naturam esse perfectionem, cui aperte contradicit illud proloquium; Verbum Diuinum assumpsit in hominem omne quod creauit, cum certum sit non assumpsisse substantiam, suppositalitem aut personalitatem.

Item nega per substantiam constitui primam substantiam. Per hoc enim est prima per quod est singularis, vt habet ex Phil. Dip. 4. Log. q. 9. art. 2. pag. 566. manes autem singularis etiam in alio subsistens.

Prima dicitur comparatiuè ad secundam, quæ est vniuersalis, sitq; per Intellectum.

De perfectione in qua constituunt subsistentiam satis incohærenter philosophantur nonnulli. Aunt enim personalitates diuinas per se formaliter non esse perfectiones: ne videlicet aliquid perfectio sit in Patre, quæ non sit in Filio; cum tamen per illas personalitates formaliter subsistat natura diuina. Assume igitur quod dant & sic ratiocinare. Paternitas, Filatio, &c. non dicunt vllam perfectionem supra naturam; sed Paternitas, Filatio, sunt subsistentiæ diuinæ: ergo subsistentiæ diuinæ non dicunt vllam perfectionem. Rursus: substantia diuina habet perfectissimam rationem subsistentiæ: ergo perfectissima ratio subsistentiæ non dicit perfectionem.

Familiare est Aduersarijs huic & similibus argumentis respondere sic. Subsistentia increata non superaddit perfectionem, quia ipsa superaddit omni perfectioni. Natura enim diuina est omnis perfectio. Implicat autem in terminis omni perfectioni aliquam perfectionem superaddi. At vero substantia creata superueniens naturæ creatæ non superuenit omni perfectioni: vult enim creatura esse omnis perfectio. Hic putant se dixisse mirabilia.

Hæc responsio non stat. Nam omni perfectioni nequit superaddi vlla perfectio: omni perfectioni potest superaddi substantia; ergo substantia: non est vlla perfectio. Verbum igitur diuinum vt docet

S. Thomas dum non assumpsit substantiã non propterea non assumpsit omnem perfectionem quam creauit in homine, quia homo subsistit in se, non per perfectionem superadditam naturæ singulari, sed per hoc quod separatim existat ab alio. Vnde non est imaginandum Verbum diuinum naturam humanam assumens, minorem perfectionem maiori perfectione compensasse, sicut aiunt qui dicunt abstulisse seu consumpsisse substantiam creatam, quæ est parua perfectio, sed loco illius dedisse naturam substantiam increatam, quæ est perfectio summa. Verum enim Verbum diuinum non abstulit humanam naturam ullam perfectionem, sed contulit infinitam.

Ad illud de ego dic quod omnis homo, immo omnis creatura de se sentiens vt sentire debet in Domino, dicit cum Augustino: *tu Domine es qui es, ergo, sum qui non sum*: vides igitur non erubescendum esse vlli vel maximo ego creato, fateri quod consistat saltem partialiter in aliquo negativo. Hanc autem Augustini orationem vt veram & propriam omnes commendant. Quomodo igitur aliqui nolunt per vllum non esse, in suo esse constitui.

Aduerte autem discrimen inter duas has propositiones. *Hac substantia constituitur in esse substantia per negationem.* & *hac substantia constituitur in esse totius substantia, seu substantia totalis, seu totius substantia, quæ sit in hoc supposito, per negationem.* De prima nihil hic pronunciamus. Secundam

dam dicimus veram. Certum est enim aliquid posse deficere à ratione totius, non per hoc quod aliquid ipsi detrahatur: sed per hoc quod aliquid ipsi addatur. Habes exemplum, quo nullum aliud lucidus, in luce ipsa. Vera est hæc propositio: *lux solis est tota lux quæ est in hac schola.* Hanc propositionem falsificabis, si candelam in hac schola accedens; per hoc enim quod præter luce solis sit aliqua alia lux in hac schola, iam lux solis non est tota lux quæ sit in hac schola; lux igitur illa solis ex tota quæ esset in hac schola, euasit non tota: non amittendo aliquid de suo, sed per coniunctionem sui cū altera; erat igitur tota lux huius scholæ per seipsam & negationem coniunctionis cū altera luce.

Idem dico proportionaliter de natura humana vnita verbo. Considera illam diuisam à Verbo, & in illa habes totam substantiam quæ sit in illo homine: considera eandem vnitam Verbo, & cum ex natura & Verbo fiat vnum, quod est Deus & homo, neque per naturam humanam solum; neque per Verbum solum, habes totam substantiam, quæ sit in illo homine; cum igitur li ego appellet illam substantiam totalem, euidentius est esse aliud ego in Christo, quam esset in illa natura humana; quæ in Christo est, si separata esset à Verbo.

Quam autem euidentius est melius esse humanitati esse in Christo, quam extra Christum; tam euidentius est non semper melius esse esse substantiam totalem, quam non

totalem. Quælibet humana natura singularis, si se habeat secundum naturam, est substantia totalis; quod per unionem ad Deum euadat non totalis, est supra naturam. Hinc me esse me non est sicut me esse cæcum. Carentia enim visus est carentia perfectionis mihi debita: cum carentia prædictæ unionis sit carentia perfectionis indebitæ. Quomuscumque sit inter has, & omnes alias denominationes consistentes partim in positiuo, partim in negatiuo dari aliquam similitudinem. Sed quid inde? datur etiam inter omnes positiuas, & tamen esse te, in sententia opposita, non est sicut te esse te animal: cum hoc in sit naturæ tuæ per identitatem: illud per formam modalem.

Ad tertiam. Concessio antec. nega conf. Ad probationem concede decisum à Concilio naturam humanam non fuisse assumptam simul cum illo nihilo, seu cum illa negatione. Ratio huius decisionis, & sapientia huius decisionis est: quia Concilium debuit decidere contra errorem Nestorij: dicebat autem Nestorius naturam assumptam mansisse diuisam; quia videlicet ponebat unionem pure affectiuam cum qua fiat vera, propriâ, & physica diuisio seu separatio. Audiatur hic error Nestorij in fide Iustiniani Imperatori relata 2. volumine Conciliorum. *Sin aliquis opponere conatur dicens, quod secundum reddit à nature rationem oportet & humanam naturam Christi suam substantiam seu personam propriam habere, manifestus est talis quod ante*

sub-

substantia homini unitum esse dicit Verbum diuinum, & effectiualem factam esse unitatem. Dux enim substantiæ, seu personæ, secundum substantiam vniri non possunt.

Quicumque ingenio docili verba hæc Concilij meditatur; conuincitur veritatis. aliquid enim hic deciditur, aliquid pro ratione redditur, quod inuitur per se notum. Deciditur vnionem non esse personæ ad personam; redditur ratio; quia dux personæ vniri non possunt nisi vnione affectuali. Compara dictum Concilij cum nostra sententia, & videbis esse manifestum. Si enim substantia naturæ nihil superaddat nisi negationem vnionis cum alio; clarum est non posse vniri, & simul in se subsistere. Non tamen, est clarum modum substantialem naturæ assumptæ non posse retineri simul cum assumptione.

Hunc eundem Conciliorum sensum iterum audias ex Fotio Patriarcha Constantinopolitano volumine 3. Conciliorum. *Hunc vnum Dominum Iesum Christum in duas secare ac diuidere personas miserrimus ille non veritus alium quidem nudam hominem & sine Verbo Humanitatem suscipere in propria persona consistit, alium Deum separatim & à suscepta nudum Humanitate. Metuebat enim homo stultus, ne quid Deus pateretur, si incredibili adductus benignitate figmentum suum ut illud curaret atque refingeret, induisset. Neque illud animaduertebat quod si naturam humanam à verbi persona separaret, eam propriis mor-*

bis

bis laborantem ac minime curatam & salutis expertem reliquisset.

Hanc eandem vñionem Nestorianā quā videlicet Christus non Homo Deus, sed Homo Deifer efficitur anthemate quinto damnat Concilium Ephesinum. *Si quis audeat dicere hominem Christum Theopborum hoc est, Deiferum, ac non potius Deum esse veraciter anathema sit.* Ex his omnibus constat quā sapienter definiuerit Ecclesia humanitatem Christi post vñionem, seu potius cum vñione ad Verbum, non existere separatam à Verbo.

Ad quartam & quintam patet ex dictis. Non est ridiculum definire non fuisse diuisam humanitatem in sensu composito vñionis, si hæresis Nestoriana quæ damnatur in hoc ipso consistit: quod ita dicat vñitam vt simul ponat diuisam: dum ponit vñione pure effectuale. Verum est quod qui tenet nostram sententiam, si admittat & credat vñitam physe humanitatem Verbo, nequea esse hæreticus. Sed quid inde nisi laus nostræ sententiæ.

Ad sextam dic hoc verbum *Supplere* patere multis equiuocationibus. *Supplere*, pro eodem accipitur, ac præstare id, quod præstaret illud; pro quo suppletur. Ita absente Magistro supplet Academicus; quia dicitur & explicat id quod dicitaret, & explicaret Magister. In hoc sensu subsistentia increata non supplet in Humanitate defectum subsistentiæ creatæ, siue hæc superaddat aliquid negatiuum, siue aliquid positiuum

uum naturæ. Nam non præstat naturæ, vt subsistat in se; sed vt subsistat in alio, adeoque præstat effectum formalem oppositum illi, quem præstaret subsistentia creata. Aliquando supplere nihil est aliud quam esse loco alterius, siue ad eundem, siue ad oppositum effectum. Et in hoc sensu potes intelligere negationi vñionis succedere vñionem ipsam. Ad argumentum in forma distingue ly *Supplere* per *proprie*, vel *improprie*; *strictè*, vel *late*, & alia huiusmodi, & argumentum dissoluti. Ad probationem distingue; est ridiculum quod vnum contradictorium suppleat pro altero ad eundem effectum formalem: concede: ad effectum formalem oppositum; nega? Natura per diuisionem ab alio subsistit in se, & non in alio: per vñionem cum alio subsistit in alio, & non in se; quod non est magis nouum, quam quod aer per tenebras tenebrosus, euadat per lucem lucidus.

Aduertendum est autem hic posse labi incautos in verbo quod diximus, & passim legitur apud Patres. *Natura humana vnita Verbo non mansit persona humana; non mansit diuisa, non retinet propriam subsistentiam, seu personalitatem: amisit personalitatem creatam, &c.* Hæc omnia ex modo loquendi ita sonant quasi illa humanitas prius extiterit separata à Verbo, & deinde fuerit assumpta ab eodem, & expoliata ratione personæ. Non tamen ita res accidit: nec enim natura extitit pro priori ad

vnionem sui cum Verbo. Hæc igitur phra-
sis. *Post vnionem, vel per vnionem singulã-
ris illa natura non mansit persona*, idem so-
nat, ac hæc alia, *illa natura singulari, quæ
sine vnione ad Verbum fuisset persona crea-
ta, seu persona humana per vnionem ad Ver-
bum habet non esse personam humanam*. Idẽ
dic de alijs.

ARTICVLVS VI.

Expediuntur cetera de subsistentia.

PRæter ea quæ dicta sunt videtur rema-
nere aliquid vltterius explicandum circa
subsistentiam. Videtur enim posse vrgeri
contra nos nostra doctrinã ex ipsomet Mys-
terio Incarnationis.

Obije. igitur insuper. Sequeretur Ver-
bum diuinum amisse propriam personali-
tatem, consequens est falsum: ergo & an-
tecedens. Sequela probatur; quia tam Ver-
bum diuinum est vnitum Humanitati, quã
Humanitas est vnita Verbo; ergo tam de-
est Verbo negatio vnionis, quam naturæ,
seu Humanitati; ergo tam illi deest sua
subsistentia, quam Humanitati. Probat
vltima consequentia: quia ratio personæ
dicit negationem vnionis ad alteram sub-
stantiam.

Resp. neg. seq. mai. Ad probationem
resp. 1. Subsistentiam Verbi diuini non con-
sistere in negatione vnionis, &c. Sed in ali-
quo positiuo, vt dictum est supra. 2. Non
di-

diximus rationem personæ dicere negatio-
nem vnionis cuiuscumque, sed vnionis in-
trinscæ. Vnio autem qua Verbum assump-
sit Humanitatem in vnitatem suppositi,
est quidem intrinseca Humanitati: non ta-
men Verbo; vt supponimus ex præstantis-
simis Theologis. Esse autem vnitum vnio-
ne sibi extrinseca, & carere vnione intrinse-
ca non repugnat, vt patet ex terminis.

Sunt qui dicant, vnionem hypostaticam
esse intrinsecam tam Verbo, quam Huma-
nitati; huic quidem tam passiuæ, quam a-
ctiuæ; illi autem solum passiuæ? quia vide-
licet vnio hypostatica, & perficit Huma-
nitate, & ab Humanitate perficitur, Ver-
bum autem non perficit, sed tantum ab illo
perficitur. Si aliquid dicant: dic te per
negationem, quam ponis, excludere vnio-
nem intrinsecam actiuæ, quam aiunt non
dari in Verbo.

Obije. iterum. Denisio Boetij est ma-
la: ergo non est apta sustinendæ veritati,
Prob. antec. quia non conuenit Personis
diuinis, puta de Patre dici non potest, quod
sit rationalis naturæ indiuidua substantia,
& tamen Pater est persona, ergo &c. Mai.
prob. quia natura Patris, seu substantia Pa-
tris est eadem cum natura, & substantia Fi-
lij, ergo &c.

Resp. neg. anc. Ad probationem neg.
antec. Ad rationem in contrarium conce-
de substantiam Patris esse vnã eandem-
que cum natura Filij, & Spiritus Sancti;
nega hinc sequi, quod non sit indiuisa à qua

cumque alia substantia. Non valet: Substantia Patris est substantia Filij; ergo non est diuisa à substantia Filij; ergo non est diuisa ab omni alia substantia. Vltimum ergo est ineptum, vt pote inferēs ex indiuisione seipsa, indiuisiōnem ab alia.

Quæritur, cur dictum sit in explicatione substantiæ illam consistere in negatione vniōnis intrinsecæ ad vltiorem substantiam absolutam, cum qua faciunt vnum. Nūquid enim satis dicitur, si dicatur illam consistere in negatione vniōnis intrinsecæ ad vltiorem substantiam.

Resp. Nos ita dixisse ad faciliorem intelligentiam; nam seipsa cum substantia simpliciter non dicatur, nisi de substantia absoluta, sufficisset dicere substantiam consistere & in natura, & in negatione vniōnis intrinsecæ ad vltiorem ad substantiam. Sed quia imperfectiores statim arguerent, natura per hoc quod vniatur modo substantia ipsam terminanti non amittit; immò acquirit rationem personæ; ergo ratio personæ non dicit negationem vniōnis ad vltiorem substantiam. Propterea addidimus *ly Absolutam*; quia per hoc quod singas naturam singularem vniur formæ purè terminanti, etiam si illam formam modum substantialem, aut substantiam modalem appelles, non per hoc formaliter destruis rationem personæ.

Deniq; notandum est Humanitatē de qua hic hæctenus, non vniur personalitati, præcisè Verbi diuini, sed Verbo diuino, quod

natura, & personalitate constat; adeoq; vere, & proprie vniur vltiori substantiæ absolutæ v. naturæ diuinæ; quicquid sit aliud hæc vniur pro termino formali respiciat personalitatē præcisè, an indiuisibiliter totā personam, de quo non est nostro disputare.

Finem huic disputationi facere posset Aristoteles, & cum Aristotele Philosophi omnes, penes quos est axioma: *Quicquid superadditur substantiæ completæ, facit cum illa vnum per accidens*, sed subsistentia est forma quæ superadditur substantiæ completæ; ergo subsistentia facit vnum per accidens. Cur respondebunt alij; formam illam quæ superadditur vt suppositet substantiam completam, non superaddi substantiæ completæ in ratione subsistentis, sed solum in ratione completæ in ratione specificâ, & individuali.

Hæc tamen responsio non satisfacit Philosopho, qui substantiæ completæ, & singulari nihil superaddit, nisi vt faciat vnum per accidens eadem enim responsio obuia est contendenti albedinem superuenientem homini non facere vnum per accidens. Quem admodum enim dicunt illi naturam singularem præscindendo à forma superaddita esse completam singulariter, seu in ratione substantiæ singularis; non tamen in ratione substantiæ subsistentis; ita respondebit hic hominem præscindendo ab albedine esse cōpletum in ratione hominis, non tamen in ratione albi. Replicantibus autem album esse vnum per accidens, subsistens vero esse

vnium per se, facile erit reponere peti principium. Hoc enim ipsum controuertitur, an subsistens vtile sit vnium per se, an vnium per accidens. Dabitur esse vnium per se id pro quo supponit hæc vox *subsistens* quod & de albo datur. Negabitur esse vnium per se, tam secundum id, pro quo supponit, quã secundum id quod significat. Hoc est rem denominatam esse substantiam, denominationem ipsam esse accidentalem. Nos dum diximus in substantia completam secundum rationem specificam, quam secundum individuale nihil aliud requiri, vt sit suppositum: nihil patitur ab hoc argumento, vt apparet ex dictis.

Dices: hoc idem argumentum valere contra rationem vnus per se in Christo Domino. Nam etiam secundum nos Verbum diuinum aduenit nature singulari in sua ratione specifica completa: sed quicquid aduenit enti huiusmodi, facit cum illo vnium per accidens: ergo &c.

Resp. disparitatem quoad hoc inter nostram, & oppositam sententiam esse; quod in hac aliquid superuenit nature singulari in sua ratione specifica completa, faciens cum illa vnium in eo ordine rerum, in quo dixit Philosophus, quod quicquid superuenit nature singulari in sua ratione specifica completa facit vnium per accidens: videlicet in ordine entis naturalis. At in nostra: Verbum naturam singularẽ in sua ratione specifica completam assumens, illamq; sibi vnians, non facit cum illa vnium in eo ordi-

neterum, quem examinavit Philosophus sed in ordine altiori, entis videlicet supernaturalis. An autem nature singulari creata esset vnibilis substantia increata in vnium per se, numquam cogitauit Aristoteles. In Christo igitur Domino Verbum diuinum est nature assumptæ summe perfectiũ per communicationem sui, adeoq; perfectio nis substantialis infinita, & per huiusmodi communicationem trahens ipsam ad rationem vnus simpliciter & per se, modo longe altiori, quam forma substantialis per communicationem sui ad materiam trahat illam in vnitatem substantiæ.

Q V Æ S T I O VI.

De Prioritate nature.

A R T I C V L V S I.

Quid sit esse prius natura, & quibus conueniat.

DE prioribus hac questione agendum est: examinando quam sint illa, quibus conueniat nature prioritas. Atque vt methodice procedamus. Aristoteles in prædicamentis cap. de priori varios modos enumerat, quibus vnium altero prius dici solet. Prima, & notissima prioritas est illa, quæ dicitur secundum tempus. Ita annus præsens est prior futuro, annus exactus prior præsentis,

Secunda prioritas est a subsistendi consequentia, consistitque in hoc quod ab existentia vnius, inferatur existentia alterius, & non è conuerso: v. g. ab existentia canis rectè inferitur existentia animalis. Valet enim: est canis: ergo est animal: non è conuerso: est animal: ergo est canis. Hoc autem quod inferitur dicitur altero prius, vt in exemplo aliato, animal est prius cane. Prioritatem hanc alibi logicam appellauimus, & confundimus cum superioritate.

Tertia prioritas est prioritas ordinis. Ita in scientijs addiscendis Grammatica est prior alijs, quia in ordine discendi Grammatica ponitur primo loco.

Quarta prioritas est prioritas dignitatis, secundum quam id quod honorabilius dicitur prius eo, quod minus honorabile. Ita Rex est prior subditis, & in multis Ciuitatibus illi qui Magistratum gerunt, appellantur Priores, sicut & in Cænobijs, qui a Ijs fratribus præsunt.

Quinta prioritas est prius naturæ: quæ capite citato sic à Philosopho definitur. *Eorum quæ conuertuntur secundum esse consequi quod alteri quomodolibet causa est, conuenienter prius natura dici potest.*

Ad intelligentiam huius definitionis; notandum est primo: quod conuertentia illa, quæ ponitur in definitione prioris est conuertentia cum distinctione reali, inter ea, quæ dicunt ad conuertentiam, Idem est autem conuerti secundum esse consequentiam, & dici ad conuertentiam. Ratio est
cla-

clara, quia talis conuertentia est inter ea, quæ habent inter se habitudinem causæ, & effectus; habituudo autem huiusmodi est inter distincta realiter.

Notandū secundo istas particulas: *Quod alteri quomodolibet causa est*, posse facere varios sensus, valde inter se diuersos. Possent enim aliquis ex his particulis intelligere omne id esse prius natura respectu alterius, quod quomodolibet, hoc est, quod in quocumque genere causæ, est causa illius. In hoc sensu qualibet causa siue extrinseca, siue intrinseca esset prior natura suo effectu; puta albedo esset prior natura albo, & sic de cæteris. Alius sensus est *ly Quomodolibet* extendere rationem causæ etiam ad conditionem: adeoque prioritatem naturæ conuenire non solum causis; sed conditionibus prærequisitis ad effectum. Porro nomen causæ per ampliationem quandam extendi etiam ad conditionem inuenies passim etiam apud Philosophorum, vbi non semel proximitas agentis ad passum ponitur pro causa huius, vel illus effectus.

Postquam Philosophus cap. de priori, prioritatem naturæ explicuit: sequenti capite quod est de simul: simultatem naturæ describit h s verbis: *Natura simul sunt quæcumq; conuertuntur quidem secundum eius quod esse consequentiam, sed nequaquam alterum alteri causa est vt sit.* Exemplum in re metaphysica clarissimū habebis, si falso putes è rationali fluere indiuisibiliter, & scribibile, & flebile, vt duas potentias physice

distinctas. Nam omne risibile est flebile, & omne febile risibile; adeoq; dicuntur secundum eius, quod est esse consequentiam, sed neutrum alteri causa est; vtrumq; autem ab eadem causa dimanat. His positis.

Malè definiens prius natura facile impugnatur. Quidam existimant prius naturam describi à Philosopho r. Metaph. ca. r. r. vbi sic habet: *Sunt priora secundum naturam, atque substantiam quæcumq; contingit ab eis; alijs esse, illa vero sine eis minime.* Atunt igitur prius natura respectu alterius illud esse, quod sine altero esse potest, cum alterum nequeat esse sine ipso.

Hanc definitionem impugnabis ex conceptu causæ necessariæ. Repugnat enim causam necessariam esse sine suo effectu, æque, ac effectum esse sine causa; & tamè causa necessaria habet veram prioritatē naturæ respectu effectus. Naturaliter neque causa necessaria potest esse sine effectu. Supernaturaliter etiam effectus potest esse sine causa; à qua est, immo vt habes ex dictis, & hæc causa sine hoc effectu, & hic effectus sine hac causa naturaliter, esse possunt. Hęc igitur definitio, vt ait Philosophus, est Platonica & respiciens ad ideas, quas putauit Plato ita esse causas singularium, quæ oriuntur, & occidunt, vt hæc quidem sine ideis esse non possent, possent autè idea sine his.

Dicunt alij prioritatem naturæ consistere in independentia vnius ab alio, pnta causa ab effectu: posterioritatem vero in dependentia effectus à causa. Hęc definitio peccat

cat in multis. Primo sunt infinita, à quibus nihil pendeo, & tamen respectu illorū non habeo prioritatem naturæ. Numerata si potest lapides & ligna, & innumerabilia alia, à quibus nihil dependeo, & vide an sim prior natura respectu eorum. Secundo: controvertitur, an sit possibilis mutua prioritas naturæ, ergo prioritas huiusmodi ita defini debet vt non excludat formaliter rationem mutua, seu reciproca; & consequenter ad rationem prioris non debet pertinere formaliter ratio independentis, hoc est in conceptu prioris definitiuo debet præscindi à possibilitate, vel impossibilitate talis dependentiæ.

Prioritas igitur naturæ definita est, & iterum definiti à nobis: *Ordo huius ad hoc vt actus primi ad secundum.* Iuxta hanc definitionem quicquid quomodolibet: hoc est siue vt causa; siue vt conditio pertinet ad actum primum alterius; respectu eiusdem, prius natura conueniēter dici potest. Vt igitur videas an hoc, vel illud respectu cuiuslibet sit prius; vide an in potentia, seu sufficientia adæquata ipsius aliquid includatur. Hęc posita definitione querendum est, an omnibus, an solum aliquibus causis conueniat prioritas; adeoq; excurrendum erit, sed celeri cursu, per singulas causas.

Negant aliqui prioritatem naturæ conuenire finali: Sciendum est ad prioritatem naturæ non requiritur prioritatem temporis. Admittitur hoc communiter, & ostenditur in causa necessaria, quæ in eodem instanti, in

o est, operatur; unde si Solem fingas æternum, fingis æternam & lucem. Hinc habes causam finalem non repellendam esse à ratione prioris, eo quod non antecedit tempore effectum. Potest igitur aliquid antecedere causalitate, quin antecedit tempore. Rursus hæc ipsa antecedentia potest esse vel secundum existentiam physicam, vel secundum existentiam intentionalem: hanc secundam concedes causæ finali, primam negabis. Hinc est, quod dicitur finem esse primum in intentione, ultimum in executione.

Dic igitur causam finalem habere prioritatem naturæ respectu effectus. Probabis, quia in ijs quæ agunt propter finem, intentio finis constituit potentiam physicam, & sufficientiam ad obtinendum ipsum, & finis secundum intentionem antecedit natura seipsum, & media ad seipsum secundum rem. Hoc est, quod intelligit D. Thomas ubi dicit inter alias causas principatum tenere quodammodo causam finalem.

De efficienti non puto esse, qui dabitur: patet enim quod omne quod fit, est à potente ipsum efficere, & consequenter præsupponere sibi causam efficientem sui. Patet hoc ipsum tum ex definitione efficientis: *Primum unde motus* superius explicata, tum ex dicto inter sapientes vulgati: *Vnum quod quæ agit in quantum est actu.*

Ex nihilo nihil fit. Debet igitur rei, quæ fit præsupponi subiectum ex quo fiat. Habet igitur causa materialis prioritatem naturæ respectu totius; totius autem, non vero singu-

singularum partium constituentium totum. Patet hoc ipsa etiam materia constituit totum: materia non præexistit materiæ; ergo materia non præexistit omni constituenti totum. Huc facit quod diximus causam efficientem non esse sola sufficientiam adæquatam, vt aliquid de nouo existat, sed indigere alia natura adiutrice, hoc est materia: sermo est autem de causa efficiente, creata, vt sapius hæctenus dictum est.

Potest autem materia prima comparari non solum cum toto, sed etiam cum forma. Rursus non solum cum forma materiali. sed etiam cum immateriali. Respectu vtriusque dic materiam habere prioritatem naturæ; respectu materialis per modum causæ rigorosæ sumptæ; respectu immaterialis, hoc est animæ rationalis; per modum subiecti prærequati. Hæc omnia clarent ex dictis.

De causa formali nega quod sit prior natura. Ratio est: quia forma non est quid requisitum ex parte actus primi; immo illa eadem actione qua ponitur forma, ponitur effectus simpliciter. Pura ea actione qua ponitur albedo, fit album: albedo igitur non est aliquid quod præsuponatur, vt constitutum sufficienti adæquatæ ab album:

Dixi: eadem actione, qua ponitur albedo, fieri album; quod pariformiter intelligendum est in omnibus totis, seu substantialibus, seu accidentalibus; dummodo hæc per formam materialem constituantur. Dicitur enim supra eadem actione produci

formam, & vnionem communicatiuam formæ ad subiectum. In homine non ita contingit, nec enim actio eductiua vnionis est productiua formæ: sed idem actu primus determinans causam creatricem ad productionem animæ, est determinatiuum ad actionem eductiuam vnionis: duæ igitur istæ actiones altera eductiua vnionis altera creatiua animæ, conueniuntur se habent, & quamuis à diuersis agentibus, sunt tamen ad exigentiam eiusdem subiecti indiuisibiliter ad vtriuque dispositi. Igitur neque forma, neque vnio præcedunt naturam totum: quandoquidem vtraque præsupponit totum actum primum ad totum.

Quamuis autem de forma dictum sit alibi, hanc esse subiectum adhesionis illius vnionis, cui pro subiecto inhesionis adæquato assignata est materia: non propterea habet prioritatem naturæ respectu eiusdem vnionis; nam subiectum adhesionis non exercet neque causalitatem neque rationem conditionis prærequisitæ: quod olim exemplificauimus in actione creatiua distincta à termino creato; adeoque recepta in ipso tamquam in subiecto, non tamen tamquam in præsupposito. Quod exemplum; si terminus creatur actione sibi superaddita, est verum, & clarum: si secus, est clarum: quod sufficit.

An actio sit prior natura effectu dubitari potest, ab ijs præcipue, qui actionem viam vocant ad terminum: & de via, & termino sic philosophantur; sicut vulgus

de via Iulia, & Mole Adriani: est enim euidens viam prædictam præcedere Molem, adeoque si non euidens, saltem proximum euidenti est actionem naturam præcedere terminum, qui per ipsam ponitur in rerum natura.

Dicendum est actionem non esse priorum natura; sed ipsam met prioritatem causam ad effectum; & indiuisibiliter posterioritatem effectus ad causam. Explicatur hoc. Actio est formalissima ratio, per quam causa dat esse effecti, & effectus recipit esse à causa, g. per actionem causa constituitur causa in actu secundo huius effectus; & hic effectus constituitur effectus in actu secundo huius causæ, Rursus actionem non præcedere naturam effectum probatur ex dictis; quia actio non se tenet ex parte actus primi, nec constituit potentiam adæquatam ad existentiam alterius: immò actio ipsa procedit à toto actu primo, adeoque natura posterior, & formalissima reductio actus primi in secundum.

Ut in hac materia facile fugias æquocationes innumeras aduerte pro eodem summi prius natura, & causam, ampliando, vt dictum est, acceptionem causæ. Sicut igitur causa considerari potest, vel in actu primo, vel in actu secundo; ita etiam prius natura considerari potest, vel in actu primo, vel in actu secundo, hoc est vel in exercitio, vel præscindendo ab exercitio sui prioratus. Qua in re philosophamur omnino coherenter ad ea, quæ diximus de

relationibus. Docuimus enim ibi id quod est prius constitui in ratione prioris per id quod est posterius; & è conuerso. Puta sum prior Antichristo per durationem meam, & durationem Antichristi; & vicissim Antichristus est posterior me; per durationes suam & meam. Vbi vides, quod quamuis hic ad huiusmodi prioritatem, & posterioritatem duas durationes requiramus, non tamen ad rationem effectus, & causæ in actu secundo non sufficit vnica actio, cum supra probauerimus per eandem indiuisibilem rationem alterum agere, & alterum agi.

De prioritate in actu secundo loquitur Philosophus vbi dicit prius & posterius dici secundum id quod est esse consequentiam. Ex hoc enim quod causa sit in actu secundo causa, recte inferes esse effectum: & vicissim ex eo quod sit effectus, recte inferes esse causam in actu secundo. Vbi aduerte ly *in actu secundo* non appellare actualem existentiam causæ, sed actualem causationem. Sape enim id quod est causa, actu est, absque eo quod actu causet, quod patet in causis liberis, quæ completæ ad agendum tamen oriuntur, vnde prioritatem quidem habent in actu primo, non autem in actu secundo: non enim datur prius vt tale, nisi per posterius. Quæ omnia patent ex alibi dictis.

ARTICVLVS II.

An detur mutua causalitas?

NOmme mutua causalitatis, intellige hic quamcumque mutuam prioritatem naturæ, quam breuius nomine causalitatis complectimur. Ita loquuturi sumus in vniuersa hac materia. Dico 1. non repugnat muta prioritas. Probatur conclusio: quia media & finis se inuicem causant; g. non repugnat quod duo sint sibi inuicem causa. Antecedens probatur: quia sanitas est finis sectionis venæ, & adeoque sectionem venæ finaliter causat; ipsa autem sectio venæ causat sanitatem; ergo media & finis se inuicem causant. Hæc conclusio est expressa Aristotelis 2. Phys. text. 30. vbi sic habet. *Sunt autem quedam & ad inuicem cause; vt laborare causa est bonæ habitudinis, & hac laborandi, sed non eodem modo; sed hoc quidem vt finis, illud autem vt principium motus.* Videlicet laborare, hoc est exercere se est causa efficiens sanitatis; sanitas autem est causa finalis laborandi seu se exercendi.

Constat hæc eodem conclusio ex dictis; vidimus enim causæ finali competere veram prioritatem naturæ; vidimus etiam competere efficienti: media autem sunt causa efficiens finis; finis autem est causa finalizans media; media igitur & finis se mutuo causant, hic quidem secundum esse intentiona-

liter,

liter, illa vero secundum esse physice. Aduertunt hic Conimbricenses 2. *Physic. c. 7. quæst. 9.* finem esse causam efficientis quoad eius causalitatem, non tamen quoad eius esse. Puta sanitas non est causa quod fit Galenus in rerum natura, sed quod Galenus operetur, & operante Galeno, existat sectio venæ vel abstinencia, vel quodlibet aliud huiusmodi aptum auerruncandæ infirmitati.

Dices: sequitur ex hac doctrina, idem causare seipsum: consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia sanitas quæ intentionaliter est, non est alia sanitas ab ea quæ realiter erit; prima causat secundam; g. causat seipsam. Ergo illa sanitas est à se: g. est Deus, quia a seus est ratio differentialis Dei. Minor probatur ex hac ipsa vltima consequentia: quia si causat seipsam est à se. Hinc nihil euidentius esse aiunt hoc principio: *omne quod fit ab alio fit.*

Resp. distinguendo maiorem: idem secundum esse physice est à se secundum esse intentionaliter, & quidem vt à causa inadæquata: concedo: idem secundum eundem modum essendi, aut vt à causa adæquata, est à se: nego maiorem. Et eodem modo distincta minori; nego consequentiam. De Deo dicitur quod sit à se, non tamen dicitur quod sit causa sui, in quo facile est rudiores impingere. Dicitur autem esse à se, hoc est independentem à qualibet causa. Vide quam hoc sit diuersum ab illo esse à

se quod tribuimus sanitati; non consistente in alio, nisi quod sanitas intentionaliter existens in anima tum Calliæ ægrotantis, tum Galeni curantis, determinet ad positionem mediorum efficientium ipsam secundum esse simpliciter: diximus autem sanitatem secundum huiusmodi esse, non esse causam adæquatam sui, quod patet, quandoquidem præter intentionem sanitatis ea omnia requiruntur, quæ vere sanitatem efficiunt.

Dico 2. Repugnat mutua causalitas secundum idem esse in eodem instanti reali. Mutuam causalitatem secundum esse physice negant in eodem genere causandi aliqui, qui eandem concedunt in diuerso genere causæ. Puta negant possibilem esse mutuam causalitatem inter efficientem & efficiem, ita vt & *A* efficiat *B*, & vicissim efficiatur à *B*. Concedunt autem inter causam materiale, & formalem, ita vt materialis secundum existentiam physicam, concurrat ad existentiam formæ, causando illam in genere causæ materialis; & vicissim forma causet materiam in genere causæ formalis. Si tanti esset aliorum sensa indagare, quanti est explicare nostra, inueniremus eos qui sic loquuntur, vel decipi nomine causæ formalis, vel non dissentire à nobis.

Nostra conclusio est vniuersalis negativa, rejicitque omnem mutuam causalitatem secundum idem esse tam in eodem, quam in diuerso genere causæ. Oportuit

antem addere : *in eodem instanti* ; quia non est dubium quin agrotus servatus à Medico , possit Medicum suum graviore morbo liberare , & Pater cui vitam debet Filius , possit vicissim vitam recipere , hoc est conservationem vitæ à Filio .

Conclusio sic explicata probatur : illud est prius natura modo dicto , quod per suum esse phyce constituit actum primum seu sufficientiam adæquatam ad id quod dicitur posterius ; g. id quod est posterius nequit esse prius natura respectu illius eiusdem ; g. inter prius & posterius repugnat mutua prioritas . Secunda consequens est evidens : prima probatur ; quia si *A* esset prius *B* priori se , eo ipso esset in actu primo seu inter constitutus actus primi & sufficientiæ adæquatæ ad *B* ; si autem esset ex constitutivis actus primi ad *B* , eo ipso esset antequam esset , & consequenter præsupponeretur sibi ipsi . Patet hoc quia sufficientia adæquatæ ad *A* præsupponit *B* , g. præsupponit sufficientiam adæquatam ad *B* : sed in sufficientia ad *B* includitur *A* ; ergo *A* præsupponitur ad *A* ut est manifestum . Hoc argumentum est illud idem quod alibi ex Philosopho terulimus , ubi de ingenerabilitate materia .

Hoc quod posuimus in *A* & *B* melius fortasse videbis in duplici igne . Suppone igitur ignem *A* esse causam ignis *B* . In hac ipsa suppositione ponis ignem *A* inter constitutivam potentiæ prærequisitæ ad ignem *B* . Quod si rursus ponas ignem *B* esse causam ignis *A* , iam ipsum ignem *B* ponis inter

constitutivam sufficientiæ prærequisitæ ad ignem *A* ; & consequenter præsupponis ignem *A* ad ignem *B* ; rursus præsupposuisti ignem *B* ad ignem *A* ; ergo ignem *A* præsupponis sibi ipsi : implicat enim esse inter constitutivam potentiæ adæquatæ ad potentiam adæquatam sui , & non præsupponi ad potentiam adæquatam sui ; & simul implicat præsupponi ad potentiam adæquatam sui , non præsupponi ad se . Idem autem esse antequam sit quocumque genere anterioritatis videtur repugnans ex terminis .

Decipiuntur autem in hoc quod firmiter teneant prioritatem & posterioritatem secundum naturam non esse prioritatem aut posterioritatem secundum tempus . Vident enim repugnare in terminis aliquid quod incipit esse in instanti *B* , præfuisse in instanti *A* ; sed cum prioritas & posterioritas inter causam & effectum sit in eodem instanti , facile credunt idem prius esse simul & posterius , hoc est idem quod primo est in instanti *A* , in eodem instanti *A* esse antequam sit : quandoquidem ante & post secundum naturam , sunt in eodem instanti .

Verum quam repugnat intelligenti quid sit prioritas & posterioritas temporis , rem quæ primo est instanti *B* , præfuisse in instanti *A* , tam repugnat intelligenti quid sit prioritas & posterioritas naturæ , rem , quæ est posterior natura in instanti *A* , in eodem instanti *A* præfuisse secundum naturam . Ratio est quia præfuisse secundum naturam , est esse inter ea quæ constituunt potentiam ad-

adæquatam translatiuam à non esse ad esse: repugnat autem in potentia seu intra constituta potentia huiusmodi recenserit etiam translatam id quod transferendum est à non esse ad esse. Propterea dicitur actus primus adæquate distingui ab actu secundo, adeoque in toto actu primo nihil includi formaliter de actu secundo. Ex quibus apparet conclusionem suprapositam ipsa sui explicatione satis manifeste probari. Probabitur autem verius responsione ad obiectiones.

ARTICVLVS III.

Satisfit nonnullis obiectionibus.

Obiectiones quæ sunt contra veritatem propositam peccunt partim ex quibusdam modis loquendi, partim ex quibusdam experiencijs; & rationes huiusmodi dicuntur à nobis rationes physicae, ad differentiam quorundam argumentorum, quæ postea proponentur petita ex moralibus.

Ad solutionem earum quæ nituntur modis loquendi sciendum est aduersarios sæpe abuti particulis quibusdam aptis significare quamcunque connexionem, ad probandam connexionem causæ & effectus; quæ cū mutuo de pluribus extremis dicantur, mutuam inter plura causalitatem, dependentiam, & prioritatem importare videntur. Particulæ autem huiusmodi sunt; *ideo: quia: si non: & alia: id genus; quasi vero per ipsam semper*

per importetur ratio causæ, vel conditionis præsuppositæ; cum certum sit particulas huiusmodi quamlibet connexionem aut inseparabilitatem importare posse. Res in exemplo apparet. *Ideo homo est risibilis, quia est rationalis. Ideo Petrus est homo quia est animal rationale. Si non daretur flebile non daretur risibile; & è conuerso.*

Per particulas huiusmodi importatur connexio quædam; qualis autem sit illa connexio, per easdem particulas non explicatur. Hinc non est legitima hæc consequentia: *Ideo homo est risibilis quia est rationalis: ergo rationale est radix risibilitatis*, Quamuis enim sit verum consequens; est tamen illegitima consequentia, vt patet ex eadem forma pro consequenti falso: *Ideo Petrus est homo, quia est animal rationale; ergo animal rationale est radix humanitatis.* Patet enim, quod non sicut se habet risibile ad rationale, ita homo ad animal rationale. Hoc idem de particulis reduplicatiuis alibi notatum est. His positis.

Obijc. 1. Materia causat formam, & forma materiam, ergo inter materiam, & formam datur mutua causalitas. Antec. continet duas partes. Prima est, quod materia causat formam, & hæc probata est vbi de causa materiali. Secunda pars est, materiam vicissim causari à forma. Hæc autem probatur. Primo in sententia Thomistica materia existit per esse formæ; ergo forma dat esse materiæ: dare autem esse, & causare sunt idem. Secundo; quemadmodum ma-

teria

retia est causa materialis formæ: ita etiam forma est causa formalis materiæ; quicquid autem est quomodolibet causa alterius, est prius natura altero; ergo tam forma est prior natura materia, quam materia est prior natura forma. Tertio; ideo existit materia, quia existit forma; & si non existeret forma non existeret materia; ergo forma est causa materiæ, & prior materia.

Resp. neg. antec. quod est eorum, de quibus supra, qui aiunt repugnare quidem mutuam causalitatem in eodem genere, secus autem in diuerso genere causæ. Ad primum; dictum est alibi. Addo quod etiam si forma esset existens materia, non inde legitime inferres esse priorem materia: esset enim causa materiæ ut essentis, seu ut existentis in genere causæ formalis: dictum est autem supra causam formalem non esse priorem effectu formali, quem præstat. Ad 2. aliud est esse causam formalem totius, aliud materiæ. In sententia Thomistica materia est formaliter per formam; in sententia nostra totum est formaliter per formam hoc potius quam illud, seu in hac potius quam in illa ratione substantiæ; in neutra sententia necesse est prioritatem admittere. Ad 3. vel nega antec. vel distingue: si non existeret forma, non existeret materia: ex defectu finis omitte; ex defectu prærequisiti: nega. Posses etiam omittre antec. & negare conseq. Ex duobus inseparabilibus si non existeret vnum non existeret alterum: nec tamen necesse est inseparabilia quælibet

De mutua prioritate nature. 455
bet habere inter se connexionem causæ, & effectus.

Immo sepe ex defectu consequentis recte arguitur defectus antecedentis. Puta: *Antichristus nullibi est; ergo non est*. Et: si nullam vocationem haberem, non existerem; cum tamen certum sit vocationem non esse quid prius mea existens. Hinc alibi diximus consequens physicè, esse logice antecedens, quia ex consequenti recte inferes antecedens, ut patet in hac illatione: *Petrus est hic; ergo est*. Item: *est risibile, ergo rationale*. In primo consequens physicum ponitur pro antecedenti, & antecedens physicum pro consequenti: esse enim præcedit physicè esse in loco. In secundo consequens metaphysicum inferens metaphysicum antecedens: risibile enim secundum considerationem metaphysicam profuit à rationali.

Dices: plus requiritur ad conseruandum materiam siue forma, quam cum forma; ergo forma influit actionem conseruantiã in materiam; sed etiam & in eodem instanti materia influit: seu conseruat in genere causæ materialis formam; ergo inter materia, & formam datur mutua causalitas. Antec. probatur: quia agens naturale non conseruat materiam sine forma substantiali, conseruat autem cum forma; ergo plus requiritur ad conseruandum materiam sine omni forma, quam cum aliqua forma. Probatum iam conseq. quia insufficientia quæ est in agente naturali ad conseruandam materiam sine forma, adiuuatur per existentiam

tiam formæ, quando adest, suppletur autem ab auctore naturæ quando abest; ergo est aliquis influxus formæ in materiam. Si enim forma nihil influit in materiam, cur difficilius est materia sine forma, quam cum forma?

Totum hoc argumentum laborat in supposito. Causa faciens, & conseruans materiam est solus Deus, vt patet ex dictis de ingenerabilitate, & incorruptibilitate materiae. Hinc falsum est difficilius esse hanc conseruari sine omni forma, quam cum aliqua forma; quamuis connaturalius sit, & magis modo sibi debito sociata formæ, quàm ab eadem diuisa; forma igitur in influit in conseruationem materiae, nisi fortè in ratione finis. Nega igitur antec. Ad probationem nega iterum antec. Ad vltimam, & lapidissimam interrogationem acriori interrogatione respondeas, videlicet: si vbi catio, si duratio nihil influit in esse Petri: cur impossibile est Petrum esse sine omni vbi catione & duratione? His, & alijs huiusmodi interrogationibus satisfactum est, vbi dictum est quædam necessario consequi ad esse, itaut res sine quibusdam, omnino, sine alijs, saltem naturaliter esse non possit. Petrus sine omni vbi catione nequit esse, neque de potentia absoluta; vt communiter aiunt. Materia prima nequit naturaliter casere omni forma substantiali, vt dictum est alibi.

Auerte autem ex hoc quod Deus materiam naturaliter conseruet cum forma; sine

sine forma autem, miraculosè; non inferri eundem Deum plus virtutis exercere in vna circumstantia, quam in alia: sed solum inferri quod Deus in vna circumstantia dispenset legi naturæ, non autem in alia. Non requiritur autem plus virtutis ad operandum cum dispensatione, quam sine dispensatione, sicut non plus linguarum requiritur ad loquendum cum licentia, quam sine licentia Superioris. Quæ omnia patent.

Obijc. 2. Actio creatiua Angeli recipitur in Angelo tamquam in subiecto: ergo Angelus est causa passiva suæ creationis: sed vicissim actio creatiua est causa Angeli; ergo inter Angelum, & creationem Angeli datur mutua causalitas.

Respondeo controuersum, an actio creatiua distinguatur à termino qui creatur. Si non distinguitur, negatur suppositum antecedentis. Philosophus de huiusmodi actione nihil habet: quia purat nihil creari, iuxta illud. *Ex nihilo nihil fit* Si autem distinguitur, dic quod alibi dictum est, Angelum esse subiectum, sed non causam actionis prædictæ. Subiectum alibi diuisimus in subiectum in actionis, & subiectum ad actionis: quod sufficit ad solutionem præsentis; hoc est, nullius difficultatis. De actione etiam dictum est hanc non esse priorem termino, sed ipsammet prioritatem causæ respectu termini; Sunt qui actionem priorem vocent prioritate originis, nihil aliud fortasse intelligentes, nisi quod actio sit

ipsamet formalis origo effectus à causa. ¶

Obj. 3. In generatione substantiali vltima dispositio ad formam est causa formæ: & vicissim forma est causa vltimæ dispositionis ad ipsam; ergo inter vltimam dispositionem & formam datur mutua causalitas. Antecedens, quoad primam partem probatur. Quia vltima dispositio ad formam substantialem est vnum ex constitutiuis potentia adæquata seu actus primi completi ad existentiam formæ, productio enim formæ præsupponit naturam vltimam dispositionem ad ipsam; imo hoc ipsum sonare videtur hæc vox; *dispositio*: cum idem sit disponsi quod præparari ad hoc & ad illud. Probatur iam quoad secundam partem; quia formæ in composito tribuitur influxus in accidentia, quæ sunt proprietas compositi; vnde dici solet formam esse radicem & principium eorum accidentium quæ sunt in toto. Hinc etiam est quod dicitur in toto formam esse causam formalem totius; efficientem verò accidentium totius: inter accidentia autem quæ sunt huius totius maximè proprium est vltima dispositio. Secundam partem antecedentis alij aliter probant; videlicet; forma est causa passiva & subiectum inhesionis vltimæ dispositionis ad ipsam: est de ratione cause passivæ præsupponi natura ad id cuius dicitur causa; ergo forma natura præsupponitur ad vltimam dispositionem.

Hæc omnia refelluntur ex professo in libris de Generatione, Interim; nega an-

tec. quoad secundam partem. Ad primam probationem nega antec. Ad secundam, nega mai. Forma nullo modo præsupponitur dispositioni ad se, adeoque respectu vltimæ dispositionis non habet rationem causæ neq; efficientis neq; passivæ. Patet hoc ex ipso argumento Aduersarij: implicat enim A præsupponi vltimæ dispositioni ad A: & hoc argumento vt euidenti vtemur, vbi ostendemus subiectum inhesionis adæquatū accidentium esse solam materiam. Sed hæc supponenda sunt hic, non probanda.

Obj. 4. Expulsio formæ veteris præcedit naturam introductionem nouæ, & introductio nouæ vicissim expulsionem veteris: ergo datur mutua præcedentia secundum naturam. Antec. probatur: ideo expellitur vetus, quia introducit noua, & ideo si introducit noua, quia expellitur vetus. Item non expelleretur vetus, si non introduceretur noua; non introduceretur noua, si non expelleretur vetus; ergo &c.

Resp. negando antec. Expulso veteris formæ & introductio nouæ, si accipiantur pro primo non esse vnius, & primo esse alterius, se habent concomitanter: si pro actione ipsa expulsiva vnius, & introductiva alterius, sunt idem: iuxta illud, *Generatio vnius est corruptio alterius*; est è conuerso. Ad probationem patet ex dictis. Nil probatur per reuolutionem illarum particularium, nisi inseparabilitas introductionis nouæ, & expulsionis veteris formæ.

Obj. 5. Habes habitum charitatis eli-

ciat in instanti A actum charitatis sibi præceptum. Hoc posito; habitus charitatis influit in actum efficiendo, & actus in habitum conseruando; vterque influxus est in genere determinatiui antecedentis, ergo datur mutua antecedentia &c. Quod habitus influat supponitur: quod conseruetur ab actu, probatur: quia si non elicias, destruitur habitus vt pote impossibilis cum omissione actus præcepti.

Resp. Admissa hypothese, negando secundam partem maioris. Actus conseruat habitum non in genere cause influentis, sed in genere formæ impossibilis cum omissione impossibilis cum habitu. Sicut igitur ommissio non expellit habitum in genere efficientis, sed in genere formæ impossibilis; ita nec actus illum conseruat in genere efficientis, sed in genere remouentis formaliter; hoc est in genere formæ impossibilis, impedimentum formale, in quo nulla est prioritas. De prima parte maioris maior est difficultas. Si enim habitus influit efficienter in actum, totius actus primus ad actum stare nequit cum omissione eiusdem, adeoque non erit de ratione actus primi liberi posse coniungi cum vtrolibet ex oppositis: cum actu & omissione actus. Patet hoc; quia habitus stare nequit cum omissione actus præcepti.

Ad hoc respondetur te cum habitu charitatis esse liberum ad ponendum vel non ponendum actum præceptum; non quod possis coniungere amorem vel non amorem cum

cum habitu; sed quod possis vel conseruare habitum amando, vel non amando illum abijcere. Hoc fere modo cum sessione liber es ad standum vel sedendum, eo quod possis vel conseruare sessionem sedendo, vel surgendo eandem abijcere. Est igitur de ratione actus primi liberi vel posse coniungi cum vtrolibet ex oppositis, vel secundum aliquid sui posse abijci ad libitum operantis. Ex quibus apparet præceptum huiusmodi fieri non posse pro primo instanti in quo est habitus; cum in nulla sententia admittatur potentia destruendi quicquam in primo instanti in quo est.

Dices. Etiam in secundo instanti si omittatur actus, omittitur liberè ergo cum potentia adæquata non omittitur, sed hæc includit habitum, ergo omittitur in sensu composito habitus, ergo habitus stat cum omissione actus.

Respondeo conc. primo enthymemate, dist. min. subsumpt. Hæc includit habitum, vt determinatè conseruandum: nego, vt conseruandum vel destruendum, conc. min. Habitus vt determinatè conseruandus, supponitur in primo & in secundo instanti; vt determinatè destruendus, supponitur in primo, & excluditur à secundo; vt conseruandus vel destruendus: supponitur quidem vt existens in primo, præscindit autem à durante vel non durante in secundo. Et consequenter, vt constituens potentiam indifferentem ad

conseruandum vel destruendum, præsuppo-
nitur vt existens in primo: præscindit au-
tem à durante vel non durante in secundo
instanti. Si conseruetur, influit, fitque for-
maliter prior natura actu in quem influit
(prius enim fit formaliter prius per poste-
rius) si destruat, non influit in destru-
ctionem sui. Hinc non dicitur indifferens
vt influat in amorem vel non amorem,
sed vt influat vel non influat in amorem.
Cum igitur esse prius natura ac esse causam
sit formaliter idem, patet non esse eodem
modo priorem natura amore ac non amo-
re.

Inst. Implicat quod omissio sit libera, &
non coexistat ipsi potentia adæquata ad a-
ctum: ergo &c. antec. probatur, quia a-
ctus non est liber nisi coexistat ipsi poten-
tia adæquata ad omissionem, ergo nec omis-
sio est libera nisi coexistat ipsi potentia adæ-
quata ad actum. *Confir.* quia in eo instanti
in quo liberè omitto, possum agere: ergo ha-
beo potentiam agendi.

Resp. dist. antec. Si potentia constituitur
per formam destruendam per omissionem:
nego; si non constituitur per talem formam
conc. ad probationem antec. omitto an-
tec. & nego conseq. Disparitas est quia
voluntas, quæ est potentia omittendi non
destruitur per actum: habitus qui est
pars potentia agendi destruitur per omis-
sionem. *Habitus* igitur non ita se habet ad
actum, sicut ad omissionem. Ad hanc se ha-
bet per modum rei destruendæ per ipsam:
ad

ad illum per modum principij inflantis
in ipsum. Propterea ad hunc necesse est
vt existat; ad illam vt immediatè ante
extiterit. Hæc facilia sunt bene penetrant
quid sit conseruari quid destruit. Nam
etiãsi independenter ab influxu sui, esset
conseruandus, esset de actu primo suæ con-
seruationis vt existens in instanti antec-
edenti. Cum ad conceptum conseruati vt ta-
lis pertineat extitisse. Et similiter est de con-
ceptu ipsius vt destruendi, & suo modo de
actu primo destructionis ipsius quod ante
extiterit.

Ad confirm. dist. habeo potentiam agendi
in sensu diuiso concedo; in sensu compo-
posito: nego, & quia sensus diuisus est in
mea potestate: ideo sum simpliciter liber.
Ita in eo instanti in quo liberè mihi ampu-
to pedes, habeo in sensu diuiso potentiam
ambulandi, non autem in sensu compo-
sito: quia non potest esse in me potentia
ambulandi simul cum actuali amputatione
pedum. Possum tamen in eo instanti in quo
liberè amputo, loco amputandi, illos exerce-
re per ambulationem.

Obj. 6. In hypothesi duplicis causæ to-
talis non repugnat mutua causalitas: du-
plex causa totalis non repugnat? ergo in
hypothesi possibili non repugnat mutua
causalitas.

Respond. hanc difficultatem examina-
tum in Tom. 3. in quæst. de duplici causa
totali.

ARTICVLVS III.

*Proponuntur & solvuntur argumenta
petita ab experientijs.*

Primum argumentum sit illud quod petitur ex duobus carbonibus ignitis inuicem approximatis. Calor carbonis *A* conseruat calorem carbonis *B*, & vicissim calor carbonis *B* conseruat calorem carbonis *A*: ergo inter calores *A* & *B* datur mutua causalitas, seu mutua dependentia. Antec. patet experientia; quia per separationem coniungit facilius vtrumlibet & vtrumque calorem diminui, & extingui, ergo calor proximus calori fouet calorem. Hoc idem patet infinitis alijs experimentis: puta, duæ manus calidæ mutuo fouent suum calorem, periturum herese si separentur.

Secundum petitur ex duobus baculis se inuicem sustentibus, seu ad se inuicem inclinatis. Vbicatio baculi *A* est causa vbcationis baculi *B*, & vicissim vbcatio baculi *B* est causa vbcationis baculi *A*; ergo inter istas duas vbcationes datur mutua dependentia. Antec. probatur: quia remoto baculo *A* præcipitat baculus *B*, nisi proximitas baculi *A* per aliquid aliud supleatur: ergo proximitas baculi *A* influit seu determinat vel per modum causæ, vel per modum conditionis ad vbcationem baculi *B*; idem dic è conuerso de proximitate baculi *B* respectu vbcationis baculi *A*.

Ter-

Tertium petitur ex ingressu venti & apertione fenestæ. Pro priori ad ingressum venti intelligitur aperta fenestra: qui enim per fenestram clausam ventus ingrederetur? sed vicissim pro priori ad apertionem fenestæ intelligitur ingressus venti: ergo hæc duo se mutuo causant seu præcedunt. Secunda pars probatur; quia causa fenestram aperies est ventus ingrediens; ergo pro priori ad apertionem fenestæ intelligitur ventus ingrediens. Item: ideo ingreditur ventus, quia fenestra est aperta, & ideo fenestra aperitur, quia ingreditur ventus; ergo &c.

Quartum petitur ex motu rotæ *A* & rotæ *B* in eodem curru. Motus rotæ *A* est causa vel conditio ad motum rotæ *B*; & è conuerso motus rotæ *B* ad motum rotæ *A*, ergo isti duo motus se inuicem causant. Antec. probatur. Si impediatur rotam *A*, seu motum rotæ *A*, non mouetur rota *B*. Idem dic de impedito motu rotæ *B* respectu motus rotæ *A*. Hinc inferes; ergo negatio motus in rota *A* est impedimentum motus in rota *B*, & à conuerso; ergo motus rotæ *A* est negatio impedimenti ad motum rotæ *B*, & è conuerso. Consequentia liquet attendenti: ergo motus rotæ *A* est conditio ad motum rotæ *B*. Probatur hæc vltima consequentia: quia inter condiciones requisitas ad effectum ponitur negatio impedimenti; ergo motus rotæ *A* est proprius ad motum rotæ *B*, & è conuerso. Probatur vltima consequentia: quia conditio non

minus quam causa, dictum est, constituit actum primum proximum adæquatum effectus faciendi.

Primum argumentum dissolvitur axioma: *vis unita a fortior*. Duo carbones simul uniti validius agunt in frigidum circumfusum, eiusdemque actioni resistunt. Hinc ad argumentum in forma. Calor carbonis A conferuat calorem carbonis B; per mutuum influxum unus in alterum; nego: per simultaneam actionem & resistantiam unusque in contrarium; concedo. Item dic in omnibus alijs similibus experimentis. Moneritamen debes considerandum esse hic non solum carbonem & carbonem: sed etiam calorem & calorem. Non negamus carbonem A producere aliquid caloris immo aliquid ignis in carbone B, & vicissim carbonem B in carbone A. Negamus illum calorem aut ignem qui à carbone A produciuntur in carbone B, produci ab illo eodem calore vel igne, qui est producens talis caloris vel ignis. V. g. Calor A si produxit calorem B in alio: non produciuntur ipse ab eodem calore B.

Ad secundum. Consideranda est in vitro que baculo durities & impenetrabilitas. ratione talis impenetrabilitatis ubi est unum corpus nequit esse alterum, intellige in sensu composito. Hinc vbiatio baculi A incompossibilis est cum vbiatione baculi B: adeoque vna vbiatio impedit aliam per modum formæ incompossibilis. Quæ autem inter mutuo impediunt ut incompossibiles,

non

non habent ordinem inter se prioris & posteriori. Hinc recte diceret vbiationes prædictas esse sibi mutuas conditiones, sed concomitantes. sicut enim diximus supra non esse de ratione omnis causæ habere prioritatem, ita nec est de ratione omnis conditionis. Ita philosophatur, & sapienter Comptonus.

In forma igitur ad argumentum negat antecedens. Ad probationem concessio antec. distingue consequ. determinat in ratione determinatini concomitantis: concede; antecedentis; nega. Ex his facile est ad reliqua. Quicquid enim suppleret pro proximitate baculi A, eodem modo se haberet sicut se habet talis proximitas ad vbiationem baculi B, hoc est pro impedimento per modum rei incompossibilis quod impedimentum ad differentiam impedimenti antecedentis vocare poteris impedimentum formale: nam ex dictis supra, quod in qualibet denominatione sustinet rationem formæ, non exigit rationem prioris. Impeditur igitur descensus baculi B per vbiationem baculi A; tamquam per impedimentum formale: hoc est tamquam per rem incompossibilem cum tali descensu.

Dices præscindendo ab vbiatione baculi A non datur actus primus ad a quantum ad vbiationem baculi B, & è conuerso; g. & vbiatio baculi A pertinet ad actum primum vbiationis baculi B & è conuerso. Antec. probatur 1. quia si etiam præscin-

alendo ab vicatione baculi *A* detur praedictus actus primus adæquatus; non est cur deficiente vicatione *A*, deficiat vicatio *B*: ergo &c. 2. Quia talis actus primus adæquatus non est assignabilis, ergo, &c.

Resp. neg. antec. ad primam probationem neg. antec. Vicatio *A* si deficit, deficit ex defectu actus primi proximi ad se ipsam; sed actus primus proximus ad ipsam est indiuisibiliter ad vicationem *B*: ergo &c. Ad secundam probationem iterum nego antec. Actus primus proximus adæquatus vicationis baculi *B* est vterque baculus, motus antecedens vtriusque siue à manu collocante, siue ab alia causa. Impetus innati vtrique baculo tendentes actu per hanc & illam lineam versus centrum: adeoque vnum ad alterum inclinantes & alia huiusmodi; quæ neutram includunt ex vicationibus, & ad vtramque indiuisibiliter determinant.

Ad tertium. Nega. antec. Ingressus ventis & apertæ fenestræ sunt effectus simultanei, seu coeffectus eiusdem causæ indiuisibiliter intrudentis ventum & pellentis fenestram. Sicut in balance ascensus lancis *A* & descensus lancis *B* sunt effectus simultanei eiusdem grauitatis. Ita etiam supra diximus expulsionem vnus formæ & introductionem alterius indiuisibiliter, & sine vilo ordine prioris & posterioris esse ab eadem causa. Quod si Aduersarius quærat hic quidam sit illa causa fenestram pellens & ventum intrudens: pete ab ipso causam

venti: & hoc firmiter tene te in effectibus simultaneis toties assignaturum causam vtriusque, quoties assignabis causam vtriuslibet. Non est autem hic locus agendi de ventis & causis Ventorum, quia omnia ad Meteoristas ex consuetudine huius vniuersitatis iam pertinent.

Ad quartum. Similiter nega antec. Etiam isti duo motus videlicet rotæ *A* & rotæ *B*, sunt coeffectus causæ indiuisibiliter vtramque mouentis. Quod pariter liquet in exemplo allato bilancis. Sunt autem ita coeffectus, vt actus primus proximus ad vtrumlibet sit actus primus proximus ad vtrumque, itaut vnum sine altero edere nequeat. Puta in casu posito vtriusque; rotæ in curru, mobilitas rotæ *A* est de actu primo proximo non solum ad motum rotæ *A* sed etiam ad motum rotæ *B*: & conuerso: igitur si consideres actum primum motus rotæ *A*, non attendes solum ad mobilitatem expeditam ipsius rotæ *A*, sed insuper ad mobilitatem expeditam rotæ *B*. Hinc sublata mobilitate rotæ *B*, vides è medio tolli actum primum proximum motus rotæ à; tolli, inquam, non per ablationem motus rotæ *B*, sed per ablationem mobilitatis. Hinc impedita à motu rota *B*, moueri nequit rota *A* ex defectu alicuius antecedentis, seu alicuius se tenentis ex parte actus primi. Hoc autem non est ipsum motus, sed impedimentum ad motum cum quo implicat in terminis dari expeditam mobilitatem rotæ *B*,

Hinc patet ad ea omnia quæ sequuntur :
 Negatio motus Rotæ *A* est impedimentum
 motus rotæ *B*: formaliter : nega, præsuppo-
 sitivè ; concede. Item motus rotæ *A* est ne-
 gatio impedimenti ad motum rotæ *B*: for-
 maliter : nega ; præsuppositivè : conc. Ne-
 gatio motus rotæ *A* est impedimentum mo-
 tus rotæ *B*, præsuppositivè quia hæc nega-
 tio est ex defectu proximæ mobilitatis ro-
 tæ *A*. Quæ cum sit indivisibiliter proxima
 mobilitas. Rotæ *B*, eo ipso est etiã ex de-
 fectu proximæ mobilitatis Rotæ *B*, defe-
 ctus autem proximæ mobilitatis præsup-
 ponitur ad non motum. Sicut autem nega-
 tio motus est impedimentum ; sic motus est
 negatio impedimenti : utrumq; præsuppositi-
 ve. Quæ omnia liquent ex dictis. Considera
 igitur non motum ipsum, sed ea quæ natu-
 ra præcedunt motum utrumlibet, siue ea se
 teneant ex parte rotæ quæ movenda est, si-
 ne ex parte causæ, cuius est movere ; & ha-
 bebis vnde argumentis huiusmodi plane
 satisfacias.

Fundatur hæc doctrina in doctrina Phi-
 losophi 5. Metaph. cap. 6. textu 8. ubi obser-
 vat eorum quæ simul vincularia sunt, unum
 per se motum, non posse aliter esse ; unum
 vero, quia indivisibilem. Dux autem rotæ
 in casu posito sunt simul vincularæ, seu con-
 nexæ, seu etiã confixæ ; earum igitur unus
 est per se motus ; & non potest aliter esse ;
 & consequenter nequit motus unius esse
 prior motum alterius,

Doctrinam hanc seipsa clarissimam ex-
 pli-

plicat Philosophus exemplo lignorum, quæ
 non pure iuxta ponuntur, sed aliquo vin-
 culo colligantur in fascem. Hinc etiã
 apparet falsum esse, quod aliqui concedunt
 videlicet etiã si infigatur vna rota, dari
 tamen totum actum primum ad motum al-
 terius. Ex hoc enim ipso quod est vnus
 utriusque motus, implicat esse actum pri-
 mum ad motum unius non autem alterius.
 Igitur impedimentum ad motum utriusli-
 bet est impedimentum ad motum utriusq;

ARTICVLVS IV.

Satisfit argumentis moralibus.

A Causis physicis transitur in hac ma-
 teria ad causas morales. Primum igitur
 argumentum sic. Dicit Petrus : nolo
 movere manum dexteram nisi movero si-
 nistram, nec sinistram nisi movero dexte-
 ram. In tali casu motus dextera pendebit
 dependentia à priori, à motu sinistræ ; &
 vicissim motus sinistræ à motu dextera ; &
 dabitur muta dependentia à priori. Ante-
 cedens probatur : quia motus sinistræ exi-
 stens erit motuum voluntati ad imperan-
 dum motum dextera, & vicissim &c.

Proponitur hic idem casus inter duos :
 puta inter Gabrielem & Raphaelem. Dicit
 Gabriel : nolo facere nisi quod videro Ra-
 phaelem facientem ; & vicissim dicit Ra-
 phael : nolo facere nisi quod videro Ga-
 brielem facientem ; in tali casu actus Ra-
 phae-

Phaelis erit determinatum antecedens ad actum Gabrielis; & è conuerso. Huiusmodi casus videntur quotidie accidere inter auilicos, qui ad quamlibet ianuam sibi inuicem protestantur se non ingressuros, nisi alium viderint præeuntem. In quo, si bene aduertas, intercederet non modo mutua prioritas secundum naturam, sed etiam secundum tempus; ex quo liquet quam inaniter & otiose hæc argumenta excogitauerint, in quorum gratiam hic repetuntur.

Ad casum de Petro hic propositum huiusmodi fieri posse & seruari. Ad rationem nega antecedens. Aduerte Petrum nihil aliud dicere nisi: nolo mouere dexteram nisi mouero sinistram; quod propositum esse potest non mouendi nisi vtramq; manum. Hoc posito motus vnus non pendet à motu alterius, sed ab illa voluntate pendet indiuisibiliter motus vtriusq; adeoque duo illi motus sunt coeffectus ab vno eodemq; voluntatis imperio simul pendentes. Si diceret: nolo mouere dexteram nisi prius mouero sinistram & è conuerso; nega hoc propositum fieri posse à sapiente; aut vel à stulto seruari.

Hanc vltimam responsonem dabis in casu Gabrielis & Raphaelis. Dices enim neutrum per totam æternitatem quicquam acturum si stens promissis: Auilici qui sibi mutuo ita protestantur sibi mutuo mentiuntur patet enim modo vnum, modo alterum profundiori capitis inclinatione petere venturam, quod desit, vel promisso vel etiam

iuramento. Quod interest ad rem nostram: vide quod qui mutua prioritatem admittunt faciunt naturam similem inaniter proponenti, quod exequi sit impossibile. Fac enim A & B esse sibi inuicem causas. Tunc naturam dicit: nõ ponam A nisi prius posuero B, nec ponam B nisi prius posuero A. Quod propositum est insipientis, & non intelligentis quid demum proponat.

Aliud argumentum sit hoc. Dicit Imperator mihi pugnaturus: en tibi ensẽm aureum, si reportabis victoriam ab hostibus, sit tibi præmium victoriæ. Aut etiam, si maus, præuideat Imperator futuram victoriam, gladium quo pugnaturus & victurus est miles, ante victoriam ipsam, det Militi in præmium victoriæ. In hoc casu & victoria causat donationem gladij, & donatio gladij causat victoriam, ergo in casu prædicto datur mutua causalitatis.

Ad hoc argumentum non male respondetis concedendo totum. Sed quid inde? Quasi vero diceremus repugnare omnem mutua causalitatem. Victoria intentionaliter existens & in genere causæ obiectiuæ determinat ad physicam donationem gladij, donatio autem ipsa gladij, & gladius ipse physice existentes determinat ad victoriam transferendam a statu pure intentionali ad esse simpliciter. Infinita alia huiusmodi olim proponebantur, in quibus immorari esset hominis otiosi.

Appendix ad tractatum de causis.
Quæ supersunt de causis per nonnulla quæ sita

qua sita explicabimus. Quæres autem primo an causa recte diuidatur quadrifariam: in materialem & formalem, & efficientem & finalem.

Resp. affirmatiue. Hæc responsio patet ex dictis: Causam enim exemplarem siue ideam quam pro quinta nonnulli afferunt, diximus pertinere ad efficientem.

Quæres secundo. An sint aliæ diuisiones causæ:

Resp. affirmatiue. Sed huiusmodi diuisiones melius afferuntur ubi fert occasio, quam instituendo quaestiones de ipsis. Puta quis non intelligit quando distinguitur, inter arguendum, aut respondendum, per causam mediatam & immediatam, adæquatam & inadæquatam, & sic de cæteris.

Est autem inter cæteras satis familiaris diuisio causæ in vniuocam & æquiuocam. Vniuoca producit effectum sibi similem: vt ignis ignem, æquiuoca dissimilem: vt sol plantam.

Præterea non est omittenda diuisio causæ in liberam & necessariam. Necessaria est quæ postis omnibus prærequisitis ad agendum nequit determinare se ad non agendum. Puta ignis proximus stuppæ necessario illam comburit. Libera est quæ postis omnibus prærequisitis ad agendum potest determinare se tam ad non agendum, quam ad agendum. Huiusmodi est voluntas humana, quæ perfectè completa ad amandum, potest etiam non amare, ex determinatione non aliena sed sua.

Post

Post diuisiones causæ quæres in quo differant conditio & causa, in quo conueniât:

Resp. Causam & Conditionem conuenire in ratione requisiti ad effectum. Actus enim primus adæquatus comprehendit non solum quicquid habet rationem causæ, sed etiam quicquid habet rationem conditionis, dummodo tam hoc quam illud contineatur inter constitutiua potentia adæquatæ ad effectum. Discrimen autem inter conditionem & causam afferri solitum est, quod causa determinet ad effectum per modum virtutis, conditio autem per modum applicantis virtutem. Exemplo resp. Vt ignis calefacit stuppam tam requiritur vt sit proximus, quam vt sit calidus; manifestum est autem aliter se habere calorem ad calefaciendum, aliter approximationem. Approximatio æque requiritur ad frigefaciendum: non idem dices de calore: habet igitur specialiter aliquid calor propter quod requiratur ad hunc effectum, quod non habet proximitas. Hoc est quod intelligunt nomine virtutis. Ineptum est putare vbiaciones per quas habetur proximitas agentis & passi esse virtutem omnificam; cum tamen proximitas huiusmodi requiratur ad quodlibet efficiendum; recte igitur dicitur esse applicatio huius & illius virtutis, à qua hic & ille effectus procedit. Conditio igitur conuenit proximitati, quia hæc pariformiter requiritur ad omnes omnino effectus inter agens & passum, ratio autem causæ conuenit huic & illi qua-

qualitati, puta calori, frigori, & ceteris, quia in effectu reperitur aliqua ratio quæ specialiter connectitur cum hac potius quàm illa. Puta calor connectitur potius cum igne quam cum aqua, & frigus cum aqua potius quam cum igne in genere effectus, quamuis tam frigus proximitatem aquæ exigat, quam calor proximitatem ignis.

His positus non vacat efferre huc & impugnare varias definitiones Cause in communi: quæ ideo difficile definitur: quia facillime quid sit intelligitur: cum etiam puer frequentissime in per habeat: ergo sum causa huius, non sum causa illius rei. Puta frater fratri dicit: ego non sum causa cur vapulaueris à Magistro: cum tamen sis causa cur vapulauerim à Prefecto: Hoc dicitur nihil aliud significans nisi se accusatum fuisse à fratre, quem non accusauit. Omnium autem definitionem receptissima est quod causa sit id quod determinat cum virtute ad esse aliud: conditio autem id quod determinat per modum applicantis virtutem; quæ omnia satis patent ex dictis.

Denique notandum est quod quamuis tam causa necessaria nequeat esse sine effectu; quam effectus nequeat esse sine causa; non tamen de ratione vniuersalissima cause adæquate est non esse sine effectu; sicut de ratione vniuersalissima effectus est supponere causam adæquatam sui. Patet hoc in causa libera, quæ perfecte completa potest non operari; adeoq; non habet necessario consequentem effectum; quamuis o-

De mutua prioritate nature. 477
tiam effectus liber necessario presupponat causam adæquatam sui.

Huc fortasse respexit Philosophus in definitione prioris quando dixit; ex duobus quæ conuertuntur, Sec. illud esse altero prius, quod sine illo esse potest, quamuis illud esse nequeat sine ipso: ita videlicet ut sensus sit, illud esse prius respectu alterius, sine quo alterum esse nequit, quamuis ipsum ex genere suo sine altero esse possit. Nam actus primus ex genere actus primi, seu ex ratione præcisa actus primi non necessario exit in actum secundum: ut patet ex actu primo effectus liberi. At actus secundus siue necessarius sit, siue liber, necessario supponit actum primum, hoc est sufficientiam adæquatam sui.

DISPUTATIO VI.

De Motu.

QVÆSTIO I.

De quidditate & proprietatibus motus.

ARTICVLVS I.

Quid & quotus sit motus.

EST autem motus, ait Aristoteles 3. Physic. cap. 2. eius quod potentia existit actus quatenus huiusmodi. Hæc definitio communiter sic circumsertat. *Motus est actus entis in potentia prout*

prout in potentia. Dicitur *actus*; quia de motum est in subiecto aliqua actualitas, & per motum formaliter subiectum extrahitur ab aliqua ratione pure potentie. Subiectum enim per motum fit ex mobili motum, hoc est ea eo quod potest moueri id quod actu mouetur. Dicitur *entis in potentia*: quia quamuis sit aliquis actus, non est tamen actus ita extrahens formaliter subiectum à ratione potentie, ut per illum formaliter subiectum habeat perfectionem illam seu rem illam, ad quam actualiter mouetur. Patet hoc in Socrate transeunte è domo sua ad Licium; per motum illum localem, quo egreditur domo sua, & ulterius pergit, ex mobili fit motus, seu ex potente mouere se, actu moues se: non tamen per motum huiusmodi formaliter ex potente esse in Licio fit in Licio existens; immo in fine motus cum in Licio existet, moue desinet & sedebit. Hinc patet cur addatur: *prout in potentia*.

Hæc particula *prout in potentia* aliter etiam explicari solet. Aiunt enim vnumquodque denominari esse in potentia ab illo motu quo moueri potest. v. g. alteratio est motus subiecti alterabilis, quatenus alterabilis est. Augmentatio motus augmentabilis. Generatio & corruptio, generabilis & corruptibilis; prout talia sunt. Eius vero quod fertur, id est, eius, quod mouetur localiter, latio, id est motus localis, ut dicit Philosophus suam definitionem explicans.

Hæc

Hæc definitio, quam rudiores obscuritatis insimulant vel mediocribus est clarissima; nec enim arduum est intelligere cum aliquo actu, stare aliquam potentiam; nec quemlibet actum quamlibet potentiam implere. Accipiendus autem est motus pro ratione communi ad omnem mutationem, siue successiuam, siue instantaneam. Successiua dicitur per quam terminus ad quem est motus, acquiritur non totus simul, sed per partes: instantanea vero per quam totus simul. Exemplum primæ sit in mutatione aquæ ex frigida in calidam; secundæ in mutatione aeris ex tenebroso in lucidum, prima mutatio dicitur à contratio in contrarium, fitque inter terminos positius, secunda à contradictorio in contradictorium: fitque à priuatione ad terminum positium.

Contemplare igitur subiectum aliquod; puta materiam primam in triplici statu; primo secundum rationem pure potentie ad aliquam formam, puta ad formam ignis. Secundo prout per actionem alterius ignis approximati disponitur & mouetur ad ipsammet formam ignis. Tertio prout potentem ipsamet formam ignis. In primo statu nondum mouetur, sed est in potentia & da motum; & ad formam acquisibilem per motum; in secundo statu non est in pura potentia ad motum, sed actu mouetur; in tertio potitur non solum motu, sed forma ipsa: quam per motum acquirit.

Dixi non solum motu: nam in eodem instanti, immo in eodem signo naturæ est in-

lu-

subiecto & actio generatiua prout ab alie-
ratina distinguitur; forma quæ per actio-
nem huiusmodi ponitur in natura; diximus
enim actionem non esse priorem natura ef-
fectu. Verumtamen cum actio distinguatur
à forma quæ per ipsam ponitur; subiectum
non perficitur formaliter per actionem,
tamquam per terminum; sed per formam
ipsam, ad quam talis actio terminatur.

Dices. Simul cum motu instantaneo non
est subiectum in potentia ad terminum mo-
tus; ergo etiam si definitio Aristotelica
quadret mutationibus successiuis, non ta-
men quadret omnibus; & consequenter est
definitio alicuius, non tamen omnis mo-
tus. Antec. probatur: quia simul cum mo-
tu instantaneo ponitur tota forma, adeoque
ponitur terminus motus simul cum motu;
ergo in sensu composito motus subiectum
non manet in potentia. Explicatur hoc
idem. Aer v. g. fiat ex tenebroso lucidus;
non præcedit in aere motus illuminationis
ad formam qua redditur lufinosus; sed
simul est in aere & motus illuminationis,
& lumen ipsum, itaut illuminatio ipsa ne-
que natura precedat lumen; sed sit ratio
qua lumen ab illuminatione procedit. Idem
dic de actione productiua formæ substan-
tialis.

Resp. tenendum esse quod dictum est su-
pra: videlicet, quod quamuis actio non
præcedat nisi origine terminum; tamen
potentia ad terminum non expletur in su-
biecto nisi per terminum ipsum, Igitur in-

eodem instanti, seu signo natura est in su-
biecto & actio & terminus actionis: sed
per actionem formaliter expletur in ratio-
ne potentie mobilis per actionem: per ter-
minum autem expletur ratio potentie per-
fectibilis per talem terminum. Ex hoc pa-
tet ad argumentum in forma. Distingue-
antes, non est in potentia ratione motus
formaliter; nega: ratione termini: conce-
de. Et ostende subiectum formaliter per-
fici perfectione intenta, non per actionem,
sed per terminum actionis. Hæc autem
sufficit ad veritatem definitionis Aristote-
licæ.

Inhabis: Philosophus quinto Physic.
textu 10. ait: *secundum substantiam autem
non est motus: propterea quod nullum en-
tium substantiæ contrarium est.* Idem docet
eodem libro textu 55. sic; *quibus autem
non sunt contraria, horum mutatio quidem
est, motus autem non est.*

Resp. ergo non est mala definitio motus;
etiam si non conueniat mutationi secundum
substantiam. Hæc enim non est motus.
Resp. secundo alicubi Philosophum inter ge-
nera motus enumerare eum qui est secun-
dum substantiam. Alicubi igitur magis,
alicubi minus strictè accipitur motus. Ex
quo respondebis argumento,

Idem autem Philosophus, locis supra ci-
tatis, tria genera motus enumerat, videli-
cet: *secundum quantum, secundum quale,
& secundum locum.* Huius motus succes-
siui suprà. Secundum restrictionem motus ad

tria prædicta genera, motus non comprehendit mutationem secundum substantiam. Alibi autem, videlicet hoc eodem libro textu 4. dicit: *mutatur enim semper id quod mutatur aut secundum substantiam, aut secundum quantum, aut secundum quale, aut secundum locum.* Hinc inuenies apud multos pro: *mutari* hanc aliam vocem, *moueri*; puta mouetur enim semper id quod mouetur, aut secundum substantiam, aut &c. secundum hanc acceptionem motus, mutatio secundum substantiam est motus.

Genera motus alibi etiam aliter enumerantur. Motus alius est ex non subiecto in subiectum, puta quando materia transit à priuatione ad formam, fit enim ex non subiecto formæ subiectum eiusdem. Alius ex subiecto in subiectum; vt cum ex subiecto vnus qualitatis fit subiectum alterius illi contrariæ, puta cum ex calido fit frigidum. Alius ex subiecto in non subiectum, vt cum à forma transit ad priuationem eiusdè. Prima & vltima ex prædictis mutationibus est motus inter contradictoria media vero inter contraria.

Dices; quando Philosophus post definitionem motus à se traditam exemplificat in generatione & corruptione, intelligendus est non de ipsa generatione, & corruptione formali, quæ est instantanea: sed de generatione, & corruptione dispositiua quæ est successiua ergo Philosophus sub motu à se definitio non comprehendit motum instantaneum.

Resp.

Resp. neg. antec. Nam Philosophus diuidit generationem, & corruptionem ab alteratione, hoc est mutationem secundum substantiam à mutatione secundum quale, & consequenter generationem formalem ab alteratione. Generatio autem dispositiua, & alteratio sunt idem.

ARTICVLVS II.

De multiplici motuum oppositione.

Specificari motum à termino ad quem; communis est sententia. Ratio est; quia essentia motus est esse tendentiam in terminum: positionem, aut acquisitionem termini. Cum igitur totum esse motus sit propter terminum, aiunt differentia vnus ab alio desumendum à differentia termini à termino. Ita calefactio est motus speciei diuersus à refrigeratione: quia alter est ad frigus, alter ad calorem, qui sunt termini diuersi speciei.

Ex ijs, quæ dicta sunt in Logica, & vbiq; firmiter tenenda sunt: quicquid dissimulat entitatiue vnum ab alio, eo ipso diuersificat secundum speciem vnum ab alio. Igitur si præter diuersitatem termini est etiam alia diuersitas entitatiua inter motum A, & motum B, rigore loquendo motus isti speciei diuersi erunt; idem dic, si cum identitate, vel omnimoda similitudine in terminis, aut termino, erit aliquid in ipso motu

X 2 per

per quod dissimiletur ab alio. Puta si homo & equus tendunt ad eundem terminum, cum motus equi sit essentialiter affixus equo, motus vero hominis homini: duo isti motus, cum entitative dissimilentur, specie different. Quia tamen in motu nihil aliud attenditur quam esse propter terminum; ideo respicientes ad hoc solum predicatum, dicemus cum alijs motum specificari à termino.

Hinc docet idem Philosophus passim, præcipue vero §. *Physic.* à textu 44. usque ad 50. motuum contrarietatem à terminorum contrarietate desumi: unde motus calefactionis, & refrigerationis non solum sunt diuersi specie, sed etiam contrarij; quia sunt ad terminos non solum diuersos, sed etiam contrarios.

Quartus solet hic, an idem subiectum diuersis motibus moueri queat, non successiue, quod est extra dubium, sed simultanee. Verum; si de motibus præcise diuersis sermo est, est etiam extra dubium idem subiectum simul habere diuersos motus. Socrates simul ambulat, nutritur, calefit, loquitur, &c. adeoque mouetur secundum locum, secundum quantum, secundum quale, &c. Dubium igitur est, an idem moueri queat motibus contrarijs. Hoc dubium multiplici conclusione per varia motuum genera euacuabitur.

Prima conclusio. Potest idem subiectum pro diuersis sui partibus moueri ad contraria. **Hæc conclusio est euidens in Socrate**

mouente manum dexteram versus orientem, & sinistram versus occidentem.

Secunda conclusio. Potest eadem res indiuisibilis diuisibile spatium occupans, intra spatium adæquatum moueri in partes oppositas. Hæc etiam conclusio est euidens. Dum enim dexteram moues ad orientem, & sinistram ad occidentem; anima quæ est res indiuisibilis, sed in spatio diuisibili, intra spatium à se occupatum mouetur, & versus orientem, & versus occidentem. Hæc conclusio supponit moueri animam ad motum corporis. Ratio utriusque conclusionis est: quia tam res diuisibilis, quam indiuisibilis, diuisibile spatium occupans, potest esse simul in spatijs partibus inter se oppositis. In quolibet enim spatio diuisibili facies diuisiones geometricas non tot quin plures, & in quaslibet partes oppositas.

Tertia conclusio. Nequit idem corpus naturaliter moueri secundum locum motibus contrarijs, aut diuersis, secundum idem. Probat hæc conclusio, quia idem corpus nequit naturaliter esse in multis locis simul; ergo nequit simul moueri secundum idem ad diuersa, aut contraria spatia. Ant. prob. ubi de corporum replicatione, quam asserimus possibilem quidem diuinitus, naturaliter autem impossibilem. *Dxi; Secundum idem*: quia nec totum corpus potest simul esse in duplici spatio sibi adæquato, nec vlla pars eiusdem corporis. Ex impotentia autem essendi in duplici loco, recte

inferes impotentiam & multaneorum motuū ad duplicem locum. Imo in ipsa impotentia essendi in duplici loco includitur impotentia perigendi ad duplicem locum, ut considerantur pariter.

Contra ultimam conclusionem sunt alięque difficultate perita ex motibus, syderū: Puta Sol motu raptus mouetur versus orientem, motu autem proprio ab oriente in occidentem. Hoc ipsum ob oculos ponitur in experimento quotidiano, puta si sit Socrates in Triremi, quę remis velisq; velocissimè feratur versus occidentem: ipse autem Socrates à prora ad puppim, adeoq; orientem versus motu progressiuo feratur. Hoc quotidie accidit. Pone deinde muscam supra humeros Socratis per varios giros deambulantem. In tali casu in Socrate est motus receptus in ipso & Triremi latius ipsius versus occidentem; & præterea in eodem est motus progressiuus, latius in oppositum, videlicet in orientem; in musca autem præter motum communem omnibus contentis in Triremi, & motum quem habet à Socrate est motus circulationis circa eumeros deferentis. Datur igitur & in Socrate duplex, & in musca multiplex motus; & quidem tum ad opposita, tum ad diuersa: ergo idem subiectum potest moueri localiter, non solum diuersis, sed etiam oppositis motibus. Casum quem hic preposui variè variè proponunt.

Resp. admittendo casum, negando autem quod corpus moueatur pluribus motibus, nedum

nedum contrarijs. Ut autem difficultatem, quę tota imaginationis est, ipsa imaginatione dissoluas: compara corpus quod mouetur cum aliquo puncto vel realiter, vel imaginariè immobili. Et inuenies nunquam Socratem habere, aut acquirere, nisi vnā distantiam à tali puncto, nec, quomodo unq; moueatur, vnquam describere, nisi vnā lineam, per quam vel accedit, vel recedit: comparatiue ad terminum, cum quo confertur.

Decipitur autem nonnullorum imaginatio; quia res ipsa respectiue ad diuersa, quibuscum comparatur, sortitur corpus prædictum denominationem moti tum versus orientem: tum versus occidentem. Idque quia nullum ex his quibuscum confertur non habet & suum orientem, & suum occidentem; cum quodlibet corpus diuisibile diuidi possit in partes non tot quin plures versus quaslibet partes mundi. Rem explico in casu posito. Triremis in qua est Socrates, est diuisibilis in quatuor partes quarum vna est versus Orientem, alia versus occidentem, &c. dum igitur Socrates accedit à prora ad puppim, v. g. respectu Triremis vergit in orientem. Si tamen compares Socratem ipsum cum scopulo quem reliquit, & raptum simul cum Triremi versus Occidentem: inuenies quod etiam accedens ad partem orientalem Triremis, recedit ab oriente simpliciter, & velocissimè fertur ad occidentem.

Aduerte autem, quod si maneret in prora

tanto plus distaret a scopulo quem reliquit, essetq; vicinior occidenti, quanta est longitudo Tiresis, adeoque conatus ille factus in Tiresi versus orientem non efficit, vt non accederet simpliciter ad occidentem, sed vt tanto minus accederet. Hæc omnia bene vtenti imaginatione nedum intellectu, sunt clarissima. Quod præcipue apparebit tenenti firmiter punctum prædictum, & describentilineam, quam ab illo puncto facit Socrates: quam numquam inueniet, nisi vnam. Idem dic de syderibus, & quibuslibet corporibus caelestibus; quibus varij motus tribuuntur, qui non sunt varij simpliciter; sed respectiue ad diuersa. In quolibet autem vnus est motus localis, quamuis plures sint & ad diuersa impulsus, qui omnes simul non pluribus sed vni spatio mobile applicant. Alia circa motum localem dicentur in sequenti tractatu de loco.

Quarta conclusio. Nequit idem subiectum secundum quantum moueri simul duobus motibus contrarijs. Hæc conclusio solæ sui explicatione probatur. Moueri simul duobus motibus contrarijs secundum quantum est simul augeri & simul decrescere: nequit idem subiectum augeri simul & decrescere; ergo &c. Minor est euidentis. Si homini habenti decem nummos ex vna patte vnum detrahas, & simul ex altera vnum addas, remanet cum decem nummis, adeoque nec augetur, nec decrescit in nummis. Idem habes in quantitate. Conclusio intelligenda est de augmento & decremen-

to secundum eandem dimensionem. Constat enim homines aliquando simul augeri secundum latitudinem, & secundum longitudinem decrescere.

Quinta Conclusio. Quam oppositionem habent in eodem subiecto qualitates contrariæ, eandem habent motus ad ipsas. Circa contrarietatem qualitatum in eodem subiecto non est vna omnium sententia. Aliqui qualitates contrarias tam in gradu remisso quam in intenso impossibiles esse existimant. Secundum hos numquam in eodem subiecto reperitur calor & frigus: puta tepor in aqua, vel aere non est mixtio caloris & frigoris, sed qualitas quædam simplex, sicut, v.g. Flauedo non est mixtio albedinis & nigredinis, sed qualitas simplex, quæ dicitur media, non per participationem vtriusque, sed per neutralitatem ab vtraque.

Alijque frequentiores inter quos Suaris, aiunt qualitates contrarias esse simul: non quidem in gradu intenso, sed in gradu remisso in eodem subiecto. In hac sententia tepor est admixtio calidi & frigidi. Nitiur autem hæc sententia tum rationibus, quæ in tractatu de Elementis afferentur, tum auctoritate Philos. dicentis subiectum illud esse magis tale, quod minus habet de admixtione contrarij. Hæc secunda sententia supposita pro vera, proponitur contra conclusionem hic casus.

Detur subiectum spoliatum vtraq; qualitate intra eandem contrarietatem; calore

videlicet & frigora, ponatur inter duo agentia calidum vnum & alterum frigidum: puta inter ignem & niuem. In tali casu moueri poterit motu calefactionis & frige-
factionis, ergo in tali casu idem subiectum mouebitur duobus motibus contrarijs. Probatur antecedens; quia non maiorem repugnantiam habent predicti motus inter se, quam termini motuum; sed termini motuum, calor videlicet, & frigus saltem, in gradu remisso, non habent incompofibilitatem; ergo neque motus predicti.

Prima sententia dicit in tali casu subiectum motum iri motu tepescationis, non autem frige-
factionis simul & calefactionis. Duo videlicet agentia contraria producent qualiteram mediam inter vtramque: neutrum quicquam de sua. Hęc responsio patet impugnationi manifesta. Nam si tepor est qualitas neutra, non autem participatio caloris simul & frigoris quomodo à calido simul, & frigido produceretur sed de hoc alibi.

Secunda sententia si dicat moueri motu tepescationis, dicit eo ipso moueri simul ad calorem & ad frigus: quandoquidem tepor nihil aliud est quam mixtura caloris, & frigoris. Casus est naturaliter impossibilis, supposito autem quod datur: licet vnicuique diuinare quid accideret. Sunt qui dicant neutrum ex predictis agentijs acturum, quia sibi mutuo in pedimento sunt adagendum. Supponitur enim æqualis v-

trinque virtus actiua. Quantum igitur caloris à calido produceretur in subiecto, tantum frigoris deberet ab eodem destrui, & vicissim quantum frigoris à frigido, tantumdem destrueretur caloris. Est enim natura agentis calidi vt tantumdem tollat de opposito, quantum ponit de suo. Idem dicitur vicissim de frigido. Hinc ille gradus caloris in eodem instanti in quo ponitur ab igne tolli deberet à niue. Implicat autem in eodem instanti poni, & tolli, quod est formater esse & non esse.

Alij dicunt in subiecto productum iri calorem à calido frigus à frigido. Quemadmodum enim simul esse possunt calor, & frigus, simul etiam possunt produci. Atunt autem hanc legem inter contraria, vt videlicet tantum auferant de alieno, quantum afferunt de proprio esse, non vbi passum vtramque qualitate caret, sed vbi est, vt semper naturaliter est, cum mensura qualitatis debita intra contrarietatem. Tunc enim quantum introducitur de vna, tantum expellitur de opposita: quandoquidem vltra mensuram naturaliter possibilem, quæ vulgo vocant, *Vt octo*, nullus qualitatis gradus admittitur in subiecto. Hac responsio magis placet estq; mihi probabilissima. Admitte autem quod in predicta hypothese subiectum simul moueatur motibus contrarijs modo explicato, non est admittere quicquam contra positam conclusionem.

Immo, vt obseruat Suarius, subiectum

tunc non erit dicendum neque calidum, neque frigidum; adeoque per huiusmodi motus, neque calefieri, neque frigeferi. Ratio est: quia ex doctrina Philosophi, & communi sensu mortalium, vnumquodque dicitur vel calidum, vel frigidum, secundum excessum, vel caloris supra frigiditatem, vel frigoris supra calorem: in tali autem casu neutra qualitas excedet, adeoque melius dices temperari subiectum secundum primas qualitates, quam aut caleferi, aut frigeferi, aut caleferi simul & frigeferi.

Ex hac eadem rationabilissima doctrina implicat simpliciter, & absolutè eandem rem caleferi simul, & frigeferi. Patet

hoc: quia implicat quod subiectum simul habeat & plus frigoris, quam caloris, & plus caloris, quam frigoris. Sed de huius.

mo.

di motibus vberius
in libris de ortu,
& interitu.

† †
†

DISPUTATIO VII.

De Loco, & Tempore.

QVÆSTIO I.

De quidditate, & proprietatibus loci.

Conuenienter disputationi de motu succedit disputatio de loco: nullus enim motus euidencior est eo, qui est ad locum. Zeno inter vetetes negavit motum localem; non quia non videret, sed quia stulte putabat se non videre; sicut faciunt ij, qui experimentis rem aliquam perspicuam habent, eandemque negant, quia de ea reddere nequeunt rationem.

Definit autem Philosophus locū *Superficiem primam corporis cōtinenti immobilē*. Iuxta hanc definitionem locus vniuscuiusq; nostrum est immediata illa superficies, per quam continemur à corpore non vndique ambiente puta ab aere; quæ tamen superficies nisi habeat immobilitatem quandam, locus non est. Duo igitur requirit Philosophus ad rationem loci. Primum est, vt sit aliqua superficies, inter quam & locatum nullum corpus intermedit. Secundum vt superficies sit immobilis. Circa hanc secundam partem innumeræ difficultates congeruntur à Ruuo: cum tamen bene intelle-

Et Philosophi definitio nihil habeat aduersum se vilius momenti.

Quoad primam partem; nimirum quoad rationem primæ superficiei corporis continentis, dicit Philosophus vas, in quo est aqua, conuenire cum loco: ita ut si ad rationem loci sufficeret esse primam superficiem corporis continentis, vas in quo est aqua, recte diceretur locus aquæ contentæ: sed quia vas non habet immobilitatem; circumfertur enim cum aqua, idè vas, in quo est aqua, dicitur neque locus aquæ. Est enim manifestum aquam in eodem vase manentem locum mutare, adeoque si vas locus esset, ac qua in eodem loco existens locum mutaret. Hæc omnia lucidissima sunt; cum tamè adè male sentiant aliqui de Philosopho, ut putent illum requirere immobilitatem illius superficiei materialiter consideratæ, quæ vndique circumfunditur rei locata.

Videtur enim res esse in eodem loco, etià si moueatur superficies corporis eam ambientis: sicut visum est eam mutare locum etiam si superficies sit eadem. V. g. columna Traiana est hodie in eodem loco in quo erat heri & nudiustertius; quamuis circa eam centies mora sit superficiei corporis ambientis, perpetua videlicet aeris abeuntis, & succedentis variatione: in eodem etiam loco mansura, si pro aere succederet aqua.

Dicendum est igitur, quod quando Philosophus definitio cum primam superficiem corporis continentis immobilem: aliquid

requirit determinatè, aliquid indeterminatè. Indeterminatè requiritur superficiei aliqua corporis quæcumque & cuiuscumque illa sit: determinatè autem hæc distantia à punctis, vel realiter, vel imaginariè fixis. Si igitur circa columnam idem immotus aer remaneat, & cum huiusmodi aere alio transferetur, mutabit locum, non mutatur, si, aere centies variato, eandem retineat distantiam ab illis punctis, quæ immota vel tenebris, vel imaginaberis.

Hoc fere pacto dicitur eundem esse fluium, qui nunc Romam aluit, ac qui Romam aluebat tempore Ciceronis, Eundem esse hodie, qui fuit heri: hic enim fluius determinatè dicitur hunc alueum, & hanc scaturiginem, indeterminatè autem aliquam aquam ex hac, scaturiginem per hunc alueum influentem, quæ quamuis nunquam sit in eadè parte aluei, cum continuo fluat, non propterea non est idem fluius. Ad mutationem superficiei potest dici, quod mutetur locus materialiter. Ad mutationem distantie, quod mutetur formaliter. Prima mutatio non dicitur mutatio loci simpliciter: secus secunda.

Sunt autem loci proprietates quædam enumeratæ ab eodem Philos. 4. Physic. textu 29. & sequentibus. Prima est: quod locus non est quid rei locatæ, seu non est pars aliqua rei, quæ est in loco. Hinc apparet falsitas opinionis, quæ imputatur Platoni, quod videlicet locus sit materia, vel forma rei locatæ. Certum est enim rem eandem tam secundum materiam, quàm secundum formam variari se-

quodū locū. Hinc apparet secunda proprie-
tas, videlicet separabilitas loci à re locata.

Tertia proprietates est locum nec minorem
esse nec maiorem locato. Non minorem,
quia locatum continetur à loco, maior
autem non continetur in minori: non maio-
rem, quia ad rationem loci non requiritur
vllus excessus supra locatum; sed secundum
id dicitur locus, secundum quod immedia-
te applicatur locato. Hoc fere modo dicitur
cuticula non esse maior nec minor reli-
quo corpore sub ipsa contento, quia instatur,
& perfecte adaptatur corpori cuius est cuti-
cula.

Quarta proprietates est, quod habeat sursum
& deorsum, cui etiam si addere velis, quod ha-
beat ad latera, nihil aliud dices, nisi locum
corporum, quæ omnia supponuntur diuisibilia,
ipso etiam esse vndecumque diuisibilem.

Præterea locus alius est proprius, alius
communis. Proprius rem locatam vnicè con-
tinet communis præter hanc, alias. Primum
habet in superficie te immediate circum-
plectente, secundum in toto spatio huius
scholæ. Ex his intelliges agere nos de loco
rerum corporaliū. Quomodo autem incor-
poralia sint in loco, non est physice contem-
plationis. Certum est ea non circumferri
à superficie corporis ambientis, & in hoc
fortasse sensu dixit Boetius, esse sapientibus
cuidens, quod incorporalia non sunt in
loco. Circumferri autem à superficie cor-
poris ambientis, est partes rei contentæ in-
stari, siue aptari in unam superficiem rei con-
ti-

tinentis. Hoc igitur loci manere potest in-
corporeis, vt sint in hac, vel illa distantia,
vel propinquitate cum punctis prædictis.

Obicitur 1. Si datur locus est in loco;
ergo datur locus loci; rursus si est locus lo-
ci hic etiam est in loco, & sic in infinitum.
Antec. probatur: quia omne quod est, in
loco est: ergo si locus est, in loco est. Quod
autem in infinitum abeat manifestum est
quia quilibet locus cuiuslibet loci, erit in
loco ex hoc ipso quod erit. Confirmatur,
quia locus est in alio; ergo in loco ita ar-
gumentatur Zeno contra Philosophum.

Respondet Philosophus negando ante-
cedens. Ad probationem negat antec. Ad
confirmationem. Non omne quod est in alio
in eo est sicut in loco. Pars est in toto, acci-
dens in subiecto, neutrum in vtrolibet, vt
in loco. Locum esse in locato minus capiunt
homines vulgi, quam locatum esse in loco.
Vtrumque capit Philosophus. Si nomine lo-
ci intelligas rationem illam qua constitueris hic
vel ibi; locus est in te; diciturque à nobis lo-
cus intrinsecus, & est illa ubicatio, de qua
tam multa, & tam mira dicuntur. Si nomine
loci intelligas corpus ambiens; locus non est
in locato, sed locatum in loco: corpus autem
ipsum quod locus est, est etiam in loco, quia
ab alio corpore ambitur. Sed hic non procedit
in infinitum, deueniendo videlicet ad
ultimam Mundi spheram, quæ an sit in lo-
co, vel non, dicitur infra. Cæterum tu es in
hac schola. Hæc schola est in Collegio Ro-
mano. Collegium in Vrbe. Vrbs in Italia.

Italia in Europa. Europa in Mundo. Vbi
 sit mundus diuina si potes.

Obj. 2. Etiam si fingas totum Vniuer-
 sum diuelli & alio transferri adhuc colum-
 na Traiana non esset in eodem loco, & simul
 esset in eodem loco; si standum est expli-
 cationi adductæ; ergo explicatio prædicta
 nihil valet. Antecedens probatur: quia si
 Vniuersum alio transferatur adhuc colum-
 na Traiana retinet eandem proportionem
 proinquitatis, & distantia, quam habebat
 cum alijs corporibus; ergo adhuc est in eo-
 dem loco. Rursus si conteras illam cum
 punctis fixis, quæ imaginatus es, non habet
 aut plus eandem proportionem cum illis;
 ergo non est amplius in eodem loco; ergo
 simul est, & non est in eodem loco.

Resp. negando antec. & dico tunc colum-
 nam Traianam non fore in eodem loco, vt
 patet ex dictis etiam in obiectione. Hoc
 intelligi si imagineris immota columna
 Traiana totum circa orbem in immensum
 extendi, & ultra spacia, quibus concluditur
 vndique dilatari, sicū rota huiusmodi dila-
 tatione, fixa tenes puncta, quæ imaginatus
 es, hæc remanet abeuntibus corporibus,
 cum quibus illa compenetrasti. Columna
 autem Traiana retinens cum illis eandem
 proportionem quam habebat antea, est in
 eodem loco, quamuis proportionem mutet
 cum corporibus ab euntibus, sicut essem.
 In eodem loco, & etiam si parietes isti ultra
 Theologiam, & Metaphysicam recederent.

Obj. 3. sequitur quod socrates non pos-
 sit

fit moueri localiter, nisi acquirat nouam
 distantiam à prædictis punctis; consequens
 est absurdum; ergo & antecedens, sequela
 maioris probatur: quia moueri localiter
 est mutari secundum locum: locus forma-
 liter consistit in proportione prædicta, seu
 in illa ratione, per quam Petrus est in tali
 distantia à punctis prædictis: consequenter
 est mutari secundum distantiam. Minor au-
 tem probatur hoc experimento. Sit Triremis
 longa quinquaginta passibus, attingens
 scopulum puppi. Sit in prora Socrates. Re-
 cedat puppis, seu Triremis per viam rectam
 à scopulo; & dum recedit Triremis, feratur
 Socrates à prora ad puppim eadem celeri-
 tate, qua Triremis recedit à scopulo. Hic
 casus est facilis. In tali casu Socrates mo-
 tus est localiter per quinquaginta passus; &
 tamen fuit semper in eodem loco; ergo po-
 test quis moueri localiter, & non mutare
 locum. Quod motus sit localiter, probant
 quinquaginta passus, quibus totam Triremis
 excucurrit, quod non mutauerit locum
 patet ex dictis, quia in illo instanti, in quo
 absoluit quinquagesimum passum est in
 eadem distantia à scopulo, in qua erat prius,
 quam tam ipse, quam Triremis moueren-
 tur quam distantiam semper seruasse mani-
 festum est consideranti Hypothesim.

Resp. quod quicquid mouetur localiter
 mutatur secundum distantiam, & quicquid
 non mutatur secundum distantiam, non
 mouetur localiter. Ad argumentum in for-
 ma: concessa maiori. Nega minorem. Ad

casum propositum dic Socratem non moueri localiter. Vt hoc non modo intelligas; sed videas, pone argumentum sub arcu Pōnis Miluij tanto conatu natantem aduersus fluium, quāto impetu fluius fertur deorsum; si per totam ceteritatem huiusmodi nisu conetur contra fluium ire, defatigabitur quidem, sed non mutabit locum, nec localiter mouebitur; quamuis noua semper, & noua aqua illi subterfluat. Quemadmodum huic manibus, pedibusque nitenti contra rēctum fluij, manenti tamen in eodem loco vnda subterfluit: sic Socrati solis pedibus nitenti aduersus Tritemim ipsa Tritemis. Qui hoc facile capit in flumine, non aut em in Tritemim, impuet imbecillitati sue, non doctrina Aristotelicæ.

Quæres an totus Mundus sit in loco? Resp. Mundum non esse in loco physico: seu in loco extrinseco reali. Patet hæc responsio ex dictis: nullius enim corporis superficies Mundum vniuersum circumscribit. Potest tamen dici quod mundus sit in loco metaphysico, vel imaginario; quatenus licet vnicuiq; etiam extra mundum intelligere, vel imaginari puncta quibuscum conferat Mundum vniuersum in ratione propinqui vel distantis. Hinc aliqui dicunt Mundum esse in spatio imaginario: quia circa mundum imaginantur spacia quædam ipsam continentia, quæ realiter repleantur è Mundo si hic, solis instar, inflari posset, & vndeunque intumescere. In huiusmodi spatijs sunt omnia machinamenta Mathema-

De quiddit. & propriet. loci. 501
ticorum, puta pes Archimedis Mundum impellens, vel quilibet aliud eundem librans.

QVÆSTIO II.

De penetratione corporum.

Antiquiores quibuscum disputauit de loco Philosophus; dixerunt locum esse corpus quoddam longe lateque diffusum: hanc opinionem refellit Philosophus, quia, inquit, sequeretur corpora simul penetrari. Hoc argumentum Philosophi monstrat opinionem veterum quibuscum agit esse quod locus penetratiue sit cum locato, quod de loco intrinseco dicitur infra. Est igitur apud Philosophum impossibilis penetratio corporum, hoc est simulitas plurium corporum in eodem indiuisibiliter loco: sicut v. g. anima & corpus eundem omnino locum tenent.

Dicendum primo non repugnat simpliciter & absolute plura corpora esse simul in eodem loco.

Hæc conclusio admittitur vt certa ab ijs qui credunt Euangelio. Nam Christus Dominus ingressus est ad Apollolos ianuis clausis: hunc ingressum factum fuisse per penetrationem corporis Christi cum alijs corporibus; puta vel cum pariete, vel cum ianua ipsa, est certum. Ridiculum est enim quod aliqui dixerunt, Christum Dominum ita attenuasse suum corpus, vt intrar-

radiatorum solarium per tenuissimas rimas illud insinaret & in debitam figuram intra cubiculum illud restitueret. Hoc inquam est ridiculum, tum quia est contra sensum communem Patrum: tum quia hoc est æque miraculosum ac ipsamet penetratio, adeoque negare penetrationem & hoc admittere est ineptire. Etiam cum lapide superposito penetravit se Christus Dominus resurgendo & duplici miraculo custodes sepulchri perterrefecit.

Dicendum secundo. Repugnat naturaliter penetratio corporum. Hanc conclusionem admittunt Peripatetici omnes. Probatur autem experientia qua constat nullū corpus implere locū alterius, nisi illo depulso. Quod autem semper ita sit, necessario ita fit. In hac necessitate fundatur ludus pile, mallei, truciduli & alia huiusmodi infinita si enim & pile & malleus esse possēt in eodem loco, non est cur hic illam trucidat.

Probare hanc conclusionem per rationes à priori petitas vel ex sine naturæ, vel ex quocunq; alio capite, est velle rationibus rem clarissimam obscurare. Certum est enim evidentiùs esse penetrationem non dari, quam non dari propter hunc vel quilibet alium, qui assignaretur, finem. Adde quod etiam latere potest finis propter quæ aliquid datur, quod tamen evidens sit dari.

Sunt tamen contra conclusionem positâ experimenta duo. Primum; sit cyathus plenus aqua; in eo sic pleno, modeste ponantur

tur multi nummi aurei. Experientia constat aquam non effluere, sed etiam cum illis nummis æque contineri ac sine illis: ergo cyathus aqua plenus simul continet nummos: ergo nummi & aqua simul penetrantur. Sunt enim in eodem loco.

Resp. aquam ad infusionem nummorum quantum libet modeste hæc fiat, sursum attolli: Adeoque nega in eodem loco esse aquam & nummos. Quod si labrum cyathi madefiat, aqua non modo attollitur, sed effluit, quod non accideret si penetraretur cū nummis.

Secundum est in eodem cyatho: cyathus inquit, cineribus plenus tantumdem capit quantum vacuus: ergo cineres & aqua compenetrantur in cyatho. Antecedens probatur, implendo cyathum cineribus & eandem illi aquam refundendo, qua plenus erat prius quam cineres exciperet.

Hoc etiam experimentum est fallax. Ad argumentum; nega antec. Ad probationem dic falsum esse quod tantumdem aque capiat, &c. Sciendum est autem cineres immixtos esse corpusculis igneis & valde porosos: hinc fit quod aqua infusa & poros repleat & multos spiritus seu corpuscula ignea sursum expellat. Præterea ipsa aqua dum infunditur secundum bonam sui partem abit in vapores ope corporum quibus immiscetur. Cineres igitur ad infusionem aquæ comprimuntur; corpuscula immixta cineribus sursum abeunt, & præterea pars aque; consequenter minus est aquæ quam

quæ prius implebat, & minus alterius corporis cum quo aqua miscetur.

Q V Æ S T I O III.

De replicatione.

A R T I C V L V S I.

An idem corpus sit in pluribus locis.

CORPORA dupliciter existunt in loco: definitiue videlicet, & circumscriptiue. Definitiue existit Corpus Christi Domini in Venerabili Sacramento Eucharistiæ: hoc est totum in toto spatio, & totum in qualibet parte spatij. Hic modus existendi non est naturalis corporibus. Circumscriptiue existunt in loco reliqua corpora; hoc est ita vt totum corpus correspondeat toti spatio occupato, & singula partes corporis singulis partibus spatij continentis. Puta; Calias totus correspondet toti spatio ipsum continentis, & huius spatij aliam partem implet caput aliam humeri, & sic de cæteris.

Dicendum est primò. Nequit naturaliter idem corpus esse simul in pluribus locis. Conclusionem intellige tam contra replicationem secundum vbi definitiuum, quem secundum vbi circumscriptiuum. Et primò quod in pluribus locis nequeat esse definitiue, patet: quia nequit vel in vnicuique est enim contra rationem corporis, puta

con-

contra rationem hominis, vt vbi est caput, ibi sint pedes, & totus homo que sit in qualibet parte spatij occupati, ac in toto spatio. Hoc enim haberi nequit sine partium compenetracione. Nisi de fide esset ita de facto existere Corpus Christi Domini, multis ijsque insignibus Philosophis videretur impossibile, vt constabit ex sequentibus.

Quod autem neq; circumscriptiue possit esse corpus in pluribus locis, probatur, sicut probatum est non posse plura esse in eodem loco. Quemadmodum enim patet ad oculum quod accedente Socrate in locum Calliæ, necesse est Calliam recedere; ita etiam patet Calliam non porgere ad locum Socratis nisi priori loco relicto. Rationem altissimam aiunt esse petendam ex differentia inter Deum & creaturam. Infinita Dei perfectio exigit vt Deus vbique sit: limitatio creaturæ, vt vna in vno, altera in altero, nulla in multis. Hæc ratio valeat quantum potest.

Dicendum secundo. Potest idem corpus de potentia absoluta esse in pluribus locis definitiue. Hæc conclusio est certa. Corpus Christi Domini est Romæ & Florentiæ & vbiunque sunt Hostiæ consecratæ totum in toto, & totum in qualibet parte.

Dicendum est tertio. Potest idem corpus de potentia absoluta esse in pluribus locis, itaut in vno sit circumscriptiue, in alijs definitiue. Hæc etiam conclusio est certa. corpus Christi Domini in Cælo est circum-

scriptiue, & cum extensione quam naturaliter exigunt corpora quoad locum; & simul est in hostijs innumerabilibus definitiue modo supra explicato. Duas hæc conclusionem defendunt Theologi contra hæreticos, adeoque illas hic supponemus pro certis, vt ad alia, quæ magis nostra sunt, procedamus.

Dicendum est quarto. Idem corpus potest de potentia absoluta simul esse in pluribus locis circumscriptiue.

Hæc conclusio non paucos habet aduersarios, inter quos vide P. Maurum, Probatur tamen: quia corpus esse simul in pluribus locis, puta Petrum esse Romæ simul & Florentiæ non repugnat. Non enim dicit esse Romæ & non esse Romæ, esse Florentiæ & non esse Florentiæ, aut quidlibet aliud huiusmodi, vt patebit ex solutione argumentorum. Hoc argumentum vbi agitur de possibili est vnicum; & qui putant se aliud inuenire decipiuntur verbis idem omnino significantibus, quantum diuersis: puta qui dicunt; hæc perfectio admittit vniõnem seu identitatem cum hac alia; ergo potest dari entitas huius & illius perfectionis. Nihil aliud dicunt nisi: inter hoc & illud prædicatum non datur repugnantia. Idem dices si dicas: hoc prædicatum nec formaliter nec consequenter excludit à se hoc aliud; & alia huiusmodi quibus aliqui videntur sibi dissimilia loqui; quia loquuntur dissimiliter. Sensus autem argumenti est: *Non apparet repugnantia & c. g. nõ apparet cur dicitur*

atur impossibile: cū impossibile recte definitur: Id quod ex repugnantibus constat.

Probatur præterea Conclusio ex sensu communi Patrum, apud quos corporum replicationes habentur pro historijs. De S. Franc. Xau. de S. Ant. Lusitano, recentiores historia: de Christo domino antiquiores aiunt fuisse simul in duplici loco; puta vbi narratur in actis apparuisse Saulo: *Saule, Saule, quid me persequeris?*

Hæc tamen omnia Aduersarij expediunt per Angelos sibi fingentes corpora aerea, vel alia ratione mortalibus apparentes. De Christo non inuenies qui dicant vel non apparuisse Saulo, vel localiter descendisse ad infimum Cælum, vel ita Cælos omnes aperuisse, vteriam è loco vbi est ad dexteram Patris sedens, eidem videretur, quæ omnia vt falsa putamus, sic alijs refellenda relinquimus.

Confirmatur tamen nostra Conclusio argumento à fortiori. Potest idem corpus esse in pluribus locis definitiue: & in pluribus locis ita ut in vno sit circumscriptiue, & in alijs definitiue; g. potest simul esse in pluribus locis circumscriptiue. Conseq. est efficax. Nam in hoc quod est esse in pluribus locis definitiue, reperitur hoc miraculum quod est esse in pluribus locis; & præterea hoc aliud, quod est esse definitiue: & consequenter aliquid mirabilius quam esse in pluribus circumscriptiue.

Dixi conseq. esse efficacem: non quod difficile sit inuenire disparitates inter vnum

& alterum : quæ quamvis pure materialiter se habentes ad rem , possunt tamen aliter opinantibus videri sufficientes . Adeoque standum est primo argumento de non repugnantia . Aduerte autem obiter nos ab uno quod putamus maius , arguere ad aliud , quod putamus minus , agentes de potentia quæ est ad omnia . Non enim valet : hæc causa potest plus ; g. potest & minus . Puta non valet : Elephas potest gignere alium Elephantem ; g. potest & gignere muscam : quamvis elephas sit plusquam musca . Ratio est quia sit transitus de genere in genus ; potest autem causa perfectior continere perfectionem sui generis , & virtutem actiuam in tali genere , quin contineat virtutem actiuam in genere inferiori : sicut contingit quod excellentissimus Pictor nequeat fuere crepidam . In casu autem nostro ex parte cause non est possibile fieri transitum de genere in genus , quia sermo est de causa intendente & extendente suam virtutem ad omnia .

Confirmatur 2. à paritate penetrationis . Possunt plura corpora esse simul in eodem loco ; g. potest idem corpus esse simul in pluribus locis . Hoc argumentum exterminat rationem cui innituntur aliqui ex Aduersarijs ; vt in responcione ad argumeta patebit .

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus .

Objec. 1. Si idem corpus esset in duplici loco circumscriptiue , in neutro esset circūscriptiue : consequens repugnat , g. & antecedens . Minor est evidens : sequens maiori probatur : quia esse circūscriptiue in loco *A* est ita commensurari à loco *A* , vt à nullo alio commensuretur : g. si simul commensuretur à loco *B* , non est circūscriptiue in loco *A* . Idem dic de loco *B* respectu loci *A* . Explicatur hoc idem . Esse in loco *A* circūscriptiue vt in loco adæquato , est ita esse in loco *A* vt nihil ipsius sit extra locum *A* : sed eo ipso quod est in loco *B* , falsum est quod nihil ipsius sit extra locum *A* ; g. eo ipso quod est in loco *B* , non est in loco *A* circūscriptiue , vt in loco adæquato .

Resp. neg. sequela maioris . Ad cuius probationem : nego antec. Esse in loco *A* circūscriptiue non est ita circūscribi à loco *A* , vt à nullo alio circūscribatur ; sed est ita in ipso vt locus *A* correspondeat toti corpori locato , & singula partes loci singulis partibus locati . Hoc autem non dicit locatum non esse in alio loco : sed solum nullam partem corporis locati non esse intra locum circūfusum toti locato . Ad explicationem : nega mai. Esse in loco *A* vt in spatio adæquato , non est ita esse in

illo, vt nihil ipsius sit extra illud: sed est ita esse in illo, vt nihil ipsius non sit intra illud. Hoc autem habes etiam si corpus alibi collocetur. Aliud enim est rem non esse in *B*, aliud esse in *A*, vt patet ex terminis.

Obii. 2. Si datur replicatio parsest æqualis toti; consequens est contra primum principium; g. & antec. Minor probatur; quia omne totum est maius sua parte, & consequenter nulla pars æquatur toti. Sequela maioris probatur per hoc aliud principium: quæ sunt æqualia vni tertio sunt æqualia inter se. Hoc posito sic arguens. Lignum palmare est æquale spatio palmari, & e conuerso: replicetur hoc lignum, & erit æquale spatio bipalmari, & e conuerso æquale ipsi spatio bipalmare; g. & spatium palmare & spatium bipalmare sunt æqualia ligno palmari: quæ sunt æqualia vni tertio sunt æqualia inter se; g. spatium palmare & spatium bipalmare sunt æqualia inter se; spatium palmare est pars & medietas bipalmaris; ergo pars & medietas est æqualis toti; quod erat demonstrandum.

Resp. neg. seq. mai. Ad probationem; admissa hypothese, distingue min. subsumptæ: quæ sunt æqualia vni tertio eodem modo accepto sunt æqualia inter se: concedo min. quæ sunt, & c. vni tertio diuerso modo accepto, sunt, & c. neg. min. & consequ. Lignum palmare vt implet simul duo spatia palmaria, siue vnicum bipalmare, ponitur replicatum: secus dum implet vnicum: adeoque diuersimode accipitur dum æquat duo, quâdum

dum vnicum. Quod dico de duobus dic de mille.

Obijcies; Idem moueri posset duobus moribus contrarijs; consequens est falsum; g. & antec. Sequela probatur. Ponatur Socrates Romæ simul & Florentiæ; hoc posito, posset Romæ moueri versus Florentiam, & Florentiæ versus Romam. Immo si & Roma Florentiam, & Florentia pergeret Romam, æquis vtrique passibus; in medio itinere ipse sibi occurreret. Quid autem contingeret in tali casu; Item posset Romæ calefieri & Florentiæ frigesceri. Si nimirum Romæ ponatur prope ignem, & Florentiæ prope niuem: qui motus sunt contrarij. Præterea in casu posito occursum sui ad se; pone insuper arctam adeo viam, vt duo homines nequeant simul per illam transire. In hac hypothese dici non potest an Socrates contra Socratem hæretet, an penetratiue Socrates intra Socratem pergeret. Ex vno capite debet hæretet, quia locus duplici Socrati non sufficit. Ex alio debet intra seipsum pergere: idem enim sibi ipsi compenetrari quid obstat?

Hæc & similia argumenta contemnit Aduersarius noster Gabriel Vasquez. Fiunt autem eadem ab hæreticis contra replicationem definitiuam. Nam corpus Christi existens Romæ & Florentiæ potest Roma versus Florentiam, & Florentia Romam versus transferri. In tali casu idem mouetur contra seipsum, & in partes oppositas. Qui respondent discrimen esse inter hunc casum

& alium, quod Socrates per se, Corpus autem Christi Domini non per se, sed per accidens, & ad motum specierum, moueatur tam loquuntur ad rem, quam loqueret si dicerem hominem Italium posse replicari, nō autem Aethiopem, afferendo pro disparitate quod italus est albus, ætiops autem niger, Tamen enim repugnat esse duplici loco, & moueri duplici motu contrario per accidens, quam per se. Caterum si duplex motus contrarius, dummodo per accidens sit, sit possibilis: tu etiam dic in casu proposito moueri dupliciter, & in partes oppositas idem corpus, sed per accidens, cum non per se, sed per accidens replicetur. Ad motum istum localem an foret duplex in eodē corpore, an secus, an naturalis, an connaturalis, supposita replicatione dicetur infra, ubi ad argumentum P. Vasquez.

Ad illud de calefactione & frigectione dic idem euenturum quod eueniret si in vco loco prope vtrumque agens poneretur. Si enim nix præualeat igni, frigeſcit, si ignis nix, caleſcit: idque siue ponas Socratem, Romæ prope ignem, Florentiæ prope niuem, siue solum Romæ prope ignem & niuem. Interroganti igitur quid fieret in casu proposito, dic quod fieret idem, quod fieret in casu proponis.

Dices, ergo ignis Florentinus aget in Socratem existentem Romæ: ergo aget in distans.

Resp. concessa prima conseq. negando secundam. Socrates existens Romæ non
dis-

distat Florentia, si simul sit Florentia. Nam male definiēs quid sit distare Florentia si dixeris: distare Florentia est esse Romæ, vel alibi extra Florentiam. Bene autem si dixeris: est non esse Florentiæ nec prope Florentiam, Vis hoc idem valere contra corpus definitiue replicatum, Corpus Christi Domini existens Florentiæ in aedibus S. Mariæ tangitur & comeditur Romæ in templo nominis Iesu. Vide an absurdus sit aut videatur vnū quam alterum. Nobis vtrumque verum: secundum est certum. Certo enim tenemus illud idē corpus quod est Florentiæ, comedi Romæ.

Hac eadem ratione dissolues hoc argumentum. Implicar idem distare à seipso: per replicationem idem distaret à seipso, g. implicat replicatio. Minor probatur. Petrus existens Romæ distat à Paulo existente Florentiæ: per hoc quod alter sit Romæ alter Florentiæ: sed in casu replicationis Socrates est Romæ & Florentiæ: g. Socrates distat à Socrate. Confirmatur, quia ubi Romanum distat ab vbi Florentino: ergo etiam vbicatum Romæ distat ab vbicatio Florentiæ.

Hæc omnia soluta habes in præcedentibus; Conc. mai. nega min. Ad probationem nega mai. Petrus & Paulus si nihil aliud habent quam quod hic Florentiæ, ille sit Romæ: non habent qua distent: sed requiritur insuper vt neque hic Romæ neq; ille Florentiæ sit. Ad confirmationem conc. ant. nega coseq. Vbi romanum non est Romæ & Florentiæ sed Romæ solum, adeoque

dilat ab vbi florentino. Vbicatum autem est Romæ & Florentiæ, adeoque non distat neque ab vbi Romano, neq; ab vbi Florentino, neque ab ipso vbi catio. Hinc habes Socratem à neutro vbi distantem esse in duplici vbi; quorum vtrumlibet ab altero distat. Hoc dictum sit ex suppositione quod ipsa vbi non replicentur; quod an sit possibile quæretur inferius.

Inlatis, Ignis Romanus nequit impedire niuem Florentinam nisi agendo in distans: nec è conuerso nix Florentina ignem Romanum: ex concessis in casu posito nix impediret ignem & ignis niuem: g. &c. Maior probatur; quia ignis distat à niue, & nix ab igne: ergo si ignis impedit niuem, & nix ignem, agunt in distans.

Resp. neg. mai. Ad prob. conc. ant. neg. conseq. Ignis impedit niuem, & nix ignem non agendo mutuo in seipsa, sed per hoc quod æqualiter se habeant ad idem corpus, in quo quantum produceretur ab igne, tantum destrueretur à niue. Dum igitur nix petit producere in subiecto gradum frigoris, ignis petit producere gradum caloris: & quia introductio vnius gradus caloris est expulsio vnius gradus frigoris & è conuerso: æque nix exigit non produci de nouo illum gradum caloris, ac exigit ignis produci: adeoque nihil producit ob æqualitatem virtutum in vtroque agente.

Obijc. 4. Principium proprium ex quo per sensum venimus in cognitionem de distinctione inter homogenea sensibilia, non potest

potest falsificari: sed principium huiusmodi est quod habeant diuersas vbiaciones circumscriptiuas: g. nec per diuinam omnipotentiam falsificari potest: sed falsificaretur, si replicatio circumscriptiuæ esset possibilis: g. hæc est impossibilis. Minor subsumpta prob. quia data replicatione, idem corpus, puta idem granum frumenti est in diuersis locis circumscriptiuæ: adeoque videns horreum, immo si vis totum orbem plenum frumento non habes certitudinem metaphysicam, quod hæc sint plura grana: sed dubitare poteris an sit vnum granum, in locis innumerabilibus replicatum.

Qui hoc principium proponit vt euidens monet magnam esse differentiam inter has duas propositiones: *quæ apparent in locis distinctis sunt distincta*: & *quæ sunt in locis distinctis sunt distincta*. Prima propositio potest falsificari: secunda non potest. Hoc ipsum si bene penetret qui hoc proponit, inueniet se gladio suo petiti. Nā sensus non iudicat de rebus prout sunt, sed prout apparent. Præterea: grano tritici in locis innumerabilibus replicato: non est verum quod aliqua sint in locis distinctis: sed quod aliquid sit in locis distinctis. Sed hæc modo missa faciamus: & intelligamus vt aduersarius, quod ab aduersario proponitur. Ait igitur esse insalsificabile hoc principium: quot sunt loca adæquata in quibus sunt homogenea sensibilia, tot sunt homogenea sensibilia. Ratio est: quia nullum est aliud principium, vnde per sensus dignoscere possimus sensi-

bilium omnino similitum pluralitatem eodē tempore existentium quam pluralitas loci adæquati. Quod si hæc sit iudicium fallax, arguens æque trepidabit ad conspectum vnus militis; ac ad conspectū ingentis exercitus; quia vnicus miles erit Aduersario ratione replicationis centum millia militum. Hoc autem est magnum inconueniens.

Confirmatur hic discursus quia huic principio: quæ sunt in pluribus locis sunt plura, assentimur exterminus, & à natura determinamur ad dicendum: *sunt plura* quotiescunque videmus ea esse in pluribus locis.

Resp. primo parum consuluisse securitati suæ arguentem nisi etiam verum sit; *quæ apparent in locis distinctis sunt distinctæ*. Æque enim trepidabit ob vnum militem realiter implentem locum vnus exercitus, ac si apparetur, & è conuerso. Quomodo enim certus erit hanc esse puram apparentiam, non vero rem ipsam: & consequenter euidentem eandem dubitationem fore in sententia arguentis ac in nostra.

Resp. secundo. Hoc principium patere instantijs adeo insolubilibus vt euidentem esse falsum. Prima instantia sit contra penetrationem quam admittit Aduersarius. Sicut pluralitas loci ostendit pluralitatem locatorum, ita vnicitas loci vnicitatem locatorum, immo non aliter apparet pluralitas locatorum, quam per apparentiam plurium, vt ita dicam; vnorum. Sicut igitur non est vnde dignoscas multipliciter homogeneorum sensibilem eodem tempore ex-

stentem.

stentium, nisi multipliciter loci adæquati: ita non est vnde dignoscas vnicitatem corporis nisi vnicitas loci: quod si hæc sit iudicium fallax, videns vnicum militem dubitabis an sit integer exercitus penetratiue positus in loco adæquato connaturali vnus hominis. Quod si debet dari aliquod principium præseruans arguentem ab errore, dum videns exercitum integrum iudicare potest fortasse esse vnicum militem: cur non debebit dari principium præseruans te ab errore, dum videns vnicum militem iudicas fortasse esse integrum exercitum.

Profecto non absurdus videns vnum hominem dices: fortasse video homines innumerabiles simul penetratos, quam videns homines innumerabiles: fortasse video vnum hominem multoties replicatum. Cur igitur vnum admittis & alterum negas? Quod si dicas vtrumque, replicationem videlicet & penetrationem aequaliter impugnari ex principio posito; eo ipso principium est falsum.

Secunda instantia. Vbicunque video accidentia propria vini, determinor à natura ad iudicandum: est vinum. Et ubicunque video accidentia propria panis, determinor ad iudicandum: est panis. Accidentia enim sensibilia per sensum determinant intellectum ad iudicandum de quidditate substantiæ sensibilis. Et tamen hoc iudicium erit falsum in vino, & Hostia consecrata.

In forma igitur ad argumentum negatiuam maiorem. Nam vel sermo est de principio de

ex quo per sensum venimus in cognitionem certam certitudine metaphysica de distinctione inter homogenea sensibilia : & huiusmodi principium non datur. Vel sermo est de principio ex quo venimus per sensum in cognitionem certam certitudine pure physica & naturali, & hoc quidem datur, sed falsificari potest per diuinam omnipotentiam, & consequenter principium suprapositum est falsum.

Ad confirmationem patet ex dictis. Natura determinat ad iudicandum res se habere vt naturaliter se habent. Et consequenter granum frumenti replicatum naturaliter determinat ad iudicandum quod non sit vnum sed multiplex: sed non propterea iudicium huiusmodi est etiam metaphysice infalsificabile. Hinc patet ad omnes illas dubitationes. Ex sola possibilitate quod hoc & illud per diuinam omnipotentiam ita se habeat, non nisi stulte inducitur ad dubitandum quod re ipsa ita se habeat. Et possibile per diuinam omnipotentiam vt ij quos puto esse meos discipulos & scribere lectionem, re ipsa non sint mei discipuli, sed mera phantasmata in potentia oculis meis: & tamen stultus sim, si dubitem: sicut stultus est qui putat se esse Regem & non est, cum tamen sit possibile ipsum esse. Aduersarius ipse dum arguit contra nos, non dubitat se argumentari contra homines, & tamen possibile est vt non contra nos arguat dum dicit se contra nos arguere; sed contra aereas potestates nostris vultibus indutas.

Ex quibus patet dubitationes fundatas in mera possibilitate cum dispensatione legis naturæ, esse omnino irrationabiles.

Obijc. 5. Si lapis poneretur à Deo in duplici loco extra suum centrum, puta; ita ut vtraq; vbiatio esset in aere: tunc vt vtrobiq; lapis descenderet, vel ab vno loco deorsum moueretur, & in alio quiesceret. vel in vtroq; quiesceret: nihil horum dici potest: ergo non potest admitti replicatio vt possibilis. Minor probatur quia si dicas quod ab vtroque loco descenderet, concedis lapidi quod simul moueatur in duplici spatio. Quod si dicas quod lapis ab vno loco descenderet, sed in alio maneret immotus: concedis eundem lapidem esse simul principium motus localis & quietis pro eadem differentia temporis; & præterea esse principium quietis in loco sibi violento. Si dicas quod in vtroq; quiesceret contra est: quia lapis si nequit esse principium suæ quietis in vno loco violento, multominus potest in duobus. Hoc argumento Gabriel Vasquez negat possibilitatem replicationis.

Resp. conc. mai. neg. min. Ad probationem potest multipliciter responderi. Prima responsio esse potest lapidem ab vtroque loco casurum deorsum, si Deus nihil velit in lapide nisi replicationem. Nam etiam cadens est in duplici loco, & præterea est quoad motum secundum naturam. Secunda responsio. Quod lapis ab eo loco in quo est non per vbi miraculosum deorsum mouere.

ueretur; in illo autem ubi in quo est per miraculum, consisteret, non ut principium quietis in tali loco, sed detentus ab extrinseco, videlicet ab illa eadem virtute per quam ibi collocatus est. Nam prater vnam vocationem quae ita illi debetur, ut non possit omnis negari, qualibet alia est illi miraculosa: vocationem autem miraculosam conferuat ille idem qui dedit, vel loco illius dat aliam item miraculosam, si loco ubi permanentis in aere dat ubi fluens intra aerem à loco in quo positus est, vsque ad quemlibet alium locum, in quo collocatur.

Dices creetur in duplici loco: in hac hypothesis non est porior ratio cur ex vno suat potius, quam ex alio; ergo ex neutro, vel ex utroque. Antec. prob. quia non est assignabilis vtra ex his vocationibus sit illi debita.

Resp. admissa hypothesis: conc. antec. neg. conseq. ad probat. dic neutram determinate ex praedictis vocationibus esse illi debitam; esse tamen illi debitam indeterminate alterutram. In huiusmodi autem, determinatio est à causa prima, ut patet ex dictis in Logica.

Quod si fingas casum ita, ut Deus lapidem in duplici loco ponat in aere, & hoc factum cesset ab omni miraculo circa lapidem. Dico quod lapis ex vno loco deorsum cadet, & in alio esse cessabit, non per motum deorsum, neque per hoc quod quasi regrediatur intra se ipsum, sed per hoc praecise quod

destruatur alia vocatione nulla in locum ipsius suffecta. Denique prout multipliciter potest casus proponi, potest etiam multipliciter solui. Potest enim contingere quod vtrobique quiescat, in vno quiescat, in altero moueatur &c. quia ex his omnibus nihil est quod inuoluat contradictoria.

Ex hac solutione habes quid respondeas alteri casui supraposito: an videlicet Socrates Romam positis & Florentiae: & Florentia Romam & Roma Florentiam mouere. tur. Quaequid enim respondeas, bene respondebis. Si dicas Petrum ab eo loco in quo est per vbi non miraculosum, motum iri in partem oppositam; non autem ab eo in quo est per vbi miraculosum, philosophis rationabiliter. Quia quodlibet vbi quod habeat vltra vnum vbi, miraculose habet: est igitur supra vires non solum ipsius sed etiam totius natura, supposito vno vbi, dare illi in sensu composito & alterum; quemadmodum igitur illud aliud vbi permanentis nequit dari nisi à solo Deo; ita neque illud vbi fluens, per quod videlicet moueretur ab alio dari potest quam à Deo. Ratio est: quia illud etiam vbi fluens in sensu composito cum altero vbi, est miraculosum: adeoq; mutatio vbi permanentis in vbi fluens est mutatio miraculi in miraculum, quod nequit fieri per naturam. Hinc habes quod si Socrati per seipsum deambulanti Romae, vbi est per vbi non miraculosum, existenti Florentiae adhiberentur mille iuga bouum; non posset è loco in quo est dimo-

dimoueri. Ratio est quia mille iuga bouum non possunt dare Socrati ubi miraculosum

Quod si respondeas etiam è loco ubi per ubi miraculosum est, motum iri; hoc ipsū facile sustinebis, dicendo quod Deus ex suppositione quod ponat Socratem id duplici loco, debet in duplici loco concurrere cum ipso ad motum locaem: & ita cōtigisse narrat historia ex quibus replicationes SS. audiuimus, puta Franciscus Xaverius in duplici nauis existens non erat in vna per modum corporis mobilis, in altera autem per modum Stratae: sed ambulabat hac & illa, prout præsens necessitas nauigantium exigebat. Quamvis autem hoc ipsum ubi fluens sit miraculosum, est tamen connaturaliter consequens ad miraculum replicationis. Est autem ineptum putare quod Deus possit quidem dare duplex ubi permanens, non vero duplex ubi fluens; & ex difficultate duplicis ubi fluentis, impugnare duplex ubi simpliciter; quali vero Deo difficilior esset mouere duplici motu idem corpus, quam duplici vicatione v. bicare. Superest ad illud de occursum sui ad se. Dic in tali hypothese Socrate non compenetratum iri cum Socrate: quod repugnat: quia compenetratio est plurimum; habiturum autem intra idem spatium duas v. bicationes, per quarum alteram respiciet ad orientem, per alteram ad occidentem, vt fingere facile potes in duobus distinctis tali modo compenetratis.

Obijcitur vltimo. Si est possibilis replicatio

catio potest vna candela illuminare totum orbem: consequens est absurdum; ergo & antec. Sequela mai. probatur: quia si replicetur candela quantum replicari potest, immo minus etiam quam replicari potest, eo ipso applicabitur spatijs innumerabilibus; illuminat autem quæcunque spatia, in quibus replicetur; ergo spatia innumerabilia illuminabit.

Resp. 1. Hoc idem argumentum valere contra penetrationem. Nam innumerabilia spatia seu corpora illuminabilia possunt simul compenetrari; hoc posito illuminabuntur omnia ab vna candela, quæ per hoc ipsum quod præsens est cuilibet, est præsens omnibus.

Resp. 2. Omissa mai. neg. min. Ratio est; quia luminosum vt agat nihil aliud requirit quam applicari illuminabili; in casu posito applicaretur toti orbis terrarum; igitur in tali casu illuminaret totum orbem terrarum. Qui imaginantur à luminoso efluere lucem & diffundi intra medium sicut à fonte effluit aqua, & diffunditur intra alueum; negabunt candelam replicatam plus lucis effundere quam non replicatam: replicatio enim non est multiplicatio virtutis. Sed non ita accidere indicatum est, ubi de occidentibus. Lux igitur quæ producitur in illuminabili, seu in medio, non egreditur ab illuminante, sed educitur de potentia ipsius medij ab illuminante applicato: sicut calor non egreditur ab igne, sed virtute ignis applicati educitur de potentia calefactibilis

lis. Hinc est quod quantumlibet multipli-
centur calefactibilia intra sphaeram actiui-
tatis agentis calidi, non propterea quodli-
bet ex his minus incalescit. Qua in re sub-
ueniendum est infirmitati imaginationis hu-
manę, ita rem sibi representatis, quasi ab
illo igne tot gradus caloris agredierentur
quot funi illi, qui in omnibus quę calefiunt
producuntur.

Hinc etiam est, quod sine vilo addita-
mento, immo sine vlla variatione in virtu-
et suo calefactiua, tum illuminatiua potest
agens calidum, aut illuminatiuum calefa-
cere, aut illuminare plura, & plura subie-
cta in finitum: nequit autem fons sine ac-
cessione nouę, & nouę eoque intra seipsum,
implere non tot ignis plures alucos, vt pa-
tet; non oportet igitur existimare, quod
aut illuminatio, aut calefactio, aut quidli-
bet aliud huiusmodi fiat impendio agentis,
quod vt vidimus per hoc, quod agit, nihil
omnino immutatur. Quod si velis ab hac
sententia peripatetica præscindere hic, &
cum alijs opinari illuminationem fieri per
effusionem physicam lucis.

Resp. 3. neg. seq. *mar.* Ratio est: quia si
intra medium, quo contineatur tota sphæ-
ra actiuitatis candelę, hæc ei aciculata sit om-
nia corpuscula, quę potest ei aculari; non
habet alia, quę intra quodlibet aliud me-
dium ei aculetur. Sicut si Socrates Romę
existens, atq; Florentię, vel hic, vel ibi pro-
ijciat nummos omnes quos habet: non ha-
bet quos alibi impendat.

Dices. Eadem est ratio candelę millies
replicatę in ordine ad illuminadum, ac bai-
uli milles replicati in ordine ad ferendum
pondus; candelę millies replicata potest il-
luminare quantum illuminarent mille can-
delę: ergo baiulus millies replicatus posset
ferre quantum ferre possunt mille baiuli.
Hoc autem absurdum esse probatur; quia
sequeretur quod homo vnicus, puta Petrus
per merum miraculum replicationis fieret
par ferendo toti orbi terrarum. Confirma-
tur: quia homo replicatus æquiualeat multis
hominibus. sed certum est esse possibile tot
homines, vt simul sustineat pondus totius
orbis, ergo potest tam multipliciter repli-
cari Petrus, vt vnus instar Atlantis susti-
neat idem.

Resp. neg. *mai.* Iam semel rogauimus
Aduersarium, na mille illa spatia, quę illu-
minantur a mille candelis, si simul penetrer-
tur, illuminanda sint ab vna candelę? Si res-
pondet negatiue, nega etiam illa eadem il-
luminando, si candelę in singulis loco diuis-
is replicetur. Si affirmet, toga tam an mil-
le pondera, quę sint paria humeris mille
baiulorum simul penetrata sustineri possint
ab vno baiulo. Si neget: nega etiam baiu-
lum millies replicatum sustenturum mille
pondera, quorum quodlibet sit paropus
humeris. Rationem quam effert Aduersari-
us, afferes, & tu, dicendo videlicet eosdem
humeros non posse simul ferre tot pondera;
quę æque simul ferrentur cum penetratio-
ne ipsorum, ac cum replicatione humero-
rum;

rum: quia mille pondera sunt supra virtutem latuam, seu sustentatiuam vniuersi baiuli. Tam enim est eadem virtus sine idem robur in baiulo replicato, quam in eodem baiulo respectu ponderum compenetratorum. Opprimuntur igitur baiulus a nimio pondere, siue replicetur ipse, siue pondera compenetrantur. Non enim sine immutatione, sui, ac vitalium spirituum impendio sustinet pondus; nec sine sui mutatione fert hoc & illud, sicut candela sine sui mutatione calefacit, ac illuminat hoc & illud. Pater igitur disparitas ex dis; effectus non immutat suum agens; pondus immutat, & opprimit latorem suum, quia quodlibet pondus ponit impetum in latore; ideo ad multiplicationem ponderum, adeo multiplicatur impetus, vt nequeat baiulus illi resistere.

Ad illud de æquialentia, dic vnum hominem æquialere infinitis in ordine ad implendum spatium, non autem in ordine ad omnia. Hoc solues alia, quæ in hac materia congeri solent. Puta si daretur replicatio posset Petrus assentiri Florentiæ, quod *A* existit, & huic dissentiri Romæ, Amare Romæ *A*, & illud idem odisse Florentiæ, & sic de alijs, quæ inuenies concessa ab aliquibus, qui fortasse rem non satis examinant. Hæc omnia neganda sunt: nequit idem intellectus simul dicere est, & non est de eodem; quantumlibet replicetur; replicatio enim non facit, quod intellectus simul assentiatuor contradictorij. Dices: assentiri Flo-

Florentiæ, & dissentiri Romæ non sunt contradictoria: in tali casu daretur assensu Romæ, & dissensus Florentiæ, seu daretur Romæ est *A* Florentiæ daretur non est *A*, ergo non darentur contradictoria.

Resp. quod assensus, & dissensus impertinent se habent ad locum; & locus impertinenter se habet ad essentiam, & dissensum; igitur quemadmodum si Petrus nunc Romæ existens dicat: Est *A*, & Paulus etiam nunc existens Florentiæ dicat: non est *A*; sibi contradicunt; ita etiam si idem Petrus nunc & Romæ, & Florentiæ existens dicat: est, & non est, idem sibi contradicit. Ex his patet ad argumentum, dicendo, quod contradictio consistit in hoc quod idem de eodem dicat: est & non est: & consequenter nequit vilo modo vtrumque esse in eodem intellectu. Vbi aduerte discrimen inter hominem existentem in duplici loco, & eundem existentem in duplici instanti. Existens in duplici loco, si in vno dicat: est, & in altero: non est; dicit simul: Est, & non est: in duplici autem instanti, si in vno dica: est, & in altero: non est, non simul, sed successive dicit: est, & non est, in quo non est vlla implicancia.

QVÆSTIO IV.

De loco intrinseco.

ARTICVLVS I.

Per quid formaliter res sit in loco.

Locus, quem ex Aristotele supra definiuimus, est locus extrinsecus. Agendum est hic de loco, quem vocant, intrinseco? querendo videlicet an præter illam primam superficiem circumscribentem corpus, & corpus ipsū, requiratur aliquid ad hoc ut corpus sit in hoc, vel illo loco.

Dicendum est primo. Res non est in loco formaliter per hoc, quod ipsa, & locus sint. Probatur hæc conclusio, quia Petrus est & hic locus, & tamen Petrus non est in hoc loco: ergo quod Petrus sit in hoc loco non habetur per hoc, quod existat & Petrus, & hic locus.

Dicendum secundo. Petrus est in loco *A* per vocationem sibi, & loco *A* superadditam. Probatur hæc conclusio: quia cæteris positis, & non posita vlla forma, per quam Petrus sit in loco *A*, Petrus non est in loco *A*; ergo requiritur illa forma, per quam Petrus sit in loco *A*. Hanc autem formam vocamus vbi intrinsecum, seu locum intrinsecum. Est autem hic locus forma modalis ita essentialiter affixa Petro, ut impossibile sit esse, & non esse in Petro, & ita determinans

nans Petrum ad esse hic, ut impossibile sit hanc esse, & Petrum non esse hic. Sicut diximus de alijs passim determinatiuibus ultimis ad hanc, vel illam denominationem. Propterea dicitur ipsum *hic* Petri, quod idem est, ac ratio per quam Petrus est formaliter hic.

Dices; Hæc denominatio; *Petrus est hic*, potest haberi præscindendo ab omni modo superaddito; ergo, &c. Antec. prob. quia potest haberi quod Petrus sit hic per hoc præcise quod Petrus sit, & habeat indistantiam ab hoc loco: in hoc non includitur modus vocationis superadditus, &c. ergo, quod Petrus sit hic habetur sine, &c.

Resp. neg. antec. ad probationem contra. neg. min. Habere indistantiam, seu negationem distantiam ab hoc loco, dicit formaliter præsentiam in hoc loco; præsentia autem in hoc loco non habetur formaliter per Petrum, & hunc locum, sed insuper per aliquid quod sit vltimum determinatiuum huius denominationis: Petri existentis in hoc loco. Hoc autem vltimū determinatiuum est illa forma, seu illud vbi de quo hic agimus.

Dices iterum: per hoc præcise quod Petrus sit, & non sit in vlllo alio loco, est hic: Esse non includit modū vocationis: nec illud includit non esse in vlllo alio loco; ergo esse hic Petrum non includit modum vocationis superadditum. Mai. prob. quia valet illatio. *Petrus est, & non est in vlllo alio loco: ergo Petrus est hic, ergo &c.* Si autem

hoc valet, manifestum est Petrum esse hic, per hoc quod sit, & nullo alio loco sit. Min. autem prob, quia quod Petrus sit, habetur formaliter per existentiam Petri, certum est autem existentiam Petri non haberi per modum vocationis; rursus quod Petrus non sit in vilo alio loco, est denominatio pure negatiua, ad quam non requiritur vlla forma positiua, vt patet ex dictis alibi.

Resp. neg. mai. Ad probationem conc. antec. nega. conseq. Ex hoc quod Petrus sit & non sit in vilo alio loco recte inferes, quod sit hic ex suppositione illius principij: *quicquid est, alicubi est.* Ex hoc autem quod alicubi sit, & non sit in vilo alio loco recte inferes esse in hoc. Hoc autem nihil aliud est quam ex eo quod sit & negatione omnis alterius vocationis inferre quod habeat hanc vocationem, sicut v. g. si *A* necessario esset vel album vel nigrum, ex hoc quod non esset album recte inferes: ergo est nigrum: non quod habeat esse nigrum per suum esse, & præcisam carentiam albedinis, sed quia posita prædicta necessitate, ex defectu vnus qualitatis recte infertur existentia alterius. Non esse nigrum aut non esse album, sunt denominationes pure negatiuæ; hoc modo non esse in hoc vel illo loco est denominatio pure negatiua. Esse album & esse nigrum est denominatio positiua, sicut & esse hic, vel esse alibi: propterea nec ibi sufficit res & carentia nigredinis ad rationem alba; neq; hic res & carentia

carentia omnis alterius vocationis ad rationem existens hic. Esse igitur & non esse alibi infert de consequenti, non autem includit de formali esse hic.

Hoc idem accidit in alijs similibus denominationibus. Puta quælibet creatura eo ipso quod est, pendere debet ab aliqua causa: si autem per argumentum ab exclusiones dicas: non pendet neq; ab hoc neq; ab illa alia, recte inferes: ergo ab ista. Nec propterea habebit pendere ab ista formaliter per negationem dependentiæ ab illis alijs, sed per formam positiuam, quæ recte infertur ex carentia omnis alterius formæ; quam formam albi vocauimus actionem, estque ratio qua hoc pendet ab illo.

Dices vterius: potest indifferentia quam habet Petrus ad esse vel non esse hic tolli per impulsu vel per motum per quem applicatur huic loco extrinseco: neq; motus neq; impetus sunt vocatione de qua hic agitur; ergo sibi vocatione prædicta potest tolli indifferentia, &c.

Resp. dist. mai potest tolli indifferentia per motum aut impetum in genere determinatiui antecedentis, conc. in genere determinatiui formalis nego. Motus antecedens & impetus totus quantus est, & non est ratio formalis essendi hic, sed ratio formalis qua mouetur hic, seu qua tendit hic. Puta per motum quo tendis ad Vaticanum non es formaliter in Vaticano. Si igitur hic motus determinat ad esse in Vaticano, oportet vt determinet ad illam rationem.

formalem per quam sis in Vaticano. Potest igitur motus aut impetus antecedens esse causa formæ per quam sis in Vaticano; non autem ipsa forma.

Dices: impossibile est dari totum motum & impetum antecedentem, & me non esse hic; ergo; sum hic formaliter per motum antecedentem.

Resp. omisso antec. neg. conseq; Impossibile est dari actionem quin detur terminus actionis puta dari in materia actionem productiuam caloris, quin detur calor; & tamen non per actionem formaliter; sed per calorem subiectum est calidum.

ARTICVLVS. II.

*An omnia in composito vna ubicatione
ubidentur.*

Dubatur an sit vna an multiplex ubicatio eorum quæ idem compositum constituunt. Ex vno capite videtur esse vna. Primo quia est vnus locus adæquatus extrinsecus; ergo etiam vnus erit locus intrinsecus. Secundo, quia vnus entis simpliciter debet esse vna ubicatio, sed compositum est vnum eas simpliciter; ergo compositum est vna simpliciter ubicatio.

Tertio. Per hoc præcise quod forma siue substantiali, siue accidentali, sit in materia existente hic, ipsa etiam est hic: sed quod forma sit in materia existente hic, habetur formaliter per ubicationem materiæ & in-

existentiam formæ in materia; ergo per ubicationem materiæ & in existentiam formæ in ipsa, habetur formaliter quod forma sit hic. Hoc autem non includit aliam ubicationem quam ubicationem materiæ. Nam forma illi inexistit uel per unionem uel per inhesionem, quarum neutra est ubicatio. Hæc sunt quibus mouenter aliqui ad iudicandum omnia in composito ubicari vna ubicatione, quam uocant ubicationem primi subiecti, hoc est materiæ primæ.

Ex alio capite. Ubicatio est modus essentialiter affixus rei quam ubicat, sed potest dari hæc eadem ubicatio materiæ absq. eo quod hæc forma, & hæc accidentia sint hic, ergo hæc ubicatio materiæ non est ipsū hic huius formæ, & horum accidentium. Mai. patet ex dictis vniuersaliter de modis, de quorum conceptu est non existere quin actu modificent ea omnia quorum sunt modi. Min. autem probatur. Quia materia in eodem loco manens potest mutare formam; experientia enim constat idem subiectum in eodem loco esse modo calidum & modo frigidum.

Idem urgeri potest contra Vasquez qui dicit omnia ubicari in composito vna ubicatione quantitatis. Nam post uariata, forma substantiali manere hic hæc eadem quantitas; & consequenter dari hoc ubi huius quantitatis, quin detur hic hæc forma: ergo ubi huius quantitatis non est ubi huius formæ. Item constat manente eadem, quantitas, & in eodem loco, uariari acci-

dentia rei quantæ. Idem enim [quantam in eodem loco manens & cum eadem quantitate est modo album, modo nigrum & sic de cæteris.

Ex his sequitur quod qui vnam in composito vbricationem volunt per quam singula vbricentur, vnum ex his dicere debent videlicet vel dari posse hoc vbi quæ dantur ea quæ vbricantur per ipsum, vel ad quamlibet variationem cuiuslibet accidentis in composito compositum mutare locum intrinsecum, vel formam seu substantialem, seu accidentalem non esse in loco nisi improprie; proprie autem esse in loco solum primo sobiectum.

Hoc vltimum minus displicet quamuis à nullo fere dicatur, cum omnibus fere videatur euidentis quod hæc albedo est in hac Schola: mihi autem euidentissimum quod hæc albedo est in hoc pariete; & quod hic paries sit in hac schola. Effet igitur facile sustinere præter primum subiectum proprie & per se nihil vbricari: cætera autem quæ in ipso sunt denominari esse in hoc vel in illo alio loco, ab vbricatione subiecti in quo sunt. Diximus autem quod esse in subiecto non est esse in loco.

Ratio autem cur hæc vbricatio sit potius subiecti quam formæ, quamuis denominet totum, est obuia; cum obuium sit formam superuenire subiecto, non autem subiectum formæ; forma enim ex præexistente subiecto educitur, si sit materialis, præexistente subiecto infunditur si sit spiritalis; vtraq;

autem mutat locum ad mutationem, secundum locum, illius subiecti in quo est. Et quidem si forma illa sit anima, magis mouet quam moueatur, quamuis moueri dicatur localiter ad motum subiecti seu corporis, quod ipsa mouet.

In hac sententia poterit dari vbi quin datur ea quæ vbricantur, non quidem per se, sed per accidens. Pura dabitur vbi huius lapidis quin datur calor vel frigus quæ ab hoc vbi denominantur esse in hoc loco non autem quin datur lapis ipse, vel etiam dabitur vbi lapidis quin datur lapis, non autem quin datur id quod in lapide est primum subiectum, à cuius vbricatione dicitur esse in loco ipsamet forma constitutiva lapidis. Iuxta hæc eandem sententiam poterit idem locus intrinsecus esse plurium corporum successiue. Patet hoc: quia idem subiectum est plurium successiue corporum: locus autem est subiecti per se: per accidens autem formæ in subiecto receptæ; igitur si transformationem intelligas substantiæ in substantiam, subiecto in eodem loco manente, intelligis vnum corpus habere eundem locum non solum extrinsecum, sed etiam intrinsecum quem habebat alterum.

Hac in re facile est vtramlibet sententiam sustinere. Tenendum tamen in composito non omnia vna vbricatione vbricari. Ratio est quia de conceptu modi communiter recepto, est quod nequeat esse quin modifiet rem cuius est modus; vnde dicitur essentialiter affixus rei cuius est modus. Quod si dif-

linguas inter rem quam modificat per se, & rem quam modificat per accidens, contra est, primo, quia eo ipso quod essentialiter affigitur rei quam modificat, videtur præcludi loci huic distinctioni, & poni per hanc distinctionem quædam indifferentia in formis medialibus, quæ est propria formarum absolutarum; puta hæc albedo habet facere album & quidem per se: habet autem esse in hoc potius, a deoq; dealbare, hoc potius quam aliud, per accidens.

Secundo quia esse in loco proprie & per se, dicitur de corpore seu de toto. Immo occupare hunc locum convenit huic corpori non tam ratione materiæ quam ratione formæ. Patet hoc: quia maior vel minor extensus materiæ secundum locum est à forma: ita ut illa materia quæ sub forma aquæ occupat palmum spatij: sub forma aeris occupat decem palmos, & tamen iuxta præfatam sententiam, non corpus sed subiectum per se erit in loco. Cum igitur totum proprie sit in loco, & in toto pars potissima sit forma, & à forma potissimum habeatur quod hic vel ille locus sit proprius huius vel illius corporis, dicendum est formam non minus proprie esse in loco, quam materiã: rursus cum materia retineat eundem locum abeunte forma, dicendum est non vna esse vtriusq; vocationem intrinsecã, sed vniuscuiusq; suam.

Ad ea quæ dicuntur in oppositum breviter responderetur. Ad primum conciant. nega consequ. Hanc non valere patet ex diff.

ferentia inter locum intrinsecum ex extrinsecum. Secundus est communis successivè pluribus, nulli essentialiter affixus: secus primus.

Ad secundum distingue maiorem; vnius entis indivisibilis est vna vbiatio: conc. indivisibilis in plura separabilia secundum locum nega, & eodem modo distincta min. nega cons.

Ad tertium nega mai. Potest forma tam substantialis quam accidentaliter esse in materia, quæ sic hic, & tamen non esse hic: ut patebit ex sequentibus: ubi dicitur ex duobus extremis simul vnitatis posse alterum replicari, altero non replicato. In tali casu anima est in corpore quod est Romæ, & tamen ipsa non est Romæ.

QVÆSTIO V.

An extrema simul unita sint separatim replicabilia.

Questio procedit tam de extremis facientibus vnum per se, quam de facientibus vnum per accidens. Puta nõ solum an possit replicari corpus Petri, nõ replicata anima eiusdẽ, sed etiã an possit replicari Petrus, non replicato eiusdem calore, vel albedine. Ut autem clare procedamus, distinguendum est inter accidentia, quæ dicuntur absoluta à loco, & ea quæ dicuntur affixa loco, Primi generis sunt albedo, calor, siccitas, &c. Secundi ip-

sum ubi intrinsecum, siue permanens per quod sum hic: siue fluens, per quod moueor hic. His positis.

Dicendum est primo. Si utrumque extremum intrinsece afficit vnio: ad replicationem vnus conaturaliter replicatur & alterum absolutum à loco, V. g. si replicetur corpus Petri, conaturaliter replicatur & anima. Si replicetur Petrus, conaturaliter replicatur & albedo, & calor Petri. Ratio est; quia vnio intrinsece afficiens utrumque extremum exigit, vt ubi est vnum, ibi sit & alterum. Dixi *Vnio afficiens utrumque extremum intrinsece*, quia si daretur vnio intrinsece quidem recepta in vno, respiciens autē alterum vt pure terminum extrinsecum, nō exigeret, vt vbicumque; ponitur vnum, ibi ponatur & alterum. Huiusmodi est v. g. vnio quæ in venerabili Sacramento Eucharistiæ, est inter species, & Corpus Christi, quæ intrinsece recepta in speciebus, respicit Corpus Christi vt terminum pure extrinsecum. Hæc autem exigit quidem vt vbicumque; ponitur hæ species, ibi ponatur Corpus Christi; non autem vt vnicumque; ponitur Corpus Christi, ponantur hæ species.

Secus accidit quando vnio est vtrique extremo intrinseca quod habetur quando extrema conaturaliter petunt vniri. Tunc enim vnio petit, vt ubi est vnum, ibi sit & alterum. Hinc Conc. Trid. docet, quod quamuis in Sacramento Eucharistiæ sub speciebus panis, & vini, hic ex vi verborum solus sanguis, illic solū corpus ponatur, vtrique;

ta-

tamen ponitur totus Christus, secundum corpus, & animam, & sanguinem. Corpus quidem, inquit, sub specie panis, & sanguis sub vini specie, ex vi verborum; ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguis sub specie panis, animaque sub vtraque vi naturalis illius connexionis, & concomitantie, quæ partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit non amplius moriturus, inter se copulantur. Hæc aiunt communiter, quod si quis in triduo mortis consecrasset, ille sub specie panis solum corpus, sub specie vini solum sanguinem posuisset. Nam corporis mortui caro, & sanguis non dicunt inter se connexionem illam, quam dicunt caro & sanguis corporis viui.

Ratio disparitatis inter vniones prædictas est hæc. Vnio recepta intrinsece in vtroque extremo, vtrique extremo intrinsece vnitur. Intrinsece autem vnita, conaturaliter loquendo, se se mutuo concomitantur. At vero recepta intrinsece in altero dumtaxat ex extremis, alterum autem respiciens vt terminum pure extrinsecum, non vnitur vtrique intrinsece. Adeoque si replicetur id, cui extrinseca est, non est cur replicetur & ipsa, ipsa autem non replicata non est cur replicetur alterum extremum, cui est intrinseca. Applica hanc doctrinam exemplis superius datis, & inuenies illam esse liquidissimam.

Dicendum secundo. Nō repugnat ex duobus extremis vnitis alterum replicari, altero non replicato; v. g. non repugnat repli-

cari corpus Petri, non replicata anima eiusdem. Replicati totum Petrum, non replicata eius albedine, aut alie huiusmodi accidente. Hæc conclusio non aliter probatur, quam respondendo obiectionibus.

Obijcitur 1. Ad hoc ut ex anima, & corpore fiat vnum, requiritur ut hæc duo sint sibi mutuo intime presentia si ponatur vel corpus sine anima, vel anima sine corpore. Florentiæ, ista duo non erunt sibi inuicem presentia, ergo ista duo non facient vnum. Minus est euidens. Nam corpus existens Florentiæ & anima existens Romæ non autem Florentiæ non sunt sibi intime presentia.

Resp. concessa mai. negando minorem. Ad probationem nega. Si enim corpus & anima hoc est totus homo existat Florentiæ, & sola anima insuper ponatur Romæ, nõ propterea illa anima non est intime presens corpori quod est Florentiæ, ut patet ex terminis. Si solum corpus esset Romæ & sola anima Florentiæ, tunc non essent hæc duo fini mutuo presentia; sed nec facerent vnum, sicut non faciunt corpus D. Petri existens in Vaticano, & anima eiusdem in Paradiso.

Obijc. 2. Si poneretur Florentiæ materia sine forma, posset huic materiæ existenti Florentiæ vniri naturaliter alia forma: puta materiæ habenti Romæ formam aquæ, vniri Florentiæ forma ignis: consequens est absurdum: ergo & antec. Antec. probatur quia hæc materia non habet Florentiæ vllam formam sibi vnitam. Materiæ autem non habenti vllam formam potest vniri quæ,

qualibet forma, ut contra ex alibi dictis.

Resp. negando sequelam maioris. Materia existens Florentiæ habet vnitam sibi formam aquæ, quamuis non habeat illam Florentiæ, hoc est quamuis nec forma ipsa, nec vnio formæ existat Florentiæ. Repugnat autem naturaliter eidem materiæ duas formas substantiales, quales sunt ignis & aquæ, simul vniri. Ad probationem dic magnam esse differentiam inter istas duas propositiones: *Materia Florentiæ existens non habet vllam formam, & Materia Florentiæ existens non habet vllam formam.* Florentiæ; prima est falsa in casu posito: quia excludit materiam formam simpliciter: secunda est vera, quia non excludit formam, sed formam quæ sit Florentiæ. Duo autem ista bene stant; habere formam, & non habere formam Florentiæ. De facto enim de hoc meo corpore verum est, & quod habeat formam, & quod non habeat formam Florentiæ.

Obijcitur 3. Si corpus Petri poneretur Neapoli, anima non ibidem posita; idem corpus esse viuum, & non viuum, seu esset viuum, & mortuum, consequens est absurdum; ergo & antec. Sequela probatur; quia corpus est viuum vbi animatum; est non viuum vbi est inanimatum; sed alicubi, puta Romæ esset animatum, & alicubi, puta Neapoli esset inanimatum: g. Romæ esset viuum, & Neapoli non viuum; Romæ viuum, & Neapoli mortuum; adeoq; viuum & non viuum & mortuum.

Resp. neg. sequelam maioris. Ad probationem nega minorem. Hæc propositio; *Corpus Petri Neapoli est inanimatum*, est æquiuoca; esse inanimatum est carere anima, in casu autem posito corpus Neapoli existens non caret anima. neque hæc ipsa replicatio corporis sine animæ replicatione facit, vi illud corpus sit sine anima: adeoque etiam si Neapoli non sit anima: tamen carentia animæ, quæ sit Neapoli, non est carentia animæ simpliciter. An sit viuū, an mortuum Neapoli corpus prædictum, potest esse controuersia de voce, in qua melius loquuntur, qui dicunt esse viuū. Ratio est, quia etiam Neapoli est corpus animatū, quamuis non anima quæ sit Neapoli. Nam anima per hoc quod non sit Neapoli, non facit quod corpus existens Neapoli sit corpus inanime. Quod e esse viuū Neapoli idem sonet, ac habere principium operationum vitalium existens Neapoli; manifestum est quod tunc illud corpus non est viuū Neapoli, sed tunc esse viuū hic, & non alibi, non sunt contradiçtoria, sicut contradiçtoria non sunt habere hic principium vitæ & illud idem alibi non habere.

Obijc. 4. Posset Petrus Romæ & Neapoli existens occidi Romæ, & non mori Neapoli, consequens est falsum: g. & antec. Sequela mai. probatur: quia posset anima separari a corpore Romæ, & manere vnita eidem corpori Neapoli; in tali casu Petrus occidit Romæ, & non moritur Neapoli; g. Petrus posset occidi Romæ, &

non mori Neapoli. Confirmatur: quia causa occidens Petrum Romæ, pura pugio Romanus non agit in Petrum existentē Neapoli, & potest diuidere animam a corpore hic Romæ, absque eo duod diuidat illam eandem a corpore Neapoli. Confirmatur iterum, quia pugio Romanus non agit Neapoli: ergo non diuidit animam a corpore Neapoli.

Resp. neg. sequelam maioris. Acquiuocatio est inter separationem animæ a corpore quæ sit per destructionem vnionis, & positionem corporis sine anima in aliquo loco, absque eo quod sit simpliciter verum animam separari a corpore. Per occasionē anima separatur a corpore simpliciter: implicat autem corpus viuere per animam a se diuisam. Per hoc autem quod Deus replicet corpus Neapoli, anima non replicata, anima nō separatur a corpore simpliciter. Ad confirmationem patet ex dictis. Pugio Romanus non ditat a Petro existēte Neapoli.

ARTICVLVS II.

An ipsum vbi sit replicabile.

Plerique negant, aliqui affirmant. Qui negant his rationibus nitentur. Primo. Vbi Romanus est essentialiter hæc distantia ab vbi Mediolanēsi; g. implicat vbi Romanus poni Mediolani. Conseq. est evidens implicat enim esse distantiam Mediolano, & esse Mediolani, vt patet ex dictis alibi.

libi, videlicet Petrum existentem Romæ & Florentiæ non distare Florentiæ. Antec. autem probatur item ex dictis in definitione loci vbi immobilitatem diximus haberi per distantiam hanc, vel illam, ab his & illis punctis realiter, vel imaginariè fixis.

Secundò. Vbi Romanum est essentialiter affixum huic spatio imaginario, quod imaginor penetratum cum ipso vbi; g. nequit esse extra hoc spatium. Probatur consequentia si potest esse extra hoc spatium: eo ipso est essentialiter indifferens ad esse, vel non esse extra hoc spatium; sed quod est indifferens ad esse, vel non esse extra hoc spatium, non est essentialiter affixum huic spatio: g. &c. Minor probatur à pari. Petrus indifferens, & vt indifferens ad esse, vel non esse extra hoc spatium A. non est essentialiter affixus huic spatio A: ergo si hoc vbi est indifferens ad esse, vel non esse extra hoc spatium, non est essentialiter affixum huic spatio.

Tertiò. Modus quilibet est ita essentialiter affixus rei quam modificat, vt impossibile sit esse extra rem, quam modificat (semper est de modo qui recipitur in re modificata) sed hoc vbi modificat Petrum existentem hic vt existentem hic; immò est ipsum hic Petri existentis hic; ergo non potest esse extra Petrum vt existentem hic, seu non potest esse, nisi in Petro vt existente hic: sed si nequit esse in Petro, nisi vt existente hic, nequit esse Mediolani in Petro: ergo hoc vbi Romanum nequit ad replica-

tionem Petri pont Mediolani.

Quartò. Vbiatio circumscriptiua nequit poni cum vbi definitiuo, seu replicari nequit definitiuè. Item rotunditas nequit poni quadrata, aut triangulariter; g. vbi Romanum nequit esse Mediolani. Explicatur simul, & probatur antec. Implicat quod vbiatio tripalmaris, v.g. tota sit in puncto, vel qualibet parte cuiuslibet spatij tripalmaris: Item quod vbiatio, per quam res occupat locum orbitarem si vel in spatio quadrato, vel in spatio angulari, itaut hæc congruat. Est enim impossibile quod rotundum quadrato, aut cuiuslibet figuræ angulari congruat, supponimus demonstratum in Mathematicis. Probatur iam consequentia; quia hoc vbi tam essentialiter est hic, quam vbi rotundum est essentialiter incongruum vbi angulari. ergo tam implicat hoc vbi esse in alio quolibet vbi, quam esse in vbi angulari, & congruere vbi angulari vbi rotundum.

Quinto. Duratio est essentialiter irreplicabilis, g. etiam vbiatio. Antec. probatur: quia implicat horam vigesimam primam coexistere horæ vigesimæ: g. implicat horam vigesimam iterum fluere postquam fluxit, quod est reddiari secundum tempus. Secundum aut probatur, ex conceptu receptissimo temporis, quod est essentialiter successiuum: successiuus autem partes non sibi coexistunt. imò successiuum à permanenti differt in hoc quod permanentis partes sint simul, secus successiuus. Probatur iam prima con-

conseq. quia quam essentialiter est durationi B facere successionem cum duratione A, tam essentialiter est vbiatio B facere extensionem cum vbiatione A. Siue : quam essentialiter duratio A & duratio B sunt tanta extensio temporaria, puta duarum horarum; tam essentialiter vbiatio A & vbiatio B sunt extensio localis tanta; puta duarum vinarum; ergo quam impossibile est horam B poni penetratiue cum hora A, tam impossibile est vbiationem B penetratiue poni cum vbiatione A.

Confirmatur pro duratione & durationis irreplicabilitate per hoc dictum commune *volat irreuocabile tempus*. Quod proloquium significat apud omnes, vt existit enim diem hesternam essentialiter irreuocabilem ad spatium hodiernum. Hoc idem diximus in premissibus Logice in vulgari illo argumento: Logica vel dirigit operationem factam vel faciendum &c. Item vel bonam vel malam, &c. vbi ostensum est vel potius suppositum pro indubitato cognitionem elapsam, eo quod sint cognitiones nostræ de natura temporis, iterum reuocari non posse, vt, si praua sis, emedetur. Est igitur suppositum pro indubitato durationem elapsam nulla virtute reuocari posse ad esse. Igitur duratio A nequit replicari, & postquam ab iiterum poni cum duratione B.

Dicendum est, his non obstantibus, vbiationem esse de potentia absoluta replicabilem. Probat Conclufio argumento solidioris nonnibus quæ contra addacta sunt;

vipelicet. Cum replicabilitate vbiationis saluatur tota essentia vbiationis; g. vbiatio est replicabilis. Probat antec. quia tota essentia vbiationis est esse essentialiter affixam hic, immo esse ipsum hic illius rei quam formaliter ponit hic, & vltimum determinatiuum rei existentis hic ad esse hic. Hoc autem totum & quodlibet aliud huiusmodi saluatur cum tota replicabilitate; vt patebit dicendis. Et primo quidem manifestum est istos duos conceptus: *non posse non esse hic*, &: *posse esse alibi* non repugnare inter se. Non posse autem non esse hic & esse essentialiter affixum hic, sunt vnum & idem. Explicatur hoc ipsum: indifferentia ad esse vel non esse Mediolani, non pugnat cum necessitate metaphysica, ex suppositione quod sin, essendi Romæ. Possunt igitur ista duo prædicata simul in vnam eandemque entitatem conuenire.

In hac ipsa metaphysica necessitate essendi Romæ habes evidens discrimen inter vbi constituens Petrum Romæ, & Petrum ipsum. Petrus enim Romæ existens non est ita indifferens ad esse vel non esse extra Romam, vt habeat metaphysicam necessitatem essendi Romæ; sicut vbi Petrum vbiatans Romæ ita est indifferens ad essendū vel non essendum extra Romam, vt simul habeat necessitatem metaphysicam essendi Romæ. Hæc sententia patebit illustrius ex argumentorum directione.

Primum dicitur vel neg. ant. vel dist. est distantia secundum id quod dicit de po-

fituo: conc. secundum omne quod dicit distantia: nego. Quando dictum est in explanatione loci immobilitatem importare talem distantiam aut propinquitatem ab his vel illis punctis realiter vel imaginariè fixis; intellectum est de propinquitate & distantia secundum id quod utraq; vel utralibet dicit de positivo. Patet hoc, quia hoc ubi non solum est distantia, sui, sed etiam distantia rei quam ubicat; est enim locus non modo sui sed rei locata. Manifestum est autem rem locatam non distare ab hoc vel illo corpore per hanc ubicationem præcise, sed per hanc & carentiam alterius. Eodem modo hæc ubicatio se sola non distat Mediolano; sed se & simul carentia alterius ubicationis, per quam ipsa sit præfens Mediolano.

Ad secundum. Conc. ant. neg. cõf. Ostensum est in corpore indifferentiam ad essendum vel non essendum Mediolani stare cum necessitate metaphisica essendi Romæ. Ad prob. concessa mai. nega min. Ad cuius probationem patet ex dictis. Non ideo Petrus non est essentialiter affixus spatio A, quia est indifferens ac esse vel non esse extra spatium A: sed quia potest non esse in spatio A. Hoc autem non cõuenit ubi Romano; quod ita est indifferens ad esse vel non esse extra Romam, ut nequeat non esse Romæ.

Ad tertium transmissio toto primo syllogismo nega min. subsumptam. Vbi Romanum positum Mediolani cum Petro & in Petro, est in Petro ut existente Romæ; & constituit Petrum Romæ formaliter: adeoq; digito

digito ostendens illud ubi Romanum replicat. ubi Mediolani dicere poteris: hoc ubi conuenit huic subiecto ut existenti Romæ, nec est in hoc subiecto, nisi ut faciat illud existens Romæ. Non est autem nouum formam aliquam præstare in subiecto aliquam denominationem & non omnem quam tale subiectum sustineat. Lac est album & dulce. Dulcedo est in albo formaliter ut dulci, & albedo in dulci formaliter ut albo. Etiam si igitur in hoc subiecto quod est Mediolani sit & ubi Romanum & ubi Mediolanense, & unum ubi penetratiue cum alio: ubi Romanum erit in Petro existente Mediolani, ut in subiecto existente Romæ; & ubi Mediolanum in subiecto existente Romæ, ut in subiecto existente Mediolani. Positio autem ubi Romani in spatio Mediolanensi non facit quin præstet in Petro effectum formalem existentis Romæ.

Ad quartum. Conc. ant. nega. conf. Hæc ubicatio est essentialiter tanta & talis extensio. Implicat autem in terminis tantam & talem extensionem huic diuersæ extensioni vel nulli extensioni congruere: puncti nulla est extensio; spatij quadrati aut quodomodolibet angularis est diuersa extensio ab extensione orbiculari: implicat igitur hanc illis congruere. Apparet hoc in duratione. Puta duratio horaria est essentialiter horaria; per hoc autem quod durationem essentialiter horariam contrahas ad quadrantem manifestum est te destruere ipsius essentialitatem, quod non est manifestum si vnam durationem

nem horariam simul cum alia duratione horaria fluentem intelligas. Eodem modo si extensionem localem palmarem ad spatium digitale contrahas, manifestum est hanc extensionem non manere palmare: secus si hanc eandem cum altera æquali extensione cōpenetres. Ad probationem consequentiæ, concessio. antec. nega consequentiæ Ratio negandi terdicta est hactenus.

Ad quintum. Inueniunt qui negent antec. Ad probationem, auiunt esse quidem de ratione successiui, vt vna pars post alteram fluat: per hoc autem quod simul fluat, non tolli, quod fluat post. Imò hoc ipsum dicimus quando dicimus replicari; videlicet illam eandem durationem quæ vel ante vel post horam duodecimam ita fluit vt impossibile sit hanc ita non fluere, posse etiam simul cum duodecima fluere. Pariformiter igitur & de duratione & de vbcatione loquuntur vbi Romanum ita faciunt indifferens ad esse, vel non Mediolani, vt essentialiter affigatur Romæ; durationem B ita faciunt indifferentem ad fluendum vel non fluendum cum duratione A; vt essentialiter fluere debeat post durationem A. Et sicut palmus B etiam replicatus in palmo A, est tamē essentialiter post palmū A, & cum palmo A facit extensionem bipalmarem: ita duratio B etiam replicata in duratione A, est essentialiter post durationem A, & cum duratione A facit extensionem secundum tempus duplicem durationis A.

Ad confirmationem distinguunt: volat
it-

irreuocabile tempus: reuocatione faciente vt iterum sit: nega; faciente vt non fuerit: concede. Et hic est sensus huius proloquij elegantur expressus à Terentio his verbis: *factum infestum fieri nequit*. Quod dictum sit isti gratiam eruditorum. Idem dic de cognitione, quæ non propterea inemendabilis est, quia iterum esse nequeat, sed quia eo ipso quod immutetur; aliter tendit in obiectum, & consequenter non est eadem, quandoquidem modus tendendi est ipsamet cognitio, vt alibi dictum est.

Respondere tamen poteris transmissio antec. neg. conseq. disparitatem potestatem ex dictis de conceptu successiui: tum ex eo quod nequeat existere duratio A nisi suo modo sit in natura tempus imaginarium cui illa applicat rem quam facit durantem; tempus autem imaginarium hæteronum nequit esse nunc. At etiam dum vbcatio Romana est Mediolani, est in rerum natura suo modo locus imaginarius cui hæc applicat rem locatam. Vno verbo: duo loca imaginaria simul sunt suo modo in natura: secus duo tempora. Adeoque vbcatio replicata simul locat rem cuius est vbcatio; duratio vero non faceret durantem, quia tempus imaginarium, cui essentialiter applicat; non est.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expedientur reliqua circa vbicationem.

DE vbicatione siue vna, siue multiplici quæ dicenda supersunt, per quæ sita breuiter expedienda sunt.

Quæres primò quæ sit causa productiua vbicationis?

Resp. quamlibet rem vbicatam esse causam sufficientem suæ vbicatioois Quotiescunque aliquam creaturam cuiuslibet effectus dicimus causam sufficientem, non propterea excludimus concusum causæ primæ, sine qua nulla causa creata mouet hilû. Præter rem vero vbicatam possunt ad hanc vel illam vbicatianem determinare hi vel illi motus antecedentes; hic vel ille impulsus; hic vel ille finis & alia huiusmodi, pura ad vbicationem qua sum hic, & cuius sum causa, & subiectum, determinant motus antecedentes, impulsus, & per modum causæ finalis ipsamet prælectio quam adeo diligenter scribitis.

Quæres secundo quandonam producatur hæc vbicatio qua ego sum hic?

Resp. produci in illo eodem instanti in quo ego sum hic. Immo per productionem seu per primum esse huius vbicationis ego sum formaliter hic, seu ponor formaliter hic. Oportet igitur in hoc eodem instanti, in quo sum primo hic, considerare & formam per quam formaliter sum, hic, & causam

formalis formæ. In causa talis formæ non debet reperiri formaliter hæc ipsa forma; causa enim etiam adæquata tota quanta est, contradistinguitur à suo effectu. Hinc aliqui cruciantur sic ratiocinantes. Quando produco hoc meum hic, non sum nullibi: ergo vel sum hic vel alibi: non sum hic, quia si iam sum hic non est cur producam per quod sim hic: non alibi? eua implicat me alibi producere per quod sim hic: puta me producere vnquam in meo eubiculo rationem formalem per quam sim in hac schola; cum ratio formalis per quam sum in hac schola, sit essentialiter improducibili alibi quam in hac schola.

Tota hæc difficultas oritur, vt in alijs multis, ex confusione negationis cum præcisione. Et quidem in argumento proposito nulla est difficultas. Concesso toto primo entimemete; nega minorem. & dic me esse hic quando produco vbicatiouem per quã sum hic. Patet hoc ex dictis; quia in eodam instanti est prius, & posterius secundum naturam, immò per illud idem formaliter habetur ratio prioris, per quod habetur ratio posterioris. Quamuis igitur vbicatio sit effectus & ratio formalis per quam sum hic, non debeo antecedenter ad hanc ipsam formam per quam sum hic, esse hic, ad ipsam produendam. Argumentum igitur aliter proponatur, videlicet, In priori ad formam per quam sum hic non sum nullibi, ergo sũ hic vel alibi: neutrum dici potest: ergo, &c. Minor probatur; quia in priori ad formam

per quam sim hic non datur forma per quam sim hic: sed implicat me esse hic sine forma per quam sim hic, ergo in priori ad esse hic non sum hic; sed neque sum alibi; quia in illo eodem instanti sum hic; implicat autem in eodem instanti esse hic & alibi. Agimus enim de esse in loco ut naturaliter sumus: non autem ut esse possumus per replicacionem: adde quod etiam alibi simpliciter per replicacionem, illud alibi impertinenter se habet ad rationem per quam sum hic. Maior autem videt ut nota ex terminis, quia quodcumque sum, alicubi sum ergo si in illo priori sum, non sum nullibi.

Resp. disting. mat. in illo priori non sum nullibi negatiue; conc. non sum nullibi pre. cisiue nego. Causa productiua talis vbicationis, præscindit ab omni vbicatione: hoc est non includit vllam vbicationem: sed neque negationem vbicationis. Cum enim prius & posterius sint in eodem instanti & vbicatio sint in instanti A, implicat in eodẽ instanti esse negationem vbicationis: ne vbicatio sui negationi coexistat. Semel pro semper intelligendus est sensus istarum propositionum. *In priori est hoc, & non illud. In priori non est neque hoc neq; illud & similia.* In priori esse A & non esse B est quod A se teneat ex parte causæ non autem B. In priori non esse neque A neque B, est quod neque A neque B pertinet ad causam, seu sint ex constitutiua causæ seu actus primi adæquati. In priori ad vbicationem qua corpus primo vbicatur non est

neque vbicatio ipsa, neque negatio vbicationis, quia nec vbicatio nec negatio vbicationis sunt causa aut de actu primo vbicationis quæ ponitur; sicut in priori ad lucem hoc est in toto actu primo lucis non est neque lux neq; negatio lucis: quia neq; lux neq; negatio lucis est de actu primo ad lucem ut patet ex dictis.

Ad probationem patet ex dictis. Aliud est rem esse alicubi quodcumque est, quod nihil aliud significat, nisi rem in nullo instanti esse nullibi; aliud esse alicubi in priori ad id ipsum ad quod est prior, & per quod est prior, & per quod est alicubi. Res in illo instanti, in quo per formam A seu per vbi A est hic, est prior ipsa forma per quam est hic: sed non includit in ratione prioris ipsam formam per quam est hic, nec vllam aliam per quam sit alibi, adeoq; neque est hic, neque alibi in priori: hoc est: non ponitur in actu primo proximo ad hanc vbicationem per hanc vbicationem, neque per vllam aliam.

Quæres tertio. An vbi quod replicatur replicetur per aliud vbi? Ratio dubitandi est; quia diximus passim non dari actionis actionem, vnionis vnionem, vbicationis vbicationem, ne vtdel. cet. detur processus in infinitum.

Resp. non obstantibus ijs, quæ diximus vbi, cum replicatur, vbicari per aliud vbi. Probatur: quia vbi quod replicatur ita ponitur in loco, in quo ponitur per replicacionem, ut sit indifferens ad esse vel non esse.

se in illo loco, etiam in sensu composito essendi in rerum natura; igitur denominatio essendi in illo loco non habetur formaliter per hoc, quod ipsum sit, & locus etiam sit, in quo est: igitur requiritur aliquid aliud, hoc autem aliud nihil est quam illud ubi, per quod ponitur ibi ubi posset non esse. Vides eandem rationem militare pro ubi superaddito in replicatione ipsius ubi, quæ militat pro ubi superaddito Petri & cuiuslibet alterius rei, nimirum rationem indifferentiæ.

Adeæ quæ dicuntur in oppositum dic ubi non indigere alio vbi ut sit ubi essentialiter est, & ubi est eo ipso quod sit, in quo apparet manifesta disparitas. Considera igitur ubi Romanum Petri replicatum Mediolani, Romæ habet de sua essentia esse Romæ, & ponere Petrum Romæ; Mediolani autem recipit aq ubi superaddito essentialiter affixo Mediolani, ibidem esse. Effectum igitur formalem essendi Romæ præstat & sibi intransitiue & transitiue Petro; effectum vero formalem essendi Mediolani transitiue recipit ab ubi Mediolanensi habente de sua essentia esse Mediolani: unde dicitur ubi Romanum esse per se Romæ, per accidens autem Mediolani.

Ex hac doctrina habes ubi Romanum replicatum Mediolani semper præstare suum effectum formalem. Ratio est quia etiã replicatum Mediolani ubicat suum subiectum Romæ, & in subiecto existente Mediolani

facit

facit vi idem sit Romæ. Quod si dicas: non facit Mediolani ut Romæ, ergo non præstat suum effectum formalem Mediolani. Respondeo concessio antecedenti: negando suppositum consequentis. Quia effectus formalis ubi Romani non est ponere rem Mediolani. Si rursus inferas: ergo est alicubi ubi non præstat suum effectum formalem; distinguo consequens: est alicubi localiter, ubi non præstat suum effectum formalem: concedo, alicubi subiectiue: nego. Non est in ullo subiecto in quo non præstat id quod essentialiter præstat. Facit autem ut subiectum Mediolani quatenus Mediolani sit Romæ, est inepta reduplicatio.

Actio ipsa quæ est modus rei actæ facit essentialiter rem actam, non tamen rem actam hic, etiamsi actio sit hic: sed esse actam res habet ab actione seu per actionem, esse actam hic habet per actionem & ubi cationem, qua est hic. Diuum est enim actionem non esse alligatam his vel illis circumstantiis sed indifferentem ad has vel illas. Sic igitur argueret Aduersarius: modus non potest esse ubi non præstat effectum formalem: sed actio etiam quæ est hic non facit rem actam hic ut hic; ergo actio non potest esse hic. Eodem modo solue hoc argumentum quo soluisti primum; ostendendum per quid formaliter res sit acta, & per quid & actio & res sint hic, videlicet non per vnã eandemque formam; ut dictum est.

QVÆSTIO VI.

De Vacuo.

ARTICVLVS I.

An sit possibile.

A Gimushie de Vacuo non secundum conceptum vulgi, sed secundum conceptum sapientium. Vulgus vacuum vocat quicquid alicui rei continendæ specialiter deputatum, re illa caret, vel alia ad sensum æquivalenti. Ita crumenam carentem nummis, lagenam carentem vino vacuas, vocant, quamuis hæc & illa saltem aere repleantur. Vacuum à Philosophis definitur: *locus carens corpore contento*. Ex hac definitione habes ad rationem vacui requiri locum, qui sit capax corpus aliquod continere, & præterea quod in tali loco nullum corpus existat. Ex his duo inferens, Primum est, quod quamuis extra mundum nullum sit corpus, non præterea extramundum datur vacuum: cum non detur ibi locus aptus corpori continendo. Secundum est, quod si locus aliquis ita occupetur à substantijs spiritalibus, vt ab eo abigant omne corpus, eo ipso datur vacuum.

De Vacuo fusè disputat Aristoteles 4. Physic. ostendens illud simpliciter repugnare. Ex recentioribus multi vacuum admittunt. Inter cæteros est P. Magnus, qui

librum scripsit cui titulus est: *Ocularis demonstratio Vacui*. Et vere in illo experimento quod adducit oculi nullum corpus intra fistulam depræhendunt: adeoque si intellectus oculis nihil præstat, nec ipse intellectus inuenit quo fistula repleatur. Experimentum illud adducetur inferius, & quam demonstrabit intellectui vacuum repugnare. Sint igitur dux conclusiones.

Prima. Vacuum naturaliter repugnat. Naturâ abhorreere à vacuo innumeris experimentis sit manifestum. Inter alia est illud familiare de cucurbitulis (vuglo ventosas vocant) quibus medici passim vniuntur. Nam in ijs cum aer reducit se ad debitam densitatem, evanescente videlicet calido à quo raruerat, experientia constat carnem attolli, vt relictum ab aere spatium impleat. Immo si Chirurgus eas ab humeris auulsurus recta sursum attollat, distingit potius quam auellat. Vnde eas aliquantisper eleuans ab vna parte retrahit, & aer subingrediens sinit illas auelli.

Præterea si lagenam aqua, vel vino plenâ aperto orificio inueteris, sæpe continget nihil ex ipsa effluere, nisi illam tantisper inclines; videlicet vt per canaliculum sese insinuans aer pergat ad occupandum locum, qui deserendus est à liquore effluente, & quia si recta inuertatur non habet aer quæ se insinuet, ideo nihil effluit. Hoc idem sæpe experiuntur Acholici dum ex am-

pulla bene obturata in superiori orificio, nihil effluit in calicem ex protenso canaliculo quamuis aperto.

Denique est quotidianum experimentum in tubis, quod vulgò *Trombas* appellant, quibus Naute ad euacuandus naues, olitores ad irrigandas carotas, Romani ad exhauriendas post inundationem Tiberis, cellas subterraneas passim vtuntur. In ijs attracto sursum aere, aqua ascendit ad quamlibet altitudinem, ne intra tubum non sit neque aqua, neque aer, adeoque vllum corpus. Sunt infinita alia, quæ spontè omittimus vt pore obuia cum in vsu versentur quotidiano.

Ratio à priori cur natura vacuum abominetur est necessitas continguitatis corporum inter se, ad accipiendas & transmittendas influentias vnus in aliud, mediorum videlicet in inferiora, superiorum in media, & per media ad reliqua omnia. Quod si supponas vacuum, vel digitale circa terrestræ influxus in conseruatiõni tuæ necessarii hærebunt in illa vltima superficie, & cum post hanc nihil sit in quo fiat propagatio qualitatem (nec enim quæunt esse sine subiecto) numquam vsque ad re alium qualitatum propagatio fiet. Propterea natura quæ conseruatiõni sui maximoperè studet, continguitatem huiusmodi sum mopore amat, & quo amore amat contiguitatem corporum cum corporibus; vacuum detestatur.

Secunda conclusio. Potest per diuinam

omnipotentiam dari vacuum. Probatur conclusio, quia tota vis quam natura adhibet ad impediendum vacuum, superari potest per diuinam omnipotentiam: ergo per eandem poterit dari vacuum. Antecedens probatur respondendo obiectionibus, si vlla ab Aduersarijs afferantur. Sed quia posse fieri per diuinam omnipotentiam vix est qui neget: posse fieri per naturam multi affirmant, his satisfaciendum est.

Obijciuntur primo, experimentum P. Magni. Accipe fistulam vitream in clausam ex vna parte, vt nullum corpus vel tenuissimum introgredi possit. Imple fistulam mercurio, siue argento viuo, & qua parte patet crasso digito occlude. Deinde in concham alio mercurio plenam immerge nec retrahe digitum donec fistula secundum viuum ex parte deorsum ruere, & in spatio relicto, quod erit trium, vel quatuor digitorum, pro magnitudine, vel paritate, tibi, edere vibrationes quasdam, & fluctuare, donec postmodum planè conquesceat.

In hoc experimento patet ad oculum locus relictus à mercurio in superiori parte fistulæ; in hunc locum nullum corpus successit mercurio descendenti: supponitur enim fistula hermetice clausa, itaut nihil valeat sese intus insinuare. Ex parte autem inferiori, qua videlicet fistula immergitur, supponitur adesse mercurius, & tollere locum omni alteri corpori, quod sursum ascendat. Quod si natura ita abhorret vacuum, vt aliquod corpus necessario debeat

esse intra locum, qui apparet in tubo, posterior ratio est remanendi in mercurio iam possidente hunc locum, quam succedendi abeunti mercurio, in quolibet alio corpore. In hoc experimento alia specularunt. Videlicet lucem stare sine subiecto, a deoque falsam esse doctrinam peripateticam vel in eo quod dicit lucem esse accidens, vel in eo quod dicit accidens esse non posse sine subiecto. Præterea per fistulam hoc modo auctam rerum species transmittuntur videtur enim tuum mercurius ipse intra fistula clausus, tum alia corpora, quæ trans fistula sunt quæ omnia patent cuilibet oculato.

Resp. hoc experimento probari impossibilitatem vacuæ: afferendo rationes cur tantum, & non plus descendat mercurius. Dico igitur particulas quasdam magis tenues & spiritosas eiusdem mercurij, vel etiam tenuissima quadam corpuscula immixta, mercurio ita careferi, vt impleant spatium supratelictum. Ad mensuram talis rarefactionis descendit mercurius, qui propterea edit vibrationes prædictas, quasi tentas descendere ulterius, sed impotens. Natura enim debet & continere mercurium sursum contra inclinationem eiusdem, & ipsius spiritus rarefacere contra eorundem exigentiam. Quamdiu autem facilius est prædicta corpuscula rarefacere, quam continere mercurium, sinit mercurium descendere: sed quia post ingentem rarefactionem magis repugnat ulterius rarefactio, quam suspensio mercurij: propterea abstinet à rare-

refa-

refactione maiori, & suspendit mercurium. Hac est ratio cur tantum, & non plus descendat mercurius, de quo nullam rationem reddunt vacui propugnatores.

Fundatur autem hæc ratio in naturali existentia, quæ inest cuilibet substantiæ huius, vel illius qualitatis: quæ quamvis possit hoc vel illo modo immui, aut admisceri contrariæ, nequit tamen sine ipsa in quandam determinatam mensuram stare substantia. Pura frigus, & densitas debetur aquæ: posses tamen ita alterare aquam calefaciendo, & rarefaciendo, vt ex aqua faceres aerem; quia quamvis aqua sit capax caloris, & raritatis, nequit tamen cum qualibet iactura frigoris, & densitatis ulterius conseruari.

Quod dictum est in experimento posito patet ad oculum. Si quis enim vel subtilissime superforet fistula, itaut vel minimū aeris sese insinuet: videt prædictos spiritus, seu corpuscula ad debita densitate redire, & ex interiori superficie tubi guttari deorsū fluere.

Obj. 2. Demittatur perpendiculariter columna perfectissime complanata super basim item perfectissime complanata. Hoc postularum videtur negari non posse. Hoc tamen dato, vel admittendum est vacuum, vel negandum quod basis, & columna possint se mutuo immediatè contingere; secundum est absurdum; ergo admittendum est primū. Maior probatur, quia superficies columnæ nequit immediate applicari superficiæ basis, nisi excludatur totus aer inter columnam, & basim: si enim maneat aer in-

termedius, non se immediate contingit. Rursus aer ille nequit excludi, nisi per motum localem, adeoque diffundi debet per circumferentiam columnæ, & basim. Priusquam autem ad extremam tam columnæ quam basim oram perveniat, recisus debet à medio. In illo autem medio nullum aliud corpus successit, nondum enim columna basim attingit, cum inter hanc & ipsam intermediet aer diffusus à medio ad circumferentiam; ergo in illo medio datur vacuum.

Hoc ut melius intelligas diuide superficiem basim & columnæ in varios circulos alios alijs maiores, donec devenias ad ultimū, qui in extrema utriusque ora erit amplissimus. Aer recedens à primo interiori circulo implet secundum, & exclusus per compressionem à secundo implet tertium, & sic de cæteris, donec extra columnam, & basim totus aer effluat. Quamdiu autem intra columnam, & basim aliquid aeris restat, columna non tangit basim. Probatur hoc, quia cum basim, & columna sint perfecte complanatae, & hæc per pædicatiter cadat supra illam, nequeunt se contingere secundum unam partem, quin se contingant secundum omnes; sed in tali casu non se contingunt secundum omnes; ergo non se contingunt secundum ullam. Minor probatur, quia adhuc inter extrema utriusque mediat aer. Rursus non se contingunt in medio, & tamen iam à medio exclusus est aer; ergo inter columnam, & basim datur vacuum: probatur consequentia: quia loco aeris exclusi nul-

nulsum corpus successit.

In tractatu de continuo inuenies negatiuam illam postulatam, per quæ plana perfecta perfecte spheræ postulantur: non ob difficultatē hic proposita, sed ob maiores: quæ ibi proponuntur. Qui negat alicubi postulatam huiusmodi, debent semper illa negare adeoque non premuntur hic hoc argumento. Nos in præsentia damus postulatam, & hoc dato, negamus maiorem. Dicimus autem columnam inter & basim in casu posito intercedere tenuissimum, & insensibile velum aeris, sicut intercederet, v. g. tenuissimū velum aquæ, vel olei si columna & basim aqua maderet vel oleo. Hoc autem non impedit quin columna, & basim immediate se tangat in meditatione contactus physici: quamuis in rigore metaphysico reipsa contactus immediatus non sit columnæ, & basim. Sicut autem columna, vel basim maderet oleo, ridiculus esset qui diceret columnam marmorea non basi fulciri, sed oleo ita ridiculus erit, qui in casu posito, diceret columnam fulcrum esse aerem, non marmos, cum aeris velū sit incomparabiliter tenuius velo olei, quod haberetur in alio casu. Dicitur autem contactus physicè immediatus; quia aer intermedius nequit per sensum deprehendi.

Obije. 3. Sint duæ tabulæ perfecte complanatae: altera alteri superponatur: post vero superior ab inferiori tota simul eleuetur, ita ut in elevatione maneant parallelae. In tali casu dabitur vacuum: ergo vacuū est naturaliter possibile. Minor probatur. quia

quia aer subingrediens non venit ad mediū nisi transeat prius inter extrema vtriusq; Igitur dum aer est inter extrema, & nondū in medio, datur in medio vacuum; nam duæ tabulæ prædictæ non se contingunt in medio, sicut non se contingunt secundum latera, in quibus iam successit aer.

Resp. quod in casu posito neque Oglan- dus, neque Briaræus, nec vtorque simul tabulam auellet à tabula; sed ad eleuationem vnius, altera etiam eleuabitur, non alio visco conglutinata, quam periculo vacui. Hoc vt experiare; accipe tabulam planam: hac apuæ placidæ in concha, vel situla superpone: deinde tabulam recta eleua, setoatis aquæ & tabulæ parallelis; videbis te simul cum tabula aquam sursum trahere, quod erat demonstrandum.

Obijc. 4. Motus localis fieri nequit, nisi in vacuo; datur motus localis; ergo datur vacuum. Maiorem probant veteres, quia in pleno nequit corpus moueri localiter, putà lapis, qui est intra viscera huius parietis nequit hac illac moueri;

Resp. negando maiorem. Ad probationem. Sic mouemur localiter in aere; sicut piscet in aqua.

Dicæ: ergo ad motum vnius culicis mouetur totus aer qui est in mundo: Consequens est absurdum; ergo & antecedens Probatur consequentia? quia culex abiens pellit aerem sibi proximum, aer proximus pulsus alium sibi proximum pellit. g. &c vsque ad vltimam superficiem aeris

Præ-

Præterea in locum culicis abeuntis succedit æqualis moles aeris circumfusi: loco aeris succedentis succedit alius, & alius, & sic vsque ad superficiem, quæ contingit vel concauum lunæ, vel concauum Firmamenti. Pater hoc in concha, in cuius medium si vel tenuissimus aut tenuissimus lapillus incidit, tota aqua in circulos commouetur incipendo à minimo, circa lapillum, desinendo in maximum circa oram conchæ. Qua similitudine vtuntur Patres Spirituales vt explicent minimam etiam culpam in maximas plerunque abire.

Resp. negando consequentiam. Sicut Pisciculus aquam mouens circa se in mari, non commouet totum oceanum: ita & culex commouens aerem circa se, non agitat totam aeris massam. Immo minimum aeris commouet ad motum aeris sibi propinqui. In concha ipsa quæ ad explicacionem adducitur patet quod corpusculum decidens ita leuiter mouet aquam circumfluam, vt ad nullam pene distantiam sensibilem moueatur. Quando igitur corpus siue magnum siue paruum mouetur in aere, aliquid aeris condensatur & aliquid rarefit: id quod rarefit implet locum relictum a corpore quod mouetur, corpus ipsum quod mouetur implet de spatio relicto ab aere qui condensatur: commotio autem aeris est ad Proportionem corporis quod mouetur, nunquam autem ad distantiam valde notabilem extenditur, ob summam facilitatem aeris, tum ad se condensandum, tum ad rarefendum.

Obijc.

Obj. 5. Conatus ad inducendum vacuum potest crescere magis & magis in infinitum: vis impeditiva vacui semper est maior tali conatu: ergo vis impeditiva vacui est infinita.

Resp. transmissa maiori: & concessa minori; negando consequentiam. Conatus prædictus quantumvis crescat, nunquam est infinitus: adeoque vis resistiva eidem, ut sit super ipsum, non est necesse quod sit infinita: sufficit autem incrementum in virtute semper esse supra incrementum in conatu, v. g. quando conatus ad vacuum est ut tria, vis resistiva sit ut quatuor: quando ille est ut quatuor, hæc sit ut quinque; immo etiam si æqualiter crescât quando tantumdem resistit quantum impugnat, non vincet.

Denique Obijecitur contra secundam Conclusionem: Est impossibilis locus carens trina dimensione: ubi datur trina dimensio non datur vacuum. ergo impossibile est dari vacuum. Antecedens probatur; quia intra quamlibet concavum superficiem datur profunditas, longitudo, & latitudo, ita ut Mathematicus possit infinita ibi describere.

Resp. negando maiorem. Ad probationem dic quod in vacuo dantur prædictæ dimensiones non reales, sed imaginariæ, adeoque; æque sufficit Mathematicis vacuum ac nobis plenum.

ARTICVLVS II.

De motu in Vacuo.

Veteres contra Philosophum assuebant dari vacuum: quia sine uacuo motus localis saluari non poterat. Aristoteles contra ipsos negat dari vacuum, quia in uacuo fieri nequit motus localis. Argumentum Veterum solutum est quæstione superiori. Discursus Philosophi est hic examinandus, Sic igitur ratiocinatur Aristoteles.

Motus grauium & leuium fieri nequit in instanti; in vacuo feret in instanti: ergo in vacuo fieri nequit. Maiorem ut indubitata assumit Philoporus, nec repugnant ij quibuscum disputat, animaduertentes in omni motu locali esse prius & posterius, & mobile, ut ab extremo transeat ad extremum, transire prius Per medium. Tota igitur difficultas est in probanda minori. Probat autem sic. Maior & minor velocitas grauium in descensu, leuium in ascensu determinatur à maiori vel minori resistentia medij; in vacuo nulla esset medij resistentia: ergo esset infinita velocitas: adeoque in instanti à concavo Lunæ lapis descenderet supra terram: ascenderet ignis à terra ad concavum Lunæ, Maior ultimi syllogismi probatur experientia & ratione. Quia videmus eundem lapidem velocius foris deorsum in aere, quam in aqua:

eo quod plus resistat aqua quam aer. Vnde enim maior hæc tum velocitas tum tarditas, nisi à resistantia maiori vel minori illius corporis quod à mobili permeatur? Quod autem in vacuo nullum huiusmodi corpus daretur est id ipsum quod supponitur.

Totus hic discursus est liquidus. Dubitatur autem an ea quibus innititur sint principia ipsius Philosophi, an potius Aduersariorum, ipsiq; utatur Philosophus ut argumentetur ad hominem: Nos tum ob auctoritatem multorum sic opinantium, tum ob ea quæ dicturi sumus inferius, putamus hunc discursum niti principijs non Aristotelicis, sed receptis apud eos quibuscum Aristoteles contendebat, adcoque Philosophum sic argumentari ad hominem.

Dicendum. In vacuo fieret motus localis grauium & leuium. Ad intelligentiam conclusionis sige Scolam hanc vacuum esse. In tali hypothesis pilam ferream imaginare suspensam vel è fornice: vel in ipso medio vacui itur nullum vsquam corpus contingat. Si ponatur contingua fornici, non cadet deorsum. Si in medio, deorsum ruet. Hoc autem est moueri in vacuo. Non cadet si contingat forniciem, quia per huiusmodi casum daretur noua disunctio corporis à corpore. Caderet in secundo casu, quia disunctio huiusmodi non faciet.

Conclusio sic explicata probatur: quia non est vlla ratio cur lapis non moueatur, seu quodlibet aliud corpus seu graue seu leue; ergo in casu posito & graua & leua mo-

mouerentur. Antecedens patebit solutione obiectionum. Quod autem detur ratio positiua cur moueatur, probamus: quia etiam in tali casu inest grauitas graui, leuitas leui: ergo est ratio cur hoc & illud moueantur. Probatur iterum: quia determinatio ad motum non omnis habetur à resistantia medijs; ergo etiam si desit resistantia medijs, non desit omnis determinatio ad motum. Antecedens probatur: quia in eodem medio diuersa mobilia diuersimode mouentur; ergo tota determinatio ad mensuram velocitatis vel tarditatis in motu, non habetur à medio. Antecedens patet experientia. Plumbum v. g. vel ferrum etiam data paritate molis, descendit velocius intra idem medium qua lapis; aut aliquid aliud graue quidem sed non tam graue.

Ex hac Conclusionem habes quid respondeas ad argumentum Philosophi, seu potius à Philosopho factum contra veteres arguente ad hominem: negando videlicet determinationem totam ad hunc vel illum modum tarditatis, aut velocitatis, haberi vnice à resistantia maiori, vel minori medijs in quo fit motus.

Obijcitur. Si pila ferrea sit in medio vacui non est ratio cur potius moueatur in vnam partem, quam in aliam: ergo nequit moueri. Antecedens probatur; quia in tali hypothesis non datur neque sursum neque deorsum respectu pile, ergo non est potior ratio cur in hanc, quam cur in illam partem feratur. Consequentia est eui-

euidens. Antecedens probatur; quia
quamuis re ipsa detur deorsum & sursum,
[vacuum enim huius Scholæ non impedit
centrum terræ esse deorsum & concauum
Lunæ esse sursum] pila tamen ferrea non
percipit ubi sit sursum, ubi deorsum;
& consequenter respectu eiusdem ita est
sursum ac deorsum, ac si non esset.

Respond. negando antecedens. Ad
probationem nega iterum antecedens. Pro-
batio huius antecedentis laborat in suppo-
sitione. Quod videlicet grauiā & leuiā
percipiant centrum ad quod mouentur &
perceptione centri moueantur ad centrum:
quod est ineptum. Sunt qui putent gra-
uiā deorsum ferri, eo quod trahantur à
centro immittente ad ipsa qualitatem quan-
dam sympathicam similem qualitati qua
magna trahit ad se ferrum. Qui hoc mo-
do philosophantur sapienter negant pi-
lam in uacuo motum iri, & si suponatur
hæc sententia: nostra Conclusio nequit su-
stineri: prædicta enim qualitas nequit pro-
pagari per vacuum, vt patet ex dictis.

Conclusio igitur intelligenda est in alia
hypothesi negante huiusmodi influxū cen-
tri in id quod mouetur ad centrum. Dice-
re autem quod etiam in hac hypothesi mo-
bile debet percipere centrum, ad quod fer-
tur est vel facere lapides simile nobis, vel
nos emiles lapidibus; vtrumque absurdum.
Graue & leue nec in vacuo, nec in pleno
percipiunt centrum; nec nos ipsi dum moue-
mur vt graues, semper percipimus quo mo-
uea-

ueamur, vt apparet in ijs qui casu ruunt
per præcipicia. Mouetur igitur graue deor-
sum sua grauitate, hoc est impetu quodam
innato seu ipsi indito ab auctore naturæ
versus centrum mundi, quod ab ipso non
magis percipitur quam scopus ad quem Sa-
gitta dirigitur percipitur à sagitta. Hanc
explicationem habes ex D. Thoma conside-
rante grauiā & leuiā impulsa. hæc quident
sursum, illa uero deorsum à natura sicut sa-
gitta impellitur hac vel illac à Sagittario.
Quemadmodum autem non sagitta sed Sa-
gittarius scit sopum sagittæ; ita non graue
aut leue, sed natura, qua fecit graue & leue
scit locum grauis & leuis.

Dices; ergo graue & leue mouentur ab
extrinseco. Probis conseq. quia mouentur
sicut sagitta; hæc mouetur ab extrinseco; re-
go & illa.

Resp. neg. conseq. Ad probationem dist.
mai. mouetur sicut, &c. aliqua paritate;
concedo: omnimoda paritate; nego. Pari-
tas consistit in hoc quod & hæc, & illa igno-
rant locum quo tendant, quamuis hic locus
nec ab eo qui sagittam impellit, nec ab eo
qui graue fecit, ignoretur. Disparitas au-
tem est in multis. Quod punctum præsens
est in hoc quod sagitta secundum se non sit
neque in hanc neque in illam partem; adeoq;
per hoc quod recipiat esse sagittæ non re-
cipit impelli ad dexteram potius quam ad
sinistram. Craue autem per hoc ipsum quod
recipit esse graue, recipit impelli deorsum
vnde impulsus vni est ab intrinseco, alteri
ab

ab extrinseco: neq; enim quando dicimus graue deorsum impelli ab auctore naturæ; ita intelligendi sumus quasi aliquid poneremus in graui distinctum à ratione per quam est graue, quo moueatur ad medium: sed intelligimus per hoc ipsum quod graue sit, habere quod deorsum impellatur. Hinc est quod dicit D. Thomas quod uidentia mouentur: grauia autem & leuia, & quæcunque non uiuunt mouentur à generante: non quod generans nouis semper & nouis impulsibus moueat id quod genuit, sed quia dans ipsi esse, dedit etiam principium eorum motuum, qui conueniunt ipsi esse; & quidem tale principium quod necessario sese exerceat in his vel illis circumstantijs, vt explicabitur fusius in tractato de Vita.

Obic. 2. Si graue mouetur in uacuo, motus localis fit instanti; consequens est absurdum; ergo & antec. Min. probatur: quia spatium in quo mouetur habet prius & posterius, cum sit diuisibile: puta spatium tripalmare est diuisibile in tres palmos, quorum primus prior est mobili, quam secundus, secundus, quam tertius, igitur debet mobile prius esse in primo quam in secundo, prius in secundo, quam in tertio; successiue autem in toto illo spatio quod percurritur. Probatur autem sequela maioris: quia deficiente omni corpore medio; intra quod moueatur, non est potior ratio cur hac potius uelocitate quam illa moueatur: ubi enim nulla habetur determi-

natio

natio à medio ad modum tarditatis aut uelocitatis, nulla simpliciter determinatio habetur.

Resp. neg. seq. maioris. Probationi iam est satisfactum; ubi dictum est determinationem ad hanc uel illam uelocitatem seu tarditatem non haberi à solo medio, sed à grauitate maiori uel minori rei quæ mouetur. Probatum est hoc: quia experientia constat intra idem medium ferrum moueri uelocius quam saxum: quemadmodum igitur in pleno magis graue uelocius: minus graue minus uelociter cadit: ita etiam contingit in uacuo, in quo maior grauitas grauiori, minor minus graui inest.

Obije. 3. Si pila moueretur in uacuo; fieret nouum uacuum. etiam ex suppositione uacui, non est naturale fieri aliud uacuum: ergo etiam ex suppositione uacui non est naturale graua moueri in ipso aut leuia. Mai. proli. quia locus ille plenus pila ferrea, descendente eadem pila uacuatur ergo fit in natura nouum uacuum.

Resp. Si uerum est fieri nouum uacuum, etiam uerum est impleri uacuum uetus: quod non est minus illo quod fit de nouo; habetur autem insuper quod pila magis accedat ad centrum & secundum naturam suam feratur: igitur etiam data paritate u-triusque uacui, est cur moueatur potius qua quiescat.

Resp. ad argumentum directe negando mai. Ad probationem nega pilam in casu prædicto implere illum locum. Constat ex ipsa

ipsa

ipsa hypotesi hanc non contineri ab vlla superficie corporis ambientis . Est quidem illa pila in loco formaliter; quia etiam ibi est per vocationem sibi intrinsecam, & ibi etiam habet proportionem propinquitatis & distantia cum alijs corporibus vniuersi. Non est tamen in loco materialiter qui sit locus ipsius, quia non continetur ab vlla superficie corporis circumfusi .

Dices : superficies corporis ambientis ipsum vacuum dici potest locus pile prædictæ ; ergo illa pila habet locum proprium quem impleat . Probatur antecedens ; quia inter præditam superficiem & pilam nihil intermediat ; ergo talis superficies est prima superficies corporis ambientis pilam ; ergo est immediata seu immediate applicata pile .

Resp. neg. antec. Ad probationem dic inter pilam & superficiem mediare vacuum adeoque aliquid mediare , quantum sufficit vt superficies prædicta non contingat pilam . Illa superficies dici potest immediata immediatione quadam negatiua, non autem positiua : quatenus inter ipsam & pilam nullum corpus mediatur, ipsa autem pilam non tangit, sed est inter vtramq; intervallum replebile alic corpore, vt patet . Vidimus autem ad rationem loci requiri vt non sit neq; maior neq; minor locato, quod non reperies in superficies prædicta.

QVÆSTIO VI.

De Tempore.

Tempore nihil notius, nihil tamen difficilius explicatum . Quid sit tempus omnes intelligimus cum de tempore loquimur, & alios loquentes audimus . Quid sit tempus si interrogamur, respondere nescimus, vt merito dixerit Augustinus; quid ergo est tempus ? Si nemo ex me quærat, scio ; si quærenti explicare velim : nescio . Difficultas autem ista maxime apparet ex ijs quæ ibidem sibi proponit idem Augustinus . Habes hæc in libris Confessionum, quos facile euolues .

Definitur tamen ab Aristotele 4. Physic. textu 101. *numerus motus secundum prius & posterius* . Hanc definitionem explicat Philosophus distinguendo duplicem numerum . Alius enim est numerus numeratus, su numerabilis, alius n numerus numerans . Numerus numerans sunt ipsi actus intellectus, quibus numeramus dicendo . *unum, duo tria, prius, posterius*, &c Numerus numerabilis est ipsamet rerum successio, seu partium, quæ per huiusmodi actus sunt numerabiles . Hanc Philosophi definitionem amplectitur Schola peripatetica : diuersimode tamen ad diuersi expositus . Sunt qui dixerint tempus non esse quid reale, sed consistere solum in actibus intellectus mentientis hoc & illud per prius & poste-

rius: puta dicentis: prius est Aeneas quam Iulius, prius Iulius quam Numa, & sic de cæteris.

Reijciuntur hi ex hoc quod numerum, quo numeramus, pro tempore accipiant. Hic enim in nobis est non in rebus; tempus autem in rebus est, non solum in nobis. In huiusmodi quæstionibus tota difficultas est in nimia facilitate. Est enim evidens successione importare prius & posterius; puta diem hanc quæ successiue fluit, non esse totam simul, sed fluere per partes, quarum aliæ sunt matutine, aliæ meridiana, aliæ vespertinae. Qui autem quærit ubi sint huiusmodi partes, ita torquetur, sicut torquentur pueri dicentes se habere quinque annos, si rogentur ubi sint illi anni: an in crumena an alibi quod accidit ijs omnibus qui in qualibet denominatione de præfenti quærunt, de præfenti.

Hoc posito satis intelligitur definitio Aristotelica: quomodo videlicet tempus sit numerus seu mensura cuiuslibet habentis prius & posterius: *Dicimus enim ait Philosophus motum esse plures & minorem secundum tempus, eo quod eadem mensura uni motui pluries applicetur quam alteri.* Puta mensis est maior hebdomada, quia mensura diurna pluries applicatur mensi, quam hebdomadae. Meritum autem illud quod inest motui ad mensurationem huiusmodi dicitur tempus ipsius. Hoc modo vita Petri dicitur tanti vel tanti temporis, prout assignata mensura toties illi applicatur.

Mensura autem ipsa, ut ait Philosophus qua metimur motum, debet esse aliquod notissimum; ut contingit in alijs, que alio genere mensuræ metimur, dum dicimus pannum essetor, vel tor palmorum. Quemadmodum autem mensura panni est pannos extrinseca: sic etiam mensura motus erit extrinseca motui. Hanc mensuram alij ponunt in circulatione Solis, alij in circulatione primi mobilis: utrique eadem ratione ducuntur, aientes, huiusmodi circulationem primi mobilis esse & regularissimam & notissimam: illi autem hoc idem de circulatione solis. In fauorem primi mobilis est illud Philosophi: *primum in unoquoque genere est mensura cæterorum.* In fauorem Solis est quod motus ipsius nobis familiaris innotescit. Hinc tot Soles hunc vel illum vixisse dicimus, metientes annos & dies per totidem revolutiones Solis; annos quidem per integram revolutionem per duodecim signa Zodiaci: dies autem per excursum Solis ab Oriente ad Occidentem. Et quidem circa hoc nequit esse difficultas.

Neque tamen hoc obstat quin ad metiendos hos & illos motus alius etiam mensuris utamur. Puta etiam si recte metiamur motu primi mobilis aut Solis alios motus, eodem etiam metiri poterimus motu lunæ & Martis. Sicut etiam si pannum recte metiamur cubitis, adhuc eundem metimur & palmis. Immo qualibet ex illis mensuris deficiente, poterit qualibet alia recte substitui.

Iuxta hanc doctrinam dixit Augustinus quoque etiam cessante motu primi mobilis, Solis & Cælorum, non protertia diceretur omnis mensura eorum quæ successiue fiunt. Nam, ait ille posset ita regulariter moueri rota figuli, vt huiusmodi rotæ & circulatione essente pro mesura rerum magis vel minus prius aut posterius durarent. In tali hypothese res durans per centum circulationes eiusdem rotæ plus duraret quæ res durans per sexaginta solum. Et res durans in prima circulatione prior esset re durante in secunda dumtaxat.

Q V Æ S T I O VIII.

De Tempore intrinseco.

SCopus præsentis quæstionis est inuenire an quemadmodum res est hic, non per se ipsam, neque per complexum ex se & hoc loco intrinseco; sed per vbiationem, vtrique superadditam, quæ dicitur ipsam hic huius rei ita etiam res sit nunc, non per se ipsam neque per complexum ex se & hoc tempore extrinseco; sed per durationem, vtrique superadditam; quæ sit ipsum nunc rei nunc existentis.

Dicendum est rem esse nunc per durationem sibi & tempori extrinseco superadditam. Hæc duratio dicitur tempus intrinsecum rei, estque modus essentialiter affixus tum rei quam durantificat, tum tempori imaginatio cui illam præsentat. Probatur con-

conclusio iisdem argumentis quibus probata est conclusio circa locum intrinsecum. Puta: Petrum existere, & existere millionesimam circulationem primi mobilis, non est formaliter Petrum esse in millionesima circulatione primi mobilis; ergo requiritur aliquid huic rei, & huic circulationi superadditum, per quod hæc res sit in hac circulatione; seu huic circulationi coexistat. Ant. prob. quia si intelligamus existentiam Petri ante prædictam circulationem, & circulationem ipsam, in eo imaginatio tempore cui est essentialiter affixa; intelligis & existentiam Petri, & circulationem ipsam: nec tamen intelligis Petrum existentem in ipsa; ergo, &c.

Hæc conclusio de tempore intrinseco quævis æque certa, ac de loco, non tamen adeo facile intelligitur à titonibus. Ratio est, quia *ly est*, & *ly existit* consignant tempus, & quidem præsens. Si autem consignant præsens; eo ipso quod de re dicunt *existit*, sibi videnter ponere quantum sufficit ad hoc, vt tempori præsentati coexistat, & tamen nihil ponere præter existentiam rei. In hoc quod putant se sufficienter importare coexistentiam rei huic tempori, cum dicunt; *Res existit*, non decipiuntur: decipiuntur autem in hoc, quod putent se nihil dicere, aut ponere, nisi existentiam rei. Ex hoc enim ipso quod consignant tempus, aliquid aliud significant præter existentiam rei.

Dices: impossibile est existere hoc tempus

extrinsecum, & existere Petrum, quin Petrus coexistat huic tempori extrinsecum; sed per hoc ipsum quod coexistat huic tempori extrinsecum, existit in hoc tempore: ergo impossibile est existere hoc tempus extrinsecum, & existere Petrum; quin Petrus existat in hoc tempore. Mai. prob. quia si existat hac dies, & existat Petrus, manifestum est Petrum coexistere huic diei; ergo & Petrum existere in hac die.

Hoc argumentum est apparens, propter hoc verbum *Existit*, quod indiuisibiliter importat, & rem & tempus rei. In forma nega mai. Ad probationem, scias oportet quod ipsum existere, seu esse debet hic accipi non secundum quod significat tempus, sed secundum quod significat ipsummet esse secundum se, quod est distinctum à tempore; iuxta hanc acceptionem si Petrus existat heri, vel nudius tertius vel cras, vere existit, & etiam hac dies existit, & tam è Petrus non existit in hac die: potest igitur intelligi in natura existentia vera realis, & physica Petri, & existentia huius diei qui intelligatur coexistentia Petri huic diei.

Instabis, eo ipso quod Petrus non est nunc, simpliciter non est ergo eo ipso quod simpliciter est nunc est; ergo ad esse nunc sufficit esse: seu ergo ut sit nunc, sufficit ut sit simpliciter.

Resp. neg. antec. Ad probationem abutitur Aduersarius ratione significata per verbum; non autem accipit esse, seu existere secundum præcisam rationem essendi,

di, seu existendi. Etiam si igitur intelligas Petrum in alia differentia temporis, existentem, intelligis Petrum verè, & propriè existentem, & tamen non intelligis coexistentem huic nunc, quod de facto datur, quando intelligis Petrum cras, vel heri existentem; eadem igitur existentia Petri vere, & realiter posita in natura est omnino indifferens, ut huic, vel illi tempori extrinsecum coexistat, & consequenter indifferens huicmodi debet aliunde determinari.

Replicabis: per hoc præcise quod existat Petrus, & simul existat hac dies, Petrus existit in hac die; in hoc nihil importatur præter existentiam Petri, & existentiam huius diei: ergo præcise per existentiam Petri, & existentiam huius diei, Petrus existit in hac die.

Resp. conc. mai. neg. min. in prædicta denominatione præter existentiam Petri, & existentiam huius diei, importatur simultas utriusque existentia, quæ simultas non habetur per utramque existentiam solum. Patet hoc quia eadem existentia Petri est omnino indifferens, ut coniungatur cum existentia huius, vel cum existentia alterius diei; ergo quod coexistat huic, vel alteri, habetur per aliquid utriusque superadditum.

Dices iterum: quod datur heri, vel cras existentia Petri, non est quod Petrus existat, sed quod Petrus extiterit, vel estiturus sit: ergo per hoc præcise quod existat, existit hodie: ergo ut existat hodie nihil requiritur præter existentiam ipsius, & exi-

stentiam huius diei. Antec. est manifestum
Nemo enim dicit : existit dies hesternæ :
aut : existit dies crastina. Probatum iam cõ-
quia per hoc præcise quod verum sit: *Existit*
verum est : *existit hodie*.

Resp. dist. antec. quod detur &c. non est
quod existat, si attendatur solum ratio si-
gnificata; nego; si attendatur etiam ratio cõ-
significata: conc. Et eodem modo dist. conf.
per hoc præcise quod existat, attendendo
tam ad rationem significatam, quam ad ra-
tionem consignificatam, existit hodie: cõc.
attendendo ad solam rationem significatam
nega consequ. Breuius etiam respondebis
sic: per hoc præcise quod existat, existit
nunc ratione rei significatæ; nego ratione
rei consignificatæ: conc. Hoc igitur argu-
mentum, quod vim habet in verbo: habet
etiam solutionem in verbo, immo proba-
tionem conclusionis in Verbo, Nam ideo
dico; *Petrus est*, dico Petrum esse nũc
quia per verbum est non solum significatur
existentia, sed insuper significatur tempus:
rursus non significatur quodlibet tempus
talis existentie; sed tale tempus per quod
hæc existentia coexistat cum hoc instanti
extrinseco; puta, cum instanti vespertino
diei octauæ Iunii; igitur præterea existentia
per verbum ipsum quo affirmas rem existe-
re, ponis in re distinctum aliquid, per quod
huic instanti coexistat. Hoc autem est quod
vocaui durationem, seu tempus intrin-
secum.

Circa durationem autem eadem fere du-
biran-

bitantur quæ circa vicationem. Primo à
qua causa, & quando producatur illa dura-
tio, per quam ego sum nunc, Huic dubita-
tioni eodem modo satisfit, quo satisfactum
est alteri, dicendo rem durantem esse suæ
durationis productiuam, eamque producit
in illo eodem instanti, in quo res est cum
pura præcedentia nature rei quæ durat ad
durationem qua durat. Atque in hac re
idem omnino dicendum est, quod superius
dictum est de vicatione.

Dubitatur 2. An in composito omnia
durent vna duratione, an singula singulis.

Resp. singula singulis. Probatum, quia du-
rante materia deficit duratio formæ, & in-
finitorum accidentium durantium in mat e-
ria: ergo non est vna duratio materiæ, &
duratio formæ, aut aliorum receptorum in
materia. Quemadmodum autem hunc &
illum locum explicandum duximus per ha-
bitudinem propinquitatis, & distantie ad
hæc, & illa puncta, vel realiter, vel imagi-
nariæ fixa: ita etiam hanc & illam duratio-
nem, seu hoc & illud tempus optime ex-
plicatur secundum habitudinem ad hæc, vel
illa instantia, vel realiter, vel imaginariæ
fixa, & immobilia. Ita tuus Proauus fuit in
alio tempore quam sistu: quia si compares
durationem tui Proau, & tuam cum in-
stanti crastino, vel quolibet alio, inuenies
diuersam habitudinem durationis prædictæ
tui proau, & tuæ ad illud idem instans.
Quando autem duo eidem indiuisibili instā-
ti, indiuisibili autera tam formaliter quam

æquivalenter coexistunt: sibi coexistunt; v. g. si Petrus & Paulus coexistunt hodierno instanti meridiano: Petrus, & Paulus sibi coexistunt.

Non tamen valet absolute; quæ coexistunt eidem tertio sibi coexistunt: Petrus, & Paulus coexistunt eidem tertio: ergo Petrus & Paulus sibi coexistunt. Mai. enim est falsa; cum illud tertium possit ita durare, vt secundum vnâ partem suâ durationis coexistat vni, secundum alteram alteri extremo. Nunc de facto coexistimus multis iam senibus, qui dum essent pueri, alijs coexistiterunt, quibus non coexistimus. Idè apparet in hoc alio argumento: quæ sût proxima vni tertio sunt proxima inter se, sed Italia, & Hispania sunt proxima vni tertio? ergo sunt proxima inter se. Min. prob. quia vtraq. est proxima Gallia. Mai. autem est euidenter falsa: cum tertium possit esse adeo amplum vt faciat maximam extremorum à se inuicem distantiam.

Hinc diuina Æternitas non rectè accipitur pro mensura durationum creatarum secundum prius, & posterius, aut secundum simul. Certum est enim quocquor sunt, fuerunt, & erunt; intra diuinam Æternitatem suis singula temporibus esse, adeoq; omnia quæ sunt, fuerunt, vel erunt coexistentiam habere cum Æternitate diuina. hæc tamen est indiuisibilis: ergo non quæcunq; coexistunt durationi indiuisibili, eo ipso sibi coexistunt. Ratio est, quia hæc ipsa Æternitas quamuis formaliter indiuisibilis, est æqui-

ualetur diuisibilis, adeoq; per diuersas quo ad æquivalentiam partes intra idem indiuisibile instans habetur habitudo propinquitatis, aut distantia secundum tempus eorū, quæ vel à se mutuo distant, vel sibi mutuo propinquantur.

Æternitas quoad hoc intelligitur per immensitatem diuina enim immensitas & vbi que est, & vbiq; tota est; adeoq; & quod Roma est, quod est Neapoli sunt eidem immensitati præsentia: non tamen, sunt sibi mutuo præsentia. Hinc & immensitas; & eternitas sunt mensura, hæc quidem durantiū, illa locatorum, sed mensura excedens, & incommensurabilis, Definitur autem diuina Æternitas: *Interminabilis vita tota simul, & perfecta possessio.* Deus enim non plus habet durationis post infinita secula, quam in quolibet instanti; sicut non plus habet immensitatis in toto vniuerso, quam in quolibet puncte vniuersi; quamuis & eternitas & immensitas explicentur per ordinem, & ad quælibet spatia, ad quælibet tempora, quorum vtraq; si in infinitum amplifices, non habes quibus diuinam tum æternitatem tum immensitatem comprehendas.

Q V Æ S T I O IX.

*De nunquam, & nullibi creaturæ
existentis.*

A R T I C V L V S I.

Possis nè esse, & nunquam esse.

Sunt qui affirmant, quia duratio est id per quod aliquando es: potes esse sine omni duratione; ergo potes esse, & nunquam esse. Mai. patet ex dictis, Min. prob. quia duratio ipsa est quid consequens ad esse; ergo non repugnat ipsam esse haberi sine duratione. Antec. etiam patet ex dictis. Probatur consequens quia potest Deus, reposita, seu te posito in natura, velle suspendere omnem suum concursum in ordine tum ad quælibet alium effectum à te ponendum, tum in ordine ad ipsammet durationem.

Confirmatur: quia certum est te non posse quicquam producere neque in te, neque extra te, Deo non concurrente; certum est insuper posse Deum suspendere suum concursum, seu denegare suum concursum in ordine ad multa, quæ tamen necessitate naturali consequuntur ad tuum esse; puta in ordine ad quemlibet actum vitalem, ad quælibet qualitatem in te producendam, & sic ne infinitis alijs; igitur poterit etiam negare suum concursum in ordine ad durationem ipsam.

Præ-

Præterea esse, & non esse in vilo tempore, non est esse, & non esse; ergo non repugnat esse, & non esse in vilo tempore; & consequenter esse; & nunquam esse. Antecedens probatur; quia non esse cum aliquo addito, non opponitur contradictoriè esse simpliciter; non esse autem in vilo tempore est non esse cum aliquo addito, ut patet; ergo non opponitur contradictoriè huic, quod est esse simpliciter, Maior probatur; quia non esse hic, non esse album, &c. non opponuntur huic quod est esse simpliciter: non nisi quia non esse his modis est non esse cum addito: ergo &c.

Uterius; intelligere quod sis, non est intelligere quod sis in vilo tempore, neque determinate, neque indeterminate; ergo quod sis re ipsa, non est quod sis in vilo tempore neque determinate, neque indeterminate; rursus intelligere tuum esse præcisum ab omni tempore, non est intelligere chimeram; ergo ponituum esse præcisum ab omni tempore non est poni chimeram; sed esse præcisum ab omni tempore, est esse, & nunquam esse; ergo te esse, & nunquam esse, non est chimeram.

Denique sequeretur omnem substantiã creatam necessario necessitare metaphysica facere aliquod vnum per accidens. Necessario enim est cum aliqua vbiacatione, & duratione. Hoc autem vitatur, si possit esse, & nullibi & nunquam. Nam substantia cum carentia formæ non facit vnum; cum ipsa carentia nihil sit; ut patet ex quaestione de negatione, us

Sed

Sed contra est quod ait Philosophus: quod est & numquam est & nullibi est sicuti Sphinx, & Hyppocentaurus, quod idem significat apud Philosophum, ac Chimera, & Hyrcoceruus. Non posse rem esse, & numquam esse fuit adeo notum Philosopho, ut numquam conaretur hoc demonstrare. Et re ipsa potissimum argumentum contra numquizes est intelligibilitas numquizationis. Fac enim te dicere. Caesar, & Scipio, & Epaminondas alijq; Heroes fuere, sed non sunt: & ita dicentem rogari ab Auditoribus: quando nam fuere? & rogationi respondere: numquam. Si non ridearis, aut pro irrisore habearis, potest aliquid esse, & numquam esse: Si autem hoc ipso vel rideas, vel ridearis, ridiculum est dicere fuisse aliquid; & numquam fuisse.

Item si Deus spondeat Aduersario illum fore Beatum: roganti autem quando, respondeat: numquam: non putabit aduersarius promissam sibi beatitudinem. Quamuis autem aduersarij in hoc precipue hareant, quod videlicet impossibilitas numquizationis nequeat demonstrari; puto demonstrari, & quidem ad euentiam, modo conueniant nobiscum in primis principijs. Sit igitur hæc demonstratio.

Implicat quod res sit & non sit verum: res est; ergo implicat quod res sit & numquam sit. Antec. est euidens; nam de omni quod est, verum est dicere: est. Probatur autem conseq. Hæc propositio: *Petrus est* est de secundo adiacente, ergo si *est* habet vim

verbi: sed eo ipso quod *li est* habet vim verbi, significat, cum tempore; ergo in hac propositione: *Petrus est li est* significat cum tempore significare autem cum tempore & con. significare tempus sunt vnum & idem; ergo *li est* in propositione prædicta con. significat tempus: sed hæc propositio est vera; ergo impossibile est Petrum esse quin de ipso vera sit propositio con. significans tempus: sed eo ipso quod necessario vera est propositio significans existentiam Petri, & con. significans tempus; necessario cum existentia Petri datur aliquod tempus; & consequenter necessario Petrus est cum aliquo tempore, adeoq; in aliquo tempore.

Totus hic discursus fundatur in primis principijs summularum: & hæc ipsa necessitas affirmandi aliquod tempus quotiescunq; sit propositio de secundo adiacente euincit rem esse non posse, quin in aliquo tempore sit. Et hæc impossibilitas affirmandi solam existentiam fundatur in impossibilitate quam habet quælibet res, vti sola sit & sine omni consequente ad suum esse.

Dices: hæc propositio: *Deus est* est secundo adiacente: in hac propositione non significatur tempus; ergo non in omni propositione de secundo adiacente significatur tempus. Mai. est euidens; nam istæ duæ propositiones: *Deus est*, & *Petrus est* sunt eiusdem omnino rationis nec differunt nisi secundum materiam. Min. autem prob. quia hæc propositio: *Deus est* vero est ante omne tempus; vera etiam futura si nullum

tempus daretur: ergo hæc propositio non significat tempus: vel propositio significans tempus potest esse vera etiam si res non sit in in vlllo tempore, Constat euidens. Igitur hæc propositio: *Petrus est* vel non necessario significat tempus; vel etiam si significet, tempus: potest esse vera, dato etiam quod non detur vlllum tempus.

Resp. ex dictis supra Deum esse semper: adeoq; si quis diceret: *Deus nunquam est* esset similis insipienti qui dixit in cordo suo *non est Deus*. Illud autem semper quod est semper Dei, est ipsamet aternitas quæ Deus est; adeoque quamvis nos dum dicimus: *Deus est* respiciamus ad tempus in quo sumus, quando tamen Deus dicit; *Ego sum* longe in alio sensu habet illud sum, quam habeamus nos; nam per id ipsum per quod est, Deus est & semper est, & ubique est, adeoq; etiam si præter ipsum nihil esset & consequenter nulla tempora esset: vere diceret: *ego sum* non significans aliquid, quia non per aliquid à se distinctum semper est, immo & per seipsum semper est, & per seipsum formaliter, non per aliud à se dicit: *ego sum*. Non est igitur potandum quod quæ admodum verbum de presenti in propositione quæ formas, præter rem quam significat, significat etiam tempus ab eadem distinctum; ita etiam in propositione qua Deus dicit, *ego sum*, *li sum* aliquid significet distinctum à Deo.

Ad argumentum in forma concessa mai. nega. minorem Etiam in hac propositione;

Deus

Deus est non est significat tempus. Dum Angelus dicit; *Deus est*: & dum homo dicit; *Deus est*: & dum quælibet creatura dicit: *Deus est*, per *li est* non solum significat existentiam Dei, sed significat rationem qua Deus ipsi cognitioni coexistit qua dicitur *Deus est*. Ad probationem dist. ante omne tempus verum est. *Deus est* veritate propositionis factæ à creatura: nega. suppositum, veritate quæ sit Deus ipse conc. Hæc autem ipsa veritas qua Deus dicit *ego sum* importat illam ipsam sempiternitatem, qua Deus semper est, quæ eminenter est omne tempus, & mensura supercomprehendens omne quod vniquam est.

Instabis: etiam ante omne tempus potuit esse aliqua creatura; in tali hypothosi & Deus diceret: *Creatura est*: & Creatura ipsa diceret: *ego sum*, & tam Deus quam creatura diceret verum: sed in tali hypothosi non esset in vlllo tempore, ergo de creatura potest verificari quod sit, etiam si non sit in vlllo tempore. Minor est euidens; quod enim est ante omne tempus, non est in vlllo tempore; probatur tamen hoc idem euidens; quia quod est ante omnem diem, non est in vlla die: quod est ante omnem circulationem solis, non est in vlla circulatione solis; ergo quod est ante omne tempus non est in vlllo tempore. Major autem probatur: quia non implicet creatam fuisse aliquam creaturam ante omnia tempora.

Resp. ex hac ipsa instantia suggeri argumentum pro nostra sententiâ: Da enim crea.

tum

tum fuisse aliquid huiusmodi. Implicat hoc ita fuisse creatum, vt neque ante ipsum neque post ipsum possit aliud creati; sed eo ipso quod ante ipsum, & post ipsum potest aliquid creati; est in tempore; ergo implicat aliquid creati & aliquid esse, & non esse in tempore. Maior est euidens; quia, quocumque fingas creatum aliquid, potes intelligere fuisse ante creabile, & post ipsum aliud creabile; nisi in aliqua re creata intelligas diuinam æternitatem, antequam implicat aliquid esse & post quam implicat aliquid esse. Minor autem probatur; quia eo ipso quod aliquid ante ipsum, aut aliquid post ipsum est creabile, habet relationem seu habitudinem prioris & posterioris ad hoc & illud, & mediij inter hoc & illud: potest igitur mensurari cum hoc & illo secundum prius est posterius: quod formalissime est esse in tempore.

Æquiuocatio aduersarij consistit in hoc, quod putate rem non esse in tempore nisi si nulum cum re ponatur aliquid extrinsecum rei cui res coexistat, & cuius motus motum rei mensuret. Quando autem dicimus rem, eo ipso quod est, aliquando esse, per li *aliquando* non intelligimus aliquod tempus extrinsecum, puta, aliquam circulationem solis, aut primi mobilis. Quis enim dicat impossibile esse rem vllâ existere quin alicui motui huiusmodi coexistat: sed per li *aliquando* intelligimus necessitatem alicuius temporis intrinseci, temporis formalis & metaphysici, per quod illa res respon-

pondeat his vel illis instantibus etiam non realibus, sed saltem imaginarij fixis & immobilibus vt dictum est alibi.

Igitur ad argumentum in forma negatiuæ posse quidquam creati ante omne tempus, loquendo de tempore formali & de antecedentia excludente ab eo quod creatur omne tempus, in sensu explicato. Ad probationem in contrarium dic posse creati aliquid ante omnem diem & ante omnes annos, & ante quamlibet aliam mensuram extrinsecam maioris vel minoris, prioris vel posterioris durationis: non tamen ante omne tempus intrinsecum vt patet ex dictis ita vt verum sit: *res est simpliciter, & falsum: est aliquod tempus.*

Idem argumentum quod supra attulimus paucis variatis sic proponi posset ad probationem nostræ sententiæ. Omnis creatura existens coexistit æternitati diuinæ; igitur vel coexistit adæquate & totaliter, vel inadæquate & partialiter. Si adæquate & totaliter, eo ipso semper est; si inadæquate solum & partialiter, eo ipso aliquando est. Si primum; toti æternitati æquatur, si secundum; correspondet alicui dumtaxat parti virtuali eiusdem æternitatis. Rursus Deus potest intra eandem suam æternitatem aliquid ante, & aliquid post prædictam creaturam creare: ergo idem quod prius. Ex hoc eodem discursu vides quod creatura correspondens adæquate toti æternitati diuinæ, eo ipso semper esset: adeoque falsificaret propositionem dicentem; numquam est,

est, sicut Deus per suam sempiternitatem illam eandem falsificat. His positis respondendum est ad argumenta initio huius articuli proposita.

Ad primum concessa maiori, nega min. Ad probationem concessa antec. nega consequ. Ad prob. consequ. nega ant. Cuius falsitas patet ex dictis. Hoc dictum *qui dat esse dat consequentia ad esse* ita intelligendum est ut ea quæ naturaliter solum consequuntur, naturali necessitate etiam dentur. Quæ autem metaphysice & indispensabiliter consequuntur, nequeunt villo modo denegari. Ita invenies in tractatu de relatione apud eos qui illam constituunt in modo superaddito, non posse per vllam potentiam poni album *A* & album *B*, quin eo ipso consequatur modus relationis inter vtrumque. Item qui subsistentiam ponunt in modo superaddito naturæ singulari completæ, dicunt impossibile esse à natura singulari completa diuisa ab omni alio non pullulare modum illum. Et sic de alijs. Ad confirmationem patet ex dictis: non quæcunque consequuntur ad meum esse eadem necessitate consequuntur.

Ad secundum distingu. ant. esse &, &c. non est esse & non esse, formaliter; conc. antec. non est esse & non esse, consequenter, nega ant. & consequ. Ad probationem antec. dist. iterum; non esse cum aliquo addito necessario necessitate metaphysica consequente ad esse, non opponitur contradictorie esse simpliciter, non oppositione de formali con.

conc. oppositione de consequenti; nega. Non esse autem cum aliquo addito nullo modo contra dictorie opponitur, si illud additum non sit aliquid omnimoda necessitate consequens ad esse. Propterea esse & non esse album, esse & non esse hic, nullo modo opponuntur.

Ad tertium concede totum; præter vltimam minorem subsumptam. Tuum esse est non solum præcisum, sed realissime distinctum ab omni tempore, adeoque dari tuum esse non est formaliter dari vllum tempus neque determinate neq; indeterminate: est tamen quod in aliquo tempore sis consequenter, propter metaphysicam necessitatem superius dictam. Esse igitur tuum, quamuis distinctum realiter à quolibet & omni tempore, eo ipso tamen quod detur, datur in aliquo tempore, adeoque implicat dari te vel quidlibet aliud huiusmodi, quin eo ipso præter te, aut quidlibet aliud huiusmodi, aliud detur. Sermo autem est hic de ijs quæ durant ita ut non sint sibi sua duratio.

Ad vlt. Resp. conc. Sequelam. Concede etiam non fieri vnum ex substantia, & carentia formæ. Propterea *homo non videns* non est concretum, nisi pure logicum. Dicitur autem suo modo accidentale, quia quemadmodum per ly videns ponitur, ita per ly non videns tollitur accidens à subiecto: adeoque vtraque denominatio, quamuis diuersimodè, ut dictum est alibi, includit idem accidens.

Hinc etiam si des personam humanam esse concretum logicum dicens naturam singularem & negationem unionis &c. non propterea das esse concretum per accidens seu accidentale; sicut est v. g. hoc aliud *Homo non videns Deum*; ratio est quia tam hæc denominatio; *homo non videns Deum* quam hæc alia *homo videns Deum* includit accidens; videlicet visionem Dei: cum hæc: *natura singularis non unita alteri &c.* non includat vllum accidens, sicut neque hæc alia; *Natura singularis unita alteri in unitatem suppositi*. vno enim quæ per primam excluditur, per secundam ponitur in Natura singulari, adeoque per utramque attingitur, non est accidens: quamuis non uniti sit natura contingens, sicut est illi contingens siue uniti, siue terminari per modum substantialem, quem aliqui ponunt; cum quotamen non concedunt quod faciat vnum per accidens.

ARTICVLVS II.

Possit ne esse & nusquam esse?

Argumenta priori articulo proposita in fauorem numquizzantium eodem robore pugnat pro nusquizzantibus. Ant eadem etiam facilitate soluantur, patebit ex dicendis. Interim.

Dicendum est; implicat te esse & nusquam esse.

Hæc conclusio negit eodem argumen-

to probari, quo probata est antecedens; nã propositio de secundo adiacente non significat locum, sicut adsignificat tempus. Hoc tamen dat conclusioni præsentis conclusio antecedens; quod ostenderit non esse de ratione antecedentis posse per diuinam omnipotentiam carere omni consequenti: & consequenter tollit ab Aduersariis hoc antec. *omne quod aëcedit potest carere quolibet quod se consequatur.*

Probatur vltimus Conclusio ab innata persuasione cuiuslibet intellectui quod eo ipso quod res sit, alicubi sit. Et hoc est argumentum Philosophi 4. Physic. textu 1. Vbi sic habet; *quæ sunt: omnes existimant alicubi esse: quod vero non est, muscam esse: vbi enim est Hircoceruus aut sphinx?* In quo vides hæc duo apud Philosophum haberi pro æqualiter certis ac manifestis; *quod non est nullibi est & quod est, alicubi est.* Et sicut absurdus esset qui diceret alicubi esse id quod non est: ita etiam ridiculus erit qui dicet nullibi esse id quod est.

Præterea probatur eadem Conclusio argumento simili illi quod factum est contra numquizzantes. Quidquid est, ita est vt sit intra diuinam immensitatem: vel potius vt aliquantulum correspondeat diuine immensitati: vel igitur correspondet immensitati totaliter, vel partialiter solum; hoc est secunda aliquam partem virtua lem eiusdem immensitatis; si primum est vbiq; si secundum; est alicubi; ergo vel est vbiq; vel alicubi neutro autem ex istis modis est nullibi:

libri : ergo nihil est quod sit nullibi. Insuper impiea ita poni in natura aliquam creaturam vt non possit poni alia & alia creatura : rursus : implicat creaturam prædictam cum alijs creaturis non habere vllam proportionem propinquitatis & distantia, ergo eo ipso quod ponitur illa creatura, est capax propinquitatis & distantia cum alijs creaturis. Hoc autem inuoluit locum in tali creatura, seu potius ponit talem creaturam in loco : ergo implicat esse creaturam, & non esse in loco. Explicatur hoc idem. Finge creati à Deo rem illam quam Aduersarius dicit nullibi poni. Hoc posito proba esse alicubi. Possibile est creati à Deo aliam & aliam creaturam. creet igitur. Creatura prius posita habet aliquam proportionem vel proximitatis vel distantia : aliam proportionem cum una, aliam cum altera per aliam sui partem, si sit diuisibilis, vnam propitius, alteram minus prope respicit. Imo in illa ipsa re diuisibili eadẽ ars ab vna parte minus, ab altera magis distat. Hoc autem est esse in loco : g. creatura illa est in loco. Quis autem dixerit quod creata illa re de qua disputatur, non possit Deus alia creare diuersimode se habentia ad illam rem, itaut aliud sit infre, aliud supra aliud ad hoc, aliud ad illud aliud latus. Esse autem huiusmodi est formalissime esse in loco.

Ad ea que opponi possent & solent responsum est supra,

Obiicitur tamen insuper. Ipse mundus &

& est, & nullibi est ergo non repugnat aliquid esse & nullibi esse. Antec. probat. quia locus est superficies corporis continentis; sed nulla superficies continet mundum g. mundum non est in vlllo loco.

Resp. neg. antec. Ad prob. dic nos non agere hic vtrum possit aliquid esse, & non esse in vlllo loco physico & materiali. Hoc enim est omnino possibile: sed quarimus vtrum aliquid possit esse & non esse in vlllo loco formali & metaphysico. Hic mundus non est in vlllo loco materiali physico, &c. est tamen in aliquo loco formali & metaphysico: habent enim relationem, aut habere potest, propinquitatis & distantia cum illis punctis; quæ imaginatis immobiliter fixa intra spatia imaginaria, diffusa in infinitum ultra vniuersum.

Dices: res illa quam Aduersarius ponit nullibi non haberet relationem neque propinquitatis neque distantia cum vlla alia creatura: ergo non esset in loco. Probatur consequentia, quia esse in loco est habere habitudines huiusmodi: ergo non habere est non esse in loco. Probatur iam antecedens; illa creatura posset ita esse, vt nulla alia creatura esset: in tali hypothese non haberet relationem neque propinquitatis, neque distantia: ergo ita esset vt &c. Maior est evidens; quis enim neget posse aliquam creaturam esse vnicam. Minor probatur ex dictis in Logica; quia relatio habetur formaliter per hoc & illud: & consequenter relatio propinquitatis & distantia huius ad

hoc, per vocationem huius & huius: Quæ autem non sunt, nullibi sunt, consequenter non faciunt relationem prædictam. Hoc argumentum si quid probat, probat mundum non esse in loco.

Resp. disting. ant. non haberet relationem prædictam realiter, & physice: concedo, non haberet formaliter & imaginarie; nego. Ad probationem dic. relationem prædictam, ut sit secundum se totam, perire illas alias vocationes, ex quibus constat: nihil autem aliud perire in re illa quæ est. Adeoq: vis argumenti consistit in hoc quod res illa absque vlla sui mutatione intrinseca, sed ad puram positionem aliarum rerum haberet relationem prædictam, sed prædicta relatio haberetur per locum intrinsecum eorum quæ sic referuntur; ergo iam in illa re supponitur locus intrinsecus. Adverte autem nos relationem huiusmodi in casu posito appellasse imaginariam; non quod locus illius rei sit aliquid pure imaginarium, nisi forte intelligas de loco extrinseco; sed quia alia requisita ad relationem huiusmodi, cum realiter non sint, solum imaginarie sunt, & consequenter tota relatio non est realiter, & physice, quamvis formaliter & denominatiue.

Concluditur igitur hæc demonstratio sic. Res illa quæ est & quam Aduersarius dicit esse nullibi, sine vlla sui mutatione potest esse in loco, ergo illa res de facto est in loco. Probatur antecedens; quia posita illa re non repugnat circa illam rem creati a-

lias res, cum quibus se habeat in ratione distantis vel propinquæ sine vlla sui mutatione; ergo illa res quæ dicitur nullibi esse, potest sine vlla sui mutatione esse in loco. Quia relationes huiusmodi secundum locum sunt. Probatur iam consequentia; quia relationes huiusmodi habentur per vocationes eorum quæ hoc modo se habent: ergo in illa re iam ponitur vbiatio; aliter non ita se haberet ad alia sine vlla sui mutatione intrinseca. Hoc argumentum, quicumque bene meditabitur, inueniet esse conuincens. Verum quidem est Aduersarius magnam partem non peti hoc argu-

mento, quia magna pars Aduersariorum nobis nõ contradicit, dum nihil aliud contendit, nisi rem non esse in loco physico extrinseco, quod possibile esse, vltro damus.

DISPUTATIO VIII.

De Infinito.

QVÆSTIO I.

Quid sit & quotuplex infinitum.

Maximè Physici est considerare si sit magnitudo sensibilis infinita; ait Philosophus 3. Physic. textu 34. Infinitum autem & impertransibile pro eodem habet ibidem. Porro dupliciter dicitur impertransibile: vno modo quod impossibile est transire: eo quod non est aptum natura transiri; siue eo quod non est aptum ut in eo motus exerceatur: hoc modo punctum impertransibile est, & infinitum dici potest. caret enim omni magnitudine, & consequenter caret omni sine magnitudinis. Huiusmodi infinitum dici potest infinitum negatiue: quod enim magnitudinem non habet, necesse est nec vltimum magnitudinis habere. Hæc omnia ex Philosopho, qui ait eodem modo punctum esse infinitum, sicut vox est inuisibilis.

Alio modo dicitur impertransibile, non quod caret magnitudine, adeoque ineptū sit ut in ipso motus exerceatur; sed quod beat transitum inconsummabilem. Hoc modo, si daretur spatium aliquod per palmos non tot quin plures extenrum, impossibile

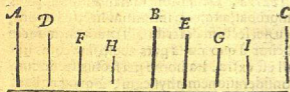
sibile esset spatium huiusmodi pertransire: non quod careret omni magnitudine, sed quod magnitudinem haberet sine carentem; Finge enim te spatium huiusmodi ingredi & pertransiendo conficere mille, & prostea mille & si vis milliones & miliones passuum: numquam vetum erit, te totum hoc spatium transecundo consummasse. His positis ponit Philosophus definitionem, qua veteres finiebant infinitum.

Infinitum, aiebant illi, est id cuius nihil est extra. Definitionem hanc Philosophus improbat, aitque non infinitum hac, sed totum, seu perfectum describi. Totum enim recte dicitur à quo nulla pars abest, sine cuius nihil est extra. Ita homo perfectus secundum considerationem physicam, à quo nec brachium nec auris nec oculus abest; imperfectus futurus, si quodlibet ex Pis ab ipso recidas & extra ponas.

Huic autem definitioni suam opponit dicendo? *Infinitum est cuius aliquid semper est extra.* Quæ definitio ut explicabitur optima apparebit, Est autem sensus ex magnitudine infinita quantumlibet accipitur, aliquid semper vltis accipiendum esse. Puta si sit linea infinita quantumlibet repetas acceptionem per palmos, & per quamlibet finitam multitudinem palmarum, vltra palmos acceptos alij remanent accipiendi: iuxta illud: *infinitum per ablationem finiti numquam absuntur.*

Sciendum est autem dupliciter considerari posse partes in qualibet quantitate.

Videlicet itaut communicent : & itaut nōn communicent . Communicantes dicuntur quarum vna habet aliquid de suo intra alteram . Non communicantes quarum vna est adaequate extra alteram . In quantitate bipalmari , palmi non communicantes sunt duo ; communicantes sunt non tot quin plures , vt patet in subiecta linea , in qua non communicantes sunt *AB* & *BC* . Reliqui autem *DE* , *FG* &c. cum iisdem communicant , vt patet .

Rurfus alia dicuntur porportionales , alia certa seu determinata magnitudinis : seu aequales vni certa . In quantitate palmari est assignabilis medietas & medietas : & in qualibet mediate alia medietas ; sunt enim medietates medietatum in infinitum . Quod si in eadem quantitate partem aliquam determines huius vel illius determinatae magnitudinis comparando deinde reliquum magnitudinis cum illa , diuidendo illud in partes ipsi aequales , non abibis in infinitum . Puta si in palmo designes magnitudinem digitalem , non inuenies nisi decies aut duodecies magnitudinem huiusmodi ; adeoque accipiendo duodecies magni-

gnitudinem digitalem , vna semper extra aliam & semper nouam vntra acceptas , rotum palmum absumes . Secundum partes huiusmodi vna magnitudo dicitur alia maior , puta magnitudo trium palmorum maior est magnitudine bipalmari . Secundum partes autem proportionales non metimur magnitudinem aut paruitatem , aequalitatem aut inaequalitatem magnitudinum . Vnde inepte argueres ; hic Gigas non pluribus medietibus constant , quam hic Pigmæus ; ergo hic Gigas non est maior hoc Pimæo . Recte autem : hic Gigas pluribus palmis constant quam hic Pigmæus ; ergo est maior .

Hinc habes magnitudines illas , quæ in magnitudine infinita reperiri debent nō tot quin plures , esse debere determinatae alicuius & certæ mensuræ . Vnde aiunt infinitum in magnitudine constare partibus non tot quin pluribus vni certæ aequalibus ; Debes autem præterea tenere quod dictum est , videlicet partes illa debere esse communicantes , adeoque infinitum erit quod diuisibile est in partes non tot quin plures non communicantes , aequales vni certæ & determinatae magnitudinis : puta linea illa erit infinita , quæ diuisibilis erit in palmos non tot quin plures non communicantes . Palmus enim est vna certa pars huius determinatae magnitudinis .

Rurfus huiusmodi designatio seu diuisio dedet esse secundum illam rationem , secundum quam est infinitum . Puta si columna sit altitudinis infinitæ , designatio partium

non tot quin plerum æqualium vni certæ ; fieri debet secundum altitudinem . Si enim columnam prædictam secundum altitudinē diuidas in partes minores & minores in infinitum , adhuc habebis partes illa æquales vni certæ secundum diametrum : sed hæc æqualitas , vt vides , impertinetet se habet ad infinitam altitudinis .

Infinitum secundum magnitudinem sensibilem definiuimus ; quia hoc maxime est physicae considerationis . Post autem hæc definitio proportionaliter adaptari infinito secundum perfectionem . Solemus enim perfectionem etiam in quosdam gradus , explicationis causa , diuidere ; eodem modo philosophantes de partibus intensionis , quod de partibus extensionis . Infinitum tamen in omni genere perfectionis quale est , extra omnem controuersiam , Deus perfectionē non habet constantem gradibus huiusmodi , nisi per æquivalentiam quamdam , & ex modo imperfectio , quo diuina intelligimus . Huiusmodi infinitum non est presentis considerationis .

Infinitum igitur de quo hic agimus est secundum quantitatem . Quantitas autem alia est continua , alia discreta . Continua dicitur , cuius partes vniuntur aliquo termino communi . Huiusmodi est linea palmaris , bipalmaris &c . Quantitas discreta cuius partes non vniuntur termino communi , Huiusmodi est quilibet numerus Hominum , Angelorum , &c . Infinitum in quantitate continua esset linea constans pal-

palms non tot quin pluribus ; in quantitate discreta esset numerus Hominum vel Angelorum constans vnitatibus non tot quin pluribus . Palmi vt faciant continuum debent simul vniiri : homines faciunt numerum etiam diuisi .

Aduerte obiter numerum , eo ipso quod habet vnitates non tot quin plures , habere etiam ternarios & millenarios & quaslibet alia collectiones huiusmodi non tot quin plures . Paret hoc . Si per detractionem millenarij finities factam absumis numerum : absumes etiam per detractionem vnitatum item finities factam . Quilibet enim millenarius per detractionem vnitatum millies factam totus absumitur , igitur centum millenarij absumuntur per detractionem vnitatum centies millies factam . Idem dic de quodlibet numero finito quorumlibet finitorum numerorum . Adde quod si infinitum absumeretur per repetitam finities detractionem quantilibet numeri finiti , infinitum per ablationem finiti absumeretur , quod est chimericum . Idem applica infinito secundum quantitatem continuam : quæ eo ipso quod palmos habet non tot quin plures , habet milliaria non tot quin plura , & sic de qualibet & quantalibet extensione finita .

Præcipue autem diuisio infiniti est in Categorematicum , & Syncategorematicum . Categorematicum vocatur de quo verificari potest esse positum totum æctu . Linea habens æctu palmos non tot quin plures est

infinita categorematice. Mundus si esset ab aeterno, tam durasset infinite categorematice: verificaretur enim positor esse actu dies non tot quin plures, vnum adaequate extra alium, &c. Ex quo vides ad rationem infiniti non requiri vt constitutiuam sibi coexistentem. Quod si requiretur, stultum esset querere an sit possibilis aeterna durat o Mundi & infinitum in continuo successiuo.

Syncategorematicum appellant cuius quicquid est, finitum est, huic autem superadditur semper plus & plus in infinitum. Propterea dicitur esse partim actu, & partim potentia. Exemplum huius est in illa aeternitate quam habent, & anima rationalis & Angeli. Huius durationis quicquid est & quidquid vniquam verificabis quod sit, finitum est: huic autem semper aliquid, & ulterius aliquid, & aliquid addetur. Puta post mille annos verum erit: quantum durauit finitum est, & quicquid vniquam erit ipsi additum etiam erit finitum: sed tamen alij mille, & mille & post quotlibet millia, alijs mille anni huic durationi addentur, adeoque numquam erit finis addendi finita, & consequenter dicuntur finita in infinitum.

QVÆSTIO II.

De creatura omnium possibilium perfectissima.

Dico omnium possibilium: quia non est dubium existere creaturam omnium quæ vniquam creabuntur perfectissimam. Dubitatur autem an sit possibilis creatura quæ repugnet creatura perfectior. In hac dubitatione tenenda est sententia negatiua dicendo. Repugnat creatura omnium possibilium perfectissima. Probatur Conclusio ex conceptu diuinæ omnipotentia, cuius est quantumcunque sese communicauerit creature, posse sese ulterius & ulterius communicare, & non inuenire in vlla re creatura quod dicere possit; hucusque venies & ad nihil perfectius extendens. Ratio hæc aliter etiam explicatur: Est de conceptu diuinæ perfectionis esse semper magis & magis imitabilem in creaturis; ergo data qualibet creatura, & quæ quantumlibet diuinam perfectionem imitetur, erit possibilis alia quæ magis imitetur eandem.

Confirmatur quia quacumque creatura posita: inter ipsam & Deum dabitur semper infinita distantia; ergo inter ipsam & Deum erit aliquid semper ulterius possibile quod magis & magis accedat ad perfectionem diuinam. Probatur consequenter quia perfectio diuinam secundum excessum supra quam mi-

bet erit semper imitabilis per aliam & alia; Imitabilis autem non per creaturam sibi similem, quod implicat, sed per excessum creaturæ supra creaturam, ut pateat nihil adeo perfectum creati à Deo, quo non possit creari perfectius. Hoc idem magis patebit ex sequentibus.

Dices: faciat Deus perfectissimam creaturam quam potest facere: Hoc posito, erit omnium possibilem perfectissima: ergo talis creatura non repugnat. Probatum postulatam: quia Deus potest facere perfectissimum quod potest facere; igitur postulare quod hoc faciat, non est postulare chimeram.

Resp. neg. suppositum. Implicat quod illi obiecto conveniat esse perfectissimum quod Deus possit facere: sicut me postulare à te. Cogita numerum maximum quem potes cogitare? Ineptus es si mihi des hoc postulatam: Quicquid enim cogitaveris statim ostendam non esse maximum. Dicam enim huic numero posse addi unitatem, & sic infinitum. Dicam esse duplicabilem & sic ostendam quæcumque cogitaveris, non esse maximum quem cogitare potueris. Quid si dicas Deo; fac maximum numerum quem facere potes:

Obijcitur 1. Inter omnes creaturas posibles & Deum non est possibilem vlla talia creatura. Inter omnes creaturas posibles & Deum datur distantia infinita: ergo ratione distantie infinite inter quamlibet creaturam & Deum non probatur possibilem alterius

alterius creaturæ. Maior videtur clara ex terminis; si enim dicas inter omnes creaturas & Deum mediare aliquam creaturam, composito non ponis pro extremo comparationis omnes creaturas; nam illa aliqua quam dicis mediare, est aliqua, adeoque est inter omnes, Minor autem probatur: quia certum est omnia possibilem simul accepta, si comparentur cum Deo, esse minus quam guttulam aquæ comparatam cum toto Oceano. Pater hoc quia guttula adeo multoties multiplicari potest ut adæquet Oceanum: quantumlibet autem multiplices omnia possibilem, & totam perfectionem omnium possibilem, nunquam assequeris perfectionem divinam. Ratio est evidens: quia tota illa perfectio semper erit creata & dependens; cum divina perfectio sit essentialiter increata & independens.

Resp. negando maiorem. Dico autem inter omnem creaturam & Deum mediare semper aliam & aliam creaturam. Probatum hæc nostra responsio: quia vel *omnis* accipitur seu supponitur distributive vel collectivè; utrolibet modo accipitur, semper inuenies creaturam mediam. Si enim accipitur collectivè: accipitur chimera; nam nulla est collectio quæ sit omnium creaturarum possibilem; sicut nullus est numerus qui sit collectio omnium numerorum possibilem. Inter chimeram autem & Deum mediatur omnis creatura, nulla omnino excepta. Si autem accipitur distributive, ut debet, composito inter omnem mediat omnis; nam

nam inter quamlibet & Deum, mediat quamlibet alia: immo inter quamlibet, & Deum mediant non tot quin plures, & hoc est infinita infinitum; & consequenter quomodolibet accipias li omnem, accipis terminum inter quem, & Deum mediant creaturam non tot quin plures, quod erat demonstrandum.

Obijc 2. Est possibilis aliqua creatura quæ æquivalet, immo emineat speciebus infra se possibilibus non tot quin pluribus. Huiusmodi creatura esset perfectissima ergo est possibilis creatura perfectissima. Minor probatur, quia creatura huiusmodi continet, & supercontinet perfectionem omnium specierum quas habet infra se: ergo supercontinet perfectionem species non tot quin plurium: ergo est infinite perfecta: ergo omnium perfectissima.

Resp. concessa maiori; negendo minore. Ad probationem dic quod etiamsi probaretur hoc argumento creaturam illam esse infinite perfectam; non tamen probaretur esse perfectissimam omnium possibilium. Patet hoc euidenter: quia etiam illa species creature quæ est immediate post ipsam æquivalet, & eminet speciebus non tot quin pluribus infra se possibilibus: adeoque eodem argumento probatur esse perfectioris infinita: implicat enim sub creatura prædicta contineri species non tot quin plures, & sub specie ipsi immediate proxima non contineri item species non tot quin plures: aliter species illæ per additionem

vnius euadent non tot quin plures. Rursus est euidentis speciem quæ est immediate infra creaturam prædictam non esse omnium perfectissimam, quandoquidem in ipsa hypothesi aliam habet se perfectiorem. Est igitur euidentis quod si hoc argumentum probet perfectionem prædictam esse infinitam, non tamen probat esse maximam quæ haberi possit, adeoque quoad rem præsentem potes ad probationem minoris omittere totum, præter vltimam consequentiam.

Quia tamen falsum est quod omittis: ideo non ad repellendam creaturam omnium perfectissimam, sed ad repellendam falsitatem, nega creaturam perfectiorem alius infra se possibilibus non tot quin pluribus, esse infinite perfectam. Quod est æque euidenter falsum, ac falsum est quæritatem palmarum esse magnitudinis infinitæ. Quantitas palmarum æquivalet & super æquivalet magnitudinibus infra se possibilibus non tot quin pluribus; ergo est magnitudinis infinitæ. Probatur antecedens: quia non solum palmus sed dimidium palmi diuisibile est in partes proportionales minores & minores non tot quin plures: & tamen certum est dimidium palmi, & palmum ipsum plusquam æquivalentem magnitudinibus huiusmodi minoribus & minoribus in infinitum non esse magnitudinis infinitæ.

Ratio à priori est illa quam dedimus in titio quæstionis: magnitudinem videlicet aut

paruitatem non esse metiendam per multitudinem partium proportionalium; quæ ratio valet tam in ijs quæ comparantur secundum gradus perfectionis, quam in ijs quæ comparantur secundum partes extensionis: quemadmodum igitur infinitæ illæ magnitudines minores & minores infra palmum, non adæquant magnitudinem palmi, ita omnes illæ perfectiones infra perfectionem muscæ quamuis sint non tot quin plures minores & minores non adæquant perfectionem muscæ.

Dices, si per possibile, vel impossibile ponerentur à parte rei species illæ possibilis infra muscæ, poneretur eo ipso perfectio infinita; muscæ est æqualis & plusquam æqualis toti illi perfectioni; ergo muscæ est perfectionis infinitæ.

Respond. hoc argumento recte probari quod æquivalentia perfectionibus huiusmodi non est æquivalentia perfectioni infinitæ: cum euidenter probet muscæ fore perfectionis infinitæ. In forma ad argumentum nega maiorem. Et retorque. Si poneretur omnes illæ magnitudines minores & minores infra palmum, poneretur magnitudo infinita; palmus æquualet & supera æquualet magnitudini huiusmodi: ergo palmus est magnitudo infinita. Vides quam euidenter sit falsa maior. Vtrobique ponitur infinita multitudo ibi perfectionū, hic magnitudinum, sed faciendum ibi vnā perfectionem exiguam nedū finitā: hic magnitudinem parua, vt patet.

Obiic.

Obiic. Est possibilis creatura omnium imperfectissima; ergo etiam omnium perfectissima. Consequentia patet: quia non est potior ratio pro vna quam pro alia. Cur enim Deus poterit adeo modice se communicare, vt non possit minus: non autem tam liberaliter & tam ample vt non possit plus.

Resp. 1. Potest dari numerus omnium minimus; g. etiam maximus. Probatur antec. quia infra binarium non est possibilis vllus numerus. Vnitas enim non est numerus sed principium numeri. Patet etiam falsitas consequentis: quia quocunq; numero assignato potest illi aliquid superaddi, adeoque supra quencunq; numerum assignabile est assignabilis alius numerus. Hinc patet veritas huius propositionis. *Præter omnes numeros est possibilis alius numerus*, quæ non satis animaduertentibus apparet mirabilis. Ratio est quia li non potest accipi nisi distributiue vt dictum est supra.

Resp. 2. negando antec. Quemadmodum enim data qualibet parte in quantitate, potes hanc ulterius & ulterius diuidere in partes minores & minores in infinitum, ita data qualibet participatione diuine perfectionis dari potest alia minor, & consequenter nec infra deuenitur ad minimum nec supra peruenitur ad maximum.

Obiic. 4. Est possibilis creatura ita perfecta in aliquo genere vt nequeat dari in illo perfectior: ergo est possibilis aliqua creatura ita perfecta simpliciter, vt nequeat dari

dari perfectior simpliciter. Probatur aut e-
cedens: vniio hypostatica v. g. est ita perfe-
cta in genere vnionis vt non sit possibilis
vniio perfectior. B. Virgo est ita perfecta
in genere Matris, vt nequeat dari materni-
tas perfectior ergo, &c.

Resp. concedo antecedenti; negando cō-
sequentiam. Non licet arguere à secundum
quid ad simpliciter. Etiam in quantitate as-
signabis vltimum in aliquo genere, non ta-
men assignabis vltimum simpliciter. Pura
assignabis vltimum palmum; vltimum di-
gitum, & sic in quolibet genere partis de-
terminatæ magnitudinis: non tamen assi-
gnabis vltimum simpliciter, quia quodcūq;
assignaueris erit in plura diuisibile. Dicitur
Vniio hypostatica perfectissima in genere
vnionis, ratione termini quem attingit &
quem vnit, qui terminus est Deus ipse:
adeoq; impossibile est vllam vnionem at-
tingere terminum perfectiorem. Idem dic
de maternitate B. Virginis, quæ terminatur
ad Deum, Ceterum ipsa B. Virgo potuit
esse perfectior, & quamdiu vixit semper
creuit perfectione: adeoq; si vixisset diutius,
adhuc creuisset ulterius.

QVÆSTIO III.

An sit possibile infinitum?

ARTICVLVS. I.

Non repugnat syncategorematicum;
secus categorematicum.

Conclusionis prima pars probata est
articulo superiori, adeoq; hic solum
confirmanda est. Confirmatur autem pri-
mo per æternitatem Angeli, & Animæ ra-
tio nalis. In quocumque enim determinato
die designetur duratio & Angeli, & Ani-
mæ rationalis, semper hæc, & ille vixerint
per dies finitos, seu potius per numerum
dierum finitum: quotquot autem dies ad-
dideris diebus designatis, remanent sem-
per addendi alii plures, & plures in infini-
tum: hoc est absque eo quod vnquam sit
finis addendi, quamuis id quod additur, sit
semper finitum. Hoc qui meditatur: & in-
telligit infinitum syncategorematicum; &
in alijs sit sapiens, dum æternitatem suam
recognitat.

Confirmatur secundo, ex conceptu Di-
uinæ omnipotentix. Nam qualibet Ange-
lorum multitudine posita, potest alios, &
alios Angelos creare absque eo quod vn-
quam tot crearit, vt ulterius in creando
progredi non possit. Hoc autem est esse
possibile infinitum syncategorematicum,
dc

de quo videlicet quicquid vniquam verificatur, quod actu sit, finitum est; huic autem quod finitum est, semper aliud, & aliud infinitum addi potest. Hoc idem facile intelligas in quantitate continua. Si enim fingas lineam cuiuscunque magnitudinis, numquam talem finges, cui non possint addi palmi plures, & plures in infinitum.

Dices; quando illa linea perueniret ad ultimam superficiem mundi, ibi necessario finietur: ergo falsum est, quod huic lineæ possint addi palmi plures, & plures in infinitum. Antecedens probatur; quia ultra ultimam superficiem, non est in quo describatur talis linea.

Resp. Mathematicum æque bene describere in nihilo, ac in tabula, suas lineas. Res. secundo negando antec. Deus enim etiam ultra Mundum potest extendere lineam. Quod si nolis extendi: ipsa Mundi superficies ampliari potest magis, & magis in infinitum, & consequenter & linea ipsa.

Pro secunda parte conclusionis. Primum argumentum sit contra infinitum in quantitate discreta; proportionaliter valens contra infinitum in quantitate continua. Si daretur multitudo infinita, idem esset æquale, & non æquale eidem secundum idem: consequens repugnat, g. & antec. Sequela maioris probatur, Sint duæ multitudines hominum infinitæ, altera hominum alborum, altera verò nigrorum. Duæ istæ multitudines per hypothese[m] sunt æquales. Hoc posito, de-

me à multitudine nigrorum mille homines alia multitudine prorsus intacta: rogat iam, an duæ istæ multitudines sint inter se æquales: si affirmet Aduersarius; argue contra ex principiis per se notis: si ab æqualibus inæqualia demas, ea quæ remanent non sunt æqualia: sed in casu posito ab æqualibus inæqualia demas, videlicet ab vna multitudine mille; ab altera vel nihil, vel decem homines, ergo quæ remanent non sunt æqualia. Si autem neget Aduersarius esse æquales; sic probabis contra, Quia etiam multitudo ex qua dempti sunt mille homines est infinita; ergo est æqualis alteri multitudini. Antec. prob. quia antequam demeres mille homines erat infinita: ergo æque demptis mille hominibus est infinita; implicat enim & multitudinem finitam per additionem cuiuslibet numeri finiti euadere infinitam, & multitudinem infinitam per subtractionem cuiuslibet numeri finiti euadere finitam.

Vt autem recte intelligas consequentiã: Finge prædictos homines albos, & nigros ita disponi, vt vtraque multitudo insideat lineæ infinite: qualibet suæ. Hoc posito habebis duas lineas infinitas alteram operam hominibus albis, alteram hominibus nigris; ita autem dispone vtramque lineam vt singuli albi singulis nigris respondeant. In hac vtrorumque hominum dispositione ex hac parte, ex qua incipis vtrorsque numerare, deme ab vna linea mille homines & sint homines nigri. Hoc facto priusquam

incipias numerare vllum hominem nigrū; Numerabis mille homines albos: relinquatur enim spatium mille hominum non occupatum ab ullo ex hominibus nigris. Hoc facto trahe multitudinem nigrorum, itaut occupet spatium relictum à mille hominibus quos abstulisti, & quare ab Aduersario, an versus illam partem, qua vtraque multitudo in infinitum protenditur, singulis albis singuli nigri respondeant? si affirm. et ergo multitudo nigrorum etiam post ablationem prædictam est æqualis multitudini alborum; sineget: ergo multitudo nigrorum ex infinita euasit finita per ablationem prædictam. Probatür hæc vltima cons. quia vbi incipit excessus alborum supra nigros ibi est terminus nigrorum: & consequenter multitudo illa per ablationem mille hominum ex infinita euasit finita.

Habes ex eodem discursu etiam multitudinem hominum alborum esse infinitam. Probatür: quia ex hypothesi multitudo alborum superat multitudinem nigrorum mille hominibus dumtaxat; implicat autem quod multitudo superas multitudinem finitam quocumq; numero finito dumtaxat, sit infinita; ergo illa ipsa multitudo hominum alborum non est infinita.

Hoc idem argumentum facile conuerteret contra infinitum in quantitate continua: ducantur duæ lineæ infinitæ insidentes superficie huius scholæ versus Orientem. Hoc posito ab altera ex lineis demantur mille palmi, & deinde trahatur ad eandem

fu-

superficiem. In hac hypothesi ita philosophare comparando palmos vnus cum palmis alterius: sicut philosophatus es comparando homines nigros cum hominibus albis.

Familiaris aduersariorum responsio est æquale, inæquale, tot quot, minus maius &c. & alia huiusmodi vsurpari non posse in infinito, vt potè designatiua passionum, quantitatis finitæ. Huiusmodi responsionem habes apud Gabrielem Vasquez, & alios.

Sed contra est id quod habetur in varijs Concilij, & Symbolo S. Athanasij, vbi de personis diuinis dicitur, quod cœternæ sunt & cœquales, cum tamen certum sit eas esse perfectionis infinitæ. Quod sit plura supposita perfectionis infinitæ vere, & in omni rigore dicuntur inter se æqualia: cur plures longitudines, aut multitudines infinitæ dici non poterunt inter se æquales. Certè si infinitudo in perfectione non officit æqualitati in perfectione; nec infinitudo in multitudine officiet æqualitati in multitudine.

Præterea iuxta Euclidem ea sunt æqualia, quæ sibi mutuo congruunt; sed non est contra rationem duorum infinitorum, vt sibi mutuo congruunt: ergo non est contra rationem duorum infinitorum, vt sint inter se æqualia. Adde quod præscindendo, à finito, & infinito recte intelliges multitudines illas esse æquales, quorum neutra excedit neutra exceditur; tales autem esse duas

mul-

multitudines infinitas non repugnat: ergo non repugnat esse æquales. Quod si Aduersarij molint villo modo nos loqui de quantitate infinita secundum rationes notissimas quantitatis: proculdubio non impugnabuntur.

Eodem argumento probatur totum non esse maius sua parte, continens non esse maius contento; & alia huiusmodi, quæ repugnant primis principijs. Infinitum illud, de quo supra, continet vt partem sui, illos mille homines, & cum illis mille reliqua multitudo vnã multitudinem facit; & consequenter multitudo illa est partiotius multitudinis conflata ex ipsa, & mille illis hominibus, sed ipsa sola, vt ostensum est, est æqualis multitudini conflatae ex ipsa, & illis: ergo pars est æqualis toti: contentum æquale continenti.

Explicetur hoc idem ex dictis. Constat enim multitudinem infinitam plures multitudines infinitas in se continere. Hinc sequitur quod si ex infinita multitudine, multitudinem infinitam abstruleris, adhuc remanet multitudo infinita. Res patet exemplo, In multitudine infinita Angelorum inueniuntur infiniti milenarij; si enim millenariorum numeri sunt finiti, infinitum per ablationem finiti absumitur. De me igitur ex singulis milenarijs vnũ Angelum; eo ipso demis multitudinem infinitam Angelorum: vnitas enim infinites multiplicata facit multitudinem infinitã. Immo eo ipso quod ex singulis millena-

rijs demis vnũ, non solum infinitas vnitates, sed infinitos millenarios demis. Patet hoc; quia eo ipso demis multitudinem infinitam, & consequenter & post ablationem & ante ablationem est eodem modo infinita; nec maiorem multitudinem habes ante ablationem, quam post; quod est intelligibile.

Respondet aduersarij in casu hic proposito fore vnũ infinitum alio maius; quo ad continentiam, non vero quò ad correspondentiam. Esset maius quoad continentiam, quia vna multitudo continet plura quam alia; puta antequam demas vel mille homines, vel infinitas illas vnitates, hæc omnia continebantur intra multitudinem. A dempta autem non amplius in eadem continentur, vt patet; & consequenter multitudo illa ante ablationem maior est, quam post ablationem quoad continentiam: non est autem maior quoad correspondentiam; quia vtraque multitudo eidem mensuræ correspondet. Puta si finis Mundum esse ab æterno, & singulis diebus duos homines creatos, vnũ album, & alterum nigrum; etiam ablati mille nigris, vtraque hominum multitudo retroeunti toti æternitati equaliter respondebit, nec vlli diei respondebit homo albus, cui non respondeat suus homo niger.

Sed contra est primo; quia hoc ipsum, ex terminis apparet incredibile quod videlicet creatis singulis diebus vno albo,

& vno nigro, ablatis deinde mille ex nigris, nullus dies non habeat tam suum nigrum, quam suum album. Secundo probatur duo hæc infinita non esse equalia quoad correspondentiam. Sit multitudo infinita Zerbinorum: qui singuli suum annulum habeant proprio nomine inscriptum. Hoc posito erit & infinita multitudo annulorum, & multitudo infinita binariorum annulorum: ut patet ex dictis. Hoc est erunt non solum infiniti annuli, sed infiniti binarij annulorum. Iuxta doctrinam aduersariorum infinitum binariorum non erit minus infinito annulorum, quoad correspondentiam. Sit igitur mensura communis vtriusque infiniti ipsa multitudo Zerbinorum. Sequitur autem binarios eidem omnino mensuræ respondere, cui respondent singuli annuli. Incipiat igitur Ganimedes accipere duos annulos. Totidem accipiat Giges, & sic de cæteris, & vide an intelligere possis singulis Zerbinis aq; dari posse duos annulos, ac vnum. Si autem hoc est intelligibile, & ex terminis euidenter falsum: est etiam euidenter falsum binarios annulorum æquales esse vnitatibus eorundem, Certè si singas primum ex Zerbinis accipere suum, & alienum: numquam intelliges totam illam multitudinem, non multiplicatis vterius annulis, annullandam.

Hæc & alia huiusmodi argumenta peccantur ex principijs per se notis. Sint mille homines singuli habentes suum annulum:

lum; proieciant omnes, quisque suum annulum in vnum aceruum. Petrus pro vno, quem proiecit resumat duos: idem faciat Paulus; & sic de cæteris: & post quingentos defecit aceruus. Hoc idem facias in maiori, & maiori multitudine, in multitudine, seu finita, seu infinita, nec vniquam intelliges singulos habentes, & proiecientes vnum annulum, posse resumere duos.

Alia aduersariorum responsio, dum arguit totum non fore maius sua parte, est negando suppositum? quod videlicet in infinito detur pars. Ratio negandi est: quia pars ab Euclide definitur. quæ sapius replicata adæquat totum: sed nulla, inquit, magnitudo in infinito quantumlibet replicata aequat infinitum; ergo nulla magnitudo in infinito est pars.

Verum ex hac ipsa partis definitione deberet Aduersarius cognoscere impossibilitatem infiniti. Est enim euidenter lineam infinitam constare palmis non tot quin pluribus; & palmos non tot quin plures esse constitutiuos lineæ infinitæ. esse autem constitutiuum lineæ. & esse partem sunt vnum, & idem: rursus illi idem palmi non sunt partes, quia quantumlibet replicentur non adæquant totum: ergo sunt partes, & non partes, & consequenter ex hac ipsa definitione Euclidis apparet per infinitum verificari contradictoria. Quilibet palmus in prædicta longitudine est pars: constituit enim & integrat illam longitudinem, qui

est concetus per se notus; partis; rursus quantumlibet replicetur non adæquat totum; ergo non est pars; quia pars est quæ &c. ergo ille palmus in longitudine infinita est pars, & non est pars: & consequenter repugnat palmum esse in vll a longitudine infinita, adeoq; omnis longitudo infinita repugnat.

Obiter nona partem ex Euclide aliam esse aliquotam, aliam aliquantam. Aliquotæ est, quæ sæpius repetita totum suum commensurat. Huiusmodi est vnitas in quolibet numero. Huiusmodi est binarius in quaternario, senario, alijsque huiusmodi. Nam & vnitas sæpius repetita, quemlibet numerum, puta septies septenarium; & binarius repetitus quaternarium, ter positus senarium, & sic de cæteris commensurat. Pars aliquanta est, quæ sæpius repetita non commensurat, sed vel à toto deficit, vel totum excedit. Huiusmodi est ternarius in denario. Nam ter acceptus deficit, quater acceptus, excedit. Partem aliquantam non esse propriè loquendo partem, sed partes docet idem Euclides, sed quicquid sit; hoc tenendum est, illam videlicet ita multiplicari posse, vt totum excedat.

Secundum argumentum sic proponitur. Infinitum vtrinque terminatum repugnat: sed si deretur infinitum secundum quantitatem, esset vtrinque terminatum; ergo infinitum secundum quantitatem repugnat. Vtraque præmissa probanda est. Quamuis
cuim

enim maior videatur ex terminis nota, negatur tamen à quibusdam. Philosophus 1. De Cælo textu 39. ait lineam cuius finis est, impossibilis est esse infinitam. Quod etiam apparet ex definitione superius explicata. Adde quod terminari, & finiri; sunt vnum & idem infinitum igitur vtrinque terminatum, & vtrinque finitum, erunt vnum & idem; videtur autem in terminis repugnare infinitum finitum.

In gratiam tamen gratis omnia negantium, probanda est vltèrius maior. Si daretur infinitum vtrinque terminatum linea finita per additionem magnitudinis finitæ euaderet infinita, consequens est absurdum? ergo & antec. Seq. mai prob. sic. Ducatur à puncto *A* vsq; ad punctum *B*. Linea infinite. Postulatum nequit negari, cum sit ipsamet aduersariorum hypothesis. In hac lineâ dantur aliqui palmi, qui infinite distat à primo, & aliqui qui solum finite. Hoc etiam videtur euidens. Si enim nullus palmus infinite distet à primo, implicat lineâ esse longitudinis infinite. Quod autem aliqui distent solum finite patet, quia sextus, & septimus, millesimus, & millionesimus finite solum distant à primo. His positis pete assignari palmos finite distantes à primo, vsq; assignatis adde alterum palmum, & roga an linea euaserit infinita. Si negent; ergo etiam palmus additus solum finite distabat à primo, & consequenter non fuerunt assignati palmi omnes distincti à palmis infinite distantibus, si autem concedant

habes intantum, quod videlicet longitudo finita per additionem vnus palmis euaserit infinita.

Effugium Aduersariorum est: non esse assignabiles omnes palmos finite solum distantes à primo s adeoque nec vltimum inter omnes pistantes finite solum à primo. Sed contra est, quia de facto in illa linea dantur palmi finite, & palmi infinite distantes à primo. Cur igitur nequeunt assignari; Secundo. Potest vltimum assignare Aduersarius inter infinite distantes; ergo multo magis inter finite distantes. Consequentia est à fortiori, quia infinito repugnat vltimum ex conceptu communi; secus finito. Quod si Aduersarius probet non posse vltimum assignari nè sequatur id, quod intendimus, non soluit nostrum argumentum, sed destruit suum possum.

Præterea si inter palmos solum finite distantes à primo non est assignabilis vltimus; sequitur palmos finite distantes à primo esse infinitas; & transitum habere inconsumabilem; consequens repugnat in terminis: ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia in palmis solum finite distantibus à primo habes partes non tot quin plures non communicantes æquales vni certæ, & consequenter habes magnitudinem infinitam actu in extensione, in qua nullus palmus infinite distata primo.

Probanda est iam minor primi syllogis-

mi;

mi; quod nimirum si daretur infinitum in quantitate esset vtrinque terminatum. Probatur autem sic. Detur linea à puncto *A* in infinitum producta. Pete ab Aduersario, an aliquis palmus in tali linea distet infinite à puncto *A*, an nullus; Si nullus, ergo non est infinita; est enim extremis euidens lineam illam non esse infinitam, cuius nulla pars à primo puncto distet infinite. Si autem aliquis: eo ipso linea illa palmo assignato, & puncto *A* tota comprehenditur, seu, palmo illo & puncto *A* longitudo infinita comprehenditur, adeoque vtrinque terminatur. Dicere autem nullum palmum assignari posse in linea prædicta infinite distantem à primo, seu à puncto *A* est irrationabile, cum lineam illam ponatur infinita.

Eadē min.

prob. sic; à puncto *A* ducantur duæ lineæ infinite altera versus *B*, altera versus *C* facientes simul angulum rectū.

Inter viræ: *C*

lineam ducantur lineæ transversales hac lege vt; prima linea sit vnus palmi; Secunda duorum palmorum; tertia trium, & sic in infinitum.

D d 4 itaut

ita ut linea posterior totidem palmis constet, quot sunt lineæ anteriores. Hoc posito sic argue. Inter lineas *AB*, & *AC* sunt ducibiles lineæ transversales in infinitum. Supponimus enim utramque in infinitum produci; ergo aliqua ex huiusmodi lineis est infinita. Quælibet ex his lineis est utriusque terminata, ergo aliqua linea infinita est utrinque terminata.

Probatur hoc, & explicatur ulterius.

Aliqua ex lineis constat tot palmis quot sunt lineæ transversales; lineæ transversales sunt infinitæ ergo aliqua constat palmis infinitis; linea constans palmis infinitis est infinita: ergo aliqua ex prædictis lineis est infinita. Rursus omnes prædictæ lineæ clauduntur lineis *AB*, & *AC*; aliqua ex prædictis lineis est infinita: ergo aliqua linea infinita utrinque terminatur, quod erat probandum.

His autem argumentis, quibus probata est maior primi syllogismi, recte probabis nullam figuram posse esse infinitam. Nam secundum Euclidem: figura est quæ sub aliquo, vel aliquibus terminis comprehenditur: adeoque est undique terminata: sed undique terminatum nequit esse infinitum; ergo figura nequit esse infinita.

Hoc idem argumentum eadem vi petit quantitatem discretam. Detur enim multitudo infinita Angelorum. In hac multitudine non omnis numerus distans à primo erit iesinitus. Millenarius enim non est iesinitus nec iesinitè distans à primo. Rur-

sus

fus in hac eadem multitudine aliquis numerus iesinitè distat à primo. Implicat enim multitudinem esse iesinitam, in quam nullus numerus excedat iesinite vnitatem, aut binarium. Quemadmodum autem in quantitate continua rogasti assignari tibi palmos finite, & palmos iesinite distantes à primo: ita etiam roga hic, assignari tibi, & numeros finite, & numeros iesinite distantes à primo, Cuiuslibet numero, qui assignetur ut ultimus inter finite distantes adde vnitatem, & vide an facias iesinitum, & argumentum instaure.

Præterea si daretur numerus iesinitus Angelorum, in tali numero vel contineretur omnes species numerorum finitorum, vel non, si non: ergo aliqua species numeri finiti non est intra numerum iesinitum, quod repugnat ex terminis. Est enim inexcogitabilis numerus finitus, qui non contineatur, & excedatur ab iesinito. Si contineatur? sequitur aliquam speciem numeri finiti esse iesinitam. Probatur hæc sequelâ: quia vel numerus omnium numerorum finitorum est finitus, vel iesinitus, si finitus; dic huic numero superaddi vnitatem, & pete, an euaserit iesinitus? Si affirmet, ergo finitum per additionem finiti euasit iesinitum, immo numerus finitus per additionem vnus vnitatis euasit iesinitus. Si negent; ergo non assignantur numerum omnium numerorum finitorum, quandoquidè huic potest superaddi alius, & alius finitus.

Si autem dicant numerum omnium nu-

merorum finitorum esse infinitum, sequitur aliquam speciem numeri finiti esse infinitam. Certum est enim in aliquo ex prædictis numeris non pauciores unitates inueniri, quam sint numeri intra eundem numerum contenti. Hoc ut intelligas accipe numerum aliquem numerorum finitorum, seu numerum aliquem continentem plures numeros finitos Sit v. g. quinarium. In quinario continetur binarius, ternarius, quaternarius, & si vis ipse quinarium; ecce habes in quinario quatuor numeros, seu quatuor species numerorum. Numeri iam unitates, quibus constat ipse quinarium, & inuenies esse quinque. Verum est igitur in quolibet numero numerorum, reperiri aliquem constantem unitatibus non paucioribus, quam sint numeri contenti intra numerum prædictum. Idem enim quod apparet in quinario est evidens in omnibus; ergo si numerus omnium numerorum finitorum est infinitus, in ipso numero numerorum finitorum reperietur aliquis numerus infinitus; adeoq. aliqua species numeri finiri erit infinita.

Aduersariorum in hac materia responsiones sunt infinite, & inter se discordes. Aliqui dicunt probationes nostras nisi suppositis mathematicis, quæ non faciunt, nisi ad quantitatem finitam. Alij dicunt non esse ordinate loquendum de infinito, quod impossibile est esse ordinatum. Alii in hoc potissimum vim faciunt, quod putent eadem omnino argumenta eadem vi militare contra infinitum syncategorematicum; quod tamen admissum est supra.

AR.

ARTICVLVS. II.

Satisfit nonnullis obiecti onibus.

Objicitur 1. Quæcumque militant contra categorematicum militant etiam contra syncategorematicum; ergo vel neutrum tenendum est, vel vtrumque. Antecedens probatur. Sint duæ multitudines infinite syncategorematicæ, altera hominum nigrorum, & altera hominum alborum. Ab vna multitudine demantur mille; ab altera vel duo vel nemo. Hoc posito istæ duæ multitudines erunt æquales, & non æquales ergo &c. Probatur hoc ratiocinatione superius allata contra infinitum categorematicum.

Item; in infinito Syncategorematico hominum sunt plures oculi quam homines, simul non sunt plures. Sunt plures, quia singuli homines habent binarium oculorum; & consequenter multitudo oculorum est dupla multitudinis hominum; non sunt plures, quia tam homines sunt infiniti quam infiniti oculi. Ostensum est autem esse eo ipso æquales, quia si oculi excederent homines, ubi est excessus oculorum supra homines, ibi terminatur hominum multitudo. Ex his patet ad alia argumenta quod totum non esset maius sua parte, & sic de cæteris.

Resp. neg. ant. Ad probationem tenendum est id quod sapius hætenus dictum.

D d 6 est.

est: videlicet quicquid datur de Syncategorematico finitum esse, quamuis huic aliud & aliud addi possit in infinitum. Petere autem poni à parte rei vel sumi per modum vnius collectionis id omne quod importatur per infinitum Syncategorematicum est petere non infinitum Syncategorematicum, sed categorematicum. Nequit igitur vnum infinitum comparari cum alio infinito nisi secundum determinatas hinc & inde multitudines, quæ cum semper finitæ sint, facile est inter eas decidere vtra sit maior. Puta: creet Deus per singulos dies æternitatis futuræ duos homines vnum album & alterum nigrum, vt compares nigros, cum albis; debes accipere vtroq; secundum collectiones determinatas. Quemadmodum enim nequeunt venire per modum vnius collectionis omnes dies æternitatis prædictæ, ita nec omnes homines albi aut nigri, quascunq; autem collectiones conferas habebis vnde alterâ alteri vel æques, vel præponas: puta post mille annos erunt mille albi & mille nigri: si à nigris auferas centum, ab albis decem, plures erunt albi quam nigri; quia si ab æqualibus inæqualia, &c. Idem dic de quibuslibet collectionibus acceptibilibus intra vtrumque infinitum.

Quod si vrgeat Aduersarius vt & omnes albos & omnes nigros compares ad inuicem: vtroq; collectiue acceptos, negandum est suppositum: quia non est assignabilis vlla collectio quæ sit omnium futurorum in hy-

pothesi facta: sicut nulla est assignabilis collectio quæ sit omnium dierum æternitatis. Sed quemadmodum qualibet collectione assignata dierum, manent alia & alia, ita qualibet collectione assignata hominū, siue alborum, siue nigrorum, manent alia & alia in infinitum. Explicatum est hoc supra per numeros. Si quis enim roget vt assignes omnes numero possibiles eosq; in vnum colligas; recte negabis suppositum: quia quocūque numero assignato potes assignare maiorem. Hinc patet ad argumentum, admitte & infinitum Syncategorematicum hominū nigrorum & infinitum Syncategorematicū hominū alborum. Si comparēt ista duo per collectiones determinatas, & collectiones vtrinq; ponantur æques; illa manebit minor à qua plura dementur. Si petat Aduersarius comparari inuicem duo hæc infinita secundum omne quod dicunt de potentialitate, li omne vel potest accipi distributiue vel collectiue. Si accipiatur distributiue: eo ipso accipitur secundum collectiones finitas, & habes quoddicæ. Si collectiue, nega suppositum. Si enim esset collectiue acceptibilis, & per modum vnius multitudo possibilium, hæc non esset infinita syncategorematice sed categorematice.

Dices, duæ multitudines syncategorematice infinitæ secundum id quod post quamlibet acceptiōnem finitam manet in potentia, vel sunt æquales vel non sunt æquales? neutrum dici potest, ergo nulla responsio. Major est euidens; quia est disunctiua inter

contradictoria. Minor probatur: quia si dicas esse æquales habes contra te argumenta iam facta. Si dicas non esse æquales; habes alia iam iterum repetita.

Rep. 1. Transmissa mai. neg. min. & di. co prædictas multitudines non esse æquales. Ratio est quia hæc propositio: *multitudo syncategorematicè infinita secundum id omne quod dicit de potentia non est æqualis huic vel illi*; est propositio negatiua, adeoque etiam de subiecto non supponeute potest concedi: cum propositio negatiua ad sui veritatem non existat constantiã subiecti. Quod si inferas: *ergo est inæqualis alteri multitudini*; negatur conseq. quia inæquale non dicitur nisi de eo quod est, aut esse potest. Hæc propositio; *Petrus est inæqualis Antichristo* petit dari Petrum comparabilem cum Antichristo. Hæc alia propositio: *Chimera non est æqualis Antichristo* non petit dari Chimeram.

Resp. 2. Negando suppositum maioris: quod videlicet sit acceptibilis vlla multitudo syncategorematicè infinita secundum omnia quæ dicit in potentia: & quod in huiusmodi multitudine fieri possit vlla acceptio, postquam non sit alia, & alia factibilis. Igitur post quamlibet acceptionem finitam fieri potest alia acceptio item finita. Quod si vrgeas post omnem non remanere vllam: respondebo post omnem distributiue acceptam, remanere aliam & aliã: post omnem collectiue acceptam; negando suppositum.

Obj.

Obj. 2. Inter omnes collectiones finitæ possibile infinitum nulla est quæ non sit possibilis; ergo omnes collectiones finitæ sunt simul possibiles; ergo est possibile infinitum categorematicum. Probatur prima conseq. quia possibilitas vnus collectionis non pugnat cum possibilitate vllius alterius, ergo si omnes sunt seorsim possibiles, omnes sunt simul possibiles: sed si nulla est quæ non sit possibilis omnes sunt seorsim possibiles: ergo si nulla est quæ non sit possibilis: omnes sunt simul possibiles.

Confirmatur: quia quotiescunque plura sunt singillatim possibilia & vnum alteri non opponitur, toties illa sunt possibilia simul; sed huiusmodi sunt vel homines, vel Angeli possibiles: ergo sunt possibiles simul & omnes Angeli & omnes homines. Explicatur mai. Sessio & negatio sessionis sunt seorsim possibiles, *Est & non est* circa idem sunt seorsim possibilia: quia tamen & sessio negationi sessionis, & *est* opponitur *li nō est* non possunt poni simul. Non sic de Petro & Paulo: nam & Petrus est possibilis, & Paulus est possibilis nec inter Petrum & Paulum datur vlla oppositio; erunt igitur non solum seorsim, sed etiam simultaneè possibiles. Probatur iam min. quia nullus ex Angelis possibilibus dicit vllam repugnantiam cum vllō alio, nec vllus ex hominibus, & sic de cæteris. Poterunt igitur non solum seorsim & distributiue, sed simul & collectiue poni omnes Angeli & omnes collectiones finitæ hominum & Angelorū possi-

bi-

bilium. Quod autem hæc sint infinitæ patet ex dictis: cum post quamlibet acceptionem finita sint alia & alia non tot quin plures.

Resp. Latuam huius argumenti facile detrahi per instantiam in numeris. Nulla collectio numerorū finitorum pugnat cū alia; ergo qualibet est possibilis cum qualibet. Itē: nulla est collectio numerorū finitorum, quæ non sit possibilis: ergo omnes sunt possibiles: ergo omnes simul sunt possibiles. Rursus; omnes sunt possibiles seorsim, & nulla dicit repugnantiam cū vlla alia; ergo omnes simul sunt possibiles: ergo possunt poni simul omnes collectiones numerorum finitorum collectivæ acceptæ. Confirmatio quæ supra adducta est, hic repeti potest.

Resp. 2. In hoc argumento & in instantia contra argumentum posse omnia concedi præter ultimam consequentiam, cuius falsitas sæpe hæctenus patuit. Omnia possibilia sunt simul possibilia, & quæ non habent repugnantiam inter se ita sunt simul possibilia ut ad ipsa detur non solum similitas potentia, sed etiam potentia simultatis: adeoque non solum possibilitas ad mille homines stat cum possibilitate ad alios mille, sed etiam actualitas cum actualitate; idem dic de qualibet collectione cum qualibet alia comparata, sicut quilibet numerus est cum quolibet alio dininabili possibilis, itant vterque; simul sit in natura. Sed quemadmodum repugnat esse vllum numerum qui sit numerus & collectio omnium numerorum finitorum: adeoque; repugnat acci-

cipi

cipi omnes numeros collectivæ, seu omnes numeros, si omnes supponente collectivæ ita etiam repugnat vllam collectionem esse collectivæ omnium possibilem, adeoque omnia possibilia accipi si omnia supponente collectivæ.

Hoc autem non ex eo accidit quod vlla collectio cum vlla alia collectivæ pugnet: sed ex eo quod hic terminus: *omne possibile* & alij similes, puta: *omnes homines possibiles*. *Omnes Angeli possibiles*. Si si omnes supponat collectivæ; sint de subiecto non supponente, quæcunq; tandem propositio fiat in qua pro subiecto ponantur, ut patet ex dictis. Repugnantia igitur est in ipsamet collectivæ omnium.

Dices à distributio ad collectivæ bona est coseq. ergo si singula distributio sint possibilia: sunt possibilia omnia collectivæ. Mai prob. Est bona hæc conseq. Petrus est Sanctus, & Paulus est Sanctus, Andreas est Sanctus, & sic de cæteris ergo omnes Apostoli sunt Sancti. Est bona inquam consequentia etiam si li omnes supponat collectivæ. Non nisi quia à distributio valet ad collectivæ: ergo, &c. Valebit igitur eodem modo, & Angelus B est possibilis, & Angelus A est possibilis & sic de cæteris ergo omnes Angeli sunt possibiles, etiam si li omnes supponat collectivæ.

Resp. 1. Rogando an valeat hoc argumentum. Et Petrus est vnus homo, & Paulus est vnus homo & Andreas est vnus homo, & sic de cæteris; ergo omnes Apostoli sunt

sunt vnus homo: etiamsi li omnes supponat collectiue. Item an valeat hoc aliud & hæc particula huius montis est quid modicum & hæc alia particula est quid modicum, & sic de cæteris, ergo omnes istæ particulæ sunt quod modicum: etiamsi li omnes sonet collectiue. Quæ si valent habes & omnes Apostolos collectiue acceptos esse vnum hominem, & montem Olimpum immo totum Vniuersum esse quid modicum, itaut non sit amplius mirum, posse illud Pancratij viribus dimoueri.

Resp. 2. non valere à distributione ad collectiuum, nisi vbi & enumeratio est adæquata, & prædicatum conueniens cuiuslibet non conuenit illi ob diuisionem ab alijs. Ex defectu primæ conditionis non valet: *Potest poni & hic & ille & ille Angelus possibilis; ergo omnes Angeli possibiles collectiue.* Ex defectu secundæ non valet: *Et Petrus est vnus homo; & Paulus est vnus homo & c. ergo & Petrus & Paulus & c. sunt vnus homo.*

Objc. 3. Non datur infinitum categorematicum: ergo datur infinitum categorematicum. Probatur hæc mirabilis conseq. quia si non dantur infiniti Angeli, dantur infinitæ negationes Angelorum; ergo si non datur infinitum rerum, datur infinitum negationum. Probatur antec. quia quot possent existere Angeli & non existunt, tot dantur negationes Angelorum: sed possent existere Angeli non tot quin plures, & non existunt: ergo dantur non tot quin plures

negationes Angelorum. Vbi nota quod Angeli qui possent esse, & non sunt, sunt possibiles: negationes autem non sunt possibiles sed existentes. Maior probatur; quia singuli Angeli singulis negationibus excluduntur, g. &c. Antec. probatur: quia quilibet ex Angelis qui possunt existere & non existunt, potest coexistere negationi cuiuslibet alterius: ergo nullus Angelus excluditur per negationem vllius alterius. Patet conseq. est enim impossibile quidlibet coexistere exclusiuo sui.

Hoc argumentum nullam vim habet contra nos, qui de negationibus sentimus, vt oportet. Nam neque dantur res neque negationes rerum: quamuis ex duabus propositionibus contradictorijs necessario alterutra vera sit, alterutra falsa. Diximus autem, vbi de negationibus, necessario dari rem, vel negationem rei in ratione veri, non autem in ratione rei. Quod nihil aliud est nisi necessario rem esse, vel esse verum quod ipsa non sit. Ad argumento igitur in forma: conc. ant. nega. conf. Ad prob. nega. ant. & patet ad reliqua.

Qui admittunt negationes obiectiuas sunt in triplici classe, & inter se discordes. Alij negationes obiectiuas ponunt in aliquo extra Deum. Alij in decretis Dei. Primi dicunt negationes esse non tot quin plures & infinitas syncategorematicæ, nec aliter acceptibiles quam per collectiones finitas sicut & de illorū terminis dicitur. Secundi inter se dissentiunt, alij tot decreta ponunt quot

quot sunt termini negati; & de ijs decretis ita philosophantur sicut alij de alijs negationibus obiectiuis; ea videlicet esse acceptibilia secundum collectionis finitas in infinitum, sicut & sunt acceptibiles termini eorundem. Alij vnicō decreto ea omnia excludunt quæ non sunt cum esse possent. Ad argumentum in oppositum facilis est responsio, videlicet decretum *A* esse exclusivum eorum quæ non sunt; non futurum idem decretum, si ex ijs quæ non sunt aliqua sint: adeoque si ponas existere Angelum *A* non autem Angelum *B*, ponis eo ipso decretum quo excludatur Angelus *B*, non autem Angelus *A*. Immo facile est intelligere vnicum decretum quo & ponantur quæcunque vniquam sunt, & excludantur quæcunque non sunt, cum esse possint. Et consequenter nulla res coexistet negationi sui; cum per ipsam hypothese[m] per quam res ponitur, excludatur quodlibet decretum exclusivum ipsius. Adde decreta huiusmodi esse volitivā & nolitivā harum & illarum rerum pro his & illis differentij temporis. Puta est in Deo decretum exclusivum Antichristi non simpliciter & absolute, sed pro hac differentia temporis; & illud idem est volitivum Antichristi simpliciter & absolute, non tamen pro hac, sed pro alia differentia temporis. Hac dicta sint ad intelligentiam decretorum, quæ quamvis putemus male adduci pro negationibus & priuationibus: certum est tamen dari in Deo, cum nihil sit in natura nisi

nisi ipso volente, nihil non sit ex ijs quæ esse possunt, nisi ipso vel nolente, vel non volente.

Responsiones dissentientium à nobis argumento proposito non satisfaciunt. Nam termini negati intantum non faciunt vnam collectionem, adeoque vnum infinitum, in quantum implicat eos simul poni: seu in quantum quacung; terminorum collectione intellecta, potest & intelligi & poni alia & alia in infinitum; sed horū terminorū existunt de facto negationes tot enim re ipsa negationes sunt in natura, quot desunt termini qui esse possent & non sunt: quemadmodum igitur si per impossibile ponerentur omnes illi termini, re ipsa daretur infinitum: ita cum de facto ponantur & sint in natura distinctæ inter se negationes omnium terminorum, vere ponitur in natura infinitum categorematicum negationum. Hoc valet non contra omnes sed contra aliquos. Qui enim vno actu voluntatis diuorū omnia excludunt, hac ratiocinatione non feriuntur.

Obijc. 4. Deus potest facere quicquid potest facere. Faciat ergo. Possibili enim in actu posito nullum sequitur absurdum. Sed si hoc faciat faciet infinitum; g. Deus potest facere infinitum. Probatur minor subsumpta. Quia nullum finitum est quicquid potest Deus facere; ergo quidquid Deus potest facere, est quid infinitum; g. si faciat quidquid potest facere, facient infinitum. Rursus: non repugnat Deum facere quic-

quicquid potest facere; nullum finitum est quicquid Deus potest facere; ergo non repugnat Deum facere quid, quod non sit finitum. Hoc autem est infinitum; ergo idem quod prius.

Ad hoc argumentum inuenies qui sic respondeant. Deus potest facere quicquid potest facere; eo modo quo potest facere concedo; alio modo quam potest facere nego. Ad postulatum: faciat ergo; idem dicunt: faciat modo quo potest: do; modo quo non potest: nego postulatum. Modum autem sic explicant. Deus potest facere quicquid potest facere non collectiue, sed distributiue. Exemplificant in diebus æternitatis. Omnes, inquit, dies æternitatis potest Deus facere; implicat tamen quod faciat omnes illos simul. Ratio est quia sunt essentialiter successiui, adeoque esse omnes dies & esse simul dicit pugnantia.

Hæc explicatio non facit ad rem. Primum quia etiam quæ successiua sunt faciunt vnam collectionem. Duodecim enim dies sunt vna & vera collectio dierum, & tamen tam implicat esse simul duodecim dies, quàm esse simul omnes dies æternitatis futuræ. Præterea petere potest Aduersarius vt Deus facit quicquid facere potest non in genere successiuorum, sed in genere permanentium. Puta, faciat Deus quicquid facere potest in genere Angelorum vel muscarum. Hoc non erit finitum; ergo infinitum. Hinc nequit dici repugnantiam esse vt Angelus coexistat Angelo, adeoque non

non posse fieri simul. Vides igitur explanationem horum terminorum: *collectiue & distributiue* non recte fieri quando per li *distributiue* idem intelligas quod per li *successiue*.

Resp. igitur distinguendo: Deus potest facere quicquid potest facere, si li *quicquid* supponat collectiue, nega suppositum: si distributiue: concede: & tunc sensus est ex ijs omnibus quæ possunt fieri à Deo, nihil esse quod non possit fieri à Deo: quamuis nec vllus numerus nec vlla collectio siue rerum successiuarum, siue rerum permanentium, sit totus numerus & tota collectio quam Deus possit facere. Quandoquidem facta qualibet collectione quarum libet rerum potest Deus aliam & aliam facere. Hæc responsio tam est pro permanentibus quam pro successiuis, vt constat. Ad postulatum: faciat: da quod petit Aduersarius. Ad argumentum dic quod quicquid Deus potest facere nec est finitum nec infinitum, sed finitum in infinitum: hoc est infinitum syncategorematicè. Adeoque quodlibet fecerit nunquam fecerit quicquid potest facere, sed semper aliud, & aliud remanebit factibile. Hoc clarissime intelliges si repetas ea, quæ dicta sunt, & explicata per numeros. Si enim dicatur tibi: cogitare potes omnem numerum, quem cogitare potes. Cogita ergo. Vel hic numerus est finitus, vel infinitus. Si infinitus habetur intentum. Si finitus, eo ipso non est omnis numerus, quem cogitare potes.

Vides vel Aduersarium accipere *ly omnia* distributiue, & nihil dicere. Vel collectiue, & errare in supposito. Quomodo erret in supposito dictum est satis. Quomodo nihil dicat patet ex terminorum explicatione. Si enim accipiat *ly distributiue* nihil aliud petit, nisi ex omnibus numeris, quos cogitare potes, nullum esse quem cogitare non possis, suum quemlibet ex numeris a te excogitabilibus, esse a te excogitabilem.

Obijc. 5. Numerus maior omni numero finito est infinitus; est possibilis numerus maior homini finito; ergo est possibilis numerus infinitus. Maior videtur nota ex terminis. Probatur tamen ulterius. Si numerus maior omni infinito non est infinitus est finitus; sed implicat quod numerus maior omni finito sit finitus; g. implicat quod numerus maior omni finito non sit infinitus. Maior est evidens: omne enim quod est, & non est infinitum, finitum est. Minor probatur: quia eo ipso quod finitus est non est maior omni finito; quandoquidem non est maior seipso. Valet hoc argumentum etiam in quantitate continua. Est possibilis longitudo maior omni finita: huiusmodi longitudo in infinita; ergo possibilis est longitudo infinita. Minor eodem argumento probatur quo probata est maior primi syllogismi. Probatur iam minor eiusdem primi syllogismi: quia quocunque numero assignato vel assignabili potest dari maior: sed omnis numerus finitus est assignabilis; ergo potest dari numerus maior omni finito.

Resp,

Resp. primo hoc argumentum solui probationem minoris, in qua tollitur aequiuocatio huius syncategorematis; *omni*. Certum est quocunque numero assignato posse assignari maiorem, adeoque non posse assignari omnem numerum assignabilem si *ly omnem* accipias collectiue. Si autem accipias distributiue nihil aliud dicis nisi, quolibet numero finito, adeoque quolibet numero simpliciter, posse dari maiorem. Ex hoc autem quod possibilis sit maior quodlibet assignato, non sequitur esse maiorem quolibet assignabili; quando quidem ipse numerus quem assignas post quemlibet assignatum, est & ipse numerus assignabilis. Eadem igitur euidencia implicat numerus maior quocunque assignabili; qua implicat numerus maior seipso. Sensus tamen huius propositionis *Est possibilis numerus maior quocunque assignabili*, posset esse hic nullus numerus assignari potest, quo non sit assignabilis alius & alius maior. Et in hoc sensu propositio est vera.

Ad argumentum in forma transmissa maiori, nega minorem. Ad probationem minoris primi syllogismi; nega maiorem. Cuius falsitas patet ex eo quod nullum numerum inuenies, qui non fuerit assignabilis, adeoque nullus est maior quocunque assignabili.

Tomus. II.

E e ma-

maiores omni finito esse infinitum. Quam-
doquidem supra quemlibet finitum, potest
dari maior etiam finitus. Quod nihil al-
liud est nisi & in assignandis numeris num-
quam deueniri ad maximum, & in assignan-
dis finitus procedi in infinitum. Iuxta hunc
sensum ad argumentum in forma: nega-
maiozem.

ARTICVLVS VLTIMVS.

*Expediuntur cetera pertinent
ad infinitum.*

ALia difficultas circa infinitum peti so-
let ex intellectu diuino: cui omnia
possibilia & omnia futura simul obijciun-
tur. Sic igitur arguunt. Obiectum intel-
lectus diuini non est chimera: omnes dies
aeternitatis futurae sunt obiectum intellectu
diuini, ergo non sunt chimera.

Resp. transmittendo totum. Neq; enim
dicimus omnes dies aeternitatis futurae esse
chimeram: si enim omnes est indifferens vt
supponat vel collectiue vel distributiue:
Si distributiue: verum est videri omnes: si
collectiue: negandum est suppositum, quod
scilicet sit vlla collectio obiectiua quae sit
omnes dies aeternitatis.

Instabis: Deus videt simul & non suc-
cessiue omnes dies aeternitatis futurae: ergo
Deus videt omnes dies aeternitatis non so-
lum distributiue sed etiam collectiue. An-
tecedens explicatur: quamuis dies aeterni-
tatis

tatis successiue fluant vnus post alium, non
tamen successiue veniunt in intellectum
diuinum, sed vnico illo instanti quo videt
vnum videt & reliquos nullo non viso igitur
Deus non distributiue sed collectiue videt
omnes dies aeternitatis.

Resp. conc. antec. neg. conseq. In proba-
tione antecedentis, perperam adhibetur
tam *collectiue* quam *distributiue*: Neuter
ex istis terminis cadit supra videre aut in-
telligere: vterq; supra *li omnes*. Ineptum
est dicere quod quemadmodum non possunt
nisi successiue esse, ita non possunt nisi
successiue cognosci. Dum dicis: *annus* in-
telligis duodecim menses qui nequeunt si-
mul esse: non tamen propterea non intelli-
gis simul illos, & vniuersaliter loquendo
ineptum est a modo essendi obiecti, ar-
guere modum cognoscendi obiectum; cum
proloquium sit: res est in cognoscente per
modum, seu secundum modum ipsius co-
gnoscentis, vt explicatum est, vbi de ideis
Platonicis. Sed aliud est *omnes dies aeterni-
tatis esse simul in mente diuina*: aliud *om-
nes collectiue acceptos dies aeternitatis esse
in mente diuina*. Primum verum est, quia
Deus cognoscit omnes, & ita cognoscit v-
num post alium fore, vt non prius cognos-
cat vnum, postea alterum. Secundum est
falsum: quia non datur vlla collectio, quae
sit omnium dierum aeternitatis. Quando-
quidem qualibet & quantalibet collectio-
ne posita vel cogitata, ponenda est, & cogi-
tabilis alia & alia in infinitum.

Dices; nullus est dies in æternitate quem Deus non videat; g. Deus videt omnes dies æternitatis sumendo li *omnes* collectivè. Probat ut consequ. quia nisi videt omnes, li *omnes* supponendo collectivè, præter omnes dies quos Deus videt est alius dies; sed si præter omnes quos Deus videt est alius; non est verum quod nullus sit quem non videat; ergo si nullus est quem non videat videt omnes etiam collectivè.

Resp. concesso antec. negando consequ. Ad probat. conc. maiori: nega. minorem. Vel si velis distingue propositionem hanc; præter omnes dies quos videt Deus, est alius dies: quem non videat, nega: est alius dies quem videat; concede. Rationem alibi adduximus, quia videlicet li *omnes* nequit supponere collectivè. Igitur præter omnes dies quo videt, est alius quem videt, hoc est præter quemlibet, alium videt. Quod dico de diebus æternitatis dico de omnibus cogitationibus per totam æternitatem futuris. Nulla est cogitatio per totam æternitatem quam Deus non videat. Et præter omnes cogitationes quas Deus videt, aliquam aliam videt. Nullam cogitationem Deus videt, postquam alia non videat; nullus est dies in æternitate post quem Deus non videt alium diem: li postquam non cadit supra *videat*; quasi vero prior sit visio alterius: sed supra cogitationem & diem quia post quamlibet diem erit alia dies. Est enim de essentia æternitatis future ut aliquis dies sit in potentia.

Inst. Si realiter existant omnes Angeli possibiles ita ut nullus non existat, existunt realiter omnes *collectivè*; ergo si intentionaliter existant omnes, ita ut nullus non existat, existunt intentionaliter omnes *collectivè*. Sed existunt intentionaliter omnes ita ut nullus non existat: ergo &c. Quod dicitur de omnibus Angelis possibilibus dicitur pariformiter de omnibus possibilibus simpliciter.

Resp. cum distinct. Si realiter existant omnes Angeli possibiles per enumerationem adæquatam, ita ut nullus non existat, existunt realiter omnes *collectivè*; conc. Si omnes per enumerationes inadæquatas; nego. ant. & eodem modo distinctis consequ. & min. subsunta, nega. vltima consequ. Quod dico de omnibus Angelis dico de omnibus possibilibus simpliciter. Et quia enumeratio adæquata est essentialiter impossibilis, quandoquidem quocumque numero supposito, est possibilis maior & maior in infinitum; ideo neque realiter neque intentionaliter possunt existere omnes collectivè.

Replicabis. Eo ipso quod ita existant realiter omnes ut nullus non existat, existunt omnes cum enumeratione adæquata; ergo eo ipso quod ita sint cogniti omnes ut nullus non sit cognitus, sunt cogniti omnes enumeratione adæquata. Resp. disting. existunt omnes enumeratione adæquata & reali, nego, adæquata sed chimerica: conc. Cum dicimus, *ita sunt cogniti omnes ut nullus non sit cognitus*, cum hac propo-

sitione componimus hanc aliam: *præter omnes cognitos alius est cognitus*: sicut cum hac, *ita sunt futuri omnes dies æternitatis ut nullus non sit futurus hanc aliam præter omnes dies æternitatis futuros aliqui alius est futurus*. Si arguens cum hac propositione, *ita existunt omnes realiter ut nullus non existat* componat hanc aliam; *præter omnes existentes est alius existens*: manifestum est per se *omnes existentes ita ut nullus non existat*, non venire omnes cum enumeratione adæquata; cum ille alius & alius existens non sit inter illos omnes; hoc est cum præter enumeratos per ly *omnes* sint alij & alij enumerandi, si autem cum sua propositione nequeat hanc aliam componere: sed intendat quod præter positos nullus alius ponatur, concipit quidem enumerationem adæquatam, sed chimericam quale non ponimus dum dicimus: *ita sunt cogniti omnes ut nullus non sit cognitus*, ratio est quia si *omnes* in omni acceptione non chimerica venit solum distributive, & per collectiones finitas, quamvis finita multiplicentur in infinitum. Veritas nostræ responsionis maxime patet ex veritate harum propositionum, *ita sunt futuri omnes dies æternitati ut nullus non sit futurus*, & *præter omnes dies æternitatis futuros aliqui alius est futurus*.

Dices iterum? nulla est dies in tota æternitate quæ non possit esse actu; ergo falsum est esse de essentia æternitatis quod aliqua dies sit in potentia. Probatur consequenter

quia

quia si nulla est quæ non possit esse actu possunt omnes esse actu: sed si omnes sunt actu, non est aliqua in potentia, ergo si nulla est quæ non possit esse actu, non est de essentia æternitatis ut aliqua sit in potentia.

Resp. has propositiones: nulla est dies quæ non possit esse actu, & aliqua dies necessario debet esse in potentia, & alias similes non esse contradictorias: sicut non sunt contradictoria: *nulla navis est necessaria ad nauigandum*, & *aliqua navis est necessaria ad nauigandum*. Cum dicis: *nulla navis est necessaria ad nauigandum*, dicis nullam nauim determinate acceptam necessariam esse ad nauigandum, & verum dicis; excurrere enim per singulas naues, potes dicere de singulis; *hæc non est necessaria ad nauigandum*. Dum dicis, *aliqua est necessaria ad nauigandum*; dicis requiri indeterminate aliquam, ut nauigetur; requiri autem indeterminate aliquam, & nullam determinate requiri non opponuntur. Eodem modo dum dicis; nulla est dies quæ non possit actu existere; dicis nullam determinate acceptam diem non posse actu existere, dum dicis necessario aliqua est in potentia; seu, aliqua non existit, dicis præter quolibet determinate, indeterminate aliquam in potentia. Hæc autem non opponuntur. Idem habes in alijs exemplis. Neuter ex oculis est necessarius ad videndū; alteruter ex oculis est necessarius ad videndū. Nullus calamus est necessarius ad scri-

Ec q ben.

bēdum. Aliquis calamus est necessarius ad scribendum. Eodem modo, nulla dies eternitatis est necessario in potentia. Aliqua dies eternitatis est necessario in potentia. Hoc idem applica cuilibet infinito syncretemático. Puta, nullus Angelus est necessario in potentia. Aliquis Angelus est necessario in potentia. Li nullus & li aliquis mutant suppositionem. Primum est in suppositione determinata, secundum in suppositione indeterminata. Et ex his patet ad argumentū, in que conc. ant. nega. conf. Ad probationem, vel concessa utraque præmissa, nega. conf. vel distingue li omnes ut supra.

Deniq; dices sequitur quod si dicam alicui: dabo tibi nummum, possem numquā dare, & tamen non deesse promissis. Consequens est absurdum: ergo & ant. Seq. mai. prob. quia si dixerō tibi: dabo & cras petas promissum non teneor dare; idem accidit si post annum, idem si post mille annos semper enim potero dicere: adhuc est tempus pro satisfaciendo promissis; nondum enim elapsum est omne quod significatur per dabo. Dabo enim significat omne tempus futurum & quia in tempore futuro est essentialiter semper aliquid & aliquid futurum; per totam eternitatem non dabo nūmum, nec exprobare mihi poteris quod non sic promissis.

Resp. promissiones huiusmodi à multis rejici vt promissiones nugacis propter rationem adductam in obiectione. Est enim
cui-

euidens post quemlibet numerum annorū adhuc remanere annos non tot quin plures significatos per verbum de futuro: adeoque quamuis in quolibet instanti possit verificari: dabo: in nullo tamen instanti potest falsificari dabo; Probatur hoc; quia si hodie dicas, dabo, & cras vel postridie des, cras vel postridie verificas tuum dabo, etiam si autem neq. cras neq. postridie des non propterea falsitas dabo, quia est alia dies in qua dare possis.

Hoc idem apparet in spatio vnus horæ. Si enim dicas, intra spatium horæ dabo tibi nummum, potes in quolibet momento determinate accepto verificate promissionem tuam, in quocunque enim momento illius horæ dederis, verificas promissionem facta per dabo, nullam tamen est momentum intra illam horam determinate acceptum, in quo per hoc quod non des, falsifices tuam promissionem, non enim falsa est per hoc quod non des in primo, cum non dans in primo possis dare in ultimo, nec falsa est per hoc quod non des in ultimo, cum non dans in ultimo, dare possis in primo, vel in quolibet alio & sic de cæteris. Falsificetur autem promissio tua per hoc quod elapsa tota hora in nullo dederis sed nequit falsificari promissio extendens se ad omne tempus & ad eternitatem per hoc quod hac elapsa in nullo ipsius momento dederis rem promissam, implicat enim esse vniquam elapsam eternitatem futurā significatam per li dabo. Propterea Legis-

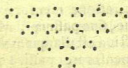
latores vel statuunt tempus huiusmodi promissionibus indeterminatis, vel habent eas pro nullis.

Aduertendum est tamen hanc promissionem: *dabo* aliter esse à Deo, aliter à creatura. Contingere potest vt hanc promissionē homo homini faciat non determinans sibi vllum spatium intra quod satisfaciat. Nequit autem contingere vt Deus dicat *dabo* non determinando vllum momentum in quo det, vnde eo ipso quod Deus dicit, *dabo*, determinate sibi repræsentat illud instans in quo daturus est quod promittit: adeoque etiamsi talis promisso possit esse nulla facta homini ab homine, nequit tamē esse nulla facta homini à Deo.

Notandum est præterea, quod hæc promissio, vt impleatur, in aliquo determinato instanti impletur. Quicquid enim fit, in aliquo determinato instanti fit. Hinc sequitur, quod videns determinate singula instantia per totam æternitatem futura ita vt nullum determinate non videat, si in nullo ex his determinate accepto videt promissionem impleri; promissio est simpliciter falsa. Dum igitur dicit *dabo*: vel in aliquo determinato instanti daturus es, vel non: si primum, est vera promissio; si secundum, est falsa. An autem in aliquo instanti determinate accepto intra æternitatem, des, videt is, qui singula instantia determinate videt quamuis non videat vllam collectionem omnium instantium per totā æternitatem futurorum, Atque hic nota-

dis-

diferimen inter hæc duo. In nullo instanti determinate accepto est debita res promissa, &c: In nullo instanti determinate accepto datur res debita. Primum ita et cum veritate propositionis promissiuæ: secus secundum. Quod enim debetur indeterminate in aliquo, si soluitur, soluitur in aliquo determinate. Hoc modo visio fieri debet per aliquem oculum indeterminate acceptum; si tamen fit; per aliquem oculum determinate acceptum fit. Debes creditori nummum, non tamen nummum *A* potius quam nummum *B*; si tamen soluis; nummus, quem soluis, est potius *A*, quam *B*, vt patet. Quemadmodum igitur non satisfacis obligationi, qua teneris ex iustitia erga creditorem, nisi dando nummum, quem non teneris dare: cum de nullo verum sit quod teneris illum dare, ita non satisfacis obligationi, qua teneris erga Promissarium, nisi des rem promissam in instanti, in quo non teneris dare; cum de nullo verum sit. In hoc teneris. Ex his nega sequelam maioris. Ad probationem sufficit quod dictum est.

DISPUTATIO IX.

De Quanto.

QUESTIO I.

*De Quidditate, & effectu formali
Quantitatis.*

Effectum formalem quantitati præter nostram consuetudinem, prius inquirimus quam quantitatem ipsam definiamus. Quantitas secundum rudem quandam intelligentiam, dicitur id quo satisfacimus interroganti quanta sit res. Ita interroganti quanta sit hæc tabula, respondes esse tripalmarem. Roganti quot sint nostri discipuli, respondes esse ducentos. Primæ interrogationi satisfacis per quantitatem continuam; secundæ per quantitatem discretam. De prima hic agimus, quam vocant etiam quantitatem molis.

Prima sententia est rationem quantitatis consistere in ratione mensuræ aptitudinalis, siue actiue, siue passiue. Mensura aptitudinalis actiua est illa, quam vnum aptum est alterum mensurare, passiuam qua vnum aptum est ab altero mensurari.

Hæc sententia rejicitur communiter ex hoc quod ipsamet mensurabilitas vnus per
alte-

alterum sit potius quid consequens ad quantitatem, quam ipsa quantitas. Quemadmodum enim effectus formalis qualitatis, non est reddere simile, sed tale; quamuis ad tale & tale sequatur similitudo, vel dissimilitudo; ita etiam effectus formalis quantitatis non est reddere æquale quamuis ad hoc & illud quantum sequatur æquale, vel inæquale.

Secunda sententia est: effectum formalem quantitatis consistere in extensione locali partium. Hæc sententia pro eodem habet quantitatem, ac vocationem: partes enim localiter extenduntur per locum ipsum intrinsecum. Non est igitur confundenda quantitas cum vocatione, cum eadem quantitate retenta mutetur vlocatio. Habes hoc in Venerabili Sacramento Eucharistiæ; in quo Christus Dominus eandem habet quantitatem quam habet in Cælo, non tamen eandem extensionem localem partium. Hanc eandem sententiam alij alijs verbis loquuntur, dum aiunt effectum formalem quantitatis consistere in extremitate partium in ordine ad locum. Idem est enim partes esse extra partes in ordine ad locum, ac partes extendi localiter.

Tertia sententia est: effectum formalem quantitatis consistere in extremitate partium in ordine ad se. Per huiusmodi extremitatem intelligunt exigentiam, quæ inest partibus vt non quilibet cuiuslibet immediate vniatur: puta vt caput non immediate vniatur humeris, sed collo mediante, &c. Huiusmodi

modi extremitatem habent partes prædictæ etiam præscindendo ab omni quantitate; sunt enim natæ factæ facere totum huius, & illius figuræ; igitur non recte assignatur extremitas huiusmodi pro formali quantitate.

Tenendum est igitur cum sententia recentissima inter recentiores, effectum formalem quantitatis consistere in naturali impenetrabilitate cum alio subiecto eodem accidente affecto. Hoc est per quantitatem præstari, vt quantum cum quanto nequeat naturaliter compenetrari. Probatum autem hæc sententia: quia sola quantitas molis, & omnis hac definitione comprehenditur: & ad hoc prædicatum consequuntur alia omnia, quæ sub experientiam cadunt, vt patebit ex sequentibus.

Quæritur autem hic quid sit quantitas molis, an videlicet accidens superadditum rei quantæ? Qua in re sententiam sequimur affirmatiuam, quam tamen rationibus philosophicis, & pure naturalibus non tuebimur: sed altioribus argumentis petitis videlicet ex venerabili Mystero Eucharistiæ. Substantia est realiter separabilis à sua euantitate, & quantitas à substantia: ergo substantia seipsa formaliter non est quanta. Consequentia est euidens: antecedens probatur. In hostia consecrata non remanet substantia panis: remanet tamen impenetrabilis; tam enim nequit Hostia consecrata penetrari cum alia consecrata quam nequit penetrari panis cum pane. Igitur

tur in Hostia, percunte pane, remanet quantitas. Diximus enim quantitatem esse ipsammet naturalem impenetrabilitatem quantum quanto.

Aliud argumentum ex eodem Venerabili Sacramento deducitur. Certum est Hostiam consecratam frigidescere, & calefieri prout approximatur illi agens naturale aut frigidum, aut calidum: productio autem caloris, aut frigoris sine concursu subiecti nequit naturaliter haberi: igitur in Hostia consecrata datur aliquid, quod per modum subiecti concurrat ad productionem talium qualitatum. Hoc autem subiectum non est neque substantia panis, quæ periit, neque Corpus Christi, quod percunte successit. Hoc enim neque a calore patitur, neque a frigore, neque ab ullo alio accidente in Eucharistia: igitur assignanda est quantitas.

Dices; posset pro subiecto assignari quodlibet aliud accidens ex præexistentibus: ergo non est cur assignetur quantitas. Probatum consequentia; quia non est potior ratio pro quantitate, quam pro quolibet alio.

Resp. neg. antec. Ad probationem; nequiter antec. Rationem potioris pro quantitate affert D. Thomas: quia quantitas est primum omnium accidentium, adeo vt quantitatem materiæ coæquam, immo æque ac materiam incorruptibilem, & ingenerabilem multi censuerint. Est autem potior ratio, cur primum sit basis sequentium.

tium. Ratio à priori huius primitatis esse
posset: quia per quantitatem subiectum
redditur aptum agere, & pati. Nam im-
penetrabilitas est exigentia extensionis,
actio autem secundum quale, est in ea,
quæ sunt extensa. Nota sermonem esse
hic dei accidentibus, quæ Hostiæ confe-
crata superueniunt. Nam de præexistenti-
bus facile diceretur, quod sint sine omni
subiecto.

Dices iterum; in Eucharistia accidentia
sunt sine subiecto; ergo non est necesse, ut
mancat quantitas pro subiecto aliorum ac-
cidentium.

Resp. distinguendo antecedens; acciden-
tia omnia collectivè accepta sunt sine su-
biecto; conc. antec. Omnia distributivè ac-
cepta, seu singula sunt sine subiecto: iterum
subdistinguo: sunt sine subiecto ultimo, &
fundamentali: concedo; sine subiecto pro-
ximo, & immediato, nego antec. & conseq;
Collectio accidentium includit quantita-
tem ipsam, quæ in Sacramento est sine su-
biecto. Cætera autem cum sint in ipsa, non
sunt sine subiecto immediato, quamvis sint
sine subiecto fundamentali, & ultimo, hoc
est sine illa substantia, cuius sunt acci-
dentia.

Objec. 1. partes Corporis Christi in Eu-
charistia habent suam quantitatem; non ha-
bent impenetrabilitatem; ergo quantitas
non est impenetrabilitas. Maior patet ex
dictis. Min. prob. quia Corpus Christi Do-
mini in Eucharistia ybicatur definitivè,

adeoq;

adeoq. non habet partes extra partes, in
ordine ad locum: sed ubi est caput, ibi est
& brachium; est enim totum in tota, &
totum in qualibet parte toties Hostiæ; a-
deoque pars penetratur, cum parte; ergo
non habet in Eucharistia impenetrabilita-
tem.

Resp. conc. mai. negando min. Ad pro-
bationem conc. antec. nega conseq. Actualis
penetratio partis cum parte, stat cum
naturalis impenetrabilitate: sicut actualis
replicatio stat cum naturali irreplicabili-
tate; Et univèrsaliter loquendo quicquid
supra naturam sit, aut contra naturæ exi-
gentiam, fit in sensu composito cum exi-
gentia oppositi. Actualis impenetratio
habetur per hoc, quod unum sit extra lo-
cum alterius? impenetrabilitas per hoc
quod unum exigat esse extra locum alte-
rius. Prima opponitur cum penetratione,
secus secunda.

Objec. 2. Non est assignabile quomo-
do ad impenetrabilitatem consequantur ea,
quæ sub experientiam cadunt in corpo-
re quanto; ergo falsum est impenetrabi-
litem rectè assignari pro quantitate ex
hoc capite.

Resp. neg. antec. Ad impenetrabilitatem
sequitur sensibilis divisibilitas subiecti.
Si enim singas molem aliquam, seu cor-
pus, pura lignum esse naturaliter cum alio
penetrabile; nec securis, nec ferra, nec ha-
scia dividet, secabit, aut scindet lignum; sed
ferrum in eodem loco existens cum ligno
non

non diuidet palmum à palmo, vt inter vtrumque se se infinuet: sicut v. g. si cogites Angelum penetratum cum hoc ligno, non propterea diuidens lignum diuidis Angelum, sed vbi calibem ponis, ibi manet & Angelus.

Ad hanc eandem impenetrabilitatem sequitur localis extensio in per quam pars est extra partem localiter: De enim possibilem esse penetrationem: non erit cur primus palmus nequeat in eodem loco esse cum secundo: sicut quia possibilis est de potentia absoluta eadem penetratio: de potentia absoluta ponetur primus palmus in eodem indiuisibiliter loco, ac secundus.

Dices; Materia prima etiam præscindendo à quantitate habet exigentiam extensionis localis, & impenetrationis, tum cum alia materia, tum cum quolibet corpore: ergo essentia quantitatis non est reddere subiectum naturaliter impenetrabile, & exigentium extensionis localis.

Resp. dist. antec. materia prima habet huiusmodi exigentiam per se ipsam formaliter, & proxime: neg. antec. radicaliter, & remote: conc. antec. & nego consequ. Materia prima per se ipsam præcise exigit quantitatem, quæ quantitas est formalis & proxima exigentia impenetrationis. Materia igitur est formalis exigentia quantitatis: quantitas formalis exigentia impenetrationis; & consequenter materia ipsa est radicalis exigentia impenetrationis.

Objc.

Obiic. ultimo. Philosophus 7. metaph. textu 8. dicit quantitatem non esse substantiam sed substantiæ inesse: ergo secundum Philosophum quantitas est aliquid superadditum rei quantæ: sed Philosophus non potuit hoc scire nisi ex rationibus naturalibus: ergo rationibus naturalibus potest probari quantitatem esse accidens superadditum rei quantæ.

Resp. primu: Vtinam Philosophus aliquam ex ijs rationibus reliquisset: Resp. secundo Multa Philosopho adeo fuisse certa vt rationis non inquireret. Resp. tertio Philosophum loco citato nomine quantitatis intelligere trinam dimensionem; quæ apud Mathematicos plerumque ita sonat ac quantitas. Verba illi sunt hoc; *longitudo verolatitude & profunditas quantitates quedam & non substantiæ sunt; Quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc ipsa primo insunt, illud est substantia.*

Denique nota nos non dicere quantitatem vt accidens superadditum rei quantæ non esse quid demonstrabile: sed solum nõ demonstrari à nobis: quibus non vacat ad grauiora properantibus examinare an hæc & illa ratio euincat;

QVAE-

QVÆSTIO II.

De compositione continui.

ARTICVLVS I.

*Proponitur sententia Zenonis & im-
pugnatur.*

Circa continuum est communis, Philosophorum sententia, nullam septemiam esse certam. An hæc communis sententia vera sit, est etiam incertum; Est celebris inter alias sententia Zenonis, qui & continuum permanens ex punctis indivisibilibus, & successuum ex puris instantibus constare opinabatur. Hoc articulo ponuntur argumenta quædam contra Zenonem.

Primum est. Omnis linea divisibilis est in duas partes æquales; hoc est falsum in sententia Zenonis. ergo sententia Zenonis est falsa. Mai. apud Mathematicos habetur pro primo principio. Mai. probat. in quolibet linea constantem punctis imparibus. Da enim lineam constantem punctis tredecim. Diuide illam si potes in duas partes æquales.

Secundum argumentum est. In sententia Zenonis circulus minor est æqualis maiori: consequens est euidenter falsum. ergo & antec. Prob. mai. Describatur circulus cuius diameter sit vnus palmi. Et deinde à centro eiusdem circuli ducatur circulus maior, puta cuius diameter sit trium palmorum. Hoc
posi.

posito à quolibet puncto circuli maioris ducatur linea recta ad centrum. Nequit hoc postulatum negari: quia à quolibet puncto ad quodlibet punctum licet ducera lineam rectam. Hoc tamen posito sequitur circulus minorem esse æqualem minori. Probat hoc; quia qualibet linea ducta à quolibet puncto circuli maioris transibit per punctum circuli minoris; & nusquam plures lineæ ductæ à circulo maiori incident in idem punctum circuli minoris. Lineæ enim ductæ à punctis circumferentia nusquam coincidunt nisi in centro vt demonstratur, & demonstratum supponimus à Magistro Matheseos. Hinc sequitur totidem esse puncta circuli minoris quot sunt puncta maioris; lineæ autem constantes numero punctorum equali sunt æquales; puta linea constans centum punctis est æqualis lineæ constanti centum punctis. Duo igitur prædicti circuli erunt æquales, quod erat de monstrandum;

Tertium. Punctum additum puncto non facit extensionem; ergo longitudo non constat punctis. Ant. prob. quia vel punctum tangit aliud punctum secundum se totum, vel secundum aliquid sui; non secundum aliquid sui: quia in puncto non datur aliquid & aliquid; ergo secundum se totum; sed si secundum se totum, eo ipso punctum penetratur cum puncto: penetratum autem cum ipso non facit extensionem cum ipso. Idem dic de quolibet puncto superueniente; quotquot enim puncta tibi repræsentent, ea omnia representabis in puncto.

Hoc

Hoc idem argumentum de puncto cum puncto, sit de linea cum linea in ordine ad superficiem, & de superficie cum superficie, in ordine ad profunditatem. Pro quo sciendum est quod eadem ratione qua linea constat ex puris punctis, superficies constat ex puris lineis & profunditas ex puris superficiebus. Hoc posito sic arguunt. Vel linea vnitur lineæ secundum se totam in ordine ad latitudinem, vel secundum aliquid sui: non secundum aliquid sui: cum sit omnis latitudinis experis: ergo secundum se totam: si secundum se totam; penetratur; ergo, &c. Min. prob. quia quotiescunq; duo tangunt se secundum se tota, eo ipso componentur. Puta si fingas manus dexteram & sinistram tangere se secundum se totas; finges manus inter se penetrari: non penetratæ autem pars tangit partem. Idem de superficie cum superficie.

Quartum & celeberrimum est certamen Achillis cum Testitudine de velocitate motus: Sequitur Achilles non moueri velocius quam moueatur Testudo: adeoq; non dari motum velociorem & tradioem: consequens est euidenter absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur conferendo motum vnus cum motu alterius. Achilles in instanti *A* nec plus conficit quam punctum, nec minus: non plus; quia si conficit duo puncta spatij, conficit prius prium quam secundum; & consequenter datur in instanti *A* prius & posterius; quod repugnat: non minus: quia in puncto non datur

datur dimidium & dimidium; adeoque aliquid quod altero prius possit pertransiri. Item: Testudo in instanti *A* non conficit minus neq. plus quam punctum, constat ex iisdem rationibus. Igitur in instanti *A* sunt pares. Idem dic in instanti *B*, idem in instanti *C*, & numerata quolibet instantia, nec vnquam inuenies intra parem numerum instantium, adeoq; intra par temporis spatium, aut plura puncta transitu consummata ab Achille, aut pauciora à Testudine. Hoc argumentum adeo inualuit apud veteres vt omne argumentum in qualibet sententia conuicciens aut conuincere apparens, nuncuparetur Achilles.

Hæc sunt potissima argumenta quæ contra Zenonem proponuntur à Peripateticis; quibus non defendendi Zenonis gratia, sed disputandi, vel veram vel apparentem quorundam solutionem articulo sequenti subteximus.

A R T I C V L V S II.

Respondet aliqui pro Zenone.

AD primum. Vel negatur maior vel distinguitur: omnis linea est diuisibilis in duas partes æquales diuisione vel reali vel imaginaria: concedo: diuisione reali: nego. Ad veritatem axiomatis mathematici sufficit diuisibilitas per imaginationem. Potest autem dupliciter imaginari diuisionem lineæ: videlicet vel per hoc quod pars a par-

parte recedat nullo puncto absumpto per lineam diuidentem, vel per hoc quod linea diuidens ex utraq; parte puncti in quod incidit, æqualem numerum punctorum scernat. Primo modo lineam constantem numero punctorum impari non diuides in partes æquales; secundo modo diuides. Primum modum adhibebis in diuisione lineæ constante numero pari secundum in lineam constante numero impar punctorum. Axioma mathematicum est: qualibet linea est diuisibilis bifariam: diuiditur autem bifariam etiamsi in vna parte ponas septem & in alia sex puncta, vnde compositio ex punctis non militat contra axiomam vt sonat.

Ad secundum nega sequelam. Ad postulatam quod videlicet à quolibet puncto maioris circuli ducatur linea quæ transeat per circulum minorem sine contactu ipsius cum alia linea, nega suppositum. Immo non solum in puncto circuli minoris linea tanget lineam, sed in ipsomet puncto circuli maioris, sicut in eodem circulo punctum tangit punctum: adeoque petere vt à singulis punctis circuli maioris ducantur lineæ recte ad centrum, est petere quod ponatur superficies quandoquidem ita linea vnita lineæ fauit superficiem, sicut punctum additum puncto facit lineam. Hoc idem apparebit in figura si lineam ducas à puncto *B*: quod est proximum puncto *A*, ita vt quemadmodum inter punctum *A* & punctum *B* nihil intermediat, sic nihil intermediat inter lineam *A* & lineam *B*. Ad illud. *A* quolibet pun-

puncto ad quodlibet punctum licet ducere lineam rectam concede, sed quid inde: si linea prope lineam superficiem facit.

Ad hoc igitur vt plures lineæ ductæ à circulo maiori non faciant superficiem, seu non coalescant vnam letitudinem oprortet vt inter puncta à quibus ducuntur, mediant alia puncta à quibus non ducuntur: & tunc etiamsi singulæ lineæ tãgant puncta distincta, seu secent in punctis distinctis circulum minorem, non eueniet tot puncta reperiri in circulo minori quot in maiori, adeoque circulus maior & circulus minor non erunt inter se æquales. Adde esse rationabile postulatam quod circulus minor constet paucioribus punctis quam maior. Sicut linea palmaris paucioribus quam bipalmaris. Hoc autem pato, soluta est difficultas.

Ad tertium nega antecedens, & dic punctum additum puncto facera longitudinem. Ad probationem responderetur primo negando suppositum. Hæc enim propositio distiunctiua? vel tangit secundum se totum vel secundum aliquid sui, nequit nisi circa id in quo reperitur & ratio partis & ratio totius: quod non habetur in puncto Resp. secundo punctum tangi a puncto secundum se totum, abutendo hac voce totum in gratiam argumentis. Negatur tamen quod penetrarent hoc ipso. Penetrari vnum cum alio est vnum in eodem loco esse ac aliud: tangi autem vnum ab alio nihil aliud est, quam vnum iuxta aliud esse, itaut inter vtrumque nil mediet, in casu posito habes

punctum iuxta punctum, non autem punctum *A* in eodem loco cum puncto *B*.

Quod si rogeris an punctum *B* iuxta ponatur puncto *A* ex parte Orientali, an ex Occidentali; responde cum distinctione, si rogatio sit circa partem puncti: nega suppositum; circa partem spatii puncto circumfusi: responde quod lubet, videlicet si punctum *B* iuxta donatur puncto *A* ex parte Orientali, eo ipso lineam pergere Orientem versus, in cipiendo à puncto *A*; secus si ex parte Occidentali. Nec nouum est ad idem punctum duci lineas intra spatium circumfusum ex partibus inter se oppositis, cum punctum quod ponitur pro centro circuli, respiciat pariformites omnia puncta circumferentiæ, a quibus vsque ad ipsam ducibiles sunt lineæ rectæ.

Rufus quod tangere se duo secundum se tota, non sit penetrari, præterquam quod hoc apparet ex diuersis conceptibus tangentium se, & compenetratorum; probatur insuper ex eo quod si ponas Angelum *A* in toto spatio palmari *A*, & Angelum *B* in tota spatio palmari *B*, ita ut quemadmodum inter palmum *A* & palmum *B* nihil mediet, ita nihil mediet inter Angelum *A* & Angelum *B*: isti duo Angeli se mutuo tangent, & quidem secundum se totos, nec tamen compenetrabuntur, Aliud est igitur compenetrari, aliud tangere se secundum se tota.

Ad quartum. Negatur sequæla maioris. Ad probationem dic quod si ita contingeret vt proponitur, æque celeriter moueretur

neretur Testudo ac Achilles: si enim singulis instantibus vtrumque mobile singula puncta consumat, nec fiat vlla in motu interpolatio: manifestum est quod in numero instantium æquali, æquale spatium consumetur. Sed res non ite accidit; nam in primo instanti v.g. Achilles conficit vnum punctum & deinde in quinto instanti secundum, interpositæ inter vtrumque morula trium instantium, Testudo vero in primo instanti conficit vnum punctum, & vigesimo conficit secundum, interposita inter vtrumque mora tam longiori, quam tardior est in motu Testudo quam Achilles. Per morulas huiusmodi plures vel pauciores qui explicant tarditatem, & velocitatem motus, non premuntur Achille.

Quod si petas nullas moras intercipi neque in motu Achillis neque in motu Testudinis: negant suppositum; peris enim in vtroque motum omnium motuum possibilem velocissimum: adeoque petis impossibile: sicut peteres si peteres numerum omnium numerorum maximum. Confirmant suam hanc responsionem dicendo nõ aliter posse ex motibus vnum esse altato velociorem. Si enim dicas motum illum esse altero velociorem qui plus loci pertransit intra idem tempus; respondet te quidem verum dicere, sed explicare hoc ipsum non posse, nisi per morulas. Quomodo enim plus spatij conficitur intra idẽ tempus ab Achille quam a Testudine, si tã Testudo quã Achilles incessanter mouetur.

Confirmant iterum virgendo aliud assignari per quod plus spatii conficiat vnum mobile quam alterum intra idē tempus, quod aiunt à nemine hactenus assignatum.

Contra huiusmodi morulas infinita congeruntur ab infinitis. Primum est sequi ex huiusmodi morulis etiam primum mobile motum suum morulis interpolare. Probat hoc: quia est possibilis motus velocior motu primi mobilis, & consequenter in motu primi mobilis datur id, per quod est minus velox motu illo possibili. Immo sequitur impossibilem esse motum localem nullis morulis interpolatum. Patet hoc: quia est impossibile motus quo non sit possibili alius velocior.

Hæ omnes sequelæ facile conceduntur; immo ponuntur pro conclusionibus a Morulistis, & re ipsa si motus à motu differt in velocitate per morulas, petere quod huiusmodi sequelæ negentur est petere principium. Secundum sit. Incredibile est molem asinariam è concauo Lunæ ruentem deorsum morulis interpolare suum descensum, & ita deorsum ferri, sicut sursum fertur Alauda, suspendendo identidem libratæ pennis suum ascensum. Confirmatur hoc, quia nulla est ratio quiescendi, cum habeas & in mole ruente, & in medio intra quod ruit determinatiuum adæquatum ad motum Idē dicitur de pila quam eiaculatur bombardæ. Est enim incredibile pilam huiusmodi suum motum intercipere morulis interiectis, & tamen certum est
possi-

Possibilem esse motum motu huiusmodi velociorem.

Ad hæc omnia respondetur nihil esse mirabilius in morulis molæ asinariæ aut pilæ emissæ à bombardæ, quam in morulis primi mobilis quod proculdubio velocius his omnibus fertur. Ad confirmationem respondetur quod eadem ratio cur sit tanta velocitas & non maior, est etiam pur sint tot morulæ non autem plures aut pauciores. Et quam difficulter assignabilis cur tam velociter, & non plus mobile moueatur, tam, sed non magis difficulter assignabitur, cur tot non autem pluribus aut paucioribus morulis motus misceatur.

Tertium est. Si motus intercipitur morulis huiusmodi, cum tam multæ sint morulæ, deberent esse sensibiles sicut est sensibilis motus ipse: consequens est falsum: ergo & antecedens. Sequela maioris appareret in Testudine comparata Achilli: adeo enim pro multitudine morularum intercipientium motum, sensibilibus vincitur ab Achille: vt præ illo magis quiescat quam moueatur. A Testudine progredi licet ad alæ, puta sagitta emissæ tam sensibilibus vincit lapidem proiectum, vt in lapide proiecto plures debeant esse morulæ; seu plura instantia pro morulis, quam pro mutuer: ergo tam sensibilis deberet esse quise prædicti lapidis, quam motus eiusdem.

Resp ad hoc ea sensibilitate percipi morulas, qua percipitur tarditas motus, seu victoria vnus mobilis supra alterum: igitur

tur quam precipis lapidem proiectum à te; vinci à sagitta quam alius emittit; tam percipis motum lapis per morulas interpopolari. Idem dic de quolibet alio huiusmodi; firmiter tenens nihil aliud assignari posse per quod vnum mobile intra ideam tempus plus spatij consummet quam alterum.

Ad aliud quod dicitur de quiete; dicendum est non esse sensibilem aliter quam sint sensibiles morulæ; immo simpliciter non dici quietem. Ratio est, quia quamuis interpoletur motus per instantia morularum, tamen adeo multa instantia requiruntur ad uietem sensibilem ut in nullo ex ijs quæ dicuntur moueri continuo reperiantur. Quanta sit autem instantium multitudo requisita ad hoc ut mobile dicatur quiescere; quis diuinet? Hæc & alia huiusmodi pro Zenone; quæ tamen à Mathematicis non facile admitrentur.

ARTICVLVS III.

Proponuntur Indiuisibilia diuisibiliter locata.

Indiuisibilia Zenonis sunt omnino indiuisibilia, hoc est tam quoad se quam quoad locum, & quia indiuisibilia huiusmodi non videntur saluare prædicta axiomata, ideo alia quadam indiuisibilia excogitata sunt quæ diuisibiliter locata, si non ratione sui, saltem ratione spatij Mathematicis vel satisfaceret, vel imponent.

pu-

purant in materia de Quanto nihil sciri; nihil sine aliqua absurditate dici, hæc indiuisibilia facile amplectuntur, ut quem admodum sibi, sic etiam alijs minus absurdi videantur.

Alii igitur continuum componi ex indiuisibilibus, sed hæc indiuisibilia spatium implere, vel virtualiter, vel æquiuvalenter diuisibile; quatenus ubi est vbicatio vnius puncti, possent esse duæ vel tres, vel si vis etiam non tot quin plures vbicationes alorum punctuorum, itaque vnum punctum in ordine ad locum est virtualiter multa punta, & inter puncta alia sunt maiora, alia minora & minora, non formaliter & secundum se, sed virtualiter & secundum spatium quod replant. Rursus quia de ipso spatio posses philosophari sicut de re, quæ est in spatio, ipsa punta spatij sunt etiam eiusdem rationis ac puncta rei locatæ; comparanturque cum spatij illis imaginarij quibus respondent, sicut puncta ipsa rei locatæ.

Dum autem dicitur in loco illo vbicationis *A* quæ est vna & indiuisibilis posse esse tres vel quatuor, vel etiam non tot quin plures vbicationes minores & minores in infinitum, non est ita intelligendum quasi vel vbicatio ipsa sit formaliter diuisibilis in plures minores & minores; sed ita ut locus ille imaginarius qui hac vna vbicatione repletur, repleri posset alius pluribus non resultantibus ex diuisione maioris præexistentis, sed succedentibus maiori

F f 4 pere-

pereunti. In hac sententia qualibet linea etiam constans punctis imparibus diuisibilis erit in duas partes æquales. Da enim lineam constantem quinque punctis; hanc in duas æquales diuides si ex vtraque partes punctis duobus sepositis, punctum medium virtualiter in duo diuidas; hoc est vel loco puncti maioris duo minora substituas, vel loco vbiicationis per punctum repletæ duas alias vbiicationes minores; nam & punctum, & vbiicatio puncti sunt formaliter quidem indiuisibilia; diuisibilia autem virtualiter modo explicato. Puncta huiusmodi vulgo inflata dicuntur; non quod semper tumescant, sed quia vel tumescunt, vel detumescant, prout expedit hanc sententiam sustinenti.

Hanc sententiam non alia ratione magis refelli existimo quam recta ipsius explanatione, non tamen præterendum est etiam puncta temporis, hoc est instantia eiusdem omnino rationis esse ac puncta continui permanentis. Quemadmodum igitur datur punctum in hoc palmo ligni, quod ratione vel sui, vel vbiicationis quam implet, est virtualiter viginti septem alia puncta. Ita in hac hora & in hac re durante in hac hora, datur vnum instans vel ratione sui vel ratione temporis imaginarij, quod replet, viginti septem minoribus instantibus æquialens; adeoque quod est modo prædicto viginti septem instantia. Non omnes tamen qui puncta inflant, inflant, & instantia, metuentes ne si vnicum instans intumescat

mescat in horam, aliquid deroget diuinæ omnipotentia, vt pote gloriari potens se intra totam illam horam non posse destrui.

In hac sententia aiunt & vitari argumenta quæ sunt contra Zenonem, & saluari doctrinam Philosophi de diuisibilitate continui in infinitum. Vitantur argumenta contra Zenonem inflando alia, & reprimendo alia puncta per virtuales diuisibilitatem spatij aut intrinseci aut extrinseci; prout varij varia in hac re. Puta punctum *A* tangit punctum *B* non secundum se totum, tam formaliter quam virtualiter; sed secundum se totum quidem formaliter: cum in ipso non sit pars & pars; secundum autem partem sui virtualiter; quia vel ipsum vel spatium vel vtrumque est virtualiter septemdecim puncta minora, quæ singula sunt veluti partes puncti tumidioris. Idem applica porportionaliter alijs argumentis.

Exemplum sit in Achille contra quem etiam in hac sententia varij varie militant. Alij enim & puncta quibus constat Achilles & instantia intrinseca quibus durat ita instant vt ea proportione quodlibet ex his sit maius quolibet puncto vel instanti Testudinis; qua velocitas Achillis superat tarditatem Testudinis. Alij sola punctorum inflatione contenti, aiunt in vno instanti & punctum ab Achille & punctum à Testudine confici: sed punctum Achillis esse centie maius puncto Testudinis; adeoque

que eo tempore quo Testudo conficit unum
miliare, Achilles conficit centum, ut recte
computanti patebit.

Diuisibilitatem autem in infinitum per
eandem æquivalentiam explicant. Nam
quemadmodum Aristotelici dicunt non
esse assignabilem in vlla quantitate vel mi-
nimam particulam quæ non sit vltterius diui-
sibilis; ex quo manifeste sequitur quamli-
bet esse diuisibilem in infinitum; ita Pun-
ctuales ista aiunt non esse in vlla quantitate
vllum punctum, nec vlam vllius puncti v-
bicationem, cuius loco non possint substi-
tui duæ minores; ex quo sequitur posse
dari semper minores & minore in infini-
tum: in hoc discrepantes a primis, quod
primi ex parte præexistente faciant duas
minores, adeoque formaliter diuidant v-
num in plura, ipsi vero non punctum ma-
ius in duo minora, aut vbicationem maio-
rem in duas minores partiantur; sed loco
vnius maioris duo minora reponant: &
hoc vocent diuisibile virtualiter ratione
spatii.

Hac eadem doctrina explicant in libris
de Elementis rarefactionem corporum.
Condensatur aer v. g. per hoc quod singu-
la aeris puncta minores vbicationes acqui-
rant, destructis prioribus: rarefit autem
per hoc quod eadem puncta maiores acqui-
rant. Idem dic de alijs corporibus. Sunt
autem qui hæc puncta ita distribuunt in
varias species corporum, ut corpora per-
fectiora tumidioribus imperfectiora ve-

ro pressioribus punctis consentitur, argu-
mentantes ab ordine quam animaduertunt
in Elementis ad ordinem quem imaginan-
tur in mixtis. Puta terra est infimum ele-
mentorum: & constat punctis omnium
pressissimis, aqua supernatans terræ est no-
bilior terra, adeoque in suis etiam punctis
tumidior, & consequenter si moles aquæ
tanta, quanta est caput acus, conficit mi-
le punctis: par terræ moles constabit qua-
ter aut quinquies millem. Idem dic de aere
comparato cum aqua, de igne comparato
cum aere: eo pauciora puncta ponendo in
qualibet mole comparatiue ad æqualem.
quo est rarior æquali. Est enim euidens
decem puncta v. g. æqualem molem con-
frare, ac viginti duplo minora.

Hac sententia nulla alia facilior; nulla
inuerisimilior. Nulla facilior; quia natu-
ram rerum omnino sibi accommodat, non
se rerum naturæ: & ex hoc ipso capit est
omnino inuerisimilis. Ob facilitatem de-
fensores habet non paucos, quibus persua-
sum est in hac materia posse dici quidlibet,
quia nihil scitur.

Quia vero conuenit, vel conuenire se
putat cum Aristotele de diuisibilitate in
infinitum: priusquam hanc redarguamus,
operæ prærium erit indagere an huiusmodi
diuisibilitas in infinitum sustineri possit; &
obseruare an in sententia prædicta recte te-
neatur.

ARTICVLVS IV.

An continuum fit in finitum diuisibile.

IN diuisibilia Zenonis reiciuntur passim non solum à Physicis; sed etiam à Mathematicis inter quos non pauci opinantur non posse vllam quantitatem haberi per indiuisibilia nisi numero infinita. Iuxta hos nulla est linea quæ punctis infinitis non constet; nulla superficies quæ non lineis infinitis, nulla profunditas quæ non infinitis superficiebus. De punctis Zenonicis satis diximus, de infinitis patet ex dictis; eadem enim argumenta quæ militant contra multitudinem infinitam hominum, militant etiam contra multitudinem infinitam punctorum. Vtramque igitur sententiam falsam existimant vnanimiter Peripatetici: si autem falsum est quantum seu continuum diuidi in indiuisibilia, cum necesse sit diuidi posse, manifestum est non diuidi nisi in diuisibilia. Ex eo autem quod, si diuidatur, necesse est in ea diuidi, quæ vltierus diuidi possint, manifestum est quodlibet quantum esse diuisibile in infinitum.

Proponitur breuiter hic discursus. Quodlibet quantum est diuisibile in vltierus diuisibile quod est diuisibile in vltierus diuisibile est diuisibile in infinitum. g. quodlibet quantum est diuisibile in infinitum. Maior probatur: quia si diuidi posset in ea,

quæ

quæ non essent vltierus diuisibilia, eo ipso constaret ex indiuisibilibus: vnumquodque enim ex his componitur in quæ resoluitur. Supponitur autem probatum non posse continuum resolui in indiuisibilia. Minor verò est euidentis; quia si quælibet in quæ diuidatur sunt vltierus diuisibilia; numquam sine facies euidenti: adeoque etiam si in aeternum diuidas, numquam ad vltima ex possibilibus diuisionem peruenies.

Contra hanc sententiam sunt quædam argumenta, quæ imaginationem humanam plusquam mediocriter torquent.

Primum, & celeberrimum est de ala Muscæ. Sequitur, inquit, posse ex vnicâ ala muscæ fieri velum, quo tegatur tota superficies vniuersi, & mille aliarum, & centies mille aliarum superficies huiusmodi: consequens videtur ridiculum; g. & antec. Sequela maioris est manifesta Ala Muscæ quantumuis tenuis non est vna superficies indiuisibilis, & secundum profunditatem est in infinitum paribilis: diuide igitur alam muscæ in duas partes secundum profunditatem; habes iam secundum longitudinem, & latitudinem duplum alarum: rursus quamlibet ex istis eodem modo diuide, & sic in infinitum: numquam enim deuenies ad indiuisibile secundum profunditatem, & consequenter tam multas diuisiones imaginari potes, vt x ala muscæ tegumentum conficias totius orbis & mille, & non tot quin plurium orbium. Minor autem non indiget probatione.

Resp.

Resp. concedendo sequelam maioris, quæ in sententia Philosophi est euidens. Si intellectus imaginationi præualeat, res erit minus mirabilis. Certum est aliam Muscæ diuidi posse etiam secundum profunditatem in plura, & plura dimidia. Finge igitur ab aliquo diuidente diuidi. Certum est præterea post quodlibet diuidens posse dari aliud subtilius, & subtilius diuidens: da igitur post quolibet qualibet subtilitate diuidens, poni aliud subtilius diuidens, & videbis id quod priori non fuit ulterius diuisibile, diuisibile esse subsequenti; adeoq; post quamlibet diuisionem aliam diuisionem esse possibilem. Qui rem ita considerat non obstupescit ad primam propositionem alæ per diuisionem sui dantis velum vniuerso.

Porro in punctis inflatis habes omnino idem, & præterea aliquid aliud. Habes idem: quia quemadmodum Aristotelici diuidunt formaliter alam, Inflatores diuidunt illam virtualiter, dum punctis minoribus, & minoribus in infinitum quodlibet alæ punctum æquiualeat: si igitur illa puncta accipias secundum quod extenduntur in superficiem, pro vna superficie alæ habebis non tot quin plures minores, & minores secundum virtutem illam profunditatem. Est & aliud longe mirabilius, videlicet vnam punctum posse ita locari, vt intumescat ad quamlibet amplitudinem: ita tamen vt vbiatio ipsius sit formaliter indiuisibilis cum virtuali diuisibilitate modo supradicto. Ex quibus ha-

bes

bes non solum aliam, sed punctum alæ posse tegere totum vniuersum.

Obijc. 2. Sequitur ex diuisibilitate in infinitum impossibile esse motum localem; conseq. est impossibile; g. & antec. Sequela maioris probatur: quia nullum spatium est pertransibile; g. est impossibilis motus localis. Probatur antec. eodem argumento, quo pugnatum est contra Zononem. In quolibet spatio, puta in spatio palmari sunt infinita dimidia, ergo vt pertransfeas spatium palmate, pertransire debes infinita dimidia, sed pertransire infinita dimidia est impossibile; g. est impossibile pertransire spatium palmate. Rursus in quolibet spatio prius debet pertransiri prima medietas, quam secunda: sed qualibet medietas est aliquod spatium, g. in qualibet medietate debet prius pertransiri prima medietas, quàm secunda. Medietates autem medietatum sunt non tot quin plures; g. vt transfeas quamlibet medietatem cuiuslibet medietatis, pertransire debes medietates non tot quin plures, adeoq; infinitas; sed infinitum non est pertransibile; g. pertransire debes impetrabile, quod est chimericum.

Hoc argumentum soluit euidenter Philosophus, dum ait spatium infinitum infinito tempore pertransiri. Ostendit autem eandem in tempore, puta in vno minuto, infinitatem esse, quæ est in spatio, puta in palmo. Quemadmodum enim palmi sunt dimidia non tot quin plura; etiam minuti sunt dimidia non tot quin plura, & quemadmodum

di-

dimidia dimidiorum in palmo sunt minor, & minor; ita etiam dimidia dimidiorum in minuto, & quemadmodum dimidia dimidiorum in palmo habent ordinem priorum, & posteriorum secundum locum: ita dimidia dimidiorum in minuto habent ordinem priorum & posteriorum secundum tempus. Et quemadmodum enumerando dimidia dimidiorum in palmo numerum absolues, ita enumerando dimidia dimidiorum in minuto. Ad argumentum igitur patet. Spatium infinitum nequit pertransiri tempore finito: concedo, tempore infinito: nego.

Verum nec palmus loci, nec minutum temporis infinita sunt, ut patet ex dictis de infinito; nec enim ad rationem infiniti sufficit, quod res constat dimidijs non tot quinque partibus; sunt enim partes huiusmodi proportionales, ex quarum infinitate non habetur infinitas compositi, ut dictum est in loco. Ad probationem patet, quod quemadmodum diuidendo per partes proportionales nulla unquam determinata pars absoluitur; ita si motum consideres per partes huiusmodi nihil unquam spatij confices. Debet igitur aliter examinari motus, non applicando partes proportionales spatij partibus proportionalibus temporis; sed determinatas determinatis: puta in quolibet minuto confices palmum, & centum minutis centum palmos spatij pertransibis.

Obijc. 3. Si quolibet quantum est in infinitum diuisibile, quolibet est æquale cui-

libet:

libet: consequens est falsum: ergo & antec. Sequela maioris probatur; quia nullum quantum paucioribus partibus constat, quam vltimum aliud.

Resp. negando sequelam. Ad probat. dictum est alibi. Maius, & minus dicitur secundum partes determinatas magnitudinis, & per ordinem ad certam mensuram: non autem secundum partes proportionales.

Obijc. 4. Nullus numerus finitus est diuisibilis in infinitum; ergo nec vlla quantitas continua finita. Antec. probatur, quia quicumque numerus assignetur resoluitur in tot, vel tot vnitates, vltra quas non est vltterius diuisibilis. Probatur autem consequentia eadem ratio est de quantitate continua quæ de discreta, igitur etiam continua resolui debet in primo componentia, vltra quæ non debet vltterius diuidi.

Resp. quod quemadmodum numerus centenarius hominum resoluitur in centum homines, & non est vltterius in alios homines diuisibilis, ita continuum centipalmare resoluitur in centum palmos, & vltterius nequit diuidi in alios palmos: & consequenter quoad hoc eodem modo se habent, & quantitas discreta, & quantitas continua. Rursus ex ijs vnus in quæ resoluitur numerus aliqua sunt diuisibilia, aliqua indiuisibilia puta numerus centenarius Angelorum resoluitur in centum indiuisibilia numerus centenarius hominum in centum diuisibilia cum primis nequit comparari continuum, seu quantum: cum hoc si materiale, illa-

verò

verò immaterialia, & ratione immateriali-
tatis indiuisibilia. Potest cum secundis. Qui-
libet homo est diuisibilis in duas medietates,
quarum neutra sit homo; quilibet pal-
mus diuisibilis est in duas medietates, qua-
rum neutra sit palmus. Quamuis autè neu-
tra ex partibus, in quas diuiditur palmus
sit palmus: vtraque tamen est lignum, vtraque
aer, &c. si vel lignum, vel aere palmarem
vel &c. accipias. Disparitas igitur inter par-
tes numeri, & partes continui non est in in-
diuisibilitate simpliciter, sed in indiuisibi-
litate in plura, quibus communis sit ratio
rei diuise. Puta homo est diuisibilis in par-
tes non tot quin plures, & palmus ligni est
diuisibilis in partes non tot quin plures.
Singula in quæ diuiditur homo, non sunt
homo; singula in quæ diuiditur quantum,
sunt quanta, in quæ diuiditur lignum sunt
ligna. In homine habes & rationem homi-
nis, & rationem quanti; hominem diuides
non in plures homines, sed in plura quan-
ta tam enim quælibet pars hominis est di-
uisibilis in plures alias, quam quælibet pars
ligni. In ligno palmari habes & lignum, &
quantum, palmum. Diuides lignum pal-
mare non in plures palmos, sed in plura
quanta, & in plura ligna. Ratio cur non ho-
mo in homines, sed quantum in quanta, li-
gnum in ligna diuidantur, est quia nec li-
gnum, nec quantum talem in sui partibus
dispositionem requirunt; secus autem homo
& alia huiusmodi.

Ex his patet ad argumentum. Quantitas
dis-

discrera resoluitur in diuisibilia simplici-
ter, nega in indiuisibilia secundum quid:
omite, & idem dona de quantitate conti-
nua. Quemadmodum enim numerus homi-
num in homines ita continuum polipalma-
re in palmos, & quemadmodum homo in
homines non diuiditur, sic nec palmus in
palmos. Adeoq; numerus rerum materia-
lium resoluitur in vnitates rerum diuisibi-
lium, sicut continuum in partes diuisibiles
Contingit autem partes partium esse eius-
dem rationis in continuo cum suo toto,
quod non contingit in partibus constituenti
numerum, propter harum quidem athero-
geneitatem, illarum verò homogeneita-
tem.

ARTICVLVS. V.

*An diuisibilitas in infinitum sit per po-
tentiam physicam?*

PRæter opiniones hæcenus recitas est
& alia non ignobilis inter recentiores
Opinantur igitur nonnulli continuum per-
manens esse quidem diuisibile in infinitum,
loquendo de potentia absoluta: at si termo
sit de potentia physica deueniri tandem ad
particulas adeo exiguas, vt per nullam vim
naturam ulterius diuidi possint. Particulas
huiusmodi vocant minima physica.

Quia sentiunt, ideo ita sentiunt, quia
difficile cum sic decidere, an in continuo
dentur partes inter se actu distinctæ, & sup-
positæ.

posito quod dentur, an omnes sint actu distinctæ, in aliquæ distincte actu, aliquæ solum potentia: an contra nullæ actu distinctæ, sed omnes in potentia, absurdum rati & omnes distinguere, ne detur infinitum, & nullas, ne palmus *A* sit palmus *B* in quanto bipalmari mediâ quandâ viâ ineunt, aientes constare continuu ex partib⁹ partim in actu & partim in potentia.

Partes quæ sunt in actu, sunt illa minima, quæ sunt numero finita, adeoq; in ipsis habent distinctionē sine infinitate. Partes quæ sunt in potentia, sunt aliæ partes minores, & minores, in quas quodlibet minimū est absolute diuisibile: per hanc minimi diuisibilitatē saluât eiuisibilitatē continui in infinitū.

Præterea sunt & alia cōmoda minimè cōtēnenda in his minimis. Nam per ipsa vitantur argumenta petita ex contradictorijs, ex relationibus equalitatis, & similitudinis, causæ, & effectus, quæ contra eos militant, qui in continuo nullas nisi potentiales partes admittunt. Exemplo rem explico. In hoc ligno bipalmari palmus *A* est æqualis palmo *B*. Hæc propositio videtur euidens, g. inter palmum *A*, & palmum *B* datur relatio æqualitatis relatio non est, nisi inter distincta; g. palmus *A*, & palmus *B* sunt realiter distincti; Qui non admittit partes actuales, & actualiter distinctas, negare debent antec. vel suppositum antecedentis: quod videlicet detur in ligno bipalmari palmus *A*, & palmus *B*. Hæc autem negatio videtur absurda. Qui admittit mi-

nima; minimè hoc argumento premuntur. enim minimū à minimo etiâ palmus à palmo distinctus est. Hæc pro relatione æqualitatis, quæ mutatis nominibus idē faciunt pro relatione similitudinis. Accipe in aliud pro relatione causalitatis.

Contingit aliquando filum ita comburi vt ab vno extremo ad alterū serpat ignis continuatus. In hoc casu videtur euidens, quod vna pars ignis huiusmodi sit causa alterius; pura si filum est bipalmare primum palmus ignis est causa secundi: & quia etiâ in primo palmo est prima, & secunda medietas; videtur prima medietas causa sequentis, & quia, & filū & flāma in quā conuertitur filū sunt in infinitū diuisibilia: assignando semper partem priorem, & posteriorem in qualibet assignata; qualibet prior erit causa posterioris. Si autem qualibet prior est causa posterioris, datur inter hanc & illā relatio causalitatis, quæ certū est non posse esse, nisi inter distincta. Est enim euidens nihil à seipso, causari: cū præcipuè hic sermo sit de causa efficiente. Rursus dici nequit, quod vnū indiuisibile ignis sit causa alterius indiuisibilis: tū quia indiuisibilia supponuntur reiecta; tū etiâ quia indiuisibile nō agit, vt ex multis Philosophi dictis recitant.

Minimista igitur hic sua minima esse omnino necessaria putant; a iuncte rē facile saluari per hoc, quod primum minimum causet secundum, secundum tertium, & sic vsque ad vltimum: nā in continuo quolibet

bet est numerus determinatus minimorum, ultra quem non licet ulterius progredi. Hæc autem minima quamvis partibus potentialibus constant, producuntur tamen quodlibet totum simul. Si enim dicas etiam in minimo *A* esse primam & secundam medietatem, negant; vel distinguunt; concedentes utramque in potentia, neutram in actu. Res autem agit non secundum quod in potentia est, sed secundum quod in actu. Cur autem non minus quam minimum producat agens naturale: ratio est, quia nihil datur naturaliter minus minimo; cur autem non plus, ratio est, quia minimum *A* recte assignatur pro causa minimi *B*, cum appareat in suo predicto flammam successiue produci. Porro de partibus potentialibus huius minimi non licet dicere, hoc & illud; cum non habeant ultimum complementum in ratione huius & illius: de quibuslibet autem minimis, dicere licet hoc & illud, ex quibus patet aliter componi minimum ex partibus potentialibus sui, aliter continuum ex suis minimis. Componitur minimum ex partibus potentialibus, a se ipsis; non habentibus ultimum actualitatem: componitur continuum ex minimis habentibus singulis suam actualitatem. Hinc si rogetur Minima quot sint minima in palmo ligni, rectè respondebit esse viginti quatuor milliones. Si rogetur quot sint partes potentiales in quolibet minimo, vel negabit suppositum; vel respondebit esse non tot quin plures.

De continuo autè successiue res est pau-
lo

lo difficilior: discordant enim; dum alij dicunt dari etiam minima physica in duratione rerum, alij negant. Qui affirmant, designant in tempore particulas adeo exiguas ut naturaliter nequeant dari minores. Quicquid autem est, saltem per unam ex istis particulis est: sine quod quid est, saltem per unum ex his minimis durat. Sed quia dare durationem non est agentis naturalis propterea recedunt alij ab hac sententia dicentes nullam esse durationem, quæ dici possit naturaliter debita; decerni autè à Deo hanc vel illam tantæ vel tantæ extensionis omnino libere. Ita quidem ut pro singulis durationibus tamquam pro singulis beneficijs, singulas grates quælibet creatura debeat creatori, assignanti hanc pro primo, illam pro secundo beneficio, & sic de cæteris. Hanc & alias alienas à Philosopho sententias rejiciemus ubi Philosophi veram ac germanam sententiam statuerimus.

ARTICVLVS VI.

An in continuo partes insint actu, an solum potentia?

Sententia peripatetica est inesse continuo partes non in actu sed in potentia: hoc est magnitudinem quamlibet esse actu unam magnitudinem, potentia autem plures & plures. Hanc sententiam stabiliiuit Philosophus per ipsammet definitionem Quanti, quam tamen admittunt etiam qui nobis cõ-

traducunt. Philof. igitur ꝛ. Metaph. c. 13. sic habet. *Quantum est id quod est in ea que insunt diuisibile, quorum vtrumq; aut singulum vnum quid, aut quod quid aptū est esse.* Ad intelligentiam huius definitionis repræsentata tibi duplex genus diuisionis seu separationis partis à parte. In ligno potes separare & formam à materia, & palmum à palmo: per primam separationem, neutra pars remanet vnum quid, aut quod quid; hoc est neutra pars remanet intra speciem totius quod diuisum est. Per secundam autem vtraque pars remanet vnum quid, aut quod quid: & si vtramque rursus diuidas in semipalmos, & semipalmarum dimidia singula remanebunt vnum quid, & quod quid & intra speciem totius quod diuidis.

Ex hac autem definitione duo habet. Primum est in continuo plura inesse. Patet hoc ex hic particulis; *in ea que insunt diuisibile.* Secundum est; *ea que insunt, non actu sed potentia esse.* Constat hoc ex his alijs particulis; *quorum vtrumq; aut singulum vnum quid, aut quod quid aptum est esse.*

Explicatur vis argumenti, accipiendo lignum bipalmare. Si in ligno bipalmari insunt actu duo palmi; insunt actu duo ligna: sed in ligno bipalmari non insunt actu duo ligna: ergo in ligno bipalmari non insunt actu duo palmi. Maior probatur; quia duo palmi qui insunt ligno non, sunt palmi vt sic, nec vt proponuntur imaginationi Mathematici, sed duo palmi ligni: adeoq; duo ligno ambo palmaria, Minor etiā probatur; quia

quia si insunt duo ligna actu, non solum vtrumque ex ijs que insunt, aptum est esse vnum quid aut quod quid; sed de facto est vnum quid aut quod quid. Igitur ex ipsa definitione apparet veritas sententiæ peripateticae.

Confirmatur hoc ratiocinium ex communi conceptu hominum, Nemo videns lignum bipalmare dicit esse duo ligna, quamuis omnes dicant effici posse ex hoc ligno duo vel plura ligna. nemo autem supponit esse actu id quod dicit effici posse. Quod si dicas esse quidem duo ligna, sed partialia: contra est; quamuis enim lignum semipalmare sit partialiter solum lignum palmare: non tamen partialiter lignum semipalmare: tam autem lignum semipalmare est simpliciter & sine addito lignum, quam palmare: adeoque simpliciter & absolute verum est esse duo ligna. Vbi obiter nota quod si dixeris: ex hoc ligno efficiam duo ligna, nemo arguet: si dixeris ex hoc ligno duo alia ligna generantur; omnes te arguent dicentque ex hoc ligno fungos generat posse, non ligna. Idem eueniet si dicas producturum te ex hoc ligno duo ligna. Ex quo patet vocabulorum diuersitatem plus aliquando valere quam rerum.

Ex his tamen eruo argumentum pro sententia philosophi. Conceditur & sine vlla controuersia conceditur ex vno ligno effici duo ligna: non conceditur ex vno ligno creati aut generari duo ligna: itaut qui

dicit: sunt, assensum obtineat: qui dicit *creantur & generantur* moueat usum; ergo inditum est intellectui aliqua fieri, quæ neque per creationem, neque per generationem sunt. Tria igitur, vti ita dicam, fiendi genera hic attende. Aliqua sunt per creationem, cuiusmodi sunt materia prima, anima rationalis & Angelus; quæ fieri dicuntur nullo concurrente subiecto. Aliqua per generationem & hoc modo sunt substantiæ sensibiles ex alijs substantijs per educationem videlicet huius vel illius formæ de potentia materiæ, hoc est subiecti communis huic & illi formæ. Aliqua denique per meram diuisionem, & hoc modo ex vna quantitate maiori sunt plures quantitates minores; seu ex vna magnitudine maiori, fit multitudo minorum magnitudinũ, iuxta illud: *in homogenies numerus nascitur ex diuisione continui*. Nasci autem numerum ex vno, & ex vno fieri plura sunt vnum & idem.

Probatur eadem conclusio auctoritate eiusdem Philosophi 8. Physic. textu 68. *In continuo insunt infinita dimidia sed non actu, sed potentia*. Igitur partes in quas est diuisibile quodlibet continuum, ipsi insunt potentia, non actu. In palmo igitur semipalmus, in semipalmo eiusdem dimidium, & sic de ceteris potentia insunt. Sunt qui Philosophum sic interpretantur vt non dimidia, sed infinita dimidia potentia duntaxat inesse continuo intelligant. Puta palmo inest actu semipalmus, semipalmo actu

dimidium semipalmi & quotquot dimidia dixeris: actu insunt; quia numquam dixeris infinita; infinita autem non insunt actu, sed potentia.

Hæc interpretatio non placet; immo nulla sententia magis displicet, quam quæ continuum constat ex partibus partim actu, & partim potentia inexistentibus. Ratio est: quia meum nominare hanc & illam; hoc & illud dimidium non facit hanc & illam, hoc & illud actu dari, nec è conuerso meum non nominare hæc & illa dimidia facit non actu esse hæc & illa dimidia, sed distinctio seu pluralitas est aliquid quod est ex parte obiecti. Hinc sic argue, dantur aliquæ partes actu in continuo, ergo dantur omnes; seu, ne ludaris in hoc vocabulo *omnes*: ergo dantur plures. Deinde: ergo dantur non tot quin plures. Probabis consequentiam: quia ideo dantur plures, quia continuum quodlibet est diuisibile in plures: sed est diuisibile in non tot quin plures: ergo dantur non tot quin plures. Est autem ineptum ex terminis concedere tibi pro partibus actualibus eas omnes quas numeras, negare eas quas numerare non potes, cum euidentis sit eandem esse de omnibus rationem:

Dupliciter ad hoc argumentum responderi solet. Prima responsio est non omnes partes acceptibiles esse collectiue, adeoque posse dici de singulis quod distinguantur ab inuicem, non autem de omnibus. Non posse accipi collectiue aiunt esse doctrinam communem de infinito.

Hæc responsio non subsistit: quia si nequeunt accipi omnes collectiue, nequeunt esse omnes, sunt autem omnes, egro, &c. Esse omnes in quas est diuisibile hoc lignū, eadem ratio probat, quæ probat esse aliquas. Quamuis enim diuidendo, numquam deuenias ad vltimam: nulla tamen est possibilis seu separabilis ab alia, quæ de facto non existat & non componat cum alia hoc lignum: dum igitur dicis quod est à parte rei, eo ipso dicis facere cum alijs vnā collectionem cum alijs & non facere collectionem cum alijs & non facere illam infinitatem; cuius omnes partes sint actū.

Secunda responsio est: partes in continuo distingui actū, actū esse plures, sed actū non constituere numerum. Adeoque interroganti quot sint, & an sint finitæ vel infinitæ: respondetur non esse in vllō numero: nec infinitas nec finitas: cum tam finitas quam infinitas passiones sint numerorum. Non constituunt numerum; quia non habent singulæ suam vnitatem, numerus autem nihil aliud est quam multiplicitas vnitatum. Non habent autem suam vnitatem: quia non habet vlla ex partibus assignabilibus esse indiuisam in se & diuisam à quocunque alio cum quo faciat vnum intra eandem speciem: vnum autem est indiuisum in se & diuisum à quocunque alio. Hoc idem alij aliter dicunt; partes videlicet non habere in continuo vltimam rationem perquam sint vna, duæ, & tres, quia non habent vltimam terminationem, de
non

non habentibus autem vltimam terminationem male queritur quot sint. Hæc autem vltima terminatio consistit vel in aliquo negatiuo, puta in negatione vnionis cum vltiori magnitudine: vel in aliquo positiuo: puta in aliquo puncto terminante hanc vel illam lineam: illamque in se sic sistente sicut coronis vulgo *il cornicione* sistit palatium in se. In vtrolibet autem ex his consistat talis terminatio, ea deficit in parte vnita alteri parti, sicut subsistentia seu consistat in positiuo seu in negatiuo, deficit, si natura vniter vteriori substantiæ.

Hæc responsio subsistere potest apud eum qui pluralitatem sine multitudine, multitudinem sine numero: aut distinctionem sine pluralitate admittere possunt. Huic fauet illud ipsum dictum quod supra retulimus: *In homogeneis numerus nascitur ex diuisione continui*. Sed sicut numerus sine diuisione non stat; ita nec distinctio. Est enim etiam inter vnita pluralitas, & in hoc ipso quanto licet Aduersario numerum assignare, eodem iure, quo distinctionem & pluralitatem assignat. Puta si rogetur quot palmi ligni sint in hac tabula respondebit esse quatuor. Si quot sempalmi, respondebit esse octo, & sic per quamlibet ex ijs multiplicationibus quas habetis ex vestra Methodi. Hinc argue; in hoc quanto est numerus palmorum & sempalmorum: in hoc quanto non est diuisio palmorum à palmis, sempalmorum à sempalmis; ergo in Hoc quanto est numerus sine diuisione: ergo fal-

sum est quod in homogeneis numerus nascatur dumtaxat ea diuisione continui.

Si neget esse quatuor palmos: esse octo semipalmos, & sic de cæteris eodem iure tū negabis esse plures, & esse inter se distinctos. Quod si dicat palmum cum palmō facere numerum, quia quamuis sit vnitus, alteri palmo cum quo faciat vnum lignum, non est tamen vnitus alteri cum quō faciat vnum palmum, & consequenter quamuis non habeat vnitatem in ratione palmi, habet tamen vnitatem in ratione ligni.

Contra est; quia idem dices de reliquis omnibus partibus. Singulæ enim ita faciunt vnum cum singulis vt nulla faciat vnum in tali determinata mensura, puta millesima palmi ita facit vnum lignum & vnum palmum cum alijs mille, quibus mediate vel immediate vnitur; vt cum nulla faciat vnam millesimam; adeoque si palmus, & palmus simul vniti faciunt numerum, omnes simul vnitæ facient numerum. Præterea dictum est supra palmos & semipalmos non dari, nisi ex aliqua materia: igitur si sunt actū quatuor palmi, erunt actū quatuor quanta. Puta sint quatuor palmi ligni, erunt quatuor ligna palmaria, & si sunt quatuor palmi vniti erunt quatuor ligna vnita. Quæ admodum enim palmus *A* & palmus *B* vniuntur vt duæ extensiones minores in vnam maiorem; ita lignum *A* & lignum *B* vniuntur vt duo ligna minora in vnum maius. Cor enim poterit esse extensio minor actualis vnita cum altera in-

maiorem: & non poterit esse vnum lignum minus actuale vnitum cum altero in maius: vnum autem lignum esse actu plura ligna quis dicet?

ARTICVLVS VIII.

Stabilitur magis eadem sententia argumentorum solutione.

Objicitur 1. debent in continuo admitti aliqua puncta; ergo continuum constat ex punctis: ergo reducitur in puncta. Prob. antec. Sphæra tangit planum in puncto. Cylindrus tangit planum in linea planum alteri plano superpositum tangit illud in superficie; ergo datur punctum, linea, & superficies. Prob. antec. quia si sphæra tangit planum & non in puncto, tangit illud in aliqua parte diuisibili; consequens repugnat; ergo & ant. Probatur hæc minor: quia si pars diuisibilis sphære tangit planum; linea curva commensuratur rectæ seu adaptatur rectæ, quod est impossibile. Idem dic de Cylindro qui si non tangit in linea, tangit secundum aliquam latitudinem, in quo est idem incoueniens; adaptatio videlicet curvæ ad rectam. De plano autem super planum si non se contingant in pura superficie, contingunt se secundum aliquam profunditatem; & consequenter datur penetratio plani cum plano.

Probatur iam primi enthymematis prima consequentia: quia sphæra si voluitur

super plano semper tangit in puncto: ergo totus ille circulus secundum quem sphaera contingit planum, constat ex punctis: tota autem sphaera in circulos huiusmodi diuisibilis est, & consequenter tota illa superficies secundum quam apta est volui super plano & contingere planum, tota quantal est, ex punctis est. Idem proportionaliter dic de alijs.

Respondent aliqui concessio antecedenti negando consequentiam. Concedunt antecedens: quia putant in quanto præter partes in quas est diuisibile dari puncta tum copulatiua, tum terminatiua. Puncta copulatiua sunt vniones partium cum partibus, terminatiua autem sunt illa quæ faciunt hanc & illam quantitatem positivè sistere in se. Hi homines quando respondent argumentis probantibus puncta: dant puncta modo terminatiua modo copulatiua. Quando respondent alijs probantibus non constare ex punctis: dant partes diuisibiles. Quando alijs probantibus partes esse distinctas: dant distinctas. Quando probantibus non esse distinctas, dant non distinctas quia & aliqua puncta admittunt, & partes in infinitum diuisibiles, & inter has aliquas actuales, aliquas pure potentiales: commode quidem: sed non vere.

Resp. igitur transmissio antecedenti, neg. consequ. Transmittit antec. quia hoc dictum: *Sphaera tangit planum in puncto* circumferitur vt verum, sed in sensu legitimo non inferens: ergo datur punctum. Ratio est quia

sen,

sensus huius dicti est præcisius; in consequenti autem positivè ponitur punctum. Quando igitur Mathematicus dicit: *sphaera tangit planum in puncto*, significat quod ad contactum sphaere cum plano, nulla omnino magnitudo requiritur sed, quæcunque magnitudo signetur erit diuisibilis in duas partes, quarum altera tangat altera non tangat; nec vniquam quicquam designabis in sphaera, de quo verum sit: hoc totum requiritur ad contactum. De sphaera volue animum ad Cylindrum. Dicitur hic tangere planum in linea, quatenus ad contactum ipsius cum plano non requiritur vlla determinata latitudo; sed quæcunq; assignetur erit diuisibilis in duas longitudines: quarum altera tangat, altera non tangat. De plano super plano idem omnino dices. Dicuntur sese contingere in superficie, quatenus ad contactum non requiritur vlla determinata profunditas. Iraque ad argumentum respondere posses: sphaera tangit planum in puncto, præcisive, concedo; positivè: nego, & sic de cæteris. Sensum distinctionis habes ex dictis.

¶ Dices ex doctrina allata sequitur partes in continuo esse actu distinctas: ergo hæc doctrina repugnat sententiæ quæ hic sustinetur. Ant. prob. quia in sphaera aliqua pars tangit, aliqua non tangit. Item id secundum quod sphaera tangit planum diuisibile est in partem tangentem & partem non tangentem tangere & non tangere sunt contradictoria; ergo partibus in sphaera assi-

gnabilibus conueniunt contradictoria? quibus autem conueniunt contradictoria, ea sunt distincta realiter.

Resp. neg. seq. Ad probationem respondeo cum distinctione: assignatur pars, &c. potentialis: conc. actualis: nego. Sensus igitur distinctionis adductæ est, quod quælibet pars potentialis designetur in globo, ea per diuisionem potest euadere duæ, quarum altera tangat, altera non tangat.

Instabis; ex duobus quarum altera tangat, altera non tangat potest accipi illa quæ tangit, relinqui illa quæ non tangit: sunt enim à se diuisibiles, vt patet. Accipiatur ergo. Hæc vel est diuisibilis vel indiuisibilis. si indiuisibilis habetur intentum; si diuisibilis linea curva aptatur rectæ; ergo vel dantur indiuisibilia; vel linea curva aptatur rectæ.

Resp. concedendo ex duobus illis posse alteram accipi, relicta altera. Ad argumentum dico illam partem quæ accipitur & tangit esse diuisibilem in duas, quarum altera tangat. & altera non tangat. Quod si rursus accipias post talem diuisionem eam quæ tangit; rursus dico hanc esse diuisibilem in duas, quarum altera tangat, & altera non: quæ omnia dicta sunt, dum diximus quamlibet partem assignabilem in globo secundum quam contingat planum, diuisibilem esse in duas, quarum altera tangat & altera non.

Obiter tamen monendus es multos esse qui ad solutionem argumenti huius dicant

&

& plana perfecta & perfectos globos & alia huiusmodi repugnare; Nos autem damus hæc omnia, & idem dicimus de linea Cylindri, de superficie plani proportionally, quod de puncto spheræ.

Obj. 2. In continuo successiuo debent admitti indiuisibilia; ergo etiam in continuo permanenti. Prob. conseq. quia si sint instantia, non potest mobile vno instanti conficere partem spatij diuisibilem. Prob. hoc; quia in qualibet parte diuisibili pertransitur prius prima medietas quam secunda, implicat autem quod in instanti sit prius & posterius, Prob. iam antec. quia ex dictis dantur actiones instantaneæ; puta Deus actione instantanea creat Angelum, materiam primam; & quodlibet aliud quod creet. Agens naturale instantaneæ producit totam formam substantialem. Et luminosum instantaneæ producit in toto spatio ad quod extenditur ipsius actiuitas, totam lucem, quam producit; ergo dantur instantia.

Hoc argumentum est simile primo, quantum facilius illudat imaginationi quam primum. In forma nega antec. Ad probationem conc. antec. nega conseq. Dicuntur actiones instantaneæ, non quod sint in instanti mathematico temporis; sed quod producant terminum totum simul & non per partes. Producit autem terminus non per partes dupliciter, videlicet vel eo quod careat partibus, & hoc modo producit Angelus & anima rationalis. Vel eo quod etiam si constet partibus, non tamen produ-

ciur vna prius altera; adeoq; idem est dari actiones instantaneas ac dari actiones productiuas indiuisibiliter totius termini. Hoc modo indiuisibiliter mea manus dextera tangit meam sinistram; non quod hæc aut illa sint indiuisibiles, sed quod per applicationem vnus ad lateram nõ prius vna pars tangatur quam altera.

Dicuntur etiam prædicti termini producti in instanti seu instantanee, in sensu præcisuo, sicut dictum est de sphaera tangente planum in puncto, quatenus videlicet non requiritur ad eorum productionem vlla determinata extensio temporis, sed quælibet assignetur, diuisibilis est in duas, in quarum altera res producatur, in altera non. Et quia circa hoc ipsum potest instari sicut instatum est supra, postulando videlicet vt partem in qua producitur res, diuidas ab illa parte temporis, in qua non producitur, eadem responsiones tenendæ sunt, dando diuisiones postulas; sed non dando vllam particulam teporis, quæ non sit diuisibilis in duas, in quarum altera producatur, & in altera non. Hinc obiter nota non posse assignari vllam temporis particulam, in qua res ita producatur, vt intra eandem non conferuetur; atq; hoc est quod aiunt, non dari primam productionem contradistinctam ab omni conseruatione.

Obijc 3. Contigua sunt quorum extrema sunt simul. Continua puorum extrema sunt vnum; ergo tam in contiguis quam in continuis dantur actu extrema: ergo de-

bent

bent copulari aliqua vnione; hæc vnio recte dicitur consistere in punctis copulatiuis, ergo debent admitti puncta copulatiua.

Resp. concesso antecedenti; negando consequentiam. Immo ex hac definitione continui, videlicet: cuius extrema sunt vnum, recte confirmatur nostra sententia: extrema videlicet esse solum potentialia: si enim actualia sint, non sunt vnum sed plura. In ætherogeneis quælibet coalescentia in vnum quid, relinquit pluralitatem coalescentium: ita in homine aliud est corpus, aliud anima. Aliud caput, aliud brachium, aliud pes, aliud cerebrum, aliud cor, aliud pulmo, si hæc ætherogenea sunt, de quo in libris de anima. Inhomogeneis autem coalescentia plurium in vnum non relinquit pluralitatem. Pura ex pluribus guttis aquæ coalescentibus in vnum, ita sit vna aqua, vt ineptum sit dicere hanc esse actu plures aquas.

ARTICVLVS VIII.

Satisfit alijs obiectionibus.

O Bije. 4. Quæcunq; sunt separabilia, sunt distincta: in ligno bipalmari palmus *A* & palmus *B* sunt separabiles; ergo in ligno bipalmari palmus *A* & palmus *B* sunt distincti. Idem dic de gutta *A* & gutta *B* in aqua diuisibili in vtramq;. Maior est primum principium. Nihil enim à seipso separabile est. Ex quo sic argue. Nihil se-

separatur à seipso; palmus *A* separatur à palmis *B*, ergo palmus *A* non est palmus *B*. Minorem utriusq. syllogismi probat securis vel ferra.

Hoc argumentum est omnium argumentorum quæ hic sunt optimum. Et quia æqualiter militat contra quodlibet minimū ac contra totum Oceanum, ideo omnis Intellectus philosophicus, qui inter vnam & alteram medietatem Oceani det distinctionem actualem, debet illam dare inter vnam & alteram medietatem cuiuslibet minimi physici. Nam: quæcumq. separabilia sunt, sunt distincta; partes cuiuslibet minimi sunt à se inuicem separabiles; ergo sunt distincta. Ad maiorem non nisi male adhibebitur hæc distinctio: quæ separabilia sunt naturaliter; concedo; de potentia absoluta: nego: implicat enim per quamlibet potentiam, seu per vllam potentiam idem à se ipso separari, si sit idem realiter non autem metaphorice, sicut ait amicus de amico plorans in discessu amici se à se separari. Minor autem æque probatur per diuinam omnipotentiam ac per hæc iam & securim.

Resp. Ex duobus syllogismis in obiectione propositis vnum, videlicet secundum, esse verum, & occasionem dare clariori explicationi nostræ sententiæ. Nostra sententia est, non palmum *A* esse palmum *B*; neque enim dicimus in hoc ligno bipalmari palmum *A* esse palmum *B*; sed negamus in ligno bipalmari esse actu aut palmum *A* aut palmum *B*, Si autem neque

fit palmus *A* neque palmus *B*, adhuc verum est palmum *A* non esse palmum *B*. Hac re decipiuntur multi ita philosophantes de palmo *A* & palmo *B* sicut philosophantur de animali & rationali. In homine rationale non distinguitur realiter ab animali: nec solum non distinguitur sed identificatur actu; non enim solum vera est hæc propositio: rationale non distinguitur ab animali in homine: quæ vera esset etiamsi in homine nec animal esset nec rationale, sicut verum est hincibile non distingui à quadrupede in hoc ligno. Sed etiam vera est hæc alia: in homine animal identificatur cum rationali, quæ propositio supponit esse in homine & animal & rationale, & recte supponit: quia quamuis animæ & rationale non distinguantur, datur tamen aliquid quod actu est & animal & rationale: vt patet ex dictis alibi. Non sic philosophandum est de palmo *A* & palmo *B* in quanto bipalmari. Verum est: palmus *A* non est palmus *B*: quia neuter datur. Falsū est: palmus *A* est palmus *B*, quia nec datur *A* nec *B*: nec quicquam quod sit *A* & *B*, nisi in potentia. Nihil enim datur nisi hoc lignum, quod potentia quidem est hoc Scellum, actu autem neutrum. Prima unitas, quæ considerauimus in animali & rationali est unitas propria rei indiuisibilis in partes physicas: secunda quam ponimus in quolibet quāto est propria rei diuisibilis in multa eiusdem speciei, cum re diuisa.

Ad argumentum in forma: quæcumque

Obj. 6. Sequitur lignum bipalmare esse indivisibile : consequens est absurdum ; ergo & antecedens . Sequala maioris probatur : quia dum dicitur dividi in duo , re ipsa destruitur et fiunt duo ligna de nouo : adeoque non aliter dividitur quam dividatur punctum in duo minora .

Resp. negando sequelam maioris : Ad probationem . Disparitas inter punctum & lignum est quod formaliter dividitur lignum , et ex ipso fiunt duo . Punctum autem non dividitur formaliter ut patet ex dictis . Dicitur lignum bipalmare per divisionem destrui quantitativè , sicut duo ligna palmata fieri dicuntur quantitativè ; quia etiam hic suo modo generatio unius est corruptio alterius . De hac autem factio-
ne et destructione dictum est supra .

Obj. 7. Evidens est in homine esse caput & pedes , & caput non esse pedes ; ergo evidens est in homine caput distingui realiter et physicè à pedibus : caput & pedes sunt partes eiusdem continui ; ergo evidens est inter partes continui dari realem et physicam distinctionem .

Resp. concesso toto primo enthymemate , et minori subsumpta : distinguendo consequens : inter partes continui secundum rationem continui : nega ; secundum aliam rationem ; concede . In homine diversitas partium habetur vel à formis substantialibus diversis : vel à diversis accidentalibus . Quomodocumq; habeatur hæc diversitas , ratio talem diversitatem constituens prin-
cipa-

cipaliter significatur per has & illas denominationes harum et illarum partium . Cum igitur vel forma substantialis capitis , si detur , vel accidentalis , utraque distinguatur realiter a forma pedis , quæcumque illa sit ; recte dicitur caput realiter distingui à pedibus . Quia in ætherogeneis denominationatio diuersa habetur à formis dissimilantibus .

Dices : in Statua aurea vel marmorea non potest recurri ad diversitatem formæ : in Statua datur caput et pes , & caput non est pes ; ergo etiam præscindendo à formis dissimilibus datur distinctio inter partem & partem eiusdem continui .

Resp. negando maiorem . Etiam Statua et infinita alia artefacta formis constant in suo genere ætherogeneis , quæ dicuntur per ordinem ad formas ætherogeneas naturales . Ita igitur in statua distinguitur caput à pede sicut in homine . Et sicut in statua non est aliud marmor caput , aliud pes , ita in homine non erit alia caro caput , alia pes : sed et in statua idem marmor erit pes & caput , & in homine eadem caro .

Obj. 8. Relatio causæ et effectus dicit distinctionem realem ; inter partes continui datur relatio causæ et effectus ; ergo inter partes continui datur distinctio realis . Maior est evidens : minor probatur in flamma , quam supra accendimus , excurrente per filum bipalmare . Ad intelligentiam penitentiorem difficultatis considera flammam in medio filii quod accenditur ; illa flamma
est ;

est; & flamma quæ corripit aliud dimidium non est: ergo flamma quæ est in primo dimidio nequit facere vnum cum flamma quæ erit in secundo. Antecedens est euidens. Consequentia probatur; quia id quod est nequit facere vnum cum eo quod non est; ergo &c. Idem sub alijs terminis sic proponere. Est in natura flamma primi dimidij cum negatione flammæ secundi dimidij; ergo flamma secundi dimidi non facit vnum cum flamma primi.

Hoc idem argumentum mutatis nominibus facies contra continuum quodlibet successiuum. Puta primum dimidium horæ est, & non est secundum dimidium eiusdem. Immo primum dimidium horæ coexistit cum negatione secundi dimidij horæ; ergo inter primum, & secundum dimidium horæ datur distinctio realis. Antecedens est euidens: consequentia probata est supra.

Resp. difficultatem continui magis apparere in successiuo quam in permanenti. Est tamen verum non magis distingui partes in successiuo quam in permanenti. In permanenti vt ex pluribus fiat vnum, debet illa plura esse, & simul esse. puta vt ex pluribus guttis fiat vna aqua, debent esse & simul esse. In continuo autem successiuo ad hoc vt ex pluribus fiat vnum, debent quidem illa esse, non tamen simul esse, pura vt ex duobus dimidijs horæ fiat vnum tempus, debent esse duo illa dimidia, non tamen simul esse. Hinc ex

eo quod quando est primum dimidium, non sit secundum, non recte inferes non fieri vnum ex primo & secundo.

Ad argumentum in forma; concessa maiori; nega minorem. Ad probationem, distingue: existit prima medietas flammæ non existente secunda pro ea differentie temporis pro qua requiritur vt faciat vnum: nega; pro alia differentia temporis; concede: Ignis qui accenditur vel continue accenditur vel cum interruptione; si continue accenditur numquam est secundum vltimam terminationem, nisi toto filo absumpto; si cum interruptione: ibi est ignis secundum vltimam terminationem, vbi interrumpitur accensio. Si post interruptionem vltius pergit flamma; ex flamma quæ de nouo fit, & præexistente fit vna: sicut ex duabus aquis vna aqua, & quemadmodum in aqua quæ fit ex duabus aquis non remanet acta hæc & illa aqua: ita in flamma quæ fit ex duabus flammis, non remanet hæc & illa flamma. In tali autem casu interruptionis flammæ prior est causa posterioris; relationem autem causæ ad effectum non retinet cum coalescit in vnam; sicut non retinet esse quod erat: vt patet ex dictis. Vbi autem sine interruptione fit prædicta accensio: causa flammæ quæ corripit filum est vel candela quæ filum accendit, vel quilibet alius ignis.

Instabis; ergo causa quæ non est, agit. Probatur consequentia; quia dum accenditur

tur vltima medietas fili, candela extincta est: ergo vltima medietas flammæ est ab igne non existente.

Resp. negando consequentiam. Ad probationem dic flammam quæ corripit vltimam medietatem fili & flammam quæ corripit primam non esse duas; adeoque falsum est non existere ignem, quando est flamma quæ corripit vltimam medietatem fili. Tota æquiuocatio in hac materia est in concipienda identitate seu vnitatem illius flammæ tum cuiuslibet alterius continui. Non enim debet concipere identitatem seu vnitatem rei indiuisibilis, sed vnitatem propriam rei diuisibilis, in qua non datur hoc & illud: sed hoc quod per diuisionem aptum est dare hoc & illud. si igitur bene concipis flammam illam quæ incipit vrere filum & flammam quæ absoluit, esse vnã, recte intelliges ignem qui accendit filum coexistere flammæ, quæ totum filum absumit: coexistere autem non indiuisibiliter, sed diuisibiliter.

Ad illud de tempore idem dic. Primam medietas horæ coexistit negationi secundæ, quæ negatio sit pro illa differentia temporis, quæ requiritur ad diuisionem: nego, quæ negatio sit pro alia differentia temporis: omitte. Vt ex primo & secundo dimidio totius successiui fiat vnus, non debent primum & secundum dimidium sibi coexistere, sed vnus post alterum fluere. Vnum autem post alterum, non realiter vnus et alterum: sed per relationem eiusdem

dem diuisibilis in plura, ad varias differentias temporis vel realis vel imaginarij, hoc est ad varios motus, vel reales, vel imaginarios quibuscum comparatur.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur reliqua circa quantitatem.

EX dictis tota hac disputatione habes ex duabus sententijs quarum vna continuum constat ex punctis Zononicis, altera ex punctis, vt aiunt, inflatis, quamuis vtraque sit falsa, primam tamen esse longe probabiliorum secunda. Ratio est quia prima dum ponit indiuisibilia, retinet in indiuisibilius propriam rationem indiuisibilitium, adeoque sibi non contradicit: secunda autem dum indiuisibilia ponit & eadem inflat vel reprimit, prout oportet ad tuendum quod dicit, destruit in indiuisibilibus veram rationem indiuisibilitium. Nam indiuisibile commensurari spatio diuisibili repugnat in terminis, sermo enim est de indiuisibili materiali, adeoque vero & reali corpore, cuius proprium est esse in loco commensurabiliter.

Præterea est omninò contra rationem corporis esse totum in toto, & totum in qualibet parte totius spatij diuisibilis: quod tamen dicitur de quolibet ex punctis inflatis. Puta vnicum punctum aeris tantundem loci occupat quantum mille puncta terræ, idque per ybicationem indiuisibilem,

& consequenter aer est in toto illo spatio in quo essent mille particulae terrae, ita ut totus aer impleat totum illud spatium, & totus quantumlibet partem illius spatij, quod à tota terra totum impletur, & à singulis partibus secundum singulas partes sui. Et quia nullum est corpus quo non possit dari aliud natura sua rarius. Possent punctum alicuius corporis tantum spatij implere, quantum totus mundus & tamen esse indiuisibile, quod est ineptum ex termini. Quod autem aiunt, punctum non esse corpus, sed punctum corporis, seu vnum ex indiuisibilibus conflatibus corpus: est mirabilis; quandoquidem vnico puncto corporeo, hoc est ex materia constante & forma, repletur indiuisibiliter spatium cuiuslibet corpori par: vt possit esse in omni rigore metaphysico, verum illud Seneca: *punctum est in quo pugnamus. &c.*

Insuper rationes quibus huiusmodi puncta explicantur à nonnullis nequeunt sustineri. Petitur enim granditas & paruitas puncti à perfectione & imperfectione corporis quod conflat; ita vt quae perfectiora sunt tumidioribus, quae imperfectiora depressoribus punctis constet. Hoc autem falsum esse manifestum est; nam contingit substantias corporeas imperfectiores esse ratione perfectioribus. Pura aer & ignis quae sunt elementa, longe rariores sunt quibuslibet mixtis; nam quis dicat lignum esse rarius igne; adeoque quando lignum comburitur materiam transire in partem substantiae densioris & tamen certum est transire in partem sub-

substantiae imperfectioris. D. Thomas vbi gradus sensibilem ponit, ponit pro infimo elementa, ab elementis ascendit ad mixta, non viuentia; ab his ad viuentia. Si igitur corpora quo perfectiora sunt eo maioribus punctis conflatantur, oportet vt in conuersione elementorum in mixta, punctum materiae quod erat in elemento, acquirat vbi-cationem maiorem in mixto, adeoque quodlibet mixtum sit rarius quodlibet elemento. Haec contra aliquos, non contra omnes. Multi enim perfectiorum tumorem non metiuntur ex perfectione corporum, alii entes, & rationabiliter quidem, raritatem & densitatem aliunde peti quam ex perfectione entitativa corporum.

Ulterius: non est verum vbi-cationem maiorem esse meliorem, nam etiam quae contra naturam reseruiunt, vbi-catione acquirunt maiorem, nec tamen melius vbi-cantur, cum vbi-cantur uolenter, quam cum se habent secundam naturam. In huiusmodi rebus bonitas & malitia dicuntur relative ad finem subiecti, & illa accidentia dicuntur meliora uel deteriora, per quae melius aut deterius se habet subiectum in ordine ad suos fines. Pura si quis quaereret: vter est melior motus, tardus ne an velox? Si bene respondeas dices, vterque; & neuter. Neque velox est melior Testudini, neque tardus est melior Aquilae; sed & tardus melior Testudini & velox melior Aquilae. Eodem modo; vtra vbi-catio est melior an ingens an modica? Vtraque; & neutra: ingens est melior Boui, modica

est melior Rana; nec modica est melior Bo-
ui, nec ingens melior Rana. Ratio autem
à priori, in fauorem doctrinæ quam hic o-
biter impugnamus, est inepta. Dicitur enim
vocationem ampliorem exigi ob æquiva-
lentia vnius rei pluribus. Quasi vero res
quæ in perfectione pluribus æquiualeat etiã
æquialere debeat in occupatione loci.
Non est necesse quod quicquid plus parti-
cipat de vna perfectione diuina formaliter
plus etiã participet formaliter de quali-
bet alia. Puta non est necesse vt qualibet
creatura perfectior altera, eo plus duret
quam altera, quo est perfectior. Est enim
certũ viuentia imperfectiora diutius viue-
re perfectioribus, & Angelus inæquales æ-
qualiter viuere seu durare, quandoquidem,
simul creati simul in æternũ erunt. Dicere
autem quod perfectior plus duret imperfe-
ctiori, quia quolibet instans ipsius æquiu-
let pluribus alterius est extra rem, cũ vter-
que simul creatus sit, & neuter vniquã defi-
nat esse, adeoq. illud instans tum diu inepte
excogitatur in altero vt diutius viuat.

Si autem de ratione perfectionis creaturæ
non est plus participare de æternitate, cur
erit de ratione eiusdem plus participare de
immenitate? Quod si de qualibet perfe-
ctione diuina formaliter accepta plus parti-
cipet creatura perfectior qua imperfe-
ctior; debet qualibet creatur a perfectior
esse sapiẽtiõr, misericordior imperfectiori;
adeoq. aer erit sapiẽtiõr aqua, quodlibet
mixtum sapiẽtiõr elemento, & sic de cæ-

teris:

teris: quæ omnia sunt inepta ex terminis;
nec venire possunt in mentẽ hominis plu-
quam superficialiter philosophantis.

Denique quid dicendus sit de minimis:
indicatum est supra: vbi ostensũ est homi-
ni videnti intellectu æque laborandum in
minimo, ac in toto Oceano. Et consequen-
ter eadem prorsus facilitate dices in

bipedali non esse actũ, sed potẽ-

tia duos pedes: ac in minimo

non esse actũ, sed potẽ-

tia duas partes eũ-

dem. Atque

que hæc

de

continuo

satis.

DISPVEATIO VLTIMA;

In libros de Mundo & Cælo.

QVÆSTIO I.

An Mundus sit vnus, & perfectus?

MVdus est compages è Cælo ;
terraque coagmentata, & ex iis
natis, quæ inter ea continen-
tur. De hoc quæritur, an sit vnus,
an plures.

Dicendum est 1. Mundus est vnus. Con-
clusionem hanc probat D. Thomas 1. bar-
te quæst. 47. art. 9. Probat autem ratione
altissima, & à priori; desumpta videlicet à
sapientia conditoris. Mundus vt sit sapien-
ter conditus debet in eo dari ordo eorum,
quæ sunt in ipso, ad se inuicem, eorum-
dem ad Deum; sed in ordine huiusmodi
consistit vnitas; ergo si est sapienter con-
ditus, est vnus: sed certum est esse sapien-
ter conditum; ergo certum est esse vnum.
Minorem probat; quia vnitas consistit in
hoc, quod omnia inter se ita colligentur,
vt sibi inuicem corrspondeant, & per hu-
iusmodi correspondentiam conditoris sui
sapientiam monstrent. Nam scire or-
dinate ait Philosophus, maxime est sa-
pientis.

Con-

Confirmat suam hanc doctrinam Doctor
Angelicus animaduertendo, quod hî solum
posuere plures, mundos, qui vnâ mundi
causam eamq; sapientissimam ignorauerunt.
Inter hos fuit Democritus, ijq; omnes, qui
ex fortuito atomorum concursu fieri om-
nia opinati sunt. Quæ autem casu fiunt, in-
ordinatè fiunt.

Eandem hanc rationem affert Philoso-
phus vbi vnitatem Mundi probat ex vnita-
te primi mouentis omnia propter seipsum
facienti, & ordinantis ad seipsum, vt ad vl-
timum finem. Si autem omnia ordinat ad
seipsum, necesse est inter se ipsa ordinari,
cum inordinata non ordinentur ad vnum.
Rationes huiusmodi probant non modo
mundum esse vnum, sed non posse esse, nisi
vnum. Nam implicat fieri multa non ordi-
nata ad vnum ab eo, qui omnia propter
semetipsum operatur: hoc est à Deo. Et
consequenter implicat ea multa, quæ fiunt,
non habere vnitatem, quam hic propu-
gnamus.

Dices: dici solet Deum posse facere mû-
dos non tot quin plures; ergo non implicat
mundum non esse vnum.

Resp. negando conseq. Etiam illi Mundi
non tot quin plures essent vnus mundus v-
nitate illa, quam supra explicauimus. Quan-
do igitur aiunt esse possibiles plures mun-
dos, nihil aliud intelligunt, nisi possibiles
esse plures creaturas, & plures collectiones
ceaturarum similes illis collectionibus,
quæ de facto sunt. Plures autem illæ colle-

H h 3 tiones

ctiones haberent ordinem inter se, & omnes ordinarentur ad Deum.

Dicendum 2. Mundus est perfectus: Constat hoc ex ipso nomine: Idem enim dicit mundus, ac ornatus, elegans, & coccinmus, vnde illa ornamenta, quibus vanæ mulierculæ ornatur, latine mundus muliebris appellatur. Probat etiam Mundi perfectio ex diuinis litteris: Dei perfecta sunt opera: Mundus est opus Dei; g. mundus est perfectus. Item: Mundus est valde bonus: quod est valde bonum est perfectum: ergo &c. Probat ma or: quia videt Deus omnia quæ fecerat, & erant valde bona.

Perfectionē Mundi probat Philosophus in libris de Cælo, argumento Pythagorico: Omnem trinum est perfectum, tria enim est vnde quaque perfectio. Sed in Mundo sunt ita tria, g. Mundus est perfectus, Nominē istorum trium intelligit Philosophus cum Pythagoricis trinam dimensionem, quæ conuenit corpori perfecto, immo per quam corpus dicitur quid perfectum. Sed Mundus habet trinam dimensionem: ergo Mundus est perfectus, Valeat hoc argumentum quantum valere potest.

Obijcies. In Mundo dantur plures corruptiones, dantur multa monstra; g. mundus non est perfectus. Antec. est manifestum. Omnes morimur, & sicut aqua dilabimur, aiebat illa ad Dauidem. De monstris autē quod plura sint nequit dubitari, præcipuē in Africa, vnde est illud: *In Africa semper aliquid noui.* Oriatur autem ista monstrorū

fre-

frequenta in Africa ex infrequentia fontium. Contingit enim animalia specie diuersa ad eosdē fontes simul concurrere, ibique monstra concipere. De monstris alibi dictum est, vbi de causis per accidens.

Resp. concesso antecedenti, negando consequentiam. Hic ipse rerum interitus pulchritudinem asert vniuerso, cum interitus vnus si ortus alterius. Hanc vniuersi pulchritudinem ortam ex ortu & interitu rerū explicat Augustinus elegantissimē in libro de natura boni, & alibi per comparisonem cum Musica, siue Harmonia, quæ habetur per hoc quod alijs tonis intereuntibus, alijs enascantur, qui si simul essent, non facerent Harmoniam, sed confusionem, vt notum est vniuersis.

De monstris etiam certum est, quod faciant ad pulchritudinem vniuersi, & etiam ad voluptatem. Patet hoc ex concursu vulgi eo properantis, vbi monstra monstrantur. Monstra esse quandam vniuersi deformitatem putant insipientes, quia non totum vniuersum animo speculantur: qui autem totum vniuersum inspiciunt, sic considerant monstrum, sicut in formoso corpore nequum, qui pulchritudinem non minuit, sed cōmendat: vnde qui nauo carent à natura, sæpe illum ab arte sibi adsciscunt. De monstris videt Augustinum de Ciuit. Dei lib. 16. cap. 8. vbi sic habet, *Deus enim creator est omnium, qui vbi, & quando creari quid oporteat, vel oportuerit ipse nouit, sciēs vniuersitatis pulchritudinem, quarum partium, vel similitu-*

H h 4 dine

dine, vel diuersitate contaxat, sed qui totum incipere non potest, tamquam deformitate partis offenditur: quoniam cui congruat, aut quo referatur ignorat.

Q V Æ S T I O II.

De partibus Mundi.

Molesterraquea, vt ex ipso nomine patet, est totum illud, quod ex terra, & aqua constat, nobisq; & quadrupedibus, & piscibus natura obligat ad incolatum. De hac mole queritur hic cuiusdam figuræ sit.

Dicendum primò. Molem terraqueam non esse mathematicè rotundam. Patet hæc conclusio cõsiderandi quod superficies terræ alicubi extollitur in montes, alicubi deprimitur in valles; adeoq; pũcta superficie non omnia æqualiter distant à centro.

Dicendum secundo. Molem terraqueam esse physice rotundam. Dicitur physice rotunda, quia oculo ex debita distantia hanc consideranti apparebit rotunda. Probatur autem hæc conclusio ex vmbra quam emittit, quæ semper est onica. Conicam vocant quæ illius figuræ est, quam habes in fructibus, seu pomis Cyparissi, vnde dicit Poeta: *Et coniferæ Cyparissi.* Vel si aliam explicationem desideres, obijce corpori luminoso pilam luforiam, vt vmbra illam quam projicit conum appella.

Probatur secundo ex orru Planetarum, qui prius oriuntur regionibus Orientalibus.

Si

Si enim in Aequinoctiali ab ortu pergas ad Occasum, post singula nongenta milliaria, vna hora tardius tibi Sol oriatur.

Probatur tertio. Quia naus recedes à littore paulatim ita deprimitur, vt de illa primum non appareat nisi summitas puppis, dein ipsa puppis tota abscondatur, & appareant vela, & antennæ, demique quod in ipsa summum est, extremum appareat, donec tota à conspectu recedat. Si autem aliquis altissimam in littore turrim ascendat, hoc ipsum videbit manifestius, diutiusque nauim ipsam aspiciet, quam qui sunt infra. Sunt & alia rotunditatis huiusce argumenta. Sed faciliora attulisse in re non omnino nostra, sufficiat.

Obijcitur tamen. Si moles terraquea esset rotunda ijs qui sunt in littore mate appareret decliue, hoc est deorsum vergens: Consequens est falsum: ergo & antecedens. Minor probatur experientia, qua constat mare ascipientibus: illud eleuari potius, quam deprimi.

Resp. negando maiorem. Cuius falsitas ostenditur in regulis Prospectiua. Oculis humilia subleuat, & sublimia deprimit.

Constat hoc experientia. Finge te esse in aliquo longissimo ambulacro, cuius planitiam superius quam inferius sint parallela. Videbis planum inferius eo magis eleuari, quo magis ab oculo recedit, secus verò, planum superius eo magis deprimi; itaut quæ prope ascipientem à se inuicem notabiliter distant, procul ab ascipiente sibi

H h † pro-

proxima videantur.

Ratio à priori talis apparentiæ est, quia radij visuales, per quos puncta viriusq; plani feruntur ad oculum, quo longius producuntur, eo magis accedunt ad lineas parallelas cum altero, seu cum quolibet, vel potius cum vtroque plano. Lineæ autem huiusmodi admouent appatenter planum superius plano inferiori, vt consideranti patebit.

Ratio physica conclusionis suprapositæ est: quia omnia æqualiter graua æquali impetu tendunt, seu feruntur ad centrum terræ: vnde est ille ordo in corporibus per quem grauiora propriis centro circum applicantur, adeoque secundum differentiam grauitatis inter se habent differentiam propinquitatis, & distantix à centro, cui vndique circumfunduntur.

A globo autem terraqueo vsque ad Cælum circumfunduntur vel solus aer, vel aer, & ignis. Totam aer profunditatem in tres regiones communiter diuidunt, infimam, supremam, & mediam. Infima globo terraqueo immediatè circumfunditur, & ab eius superficie ad quingentos circiter altitudinis passus assurgit. Media vsque ad quartum à terra milliaria. Suprema ad quinquaginta duo milliaria extenditur. Totam hanc aeris profunditatem Atmosphæram appellant, hoc est pheram vaporum, siue halituum. Existimant enim halitus à globo terraqueo nõ altius eleuari, quam ad quinquaginta duo milliaria.

Post

Post aerem; an detur sphaera ignis, contro- uersum est, & de mente Philosophi vix proferri potest certa sententia. Existimant satis communiter recentiores Philosophi à globo terraqueo immediate vsque ad con- cauum Firmamenti diffundi corpus quod- dam tenue, ac subtile, quod ratione halituũ b eodem globo terraqueo incessanter ef- fluentium vsque ad certam distantiam, vno nomine vocant, post quam distantiam, quia depuratum est ab halitibus huiusmo- di, aliud nomen fortitur. Prope nos vbi permixtum est crassioribus spiritibus dici- tur aer; vbi autem depuratum est à crassio- ribus, & tenuioribus abundat vsque ad cõ- cauum Lunæ ignem appellant; quamuis sit eadem vbiq; substantia, & ob differentia in puritate halituum differentia nomina- fortitur.

Alij putant dari verum, & proprium ignem supra regionem aeris supremam sphaeramq; ignis illam mundi partem vocari, non quod abundet spiritibus igneis, hoc est subtilioribus, sed quod ignem contineat, qui verè, & substantialiter ignis sit, adeoq; negant intra illam sphaeram esse substantiam eiusdem rationis cum illa, quæ infra diffunditur ad superficiem globi terra- quei. Hæc controuersia nullius momèti est, & vnicuique prout libuerit decidenda.

H h 6 QVÆ-

QVAESTIO III.

De Systemate Vniuersi.

Systema vniuersi nihil aliud est, quam partium vniuersi ordinatio, seu distributio partium vniuersi secundum locum. Terram esse in medio mundi sapientiores inter veteres vnanimi sententia existimauerunt, vt videre est apud Platonem, Aristotelem, Ptolomæum, aliosq; innumerabiles. Non desuere tamen, qui Pro centro mundi ponerent Solem circa quem Tellus alijque Planetæ voluerent. Hanc sententiam multis facti obliuione sepultam reuocauit in luce Nicolaus Copernicus, eamq; tam multis argumentis inuehere conatus est, ut Systema hoc, merito Copernicanum dicatur.

Ponit igitur Copernicus Solem pro centro mundi. Circa Solem voluuntur Mercurius, Venus, Tellus, Mars, Iuppiter, Saturnus; eodem ordine, quo hic enumerantur à nobis. Post inmensam deinde à Saturno distantiam est Firmamentum, seu Cælum Stellarum fixarum. Circa Tellurem autem, seu Terram voluitur Luna cæteris Planetis excentrica, vt apparet in prima figura pag. 696.

Prius quam hoc Systema Copernicanum rejiciatur à nobis declarandi sunt motus, qui à quolibet Planeta sunt. Primo igitur circa Solem immobilem voluitur Mercurius,

rius, suamque reuolutionem conficit octoginta diebus. Supra Mercurium voluitur Venus suamque reuolutionem absoluit mensibus circiter nouem. Sequitur orbis Terræ, quem vocant orbem magnam siue annum, eo quod spatio vnus anni compleatur. Circa Terram circumagitur Luna, cuius cursus mense vno conficitur. Supra orbem Lunæ est orbis Martis, cuius reuolutio est duorum circiter annorum. Supra orbem Martis est orbis Iouis, cuius reuolutio annis duodecim. Supra orbem Iouis est orbis Saturni, cuius reuolutio annis triginta peragitur. Inter Saturnum autem, & Firmamentum ignes ac pene immensum est interuallum.

Rursus præter motum annum Terræ est eiusdem & alius motus, quem diurnum vocat; quo videlicet ab Occidente voluitur ad Orientem spatio viginti quatuor horarum. Motum hunc motum vertiginis vocant.

Iuxta hanc hypothesim septem Planetæ sunt Mercurius, Venus, Tellus, Luna, Mars, Iuppiter Saturnus, in ijs Sol non adnumeratur; cum immotus maneat pro centro vniuersi. Atque hinc desumitur prima impugnatio Systematis Copernicani. Omnes enim Solem pro Planta, & natura ductu asserunt Solem circa terram circumagi, circa tertiam inquam, immotam, & positam pro medio mundi.

Respondent Copernicani, quod siue Sol moueatur, immota terra, siue Sole immoto,

Terra moueatur, eedem omnino sunt apparentia, vt patet ex apparentia, qua oculis eorum, qui in nauī etiam citatissima recedunt à littore, videntur terra, & litus recedere eodem modo, ac si, immotā nauī, ipsa recederet, vnde ait Poeta; Terraq. vrbesque recedunt. Quamuis re ipsa non terre & vrbes, sed nauis recedat.

Hæc responsio non fauet Aduersarijs. Assume quod dante; nimirum in vtraque hypothesi, videlicet & in Copernicana, & in contraria eadem fore apparentias: ex hoc quid inferes, nisi ex apparentijs nihil concludi? quid igitur dicendum sit vnde scies, nisi ab eo, qui fecit? Hunc audi Ecclesiastis 1. *Generatio praterit, Generatio aduenit, terra autem in æternum stat oritur Sol, & occidit, ad locum suum reuertitur.* Vides hic ortum, & occasum ipsamque Solis circulationem expressè affirmari; Terræ autem immobilitas non adeo expressè hic affirmatur: sed potius eiusdem perseuerantia in esse, seu constantia: comparatur enim hic stare terræ cum præterire, & aduenire generationis: sensusque esse potest hic? multa quotidie nascuntur, & multa intereunt, terra autem ex quo est, eadem est, & eadem usq. in finem sæculorum manebit.

Alibi tamen terræ immobilitas non minus euidenti scripturæ testimonio confirmatur. Dicitur enim Psalm. 103. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabit in sæculum sæculi.* Coperni-

canti

canti aiunt illam perpetuo inclinari, dum a iunt moueri tum motu diurno, tum annuo. Aiunt igitur intelligendas esse scripturas non secundum rem, sed secundum apparentiam.

Hanc responsionem reiecit decretum Sacrae Congr. 5. Martij 1616. quo doctrina de mobilitate terræ, & Solis stabilitate declaratur falsa, & repugnans diuinæ scripturæ. Tunc enim consulti sacrorum librorum interpretes ita vnanimiter senserunt. Quibus additi sunt sapientiores Philosophi, qui doctrinam hanc absurdam in Philosophia censerunt.

Et re ipsa hæc responsio manifestè repugnat doctrinæ Patrum, hanc in intelligendis scripturis regulam tradentium, vt in proprio sensu intelligantur, vbi nihil obstat: sed etiam iuxta Copernicanos nihil obstat quin intelligatur vera, & realis immobilitas terræ, vera & realis reuolutio Solis circa terram, ergo ita debent intelligi, & re ipsa ita intelliguntur etiam à Mathematicis sapientioribus, vt habes apud Ricciolum, & alios, quamuis aliqui, vt videntur posse contradicere, & obstinati contra Philosophus, quod magno honori sibi ducunt, aliter sentiant, non alio argumento, nisi quia non possunt cogi ad bene sentiendum, hoc est, quia non possunt inuiti sapere.

Argumenta mathematica contra hanc sententiam habes innumera apud prælaudatum Ricciolum, quæ cum non sint hu-

ius

736 *Diput. vult. Quest. 3.*
iusfori non vacat huc referre.

Repudiato Systemate Copernicano, su-
peresset vetum Systema describere, & vni-
uersum, vt in se est, vestris oculis præsen-
tare. Priusquam tamen hoc fiat; operæ
pretium erit Systema Ptolemaicum descri-
bere, & in Systemate Ptolemaico senten-
tiam omnium fere antiquorum circa mun-
di constitutionem. Vide secundam figu-
ram.

Qui rationibus à priori philosophantur
de omnibus, & etiam in rebus de facto ma-
gis sibi credunt, quam factis; hoc Systema
tueri possunt, & propugnare argumento pe-
tito à simplicitate. In hoc enim apparet
maxima simplicitas; cum omnes omnium
Planetarum orbes sint concentrici, hoc est
habentes idem centrum, terram videlicet.
Ita sensisse antiquiores Philosophos non
est mirandum, cum ijs obseruationibus ca-
ruerint, quæ posterioribus hisce sæculis et-
iam lippis & tonforibus factæ sunt fami-
liares, beneficio videlicet telescopiorum,
seu tuborum, quibus etiam remotissima no-
stris oculis admoventur.

Inter cætera autem deprehenderunt
Mercurium, & Venerem circa Solem vol-
ui. Hoc idem obseruantur de Marte, qui
quamuis ab vtroque remotissimus, est ta-
men vtrique concentricus. Supra Martem
voluitur Iuppiter habens non Solem, sed
terram pro centro. Circa Iouem volun-
tur quatuor Stellæ, Medicæ nuncupantur
eo quod regnantibus Medicis Galileus

Flo-

De Systemate vniuersi. 737
Florentinus eas primus obseruauerit. Su-
pra Iouem voluitur Saturnus, circa quem
suo satelletes, seu comites. Supra Saturnum
est Cælum stellatum, seu Firmamentum.
Supra Firmamentum est cælum, quod vo-
cant crystallinum: supra crystallinum est
Empyreum statio Beatorum in qua des-
cribendi Vniuersi finem facimus. Vide ter-
tiam figuram.

QVÆSTIO IV.

De Cælo.

ARTICVLVS I.

*De Fluiditate, & corruptibilitate
Calorum.*

Diusdimus Cælos in eos, qui infra, &
eo qui supra firmamentum sunt. Hoc
posito.

Dico primo. Firmamentum est solidum.
Probatur hæc conclusio ex ipso nomine.
Firmamenti, quod soliditatem quandam
sonat. Probatur secundo ex iis, quæ infra
dicemus.

Dico secundo. Cælos tam qui infra,
quam qui supra firmamentum sunt esse flui-
dos. Probatur hæc conclusio: quia Deus
fecit firmamentum in medio aquarum, &
firmamento diuisit aquas ab aquis; ergo
firmamentum non est fluidum, sed soli-
dum. Probatur consequentia: quia: si es-
set

set fluidum non esset aptum diuidere fluidum superius ab inferiori: sed cum utroque continuaretur. Ex eodem antecedenti infer: ergo tam supra, quam infra firmamentum est fluidum, quod intelligitur nomine aquarum. Neque enim hic nomine aquæ intelligitur illud elementum, quod immediate superfunditur terræ; sed substantia tenuis & fluida.

Probatur præterea ex nomine cæli crystallini, quod sonat substantiam quandam diaphanam, & tenuem. Empyreum autem ignem potius sonat quam aquam; sed nomine ignis intelligi debet corpus tenuissimum, lucidissimum, & fluidissimum, adeo: per alia corpora facile permeabile. Hæc de cælis superiõibus.

Quoad cælos, qui infra firmamentum sunt, facilius probabis eos esse fluidos. Si enim sint fluidi aptiores sunt moribus Planetarum. Igitur à superficie globi terræque usque ad firmamentum diffunditur substantia tenuis, & permeabilis in qua superiorum corporum motus facillimè fiant. Quia verò primus omnium Planetarum est Luna, vltimus vero Saturnus: ideo ab orbe Lunæ usque ad robem Saturni spatium designatur, in quo moueantur Planetæ sicut in mari pisces, quod spatium propterea cælum Planetarium appellatur.

Si tamen nullum aliud esset argumentum fluiditatis: nimis fluido argumento hæc sententia niteretur: veteres enim Planetarum motum cum cælorum soliditate, nihil

hæs-

hæsitantes composuerunt. Est igitur aliud vnde prædicta fluiditas arguatur. Obseruauerunt recentiores infinita Phænomena, quæ ab antiquis ignorata fuere, ex quorum motu cælorum fluiditatem demonstrant. Huiusmodi Phænomena fuere plures Cometæ: qui supra orbem Lunæ deprehensi fuerunt ab Astronomis. Talem aiunt fuisse eum qui apparuit 1577. Talem alium 1618. Talis etiam fuit deprehensus à nobis ille, qui apparuit anno 1652. Talis denique qui ante aliquot annos terruit orbem terrarum.

Potro hi Cometæ tales motus habuere in Cælo planetario, vt omnes rectum cælestium gnari pronuntiant non posse eos cum Cælorum soliditate componi, quos videlicet ascendendo & descendendo ita permearent, sicut tota maris profunditas permeatur à piscibus.

Notandum autem est hic iisdem omnine argumentis Astronomos descripsisse Systema à nobis traditum, & admissum pro vero: quibus describere Cometæ supra Lunam, & alium ordinem Planetarum. Iurant enim se Venerem & Mercurium & Martem ipsum aliquando infra, aliquando supra Solem vidisse: sicut iurant se Cometæ vidisse in Cælo Planetario. Et consequenter eadem est vtriusque rei probatio, depositio videlicet testium oculatorum; & consentientium, cum iuramento.

Quæres quomodo deprehendi possit altitudo illa & depressio vnius Phænomeni supra

supra

supra vel infra aliud.

Resp. deprehendi per parallaxim. Phænomena quo depressiora sunt eo maiorem, quo altiora eo minorem exhibent parallaxim. *Est autem parallaxis varia secundum apparentiam habitudo eiusdem Phænomeni ad eadem puncta supra se Phænomeni, inquam vel ex uno, vel diuersis locis aspecti.* Et quia facilius est intelligentia huius rei, si ex oppositis punctis idem spectetur Phænomenon, propterea parallaxim huiusmodi descriptam habes in vltima figura ex suprapositis pag. 696.

Habes in prædicta figura duo Phænomena *D* & *C*; vtrumque spectatum ex punctis *A* & *B*. Manifestum est autem radios visuales perforantes Phænomenon *D* magis inter se ciuaticari, & in puncta firmamenti incidere à se inuicem remotiora, quam radios perforantes Phænomenon *C* vsque ad idem firmamentum productus. Primum quod est proprius Terre patitur maiorem, secundum quod est à terra remotius, minorem parallaxim, quo igitur sublimiora sunt Phænomena eo minorem, quo terræ propiora, eo maiorem exhibent parallaxim.

Est autem corruptibiles celos probatur auctoritate sacræ scripturæ. Habetur enim in Epistola D. Petri quod Cæli ardentis calore soluentur. Quia tamen dicere posset aliquis per huiusmodi testimonia non probari celos esse corruptibiles, sed solum de facto destruendos à Deo, seu redigendos in nihilum, afferri debent alię proba-

tio.

tiones: Antequam tamen afferantur notandum prædicto testimonio non affirmari solum dissoluendos esse celos, sed ardentis, adeoque conuertendos in ignem, ab igne deuorandos. Si autem hoc modo soluantur per veram corruptionem soluantur.

Sunt qui dicunt petitures celos ab igne; quamuis naturaliter corrumpi nequeant, nec ab igne, nec ab vilo alio agente naturali; Nequeant autem: quia ad hoc vt ignis vel quodlibet aliud agens agat in ipsos, debet ipsis applicari: nequit autem vllum ex his agentibus ipsis applicari, igitur nequit vllum ex his in ipsos agere. Minor probatur: quia hæc agentia sunt à cælis remotissima. Propterea dicunt celos esse remote, non autem proxime corruptibiles. Verum cen rouerisa non est an corporibus caelestibus applicari possint, an non, agentia corruptiua eorundem; sed an corpora caelestia ita sint constitutiuu natura, vt corrumpi possint. His igitur omissis.

Probatur conclusio ex Phænomenis quæ obseruantur curiosiores Astronomi. Aiunt hi & iureiurando affirmant, se in celo planetario generationes obseruasse nouorum corporum, quod fieri nequit sine corruptione, cum ex nihilo nihil fiat, generatioque vnus sit corruptio alterius. Anno 1572. apparuit Stella de nouo genita in Cassiopea; hoc est respondens signo Cassiopeæ. Alia 1600. in pectore Cygoi, & quidem lucidissima. 1604. in genu Serpentarii quæ omnia fuscè examinata reperies apud

Ric.

Ricciolum, qui insigniorum Mathematicorum testimonia in hanc rem plura exag-gerat.

Hæc tamen argumenta non sunt adeo effi-cacia vt negari non possit, etiam his stan-tibus, corruptibilitas cæli. Quemadmodum enim ex generatione Cometarum qui in planetario cælo accenduntur, non infertur efficaciter eos generari ex corporibus cæ-lestibus, ita etiam dicere posses ignes illos, seu illa corpora non ex alijs cælestibus cor-poribus esse genita: sed quemadmodum exhalationes ab his inferioribus adeo sub-limiter efferuntur vt cælum planetarium permeante ad materiam Cometarum: ita etiam dicere posses corpora illa, quæ nouæ stellæ nuncupata fuerunt, ab exhalationibus sursum claris genita nouorum syderum o-pinionem induxisse in homines, qui cum maxime creduli sint, nihil magis proficien-terunt quam se nihil credere.

Credamus & nos cum præcipue tantam altitudinem prædictorum ignium suis in-strumentis deprehendisse se iurent, vt non sit facile credibile trerestrem ac subluna-rem materiam tam alte ascendisse. Adde quod unicuique in sua facultate insigni par est ab alijs aliquam fidem haberi. Dum igitur qui hoc testantur sint insignes Astro-nomi, nostræ prudentiæ est aliquid ipsi cre-dere.

Testimonia veterum contra fluiditatem & corruptibilitatem cælorum congeri pos-sent infinita: sed parcendum est antiquis, quod

quod multa ignorauerint hac in re euiden-ter demonstrata à recentioribus: qui cælum non stultitia, vt ille, sed sapientia petie-runt, ibique multa inspexerunt, de qui-bus male philosophando veteres diuina-runt.

Aristoteles ipse cæli incorruptibilitatem ex falsis principijs probat, videlicet ex eo quod sit ingentium; & ex eo quod sit sedes Deorum. Vtrumque falsum est: nam in principio creauit Deus cælum & terram: nec dantur Dij, qui cælum istud planeta-rium incolant. Eodem fere argumento v-tuntur qui incorruptibilitatem cæli probant ex æternitate secundum speciem rerum cor-ruptibilium. Implicat enim continuari seu propagari in æternam generationes rerum, quæ quoti die oriuntur & occidunt deficien-tibus causis vniuersalibus; sed causæ vni-uersales istorum sunt cæli: ergo implicat generationes istas in æternum extendi de-ficientibus cælis. Rursus absurdum est esse corruptibile id, quod necessarium est nunquam corrumpi: cælum nunquam corrumpi est necessarium: ergo absurdum est cælos esse corruptibiles. Maior est cui-dens. Min. prob. quia eadem necessitate ne-cessarium est cælos existere, qua necessarū est existere secundum speciem hæc corru-ptibilia; hæc autem corruptibilia existere semper secundum speciem est necesse; ergo & cælos semper existere.

Hæc omnia argumenta nihil aliud probant quam cælos nunquam corruptum iri,

si finatur natura suos cursus agere: non autem probant esse talis naturæ vt corrumpi nequeant.

ARTICVLVS II.

An materia celestis sit eiusdem rationis cum nostra.

Rerum celestium materiam diuersam esse à materia rerum sublunarium est opinio satis recepta præcipue apud veteres. Argumenta quibus huiusmodi opinio nititur potissima sunt hæc.

Primum. Corpora celestia sunt longe nobiliora corporibus sublunariis; ergo materia corporum celestium differt à materia sublunarium.

Secundum. Materia rerum sublunarium est subiectum generationum, & corruptionum quæ continuo accidunt; materia rerum celestium non est huiusmodi: ergo hæc est diuersa ab illa. Maior probatur tum ex definitione eiusdem materiae, tum ex argumentis quibus necessitatem materiae probauimus ex transmutationibus per quas fit ex quolibet quodlibet. Minor autem probatur: quia corpora celestia ex quo creata sunt eadem permanserunt, nec stella aut quodlibet aliud corpus celeste in vllum aliud conuersum est, ex quo sic argue: materia rerum celestium numquam transiit ab vna forma ad aliam formam, ergo non est apta transire ab vna forma ad aliam formam.

formam. Vel: materia celestis numquam transiit à forma ad formam: ergo non appetit transire à forma ad formam; Probatur vtraque consequentia: quia frustra est appetitudo seu potentia, quæ numquam in actum redigitur; stultus appetitus enim numquam potest satisfieri.

Præterea. Materia rerum celestium numquam transiit a forma ad formam: ergo frustra est in ipsa potentia ad plures formas; in materia sublunari est potentia ad plures formas; ergo materia celestis & materia sublunaris non sunt vna. Maior probatur; quia vel Cæli in æternum durabunt, vel omnino annihilabuntur. Si durent in æternum, numquam materia mutabit formam: si autem annihilentur, nec formam mutabit; quia per annihilationem ipsa etiam materia destruetur.

Denique forma celestis adæquate implet totam capacitatem materiae, & materiam plane satiat in ratione appetentis: nulla forma perfecte implet aut satiat materiam rerum sublunarium: ergo istæ duæ materiae differunt. Confirmatur; quia & natura materiae celestis & natura materiae sublunaris est accommodata fini vtriusque; materiae fines autem vtriusque sunt diversi; ergo & vtraque est diuersa. Maior probatur; quia vniuscuiusque rei natura est secundum proprium finem: minor autem probatur: quia finis materiae sublunaris est perpetua vicissitudo generationum & corruptionum; vnde dicitur à D. Tho. materia prima à forma elementi ten-

dere ad formam mixti, à forma mixti imperfectionis ad formam perfectionis; donec tandem in forma omnium optima conualescat. Finis autem materiae caelestis non est huiusmodi: ut patet ex dictis; videlicet ex perpetuitate corporum caelestium non solum secundum speciem, quod contingit etiam in sublunariis: sed etiam secundum individua. Puta primus ignis sublunaris qui à Deo conditus est durat adhuc in specie, extinctus tamen in individuo. Idem dic de prima homine: de primo Elephantem. At vero Sol ille qui conditus est initio mundi in caelo, durat adhuc, non solum in specie, sed in individuo, duraturus quamdiu mundus durabit. His non obstantibus.

Materia Caelestis & sublunaris sunt eiusdem rationis. Probatur conclusio argumentis tum negatiuis tum etiam posituis. Negatiuis: quia nulla est necessitas diuersitatis inter materiam caelestem & materiam sublunarem; ergo sine fundamento asseritur talis diuersitas. Secundo perfectio maior vnus corporis praeter alio non ponit diuersitatem in materia; ergo etiam si datur corpora caelestia perfectiora esse sublunariis, non propterea dabitur materiam esse diuersam à materia. Tertio. Non probatur sed supponitur corpora caelestia esse perfectiora sublunariis. Quarto. Hoc ipsum falso supponitur, & quod mirabile est, ab ijs supponitur qui alibi supponunt contradictorium. Supponunt enim viu-

tia ex toto genere perfectiora esse non viuientibus; hoc est infimum inter viuentia, perfectior esse supremo inter non viuentia; puta formicam vel vermiculum, immo vel vnicum foliolum Pimpinellae esse perfectius praestantissimo Syderum v. g. Sole: hic vero, vbi de materia Cali: à maiori perfectione rerum caelestium supra sublunares materiae diuersitatem conatur ostendere: transeuntes à secundum quid ad simpliciter, videlicet à maiori aliqua alicuius generis perfectione, ad maiorem perfectionem absolute; puta à perpetuitate quae praualentia sublunariis, ad praualentiam simpliciter supra sublunaria.

Probatur conclusio posita argumentis posituis per generationem & corruptionem corporum quae oriuntur & occidunt in Caelo, ex quibus apparet etiam ibi esse materiam aptam transire ab vna ad alibi formam. Generationes huiusmodi alibi probatae sunt testimonio Astronomorum quibus hac in re credendum est. Ex his autem patet etiam ex corporibus caelestibus alia in alia transmutari. Quod vero neque Sydus in Sydus, neque Caelum in aliud Caelum transmutetur non probat incapacitatem materiae ad transmutationes, cum hic etiam sint multa corpora numquam in alia transmutanda. Ex his patet ad ea quae initio articuli proponuntur.

Ad primum. Resp. primo transmissio antecedenti; negando consequentiam. Quae si valeret; materia hominis esset diuersa spe-

cie à materia aliorum corporum : & vniuersaliter quot sunt species corporum habentes inter se differentiam in perfectione, tot essent species materie.

Resp. secundo negando ant. Cuius falsitas constat ex principio communi & recepto etiam ab Aduersarijs, quod viuens toto genere vincit in perfectione non viuens; corpora autem cælestia non viuunt, cum infinita sublunaria viuant. Stultum est enim dicere solem esse ingens quoddam animal, quod aspectu suo illuminet & exhilaret mundum sibi subiectum. Et sic de cæteris corporibus cælestibus.

Ad secundum; Materia cælestis non est subiectum transmutationum, &c. Respondeo cum distinctione: non est subiectum in exercitio subiecti & in actu secundo; omitto; in actu primo, & in aptitudine; nego. Omisi non esse subiectum in exercitio; quod tamen falsum ostendunt qui generationes nouorum corporum obseruant in Cælo.

Ad tertium. Patet ex dictis materiam cælestem transire aliquando à forma ad formam. Omisso tamen quod non transcat, non propterea inferes non esse aptam transire. Hoc principium frustra est: potentia numquam redigenda ad actum negari debet. Nam potentie huiusmodi infinitæ & in æternum dabuntur. Dabitur in eis per totam æternitatem potentia videndi hoc Romanum Collegium, potentia scribendi hanc lectionem, quam tamen per totam

totam æternitatem numquam amplius scribes, &c. Materia Cælestis non transit à forma ad formam, quia non est agens ipsi applicatum quod ipsam promoueat à forma ad formam. Et hoc idem dici potest de materia infinitorum corporum sublunarium. Neque enim credibile est non fore in fine mundi vllum saxum ex ijs quæ fuerunt initio, & sic de alijs infinitis, pro quibus vides instaurari posse idem argumentum.

Ad vltimum iam dictum est. Ad id quod dicitur quod forma cælestis satiet plenè capacitatem materie; dic, idem dici de forma aquæ & qualibet alia forma huiusmodi, vt patet ex dictis initio Physicæ. Quod si vis illa perfecte satiata haberetur ex nobilitate formæ, plus satiaret materiam formæ Pimpinellæ, quam forma Solis, aut vltius corporis Cælestis; cum constet formâ pimpinellæ, vt potè formam viuentis, esse perfectiorem qualibet forma Cælesti. Ad illud de appetitu, eodem modo se habet materia cælestis ac sublunaris, neutra enim appetit habere simul duas formas, vtraque in sensu diuiso ab ea quam habet appetit aliam: quia neutra potest naturaliter habere duas formas; aut naturaliter carere omni forma. Transitus materiæ à forma ad formam non est tribendus materiæ appetenti promotionem sui ab ignobiliore ad nobiliorem, sed agentibus naturalibus, vnum corruptentibus & alterum gignentibus, D. Thomas vbi hoc dicit, magis

dicit ad exemplificandum id quod ibi explicat; quam ad probandum hoc ipsum ex professo.

Præter ea quæ obiecta sunt initio posset ulterius argui ex Philof. 2. de Cælo ubi probat, vel probare intendit motum corporum Cælestium numquam desitutum. Quia videlicet motus corporum Cælestium est circularis, motus autem circularis non habet contrarium, adeoque numquam desinit. Non sic dici potest de motu recto qui habet sursum & deorsum, adeoque in contrarium mutatur, dum ex deorsum fit sursum, ut accidit in pila resiliente: ut ex sursum deorsum ut contingit in lapide sursum projecto relabente in caput projectoris. Ex hac doctrina Philofophi sic arguunt. Motus Cælestis non debet nec potest naturaliter desinere, ergo neque corpora Cælestia: ergo corpora cælestia sunt naturaliter incorruptibilia. Probatur prima consequentia: quia implicat motum naturaliter perpetuum esse ipi subiecto naturaliter non perpetuo: ergo si motus est naturaliter perpetuus etiam subiectum naturaliter perpetuum erit. Antecedens probatur: quia motus nequit esse nisi in subiecto: ergo ad deficientiam subiecti deficit motus: ergo ea necessitate vel potentia qua debet vel potest deficere subiectum, debet vel potest deficere motus.

Resp: circa hoc principium Philofophi multa esse dicenda. Motus Rotæ figuli est motus circularis; motus circularis numquam

de.

debet desinere: ergo motus rotæ figuli nunquam debet desinere: adeoque impresso semel impetu quo rota voluatur, debet in impressor recedere securus rotationis æternæ.

Facile tamen est huic nostræ instantiæ satisfacere; assignando disparitatem inter motum circulem corporis cælestis, & motum circulem rotæ figuli. Corpus cæleste mouetur in medio non resistente motui corporis quod mouetur: rota figuli mouetur in medio resistente. Secundo. Corpus cæleste non est graue adeoque per motum ipsum non ascendit neque descendit grate in medio leuiori: rota figuli est corpus graue, adeoque dum mouetur ascendit & descendit graue in aere, propterea qui mouet rotam, dum rotat defatigatur, quia rotatione huiusmodi mouet sursum, quantum non per lineam rectam, corpus graue, hoc est natura sua tendens deorsum, adeoque motus rotæ potest dici vno modo naturalis, alio modo violentus; naturalis: quia est secundum naturam talis artefacti: violentus; quia est contra naturam ligni sursum moueri, quod contingit singulis partibus rotæ successiue, dum illa rotatur: & quia motus proprius artefacti est ab extrinseco, naturalis autem ab intrinseco: propterea rota sibi relicta non voluitur circa axem, sed deorsum ruit motu recto: sicut Statua non progreditur, sed cadit.

Aliud tamen argumentum ex ipso Cælo afferes contra Philofophum. Motus circu-

laris numquam desinet: motus Cometæ est motu: circularis, ergo motus Cometæ nunquā desinet: sed motus qui nunquā desinet subiectum petit incorruptibile: ergo motus Cometæ subiectum habet incorruptibile: & consequenter Cometæ est incorruptibilis. Minorem non faciē probabis: quamuis multi pro vera statim illam accipiant: Vix enim aliquid est circa Cometam magis arduum quam motum ipsius inuenire: sed quicquid sit de veritate ipsius, idem robur habet apud Philosophum. Sed omissis instantiis.

Respondendum est in forma cum distinctione: motus circularis numquam desinet cum constantia subiecti seu corporis quod mouetur: omittit: sine constantia talis corporis: nega. Motus circularis non desinet vel per motum oppositum, sicut desinit motus sursum in lapide per relapsum eiusdem vel per quietem corporis in quo est, sicut motus deorsum in lapide, quando attingit centrum: sed per destructionem corporis in quo recipitur, sicut cessat motus Comete quicumque ille sit, qui durante Cometa durat, pereunte perit. Huiusmodi perpetuitatem in motu celestium corporum admittit oportet, quia videlicet tamdiu moueantur quandiu sunt.

Immo videtur euidens & corpora ipsa celestia & motum eorundem esse ex natura rei perpetua simpliciter, nec desitura nisi eo iubente cuius ad nutum mouentur: quando videlicet Cæli calore liqueſcent, & tota

sublunaris natura igne consumetur. Hoc tamen non probat corpora huiusmodi esse naturaliter incorruptibilia: sed solū naturā ita esse dispositam in suis partibus secundū locum, vt celestibus corporibus secundū motus naturā ordinatos nequeant applicari agentia à quibus absumatur: sicut v. g. ignis qui nunc est in Persia nunquam me comburet; quamuis & ipse sit sit naturaliter combustibilis, & ego combustibilis.

Ratio est: quia generationes & corruptiones rerum sunt ex natura rei perpetuæ, ad has autem concurrunt per modū causarum vniuersalium corpora celestia: concurrunt, inquam, applicando per motū circularem, varios influxus prout naturæ ordo requirit, puta motus Solis applicat modo plus modo minus caloris prout requiritur, ad hoc vt granum frumenti quod intra terrā cecedit modo marcescat, modo erumpat in herbam, modo adolescat in spicā, & sic de cæteris. Fundatur hæc generationū & corruptionū perpetuitas in hoc quod alibi sæpe diximus, videlicet quod generatio vnius sit corruptio alterius & è cōuerso: vnde fit, vt nihil vniquā intereat, quin aliquid in locū ipsius Natura substituat. Quod quādiu fiet, nunquā tota interibit. Hinc habes rationē philosophicā cur impossibile sit scire finem mūdi. Hic enim est in voluntate omnino arbitraria Dei, vnde dicitur: *non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate.* Vnde si consulas Mathematicum quando & quanta

erit Eclipsis Solis, respondebit & recte & asseruerant foris die 17. Febr. hora 18. cum dimidia & tribus minutis, eamq. tantam & talem vt tertiam Solis partem occupet. Et de hac re omnis Mathematicus habet euidētiā. Si autem quaras ab eodem quando desinet cælum moueri, tuem interrogationem ridebit; cum ipse in cælo videat rationem cur moueatur: nullam rationem agnoscat cur vniquam quiescat: re ipsa non erit vlla ratio præter voluntatem facientis. Propterea aiunt mundum desitutum per miraculum, quia tunc repugnabit Deus exigentiæ causarum secundarum petentium vltius propagari saltem secundum speciem sui.

ARTICVLVS III.

An Cæli sint animati.

Moueri Cælos ab intrinseco duplex Philosophorum classis affirmat. Prima est eorum, qui Cælos putant esse animatos. Secunda eorum, qui, quamuis animam Cælo negent, dant tamen illi principium intrinsecum motus: neque enim ad hoc vtrahquid moueatur ab intrinseco necesse est esse animatum. Ignis ab intrinseco sursum mouetur, lapis deorsum: cum nec ignis nec lapis sit animatus. Vbi aduerte obiter discrimen inter motum quo mouetur animal; & motum quo mouetur lapis. Vtrumq; recte dixeris moueri ab intrin.

intrinseco: non recte dixeris vtrumque moueri se. De animali recte dixeris: mouet se: non autem de lapide.

Qui dixerunt Cælum esse animatum dixerunt consequenter Cælum mouere se. Esse autem animatum ea potissimum ratione persuadere conantur quod nequeat efficaciter probari oppositum. Præterea corpora cælestia a Platone & Aristotele dicuntur passim nobiliora sublunariis: sed multa ex sublunariis esse animata est certum & euidens: ergo ipsa etiam corpora cælestia sunt animata. Consequentia probatur: quia videtur notum ex terminis quodlibet non viuens esse ignobilius quolibet viuente. Igitur excellentia cælestium corporum supra sublunaria stare nequit cū carentia vitæ in iisdem corporibus.

Tertio non solum videntur esse animati Cæli, sed insuper videntur esse sapientes. probatur hoc: quia secundum Philosophū, ordinare sapientis: cæli autem ordinantur hæc inferiora, ergo Cæli non solum viuunt sed etiam sapiunt. Minor probatur: quia totus ordo naturæ sublunaris debetur calorū influxibus; qui si impedirentur, & deordinaretur natura. Vltimus motus ipse calorum est ordinatissimus & per hoc quod sit in se ordinatus ordinat hæc inferiora, adeoq; duplicem in his inferioribus ordinationem meditari posses, vnam qua ordinantur in se, alteram qua ordinatur in causa: vtraq; autem videtur monstrare sapientiam causæ, cuius est rem ad extra ponendam prius or-

dinare in se, & postea extra facere ordinate. Explicatur hoc cum exemplo Pictoris, tum exemplo Architecti. Hic priusquam domum ædificet, adeoq; ita ordinat inter se lapides, vt exurgant & aptentur in ædificiū, ordinat in seipso eosdem lapides; qui propterea dicuntur prius ordinari in esse intentionali, quod habent in anima Architecti, quam in esse physico & reali. Hinc dicitur Architectus facere prius domum in anima, quam extra. Ille vero priusquam disponat calores in tela eosdem disponit in anima, adeoq; in ipsis etiam caloribus præter ordinationem in re, habes ordinationem in mente pingentis.

Quarto. Corpora celestia dicuntur causa vniuersales rerum inferiorum; inter res autem interiores multe sunt quæ viuunt; & etiam corpora celestia viuunt. Maior est certa; vnde est quod ait Philosophus *Sol & homo generantur hominem*, ex quo patet celestia corpora esse causas rerum etiam animatarum. Probatur autem consequentia, quia in causa debet præcontineri perfectio, quæ est in effectu: causa enim dat effectui quicquid est in effectu; sed in effectu est perfectio animati; ergo causat dat effectui perfectionem animati: si autem dat, etiam habet: iuxta illud & apud Philosophos & apud Legistas receptum: *nemo dat quod non habet*.

Confirmatur hoc ipsum, & promouetur ex doctrina D. Thomæ. Dicit enim Doctor Angelicus causam principalem eorum vi-

uentium quæ gignuntur ex putri esse corpora celestia: sed causa principalis debet continere vel vniuoce, vel æquiuoce totam perfectionem effectus ergo corpora Celestia debent continere vel vniuoce vel æquiuoce totam perfectionem viuentium quæ gignuntur ex putri. Vel contingant æquiuoce vel vniuoce, sunt viuentia; ergo corpora celestia sunt viuentia. Minor subsumpta probatur: quia continere vniuoce est esse eiusdem speciei cum perfectione contenta: implicat autem non viuens esse eiusdem speciei cum viuente. Continere æquiuoce est esse perfectionis altioris, adeoque corpora celestia debent esse maioris perfectionis quam viuentia; quæ gignuntur ex putri: non viuentia autem nequeunt esse perfectiora viuentibus.

Hæc addidisset illud Scripturæ: *qui fecit Cælos in intellectu*. Quibus verbis videtur innui Cælos non solum animā, sed intelligente animā præditos esse.

Hanc controuersiam vt resoluas notandum est non eadem probabilitate sustineri posse Cælos esse animatos, quæ sustinetur Cælos moueri ab intrinseco. Hæc enim præpositio: *cælum est animatum*, est ridicula. Hæc alia: *Cælum mouetur ab intrinseco* est probabilis. Hanc esse probabilem ostendemus, priusquam eos repellamus qui inepte putarunt Cælum esse animatum. Prima ratio suadens moueri ab intrinseco corpora celestia est perpetuitas & necessitas talis motus ad conseruationem naturæ sensibilis.

Est enim probabile quod quemadmodum grauibus est innatum principium ad descensum, leuibus ad ascensum; sic etiam corporibus celestibus innatum sit principium motus, quo circulariter mouentur. Porro principium illud est æque in bonum natura ac principium aliorum motuum, vt patet ex dictis: neque enim magis exigit natura graua ferri deorsum, leuia sursum, quam Solem & Lunam aliaque huiusmodi circummagi.

Atq; hic obiter nota nos de Sole & Luna alijsq; planetis hic loqui iamquam de causis vniuersalibus istorum inferiorum. Cum enim sint causæ naturales eorum quæ fiunt in mundo sublunari, videntur habere à natura quicquid requirit vt fungantur munere Causarum ad hoc autè requiritur vt moueantur in orbem, habent igitur à natura principium quo mouentur in orbem.

Neque obstat quod omnis motus in ijs quæ mouentur naturaliter & non viuunt sic motus sursum vel deorsum. Nam vel hoc ponitur pro principio vniuersali: itaut extendatur tam ad motum Cælestium quam ad motum sublunarium, & principium hoc nihil valet, quia petit principium. Est enim posito; quod quemadmodum ex sublunariis alia sursum alia deorsum feruntur, ita Cælestia mouentur in orbem, omnia autem ab intrinseco. Vel principium hec est circa sublunaria dumtaxat, & à sublunariis arguitur ad Cælestia, & tunc dupliciter deccatur; Primo dum assumitur in sublunari-

naribus nihil moueri ab intrinseco inter inanimata nisi vel sursum, vel deorsum. Multi enim alios motus naturales recognoscunt, qualis est v. g. motus traiectionis, qui fit veluti per diametrum quadrati. & huiusmodi motum aiunt uidere se in Cometis etiam sublunariis. Secundo peccant in eo quod à motibus quibusdam arguunt ad omnem, decepti eo argumento, quo per inductionem probatur à bestiis nos etiam esse bestias. Finge enim equum philosophari circa te: eni ipsius ratiocinium, & Asinus est bestia, & Rana est bestia, & Elephas &c. & ergo sum bestia: ergo etiam homo est bestia. Ecce argumentum ab inductione: nec vlllo argumento ab inductione magis concluditur.

Non autem non ab inductione sed ab identitate rationis per motum ladidis deorsum, ignis vero sursum, concludimus Cælestia corpora moueri in orbem æque ab intrinseco ac illa alia; quæ sursum feruntur & deorsum.

Confirmatur hoc nostrum ratiocinium per doctrinam Doctoris Angelici, qui graua & leuia moueri dicit: ab auctore naturæ ad sua centra, sicut sagitta mouetur à Sagittario ad suum scopum. Mouetur autem sagitta per impetum impressum à Sagittario hanc dirigente ad scopum, i hitur & graue deorsum, & leue sursum mouetur ab auctore naturæ per impetum vtriq; inditum a dirigente alterum sursum, alterum vero deorsum; sicut autem auctor naturæ vni impetu

tum quo deorsum, alteri vero impetum quo sursum moueatur, indidit: cur non etiam corporibus cælestibus impetum indideris quo moueantur in orbem?

Ea quæ contra huiusmodi motum obijci possunt audiendus sequenti articulo. Iam enim expedienda est altera positio: qua statuimus Cælum non esse animatum.

Omnis anima est vel vegetatiua, vel sensitua vel intellectiua. Nulla ex his animata Cælum: ergo Cælum non est animatum. Major continet diuisionem animæ adequatam. Si enim Aduersarius velit aliquid aliud formæ genus esse animam controuersa erit de nomine: & eodem iure asseres lapidem esse animatum, quo hic asserit animatum esse Solem aut quodlibet aliud ex cælestibus Minor probatur; quia in Cælo nullum est indiciu neque vegetatiuæ, neque sensitiuæ, neque intellectiuæ: stultum est autem ibi animam ponere vbi nullum est animæ indiciu. Vnde argumentum primo loco propositum pro anima cælesti laborat in supposito: non enim ibi ponenda est anima, vbi non probatur efficaciter eam non esse: sed potius ibi neganda est anima, vbi non probatur efficaciter adesse.

Quod si ea omnia esse probarentur, quæ non probantur efficaciter non esse, quid non liceret affirmare: Proba efficaciter hæc hora Turcam non saltare, & alia huiusmodi infinita. An propterea est certa positio: Turca saltat, & alia huiusmodi infinita.

Porro non esse indiciu in Cælo vilius

animæ apparet: quia nullum est argumentu vegetationis, sensationis, intellectiois. Quis enim dicat Cælum nutrire, augumentari, sentire? Cum potius ex ipsius constructione appareat constare partibus omnino homogeneis sine vilo prorsus indicio organizationis requisitæ ad functiones vitales. Ipsa autem vniuersitas motus quo corpora cælestia mouentur perpetuo non est inditium quod moueantur ab anima intelligente, quæ ipsa animet; nam anima intelligens non vniiformiter mouet, cum sit libera. Motus autem Cæli est ita Cælo necessarius vt nullum sit inditium ipsum sic moueri, quia vult: vnde ordo ille inuariabilis quo mouentur Cæli adeo non probat Cælo esse sapientes, vt probet necessario moueri vel à forma determinata ad vnum, quò pacto mouentur mobilis inanimata, vel ab aliquo mouente extrinseco, sicut mouetur rota figuli.

Ex his patet ad ea quæ initio proponuntur. Ad primum retorquetur, Nam probatur vilo argumento non solum efficaci sed neque probabili Cælos esse animatos; ergo stulte asseritur esse animatos.

Ad aliud de perfectione dictum est alibi negando corpora cælestia perfectiora esse simpliciter & ex toto genere quam sublunaria.

Ad illud de causis vniuersalibus dic, ita esse causas vniuersales vt non sint causæ adæquate istorum sublunarium. Non autem est de ratione causæ partialis continere totam

tam perfectionem, nec vniuocè neo æquinoce, quæ in effectu. Ad confirmationem. Verum est Doctorem Angelicum ponere pro causa principali genitorum ex putri corpora cælestia; sed vel nomine causæ principalis intelligit causam applicatiuam agentis ad passum: vel in causa principali non exigit tantum perfectionis quantum est in effectu. Causa principalis si idem est apud ipsum ac causa applicans actiua passiuus: potest Cælum dici causa principalis eorum, quæ gignuntur ex putri, utpote applicans per motum semina eorum que gignuntur; puta murium, serpentium, ranarum materiæ aptæ per huiusmodi semina animari in vermes, ranas & mures. Quæ omnia alibi ex professo tractabuntur. Quod autem si ponat Cælum pro causa principali huiusmodi effectuum nõ exigit in causa principali tantum perfectionis, quantum est in effectu, manifestum est; qui est apud D. Thomam veluti primo principium: quodlibet uiuens perfectus esse quolibet non uiuente.

Ad alia quæ naturali ratione nituntur patet ex dictis. Ad illud de scriptura dic ibi commendari non intellectum quo cæli intelligant: sed intellectum & sapientiam eius fecisse Cælos & omnia intellectu, quia sapienter fecit omnia.

ARTICVLVS V.

Audiuntur ratione contra motum ab intrinseco.

Articulo superiori id vnum fuit nobis propositum vt ostenderemus Cælos non esse animatos. Eisdem autem moueri ab intrinseco probabile esse ibidem statuimus. Contra tamen.

Obijcitur primo. Cæli mouentur ab intelligentijs; ergo Cæli non mouentur ab intrinseco. Probatur antequam auctoritate scripturæ, tum rationes. Scriptura Dei maiestatem describens dicit; coram quo curuantur qui portant orbem: dantur igitur aliqui qui portant orbem; igitur orbis mouentur ab extrinseco, ferunturque circulariter ab intelligentia assistente. Probat hoc idem ex consensu Patrum, qui vnanimiter motem corporum cælestium tribuunt intelligentiæ assistenti; quam aiunt ita moueræ Cælum sicut equus mouetur a fessore currus ab auriga &c. Probatur denique ratione, quia motus corporum cælestium sunt implicatissimi vt patet ex Systemate à nobis tradito, in quo non omnes planetæ sunt concentrici. Nam centrum Lunæ & Solis, Iouis & Saturni est centrum mundi circa quod voluuntur. Ipse autem Sol est centrum Mercurij Veneris & Martis. Adde quod planetæ ipsi dissimili velocitate feruntur. Molus autem implicati & non vniformes

mes longe congruentius tribuuntur motori extrinseco & intelligenti, quam qualitat innata. Immo nequeunt congruenter tribui alteri quàm intelligenti, sicut v. g. motus Struaturij aut cuiuslibet alterius artificis non tribuitur instrumento quod mouet, sed ipsi Artifici. De hoc motu non vniformi planeta rum multa habes apud Ricciolum.

Dicendum est probabilissimum esse quod Cæli moueantur ab extrinseco, hoc est ab Intelligentia assistente. Hanc intelligentiã aliqui ex veteribus Cæli animam appellarunt. Ita alicubi loquitur Philosophus. Plato autem & Platonici fere vbiq; de Cælorum motu loquuntur. Non eodem tamen sensu loquitur Philosophus & Plato, Plato enim sic animari putat Cælum ab intelligentia, sicut corpus humanum animatur ab anima rationali: vtrumq; tamquam à forma assistente. In sensu autem Philosophi corpus humanum animatur ab anima rationali, tamquam à forma informanti; Cælum autem non habet intelligentiam pro anima nisi metaphorice; sicut nauis dicitur habere pro anima Gubernatorem; exercitus Imperatorem.

Hęc sententia de motu Cælorum ab intelligentia est communis & alteri, quã supradiximus esse probabile, preferenda, præcipue ob auctoritatem Sapientum, & ob difformitatem illam motuum, quam in planetis obseruat rerum Cælestium peritiores.

Qui tamen oppositam tueri volet, habet in articulo præcedenti vnde satisfaciatur argu-

gumentis hic propositis.

Ad illud de scriptura facile est dicere nõ esse ibi sermonem de ijs qui rotant, sed qui portant orbem, a deoque eodem argumento probari posse præter rotatores suos, habere etiam orbem vniversum suos portatores, quod est ineptum. Per eos qui portant orbem poteris eos intelligere, qui in orbem sunt primi patentatus, adeoq; inter omnes creaturas primatum tenent: qui tamen coram Deo nihil sunt, & ideo curuantur, hoc est agnoscent se præ Deo minus esse quam, exigua arena præ toto orbe terrarum, & vel guttula præ toto oceano.

Ad auctoritatem Patrum & Sapientum dic esse etiam Sapientes qui oppositum censuerunt.

Ad difformitatem motus dic hoc ipsum non ita constare vt inter se non certent Astronomi & adhuc sub iudice lis sit.

Q V Æ S T I O V N I C A.

De aternitate mundi.

ARTICVLVS I.

Mundus potuit esse ab aeterno.

MVndum esse ab aeterno & duraturum æternum existimauit Philosophus, & errauit: Deus enim in principio creauit Cælum & terram. Controuersia igitur inter eos qui credunt Scripturæ, non est de

facto sed de possibili. In hanc controuersia licet vnicuique; per religionem sentire quid velit: nec enim minus Catholici sunt qui putant potuisse mundum esse ab æterno, quam qui secus, & inter præcipua Catholica religionis Columnina fucere & sunt quibus pro indubitato est potuisse mundum esse ab æterno.

Augustinus vbi contra eos disputat qui Mundum putant fuisse ab æterno, non negat immo fortasse supponit potuisse. En tibi argumentum quod in fauorem æternitatis sibi proponit nomine Philosophi gentilis. Vel Deus potuit creare Mundum & non creauit cum posset vel non potuit: vtrumq; Deo repugnat: ergo &c. Minor probatur: quia si voluit, sed non potuit: Deus est impotens est enim impotentia non posse quod velis. Si potuit, sed noluit, fuit inuidus est enim inuidenti non facere alteri bonum quod potes, sine præiudicio tuæ felicitatis. En responsonem Augustini. Deus noluit etiã cum posset: nec fuit impotens per hoc quod non posset: nec inuidus per hoc quod etiam potens noller, sed creando in tempore ostendere voluit, quam liberaliter daret id quod dat, & quam non indigeat ijs quæ creauit qui per totam æternitatem æque Deus & consequenter æque felix fuit sine illis, ac fuisset cum illis. In hac responsonie vides non supponi ab Augustino impossibile mundum fuisse ab æterno, quandoquidem libertati diuinæ tribuit quod non fuerit. His positis explicanda est, & stabilienda positio quam

quam habes pro titulo.

Hæc propositio. Mundus potuit esse ab æterno potest facere duplicem sensum. Primus sensus est potuisse mundum esse ante quodlibet instans assignabile: seu nullum esse instans cogitabile, ante quod mundus non potuerit esse. Secundus sensus est mundum posse verificare nunc; *Fuit ab æterno*, per hoc quo reipsa æternum durauerit. In primo sensu ly *Ab æterno* sumitur syncategorematicæ, in secundo sumitur categorématique. In primo sensu intelligenda est conclusio posita, De secundo videbitur postea.

Probat autem conclusio posita, quia in quolibet instanti in quo Deus creauit mundum, ita creauit illum, vt potuerit creare ante; adeoq; quodlibet instans, quod reipsa fuit primum potuit esse non primum; hoc est potuisse esse ab æterno syncategorematicæ; mundus potuit esse ab æterno syncategorematicæ. Hoc eodem modo dicitur æternum duraturus, seu posse in æternum durare; quia v. g. in nullo instanti destruetur, in quo non possit conseruari, adeoq; quando cunq; destruetur ita destruetur, vt verum sit: posset durare vltius. Sicut enim volentis fuit creare potius quando creauit, quam mille annis antea: ita volentis destrueret, quando destruit potius quam mille annis postea.

Est igitur verum mundum potuisse esse ab æterno; sicut verum est posse in æternum durare. Quia quemadmodum per hoc dicitur posse in æternum durare, quod possit

durare post quodlibet instans assignabile :
 ira dicitur potuisse esse ab æterno ; per hoc
 quod potuerit esse ante quodlibet instans
 assignabile . Non tamen est verum mun-
 dum ita fuisse ab æterno , sicut verum est
 creaturam futuram in æternum , Quia non
 quemadmodum anima erit post quodlibet
 instans assignabile , ita mundus fuit ante
 quodlibet instans assignabile .

Dices , Non est assignabile vllum instans
 in quo non fuerit mundus ; ergo mundus
 fuit in quolibet instanti assignabili . Ante-
 cedens probatur : quia implicat ante mun-
 dum , seu ante omnem creaturam fuisse ali-
 quam creaturam : sed quodlibet instans est
 aliqua creatura ; ergo implicat ante omnem
 creaturam fuisse aliquod instans .

Resp. dist. antec. non fuit vllum instans
 realiter , & reale : conc. possibiliter , aut ima-
 ginarium : nego . Ante mundum non fuit vl-
 lum tempus : quia ante omnem creaturam
 non fuit vlla creatura . Vnde quærenti quid
 Deus faceret antequam quicquam faceret ,
 fidenter respondit Augustinus ; nihil facie-
 bat , & vtinam sic omnia scirem , sicut scio ,
 quod Deus antequam quicquam faceret ,
 nihil faciebat . Si autem nihil faciebat , nec
 faciebat tempus , & consequenter antequam
 quicquam faceret non erat tempus .

Instabis ; Deus est ante mundum , g. ante
 mundum fuit tempus . Probatur consequi-
 quia si Deus est ante mundum , præcedit
 tempore mundum : non enim est ante , pura
 anterioritate eausæ . Nam quod est ante a-

liud

liud pura anterioritate causæ habet illud
 aliud sibi coguum , vt patet , & in Sole habente
 coquam lucem , & in pede coquam ha-
 bente vestigium .

Resp. concessio antec. negando consequi-
 Deus mundum præcedit non solum natura
 sed æternitate ; quia ita semper est , vt sit im-
 possibile ipsum ante fuisse . Mundus autem
 est in tempore , & tempus ipsum est , ita vt
 potuerit esse ante . Absorbet igitur Deus
 æternitate sua tempus non solum quod est .
 sed quod potuit esse per modum mensuræ
 supereminentis , & incommensurabiliter
 supercontinentis quodlibet mensurabile .
 Mundus autem ita duravit , vt durare po-
 tuerit tempore duplo maiori : quia pro quin-
 quies mille annis , qui fluxerunt hæctenus
 ab constitutione mundi ; potuit fieri , vt
 iam decies , & centies , & millies mille
 fluxissent .

ARTICVLVS II.

Mundus non potuit esse ab æterno .

IN quo sensu accipienda sit hæc scunda
 conclusio dictum est supra : ita videlicet
 vt in hac , vel qualibet alia temporis diffe-
 rentia sit necessario falsum : *Mundus æter-
 num stetit , aut duravit .* Et in hoc sensu sit
 quæstio , an mundus esse potuerit ab æterno .
 Vbi aduerte differentiam inter has duas pro-
 positiones . *Creatura potest in æternum du-
 rare :* & *Creatura in æternum durabit .* De

Tomus II.

K k

hoc

hoc mundo verum est: In æternum potest durare, falsum est: in æternum durabit. De anima rationali, de homine, de Angelo verum est vtrumq; nam & possunt in æternum durare, & in æternum durabunt.

Probatur autē conclusio primo ex dictis in iræctatu de infinito. Implicat infinitum categorematicum, tam in quantitate permanenti, quam in successiva, sed si mundus esse ab æterno daretur infinitum categorematicum, saltem in quantitate successiva, aut etiam tam in successiva, quam in permanenti: ergo nequit dari mundus ab æterno. Quod daretur infinitum categorematicum in quantitate successiva, probatur, quia ab hac die retrocedendo per durationem mundi essent assignabiles dies non tot quin plures, adeoq; partes non tot quin plures in tempore elapso, non communicantes, æquales vni certæ, & determinatæ magnitudinis. Hoc autem est dari infinitum categorematicum in quantitate successiva. Quod etiam in permanenti, probatur, quia non impleret coexistere mundo aliquam magnitudinem, cui singulis diebus factum sit additamentū vnus palmi, hoc autem facit quantitatem simpliciter infinitam: ergo &c. Explicatur hoc. Linea cui per mille annos, singulis annis addita sit longitudo palmaris est linea mille palmorum, & cui per annos centies mille singulis annis additus sit vnus palmus, est linea palmorum centies mille, & sic in infinitum. Igitur linea, cui per annos infinitos datus sit annis singulis vnus palmus, est

est linea palmorum infinitorum. Hoc autem ita contingere non implicat, non implicat multitudine annorum infinita.

Dices infinitum categorematicum est totum actū, etiam si mundus esset ab æterno duratio mundi nunquam esset tota actū; ergo etiam si mundus esset ab æterno, non daretur infinitum categorematicum. Maior probatur, quia d. sermen inter infinitum categorematicum, & syncategorematicum est quod hoc sit partim actū, & partim potentia, illud vero sit totum actū. Minor autem probatur, quia duratio mundi est successiva, successivum autem non est totum simul, sed in eo pars est post partem.

Resp. nos non definiisse infinitum categorematicum, id quod est totum actū, vt patet ex dictis. Si enim ad rationem infiniti requireretur coexistentia partium constituentium infinitum, inapte quæreretur, an sit possibile infinitum, in quantitate successiva. Infinitum in quantitate est id, cuius semper aliquid extra est accipere, hoc est, quod diuisibile est in partes non tot quin plures æquales vni certæ, non comunicantes. In permanentibus partes huiusmodi sūt simul vel in actū, vel in potentia, in fluentibus, seu successivis vna est post aliam. Et quia si mundus esset ab æterno essent in duratione ipsius assignabiles anni nō tot quin plures, de quibus omnibus dici posset actū fuisse; propterea in huiusmodi duratione esset vera infinitas. In forma ad argumentū nega maiorem. Ad cetera patet ex dictis.

Probatur secundo conclusio. Datur necessitas metaphysica, ut quodcumque creatus sit Mundus potuerit ante creari: ergo impossibile est Mundum fuisse æternū, accipiendo ly æternum categorematicè. Ant. probabitur infra. Probatur hic cons. quia si cratus in instanti *B.* potuit esse ante, puta in instanti *A.*, potuit ante æternitatem ipsius esse instans *A.* Si autem potuit ante æternitatem ipsius esse instans *A.*, datur æternitas utrinque causa. Nam & illud instans *A.*, & instans præsens sunt duo extrema æternitatis ipsius. Æternitatem autem utrinque clausam repugnare patet ex ijs, quæ diximus de infinito utrinque terminato. Datur igitur necessitas metaphysica, ut æternitas illa, qua Mundus dicitur potuisse esse ab æterno sit æternitas syncategorematica.

Simili ratiocinio ostendes necessitatē, quod æternitas à parte post sit æternitas syncategorematica deduci impossibilitatē, quod æternitas à parte post sit æternitas categorematica. De conceptu quidditativo æternitatis à parte post, qua videlicet erimus in æternum, vel miseri, vel beati, est ut post quemlibet annum assignabilem sit futurus alius annus, ergo est de conceptu ipsius, ut non possit assignari vlla collectio annorum, de qua dici possit, hæc est æternitas, qua æterni sumus, seu qua æternum duraturi sumus. Si autem implicat collectio huiusmodi eo ipso implicat æternitas categorematica: ergo &c.

Dices. Ante creationem mundi, in quo-

cum-

eumque tandem instanti creetur, implicat fuisse vllam instans: ergo male assignatur instans possibile ante creationem mundi cū instante præsentī pro duobus extremis durationis mundi. Ergo etiam si illa duratio sit æterna: non habetur per prædictum instans & instans præsens, æternitas clausa utrinque. Prob. antec. ex dictis. Implicat ante omnem creaturam creari aliquam creaturā, ergo implicat instans possibile ante omnem durationem creatam; & consequenter quī claudit omnem durationem creatam ex vna parte per instans præsens, & ex altera per instans possibile, claudit durationem creatam inter chimeram, & instans: si autē claudit per chimeram: euadet.

Resp. hoc ratiocinium laborare in æquiuoco. Hæc propositio: *Ante omnem creaturam implicat fuisse aliquam creaturam*, potest facere duplicem sensum. Primus est, quod potuerit accidere esse aliquā creaturam, itaut verum sit, *Est aliqua creatura, & nulla est creatura*. Et hic sensus est manifestè ineptus, & falsus. Secundus sensus est, *Hæc ipsa creatura, quæ primo fuit in instanti B potuit esse ante instans B, puta in instanti A, & hoc ipsum instans A, quod est primum potuit esse non primū per hoc quod ante ipsum fuissent mille alia instantia*. In hoc secundo sensu verum est mundum potuisse esse antequam fuit, videlicet non in sensu compositio cum primo fuisse, quando de factō fuit, quod implicat in terminis, sed in sensu diuiso. Ex his patet ad argumentū

In forma: nega antec. Ad reliqua vtere distinctione iam data.

His positis in quocumq. instanti creatus fit mundus fingere creatum fuisse, vt potuit, in instanti antecedenti; vel si vis cuiusque durationi quam durauerit mundus fingam addi à parte ante vnum instans. Si duratio illa fuit æterna; per additionem vnus instantis non desinit esse æterna, & extra æternitatem illam est illud instans, quod addis. Igitur illud instans ex vna parte, & instans præsens ex altera claudunt vtrinque istam æternitatem.

Probatur iam suprapositi vni antec ostendendo necessitatem quod in aliquo possibili tempore Deus præcedat creaturam: quia omnis creatura necessario est ex nihilo oportet igitur vt præcesserit possibiliter aliquod instans, in quo eum esset possibilis, nõ tamen erat. Probat hoc, quia si esse ex nihilo habetur sufficienter per hoc, quod ante ipsam nihil fuerit de ipsa; etiam Deus dici potest esse ex nihilo: nam ante Deum nihil fuit de Deo oportet igitur quod ante creaturam ita nihil fuerit de ipsa, vt poterit esse adeoq; vt præcesserit necessario Deus suam quamlibet creaturam in ratione durantis, vt parebit infra.

Dices: etiam instans B est ex nihilo; instans B non potuit esse ante hoc tempus imaginarium; ergo instans B non fuit possibile antequam esset. Min. prob. quia instans B est essentialiter affixum huic tempori imaginario, adeoq; impotens existere nõ est

est istente hoc tempore imaginario.

Resp. transmissis mai. & min. neg. conf. Hoc ipsum instans B, quod nequit esse, nisi in hoc nunc imaginario, est ab æterno possibile, est possibile antequam sit: & necessario præcedit ab infinitis alijs instantibus, vel realibus, vel imaginarijs. Finge hoc instans esse millesimum inter instantia de facto creata. Hoc posito habet quidem necessitatem non existendi, nisi post illa nonaginta nonaginta nouem, quæ autem flux erunt non tamen habet necessitatem, quod illa eadem realiter fluxerunt; neq; vt sola illa realiter fluxerunt; contingere potuit, vt nõ esset millesimum, sed primum, vel millionesimum. Si foret primum non realiter, sed imaginarie, & possibiliter fluxissent antecedentia: si foret millionesimum, non solum possibiliter, & imaginarie, vt de facto contigit, sed realiter. & physice fluxissent illa omnia, quæ numerum millionesimum conflant. Hæc omnia patebunt clarius ex dicendis.

ARTICVLVS III.

Satisfit nonnullis obiectionibus.

Objicitur 1. auctoritas Augustini relata à nobis initio huius questionis: videtur enim ibi supponere Augustinus fuisse in libertate Dei creare, vel non creare mundum ab æterno, quo posito licet sic argumentari. Deus fuit liber creandum.

Vel non creandum mundum ab æternō, ergo libertati diuine tribuitur; quod mundus nō fuerit ab æterno, quod autem libertati diuine tribuitur, ite tribuitur vt tribui epossit oppositum, ergo eidem libertati tribui potuit, quod mundus fuisset ab æterno.

Resp. Augustinum non disputare ibi an mundus potuerit vel non potuerit esse ab æterno, sed respondere Philosophis gentilibus probare conantibus mundum de facto fuisse ab æterno. Ita autem dissoluit illorum argumenta vt non litiget de possibilitate. Immo ex hac ipsa responsione Augustini posset quis ratiocinari pro nostra sententia. Deus creauit mundum in tempore vt ostenderet se ex pura liberalitate creare, ergo non potuit creare nisi in tempore, si per hoc probat liberaliter se creasse, quod per totam æternitatem perfectissime beatus & nullus indigens sine omni creatura existerit. Ad argumentum infirma nega antec.

Obijcitur 2. Mundus contingenter est in tempore, ergo mundus potuit esse ab æterno. Probat conf. quia si contingenter est in tempore, est indifferens vt sit vel non sit in tempore, sed si est ita indifferens est indifferens vt sit vel in tempore, vel ab æterno, ergo si contingenter est in tempore, potuit esse ab æterno.

Resp. 1. conc. ant. neg. conseq. Ad probationem conc. mai. nega. min. Est indifferens ad esse vel non esse in tempore per hoc præcise quod sit indifferens ad esse &

non esse. Aliud autem est esse indifferens ad esse & non esse, aliud ad esse in tempore, vel esse ab æterno. Quia tamen argumentum procedit sine malitia, & asserit mundum esse indifferentem etiam in hypothesi essendi, esse vel non esse in tempore, siue, creaturam etiam in hypothesi essendi contingenter esse in tempore.

Resp. 2. neg. antec. Mundus ex suppositione quod sit non contingenter, sed necessario est in tempore: quod iisdem rationibus euincitur, quibus euincitur non potuisse esse ab æterno.

Obijcitur tertio. Potentia libera creandi Mundum est æterna; ergo mundus potuit esse ab æterno. Prob. conf. quia nunquam datur potentia libera cōpleta ad aliquem effectum quia eo ipso dari possit talis effectus; ergo si potentia adæquata creandi mundum est æterna, mundus ipse potuit esse æternus.

Hoc argumentum posset totum concedi in fauorem primæ conclusionis. Hæc propositio: nunquam dantur potentia adæquata ad vllum effectum quin dari possit talis effectus; bene intelligentibus est manifesta. Facit enim hunc sensum: *Nullum est instans assignabile in quo datur potentia adæquata & non possit dari effectus*: quod est verissimum. Si enim à primo instanti in quo mundus creatus est per infinitum recurras in tota diuina æternitate, nullum inuenies instans in quo non potuerit esse mundus: quauis ante quodlibet instans inuenturus sis a.

liud intrans, immo per hoc ipsum quod ante quodlibet intrans inuenturus sis aliud intrans in quo esse potuerit mundus: recte probatur superius implicare aternitatem categorematicam mundi.

Atque hic aduerte nos de illo *numquam* idem emnino philosophari, quod philosophati sumus de *omne* & alijs huiusmodi, vbi de infinito. Dicitur est autem ibi quod si *li omne* sumitur collectivae propositio est de subiecto non supponente. Dicitur hic idē omnino si *li numquam* accipitur collectivae. Quemadmodum enim non est accipere omnes Angelos possibiles aut omnes dies futuros per totam aternitatem per modum vnus collectionis, ita non est accipere omnia instantia possibilia intra aternitatem diuinam antecedentia mundum per modum vnus collectionis. Iuxta hanc eandem doctrinam solius hoc aliud siue potius hoc alio modo propositum argumentum. Quotiescunque datur potentia adaequata ad aliquem effectum potest dari talis effectus, sed ab aeterno datur potentia adaequata ad mundum, ergo ab aeterno potest dari mundus. Totum hoc argumentum fundatur in *li quotiescunque* quod non potest recte accipi nisi distributivae, adeoque facit hunc sensum: in quolibet instanti datur potentia adaequata ad effectum dari potest effectus, sed in quolibet instanti intra aternitate assignabili datur causa adaequata mundi: ergo in quolibet instanti intra totam aternitate assignabilis potest dari mundus. Quod

totum est verum. Qui igitur argumentum propositum sic resolvere potest, totum concedat. Qui non potest de responsionem communem, videlicet concessa maiori; distinguendo minorem: ab aeterno datur potentia adaequata ad mundum in tempore: concedo; ad mundum ab aeterno neg. min. & consequ. Hoc eodem modo ad obiectione propositam.

Respondetur cum distinctione potentia creativa mundi ab aeterno, est aeterna: nego antec. & suppositum antec. creativa mundi in tempore, est aeterna; concedo antec. & nego consequentiam. Solet hoc explicari per potentiam, quae hodie est creandi durationem creaturam. Nunc enim & heri & semper est potentia creandi durationem creaturam; cum nec nunc, nec heri, nec unquam deus potentia creandi nunc vel heri & semper durationem creaturam. Conceditur igitur aeternitas potentia creativa: non conceditur potentia creativa aeternitatis.

Dices si causa creativa mundi esset causa necessaria, eo ipso quod ipsa esset aeterna, mundus esset aeternus: ergo cum sit causa libera, mundus potest esse aeternus. Probatur antec. quia per hoc ipsum quod sit causa necessaria non antecedit nisi naturam suum effectum, ergo inter existentiam ipsius & existentiam effectus non intercedit ullum tempus nec reale nec imaginarium; nec possibile. Hoc modo dicit Augustinus explicando *Mysterium Trinitatis* quod si

sol esset ternus, esset & lux aeterna. & alia huiusmodi. Quae patent ex terminis intelligenti naturam causam necessario operatis. Probatum iam consequentia, quia quod necessario est ex suppositione causae necessariae; ex suppositione causae liberae potest esse, ergo si supposita aeternitate causae necessariae inferitur quod sit aeternus effectus; supposita aeternitate causae liberae, inferitur potest esse aeternum effectum. Confirmatur: quia unicum discrimen inter causam necessariam & causam liberam est quod illa necessario, haec ex suo placito operatur. Non enim differt causa necessaria à libera per hoc quod illa quidem non antecedit tempore; haec autem tempore antecedit effectum: nam voluntas humana in illo eodem instanti in quo est completa ad amorem libere exercendum, potest illum exercere, si velit, vel non exercere, vel loco illius exercere odium; prout est complete libera vel sola libertate contradictionis, vel etiam libertate contrarietatis.

In hoc argumento sunt aliqua consideranda. Primum est quod si causa creatura mundi esset causa necessaria, esset longe aliter necessaria, quam sine necessaria cause secunda; quae tamen dicuntur simpliciter necessariae. Da enim Deum esse causam necessariam, implicabit metaphysice ipsius effectum non existere, adeoque ratio causae necessariae in Deo ponit metaphysicam necessitatem essendi in effectum. Non ita accidit in alijs causis, quae dicuntur neces-

cessariae non enim implicat metaphysice solem existere sine sua luce, ignem sine suo calore. Ratio est quia causa secunde cum tota sua necessitate agendi, subordinantur causae superiori ita omnia moderanti, ut nihil oriatur aut eccidat nisi ipsa volente. Deus autem nequit ulli superiori causae subordinari, unde in ipso necessitas agendi esset necessitas simpliciter & absolute metaphysica; adeoque tam implicaret non esse mundum, quam implicat non esse Deum.

Ex hoc eodem sequitur quod hypothesis faciens Deum causam necessariam tollit rationem contingentis in mundo; aut qualibet creatura cuius ponatur Deus esse causa necessaria. Eo ipso autem quod ponitur Deus causa necessaria, ponitur determinate ad hoc; cum non sit ab ulla alia superiori causa determinabilis. Ponit igitur in Deo impotentiam essendi sine illa creatura: unde quemadmodum non est liberalitatis sed naturae, quod sol producat lucem, & consequenter non soli, sed Deo debet agere gratias lux quod existat: sic non esset liberalitatis sed naturae Dei quod existat Mundus, adeoque nulli deberet gratias agere quod existat. Ex his aliisque capitibus constat quam male philosophati fuerint, qui Deum causam necessariam putauerunt, non animadvertentes quod per hoc ipsam quod sit causa necessaria non est Deus. Hinc super illa verba; *De ventre matris meae Deus meus es tu*, atque ita loqui

Filium Dei ex quo factus est filius Virginis, quia videlicet per hoc quod fit Filius Virginis & homo, factus est quatenus talis, minor Patre: unde potest dicere Patri: Deus meus est tu, quod nequit dicere secundum quod Filius Dei est, quandoquidem ut talis non habet nec Deum nec Dominum. Quamuis enim etiam ut Filius procedat à Patre, non procedit à Patre ut Domino, quia Pater non est Dominus ipsum generandi vel non generandi; cum tam necessario detur generatio filij, quam necessario datur Deus? unde hoc maxime gaudent qui mysterium explicant Trinitatis, ne inter personas producentes & productas aliqua videatur inæqualitas esse.

Ad argum. in forma dist. antec. esset æternus, & realis nega æternus & chimerichus; concedit antec. unde recte hic dicere posse quod frequenter non recte dicitur; *esset, & non esset*. Esset æternus quandoquidem esset ac causa necessaria æterna; non esset effectus quia ut probatur est supra, non esset quid contingens, & eadem repugnantia implicaret ipsum non esse, qua repugnat non esse Deum. Distinctio antecedenti, nega consequentiam: Ex eo enim quod effectus necessarius causæ necessariæ esset & non esset, non infertur quod effectus causæ liberæ esset posset. Vbi adverte discrimen inter id quod procedit ex Deo præcise, & id quod procedit ex Deo effectus. Primum non verificat est, & non est, quamvis sit æque æternum ac principium a quo procedit; secundum

cundum, in hypothesi in qua æque est et æternum & necessarium ac suum principium verificat: est & non est effectus ob rationem adductam; quia videlicet per eandem hypothesin per quam supponitur effectus, supponitur quid contingens, & per hoc quod supponatur necessarius, supponitur non contingens.

Resp. 2. conc. ant. neg. conseq. Supponere Deum causam necessariam est supponere chimeram: quod ad rationem causæ necessariæ in Deo sequenter necessaria aternitas in mundo: est quod ad ipsam chimeram sequatur alia chimera: ex hoc autem quod ad chimeram sequatur chimera male infertur quod ad non chimeram possit sequi chimera, quod tamen accideret si ex aternitate causæ liberæ sequeretur posse esse æternum effectum. Hæc responsio pluribus satisficit.

Ad confirmat. Dist. vnicum discrimen inter causam necessariam veram, & causam liberam, est quod &c. conc. inter causam necessariam chimericam, & liberam: nega. Causa necessaria per rationem æternæ, & causa æterna per rationem necessariæ contrahitur ad chimeram: cum causa æterna quæ est causa prima, sit essentialiter libera. Quæ igitur solum necessariness chimericæ in ferat creatura æternam libertas vera non infert eiusdem possibilitatem. Ratio est quia prædicta necessariness esset non solum ad effectum, sed ad aternitatem effectus: libertas autem est ad effectum quidem non

non autem ad eternitatem effectus ; vt dictum est .

Dices . Est possibilis duratio creata in diuisibilis & permanens , sed si hæc est possibilis , est possibilis æterna , ergo est possibilis duratio creata æter , g datur in causa . prima libertas non solum ad effectum , sed etiam ad eternitatem effectus . Mai . prob . 1 . petendo vt assignetur repugnancia 2 . à pari non repugnat vbicatio indiuisibiliter occupans locum diuisibilem , qualis à multis ponitur vbicatio substantiarum spiritalium ; ergo neq , duratio diuisibiliter occupans tempus diuisibile 3 . est possibilis duratio ita essentialiter affixa tali tempori imaginario ; puta crastino , vt implicet ipsam poni nisi in tali tempore : ergo est possibilis duratio ita essentialiter affixa tanto tempori imaginario ; puta temporis horario , vt implicet ipsam destrui nisi post tantum tempus . 4 . non est contra perfectionem diuini domini quod vbicationem essentialiter bipalmares nequeat restringere ad semipalmam , neq ; quod detur aliqua vbicatio essentialiter palmaris , ergo neq ; est contra eandem perfectionem quod durationem essentialiter horariam nequeat contrahere ad semihoram , neq ; quod detur aliqua duratio essentialiter horaria . 5 . creatura indefectibilis solum ex suppositione quod sit , non inuoluit contradictoria , quia simpliciter posset non esse , adeoq ; esset perfectè subiecta dominio Dei : ergo à fortiori non inuoluit contradictoria creatura solum ex suppositione .

tionem ; insuper solum ad tempus indefectibilis . Confirmatur 1 . quia visio beatificæ certat Intellectum Beati de sui perpetuitate ; ergo est essentialiter indefectibilis & æterna ; vnde & dicitur vita æterna . Confir . 2 . Reuelat Deus Petro aliquid , & simul se actum fidei quo sibi credit in æternum conseruaturum . Hoc positio talis actus fidei ex suppositione quod sit , est essentialiter indefectibilis ; nam ex suis principiis intrinsecis , videlicet ex eo quod sit adæquatio authoritati diuinæ reuelanti ipsum nunquam defecturum , habet non posse deficere , ergo aliqua creatura potest ex suis principiis intrinsecis & essentialiter , ex suppositione quod sis , esse semper , itaut implicet ipsam deficere .

Probatum iam Min . primi syllogismi : quia in duratione indiuisibilis & permanente æterna non repetitur ratio infiniti : ergo non est cur dicatur impossibilis . Ant . prob . quia non constat partibus non tot quin pluribus æqualibus vni certæ &c .

Resp . 1 . trans . mai . neg . min . Ad prob . nega . antec . ad cuius probationem dic de ratione infiniti diuisibilis esse quod constat partibus non tot quin pluribus modo alibi explicato , non communicantibus , æqualibus vni certæ &c . non autem de ratione infiniti vt sic . Si intensio caloris constat gradibus homogeneis , vt probabiliter multè ; illa intensio est infinita quæ gradibus constat non tot quin pluribus æqualibus primo , non communicantibus &c . si hæterog-

genis, vt etiam probabiliter multi, illa etiam intentio esset infinita quæ haberetur per vnicum indiuisibilem, quo æque calesceret subiectum ac illis innumerabilibus. Diuina æternitas quæ proculdubio est infinita non constat partibus.

Quemadmodum autem retrocedendo per omnia tempora possibilis, quibus ex nostro modo concipiendi imperfecto diuinam æternitatem ante omnia tempora meditamur nunquam inuenis initium, & propterea dicitur infinita à parte ante: ita etiam in duratione ab æterno retrocedendo per omnia tempora possibilis non inuenies initium, adeoque esset & ipsa infinita à parte ante. Hoc autem genus infiniti non minus repugnat in creatis quam illud quod a se sibi impugnauius. Ratio est quia est de essentia creaturæ esse ex nihilo non solum radicaliter, quatenus potuerit non esse, sed formaliter, quatenus in aliquo tempore possibili non fuerit, & à non esse transierit ad esse. Quod autem in nullo instanti possibile non fuit, hoc est quod nunquam non fuit, non transiuit à non esse ad esse. Vbi aduerte transitum hunc à non esse ad esse esse essentialem omni creaturæ quæ fiat sine pat creationem, siue per generationem, siue quocumque alio modo. Vnde omne creatum siue omne factum est ex nihilo sui, cui quod per creationem sit superaddit esse ex nihilo subiecti. Est igitur de ratione æternitatis diuinæ ita supercomprehendere omnem durationem creatam, vt quemadmo-

admodum nulla creatura potest ita esse vltima vt nequeat post ipsam alia & alia creati; sic etiam nulla ita possit esse prima, vt nulla ante ipsam intra eandem indiuisibilem æternitatem creati potuerit.

Resp. 2. neg. mai. ad 1. probat: dic esse contra rationem durationis creatæ esse simul prius & posterius. Nam SS. Patres, vt videre est apud Boet. lib. 5. profr. ult. August. lib. 11. Confess. c. 14. & alios, sentiunt esse proprium æternitatis diuinæ quod vnicuique indiuisibili instanti quod ipsa est, sit indiuisibiliter esse, fuisse, & futurum esse respectu nostri quamuis in ipsa nihil sit nisi esse, non autem fuisse & futurum esse cum in ipsa non sit prius & posterius. Hoc autem durationi creatæ conueniret, si esset indiuisibilis & premanens. Da durationem huiusmodi Michaeli quæ sit indiuisibiliter mille anni: hæc posita impossibile est Michaeli non esse presentem mille annis quos vno suo indiuisibili instanti simul comprehendit: adeoque si singulis Deum velle illam destruere, & destruere de facto post centum anno; singulis ita destrui post centum, vt simul daret per alios non gentos: Nam illa sua indiuisibili duratione presens est alijs noxgentis.

Ad 2. vbicatio indiuisibiliter occupans locum diuisibilem potest in quolibet instanti non occupare, quia potest à Deo destrui: duratio vero occupans indiuisibiliter horam neque in secundo neque in villo alio instanti illius horæ cui equialet,

& quæ fuit ipsa permanente destrui potest Ad 3. quod aliqua creatura nequeat existere nisi in tali tempore imaginario est limitatio in essendo talis creaturæ: quod semel existentē nequeat Deus destruere nisi post tantum tempus imaginarium, est limitatio in operando ipsiusmet creatoris, adeoque contra perfectum dominium in suas creaturas Ad 4. nega consequ. Disparitas habetur in responsione ad 2. Ad 5. nega antec. est enim de essentia creaturæ pendere à libera voluntate Dei non solum in esse, sed etiam in conseruari, adeoq. si fingas essentialiter durare ex suppositione quod sit, fingis aliquid contra perfectam dependentiam huiusmodi.

Ad 1. Confirm. Visio beatifica certificat de sui perpetuitate nō in indiuiduo, sed in specie, hoc est Beatum semper visurum Deum: non tamen eadem numero visio, ne: vnde Deus posset hanc & illam destruere, & alias & alias successiue dare, adeoque nulla petit essentialiter semper durare.

Ad 2. Confirm. Sunt qui reuelationes huiusmodi rejiciant vt chimericas: certum est enim per postulata huiusmodi peti contradictorium positionis qua dicitur repugnata omnem creaturam ex suppositione quod sit, essentialiter indefectibilem. Quia tamen posset talem positionem intelligere non de omni simpliciter, sed de omni non connexa per sua prædicata essentialia cum voluntate libera Dei de semper conseruan,

do: posset admittsa hypothesi dupliciter respondere; 1. quod talis actus fidei etiamsi essentialiter sit duraturus in aeternum, non tamen esset sibi sua duratio: sed per durationem successiuam aeternam duraret. 2. quod etiamsi esset sibi sua duratio, tamen in aeternum fluert, & semper erit vnus per continuationem, non per indiuisibilitatem adeoque in ipso erit prius & posterius, & consequenter non erit duratio permanens.

Atque vt eo reuertamur vnde digressi sumus. Hæc propositio *Causa libera creatiua mundi est ab aeterno* potest dupliciter intelligi. Primo itaut prædicta causa sit sibi sua aeternitas, & in hoc sensu est vera, hac autem aeternitate, qua ipsa aeterna est, tam implicat quicquam aliud ab ipsa esse æternum, quam aliud ab ipsa esse ipsam, & consequenter nequit vllō modo intelligi libera ad effectum aeternum hac aeternitate. Secundo: itaut ipsi causa per se ipsam aeternæ confluat aeternitas quædam, sicut v. g. Homini centenario confluant centrum anni ab eodem distincti: & in hoc sensu causa creatiua Mundi non est ab aeterno, nisi syncategorematicè: quod nihil aliud est nisi in tempore retro acceptibili, & possibili esse cum aeternitate diuina: esse semper vltèrius & vltèrius procedendum, & in hoc sensu potuit Mundus esse ab aeterno. Hoc secundum genus æternitatis multi imaginantur in Deo, dum dicunt Deum esse ab eterno: si li ab aeterno sumant categorematicè falsum dicunt. Si autem hoc

hoc genere æternitatis esset ab æterno, non solum esset possibilis, sed daretur de facto creatura æterna. Cum autem alio duntaxat genere æternitatis æternus sit, cum implicet aliud ab ipso esse eadem æternitate æternum: nec ipse intelligi potest liber ad quicquam faciendum hac æternitate æternum. Causa necessaria æterna, si fingatur æterna æternitate quæ sit ipsa, nec ipsa necessario hac æternitate quicquam faciet æternum. Si autem æternitate distincta, iam in ipsa hypothese ponitur quid æternum & factum. Deus autem nec est, nec esse potest æternus æternitate à se distincta, quamvis ad æternitatem syncategorematicè accertant sit potens. Hanc æternitatem appellat dum dicunt. *Quancumque, quotiescumque est causa adequata Mundi: potest esse Mundus*; quæ vera sunt, quia; vt dictum est supra, per huiusmodi particulas appellantur quælibet instantia possibilis ante quælibet alia. Qui Deum fingit causam æternam necessariam in agendo, fingit eo ipso æternum æternitate à se distincta, & consequenter fingit æternitatem factam: & ab ea quæ necessario est in tali hypothese, infert possibilitatem eiusdem In hypothese vera: in qua non datur huiusmodi æternitas.

Quod si supponas causam æternam necessariam non dicentem ullam æternitatem creatam, sicut v.g. datur principium necessarium æternum non dicens ullam æternitatem creatam: puta Pater æternus principium

cipium Filij; facis hypothesim destruendam se ipsam. Pater æternus est principium filij non dans illi æternitatem distinctam ab ea quæ Pater ipse æternus est, causa autem in ratione causæ dicit rem à se distinctam cuius causa est: & causa necessaria æterna, æternitatem à se distinctam cuius causa est, & hoc dicit formaliter in hypothese causæ necessariæ æternæ.

Ad ea quæ dicta sunt replicabis; ratio effectus necessarii non tollit rationem contingentis, ergo etiam si causa necessaria æterna procederet effectus, adhuc ille effectus esset contingens. Antecedens probatur: quia per hoc quod à Sole necessario procedat lux, ab igne calor, & sic de cæteris non tollitur contingentia à luce, à calore, aut à cæteris, ergo ratio contingentis stat cum ratione effectus necessarii.

Resp. dist. ratio necessarii secundum quid, non tollit rationem contingentis: concedo antec. necessaris simpliciter, nego antec. & conseq. Ad probationem eodem modo distinguo consequens. Effectus necessarii causæ contingentem existentis duplicem habent contingentiam. Prima contingentia est in contingentia causæ, puta lux quæ est à Sole est à causæ necessariæ, non tamen a causæ necessario existente, & consequenter lux ipsa non existit necessario simpliciter sed solum ex suppositione solis: quæ suppositio est contingens. Secunda contingentia est in subordinatione ipsiusmet causæ necessariæ alteri causæ superiori &

& liberae, quae volente causa creata operatur, nolente non operatur, & quia causa illa superior libere omnino concurret vel suspendit concursum cum causis creatis, ideo liberè omninò, libertate causae superioris, est vel non est effectus causae creatae. Hoc autem esse contingenter

Neutram ex istis contingentis haberet effectus necessarius causa simpliciter & absolute necessaria. Eo enim ipso quod causa necessario simpliciter est, caret prima: ex eo quod nulli subordinetur, caret secunda contingentia effectus. Deus autem & necessario est & nulli subordinatur ut superiori, adeoque effectus Dei nequit habere contingentiam in contingentia existentia suae causae; Deus nulli cause superiori subordinatur, & consequenter effectus Dei nequit habere contingentiam in libertate dominante cause a quo procedit. Hæc omnia clara sunt intelligenti.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Expediuntur cætera de æternitate Mundi.

Dictum est supra quod si mundus esset ab æterno daretur infinitum categorematicum. Contra hoc sic arguitur. Per hoc quod Mundus futurus sit in æternum non sequitur infinitum categorematicum: ergo per hoc quod Mundus fuisset ab æterno non sequeretur infinitum categorematicum.

maticum. Probatur antecedens: quia de facto admittitur creatura duratura in æternum, nec tamen admittitur infinitum categorematicum. Probatur iam consequentia primo; quod duratio per æternitatem futura saluatur per solam infinitatem syncategorematicam; ergo etiam duratio per æternitatem præterita saluari potest per solam infinitatem syncategorematicam. Secundo. Ideo æternitas à parte post non infert infinitatem categorematicam quia qualibet collectione accedat dictum futurorum accipitur quid finitum, & plura alia finita in infinitum remanent accipienda: sed idem accideret in æternitate à parte ante, dierum præteritorum; ergo non magis vna quam altera poneret infinitatem categorematicam.

Res. discrimen inter æternitatem à parte ante & æternitatem à parte post, iam alibi fuisse indicatum. Nulla est collectio dierum quæ sit tota collectio dierum fluentium in æternitate à parte post; adeoque dies futuri per totam æternitatem non sunt acceptibiles per modum vnius collectionis. Hinc non est assignabilis vlla dies intra totam æternitatem futuram in qua verum sit: *fluxerunt dies non tot quin plures*; est enim de essentia æternitatis futurae ut post omnes qui fuerint; futurus sit alius, adeoque semper alius & alius sit in potentia. De diebus autem æternitatis præteritæ non idem dices cum enim omnes actu fuerint, sunt acceptibiles per modum vnius colle-

tionis : nec est necesse ut præter eos qui fuerint, sint alij & alij in potentia ; & consequenter de ijs qui fuerunt potes dicere ; *isti sunt omnes qui fuerunt* ; in æternitate autem futura non potes accipere de quibus dicas *isti sunt omnes qui erunt* . Ex his patet ad argumentum , Concedo antecedens ; nego consequentiam . Ad probationem nega maiorem . Ratio cur æternitas futura ponat infinitum solum syncategorematicum , præterita autem categorematium ; est ; quia futura numquam totalabatur , præterita autem iam totalabatur . Caterum etiam in præterita possent accipi plures & plures collectiones finitæ in infinitum : sed super posset accipi per modum vnius , collectio dierum , in qua reperiretur prædicta infinitas . Tibi aduerte hanc propositionem circa æternitatem futuram esse necessario veram : *præter omnes dies qui erunt, necessario aliquis alius erit* : non autem fore veram hanc circa æternitatem præteritam ; *præter omnes dies qui fuerunt, necessario aliquis alius fuit* . Est etiam verum ; *præter omnes dies atne possibiles, necessario aliquis alius est possibilis* , vnde infinitas syncategorematica communis est diebus futuris & diebus ante possibilibus , non autem diebus futuris , & diebus præteritis .

In probatione superius ab Aduersario posita est etiam falsa minor , quod videlicet in æternitate præterita quacunque collectio accipiatur accipitur quid finitum ; tum

duia

quia potest accipi per modum vnius collectionis tota ipsa æternitas ; tum quia etiam partes proportionales puta dimidia, tertia, quarta, alia huiusmodi multitudinis infinitæ, sunt etiam infinitæ . Da enim tertiam infiniti non esse infinitam & dabis multitudinem infinitam constantem tribus multitudinibus finitis ; adeoque infinitum per ablationem finiti absumptibile . Hoc idem non inuenies in æternitate futura , cuius nulla pars est dimidia, nulla tertia, nulla quarta . Quamcunque enim dierum multitudinem assignes intra æternitatem futuram, numquam verū erit, *post tot alias aequales multitudines, elapsa erit tota æternitas* . Ratio discriminis est eadem quæ supra . Collectio quæ tota est actu , seu tota acceptibilis est, est etiam in suas partes proportionalis diuisibilis : secus quæ tota nequit accipi .

Obijciatur iterum . Ratio æterni non pugnat cum ratione creati ; ergo potest dari creatura æterna . Sermo est de æterno non syncategorematice sed categorematice . Antec. probatur ; quia non est de conceptu æterni esse quid increatum . Confirmatur ; quia ad huc æternitas creaturæ esset infinite infra æternitatem diuinam : primo, quia esset contingens, illa necessaria? esset dependens : illa independens &c .

Resp. idem argumentum mutatis terminis retorquendo . Ratio immensis, ratio omnipotentis non pugnat cum ratione creati ; ergo potest dari creatura immensa, crea-

L | 2 | tura

tura omnipotens. Antecedens probatur; quia non est de ratione immensi; de ratione omnipotentis esse increatum; confirmatur; quia adhuc immensitas & omnipotentia creata discrimanaretur ab omnipotentia & immanitate diuina, illa enim esset contingens, cum hæc sit necessaria, illa dependens, hæc independens &c.

Huic retorsioni facilius est satisfacere ex capite omnipotentie quam ex capite immensitatis, Clarius enim apparet rationem omnipotentis non stare cum ratione creati, quam rationem immensi. Creatum in suo conceptu formali est dependens: nam esse creatum est esse ab alio; esse autem omnipotens dicit esse independens. Quod enim non potest existere sine alio nec nisi alio, non dicitur esse omnipotens. At vero ratio creati in suo conceptu formali præcindit ab esse in vno vel pluribus vel omnibus locis.

Posset tamen etiam in instantia persisti adhuc ex capite omnipotentie, Nam etiam secunda Persona est ex prima, & tertia est ex prima & secunda; Filius enim est à Parte, Spiritus Sanctus ex patre filioque procedit: & tamen æque Filius ac Pater &c. est omnipotens. Item vna Persona diuina nequit esse sine alia, nec propterea non est omnipotens. Verum quidem est hic etiam dari disparitatem; nam illa creatura non posset esse sine alio, quod est quid distinctum seu res distincta ab ipsa. At vero persona non est res distincta

ab

ab alia Persona. adeoque Patrem non posse esse sine filio est non posse esse sine eo, siue sine eare, que est realiter ipse. Hinc non est alia omnipotentia Patris, alia omnipotentia Filij: esset autem alia omnipotentia creature alia creatoris. Potentia Filij quatinus Filius sit ex Patre non est omnipotentia dependens ab omnipotentia Patris, sed est ipsamet omnipotentia Patris, quod & de aliis huiusmodi attributis intelliges.

Resp. secundo non examinari hic an ratio creati pugnet cum creatione æterni, de quo dictum est supra; sed an Mundus potuerit esse ab æterno. Mundus enim non est quælibet creatura, sed creatura successiue durans; adeoque ex hypothesi æternitatis inferens durationem diuisibilem in dies non tot quin plures, adeoque infinitam. Ex ijs qui hac in re nobiscum sentiunt sunt qui putent potuisse existere ab æterno aliquam creaturam durantem alio genere durationis, siue illa duratio fuisset distincta, siue indistincta à re durante. Ratio est quia in huiusmodi creatura non inueniebant infinitum illud categorematicum quod apud ipsos erat vnicum argumentum negandi æternitatem Mundi. Hinc inuenies apud Autores questionem hanc diuisam in duas. Prima est an Mundus esse potuerit ab æterno quoad successiua. Secunda an saltem quoad permanentia. Apud aliquos vtramque partem asertam reperies, apud alios vtramque negatam, apud alios primam negatam, secundam asertam.

L. I ; Quoad

Quoad propositam quæstionem posses ab utraque præsciendere : Quoad veritatem.

Resp. tertio negando antecedens. Cuius falsitas apparet ex dictis. Præterea Deus in ratione æterni debet infinite & incommensurabiliter præcedere quamlibet creaturam : adeoque debet ante quamlibet quæ creavit, potuisse aliam vel eandem creare. Dixi ; secundum rationem propriam æterni, adeoque non solum secundum maiorem perfectionem entitativam æternitatis, sed secundum rationem durantis.

Explicatur hoc. Deus est potens : & creatura etiam est potens. Deus est sapiens, & creatura etiam est sapiens. Deus est bonus & creatura etiam est bona. Necessesse est autem ut & in ratione potentis, & in ratione sapientis, & in ratione boni formaliter Deus vincat quamlibet creaturam, hoc est non solum per hoc quod & hæc sapientia, & hæc potentia sit nobilioris subiecti ; qua ratione ; v. g. cognitio Angelica de obiecto A clara ut septem : vincit cognitionem Hominis de eodem obiecto eiusdem claritatis : sed ita ut plus possit & plus cognoscat. Eodem modo necesse est Deum in ratione formalissima æterni, ita vincere quamlibet creaturam : ut necessario sua æternitate quamlibet supercomprehendat ; adeoque quod ante quamlibet, fuerit possibilis alia & alia in infinitum.

Obijcitur vltima Aristoteles, qui & Mundum posuit ab æterno, & negavit infinitum categorematicum, ergo ex mundo ab æterno non sequitur infinitum.

Respondetur Philosophum hac in re male philosophatum, & hac responsione tota hæc quæstio concluditur ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei.

F I N I S.

INDEX

R E R V M.

A

Accidens reale. pag. 21. & seq. in quo differat a modali. 271. accidentia quale subiectum habeant in Eucharistia 663.

Actio quid sit. 334. an sit modus superadditus causæ & effectui. 331 an sit idē ac passio 334. an mere corruptiua implicet. 212. sitne vna Dei & creaturæ simul efficientiū. 342. an sit essentialiter alligata conditionibus 342. an sit perfectio agentis 338. an eadem actione ponatur vnio & forma. 399. an denominet agens subiectum in quo est. 340. an sit prior natura effectui 444. an actio eductum sit vnio accidentis ad subiectum. 294. & seq. an forma substantialis. 296. & seq. an possit esse violenta agentis. 314. quomodo dicatur instantanea. 314. & seq.

Actus entitatiuus & physicus quid. 93.

Agen creatum an agat ex abundantia. 338.

Appetitus elicitus & innatus 168. & seq.

Ap.

Appetitus materiæ ad formas substantialiales. 169. & seq. an sit æqualis ad inæquales. 177. sub qua ratione respicit formas. 178. & seq. & 182. & seq. an sit etiam ad corruptas. 192. an sit conditionatus conditione per impossibile. 198.

Artis duplex acceptio 319. Ex parte artificis ibid. ex parte artefacti. 320. comparatur ars cum natura. ibid. an possit esse simul cum natura. 321. an mediate facere possit opera naturæ. 322. an aurum verum. 324. & seqq.

Atomistarum sententia exponitur. 15. & seqq.

B

Bonum quomodo moueat. V. Finis.

C

Causa efficiens quid sit 327 an causet per actionem sibi & effectui superadditam. 331. Causa finalis quid sit 443. eius clausalitas in actu primo 345. in actu secundo. 354. quinam eius effectus. 357. an amor finis sit effectus eiusdem. 355. an

L I 6

cau.

causa finalis & eiusdem. effectus se mutuo causent 357. causa passiva an suppleri possit à Deo. 360. & 402. an formalis ibid. causa idealis quid sit 366. an consistat in conceptu obiectivo an in formal. 368. ad quod genus causæ pertineat. 375. causa per accidens. ibid. casus ibid. fortuna 387. fatum. 378. monstrum. ibid. causæ an bene diuidantur quadrifariam 477. alæ diuisiones ibid. causa productiua ubicationis. 474. durationis 387.

Causalitas materiæ in formam. 382. causare per sustentationem quid sit. 384. & seqq. causalitas materiæ & formæ respectu totius. 391. & seq. mutuâ causalitas an repugnet. 341. & 343.

Coeffectus quinam sint. 468.

Cælorum diuisio 736. An firmamentum sit solidum. ibid. an alij cæli sint fluidi. 737. an corruptibiles 740. an eiusdem materiæ cum sublunariis. 744. & 746. an motus corporum caelestium possit desinere 750. an cæli sint animati. 754. an moueantur ab intrinseco 757. an corpora caelestia sint perfectiora sublunariis 747. an moueantur ab Intelligentijs. 764.

Conditio in quo differat à causa. 474. & seq. an aliqua sit à Deo insupplebilis. 359. an cognitio sit mera conditio ad causandum finaliter. 357. & 359.

Continuum Zeuonicum. 668. Achilles contra Testudinem. 670. punctum additū puncto, linea lineæ. 668. & seq. & 673. &

seq. an dentur morulae in motu. 674. Indiuisibilia diuisibiliter locata. 678. Indiuisibilia formaliter; & virtualiter diuisibilia. 579 in infinitum. 681. Instantia an alia alijs maiora. 880. an continuum sit in infinitum diuisibile. 683. an constet minimi. 692. an in continuo partes sint actu an solum potentia. 696. continuum successiuum an constet ex instantibus. 667. actiones quomodo dicantur instantaneæ. 706. & seq.

Compræhensio dupliciter definitur. 186. ad compræhensionem relationis transcendentalis an requiratur distincta cognitio omnium terminotum ibid.

Corpus naturale an constet atomis. 15. & seq. an ex materia forma substantiali. 32. & seqq.

Creatura omnium perfectissima. 609. an inter omnes creaturas possibles & Deum mediet alia creatura. 612. sit ne possibilis omnium imperfectissima. 617. an perfectissima in aliquo genere. 618. an ex illa inferatur possibilitas perfectissimæ simpliciter. ibid.

D

Distinctio modalis & realis. 102

Duratio rei duranti & tempori extrinseco

an superaddita. § Solan in composito omnia durent vnica duratione. § 85. an diuina eternitas sit mensura durationum creaturarum secundum prius & posterius. § 86. an possit creatura esse. & numquam esse. § 87. an hæc propositio: *Deus est* significet tempus. § 90. an potuerit esse creatura ante omne tempus § 93. an repugnet duratio creata indiuisibilis & permanens. 741. & seqq. an ex eius possibilitate sequeretur possibilitas durationis creatæ eternæ. *ibid.*

E

Effectus simukanei. 468.

Essentia in rebus creatis an distinguatur ab existentia. 102.

Existentia quid sit. 114.

F

Finis variæ diuisiones. 344. an agentia intellectualia agant proter finem. 361. an etiam Bruta. *ibid.* an etiam non cognoscitua. 362. agere proptes finem in diuersis duersum. 363. an Deus agat pro-

pter finem. 365. V. causa.

Formarum diuisio. 367. Forma substantialis probatur 26. & seqq. & 39. quid sit 224. & seqq. an sit tota quidditas compositi. 227. Homo quomodo idem puer & senex. 232. & seq. an forma sit natura. 305. an fiat ex nihilo. § 8. & seqq.

Fortuna. 377.

G

Generatio an æque proprie hominis ac equi. 399. per quid formaliter vnua ab alio denominetur genitum. 402.

I

Inclinationum varia genera. 316.

Institutum quid sit. 605. quotuplex. *ibid.* cathegorematicum. 609. syncathegorematicum. 610. in magnitudine. 605. in perfectione. 608. an dentur partes in infinito 626. an aliquotæ aliquantæ. 628. Infinitum vtrinq; terminatum. 631. duo infinita syncathegorematica an possint inter se comparari. 636. & seqq. an omnes Angeli possibiles sint simul possibiles.

639. & seq. an valeat a distributio ad collectiuum. 641. & seq. an detur infinitum negationum. 642. & seqq. an sit possibilis numerus maior omni finito. 647. & seq. Infinitum obiectiuè in mente Dei. 649. & seq. Infinitas secundum quid an semper dicat perfectionem. 190. & seqq.

L

Locus quid sit. 493. quid dicat determinatè quid indeterminatè. 495. loci proprietates. ibid. alius proprius, alius communis. 496. locus an sit in loco. 497. an mundus sit in loco. 500. res an sint in loco per vberationem sibi & loco extrinseco spheradditam. 528. possintne aliquid esse & nullibi esse. 598.
Lux an sit accidens. 24. & seq. quomodo propagetur. 25

M

Materia diuiditur in primam & secundam. 56. prima quid sit. 75. & seq. & . 79. an detur. 55. & seq. 55. & seq. an sit

ingenerabilis & incorruptibilis 82. & seq. an sit perfectior forma substantiali. 88. & seq. an sit pura potentia. 92. & seqq. an habeat suum actum entitativum. 94. & seq. an actum physicum. 94. & seq. an existat per existentiam formæ. 100. & 145. in suppositione distinctionis interessentiam & existentiam. 138. an habeat potentiam ad formas sibi superadditam. 154. an sit proprie potentia & metaphoricè appetitus. 177. & seq. an sit vna omnium sublunarium. 162. an implicatet implicante qualibet forma. 195. & seq. an homo ex alia materia esset proprie homo. 226. an materia possit naturaliter spoliari omni forma substantiali. 211. an supernaturaliter. 214. an sola materia causet vñonem 393. discrimen inter materiam & formam in causando. 401.
Motus. 477. variae species motus; 481. an aliquis motus instantaneus. 479. à quo specificetur motus 482. possintne subiectum diuisibile simul moueri ad opposita. 485. an etiam indiuisibile. ibid. an idem corpus diuersis motibus secundum locum. 488. an eadem sit oppositio qualitatum & motuum ad ipsas. 489.

Mundus an vnus. 724. an perfectus. 726. an possint fieri plures mundi. 725. moles terraquea an rotunda. 728. inter calum & terram que medient. 730. aeris regiones, ibid. an detur sphaera ignis,

ibid. mundi systema Copernicanum. 732. Ptolemaicum. 736. verum, 737. Mundus an potuerit esse ab aeterno. 765. & 769. an ante omnes creatura potuerit esse alla. 772. & seq. an libere mundus creatus sit in tempore. 776. Quia si per hypothese[m] impossibile[m] Deus esset causa ne. cessaria. 779. & seqq. an ratio aeterni pognet cum ratione creati. 795. etiam ex suppositione durationis indiuisibilis & permanentis. 783. & seqq.

N

Natura quid sit. 299. & seq. an anima secundum praecisam rationem intellectiuae sit natura. 307. ea secundum rationem taliter intellectiuae. 308. An totum physicum sit natura. 306. an corpus omnino immobile esset naturale. 307. naturali quid opponatur. 308.

Negationes & priuationes obiectiuae an sint aliquid. 238. & seqq. quomodo differant inter se. 243. an sit entia abusua seu diminuta. 249. an decretum Dei. 233. quomodo cognoscantur. 240. caecus a natiuitate quomodo cognoscat se non videre. 246.

Numeros alius numerans, alius numerabilis. 577.

P

Parallaxis quid sit. 740. altitudo vel depressio Phaenomeni qui deprehendatur per ipsam. ibid.

Partes elix essentialis, alix integrales. 32. & seq. alix communicantes, alix non communicantes. 606. alix proportionales, alix determinatae magnitudinis. ibid. alix aliquota, alix aliquantae. 627. quomodo causent totum. 411.

Passio & actio idem. 334:

Penetratio corporum an repugnet naturaliter, 501. an supernaturaliter. ibid.

Persona quid sit. 524. V. Subsistentia. Persona humana an sit concretum accidentale. 597.

Potentia materiae ad formas. 154. V. materia.

Potentialitas an dicat imperfectionem. 198.

Principium quid sit. 3. Principiorum diuisio. ibid. Principium intrinsecum. 13. principia corporis naturalis in fieri. 35. in facto esse, ibid.

Prioritatis variae acceptiones. 437. & seq. prioritas naturae quid sit. 441. quibus nam causis conueniat ibid. & seq. prioritas naturae mutua an repugnet. 446. & 448.

Privatio an sit principium corporis naturalis in fieri. 35. an privatio formæ antecedentis. 43. & seqq.

Q

Quantitas quid sit. 660. & seqq. an sit primum omnium accidentium. 663. an remaneat in Eucharistia quantitas Corporis Christi Domini. 664. & seq.

R

Replicatio circumscriptiva an sit possibilis. 504. & seq. si lapis poneretur in duplici loco extra centrum quid contingeret. 517. & seq. corpus replicatum in ordine ad quid æquivalet pluribus 525. an ad replicationem unius extremi connaturaliter replicetur & alterum. 537. & seq. an repugnet unum sine altero replicari. 540. An ipsum ubi sit replicabile. 546. an ex replicabilitate ubicationis sequatur replicabilitas durationis. 550.

Subsi-

S

Subsistentia, Suppositum & Persona quomodo differant. 414. an subsistentia consistat in modo positive superaddito naturæ singulari. 118.

T

Tempus. 683. an sit aliquid reale. 578. an consistat in actibus. ibid. Temporis mensura quænam sit. 579. Totum an distinguatur realiter à partibus. 367. an causetur à partibus & quomodo. 414.

V

Vacuum quid sit. 558. an detur extramundum, ibid. an repugnet. 559. & 561. In vacuo an fieret motus gravior & leuior. 570. an fieret motus huiusmodi in instanti. 575. Ubicatio an sit replicabilis. 546. an-

om-

812

omnia in composito vna vicatione vbi-
centur . 532. quanam sit causa pro-
ductiua vicationis . 552. quando pro-
ducatur vicatio qua es hic . 552. V.
Locus .

Violentum quid . 311. mixtum sponta-
neo . 317. Violenti acceptiones varia
318.

Vnionum triplex genus . 266. & seqq. Vnio
inter materiam & formam per quid ha-
beatur . 267. & seqq. & 271. vnio acci-
dentium absolutorum cum subiecto . 294.
& seqq. vniri faciens vnum substantialis
an possit esse accidens . 275. an sit vna
in composito . 283.

